

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

Literatūra iki XIX a.

*

*

Dailininkas
ARVYDAS KAŽDAILIS

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

Migelis de Servantesas
Saavedra

IŠMONINGASIS BAJORAS
DON KICHOTAS
LAMANČIETIS

I
TOMAS

Iš ispanų kalbos vertė
VALDAS PETRAUSKAS

VILNIUS
1995

UDK 860-31
Se-126

Miguel de Cervantes Saavedra
EL INGENIOSO HIDALGO DON QUIJOTE
DE LA MANCHA; t. I
Madrid, Urbano Manini, Editor, 1868

ISBN 5-415-00782-2

PASKYRIMAS

BECHARO KUNIGAIKŠČIUI[1],
CHIBRALEONO MARKIZUI,
BENALKASARO IR BANJARESO GRAFUI,
ALKOSERO VIKONTUI,
KAPILIJOS, KURIELIO IR BURGILJOSO
ŽEMIŲ VALDOVUI

Dėdamas viltis į Jūsų Šviesybės palankumą ir dėmesį įvairaus turinio knygoms, pritinkamą didžiūnui, su nuoširdžia meile globojančiam tauriuosius menus, ypačiai tuos, kuriems didybė neleidžia vaikytis pigios šlovės įtaikaujant prastam skoniui, aš ryžausi duoti pasaulin Išmoningąjį bajorą Don Kichotą Lamančietį, *Jūsų Šviesybės prakilnaus vardo saugomą, ir dabar, nužeminta širdimi reikšdamas Jūsų Aukštybei deramą pagarbą, meldžiu maloningai paimti jį savo globon, idant jis, tegul ir neišdabintas prašmatniomis šmaikštumo ir mokslingumo puošmenomis, kuriomis paprastai daromi veikalai išprususių žmonių plunksna, drįstų Jūsų Šviesybės užuovėjoje drąsiai stoti teisman prieš tuos, kurie, viršydami savo nemokšiškumo saiką, yra linkę tarti ne tiek teisingą, kiek rūsčią nuomonę apie svetimą darbą, ir tikiuosi, kad Jūsų Šviesybė, savo išminties akimis žvelgdamas į mano gerą ketinimą, teiksitės nepaniekinti šio menko mano nuolankaus atsidavimo pareiškimo.*

MIGELIS DE SERVANTESAS SAAVEDRA

PRATARMĖ

Dykasai skaitytojau, be jokių priesaikų stačiai patikėki mano žodžiu, jog aš geidaučiau, kad ši knyga, mano išmonės vaisius, būtų neprilygstamo grožio, šmaikštumo ir išminties; bet man nelemta apeiti gamtos dėsnių, pagal kuriuos kiekvienam gyvam padarui gema į jį panašus. Tad kas gi kita galėjo gimti mano bergždžiam ir menkai išlavintam protui, jei ne šis pasakojimas apie prakaulų, sudžiūvusį, aikštingą sūnų, pilną netikėtų minčių, niekam dar neatėjusių į galvą?.. Tik tai ir galėjo gimti kalėjime[2], kur suranda buveinę visokeriopi nepatogumai ir varžtai, kur ieško prieglaudos visokeriopi gūdūs garsai. Ramybė, nuošalus kampelis, laukų margumas, padangių vaiskuma, vandenų čiurlenimas, dvasios atgaiva — štai kas įlieja gyvybės pačioms nevaisingiausioms mūzoms, todėl jų kūdikiai, vos atėję į pasaulį, pripildo jį nuostabos ir džiugesio.

Kartais atsitinka, jog kam nors gimsta negražus, pasibjaurėtinas vaikas, bet meilė užriša tėvui akis, ir jis nebemato sūnaus trūkumų, netgi priešingai — tariasi, jog tie trūkumai liudija sąmojingumą ir žavesį, o draugams skelbia juos šmaikštumo ir išminties pavyzdžiu. O aš, nors ir laikomas Don Kichoto tėvu, iš tikrųjų esu jam patėvis ir neketinu eiti išmintu taku nei ašarų pritvinusiomis akimis — kaip diduma kitų — maldauti tavęs, mielasis skaitytojau, kad mano kūdikiui trūkumus dovanotum ar pro pirštus į juos žiūrėtum.

Šiaip ar taip, nei giminė tu jam, nei bičiulis, kūne turi sielą, valia tavoji laisva kaip ir kiekvieno patyrusio vyro, esi ponas savo namuose ir tvarkai juos kaip karalius mokesčius, ir nereikia tau priminti priežodžio: „Su savo vėzdu ir prie karaliaus negandu“, todėl jauskis laisvas ir nevaržomas jokių priedermių ir mandagumo saitų,— žodžiu, gali kalbėti apie šią istoriją kas tik užeina ant seilės ir nesibaiminti, jog būsi smerkiamas, jeigu ją supeiksi, ar apdovanojamas, jeigu ją pagirsi.

Norėčiau tik viena: pateikti tau šią istoriją gryną ir niekuo nedangstomą, nepagražintą nei prologu, nei devyniomis galybėmis įprastinių sonetų, epigramų ir liaupsių, kuriomis visados prasideda kiekviena knyga. Prisipažįstu, nemaža triūso įdėjau į savo veikalą, bet nepalyginamai daugiau vargo turėjau, kol parašiau šią įžangą, kurią dabar skaitai.

Ne kartą, būdavo, imu plunksną ir vėl metu į šalį, nes galvoje — nė vienos minties. Ir štai sykį, kai su plunksna už ausies rymojau užstalėje prieš baltą popieriaus lakštą svarstydamas, ką čia prasimanius, nelauktai netikėtai užėjo bičiulis, sąmojingas blaivaus proto vyras, ir, išvydęs mane apsigodojusį, pasiteiravo, ko aš toks susirūpinęs, ir aš, nė neketindamas slėpti, atverčiau, jog apmąstau Don Kichoto istorijos prologą, jog man nesiseka ir net jau nesinori jo rašyti nei juo labiau leisti pasaulin knygos apie šitokio tauraus riterio žygdarbius.

Ir iš tiesų, kaipgi aš nesibaiminsiu to įstatymų leidėjo, nuo seno vadinamo visuomene, jei, šitiek metų snaudęs užmiršties ramybėje, dabar, slegiamas sunkios metų naštos[3], ūmai pateikiu jam svarstyti kūrinį, sausą kaip šiekštas, menkos išmonės, prasto stiliaus, skurdų minčių, toli gražu ne pamokomą anei mokslingą, be išnašų atlankose ir komentarų pabaigoje[4], kai tuo tarpu kiti autoriai taip perkrauna savo knygas — netgi pasaulietiškas, pasakojamojo žanro — Aristotelio, Platono ir galybės kitų filosofų posakių, jog skaitytojai žavisi neatsižavėdami ir laiko juos apsiskaičiusiais, išprususiais ir gražiakalbiais?

O kai įsileidžia jie cituoti Šventąjį Raštą, gali pamanyti, jog skaitai šventąjį Tomą[5] ar kokį kitą Bažnyčios tėvą, ir moka taip išradingai neperžengti padorumo ribų, kad viename puslapyje nupieš jums patvirkusį plevėsą, o kitame karštai padroš krikščionišką pamoksliuką, ir tokį jaudinantį, jog miela malonu klausyti ar skaityti.

Mano knygoje nerasi nieko panašaus, nes man nėra ko kelti į atlankas nei komentuoti pabaigoje, ir juo labiau, nenutuokdamas, kokiais autoriais aš seku, negaliu kaip įprasta knygos pradžioje pateikti abėcėlinės pavardžių rodyklės, kurioje būtų ir Aristotelis, ir Ksenofontas, ir net Dzoilas ar Dzeuksidas[6], nors vienas jų buvo stačiai keikūnas, o kitas — dailininkas.

Taipgi nerasi mano knygos pradžioje ir sonetų, bent jau tokių, kurių autoriai būtų kunigaikščiai, markizai, grafai, vyskupai, damos ar įžymiausi poetai; beje, jeigu kreipčiausi į vieną kitą savo rango

draugą, dievaži, jie prirašytų man sonetų, ir dar tokių, kuriems nė iš tolo neprilygtų nė skambiausio vardo mūsų Ispanijos poetų eilės.

Trumpai drūtai, mielas bičiuli ir pone,— toliau kalbėjau aš,— lai ponas Don Kichotas ilsisi palaidotas Lamančos archyvuose, iki dangaus siųstas žmogus užbaigs jį dabinti, o galo dar nematyti,— mat jaučiuos nepakankamai talentingas ir išprusęs, be to, iš prigimties esu tinginys ir nepaslenku ieškoti autorių, kurie sugebėtų pasakyti tai, ko aš pats nežinočiau.

Štai kodėl užklupote mane tokį sutrikusį ir pasimetusį ir dabar, išklausęs mano pasakojimą, turbūt suprantate, jog turiu rimtą pagrindą taip kalbėti.

Sulig tais žodžiais bičiulis plojo delnu sau per kaktą ir, smagiai nusikvatojęs, tarė:

— Dievaži, brolau, tik dabar atidarėte man akis, nes nuo seno, kiek jus pažįstu, iš elgsenos visada sprendžiau jus esant protingą ir apdairų, o štai matau, jog buvau taip toli nuo teisybės kaip dangus nuo žemės.

Iš tiesų, kaip galėjo atsitikti, kad tokie menki ir lengvai įveikiami sunkumai sumaišė ir užkardė jūsų brandų protą, kuriam ne pirmiena nugalėti ir pašalinti nepalyginamai didesnes kliūtis? Lažinuos, jog talentas čia niekuo dėtas, kalta vien tingystė ir minties vangumas. Norite, aš jums įrodysiu, jog mano teisybė? Tad sutelkite dėmesį ir pamatysite, kaip akimoju nušluosiu nuo kelio visas kliūtis ir sugriausiu negeroves, kurios, pasak jūsų, trikdo jums protą ir įvaro tokią baimę, kad nebesiryžtate leisti pasaulin knygos apie šlovingąjį Don Kichotą, klajojančios riterijos šviesulį ir atvaizdą.

— Sakykite,— sušukau aš sulig šiais žodžiais,— kaip jūs ketinate ištraukti mane iš pasiaubos bedugnės ir nušviesti juodą mano minčių chaosą?

Į tai jis man atsakė:

— Pirmiausia jums rūpi knygos pradžioje pateikti sonetų, epigramų ir liaupsių, kas be ko, parašytų įžymių ir aukšto rango žmonių, o tai nesudėtinga padaryti — galite pats kuo gražiausiai prirašyti eilių, o paskui jas pakrikštyti ir prikergti bet kokį pramanytą autorių, kad ir Indijos presbiterį Joną ar Trapezundo imperatorių[7] — kiek žinau, tai buvo garsingi poetai... O jeigu tokie nebuvo ir jeigu kokie pedantai ir bakalaurai imtų gelti iš pasalų ir skleisti gandus, girdi, tai netiesa, spjaukite jiems į barzdą — jeigu ir pagaus jus meluojant, vis viena nenukirs rankos, kuria tatai rašysite.

O dėl išnašų atlankose — jūsų knygoje minimų autorių ir kūrinių, iš kurių skolinsitės posakius ir sentencijas,— per daug stengtis neverta, siūlau tik surašyti maksimas ir lotyniškas patarles, arba atmintinai iškaltas, arba tas, kurių nesunku prisirankioti; pavyzdžiui, kalbai išėjus apie vergiją ir laisvę, įterpkite

Non bene pro toto libertas venditur auro[8].

Ir išnašoje tuoj nurodykite Horacijų ar kurį kitą autorių.

Jei užsiminsite apie visagalę mirtį, beregint remkitės tokia citata:

Pallida mors aequo pulsat pede
Pauperum tabernas,
Regumque turres.[9]

Jei prabilsite apie Dievo skelbiamą meilę ir prielankumą savo priešams, nedelsdamas imkite į rankas Šventąjį Raštą — o jis prieinamas kiekvienam daugiau ar mažiau išsilavinusiam žmogui,— ir prašnekite paties Dievo lūpomis: *Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros*[10].

Jei kalbėsite apie piktus kėslus, vėl kreipkitės į Evangeliją: *De corde exeunt cogitationes malae*[11].

Jeigu kalba išeis apie draugų nepastovumą — jūsų paslaugoms Katonas su savo dvieiliu:

Donec eris felix, multis numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.[12]

Ir taip vienokių ar kitokių lotyniškų posakių dėka pagarsėsite mažų mažiausiai gramatiku[13], o šis titulas mūsų laikais ir ganėtinai garbingas, ir pakankamai pelningas.

O dėl pastabų ir paaiškinimų knygos gale, darykite tik va šitaip: jeigu savo knygoje minite kokį milžiną, pakrikštykite jį Galijotu — atsieis už dyka ir sykiu bus kirtis su paplėšais, nes turėsite ilgoką paaiškinimą: „Milžinas Galijotas — filistietis, Terebinto slėnyje akmeniu iš mėtyklės nudėtas piemens Dovydo“, o toliau nurodysite Karalių knygą[14], tokį ir tokį perskyrimą, kuriame apie tai rašoma.

Be to, jeigu norite pasigarsinti puikiai išmanąs pasaulietiškąją rašliavą, taipgi kosmografiją, pasistenkite savo istorijoje paminėti Tacho upę — štai jums dar vienas puikus paaiškinimas, kaip antai: „Tacho upė pavadinta vieno abiejų Ispanijų karaliaus vardu; išteka iš ten ir ten ir, skalaudama šlovingojo Lisabonos miesto mūrus, įsilieja

į jūrą-vandenyną[15]; spėjama, kad jos vandenys plukdą aukso smiltis ir taip toliau".

Jeigu kalba išeitų apie plėšikus, paseksiu jums Kako[16] istoriją, o ją moku atmintinai; jei apie paleistuves — jūsų paslaugoms Mondonjedo vyskupas[17]: jis patieks jums Lamiją, Lajidą ir Florą, o juo remdamasis, be kita ko, pelnysite garbę; jei apie žiauruoles — Ovidijus padovanos jums savo Medėją; jei apie raganas ir kerėtojas — Homeras paskolins Kalipsę, o Vergilijus — Kirkę; jei apie narsinguosius karvedžius — Julijus Cezaris pats atžengs iš savo „Komentarų", o Plutarchas atsiųs tūkstančius Aleksandrų.

Jeigu kalba išeitų apie meilę, mokėkite toskaniškai suregzti vieną kitą žodį — ir kuo gražiausiai suderėsite su Leonu Žydu[18], o jis neišleis jūsų tuščiomis rankomis. Jei negeidausite klajoti po svečias šalis, susiraskite namie Fonsekos[19] traktatą „Apie Dievo meilę", kuris visapusiškai patenkins ir jus, ir net išmaningesnius šios srities žinovus.

Žodžiu, nieko kito iš jūsų nereikalaujama, kaip tiktai įvardyti visus tuos vardus ir aptarti savo veikale mano minėtus kūrinius, o rūpintis išnašomis ir paaiškinimais malonėkite pavesti man, ir prisiekiu: visos atlankos ir paraštės bus primargintos išnašų, o paaiškinimai knygos gale nusitęs per ketvertą lankų.

Dabar eikime prie jums trūkstamos pavardžių rodyklės, dedamos į kiekvieną knygą. Tai menka bėda: reikia tik susiieškoti knygą, kurioje būtų surašyti visi autoriai, kaip sakėte, nuo A iki Z. Tai va, tą patį abėcėlinį sąrašą ir įterpsite į savo knygą, ir jeigu net iškils paviršiun apgaulė, nes vargu ar jums prireiks ką nors skolintis iš tų autorių, nieko neimkite į galvą, nors, galimas daiktas, ir rasis tokių naivuolių, kurie patikės, jog, rašydamas tą paprastą ir naivią istoriją, iš tikrųjų rėmėtės visais autoriais.

Blogiausiu atveju tas ilgas sąrašas jums pravers bent jau tuo, kad nejučia pridės svarumo knygai[20].

Be kita ko, juk niekas nesiims tikrinti, ar sekėte kuriuo nors autorium, ar ne — labai jau kam rūpi! Juo labiau kad jūsų knygai, man regis, anaiptol nereikia visų tų, jūsų žodžiais tariant, trūkstamų dalykų, nes joje atvirai pliekiami riterių romanai, o apie juos amžindie nebuvo užsiminęs Aristotelis nei kalbėjęs šventasis Bazilijus[21], nei turėjęs bent menkiausią išmanymą Ciceronas...

Jūsų pasakos niekuo nesisieja nei su absoliučios tiesos ieškojimais, nei su astrologų stebėjimais. Jose nesidomima nei geometrijos matmenų sistema, nei retorikoje vartojamomis priemonėmis argumen-

tams griauti. Jos neskelbia teiginių, kuriuose žemiški dalykai suplakami su dangiškaisiais, o tokių samplaikų privalu saugotis kiekvieno krikščionio protui...

Rašytojui pridera tik mėgdžioti tai, kas jo aprašoma, ir kuo meistriškiau jis mėgdžioja, tuo arčiau tobulybės esti kūrinys.

Kadangi vienintelis jūsų veikalo tikslas — pakirsti riterių romanų galybę ir šlovę, plačiai paplitusią diduomenėje ir prastuomenėje, jums nėra ko lyg elgetai melsti minčių iš filosofų, pamokymų — iš Šventojo Rašto, pasakų — iš poetų, posakių — iš gražbylių, stebuklų — iš šventųjų; verčiau rūpinkitės, kad visi žodžiai būtų aiškūs, padorūs ir dailiai suderinti, kad kiekvienas sakinys ir periodas, skambus ir sklandus, kaip galima paprasčiau ir nuodugniau atskleistų jūsų mintis, kad painus dėstymas netemdytų prasmės.

Taigi rūpinkitės, kad, skaitydamas jūsų veikalą, liūdintis žmogus pralinksmėtų, linksmas — susijuoktų, neišprusęs — nenuobodžiautų, protingas — žavėtųsi jūsų išmone, orus — jo nesupeiktų, išmintingas — nedovanotų jo nepagyręs.

Žodžiu, stenkitės iš paskutiniųjų nuversti netvarų riterių romanų rūmą — mat, nors daugelis jų bodisi, bet dar daugiau juos garbsto. Ir jei pasieksite savo tikslą, būsite šį tą nuveikęs.

Užgniaužęs kvapą, klausiausi bičiulio, ir jo žodžiai taip giliai smigo man į širdį, jog neprieštaraudamas jam pritariau ir sumaniau tuos jo samprotavimus sudėti prologan, tad, prielankusis skaitytojau, dabar galėsi įsitikinti, koks išradingas mano bičiulis ir kaip man, bėdos tektam, pasisekė gauti tokį patarėją, ir kaip tau bus lengva skaityti paprastą ir nėmaž nesupainiotą garsingojo bajoro Don Kichoto Lamančiečio istoriją — juk apie jį po visą Montjelio apygardą[22] iš lūpų į lūpas eina garsas, jog skaistesnio įsimylėjėlio ir šaunesnio riterio tame krašte jau daugel metų nei regėta, nei girdėta.

Pažindindamas tave su tokiu pašauktu ir godingu riteriu, aš nenoriu išpūsti savo nuopelnų, tiktai noriu, kad padėkotumei man už pažintį su jo garsinguoju ginklanešiu Sanču Pansa, kuriame, regis, įkūnijau visas ginklanešių dorybes, nebent kur ne kur probėgšmais paminėtas šūsnyse beverčių riterių romanų.

Taigi meldžiu Dievą, idant duotų tau sveikatos, o manęs neapleistų. VALE*.

---

*Sveikas, lik sveikas (*lot.*).

KNYGAI APIE DON KICHOTĄ LAMANČIETĮ — URGANDA PERMAININGOJI[23]

Išmanius jei susira- (si),
Knyga, būsi išklausy- (ta),
Kad prastai tu surašy- (ta),
Neprikaišios tau koks dva- (kas),
Bet jei dingtels tau bema- (tant),
Lįsti į rankas bepro- (čiams),
Pamatysi, kaip jie suo- (sias),
Kaip iš kailio veltui ne- (rias),
Puola į devynias gem- (bes),
Kad parodytų, ką mo- (ka).
Žinome iš patyri- (mo):
Po geru medžiu stovė- (si),
Būsi po geru šešė- (liu);
Jei Becharan tu nukly- (si),
Rasi medį karali- (jos),
Princais visas jis apte- (kęs);
O tarp princų — kuniga- (ikštis),
Šiuolaikinis Aleksa- (ndras);
Stok po juo: tą lydi la- (imė),
Kas pavojų nesiba- (ido).
Lamančiečio nutiki- (mus)
Nuotaikingai apgiedo- (si),
Kaip jisai neteko pro- (to),
Sočiai prisiskaitęs kny- (gų):
Damos, riteriai, turny- (rai)
Galvą šitaip jam apsu- (ko),
Jogei, nuo aistros apdu- (jęs),
Kaip Rolandas jis pašė- (lo),
Dulsinėjos Tobosie- (tės)
Meilę užkariaut panū- (do).
Kripių nekuklių viso- (kių)
Šiukštu nepaišyk ant sky- (do):
Raštai mat tokie pavy- (dą)
Kelia piktdžiugoms dažno- (kai).
Jei kukliai laikysies, ro- (miai),
Nesakys kvailys šaipū- (nas):

– „Še tau Alvaras de Lu-	(na)[24],
Hanibalas atsira-	(do),
Ar Pranciškus, kurs ispa-	(nų)
Gniaužtuos skundžiasi Fortū-	(na)[25]!“
Jei Aukščiausias nepanū-	(do),
Kad posmuotum, kaip Chua-	(nas),
Pravarde Lotynas[26], ra-	(šė),
Tai lotyniškai neū-	(bauk).
Mat, kur trumpa, ten ir trū-	(ksta);
Graikų necituok, romė-	(nų),
Nes, piktokai išsivie-	(pęs),
Tas, kuris išmano vi-	(ską),
Tars į ausį prisiki-	(šęs):
„Nelaikyki mulkio vie-	(toj!)“
Sodrų žodį patauso-	(ki),
Nesikiški, kur nerei-	(kia):
Tai, kas eina ir praei-	(na),
Pridera aplenkt iš to-	(lo).
Gauna visados per no-	(sį)
Tie, kurie liežuvį lai-	(do);
Nerkis jau verčiau iš kai-	(lio),
Kad pelnytum vardą ge-	(rą),
Nes tasai, niekus kur ra-	(šo),
Amžių teismui juos paduo-	(da).
Sau į galvą įsidė-	(ki):
Stogą jei turi stikli-	(nį),
Kvaila akmenis švaisty-	(ti)
Į kaimyno namo sie-	(ną).
Vyras, jau dantis praė-	(dęs),
Knygą kurdamas neblo-	(gą),
Ritas tykiai kaip su puo-	(dais);
Kas knygas it blynus ke-	(pa)
Pramogai mergelių, ra-	(šo)
Nei į mietą, nei į tvo-	(rą).

GALIJOS AMADIS — DON KICHOTUI LAMANČIEČIUI

SONETAS

Tu, pakartojęs mano dalią graudžią,
Kurią toli nuo damos mylimosios
Kenčiau atstumtas ant Uolos Plikosios[27]*,*
Suradęs ten grūžties bedugnę skaudžią;

Pagundą aukso, marmuro apmaudžią
Palikęs dėl teisybės žemės šiosios,
Nektaro iš versmės akių sūriosios,
Tu, gėręs ligi soties, širdį maudžiant,—

Būk tikras: amžinai arba lig tolei,
Kol Febas šviesiaplaukis aukso ratais
Skries ketvirtam dangui[28] *žirgais važiuotas,*

Turėsi vardą skambųjį narsuolio,
Tėvynė tavo bus pirmųjų gretoj,
O tavo autorius — šviesiausias protas.

GRAIKIJOS DONAS BELJANIS[29] — DON KICHOTUI LAMANČIEČIUI

SONETAS

Kapojau priešus, triuškinau ir koviau,
Tokių kaip aš pasauly nežinota,
Nestigo man narsos, didybės, proto,
Skriaudų šimtus taisiau, šimtus išroviau.

Įamžinau savųjų žygių šlovę;
Gerbiau šventai aš damai žodį duotą;
Man buvo vyčiai milžinai nė motais;
Į dvikovas ėjau kaip į šventovę.

Fortūna nuolanki bučiavo kojas;
Stverta už kuodo, iš paskos man slinko
Sėkmė nuplikus, brisdama per rasą,

Nors Laimė it mėnulis man šypsojo,
Klusniai lydėjo ten, kur man patinka,—
Pavydžiu tau, Kichote galingasai!

PONIA ORIANA — DULSINĖJAI TOBOSIETEI

SONETAS

Norėčiau aš, mieloji Dulsinėja,
Kad Londonan Tobosas nusikeltų,
O Mirafloresas[30] *— prie tavo vartų,*
Kur jo negairintų nelaimių vėjai!

Ak, jei sapnai ir apdarai tavieji
Dabintų kūną man ir širdį šaltą,
Jei žvelgt galėčiau, kaip į mūšį nartų
Tavasis riteris narsingai skrieja!

Ak, jei su Amadžiu andai nuslydus
Nebūčiau, kaip tu nenuslydai niekad
Su Don Kichotu, bajoru kukliuoju!

Pavydą keldama, bet be pavydo
Aš linksminčiaus grūžty, kiek leidžia spėkos,
Ir džiaugčiaus, į bėdas ranka numojus.

GANDALINAS, GALIJOS AMADŽIO GINKLANEŠYS,— SANČUI PANSAI, DON KICHOTO GINKLANEŠIUI

SONETAS

Šlovė tau, vyre didis, įstatytas
Fortūnos į ginklanešystės kelią,

Ganėtinai patogų kario daliai,
Idant per amžius vargo nematytum.

Palikęs arklą, stvėrei ginklą kitą,
Pritiklų ieškant nuotykių po šalį
Naiviam kariūnui, kurs į dulkes malė
Išpuikėlį, lig šiolei nematytą.

Pavydžiu tau ir asilo, ir vardo,
Pavydžiu tau ir doklo, pilno peno,
Kurs liudija, kad proto nestokoji.

Gyvuoki, Sančai, riteri be kardo,
Toks didis, jog Ovidijus ispanų
Tau žandą kumščiu pagerbė[31] *savuoju.*

PLEVĖSA, IŠKRIKAS POETAS,— SANČUI PANSAI IR ROSINANTUI

SANČUI PANSAI

Sančas aš, ginklanešy- (s)
Don Kichoto Lamančie- (čio);
Kad gyvenčiau kaip pas Die- (vą),
Leidaus aš keliais į žy- (gį);
Eskapadoj paskuti- (nėj)
Nekalbusis Viljadje- (gas)[32]
Protan, žinot juk, atė- (jo),
Skaitome mes „Selesti- (noj")[33]*,*
Dailiai surašytoj kny- (goj),
Tik be trupinėlio gė- (dos).

ROSINANTUI

Rosinantas aš, risto- (kas),
Proanūkis aš Babje- (kos)[34]*,*
Kad buvau labai jau lie- (sas),
Tarnavau aš Don Kicho- (tui);

Nors tinku aš jam į po- (rą),
Nuo manęs tai avižė- (lės)
Netgi šuoliais nepabė- (gtų).
Mat esu kaip Lasari- (ljas)[35],
Neregiui išgėręs vy- (ną),
Per šiaudelį jį išsriuo- (bęs).

PAŠĖLĘS ROLANDAS — DON KICHOTUI LAMANČIEČIUI

SONETAS

Tu — ne didikas, bet esi toks didis
Ir toks didus tarp išdidžių didikų,
Tavęs pranokti niekam nepavyko,
Nenugalimas pergalingas vyti!

Dėl Andželikos[36] *mylimos nuklydęs*
Už jūrų marių, pergalių vainiką
Jos šlovei pynei žygdarbiais ne sykį,
Ir garsas jų mane per amžius lydi.

Aš neprilygstu tau, tu vienas skynei
Nemirtingumo laurus, nors pakito
Abiem vienodai mums šviesusis protas.

Bet ir prilygstu, nesgi tu pamynei
Puikybę mauro ir nuožmumą skito,
O meilės nelaimėjai, Don Kichote.

FEBO RITERIS[37] — DON KICHOTUI LAMANČIEČIUI

SONETAS

Tavajam neprilygsta kardas mano,
Žaibu švytavęs laukuose kautynių,

Lenkiuosi tavo šlovei begalinei,
Karalių Saule, riteri ispanų.

Paniekiau karūnas, skeptrus, nuo seno
Man peršamus Rytų kraštuos auksiniuos,
Idant regėčiau visados Aušrinę —
Grožybę išdidžios Klaridianos[38].

Mylėjau ją, stebuklą, Dievo duotą,
Ir prieš mane, atstumtą jos, drebėjo
Net pragarai, šveitraus pabūgę kardo.

Gyvuok, šlovės apsiaustas, Don Kichote,
Įamžintas garsingos Dulsinėjos,
Įamžinęs jos šviesų, gerą vardą.

SOLISDANAS[39] — DON KICHOTUI LAMANČIEČIUI

SONETAS

Nors jums, garbus Kichote, lenda kramėn
Išvėsusion beprasmės, kvailos mintys,
Bet niekas priekaištaut nedrįs ir tvirtint,
Kad nevalyvai, nedorai gyvenat.

Lai tautos amžiais jūsų darbus mena:
Skriaudas gebėjot, nuoskaudas gaišinti,
Už tai magėjo jus basliais vaišinti
Nenaudoms, niekšams, kas tik užsimano.

Ir jeigu Dulsinėja skaisčiaveidė
Iškrėst kiaulystę panorės bent sykį —
Atseit raudų širdies gailios negirdi,

Ramiai sau tarkit net neįsižeidęs,
Jog Sančas — sąvadautojas netikęs
Ir ne pora jums damos kietaširdės.

BABJEKOS IR ROSINANTO DIALOGAS

SONETAS

B. *Na, Rosinante, ko toks nusikalęs?*
R. *Vargstu perdien, o dantyse — nė grūdo!*
B. *O kurgi avižos? Jų tau priklauso pūdais.*
R. *Kad ponas nepalieka nė saujelės.*

B. *Turėki gėdos! Kas prieš poną kelias!*
Gal būsi asilas nedoro būdo?
R. *Jis — asilas! Įsimylėt panūdo!*
Kur tai girdėta! Džiūsta dėl mergelės.

B. *Mylėti kvaila? R. Ne per protingiausia.*
B. *Gudrus esi. R. Todėl, kad ėst neduoda.*
B. *Ginklanešio prašyk. R. Jau šitiek žvengta!*

Prašyk neprašęs — aigaros negausi:
Tiek ponas, tiek ginklanešys, atrodo,
Dar kuinesni už patį Rosinantą.

PIRMA DALIS

I PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA APIE GARSINGOJO BAJORO DON KICHOTO LAMANČIEČIO BŪDĄ IR ĮPROČIUS

Bažnytkaimy Lamančos[40] (nenoriu aš jo minėti) gyveno ne per seniausiai vienas tų bajorų, kurių visas labas — protėvių ietis, senovinis skydas, sunykęs kuinas ir šuo skalikas. Šutinys dažniau su jautiena nekaip aviena, mišrainė mažne kas vakaras, kiaušinienė su lašiniais šeštadieniais, lęšienė penktadieniais, balandis akims atsišviesti sekmadieniais — visa tai surydavo tris ketvirčius ištekliaus. Likutis išeidavo plonos gelumbės durtiniui, aksominėms kelnėms ir to paties audinio kurpėms — šventiniam apdarui, o šiokiomis dienomis gerbdavosi jis mileliu, žinia, pačiu geriausiu.

Turėjo jis šeimininkę, peržengusią ketvirtą dešimtį, dukterėčią, dar dvidešimties nesulaukusią, o namų ir lauko darbams — berną, gebantį ir kuiną pabalnoti, ir sodininko peiliu darbuotis. Mūsų bajoras jau artėjo prie penktos dešimties; buvo jis tvirtai suręstas, prakaulus, lieso veido, mėgo anksti keltis ir eiti į medžioklę.

Sakoma buvus jį vardu lyg Kichada, lyg Kesada (šiuo klausimu autoriai, rašę apie jį, nesutaria), bet mes turime tvirtą pagrindą tarti, kad jo pavardė buvusi Kichana[41]. Beje, tai nelabai svarbu mūsų pasakojimui: gana ir to, jog, dėstydami apie jį, nė per plauką nenukryptumėm nuo tiesos.

Dera pažymėti, jog minėtasis bajoras laisvalaikiu (o laisvo laiko turėdavo jis kone ištisus metus) skaitydavo riterių romanus su tokiu įmėgiu ir atsidėjimu, jog beveik suvisam apleido ne tiktai medžioklę, bet ir ūkį; ir taip jam magėjo ir protą sumaišė tos knygos, jog pardavė kelias dešimtines ariamos žemės, idant galėtų jų įsigyti, o ilgainiui susipirko visas, kokių tik įmanė gauti; ir labiausiai patikdavo jam garsingojo Felisiano de Silvos[42] veikalai, nes jų stiliaus grožybė ir kalbos įmantrumas atrodė mūsų bajorui tobulumo viršūnė, o ypačiai meilės išpažinimo ar iššaukimo dvikovon scenos, kur dažnai rasdavai

tokių sakinių: „Jūsų proto balsas taip neprotingai griauna mano samprotavimus, jog man temsta protas, ir, mano supratimu, visų protingiausia būtų supratingai nusiskųsti jūsų žavesiu", arba štai tokių: „Dangaus aukštybės, drauge su žvaigždėmis aukštinančios jūsų dangišką grožį, maloningai apipylė jus tomis malonėmis, kurių nemalonėjo man suteikti jūsų malonybė"...[43]

Skaitydamas tokius pasakymus, vargšas riteris ėjo iš proto ir suko galvą nemigo naktimis, stengdamasis įminti ir suvokti jų prasmę, kurios nebūtų išlukštenęs ir permanęs nė pats Aristotelis, jei tam tyčia būtų prisikėlęs iš numirusių.

Neaišku jam buvo ir tai, kaip donas Beljanis sugebėjo tiek sykių sužeisti priešus ir pats būti sužeistas[44]: nors ir kokie didūs magistrai gydę riterį, vis dėlto jo veidas ir kūnas turėję būti vienų randų ir rumbų; šiaip ar taip, jis liaupsino autorių už tai, kad šis, baigdamas knygą, žada toliau pratęsti tą nepabaigiamą istoriją, ir daugelkart jam pašokdavo noras pačiam imti į rankas plunksną ir prirašyti galą, kaip ten buvo žadama; taip, be abejo, ir būtų padaręs ir kuo gražiausiai susidorojęs su uždaviniu, jei nebūtų maišiusios kitos, nepalyginamai svarbesnės ir neatlyžtamos mintys.

Daugelkart stodavo jis disputan su parapijos klebonu (mokytu vyru, Siguensos[45] auklėtiniu), katras riterių esąs šaunesnis: Anglijos Palmerinas ar Galijos Amadis[46], tačiau meistras Nikolas, bažnytkaimio barzdaskutys, tvirtindavo, jog nė vienas jųdviejų neprilygstąs Febo riteriui, o jei katras ir galįs į jį lygiuotis, tai nebent donas Galaoras, Galijos Amadžio brolis, nes tasai visa kuo pranešąs brolį: nei toks pamaiva, nei verksnys ir narsybe nėmaž neatsiliekąs.

Žodžiu, mūsų bajoras taip įgulė į knygas, jog skaitė kiauras naktis nuo žaros lig žaros ir kiauras dienas nuo tamsos lig tamsos, ir taip, menkai bemiegant ir daug beskaitant, sudžiūvo jam smegenys, ir jis galop išėjo iš proto. Prisikimšo galvą visų tų knygose išskaitytų dalykų: kerų, kivirčų, kovų, iššaukimų į dvikovą, žaizdų, meilės žodžių ir žygių, širdies kančių ir kitokių negirdėtų paikysčių; ir taip įsiteigė mintį, jog visa ta pyniava kvailų knyginių prasimanymų — gryna teisybė ir jog nieko tikresnio už tas istorijas pasaulyje nė būti negali.

Jis postringavo, kad Sidas Ruisas Dijasas — puikus riteris, bet nė iš tolo neprilygstąs Liepsningojo Kalavijo riteriui[47], vienu smūgiu pusiau perkirtusiam du nuožmius pasibaisėtinus milžinus. Labiau prie širdies buvo jam Bernardas del Karpijas — mat tasai Ronsevalyje nu-

žudė užkerėtą Rolandą[48] sekdamas gudriuoju Herakliu, savo glėbyje pasmaugusiu Žemės sūnų Antėją. Morgantą[49] jis liaupsino, nes tas, nors ir kilęs iš milžinų, pasipūtusių akiplėšų, vienintelis elgėsi mandagiai ir galantiškai. Bet labiausiai žavėdavos jis Rinaldu Montalbaniečiu, ypač skaitydamas, kaip šis išjoja iš pilies ir plėšia visus, kas tik pasitaiko, arba, atsidūręs užjūriuose, pagrobia Mahometo stabą[50], pasak autoriaus, nulietą iš aukso. O už malonumą smagiai įspirti išdavikui Ganelonui[51] mūsų bajoras būtų atidavęs savo šeimininkę ir dar viršaus pridėjęs dukterėčią.

Galiausiai, protui suvis pasekus, jis nusigriebė tokios keistos minties, kokia dar nebuvo atėjusi nė vienam pamišėliui pasaulyje, o būtent: tiek savo paties šlovei, tiek krašto labui jam dera ir netgi privalu tapti klajojančiu riteriu — apsiginkluoti, sėsti ant žirgo, iškeliauti į platųjį pasaulį nuotykių ieškoti ir daryti visa tai, ką knygose daro klajojantieji riteriai, kitaip sakant, kovoti prieš bet kokią neteisybę, grumtis su negandais ir pavojais ir taip pelnyti sau nevystančią šlovę ir įamžinti savo vardą.

Vargšelis jau tarėsi apvainikuotas už savo žygdarbius mažų mažiausia Trapezundo imperatoriaus karūna; ir, svaigdamas nuo tokių saldžių godų ir mėgaudamasis nenusakoma palaima, kuo greičiausiai ėmėsi vykdyti savo sumanymą, kad pasiektų geidžiamą tikslą. Pirmiausia šoko šveisti šarvų, kurie kitados priklausė proseniams ir ištisus šimtmečius gulėjo užmesti kertėje, apsitraukę rūdimis ir pelėsiais. Mūsų bajoras nušveitė juos ir sutaisė kaip įmanydamas, bet staiga pastebėjo baisią kliaudą: pasirodo, šalmas buvo ne aklinas, o atviras, be antveidžio; bet ir čia pravertė jo sumanumas: jis pasidarė iš kartono pusšalmį ir, pridūręs jį prie rastojo šalmo, turėjo savotišką aklinąjį šalmą. Tiesą pasakius, kai, panūdęs išbandyti, ar šalmas pakankamai tvirtas, kad laikytų mūšyje, išsitraukė kardą ir dusyk smogė per jį, sulig pirmuoju kirčiu akimirksniu pavertė perniek ištisos savaitės triūsą, o kadangi jam nelabai patiko, jog pusšalmis taip lengvai išlakstė į druzgus, norėdamas ateity išvengti tokio pavojaus, iš naujo ėmėsi šalmo, įtaisė iš vidaus geležinius lankelius ir pagaliau, taręs jį esant ganėtinai tvirtą, nusprendė nebereikalinga dar kartą bandyti tą, jo įsitikinimu, tikrą šalmą su puikiausio darbo antveidžiu.

Paskum jis nuėjo apžiūrėti savo kuino ir, nors eiklumu šis galėjo varžytis nebent su apatiniu girnų akmeniu, o kliaudų turėjo daugiau nekaip Gonelos arklys, kuris *tantum pellis et ossa fuit*[52], nustatė, kad jam neprilygsta nei Aleksandro Bucefalas[53], nei Sido Babjeka.

Keturias dienas svarstė jis, kaip pavadinti savo žirgą: juk tokio garsingo riterio ristūnas, kalbėjo jis sau, juo labiau toks taurus, negali būti be kokio iškilnaus vardo, tad geidė parinkti tokį, idant būtų aišku, kas buvo jis prieš tapdamas klajojančiu riterio žirgu ir kas yra dabar, nes tvirtai laikėsi nuomonės, jog, pasikeitus šeimininko būviui, ir arkliui pridera keisti vardą į garsingą ir skambų, atliepiantį naują šeimininko luomą ir pašaukimą; ir taip jis rūšiavo ir perkratinėjo įvairius vardus rausdamasis atmintyje ir įtempdamas vaizduotę, atmesdamas vienus, paniekindamas kitus, durstydamas juos, narstydamas ir sudarinėdamas iš naujo, kol galiausiai išrado ROSINANTĄ[54] — vardą, jo manymu, prakilnų, raiškų ir prasmingą, bylojantį, jog anksčiau tasai arklys buvęs paprasčiausias kuinas, o dabar pranokstąs visus ir esąs pirmasis pasaulio kuinas.

Taip šauniai, jo galva, pavadinęs savo arklį, mūsų bajoras panoro ir sau prasimanyti kokį vardą ir, pasvarstęs dar vieną savaitę, pagaliau nusprendė pasivadinti DON KICHOTU[55] — štai kuo rėmėsi, kaip jau minėjome, šios neišgalvotos istorijos autoriai, tvirtindami, jog tikroji jo pavardė, be abejo, buvusi Kichada, o ne Kesada, kaip tikino kiti. Tačiau, prisiminęs, jog narsingasis Amadis laikė per maža vadintis stačiai Amadžiu ir prie vardo prisidūrė savo karalystės ir tėvynės pavadinimą, idant pagausintų jos šlovę, tad ir mūsų bajoras, kaip doras riteris, panūdo prie vardo prisidurti savo tėvynės pavadinimą ir tapti DON KICHOTU LAMANČIEČIU — taip jis manėsi pasigarsinsiąs savo kilmę ir kraštą, o drauge pagerbsiąs tėvynę.

Ir štai, nušveitęs šarvus ir ginklus, iš atviro šalmo pasidaręs akliną, davęs vardą kuinui ir persikrikštijęs pats, mūsų bajoras priėjo išvadą, jog nieko kita nebelieka, kaip susirasti širdies damą ir ją įsimylėti, nes klajojantis riteris be meilės — tai lyg medis be lapų ir vaisių ar kūnas be dvasios. „Jei Apvaizda, bausdama mane už nuodėmes ar laimės linkėdama,— kalbėjo jis sau vienas,— skirs man susitikti kokį milžiną, kaip paprastai nutinka klajojantiems riteriams, ir aš nutrenksiu jį žemėn per pirmąjį susirėmimą arba perkirsiu pusiau, arba jau bent įveikęs priversiu melsti malonės, argi nebūtų gražu tokia proga turėti damą, kuriai galėčiau nusiųsti jį dovanų, idant jisai įžengtų pas mano saldžiąją valdovę, pultų prieš ją ant kelių ir prabiltų nužemintu ir nuolankiu balsu: „O ponia, ašian — milžinas Karakuliambras, valdonas Malindranijos salos, dvikautėje pergalėtasai niekados deramai nepašlovintojo riterio Don Kichoto Lamančiečio, kursai paliepė man stoti akysna jūsų malonybei, idant jūsų didenybė nuspręstute mano

likimą sulig savo nuožvalga"... O, kaip nusidžiaugė mūsų gerasis riteris, išdrožęs tą prakalbą, o dar labiau — kai pagaliau susiprotėjo, ką paskelbsiąs savo širdies dama! Kaip mums žinoma, gretimame sodžiuje gyveno labai apveidi mergelė, kurią vienu tarpu jis buvo įsimylėjęs, nors jinai, savaime suprantama, to netgi nenujautė ir nė akių į jį nekreipė.

Vardu ji buvo Aldonsa Lorenso ir mūsų riteriui pasirodė verta jo godų valdovės titulo, ir, rinkdamas jai vardą, kuris ne per daugiausia skirtųsi nuo tikrojo, o drauge atlieptų ir primintų kokios kunigaikštienės ar didikės vardą, pavadino ją Dulsinėja Tobosiete[56],— nes buvo kilusi iš Toboso,— vardu, jo manymu, giesmingu, negirdėtu ir prasmingu kaip ir visi kiti jo sugalvotieji vardai.

II PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA, KAIP IŠMONINGASIS DON KICHOTAS PIRMĄSYK IŠJOJO IŠ SAVO ŽEMIŲ

Galutinai susiruošęs, mūsų bajoras ryžosi ilgai nelaukdamas įgyvendinti savo sumanymą — skubino jį mintis, koks pragaištingas pasauliui jo gaišavimas: juk tiek skriaudų ketino jis išlyginti, tiek netiesos ištaisyti, tiek nedorybių pašalinti, tiek piktybių išrauti, tiek priedermių atlikti! Ir štai vieną rytą, vos prašvitus (o buvo tai viena tų karštųjų liepos mėnesio dienų), niekam nė žodžiu neprasitaręs apie savo užmojį ir niekieno nepastebėtas, apsivilko šarvais, įsėdo į Rosinantą, šiaip ne taip prisitinkino savo netikusį šalmą, nusitvėrė skydą, pasiėmė ietį ir, didžiai patenkintas ir laimingas, jog pasisekė taip lengvai pradėti savo labąjį darbą, pro galinius diendaržio vartus išjojo į lauką.

Tačiau, vos tik atsidūrė atvirame lauke, apniko jį baisinga mintis, tokia baisinga, kad jisai vos neatsisakė pradėtojo žygio: mat prisiminė, jog dar nėra įšventintas į riterius ir jog pagal riterijos įstatymus negali ir neturi teisės stoti dvikovon nė su vienu riteriu; o jeigu ir būtų įšventintas, kaip naujokas privalėtų vilkėti baltais šarvais ir tol nešioti skydą be ženklo, kol pelnytų jį savo narsybe.

Tos mintys vos nepriverte jo apsispręsti; tačiau kadangi beprotybė perveikė visus argumentus, mūsų bajoras nutarė kreiptis į pirmą pasitaikiusį, kad jį įšventintų,— taip darė diduma riterių skaitytuose romanuose, kuriais dabar visame kame jisai sekė.

O dėl baltųjų šarvų, mūsų bajoras pasižadėjo sau, progai pasitaikius, taip juos nublizginti, kad taptų baltesni už šermuonėlio kailį; ir šitaip save nuraminęs, nujojo toliau savo keliu ten, kur nešė žirgas, nes, jo manymu, tik akimoju keliaujant, pridera nuotykių ieškoti.

Jojo keliu, risnojo mūsų naujasis nuotykių ieškotojas ir sau vienas kalbėjo:

— Kada nors, tolimoje ateityje, pasirodys pasaulyje mano garsingųjų žygdarbių tikroji istorija, ir tasai mokslo vyras, kuris juos dėstys, imdamasis rašyti apie mano pirmąjį ir tokį ankstyvą išpuolį, be abejo, pradės savo pasakojimą tokiais žodžiais: „Vos tik auksaplaukis Febas apskleidė plačios ir bekraštės žemės veidą skaisčiomis savo nuostabiųjų plaukų gijomis, o margieji paukšteliai savo giesmingų it arfos balsų saldžiąja derme pasveikino raudonskruostę Aurorą (kuri, palikusi minkštą pavydulingojo vyro patalą ir atvėrusi duris, išėjo į Lamančos horizonto balkoną pasirodyti mirtingiesiems), garsingasis riteris Don Kichotas Lamančietis pašoko iš lepaus pūkinio guolio, sėdo ant garsingojo žirgo Rosinanto ir leidosi per senovės laikų šlovės gaubiamą Montjelio lygumą..."

Ir iš tiesų tąja lyguma kaip tik jisai ir jojo.

— Tebūnie palaiminti tie laikai ir palaimintas tasai amžius, kada pagaliau išvys pasaulį mano garsingieji žygdarbiai, kuriuos priderėtų iškalti bronzoje, išrėžti marmure ir atvaizduoti drobėje amžinam atminimui! Nors ir kas tu būtum, o išmintingasai žyny, jeigu tau skirta būti šios nepaprastos istorijos metraštininku, meldžiu nepamiršti gerojo Rosinanto, mano nepamainomo bendro visuose keliuose ir žygiuose.

Paskum jis prabilo taip, lyg iš tiesų būtų įsimylėjęs:

— O princese Dulsinėja, šios pavergtosios širdies valdove! Didį uždavėte man skausmą, kai, apibėrusi priekaištais, išgujote mane rūstybėje ir griežčiausiai uždraudėte rodytis akyse jūsų grožybei. Teikitės, valdove, prisiminti jums atsidavusią širdį, dėlei jūsų meilės sopulių varstomą.

Be perstojo rezgė jisai tų sapalionių pynę, tokių pačių, kokių išmoko iš savo knygų, visomis išgalėmis mėgdžiodamas jų stilių, ir todėl jojo koja už kojos, o saulė buvo jau aukštai pakilusi ir spirgino

taip kaitriai, jog būtų ištirpinusi Don Kichotui visas smegenis, jeigu šis būtų jų turėjęs bent kruopelę.

Beveik ištisą dieną nenutiko jam nieko tokio, ką vertėtų apsakyti, ir mūsų bajoras jau buvo bepuoląs į neviltį, nes norėjo kaip galima greičiau su kuo nors susitikti ir išbandyti savo tvirtos rankos jėgą.

Vieni autoriai tvirtina, jog pirmąjį nutikimą jisai turėjęs Lapisės tarpeklyje[57], kiti — jog su vėjo malūnais, o man pavyko ištirti tą bylą ir Lamančos metraštyje išskaityti tokį dalyką: mūsų bajoras visą tą dieną praleido kelyje, o vakarop ir jis, ir jo kuinas galutinai nusivarė ir išbadėjo; ir tuomet, žvalgydamasis aplink, bene pastebės kokią pilį ar piemenų lūšnelę, kur galėtų prisiglausti ir atgauti išsekusias jėgas, netoli kelio pamatė užeigą, ir toji užeiga pasirodė jam tarytum žvaigždė, turinti nuvesti jį ne tik prie rojaus vartų, bet ir į patį rojų. Jis paragino kuiną ir temstant prijojo užeigą.

Kaip tik tuo metu prie vartų pasitaikė dvi mergos iš tų, kurios vadinamos nuslydusiomis: jos keliavo į Seviliją drauge su keliais mulų varovais ir toje užeigoje apsistojo nakvynei; o kadangi mūsų nuotykių ieškotojui atrodė, jog visa, ką jis galvoja, mato ar vaizduojasi, padaryta ir vyksta taip, kaip aprašoma jo skaitytose knygose, vos tik išvydęs užeigą, tarė sau, kad tai pilis su keturiais kuorais ir žėrinčiomis sidabrinėmis smailėmis, su pakeliamuoju tiltu ir giliu grioviu — žodžiu, su visais tais priklausiniais, kurie paprastai išskaičiuojami aprašant tokias pilis.

Kelių žingsnių neprijojęs iki užeigos (tariamos pilies), jis įtempė pavadį ir sustabdė Rosinantą laukdamas, kada ant dantytų sienų pasirodys koks nykštukas ir papūs trimitą skelbdamas pilin atjojus riterį. Tačiau nykštukas neskubėjo pasirodyti, o Rosinantas veržėsi į arklidę, ir Don Kichotas prijojo arčiau ir, išvydęs pavartėje dvi skersmerges, tarė sau, jog tai arba žavios mergelės, arba dailios damos, išėjusios pasivaikščioti prie pilies vartų.

Kaip tyčia tuo metu kiauliaganys, ginęs iš ražienų kiaules (prašau atleisti, bet tie neraliuoti galvijai taip ir vadinami), papūtė ragą, kad jos susiburtų į krūvą, ir Don Kichotas tuoj pasidingojo girdįs laukiamą ženklą, būtent — jog tai nykštukas skelbia jį atvykus. Netverdamas džiaugsmu, jis prijojo prie užeigos ir damų, o tos, išvydusios priešais neregėtais šarvais vilkintį raitelį su skydu ir ietimi, persigando ir jau buvo besprunkančios į vidų, tačiau Don Kichotas, susivokęs, kad jos bėga jo subūgusios, kilstelėjo kartoninę apyburnę ir, atideng-

damas įkritusius dulkėtus skruostus, kuo mandagiausiai su nedrumsčiama ramybe tarė:

— Meldžiu jūsų malonybes nesišalinti nei baimintis kokios negerovės, nes manojo ordino riteriams nepritiklu ir nedera skriausmo užduoti jokiai gyvai būtybei, o juo labiau tokioms — kaip numanu iš jūsų povyzos — prakilnioms mergelėms.

Mergos sužiuro į jį, akimis smaigstydamos veidą, kurį vėl pridengė netikusi apyburnė, o išgirdusios save vadinant mergelėmis — vardu, suvis nesiderinančiu su jųdviejų amatu, taip juoktis prapliupo, jog Don Kichotas nesmagiai pasijuto ir tarė:

— Grožybei pritinka santūrumas, o tuo tarpu juokas dėlei tuščio nieko rodo tik proto menkumą; sakau tatai ne priekaištaudamas judviem ar įžeisti jus geidaudamas, nes nieko daugiau taip netrokštu, kaip tarnauti jūsų malonėms.

Neįprasta damoms kalbėsena ir neišvaizdus mūsų riterio gymis sukėlė joms dar didesnį juoką, ir Don Kichotui pašoko apmaudas, ir nežinia, kuo visa tai būtų baigęsi, jei kaip tik tuo metu nebūtų atskubėjęs užeigos šeimininkas, žmogus labai kūningas, užtat ir labai romus, tačiau netgi jis, vos paregėjęs nei šiokią, nei tokią žmogystę ir jo margą ginkluotę, būtent: svoringą ietį ir lengvą skydą, tokius pat lengvus odinius šarvus ir plėštines kamanas su pavadžiu, ko nepritarė merguželėms smagiu kvatojimu, bet, pasibaisėjęs ta pabūklų gausybe, tarė būsiant protinga kalbėti su atžvalga ir kreipėsi į jį šiais žodžiais:

— Jeigu jūsų malonė, godingasai riteri, ieškote nakvynės, nerasite čia tiktai lovos — užeigoje neturiu nė vienos, bet užtat viso kito gausite kiek širdis geidžia.

Girdėdamas nuolankų komendanto toną (mat užeigą jis palaikė tvirtove, o jos šeimininką — tvirtovės komendantu), Don Kichotas atsakė:

— Ašian, garbusis pilėne, moku tenkintis mažu, nes *šarvai man apdaras kasdienis, o kautynės — atilsis saldus*[58] ir taip toliau.

Šeimininkas pamanė, kad Don Kichotas palaikė jį dora garsinčio Pilo[59] miestelėnu, todėl ir pavadino pilėnu, bet iš tikrųjų buvo jis iš kito, ne mažiau garsesnio miesto Sanlukaro ir suktumu galėjo varžytis su pačiu Kaku, o šelmyste — su studentais ir tarnais, tad jam atsakė šiais žodžiais:

— Vadinasi, *guolis jūsų — akmeninės uolos, miegas jūsų visados budrus*, o jeigu jau taip, galite drąsiai čia apsistoti: patikėkite, šioje

varganoje pastogėje jums niekad nepristigs dingsčių nemiegoti ne tik vieną naktį, bet ir ištisus metus.

Taip taręs, šeimininkas priėjo palaikyti kilpos Don Kichotui, ir šis vargais negalais nusirabždino žemėn, kaip ir tinka žmogui, kiaurą dieną nė aguonos grūdo burnoj neturėjusiam. Paskum liepė šeimininkui stropiai pasirūpinti, kad jo arkliui nieko netrūktų, nes tai esąs pats geriausias pasaulyje gyvulys, šeriamas avižomis.

Dirstelėjo užeigos šeimininkas į Rosinantą ir tarė sau, kad šis ne toks jau geras, kaip Don Kichotas sakė, o veikiau pusėtinas; nuvedė jį arklidėn ir grįžo pasiteirauti, bene svečias ko pageidausiąs, o tuo tarpu merguželės (jau spėjusios su juo susitaikinti) vilko jam šarvus: kirasą nuo nugaros ir krūtinės joms pavyko nuplėšti, bet niekaip nesisekė atsegti antkaklio ir numauti netikusio šalmo, priraišioto žaliais kaspinais,— reikėjo žūtbūtinai juos perkirpti, nes jos nevaliojo atraizgyti mazgų, tačiau Don Kichotas jokiu būdu nesutiko, tad visą tą naktį praleido šalmuotas — toks keistas ir juokingas, kokį tik įmanoma įsivaizduoti; ir nušarvuojamas šavalkų, kurias laikė tos pilies didikėmis ir prakilniomis damomis, su įsijautimu manieringai joms deklamavo:

Niekada taip stropiai damos
Netarnavo paladinui,
Kaip tarnavo Don Kichotui,
Jam atvykus iš gimtinės:
Rūpinosi juo mergelės,
Ristūnu — kunigaikštienės,

tai yra Rosinantu, nes taip, garbiosios damos, vadinasi manasis žirgas, o ašai esmi Don Kichotas Lamančietis, ir nors man nederėtų pasisakyti savojo vardo anksčiau, nekaip jį pagarsins manieji žygdarbiai, kuriuos geidauju jūsų labui atlikti, patogi proga pritaikyti šioms aplinkybėms senovinį romansą apie Lanselotą[60] mane paakstino prieš laiką savąjį vardą išpažinti, bet ateis valanda, kai jūsų šviesybės man teiksis įsakinėti, o aš jūsų paliepimus vykdysiu, ir mano dešinės tvirtybė parodys, kaip karštai jums tarnauti meiliju.

Mergos, nepratusios prie tokių gražbyliavimų, nė žodžiu į juos neatsiliepė, tik pasiteiravo, ar nenorėtų jis ko užkrimsti.

— Mielai kuo nors pasivaišinčiau,— atsakė Don Kichotas,— ir manding tai būtų labai pravartu.

Kaip tyčia pasitaikė penktadienis, ir visoje užeigoje nesusirado

nieko kita, tik keli daviniai žuvies, Kastilijoje vadinamos menke, Andalūzijoje — saida, kitur — vėgėle, o dar kitur upėtakėliu.

Paklaustas, ar jo malonybė negeidautų paskanauti upėtakėlių, nes kitokios žuvies negalį pasiūlyti, Don Kichotas atsakė:

— Kad tik būtų kuo daugiau tų upėtakėlių — tuomet jie man atstotų gražų upėtakį: bene ne vis viena, ar gaunu aštuonis realus smulkiais, ar aštuonių realų pinigą? Be to, labai galimas daiktas, jog tų upėtakėlių mėsa daug švelnesnė nei upėtakių, lygiai kaip veršiena švelnesnė už jautieną, o ėriena — už avieną. Šiaip ar taip, kuo greičiau neškite juos čionai, nes, pilvui maršus grojant, kiekvienam pristigs spėkų šarvuos ir žygiuos.

Stalas iškelta lauk, gaivon, ir šeimininkas atnešė svečiui davinį prastai išmirkytos ir dar prasčiau pataisytos menkės ir abišalę duonos, tokios pat juodos ir apipelijusios kaip jo šarvai. Sunku buvo ištverti nepasileidus juokais bežiūrint, kaip jis valgo su šalmu ant galvos ir pakeltu antveidžiu — mat pats jisai nė kąsnelio negalėjo į burną įsidėti, kas nors kitas turėjo jam patarnauti ir maitinti savo rankomis, ir šią priedermę prisiėmė viena dama. Tačiau duoti jam atsigerti buvo neįmanoma, ir jis nebūtų gavęs nė lašo, jei šeimininkas nebūtų kiaurai pragręžęs nendrės, vieno galo įspraudęs jam į burną, o pro kitą pylęs vyno. Ir mūsų riteris kentė visa tai su didžiausia kantrybe, kad tik nereiktų perkirpti šalmo kaspinų.

Tuo metu smuklėn pasitaikė užsukti paršelių kastruotojui, kuris, atsidūręs viduje, patūtavo nendriniu lamzdeliu, ir Don Kichotas galutinai įsiteigė mintį, kad jisai svečiuojąsis garsingoje pilyje, kad per vaišes jam grojanti muzika, kad menkė — tai upėtakis, kad juoda duona — pyragas, kad paleistuvės — damos, kad užeigos šeimininkas — pilies valdovas, ir pirmasis žygis bei sumanymas leistis po pasaulį pasirodė jam labai vykę. Tik viena nedavė ramybės: jis neįšventintas į riterius, o karys, nepriklausąs kokiam nors riterių ordinui, jo manymu, neturįs teisės nuotykių ieškoti.

III PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA, KAIP JUOKINGAI DON KICHOTAS BUVO ĮŠVENTINTAS Į RITERIUS

Ir taip, nerasdamas ramybės, Don Kichotas pasiskubino kuo greičiau baigti menką užeigišką vakarienę, pasišaukė šeimininką, nusivedė arklidėn ir ten, puolęs prieš jį ant kelių, tarė:

— O narsingasai riteri, ašian iš vietos nepakilsiu, kolei jūsų malonė nesiteiks patenkinti manojo prašymo, kurį patenkinęs pelnysite amžiną šlovę ir pasitarnausite žmonijai.

Matydamas svečią prie savo kojų ir girdėdamas tokias kalbas, šeimininkas sutriko nesižinodamas nei ką daryti, nei ką sakyti; paskum puolė jo kelti, bet šis spyrėsi iš paskutiniųjų ir atsistoti sutiko tik tada, kai šeimininkas pasižadėjo patenkinti jo prašymą.

— Buvau tikras, mano viešpatie, jog ne veltui dedu viltis į begalinį jūsų taurumą,— atsiliepė Don Kichotas.— Taigi tebūnie jums žinoma, jog tasai prašymas, kurį meldžiau patenkinti ir kurį jūsų dosni širdis teikėsi išklausyti, yra toks: malonėkite rytoj rytą įšventinti mane į riterius; šią naktį praleisiu jūsų pilies koplyčioje budėdamas prie šarvų, o rytoj, kaip ką tik minėjau, įsikūnys mano karščiausias troškimas — teisėtai keliauti po visas keturias pasaulio šalis nuotykių ieškoti ir nuskaustųjų gelbėti, nes tokia tat yra priedermė visos riterijos ir klajojančių riterių, kurių, kaip ir mano, gyvenimo tikslas — panašius žygdarbius atlikti.

Šeimininkas, kaip sakėme, buvo ne pirštu penėtas ir numanė, jog svečiui ne visi namie, o sulig tais žodžiais galutinai tuo įsitikino ir, pasinešęs pritarti visoms jo užgaidoms, kad naktį turėtų skanaus juoko, pasakė Don Kichotui: kas be ko, jo troškimas ir prašymas esąs savaime suprantamas, nes šitoks siekis pritinkąs ir derąs riteriams, juo labiau tokiems kilmingiems, koks atrodąs Don Kichotas iš pažiūros ir didingo stoto; mat jis ir pats, jaunas būdamas, pasiaukojamai ėjęs tuo garbingu keliu: klajojęs po įvairius pasaulio kraštus nuotykių ieškodamas, neaplenkęs nei Žaiginio Malagoje, nei Riarano salų, nei kvartalo prie gynybinės sienos Sevilijoje, nei Mažojo turgaus Segovijoje, nei Alyvų aikštės Valensijoje, nei Senosios sienos gatvės Granadoje, nei krantinės Sanlukare, nei Žirgo aikštės Kordoboje[61], nei Toledo lindynių, nei kitų panašių vietų, kur miklinęs kojų eiklumą

ir rankų graibštumą ir daręs eibes piktnaudžiaudamas našlių prielankumu, suvedžiodamas mergeles ir tvirkindamas mažamečius, kol pagaliau jo vardas nuskambėjęs kone per visus Ispanijos teismus ir tribunolus, ir tuomet jis nusišalinęs poilsio į šią pilį, kur gyvenąs iš savo kišenės, podraug kitiems kišenes pakratydamas, duodąs pastogę visiems klajojantiems riteriams, nors ir kokio luomo ar ištekliaus jie būtų,— grynai iš artimo meilės, tik su ta sąlyga, kad jie, geru už gera atsiteisdami, su juo savo labu dalytųsi.

Paskum šeimininkas pridūrė, jog pilies koplyčioje budėti prie šarvų svečias negalėsiąs, nes senąją įsakęs nugriauti, o naujos toje vietoje dar nespėjęs pastatyti, bet, kaip jis žinąs, iš bėdos esą leistina budėti kur širdis geidžia, tad Don Kichotas galįs šią naktį praleisti pilies kieme, o rytoj su Dievo padėjimu būsiančios atliktos deramos apeigos ir jis būsiąs įšventintas į riterius, tokius riterius, kokių pasaulyje neregėta.

Galiausiai jis pasiteiravo, ar Don Kichotas turįs pinigų, ir šis atsakė neturįs nė skatiko, nes nė viename riterių romane nesąs skaitęs, kad kuris nors būtų nešiojęsis pinigų. Į tai užeigos šeimininkas atsakė, kad svečias labai klystąs: romanuose, aišku, apie tai nerašoma, nes autoriams atrodę nereikalinga kalbėti apie tokius paprastus ir būtinus dalykus kaip pinigai ir švarūs marškiniai, bet iš to nederą daryti išvados, jog riteriai neturėdavę nei viena, nei kita; priešingai, jis tikrai ir tvirtai žinąs, kad visi klajojantys riteriai (apie kuriuos prirašyta tiek ir tiek teisingų knygų) dėl viso pikto pasiimdavę kietai prikimštus kapšus, taipgi švarių marškinių ir lygmalą puodynėlę tepalų žaizdoms gydyti — juk lygumose ir tyruose, kur jie stodavę į mūšį ir kraujuodavę sužeisti, ne visados prie rankų turėdavę kas gydo, nebent jei kuris jų laikydavęs draugystę su pramaniu žyniu, kuris beregint sodindavęs ant debesies ir siųsdavęs oru mergelę ar nykštuką su butelėliu tokio gydomojo vandens, tad riteriui, vieną kitą lašą išgėrus, kaipmat užsitraukdavusios žaizdos ir opos, lyg ašmenys niekada nebūtų lietę jo kūno; tačiau, tokios pagalbos gauti nesitikėdami, praeities riteriai laikydavę tikslinga pasirūpinti, kad jų ginklanešiai būtų pritiekti pinigų ir kitų būtiniausių dalykų, kaip antai: tepalų ir spurenų žaizdoms tvarstyti, o jei kurie riteriai ginklanešių neturėdavę (tai atsitikdavę tik kartkarčiais ir labai retai), patys vežiodavęsi visa tai susikrovę į mažutį doklą, kurį nelyginant didžiausią brangenybę parišdavę arkliui ant sturplio, idant niekas jo nepastebėtų — mat šiaip jau klajojantiems riteriams nebūdavę įprasta prie balno pasikabinti doklą. Ir todėl šeimi-

ninkas patarė Don Kichotui (nors apskritai galėjo ir įsakyti kaip būsimam krikštasūniui) niekados netraukti žygin be pinigų ir minėtų atsargų: girdi, patsai pamatysiąs, kaip praverčia išteklius, kai mažiausiai to tikiesi.

Don Kichotas pažadėjo žodis žodin vykdyti šeimininko patarimą ir beregint subruzdo ruoštis nakties sargybai: susinešė visus šarvus į erdvų kiemą šalia užeigos, sukrovė juos prie šulinio į geldą, pasimovė skydą ir, apgniaužęs ietį, su didžiu orumu leidosi vaikščioti išilgai geldos; ir vos tik jisai stojo sargybon, stojo naktis.

Užeigoje šeimininkas papasakojo savo svečiams, jog Don Kichotui pasimaišęs protas ir jis ketinąs praleisti naktį sargyboje budėdamas prie šarvų, o rytą įsišventinti į riterius. Visi nustebo tokia keista pamišimo atmaina, išėjo pasižiūrėti ir iš tolo pamatė, jog Don Kichotas tai romiai vaikščioja, tai, ietimi pasirėmęs, nukreipia žvilgsnį į šarvus ir ilgokai nenuleidžia nuo jų akių.

Sutemo naktis, bet mėnulis švietė taip aiškiai, jog skaistumu galėjo varžytis su saule, teikiančia jam spindesį, tad visi puikiai matė, ką daro riteris naujokas.

Tuo metu vienas varovų, nakvojančių užeigoje, susimanė pagirdyti savo mulus, o tam reikėjo iškraustyti šarvus iš geldos, ir Don Kichotas, išvydęs jį artinantis, skambiai sušuko:

— Nors ir kas tu būtum, įžūlusai riteri, tiesiantis ranką į šarvus narsingiausiojo iš klajojančių riterių, kada nors juosėjusių kalaviją, pasvarstyki, ką darai, ir atitrauk ranką, nes galva užsimokėsi už savo įžūlumą!

Varovas tuos žodžius praleido pro ausis (o verčiau būtų nepraleidęs — tuomet niekas jam kailio nebūtų nuleidęs) ir, pastvėręs šarvus už šikšnų, nudrėbė juos toli į šalį. Išvydęs tai, Don Kichotas pakėlė akis į dangų ir, matyt, mintyse kreipdamasis į savo damą Dulsinėją, tarė:

— Padėkite, manoji valdove, atsiteisti už įžeidimą, pirmąsyk ištikusį jums atsidavusią širdį, šią pirmojo išmėginimo valandą nepalikite manęs be užtarimo ir apginties...

Ir, toliau šaukdamasis savo damos, Don Kichotas pasidėjo skydą, abiem rankomis suėmė ietį ir atsivėdėjęs taip smagiai dobė varovui per galvą, jog leisgyvį parbloškė žemėn; jei po to smūgio būtų sekęs antras, varovui nebebūtų reikėję kreiptis į gydytoją. Paskum Don Kichotas susikrovė atgal savo šarvus ir vėlei, ramybės sklidinas, leidosi vaikščioti po diendaržį.

Ilgai netrukus kitas varovas, nenumanydamas, kas nutiko (mat pirmasis tebetysojo be nuovokos), atėjo girdyti mulų, bet vos tik pabandė nukelti šarvus nuo geldos, Don Kichotas, šįsyk nė žodžio netardamas ir niekieno užtarimo nemelsdamas, vėlei pasidėjo skydą, vėlei abiem rankomis suėmė ietį ir taip smogė antrajam varovui, kad perskilo ne kotas, o varovo galva, ir netgi ne pusiau, bet dukart per pusę. Į triukšmą subėgo visi užeigos svečiai, o drauge su jais — ir šeimininkas. Tai išvydęs, Don Kichotas pasimovė skydą ir, laikydamas ranką ant kardo koto, tarė:

— O grožio valdove, išsekusios mano širdies galia ir stiprybe, metas tau savosios didybės žvilgsnį nukelti į šį riterį, tavo nelaisvėje esantį, kuriam grūmoja neregėtas pavojus!

Tie žodžiai, regis, tiek drąsos jam įkvėpė, kad jei būtų puolę netgi visi pasaulio mulų varovai — nė per pėdą nebūtų pasitraukęs.

Sužeistųjų bendrai, matydami ant žemės saviškius tysant, iš tolo paleido akmenų krušą į Don Kichotą, ir šis ėmė kaip įmanydamas dangstytis skydu, bet, neketindamas palikti šarvų, nėjo nuo geldos.

Šeimininkas pratrūko šaukti ant varovų įkalbinėdamas duoti Don Kichotui ramybę: juk sakęs, kad svečias ne viso proto, o iš bepročio nieko nepeši, nors jisai visus čia išgalabytų.

Tačiau Don Kichotas dar garsiau šaukė užpuolikus vadindamas nevidonais ir išdavikais, o pilies valdovą — menkyste ir nedoru bajoru, nes tik silpnadvasis galįs leisti šitaip elgtis su klajojančiais riteriais, ir jeigu jis, Don Kichotas, jau būtų įšventintas į riterius, parodytų pilėnui, kaip atlyginama už išdavystę...

— O jus, niekingi ir šlykštūs prasčiokai, aš niekinu: svaidykite akmenis, eikite artyn, pulkite ir darykite man, ką tik norite,— tuoj pamatysite, kaip bus jums atpelnyta už jūsų nežabotą įžūlumą ir paikumą.

Jis kalbėjo sklidinas tokio įkarščio ir narsumo, jog įvarė užpuolikams nežmonišką baimę, ir tie — iš dalies persigandę, iš dalies užeigos šeimininko paklausę — paliovė svaidyti akmenis, ir Don Kichotas, leidęs išsinešti sužeistuosius, su ankstesniu romumu ir orumu vėlei stojo sargybon prie šarvų.

Labai nepatiko svečio eibės užeigos šeimininkui, ir jis, ryžęsis padaryti tam galą, kad nenutiktų dar didesnės bėdos, nutarė tuoj atlikti tas prakeiktąsias įšventinimo apeigas, tad žengė artyn prie Don Kichoto, atsiprašė už tai, kad tie nedorėliai, jo, šeimininko, nepaisydami,

išdrįsę taip akiplėšiškai elgtis su svečiu, bet už savo įžūlumą jau susilaukę pelnytos bausmės.

Paskum šeimininkas pakartojo tai, ką jau anksčiau buvo sakęs: girdi, pilies koplyčia nugriauta, bet dabar ir be jos kuo gražiausiai išsiversią; kaip jam žinoma, pagal ordino įstatus įšventinant riterį, reikia plaštaka tvoti jam per sprandą, o kardo plokštuma — per petį, ir visas tas apeigas esą leidžiama atlikti nors ir vidury lauko; na, o prie šarvų jis pakankamai budėjęs —įstatai reikalaują stovėti sargyboje dvi valandas, tuo tarpu jisai išstovėjęs daugiau nei keturias.

Don Kichotas patikėjo šeimininko žodžiais ir pareiškė esąs pasirengęs jo klausyti, kad tik viskas būtų padaryta kaip galima greičiau: mat, jeigu jis, jau įšventintas į riterius, būsiąs iš naujo užpultas, pilyje nepaliksiąs nė vieno gyvo — iš pagarbos pilies valdovui pasigailėsiąs tik tų, kuriuos šis užtarsiąs.

Tos ištarmės įgąsdintas, šeimininkas, iš prigimties buklaus proto žmogus, tuoj atsitempė knygą, kurioje rašydavo, kiek šiaudų ir miežių duota mulų varovams, ir, drauge su pusberniu, žvakigaliu nešinu, ir abiedviem minėtomis merguželėmis priėjęs prie Don Kichoto, paliepė jam klauptis, o paskum, dėdamasis, jog iš savo knygos skaito lyg ir kokią šventą maldą, kilstelėjo ranką, smagiai uždrožė įšventinamam riteriui per sprandą, daugiau, tarytum poterius narnėdamas panosėje, kardo plokštuma atsivėdėjęs sukirto per petį.

Tatai atlikęs, įsakė vienai damai prijuosti riteriui kardą, ir ši išpildė jo žodį su didžia pakanta ir ramybe, nors ir kaip turėjo tvardytis kiekvieną tų apeigų akimirką, kad nesprogtų juokais; beje, nė vienam nekilo noras prunkštelėti po tų žygdarbių, kuriuos riteris įvykdė prieš įšventinimą.

Juosdama Don Kichotui kardą, godingoji dama tarė:

— Dieve duok laimės jūsų malonybei riterių dalykuose, idant visada kautynes laimėtute.

Don Kichotas paklausė, kuo ji vardu esanti, idant ateityje žinotų, kokiai damai turėsiąs dėkoti už suteiktą malonę ir skirti dalį šlovės, kurią manąs pelnyti savo narsingąja ranka.

Merguželė be galo droviai atsakė esanti vardu Jodita, batsiuvio dukra, o kilusi iš Toledo, kur gyvenusi netoli Sančo Bienajos krautuvėlių, ir davė žodį, nors ir kur būdama, vien tik jam tarnauti ir laikyti jį savo viešpačiu.

Don Kichotas paprašė iš meilės jam padaryti tokią malonę, o

būtent: prie vardo prisidurti „donja“[62] ir nuo šiol vadintis donja Jodita. Ji pažadėjo.

Kita merguželė prisegė jam pentinus, ir su ja Don Kichotas turėjo tokį pat pokalbį kaip ir su pirmąja. Paklausta, kuo vardu esanti, atsakė, kad vardas josios — Vėjūnė ir kad ji dorybingo Antekeros malūnininko dukra. Ir ją paprašė Don Kichotas, siūlydamas savo paslaugas ir užtarimą, prisidurti prie vardo „donja“ ir vadintis donja Vėjūne.

Don Kichotas nestygo vietoje belaukdamas tos akimirkos, kada galės šokti į žirgą ir lėkti nuotykių ieškoti, ir kai tik, su vėju lenktyniaudamos, pasibaigė tos lig šiol neregėtos apeigos, kaipmat pasibalnojo Rosinantą, sėdo raitas ir, išglėbesčiavęs šeimininką, prikalbėjo jam tokių nebūtų dalykų, atsidėkodamas už įšventinimą į riterius, jog atkartoti jų niekas nebūtų įmanęs.

Trokšdamas kuo greičiau pamatyti svečią už užeigos vartų, šeimininkas atsakė ne ką iškalbingiau, tik daug trumpiau ir, net nepareikalavęs užsimokėti už nakvynę, palinkėjo jam laimingo kelio.

IV PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS NUTIKO MŪSŲ RITERIUI IŠJOJUS IŠ UŽEIGOS

Aušo rytas, kai Don Kichotas išjojo iš užeigos toks patenkintas, toks susijaudinęs, toks išdidus įšventinimu į riterius, jog paspręstė, ir ta braškėjo džiaugsmu netverdama. Tačiau, prisiminęs šeimininko patarimus, nutarė grįžti namo ir prisitiekti atsargų, kurias būtina imti į žygį, ypačiai pinigų ir švarių marškinių, o ginklanešiu ketino pasišaukti valstietį iš to paties bažnytkaimio, varganą žmogelį, vaikais apsikrovusį, bet tokioms pareigoms labai pritinkamą.

Taip taręs, Don Kichotas pasuko Rosinantą namų link, ir šis, sakytum užuodęs savo gardą, su tokiu pasimėgimu leidosi bėgti, kad, rodės, kanopos žemės nesiekia. Netoli tenujojus, po dešinei nuo kelio, miško tankmėje, pasigirdo silpna aimana, lyg ten būtų kas dejavęs.

— Šlovė aukštybėms už siunčiamą malonę,— sušuko Don Kichotas, vos tai išgirdęs,— už tai, jog taip veikiai suteikė man progą atlikti

riterio priedermę ir pasimėgauti savo labų ketinimų vaisiais! Tai, be abejo, skundžias koks bedalis ar bedalė, kurių dalia — manojo užtarimo ir apginties susilaukti...

Ir, timptelėjęs pavadį, Don Kichotas pasuko Rosinantą ton pusėn, kur girdėjos dejonės; truputį pajojęs mišku, jis pamatė kumelę, prisietą prie vieno ąžuolo, o prie kito — prisietą kokių penkiolikos metų pusbernį, nuogą ligi juosmens,— tas pusbernis ir vaitojo, ir ne be reikalo, nes augalotas valstietis lupo jį diržu, sulig kiekvienu kirčiu vis pagraudendamas ir pamokydamas.

— Nežiopsok,— kalbėjo jis,— ir nelaidyk nasrų...

O pusbernis bliovė:

— Daugiau to nebedarysiu, pone, kaip Dievą myliu, nebedarysiu, prižadu jums, kad akių nuo bandos nenuleisiu...

Matydamas, kas ten darosi, Don Kichotas rūsčiai sušuko:

— Nedorasai riteri, nepritiklu pulti to, kuris gintis nestengia. Sėskitės į savo žirgą ir imkite saujon ietį (mat valstiečio ietis[63] stovėjo atremta į ąžuolą, prie kurio buvo pririšta kumelė), ir aš įrodysiu jums, kad tik bailiai šitaip elgias.

Išvydęs virš galvos šarvais apsidariusią žmogystę, kaišiojančią jam ietį panosėn, valstietis tarėsi žuvęs, tad prabilo kuo nuolankiausiu balsu:

— Garbusis riteri, šis pusbernis, kurį aš periu,— mano piemuo, gano laukuose mano bandą avių ir kasdien pragano po vieną, todėl ir periu jį už aplaidumą ar veikiau už šelmystę, nors jis tvirtina, jog mušu jį iš blogos valios, kad algos nereiktų mokėti. Prisiekiu Viešpačiu ir sielos išganymu, kad jis meluoja.

— Meluoja![64] Kaip jūs drįstate, niekšingasai storžievi, taip sakyti mano akivaizdoje? — sušuko Don Kichotas.— Prisiekiu saule, kuri mums šviečia, kad tuoj kiaurai jus perversiu štai šia ietimi. Be jokių kalbų sumokėkite jam, kas priklauso, priešingai, kaip Dievas mato, vienu smūgiu jus patiesiu ir nudėsiu vietoje. Tuojau pat jį atriškite!

Valstietis nudelbė galvą ir, žodžio netardamas, atrišo piemenį, ir Don Kichotas jį paklausė, kiek jam skolingas šeimininkas. Šis atsakė, jog už devynis mėnesius, skaičiuojant po septynis realus per mėnesį.

Don Kichotas sudaugino, gavo šešiasdešimt tris realus ir paliepė valstiečiui nedelsiant pakratyti kapšą, jei nenorįs kojų pakratyti.

Persigandęs valstietis atsakė taip: esą jis jau prisiekęs (nors niekas tos priesaikos nebuvo girdėjęs) ir dabar galįs pasidievažyti, jog skola daug mažesnė, nes reikią turėti mintyje ir atskaičiuoti tris poras kurpių,

kurias piemeniui davęs, ir dar vieną realą už du kraujo leidimus, darytus jam sunegalavus.

— Sutinku,— atsiliepė Don Kichotas,— tačiau už kurpes ir kraujo nuleidimus jis atsimokėjo savo kailiu, kurį nekaltai jam išavėjote: vadinasi, jeigu jis nuengė jūsų pirktas kurpes, jūs išengėte jam šonus, jei barzdaskutys nuleido jam, sunegalavusiam, kraują, jūs nuleidote jam, sveikam, kailį, žodžiu sakant, šiuo atžvilgiu judu vienas kitam atsiteisę.

— Visa bėda, garbusis riteri, kad aš nesinešioju pinigų: tegul Andresas eina kartu su manim į namus, ir aš sumokėsiu jam algą realas į realą.

— Kad aš su juo eičiau! — sušuko pusbernis.— To dar betrūko! Ne, pone, nieku gyvu! Jeigu tik atsidursiu su juo akis į akį, jis beregint nudirs man kailį kaip kokiam šventajam Baltramiejui.

— To jis nedarys,— atsiliepė Don Kichotas.—Aš jam įsakysiu, ir jis nedrįs neklausyti, o jeigu prisieks riterių ordinu, kuriam priklauso, aš jį paleisiu būdamas tikras, kad jis tau sumokės.

— Dėl Dievo meilės, pone, ką jūs šnekat! — sušuko pusbernis.— Mano šeimininkas anaiptol ne riteris, jokiam ordinui nepriklauso,— juk tai Chuanas Bedorinas, Kintanaro bažnytkaimio turčius.

— Didelio čia daikto,— atvertė Don Kichotas,— ir Bedorinai gali būti taurūs riteriai, juo labiau kad kiekvienas žmogus vertas tokio vardo, kokį savo darbais yra pelnęs.

— Kas be ko,— pritarė Andresas,— bet sakykit, kokio gi vardo vertas mano ponas, jeigu nenori mokėti algos ir atsilyginti man už išlietą prakaitą ir triūsą?

— Bene aš sakiau, kad nenoriu? — atkirto valstietis.— Padaryk malonę, brolau Andresai, eiki su manim, ir aš prisiekiu visais riterių ordinais, kiek tik jų esama pasaulyje, jog sumokėsiu tau viską, kaip jau esu sakęs, realas į realą, ir dar viršaus pridėsiu.

— Jau gana to, ką malonėjote pridėti,— atsakė Don Kichotas,— sumokėkite, kiek priklauso, ir daugiau aš nieko nereikalauju, bet žiūrėkite man, kad nesulaužytute savo priesaikos, nes, priešingai, ta pačia priesaika jums prisiekiu, jog sugrįšiu ir jus nubausiu, o surasti jus tikrai surasiu, nors ir slapstytumėtės kaip vinkliausias driežas. O jeigu pageidaujate sužinoti, kas tokį įsakymą jums duoda, idant kuo stropiau imtutės jį vykdyti, žinokite, jog aš — narsingasis Don Kichotas Lamančietis, nuoskaudų ir neteisybių lygintojas, tad likite su Dievu ir,

mano žadėtosios bausmės baugėdamasis, nepamirškite duotojo žodžio ir priesaikos.

Taip taręs, pentinais paragino Rosinantą ir veikiai nutolo nuo jų. Valstietis nulydėjo riterį žvilgsniu, o kai pamatė, jog tasai išjojo iš miško ir dingo, pasisuko į savo piemenį Andresą ir tarė:

— Eikš čionai, vaikeli, tuoj įvykdysiu to nuoskaudų lygintojo paliepimą ir atmokėsiu tau, kas priklauso.

— Nėmaž tuo neabejoju,— atsiliepė Andresas,— ir gerai padarysite, jūsų malonybe, jei įvykdysite tai, ką paliepė tasai lemtasis riteris — Dieve duok jam gyventi tūkstantį metų; jis toksai narsus ir teisingas, jog, prisiekiu šventuoju Roku, jeigu man neatmokėsite, jisai sugrįš ir tesės savo žodį!

— Ir aš nėmaž tuo neabejoju,— tarė valstietis,— bet tu man taip patinki, kad man patiktų dar labiau tau įsiskolinti, idant galėčiau didesnę skolą atmokėti.

Ir, nutvėręs už rankos, iš naujo pririšo pusbernį prie ąžuolo ir taip nuplakė, jog tasai vos neišleido paskutinio kvapo.

— Dabar šaukitės nuoskaudų lygintojo, pone Andresai,— tarė valstietis,— pamatysite, kaip jisai išlygins jums šią nuoskaudą, kuri, man regis, dar prašosi padidinama, nes man kniečia nagai jums gyvam kailį nunerti, kaip to neseniai baiminotės.

Bet galiausiai atrišo piemenį ir leido keliauti savojo teisėjo ieškoti, idant šis įvykdytų paskelbtąją ištarmę. Andresas surūgęs nuėjo savo keliu žadėdamas susirasti narsingąjį Don Kichotą Lamančietį ir išpasakoti jam iš panagių, kas nutiko, idant priverstų šeimininką šimteriopai skolą atmokėti. Šiaip ar taip, jis nuėjo ašarodamas, o šeimininkas liko besijuokiąs...

Šitaip išlyginęs nuoskaudą, narsingasis Don Kichotas, be galo patenkintas nutikimu, kuriuo tarėsi gražiai ir sėkmingai pradėjęs riterio žygdarbių kelią, žavėdamasis savimi, jojo namo ir pats vienas kalbėjo:

— Iš tiesų gali teisėtai vadintis laimingiausia visų moterų, nūnai gyvenančių žemėje, o gražuolių gražuole Dulsinėja Tobosiete, nes likimo tau skirta turėti savo valioje tokį nuolankų ir atsidavusį vergą ir visų tavo norų ir pageidavimų vykdytoją — dabar ir per amžius narsingą ir šlovės gaubiamą riterį Don Kichotą Lamančietį, kuris, kaip visiems žinoma, vakar buvo įšventintas į riterius, o šiandie išlygino didžiausią nuoskaudą ir neteisybę, kokių dar niekad nebuvo prasimaniusi nedorybė ir pridaręs žiaurumas: šiandie jis išplėšė bizūną iš

rankos tam beširdžiui nevidonui, čaižiusiam niekuo dėtą gležną jaunikaitį.

Taip jis prijojo keturių kelių kryžkelę, ir mintin atėjo jam klajojantys riteriai, paprastai sustodavę tokiose vietose ir svarstydavę, kuriuo keliu pasukti; ir, jais sekdamas, irgi sulaikė arklį, palūkuriavo, o paskum, svariai viską pasvėręs, atleido pavadį ir, kliaudamasis Rosinantu, davė jam valią, ir Rosinantas nepakeitė ankstesnio nusistatymo — nurisnojo keliu, vedančiu tiesiai į arklidę.

Pajojęs kokias dvi mylias, pastebėjo Don Kichotas didelį būrį žmonių: kaip vėliau paaiškėjo, buvo tai toledičiai pirkliai, keliaujantys Mursijon pirkti šilko. Buvo jų šeši, visi su skėčiais, o lydėjo juos septyni tarnai, kurių keturi jojo raiti, o trys ėjo pėsti, mulus varydami. Vos tik juos išvydus, Don Kichotui iškart šovė mintis, kad jo laukiąs naujas nuotykis, ir jis, pasiryžęs žūtbūtinai sekti knygose įskaitytais pavyzdžiais, tarė sau būsiant ne pro šalį taškas į tašką atkartoti vieną tų įsimintų žygių, tad tvirtai įsispyrė į balnakilpes, sugniaužė saujoje ietį, prisidengė krūtinę skydu ir, atsitiesęs balne išdidžia ir nevaržoma poza, sustojo vidury kelio laukdamas prisiartinant klajojančių riterių (nes tokiais palaikė toledičius pirklius), o kai tie prijojo taip arti, kad galėjo išgirsti jo balsą ir gerai jį įžiūrėti, nutaisė karingą miną ir skambiai sušuko:

— Visi aliai vienas tesustoja ir visi aliai vienas tepripažįsta, jog visos aliai viena gražuolės, kiek tik jų esama pasaulyje,— tik šešėlis, palyginus su Toboso imperatore, nepranokstamąja Dulsinėja Tobosiete!

Išgirdę tokius žodžius ir išvydę neregėtą žmogystę juos tariant, pirkliai sustojo ir, nors tiek iš povyzos, tiek iš pačių žodžių iškart suprato, jog tai beprotis, vis dėlto panoro smulkiau susižinoti, kokia dingstimi iš jų reikalaujama tokio pripažinimo, ir vienas pirklys, didžiai sąmojingas vyras, linkęs liežuvį pagaląsti, tarė:

— Godingasai riteri, mes nepažįstame tos dorybingos damos, kurios vardą jūs minite. Parodykite ją mums, ir jeigu jinai iš tikrųjų bus tokio grožio, kaip jūs tvirtinate, mes ir neverčiami su mielu noru išklausysime jūsų prašymą ir išpažinsime teisybę.

— Jeigu aš ją parodysiu,— atvertė Don Kichotas,— kuo pelnysite mano malonę išpažindami akivaizdžią tiesą? Privalu, jos neregėjus, tą tiesą tikėti, išpažinti, liudyti ir prisiekti ginti, priešingai — šaukiu jus į kovą, nedoroji išpuikėlių paderme; o dabar eikite čionai vienas po kito, kaip to reikalauja riterių ordino įstatai, arba pulkite visi urmu,

kaip įprasta ir gėdingai daroma jūsų raugo nenaudėlių,— štai stoviu aš ir laukiu tvirtai tikėdamas, jog mano teisybė.

— Godingasai riteri,— atsiliepė pirklys,— visų čia esančių didžiūnų vardu meldžiu jūsų malonybę išklausyti mūsų prašymą: idant nenusižengtumėme savo sąžinei išpažindami nei girdėtą, nei regėtą dalyką ir nenuskaustumėme Alkarijos ir Estramadūros[65] imperatorienių ir karalienių, teikitės, jūsų malonybe, parodyti mums tos damos portretą nors ir kviečio grūdo didumo, nes, kaip sakoma, iš plunksnų gali numanyt, kas per paukštis,— tuo mes pasitenkinsime ir patikėsime, vadinasi, neliksime skolingi jūsų malonybei ir atiduosime duoklę, o kadangi manding jau dabar esame linkę su jumis sutikti, net jeigu jūsų dama viena akimi žvaira, o iš kitos jai bėga siera ir cinoberis, vis viena, įtaikaudami jūsų malonybei, giedosime jai liaupses, kokių tik pageidausite.

— Nebėga, niekšingasai išgama,— atrėmė Don Kichotas, užsiplieksdamas pykčiu,— nebėga jai niekas, sakau, o tik vilgo ambra ir muskusas. Ir nei žvaira ji, nei kuprota, priešingai — tiesesnė už Gvadaramos varpstę[66], ir jums tuojau bus atmokėta už baisingą piktžodžiavimą, nes išdrįsote juodinti mano valdovės nežemišką grožį.

Sulig tais žodžiais Don Kichotas nukreipė ietį į piktžodžiautoją ir su tokiu pykčiu ir įsiūčiu jį puolė, kad tam striuka būtų buvę, jeigu jam nebūtų laimė nusišypsojusi ir Rosinantas nebūtų pusiaukelėje suklupęs ir pargriuvęs. Taigi Rosinantas pargriuvo, ir jo šeimininkas nusirito tolokai į šalį, mėgino stotis, bet niekaip neišgalėjo: tarytum prikaustė jį prie žemės ietis, pentinai, skydas, šalmas ir sunkūs senoviniai šarvai.

Ir vis dėlto, bergždžiai stengdamasis pasikelti, jis nesiliovė šaukęs:

— Nebėkite, bailiai, palaukite, nevidonai! Ne aš kaltas, o arklys, kad guliu parmestas ant žemės.

Vienas mulų varovas, matyt, ne per geriausių ketinimų žmogėnas, girdėdamas besikapanojantį vargetą juos taip užgauliojant, neištvėrė neatsakęs jam pagaliu per šonus. Prišoko prie riterio, nustvėrė ietį ir, suskaldęs į šipulius, vienu galu įniko taip kulti mūsų Don Kichotą, jog nors tasai ir šarvuotas buvo, į miltus jį sumalė.

Šeimininkai tramdė varovą, šaukė duoti riteriui ramybę, tačiau bernas įsismaginęs nė neketino nutraukti žaidimo, kol neišliejo viso pykčio: stvarstė vieną ieties nuolaužą po kitos ir triuškino į žemėje tysantį vargetą, o tasai, pylos nepaisydamas, nemanė užsičiaupti, grū-

mojo ir dangui, ir žemei, ir galvažudžiams, nes tokiais dabar pirklius laikė.

Galiausiai bernas nuilso, ir pirkliai, visai kelionei prasimanę kalbos apie prikultą bėdžių, nujojo tolyn, tuo tarpu mūsų riteris, pasijutęs vienas, iš naujo pamėgino stotis ant kojų; bet jeigu jis neišgalėjo pasikelti būdamas sveikas ir tvirtas, kaipgi būtų įstengęs atsiplėšti nuo žemės dabar, kai liko suplūktas ir lyg išnarstytas? Ir vis dėlto jis tarėsi laimingas — jam atrodė, jog tai įprasta klajojančių riterių neganda, kurios kaltininkas esąs arklys. Tik štai pasikelti trūko jėgų — visas kūnas gėlė sudaužytas.

V PERSKYRIMAS

KUR TOLIAU PASAKOJAMA MŪSŲ RITERIO NEGANDA

Taigi, įsitikinęs, jog iš tikrųjų nestengia nė pakrutėti, mūsų riteris susivokė griebtis įprastinės priemonės, būtent — prisiminti kokį knygose skaitytą dalyką, ir tuomet jo sutrikęs protas atgaivino atmintyje tai, kas nutiko Boldvinui ir Mantujos markizui, kai Karlotas sužeidė Boldviną ir paliko jį vieną kalnuose[67],— atgaivino visą tą istoriją, gerai žinomą vaikams, minimą jaunikaičių, mėgstamą ir už gryną pinigą priimamą senų žmonių ir vis dėlto ne ką įtikimesnę už Mahometo stebuklus. Šiaip ar taip, Don Kichotui ji pasirodė be galo panaši į nelaimę, jį patį ištikusią, ir jis, tarytum baisingų skausmų varstomas, ėmė raičiotis žeme ir silpnu balsu kartoti tai, ką, kaip sakoma, kalbėjęs sužeistas riteris Girinis:

O ateik, mana valdove,
Mano sielvartą užjausk!
Prisimint gal nebenori
Savo riterio brangaus?

Ir taip, deklamuodamas toliau tą romansą, pagaliau priėjo eilutes, kur sakoma:

Mantujos taurus markize,
Dėde ir geradary!

Tuo metu, kai Don Kichotas deklamavo tas eilutes, likimas lėmė pro šalį joti vienam valstiečiui, žmogui iš to paties bažnytkaimio kaip ir mūsų riteris, grįžtančiam iš malūno, kur jis vežė kviečius, ir jis, išvydęs vidury kelio gulint nelaimingąjį, priėjo ir paklausė, kas toks esąs ir kas jam nutikę, kad taip gailiai aimanuojąs.

Don Kichotas, aišku, pamanė, kad tai Mantujos markizas, jo dėdė, todėl, užuot atsakęs, toliau posmavo savo negandos ir imperatoriaus sūnaus meilės žmonai istoriją lygiai tais pačiais žodžiais, kaip romanse dainuojama.

Valstietis apstulbęs pasiklausė tų sapalionių, paskum nuėmė apyburnę, sukežusią nuo smūgių, nušluostė dulkių nugultą veidą, o kai tik nušluostė, iškart pažino bajorą ir tarė:

— Pone Kichada (mat šitaip vadinta Don Kichotas, kai jis dar buvo sveiko proto ir iš namisėdos bajoro dar nebuvo virtęs klajojančiu riteriu), kas gi taip išdirbo jūsų malonybę?..

Tačiau į visus klausimus Don Kichotas atsakinėjo vien romanso posmais.

Tokį dalyką matydamas, dorasis žmogus kaip galima atsargiau nurišo jam kirasą nuo pečių ir krūtinės — pažiūrėsiąs, ar nesužeistas, bet nepastebėjo nei kraujo, nei žaizdų. Vargais negalais pakėlė jį nuo žemės ir, taręs sau, jog asilu joti būsią saugiau, ne ką lengviau užsodino vargetą ant savojo asilo. Paskum surankiojo visus šarvus, net ieties nuolaužas, pririšo juos prie Rosinanto balno, paėmė arklį už pavadžio, o asilą už apynasrio ir, mintyse narstydamas Don Kichoto paistalus, susimąstęs nudrožė bažnytkaimio link. Ne ką mažiau susimąstęs jojo ir Don Kichotas: suplūktas ir sudaužytas jisai vos vos laikėsi balne ir kartkartėm taip gailiai dūsavo, kad, rodės, tie atodūsiai eina tiesiai į dangų, tad valstietis vėl jį paklausė, kas jam skauda, tačiau Don Kichotui, matyt, ne kas kitas, kaip nelabasis kuždėjo į ausį visokiausias pasakas, atliepiančias jo paties nutikimus, nes tą pačią akimirką jis, jau pamiršęs Boldviną, prisiminė, kaip Antekeros valdovas Rodrigas de Narvaesas, paėmęs nelaisvėn maurą Abindaraesą[68], nusivežė jį į savo pilį...

Tad, valstiečio vėl paklaustas, kaip jis laikosi ir kaip jaučiasi, Don Kichotas atsakė tais pačiais žodžiais ir sakiniais, kokiais nelaisvėn paimtas Abensarachas atsakė Rodrigui de Narvaesui skaitytoje Chorchės de Montemajoro knygoje „Diana“, kur visa tai aprašyta, ir taip gražiai prisiderino mauro nutikimą, jog valstietis, girdėdamas jį rezgines mezgant, išdėjo save į šuns dienas — mat susivokė savo tėviškėną

su protu susipykus — ir paspartino žingsnius, kad tik greičiau parkaktų į bažnytkaimį ir nusikratytų Don Kichoto, savo begaline nuobodžio pasaka įkyrėjusio jam iki balto kaulo. Galiausiai Don Kichotas pareiškė:

— Turėkite galvoje, jūsų malonybe godingasai done Rodrige de Narvaesai, gražioji Charifa, apie kurią dabar jums kalbėjau,— tai žavingoji Dulsinėja Tobosietė, kurios labui aš dariau, darau ir darysiu pačius garsingiausius žygdarbius, kokių pasaulis nei matė, nei mato, nei kada nors pamatys.

Į tai valstietis atsakė:

— Pasižiūrėkite į mane, jūsų malonybe, nelaimingą nusidėjėlį! Aš joks donas Rodrigas de Narvaesas, pone, nei Mantujos markizas, o tiktai Pedras Alonsas, jūsų tėviškėnas, ir jūs, jūsų malonybe, anaiptol ne Boldvinas ir ne Abindaraesas, bet doras bajoras ponas Kichada.

— Aš pats žinau, kas toks esu,— atsiliepė Don Kichotas,— ir žinau, kad galiu būti ne tik tais, kuriuos vardijau, bet ir visais Dvylika Prancūzijos perų, ir netgi visais Devyniais Šlovės karžygiais[69], nes žygdarbiai, kuriuos jie atliko visi kartu ir kiekvienas skyrium, nė iš tolo neprilygs maniesiems.

Šitokias šnekas bevarinėdami, vakarop juodu parsigavo į bažnytkaimį, tačiau valstietis palūkėjo, kol sutems, kad niekas nepastebėtų, koks suplūktas mūsų bajoras ir kaip nebajoriškai laikosi jis balne. Kai, jo galva, atėjo tinkamas metas, pasuko bažnytkaimin ir nujojo stačiai į Don Kichoto namus, visus sujudusius ir skambėte skambančius nuo šeimininkės balso — mat ji šnekėjo su vietos klebonu ir barzdaskučiu, artimiausiais Don Kichoto bičiuliais:

— Kaip jūs manote, jūsų malonybe pone licenciate Pere Peresai[70] (tuo vardu ir pavarde buvo klebonas), kas gi baisaus būtų nutikę mano ponui? Jau trys dienos, kai pradingo su kuinu ir skydu, ir ietim, ir šarvais. Vargas man, nelaimingajai! Juk tai tiesa, tokia pat tiesa, jog žmogus gimsti mirties laukti: skaitė skaitė jis tas nelemtas riterių knygas, ir protas pasimaišė. Kaip dabar prisimenu, būdavo, šnekasi sau vienas, girdi, pasidarysiąs klajojančiu riteriu ir pasiduosiąs į pasaulį nuotykių ieškoti. Kad šėtonas su Barabu[71] nujotų visas tas knygas, pražudė jos pačią šviesiausią galvą, kokia tik buvo visoje Lamančoje.

Dukterėčia irgi tą patį kalbėjo, dar nuo savęs šį tą pridurdama:

— Tik pamanykit, pone meistre Nikolai (mat tuo vardu buvo barzdaskutys), ne kartą, būdavo, dėdulė skaito tas prakeiktąsias prietikių knygas kiauras dvi dienas ir naktis, o paskum kad trenks knygą

kertėn, kad stvers kardą ir dursto kapoja sienas, kol visai nusigaluoja, tuomet ir sako, girdi, nukovęs keturis milžinus, ir kiekvienas jų didumo sulig bokštu, o kad prakaitu apsipylęs, sako, esą tai kraujas pliaupiąs iš žaizdų — mat kirstynėse sužeistas buvęs; paskum išgeria didelį ąsotį šalto vandens, atsigauna, nusiramina ir sako, girdi, tasai vanduo neįkainojamas, atnešęs jo didis burtininkas ir bičiulis, toksai išminčius, vardu lyg Alkimas, lyg Alkis[72]. Ak, vis dėlto aš visa kuo kalta: jeigu būčiau laiku pasakiusi jūsų malonybėms, ką dėdulė išdarinėja, būtute įdėję proto, kol dar nebuvo galutinai išprotėjęs, ir sudeginę visas tas netikusias knygas, kurios seniai prašosi sudeginamos nelyginant tie bedievių raštai.

— Ir aš taip manau,— tarė klebonas,— ir duodu žodį rytoj pat viešai jas prakeikti ir pasmerkti liepsnoms, idant negundytų skaitytojų daryti tokius darbus, kokių tikriausiai bus pridaręs mano dorasis bičiulis.

Valstietis ir Don Kichotas klausėsi to pokalbio, o kai valstietis visiškai suprato, kokia negalia serga jo tėviškėnas, iš visos gerklės sušuko:

— Jūsų malonybės, atkelkite vartus godingajam Boldvinui ir sunkiai sužeistam šviesiausiajam Mantujos markizui, ir prakilniajam maurui Abindaraesui, kurį nelaisvėn veda narsingasis Rodrigas de Narvaesas, Antekeros valdovas!

Į tą šauksmą išbėgo visi, ir beregint vyrai pažino savo bičiulį, moterys — šeimininką ir dėdę, o kadangi jis dar tebesėdėjo ant asilo, nes nevaliojo nulipti, puolė jo glėbesčiuoti. Ir Don Kichotas tarė:

— Meldžiu susiturėti visus, nes parkeliauju sunkiai sužeistas, o kaltas dėl to mano žirgas. Paguldykite mane patalan ir, jei būtų įmanoma, pakvieskite išmaningąją Urgandą, idant ji išvaistytų ir aptvertų man žaizdas.

— Tai aplaidžia! — sulig tais žodžiais sušuko šeimininkė.— Nujautė mano širdis, katra koja raišta ponas. Nusėskite, pone, su Dievo padėjimu, išsiversime čia ir be tosios, kur kanda, patys vieni sugebėsime išgydyti jūsų malonybę. Tegu jas skradžiai, visas tas riterių knygas, tokią bėdą užtraukė jos jūsų malonybei.

Don Kichotą paguldė į lovą ir norėjo aptverti žaizdas, bet nerado nė vienos, tuomet jis pareiškė skaudžiai susimušęs, kai nukritęs nuo savojo žirgo Rosinanto kaudamasis su dešimčia milžinų, tokių baisingų ir atgrasių, kokių žemė dar nėra nešiojusi.

— Va, dailiausia,— tarė klebonas,— jau ir milžinai rodosi! Kry-

žiumi prisiekiu, kad rytoj, lig saulei nusileidžiant, visas kaip vieną supleškinsiu lauže.

Visi jie apipylė Don Kichotą klausimais, bet jis neatsakė nė žodžio, tik paprašė duoti valgyti ir leisti išsimiegoti — nieko kito nenorįs nė girdėti.

Prašymas buvo patenkintas, ir tuomet klebonas įniko iš panagių klausinėti valstietį, kaip jis aptikęs Don Kichotą. Šis papasakojo viską, netgi tas nesąmones, kurias malė Don Kichotas ir tysodamas ant žemės, ir gabenamas namo, ir licenciatui dar labiau pašoko noras padaryti tai, ką jisai ir padarė rytojaus dieną, o būtent: užsuko pas barzdaskutį meistrą Nikolą ir sykiu su juo nuėjo į Don Kichoto namus.

VI PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAIP GRAŽIAI IR NUODUGNIAI KLEBONAS IR BARZDASKUTYS IŠKRATĖ MŪSŲ IŠMONINGOJO BAJORO BIBLIOTEKĄ

O tasai vis dar miegojo. Klebonas paprašė dukterėčią raktų to kambario, kur sudėtos pražūtingosios knygos, ir ši mielai juos davė.

Visi suėjo į kambarį, taip pat ir šeimininkė, ir pamatė daugiau nei šimtą didelių, dailiai įrištų knygų ir kita tiek mažų, ir šeimininkė, vos tik jas išvydusi, trūkčiagalviais puolė pro duris ir tuoj pat sugrįžo, nešina dubenėliu švęsto vandens ir šlakstykle.

— Imkite, jūsų malonybe pone licenciate,— tarė ji,— pašlakstykite kambarį, idant koks raganius, kurių knibždėte knibžda šiose knygose, neapkerėtų mūsų keršydamas už tai, kad baudžiamės visus juos išguiti iš šio pasaulio.

Licenciatas nusijuokė iš šeimininkės naivumo ir paprašė barzdaskutį duoti jam vieną knygą po kitos, o jisai žiūrėsiąs, kas jose surašyta — gal būsią tokių, kurios nenusipelno laužo.

— Na jau ne,— paprieštaravo dukterėčia,— nė viena jų neverta malonės, visos jos pražūtingos, geriausia išmesti jas pro langą kieman, sukrauti į krūvą ir padegti arba sunešti į diendaržį ir ten sukurti laužą, kad dūmai akių negraužtų.

Šeimininkė jai pritarė — taip karštai troško abi tų nekaltųjų

žūties; vis dėlto klebonas užsispyręs pareikalavo iš pradžių bent jau antraštes perskaityti. Ir pirmoji knyga, kurią įdavė jam į rankas meistras Nikolas, buvo keturtomis „Galijos Amadis“.

— Tatai, man regis, likimo pirštas,— tarė klebonas,— mat, esu girdėjęs, ši knyga — pirmasis riterių romanas, atspaustas Ispanijoje, jisai ir davė pradžią ir eigą visiems kitiems, tad, man regis, mes privalome be jokio pasigailėjimo pasmerkti jį ugniop kaipo tokios nelabos atskalūnybės pradininką.

— Ne, pone,— tarė barzdaskutys,— ir aš esu girdėjęs, jog tai pati geriausia šios rūšies knyga, kokia buvo kada nors surašyta, ir todėl mes turime padaryti jai išimtį ir suteikti malonę.

— Jūsų teisybė,— sutiko klebonas,— turėdami tatai omenyje, šiuo tarpu dovanosime jai gyvastį. O dabar peržiūrėkime tą, kuri stovi šalimais.

— Tai Esplandiano[73], tikrojo Galijos Amadžio sūnaus, žygdarbiai,— tarė barzdaskutys.

— Iš tiesų jums sakau,— tarė klebonas,— tėvo dorybės nepersiduoda sūnui; imkite ją, ponia šeimininke, ir, atidariusi langą, meskite diendaržin — tebūnie ji pirmoji toje krūvoje knygų, kurias mums pridera sudeginti ant laužo.

Šeimininkė su didžiu pasitenkinimu įvykdė jo paliepimą, ir gerasis Esplandianas, išlėkęs į diendaržį, ėmė kantriai laukti grėsmingosios ugnies.

— Toliau! — tarė klebonas.

— Toliau eina „Graikijos Amadis“,— tarė barzdaskutys,— ir apskritai manding šioje lentynoje išrikiuota visa Amadžio giminė.

— Tegu visa ir keliauja į diendaržį,— tarė klebonas.— Kad tik galėčiau sudeginti karalienę Pitikiniestrą, piemenėlį Darinelį[74] su jo eklogėmis ir visą tą velniavą, kurią, versdamasis per galvą, sukurpė autorius, įmanydamas sudeginčiau drauge ir tikrąjį tėvą, jeigu tik jis čia apsireikštų klajojančio riterio atgamu.

— Ir aš esu tos pačios nuomonės,— pritarė barzdaskutys.

— Ir aš,— pridūrė dukterėčia.

— Jeigu jau taip,— tarė šeimininkė,— duokite jas šen, tegu skrenda visos į diendaržį.

Jie sukrovė jai glėbin visą šūsnį knygų, ir šeimininkė, nenorėdama dilinti laiptų, išdrėbė jas pro langą.

— O kas čia per driučkis? — paklausė klebonas.

— Tai „Donas Olivantas Lauriškis“[75],— atsakė barzdaskutys.

— Šią knygą surašė „Gėlyno“ autorius,— tarė klebonas,— ir iš tiesų sakau jums, nežinau, katroj tų dviejų knygų daugiau teisybės ar, tikriau, mažiau prasimanymų. Viena galiu pasakyti: tai akiplėšiškas ir kvailas veikalas, tad lai keliauja į diendaržį.

— Toliau eina „Florismartas Hirkaniškis“[76],— tarė barzdaskutys.

— Ak, čia ir godingasis Florismartas? — sušuko klebonas.— Dievaži, jis irgi keliaus į diendaržį, nors ir labai neįprastai buvo gimęs ir atlikęs negirdėtų žygdarbių: jo stilius toks šiurkštus ir sausas, kad nieko kita jis nenusipelno. Diendaržin jį, ponia šeimininke, ir štai šitą drauge!

— Mielai, kunige klebone,— atsakė šeimininkė, su didžiu džiaugsmu darydama, kas liepiama.

— O štai „Riteris Platyras“[77],— tarė barzdaskutys.

— Pasenusi knyga,— tarė klebonas,— ir neturi manding nieko dora, kad pelnytų malonę; tegu keliauja drauge su kitomis be jokių kalbų...

Taip ir buvo padaryta. Jie atskleidė kitą knygą ir pamatė antraštę: „Kryžiaus riteris“[78].

— Knyga tokiu šventu pavadinimu, jog būtų galima jos autoriui atleisti nemokšiškumą; bet, kaip sakoma, kryžiumi dangstosi šėtonas. Į ugnį!

Imdamas nuo lentynos kitą knygą, barzdaskutys tarė:

— Štai „Riterystės veidrodis“[79].

— Man žinoma ši garsi knyga,— tarė klebonas.— Joje veikia godingasai Rinaldas Montalbanietis su savo draugais ir bičiuliais, ne ką prastesniais plėšikais už Kaką, Dvylika Prancūzijos perų ir jų teisingasai metraštininkas Turpenas[80]. Iš tiesų sakau jums, mielai juos visus pasmerkčiau mažų mažiausiai amžinajai tremčiai bent jau todėl, kad pasitarnavo medžiaga garsingajam Matėjui Bojardui, o jo pramanus įaudė į savo kanvą krikščionių poetas Lodovikas Ariostas, ir jeigu jį aptiksiu šičia, juo labiau šnekant ne sava kalba, nerodysiu jam nė menkiausios pagarbos, o jeigu giedos jis gimtuoju žodžiu, užsidėsiu sau ant galvos[81].

— Turiu jį itališkai,— tarė barzdaskutys,— bet nesuprantu nė žodžio.

— Laimė, kad nesuprantate,— atsakė klebonas,— mielai būtume tatai atleidę ir godingajam karvedžiui[82], jeigu jis nebūtų perkėlęs Ariosto Ispanijon ir pavertęs kastilu, drauge paleisdamas vėjais didumą jo įgimtų dorybių, kaip tai nutinka visiems tiems, kurie imasi

eiliuotas knygas versti į kitas kalbas, nes pačiam stropiausiam ir meistriškiausiam vertėjui niekada nepavyks pakilti į aukštumas, kurias jos užima ateidamos į pasaulį. Todėl sakau jums, šią ir kitas knygas, kokias tik rasime, visus tuos paistalus apie prancūzus, pridera sumesti į išdžiūvusį šulinį ir palaikyti, kol, blaiviai apsvarstę, sugalvosime, ką su jomis daryti, aišku, išskyrus „Bernardą del Karpiją", tikriausiai čia kur nors įgludusį, ir dar „Ronsevalį"[83]: jei tik tos dvi knygos paklius man į rankas, tuoj atiteks šeimininkei, o iš jos rankų be jokio pasigailėjimo eis tiesiai į ugnį.

Barzdaskutys pritarė klebonui — mat laikė jį doru krikščioniu ir teisybės šalininku, kuris nieku gyvu negalėtų jai nusižengti, todėl klebono samprotavimai pasirodė jam teisingi ir labai pritiklūs. Jis atskleidė dar vieną knygą: buvo tai „Palmerinas Alyvietis", o šalia stovėjo kita, antrašte „Anglijos Palmerinas"[84]. Jas išvydęs, licenciatas tarė:

— Šią alyvą privalu nedelsiant paleisti skutais ir sudeginti, o pelenus išbarstyti, kad jų nė žymės nebeliktų, tačiau Anglijos palmę reikia saugoti ir puoselėti kaip akį kaktoje, padirbdinti jai skrynią[85], panašią į tą, kurią Aleksandras aptiko Darijaus iždinėje ir vėliau paskyrė Homero poemoms laikyti. Ši knyga, mielasis kūme, reikšminga dėl dviejų priežasčių: pirmiausia, ji gera pati savaime, antra vertus, kaip sakoma, ją sukūręs vienas išmintingas Portugalijos karalius. Visi nutikimai Nežiopsoko pilyje žavūs ir meistriškai sugalvoti, stilius sklandus ir skoningas, herojai samprotauja blaiviai, su išmanymu, nelygu jų luomas ir padėtis aukštuomenėje. Todėl, pone meistre Nikolai, jeigu jūs nieko prieš, tegu šią knygą ir „Galijos Amadį" aplenkia ugnis, o visas kitas be jokių svarstymų ir apmąstymų tepraryja liepsnos.

— Palaukite, kunige klebone,— atsiliepė barzdaskutys,— štai čia turiu dar pagarsėjusį „Doną Beljanį"[86].

— Na, o šitam,— atsakė klebonas,— būtų ne pro šalį už antrąją, trečiąją ir ketvirtąją dalį užduoti rabarbarų tulžiai išvaryti, paskui derėtų išmesti paistalus apie Šlovės pilį ir kitus, dar paikesnius sapaliojimus, tad, užsibrėžę tokį tikslą, atidėkime procesą neribotam laikui, idant paskiau, atsižvelgdami į tai, ar jis pasitaisė, ar ne, galėtume paskelbti švelnų ar negailestingą sprendimą, o šiuo tarpu, kūme, neškitės jį namo, tik šiukštu niekam neduokite skaityti.

— Mielai,— atsakė barzdaskutys.

Ir nebenorėdamas apsisunkinti galvos riterių romanų skaitymu,

paliepė šeimininkei surinkti pačius storiausius ir išmesti diendaržin. Šeimininkės nereikėjo raginti nei prašyti: sukrauti laužą iš knygų jai atrodė daug maloniau, nekaip išausti gabalą plonytės drobės, todėl, susigrobusi glėbin iškart aštuonis tomus, sviedė juos pro langą. Tačiau, išsyk per daug sugriebus, viena knyga nukrito kirpėjui po kojomis, o jis panoro sužinoti, kas tai per veikalas, ir perskaitė: „Garsingojo riterio Tiranto Baltojo istorija“[87].

— Šlovė Aukščiausiajam! — nesusitvardęs suriko klebonas.— Nejaugi ir Tirantas Baltasis šičia! Duokite jį šen, kūme, juk tai malonumų lobynas ir pramogų telkiniai! Ten yra ir donas Kirieleisonas Montalbanietis, narsingasai riteris, ir jo brolis Tomas Montalbanietis, ir riteris Fonseka, ir šauniojo Tiranto grumtynės su dogu, ir mergelės Esmagingos išdaigos, ir našlės Ramintos meilės nuotykiai ir vyliai, ir garbiosios imperatorienės aistra savo arklininkui Ipolitui. Iš tiesų sakau jums, mielasis kūmai, savo stiliumi tai geriausia knyga pasaulyje: riteriai čia valgo, miega ir miršta savo lovose, prieš mirtį sudaro testamentą ir taip toliau, o tokių dalykų nerasi nė vienoje šios rūšies knygoje. Ir vis dėlto, sakau jums, autorius stačiai per neišmanymą pripaistė tiek nesąmonių, kad jį priderėtų nusiųsti į galeras ligi gyvos galvos. Neškitės ją namo, perskaitykite ir pamatysite, jog sakiau teisybę.

— Teesie,— atsakė barzdaskutys.— O ką mes darysime su tomis mažomis knygelėmis?

— Tai tikriausiai ne riterių romanai, o poezija,— tarė klebonas.

Ir, atskleidęs vieną, pamatė, jog tai Chorchės de Montemajoro „Diana“[88], ir tarė (manydamas, jog visos kitos irgi būsiančios tos pačios rūšies):

— Šitų deginti nedera, jos nedaro ir niekada nedarys tokios žalos, kokios pridarė riterių romanai: tai geros, nėmaž nekenksmingos knygos.

— Ak pone! — sušuko dukterėčia.— Verčiau paliepkite sudeginti jas drauge su kitomis: juk gali taip nutikti, jūsų malonybe, kad mano garbusis dėdė, pasveikęs nuo riterinės ligos, staiga įguls į šias knygas, paskui užsimanys pasiduoti į piemenis ir ims klajoti po giraites bei lankas dainuodamas ir lamzdžiuodamas arba, neduok Dieve, patsai pataps poetu, o jau toji negalia, kaip sako žmonės, neišgydoma ir limpama.

— Panelė sako teisybę,— tarė klebonas,— verčiau pašalinkime mūsų bičiuliui iš kelio ir šį pažaidos akmenį, idant nebūtų pagundos.

O dėl Montemajoro „Dianos“, man regis, ne sudeginti ją derėtų, o tik išmesti tam tikras vietas, kur kalbama apie išmintingąją Felisiją ir užkerėtą vandenį, taipgi bene visas ilgąsias eiles, ir tuomet su Dievo padėjimu liktų proza ir garbė būti pirmąja tarp jai panašių.

— Toliau eina vadinamoji „Antroji Diana“, Salamankiečio „Diana“,— tarė barzdaskutys,— o štai dar viena knyga tuo pačiu pavadinimu, tik parašyta Chilio Polo[89].

— Ką gi,— atsiliepė klebonas,— tegu Salamankiečio „Diana“ keliauja paskui kitas į diendaržį ir pagausina ugniop pasmerktųjų skaičių, o Chilio Polo „Dianą“ privalu sergėti taip, lyg ją būtų parašęs patsai Apolonas. Na, žiūrėkime toliau, mielasis kūmai, ir paskubėkime, o jau vėlus metas.

— Štai „Dešimties dalių Meilės palaima“,— tarė barzdaskutys atskleisdamas kitą,— sardų poeto Antonijo de Lofraso[90] veikalas.

— Prisiekiu visais šventimais,— tarė klebonas,— nuo tų laikų, kada Apolonas vadinamas Apolonu, mūzos — mūzomis, o poetai — poetais, dar niekas nebuvo parašęs tokios smagios ir paikos knygos: tai nepakartojamas kūrinys, geriausias iš visų, kada nors pasirodžiusių margame pasaulyje; tasai, kas jos neskaitė, gali būti tikras, jog apskritai nieko įdomaus nėra skaitęs. Duokite ją šen, kūme: jeigu aš gaučiau dovanų Florencijos šilko sutaną, mažiau ja džiaugčiausi nekaip šia knyga.

Be galo patenkintas jis atidėjo knygą į šalį, o barzdaskutys kalbėjo toliau:

— O štai „Iberijos piemuo“, „Enareso nimfos“ ir „Vaistai nuo pavydo“[91].

— Nieko kita nelieka, kaip atiduoti jas pasaulietiškajai ponios šeimininkės valdžiai,— tarė klebonas,— ir neklausinėkite kodėl, nes antraip niekados neprieisime galo.

— O štai „Filidos piemuo“[92].

— Tai anaiptol ne piemuo,— atsiliepė klebonas,— o labai išprusęs sostinės žmogus. Išsaugokime jį kaip neįkainojamą brangenybę.

— O štai šis storas tomas pavadintas „Įvairių eilėraščių lobynu“[93],— tarė barzdaskutys.

— Jeigu jų nebūtų tiek daug, mes labiau juos vertintumėme,— tarė klebonas.— Reikia ją visą išravėti ir apvalyti nuo kai kurių menkų dalykų, pakliuvusių drauge su didžiais. Pasilaikykite ją, nes josios autorius — mano draugas, be to, šitaip pagerbsime kitus, herojiškus ir pakilius jo kūrinius.

— O štai Lopeso Maldonado „Dainynas“[94],— toliau kalbėjo barzdaskutys.

— Šios knygos autorius — irgi didelis mano draugas,— atsiliepė klebonas,— ir jo atliekamos dainos žavi visus, nes balsas jojo toks saldus, jog užburia klausytojus. Tiesa, jo eklogės gal mažumą ištęstos, bet gero niekad nebūna per daug. Tebūnie ir jis tarp išrinktųjų. O kokia gi knyga stovi šalia?

— Migelio de Servanteso „Galatėja“[95],— atsakė barzdaskutys.

— Jau daugelį metų mudu draugaujame su tuo Servantesu, ir, kaip žinau, negandų jo gyvenimo knygoje daugiau negu eilių. Jo romanui netrūksta gražios išmonės, tik, deja, darbas puikiai pradėtas, bet nebaigtas. Palaukime žadėtosios antrosios dalies: galbūt, pažengęs į priekį, jis pagaliau pelnys malonę, kurios nūnai jam šykštima; o kol kas, mielasis kūme, laikykite jį po raktu savo namuose.

— Su didžiausiu noru,— atsakė barzdaskutys.— O štai iškart trys knygos: dono Alonso de Ersilijos „Araukana“, Chuano Rufo, Kordobos vyriausiojo teisėjo, „Austriada“ ir Valensijos poeto Kristobalio Virueso „Monseratas“[96].

— Nieko geresnio kaip tos trys knygos dar nėra parašyta ispaniškai herojinėmis eilėmis[97], jos prilygsta garsingiausiems italų veikalams,— tarė klebonas.— Saugokite jas, tai ispanų poezijos perlai.

Klebonas pavargo betikrindamas knygas ir pasiūlė visas kitas be atodairos mesti į ugnį, bet tuo metu barzdaskutys atskleidė dar vieną, antrašte „Andželikos ašaros“[98].

— Ir aš išliečiau jūras ašarų, jei būčiau paliepęs tokią knygą sudeginti,— tarė klebonas, išgirdęs pavadinimą,— nes josios autorius — vienas garsingiausių ispanų poetų, kurio vardas skamba visame pasaulyje, ir be to, jis nuostabiai išvertė kai kurias Ovidijaus sakmes.

VII PERSKYRIMAS

APIE MŪSŲ GEROJO RITERIO DON KICHOTO LAMANČIEČIO ANTRĄJĮ ŽYGĮ

Taip jiems bešnekant, pasigirdo Don Kichoto riksmas:

— Čionai, čionai, narsingieji riteriai! Metas jums parodyti savo didvyriškųjų rankų galią, nes dvaro riteriai ima viršų turnyre...

Teko nutraukti kitų knygų peržiūrą ir paskubomis lėkti triukšmo ir griausmo pusėn, todėl, regis, be atsiklausimo ir nagrinėjimo pakliuvo į ugnį tokie veikalai, kaip „Karolėja“, „Ispanijos Liūtas“ sykiu su dono Luiso de Avilos „Imperatoriaus žygdarbiais“[99], kurie tikriausiai buvo tarp neperskleistų knygų, ir jei klebonas būtų juos matęs, ko gero, jie būtų išvengę to negailestingo nuosprendžio.

Kai jie įbėgo pas Don Kichotą, šis jau buvo atsikėlęs iš lovos ir atrodė toks budrus, lyg nė nebūtų miegojęs: rėkavo, šėlo, švaistėsi kardu badydamas ir kapodamas tariamus priešus. Jie suglemžė jį glėbin ir jėga paguldė į patalą, o po kurio laiko jis truputį apsiramino ir tarė kreipdamasis į kleboną:

— Iš tiesų, godingasai arkivyskupe Turpenai, kokia gėda: vadinamieji Dvylika perų nei šiam, nei tam turnyre atidavė pirmenybės palmę dvaro riteriams, nors mes, klajojantieji riteriai, tris dienas pagret skynėme pergalės laurus.

— Gana, jau gana, jūsų malonybe mielasis kūme,— tarė klebonas,— su Dievo padėjimu viskas pasikeis į gera: kas šiandie pralaimėta, rytoj bus atgauta su kaupu, o dabar, jūsų malonybe, verčiau pasirūpinkite savo sveikata, nes manding esate labai išvargęs, o gal ir sužeistas.

— Ne, aš nesužeistas,— atsakė Don Kichotas,— bet, be abejo, prikultas ir sudaužytas, nes tasai išgama Rolandas prikūlė mane, nusitvėręs ąžuolo stuobrį — ir vis iš pavydo, nes aš vienintelis nenusileidžiu jam narsingumu; tačiau galėsite nebevadinti manęs Rinaldu Montalbaniečiu, jei, atsikėlęs iš šio patalo, jam neatkeršysiu nepaisydamas visų jo kerų. O dabar neškite čionai valgyti, nes nieko kito man taip nereikia kaip pasistiprinti, o jau atkeršyti už save aš pats sugebėsiu.

Taip jie ir padarė: atnešė jam valgyti, o kai jis iš naujo užmigo, dar kartą pasistebėjo jo beprotybe.

Tą patį vakarą šeimininkė sukrovė į laužą ir sudegino visas knygas, kiek tik jų rado diendaržyje ir namuose, ir tikriausiai supleškėjo nemaža tokių, kurias būtų reikėję amžinai laikyti archyvuose, tačiau tokia buvo likimo valia, o ir tikrintojas pasitaikė aplaidus,— ne veltui sakoma, jog dėl vieno kalto šimtas nekaltų kenčia.

Tuomet klebonas ir barzdaskutys nutarė imtis gydyti savo bičiulį nuo negalios ir pirmiausia aklinai uždaryti ir užmūryti knygų kambarį, idant jis atsikėlęs nerastų durų (girdi, pašalinus priežastį, gal neliksią ir padarinių): pasakysią jam, jog kambarį su visomis knygomis pagrobęs burtininkas... Taip ir buvo kuo skubiausiai padaryta.

Po dviejų dienų Don Kichotas atsikėlė ir pirmiausia nudrožė pasi-

žiūrėti savo knygų, tačiau, neradęs kambario, kur jos buvo laikomos, ėmė klaidžioti po namus jo ieškodamas. Keliskart priėjo prie tos vietos, kur anksčiau buvo durys, grabinėjo sieną, žvalgėsi į visas puses nė žodžio netardamas, o po geros valandos paklausė šeimininkę, kuriame gale esąs knygų kambarys.

Šeimininkė, gerai pamokyta, ką turinti atsakyti, atsiliepė:

— Kokio kambario, ko dar čia ieškote, jūsų malonybe? Nebėr nei kambario, nei knygų šiuose namuose, viską išsidangino nelabasis.

— Ne nelabasis, o burtininkas,— paprieštaravo dukterėčia.— Kai tik jūs išjojote, atskrido nakčia ant juodo debesio, nušoko nuo slibino, kuriuo raitas atlėkė, įsiveržė į kambarį ir nežinia ką ten darė, bet ilgai netrukus žiūriu — šaute iššauna pro stogą, o visi namai pilnut pilnutėliai dūmų. Kai atsipeikėjusios nubėgome pasižiūrėti, ką jis ten prikrėtė, nei knygų, nei kambario nebebuvo nė padujų. Tik mudvi su šeimininke puikiai prisimename, jog tasai bjaurus senis išskrisdamas nesavu balsu suriko, kad slapčia griežiąs iltį prieš tų knygų ir kambario savininką, todėl padaręs namams tokią eibę, kuri tik vėliau išeisianti viešumon; be to, dar pasakė, jog vardu esąs išmintingasis Perstonas.

— Turbūt Frestonas[100],— įsiterpė Don Kichotas.

— Nežinau,— atsakė šeimininkė,— ar buvo jis vardu Frestonas, ar Keptonas, tik prisimenu, kad vardas baigėsi „tonu“.

— Taigi, taigi,— pritarė Don Kichotas,— tai labai išmintingas burtininkas, mano kruvinas priešas: jis turi ant manęs kreivą akį, nes iš savo knygų ir burtų sužinojo, kad ilgai netrukus man teks stoti dvikovon prieš jo globojamą riterį ir kad jis nesugebės savo vyliais sutrukdyti man jo pergalėti, todėl dabar stengiasi kaip įmanydamas daryti man nemalonumus, tačiau težino jisai, jog negebės nei sukliudyti, nei išvengti to, kas dangaus skirta.

— O kas tuo abejoja? — tarė dukterėčia.— Bet sakykit, kas gi jums liepia, garbusis dėde, pačiam lįsti į peštynes? Ar ne geriau ramiai sau sėdėti namie, užuot klaidžiojus po pasaulį beieškant dangiškų migdolų; juk žinote, kaip dažnai nutinka: išsirengia žmogus vilnų kirpti, o grįžta pats nukirptas.

— Ak dukterėčia, dukterėčia! — atsakė Don Kichotas.— Kaip menkai tu išmanai tokius dalykus! Kol spės mane kas nors apkirpti, aš pirmas išpešiosiu ir nurausiu barzdą kiekvienam, kas sugalvos bent paliesti man plauko galelį.

Matydamos, kad jis užsiplieskia pykčiu, abi moteriškės nepanoro daugiau jam priešgyniauti.

Šiaip ar taip, po to nutikimo Don Kichotas ištisas dvi savaites kuo ramiausiai sėdėjo namie nerodydamas nė menkiausio noro iš naujo griebtis ankstesniųjų kvailysčių ir kas mielą dieną be galo turiningai šnekučiavo su abiem bičiuliais, klebonu ir barzdaskučiu, tikindamas juos, kad pastaruoju metu pasaulyje nieko taip nepasigendama kaip klajojančių riterių ir kad jam skirta prikelti iš nebūties klajojančiąją riteriją.

Klebonas griebdavosi gudrybių tardamas sau, kad kitaip nebūsią įmanoma su juo susikalbėti, kartais jam prieštaraudavo, kartais nusileisdavo.

Tuo pat metu Don Kichotas ėmė šnekinti vieną valstietį, gyvenantį netoliese: buvo tai labas žmogus (jeigu taip galima vadinti skurdžių, jokio labo neturintį), tik jam trūko košės saiko į galvą. Trumpai drūtai, tiek jam prikalbėjo, tiek prižadėjo ir taip jį palenkė, jog vargeta galiausiai davė žodį joti kartu žygin ir būti ištikimu ginklanešiu. Be kita ko, Don Kichotas patarė jam per ilgai nesvarstyti, nes, girdi, gal taip nutiksią, kad jis, Don Kichotas, vienu akimoju nukariausiąs kokią salą ir atiduosiąs ją valdyti savo ginklanešiui ligi gyvos galvos.

Tokių ir kitokių pažadų sugundytas, Sančas Pansa (tuo vardu buvo valstietis) paliko pačią ir vaikus ir nuėjo ginklanešiu pas žemietį.

Paskum Don Kichotas ėmėsi manytis pinigų: šį tą pardavė, šį tą įkeitė, nemaža prakišo, bet galiausiai susidūrė padorią sumą. Iš vieno draugo pasiskolino apvalainą skydą, susitaisė kaip įmanydamas sulamdytą šalmą, įspėjo ginklanešį Sančą, kelintą dieną ir valandą ketinąs leistis į kelią, idant šis prisitiektų būtiniausių dalykų, o svarbiausia — nepamirštų doklo.

Sančas pasakė nepamiršiąs ir pridūrė, jog nesąs per daug pratęs vaikščioti pėstute, o kadangi turįs puikų asilą, ketinąs keliauti raitas.

Asilas truputį sutrikdė Don Kichotą: jisai susimąstė svarstydamas, ar klajojančių riterių kurį žygiuose lydėjęs ginklanešys, asilu jojantis, bet nė vieno tokio neprisiminė; vis dėlto, tikėdamasis atimti žirgą iš pirmo pasitaikiusio nepagarbaus riterio ir padovanoti ginklanešiui tauresnį jojamą gyvulį, neprieštaravo Sančui Pansai. Sekdamas užeigos šeimininko patarimu, Don Kichotas apsirūpino marškiniais ir visa kita, kuo tik galėjo.

Kai viskas buvo paruošta ir padaryta, Don Kichotas, neatsisveikinęs su šeimininke ir dukterėčia, o Sančas Pansa — su pačia ir vaikais, vieną naktį, niekieno nepastebėti, išjojo iš bažnytkaimio ir tamsymečiu

taip toli nukeliavo, jog auštant jau nebebijojo, kad saviškiai gali juos nutverti, jeigu ir suskastų vytis.

Sančas Pansa, nelyginant koks patriarchas, jojo raitas ant asilo, nepamiršęs prisisieti doklo ir odmaišio, o galvoje jam sukosi tik viena mintis — kaip galima greičiau paimti savo valdžion pono žadėtąją salą.

Don Kichotas pasirinko tą pačią kryptį ir patraukė keliu, kuriuo leidosi ir anąsyk, tai yra Montjelio lyguma, tik dabar jautėsi daug smagiau, nes metas buvo ankstyvas ir jų nevargino įkypi saulės spinduliai.

Tuomet Sančas Pansa ir kreipėsi į savo poną:

— Žiūrėkit, jūsų malonybe godingasis klajojantis riteri, nepamirškit, jog pažadėjot man salą, o aš jau gebėsiu ją tvarkyti, nors ir kokia didelė ji būtų.

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Įsidėmėki, mielasai bičiuli Sančai Pansa, senovės laikais būta tokio klajojančiųjų riterių papročio, beje, labai paplitusio, atiduoti savo ginklanešių valdžion nukariautas salas bei karalystes, o aš esu tvirtai apsisprendęs atgaivinti tą didžiai pagirtiną papratimą ir netgi ketinu žengti toliau: anksčiau riteriai, būdavo, kartais, o gal ir dažniausiai, laukia, kol jų ginklanešiai susensta, ir tada, kai jie nebestengia deramai tarnauti ir nebepakelia nelengvų dienų ir dar sunkesnių naktų naštos, suteikia jiems grafo arba daugių daugiausia markizo titulą ir duoda valdyti kokį slėnį ar menką provinciją, na, o aš, jei tik mudu sveiki ir gyvi būsime, ko gero, ne vėliau kaip po savaitės nukariausiu tokią karalystę, kuriai bus pavaldžios dar kelios kitos, ir tosios, katra labiausiai tau pritiks, vainikuosiu tave karalium. Ir nemanyk, kad aš perdedu: riteriams nutinka tokie dalykai ir atvejai, kokių nei regėta, nei sapnuota, tad man vieni niekai apdovanoti tave dar dosniau, nei žadu.

— Vadinasi,— atsiliepė Sančas Pansa,— jeigu per kokį stebuklą, jūsų malonybės žodžiais tariant, patapsiu karalium, Chuana Gutjeres, mano antroji pusė[101], mažų mažiausia bus karalienė, o vaikučiai — princai?

— O kas tuo abejoja? — atsakė Don Kichotas.

— Kas kitas, jei ne aš,— atrėmė Sančas Pansa,— nes jeigu tokia būtų Dievo valia ir iš dangaus pasipiltų karūnos, esu tikras, nė viena neaptektų galvos manajai Marijai Gutjeres. Matot, pone, karūna jai pritiktų kaip karvei balnas; grafienė gal iš jos ir išeitų, ir tai nebent su Dievo padėjimu.

— Pasikliauki Dievu, Sančai,— tarė Don Kichotas,— ir jis atseikės tavo žmonai, kas priklauso, o tu saugoki savo orumą ir nemėgink tenkintis vieta, žemesne nei provincijos gubernatoriaus.

— Ir nesitenkinsiu, mano viešpatie,— atsakė Sančas,— juo labiau kad toks didelis ponas kaip jūsų malonybė, be abejo, sugebės parinkti dovį, idant man išeitų į naudą ir pečių neprislėgtų.

VIII PERSKYRIMAS

APIE ŠAUNIĄ PERGALĘ, NARSINGOJO DON KICHOTO PASIEKTĄ BAISINGOSE IR NEREGĖTOSE GRUMTYNĖSE SU VĖJO MALŪNAIS, TAIPGI APIE KITUS ŠVIESAUS ATMINIMO NUTIKIMUS

Taip bešnekėdami, vidury lygumos jie pastebėjo lyg trisdešimt, lyg keturiasdešimt vėjo malūnų, ir Don Kichotas, vos tik juos išvydęs, tarė ginklanešiui:

— Likimas rikiuoja mūsų reikalus geriau, nei mes patys galėjome to tikėtis: antai, mielasai bičiuli Sančai Pansa, matai trisdešimt, o gal ir truputį daugiau uvėrių milžinų — eisiu su jais kirstynių ir visiems gyvastį atimsiu, o grobis, mūšyje laimėtas, taps pagrindu mūsų būsimiems turtams... Tai teisingas karas: mes didžiai pasitarnausime Dievui nušluodami nuo žemės paviršiaus pikto sėklą.

— Kurgi jūs matot milžinus? — paklausė Sančas Pansa.

— Antai,— atsakė Don Kichotas,— matai, kokios ilgos jų rankos, kai kurių bus bene dviejų lygų ilgumo!

— Atleiskit, jūsų malonybe,— tarė Sančas,— betgi ten anaiptol ne milžinai, kaip jums dingojas, o vėjo malūnai, o tai, ką jūs vadinat rankomis,— sparnai: vėjo pučiami, jie suka girnas.

— Iškart matyti, jog nuotykių ieškoti tau pirmiena,— atrėžė Don Kichotas.— Tai milžinai, ir jeigu tau baisu, pajojėk į šalį ir sukalbėk poterius, o aš tuo tarpu stosiu į nuožmią ir nelygią kovą...

Sulig tais žodžiais, nepaisydamas ginklanešio Sančo, šaukiančio visu balsu, jog ne milžinus jis puola, o tikrų tikriausius vėjo malūnus,

pentinais surėmė pašones savo žirgui Rosinantui. Jis buvo taip tvirtai įsiteigęs, jog tai milžinai, kad nei girdėjo ginklanešio Sančo riksmų, nei matė, kas priešais jį stovi, nors buvo visai arti malūnų, tik griausmingu balsu grūmojo:

— Nebėkite, bailūs ir niekingi padarai! Juk puola jus vienas vienintelis riteris...

Tuo metu dvelktelėjo vėjelis, ir dideliausi sparnai pajudėjo. Tai išvydęs, Don Kichotas sušuko:

— Mosuokite, mosuokite! Jei turėtute daugiau rankų už patį milžiną Briarėją[102], ir tuomet neišvengtute atpildo...

Sulig tais žodžiais jis atsidavė visa širdimi savosios damos Dulsinėjos globai ir, melsdamas ją paramos tokią sunkią valandą, gerai prisidengė skydu, atkišo ietį, paleido Rosinantą šuoliais, bloškėsi artimiausio malūno link ir smeigė ietimi į sparną, tačiau tuo metu vėjo šuoras su tokiu įsiūčiu suktelėjo sparną, jog ietis sulakstė į šipulius, o žirgas ir raitelis, nusviesti į šalį, kaip reikiant aplamdyti nusirito žeme.

Sančas Pansa puolė padėti savo ponui, kiek asilas įkerta, ir prišokęs pamatė, jog šis nevalioja nė krustelėti... Taip stipriai plojosi jis sykiu su Rosinantu.

— Dievulėliau! — sušuko Sančas.— Jaugi nesakiau jūsų malonybei, kad žiūrėtumėt, ką darot, kad čia vėjo malūnai, ir tiek? Niekas nebūtų jų sumaišęs, nebent tik tas, kam vėjai švilpia galvoj.

— Patylėki, mielasai bičiuli Sančai,— atsiliepė Don Kichotas.— Nieko nėra permainingesnio už karo laimę, juo labiau kad, man regis — ir tai greičiausiai teisybė,— išmintingasai Frestonas, kuris pagrobė mano knygas drauge su kambariu, milžinus bus pavertęs malūnais, idant paveržtų iš manęs pergalės laurus: taip didžiai jis manęs nekenčia! Bet anksčiau ar vėliau jo piktuosius kerus išsklaidys mano kalavijo galybė.

— Kaip Dievas duos,— atsakė Sančas Pansa.

Jis padėjo Don Kichotui pasikelti ir vėl užsodino riterį ant Rosinanto, taipgi vos kojas bepavelkančio. Aptardami patirtą nuotykį, juodu nujojo toliau Lapisės tarpeklio link, nes ten, pasak Don Kichoto, tokioje judrioje vietoje, tikrai nestigsią gausybės visokiausių nuotykių; tik mūsų riteris labai krimtosi ietį praradęs ir, išliedamas širdgėlą ginklanešiui, taip kalbėjo:

— Menu, esu skaitęs, jog vienas ispanas riteris, vardu pavarde Djegas Peresas de Vargas[103], kirstynėse susitrupinęs kalaviją, išsilaužė iš ąžuolo lyg drūtą šaką, lyg visą kamblį ir tą dieną maurams pridarė

tiek eibių, tiek jų išgalabijo, kad buvo pramintas Galabija, ir nuo to laiko ir jis, ir jo palikuonys turi dvigubą pavardę: Vargas Galabija. Visa tai pasakoju tau todėl, kad ir pats ketinu iš pirmo pasitaikiusio ąžuolo — nesvarbu, paprasto ar akmeninio — išsilaužti šaką, tokią pat drūtą ir smagią, kokia tikriausiai švaistėsi Vargas, ir su ta šaka rankose atlikti tokius žygdarbius, jog dėkosi likimui, suteikusiam tau garbę savo akimis regėti ir stebėti veikalus, kurie vėlesnėms kartoms, ko gero, atrodys neįtikėtini.

— Viskas Dievo valioj,— atsakė Sančas.— Tikiu, jog taip ir bus, kaip jūsų malonybė šnekat. Tik mažumą atsitieskit, nes, man regis, per daug jau kreivai sėdit,— ko gero, stipriai prisitrenkėt, kai nupuolėt žemėn.

— Tavo teisybė,— atsakė Don Kichotas,— ir jei nevaitoju iš skausmo, tai tik todėl, jog klajojantiems riteriams nevalia vaitoti sužeistiems, nors jiems ir viduriai lauk virstų.

— Jei tokia byla, neturiu ko nė sakyti,— atsiliepė Sančas,— bet Dievas mato, kaip aš nusidžiaugčiau, jeigu jūsų malonybė sudejuotumėt, kai jums ką nors suskaustų. Na, o aš subliaučiau nuo menkiausio skausmo, žinia, jeigu tik klajojančių riterių ginklanešiams valia dejuoti.

Don Kichotas nesusitvardė nepasijuokęs iš savo ginklanešio naivumo ir pareiškė, jog tasai galįs dejuoti, kada ir kiek tik nori, ir netyčia, ir iš geros valios, nes ligi šiolei nebuvo skaitęs, kad tokie dalykai riterijos nuostatų draudžiami.

Tuomet Sančas priminė Don Kichotui, jog metas valgyti. Tasai atsakė, jog tuo tarpu nesijaučiąs alkanas, bet Sančas galįs valgyti, kada tik panorėsiąs.

Ponui leidus, Sančas kaip galima patogiau įsitaisė ant asilo ir, išsiėmęs iš doklo prisitiektas atsargas, įniko šveisti pamažėl jodamas paskui Don Kichotą ir tolydžio patraukdamas gurkšnį iš vynmaišio su tokiu pasigardžiavimu, jog pavydas būtų pašokęs net labiausiai išlepintam Malagos smuklininkui, nes tame krašte, kaip žinoma, vyno į valias. Ir taip jam begirkšnojant, iš galvos išgaravo visi pono pažadai, o nuotykių, kad ir pačių pavojingiausių, ieškojimas atrodė jau nebe sunki priedermė, bet stačiai malonus poilsis.

Pagaliau, kai nusileido naktis, mūsų keliauninkai apsistojo giraitėje, ir Don Kichotas išsilaužė sausą žalgą, užmovė geležinį antgalį, nuimtą nuo sulaužytosios, ir pasidarė pakenčiamą ietį.

Visą tą naktį Don Kichotas akių nesudėjo — godojo apie savąją

širdies damą Dulsinėją visa kuo mėgdžiodamas riterius, kurie, kaip buvo skaitęs knygose, ištisas naktis praleisdavo be miego giriose ir tyruose minėdami savąsias damas.

Visai kitaip praleido ją Sančas Pansa: pilvas jo buvo pilnutėlis, žinia, ne cikorijų nuoviro[104], tad miegojo jis kaip suvystytas ligi pat ryto ir, jei nebūtų jo prižadinęs Don Kichotas, dar neveikiai būtų pasibudęs, nors saulės spinduliai plieskė tiesiai į akis, o gausybė paukštelių linksmu čiulbėjimu sveikino naują dieną. Vos atsikėlęs, siektelėjo vynmaišio, o kai tik pastebėjo, kad šis gerokai sumenko nuo vakarykštės dienos, skaudžiai nusmelkė širdį pagalvojus, jog, tuo keliu keliaujant, ne taip jau spėriai pasiseks senkančias atsargas papildyti.

Don Kichotas atsisakė pusryčių, nes, kaip minėjome, buvo sotus saldžiais prisiminimais.

Juodu patraukė toliau tuo pačiu keliu ir apie trečią valandą popiet[105] tolumoj pamatė Lapisės tarpeklį.

— Štai ten, brolau Sančai,— tarė Don Kichotas, išvydęs tarpeklį,— bus nuotykių, kaip sakoma, pilnos rankos, tačiau perspėju: nors ir baisiausi pavojai man grėstų, tau nevalia imtis kardo ir manęs ginti, nebent jei pamatytum, jog mane puola prasčiokai, visuomenės padugnės — tik tuo atveju gali drąsiai man padėti. Bet jeigu tai bus riteriai, pagal riterystės įstatymus tau nieku gyvu neleistina ir nedera už mane užsistoti, kol nesi įšventintas į riterius.

— Kas be ko, pone,— atsakė Sančas,— būkit ramus: kas jau kas, o aš tikrai jūsų malonybei nepriešgyniausiu, juo labiau kad iš prigimties esu romus ir Dieve gink nesikišu nei į kivirčus, nei į muštynes. Tiesa, prireikus pačiam gintis, į tuos riterystės įstatymus per daug nežiūrėsiu, nes nei Dievo, nei žmonių įstatymai nedraudžia gintis nuo skriaudikų.

— O ką aš sakau? — atsiliepė Don Kichotas.— Tau reikės tramdyti savo prigimtį tik tuo atveju, jei užsimanysi padėti man gintis nuo riterių.

— Taip ir darysiu,— atsakė Sančas,— laikysiuos šio paliepimo kaip Bažnyčios įsakymo švęsti sekmadienį.

Taip jiems bešnekučiuojant, priešaky išdygo du benediktinų ordino vienuoliai, raiti ant kupranugarių — ne ką mažesni atrodė jų mulai. Vienuoliai buvo su kelioniniais akiniais ir skėčiais dangstėsi nuo saulės. Šalia ėjo du pėsti varovai, o iš paskos važiavo karieta, lydima lyg penkių, lyg keturių raitų tarnų. Kaip vėliau paaiškėjo, karietoje sėdėjo dama biskajietė, keliaujanti Sevilijon pas vyrą, kuris rengėsi išplaukti

Amerikon užimti labai aukšto posto. Vienuoliai buvo tik atsitiktiniai pakeleiviai ir su dama neturėjo nieko bendra. Tačiau Don Kichotas, vos juos išvydęs, tarė savo ginklanešiui:

— Arba aš klystu, arba mūsų laukia toks įstabus nuotykis, kokio dar pasauly neregėta. Ana tos dvi juodos žmogystės tolumoj — tikriausiai pikti burtininkai: jie bus pagrobę kokią princesę, kurią vežasi karieta, ir man privalu visomis išgalėmis sugriauti jų baisią užmačią.

— Kad tik neišeitų prasčiau, nei buvo su vėjo malūnais,— atsakė Sančas.— Žiū, pone, juk tai broliai benediktinai, o karieta greičiausiai važiuoja kokie pakeleiviai. Paklausykit mano žodžio ir pagalvokit, ką darot, kad nelabasis kojos nepakištų.

— Jau esu tau sakęs, Sančai, kad ne ką teišmanai apie nuotykius,— atrėmė Don Kichotas.— Teisybę tau sakau, ir netrukus pats tuo įsitikinsi...

Sulig tais žodžiais jis pajojo į priekį, sustojo vidury kelio, o kai vienuoliai prisiartino per tokį atstumą, kad, jo manymu, galėjo girdėti jo balsą, skardžiai tarė:

— Baisingoji velnio paderme, tuojau paleiskite laisvėn prakilniąsias princeses, kurias pagrobę gabenate tąja karieta! Priešingai, ruoškitės nedelsiant gyvastį padėti pagal teisingumą išpirkdami savo piktadarystes.

Vienuoliai įtempė pavadžius, apstulbinti tiek Don Kichoto išvaizdos, tiek jo žodžių, ir taip jam atsakė:

— Godingasai riteri, mes anaiptol ne baisingoji velnio padermė, bet šventojo Benedikto ordino vienuoliai, keliaujame savo reikalais ir nežinome, ar šia karieta gabenamos pagrobtos princesės, ar ne.

— Saldžiais žodžiais neapsuksite man galvos, kiaurai jus pažįstu, vylingieji nevidonai,— atrėmė Don Kichotas.

Ir, atsako nebelaukdamas, paragino Rosinantą pentinais, atkišo priekin ietį ir su tokiu įniršiu narsingai puolė pirmąjį vienuolį, kad jeigu tasai nebūtų pats kritęs nuo mulo, būtų ištrenkęs jį iš balno ir, be kita ko, sunkiai sužeidęs ar netgi nudėjęs. Kitas vienuolis, matydamas, kaip elgiamasi su jo keliabendriu, kojomis suspyrė pašones savo gerajam mului ir nulėkė laukais greičiau už vėją.

Tuo metu Sančas Pansa, matydamas vienuolį tysant žemėje, greitai nušoko nuo asilo ir pripuolęs ėmė plėšti nuo jo drabužius. Tą pačią akimirką pribėgo abu vienuolių tarnai ir paklausė, kodėl jis nurenginėja jų šeimininką. Sančas atsakė, jog tasai grobis teisėtai jam priklausąs, nes jo ponas Don Kichotas laimėjęs mūšį.

Tarnai nesuprato tokių juokų ir nieko nenutuokė nei apie mūšius, nei apie grobį, todėl, matydami, jog Don Kichotas nujojo prie karietos ir kalbasi su damomis, metėsi ant Sančo, partrenkė žemėn ir, išrovę visus plaukus iš barzdos, taip jį suspardė, kad bėdžius liko betysąs be žado ir nuovokos. Įbaugintas ir pergąsdintas vienuolis, baltas kaip drobė, akimoju pašoko, apsižergė mulą, o pasijutęs balne, nušuoliavo ten, kur laukė jo keliabendris iš tolo stebėdamas visą tą šurmulį, o paskui abu nujojo toliau nelaukdami nuotykio pabaigos ir tolydžio žegnodamiesi, lyg iš paskos juos būtų vijęsis velnias.

Don Kichotas, kaip jau minėta, šnekučiavo su dama, sėdinčia karietoje.

— Savo žavesiu, manoji valdove, nūnai galite kerėti ką tinkama,— prabilo jis,— kadangi jūsų grobikų puikybė palaužta ir nušluota nuo žemės paviršiaus štai šitąja galinga mano ranka, o idant nesikamuotute mindama savojo išvaduotojo vardą, įsidėmėkite: ašian — Don Kichotas Lamančietis, klajojantis riteris ir nuotykių ieškotojas, amžinai pavergtas neprilygstamosios gražuolės donjos Dulsinėjos Tobosietės, ir už suteiktą paslaugą prašau tik tokio atlyginimo: keliaukite Tobosan pas manąją valdovę, pasakykite jai, kieno siųsta esate ir ką nuveikiau aš, jums laisvę iškovodamas.

Vienas tarnų, lydinčių damą, kilmės biskajietis, irgi išklausė Don Kichoto prakalbą ir, matydamas, jog šis neketina karietai duoti kelio, netgi, priešingai, liepia sukti atgal į Tobosą, priėjo artyn ir, nustvėręs už ieties, prasta ispanų kalba ir dar šiurpesne biskajiečių tarme prabilo šiais žodžiais:

— Eik, riteri, eik po velnio! Dievas Tėvas prisiekiu: nepraleisk karietos, aš nudėsi tave, kitaip nevadink manęs biskajietis!

Kuo puikiausiai suprato jį Don Kichotas ir ramiai atsakė:

— Stuobry netašytas, jei būtumei ne pašlemėkas, o tikras riteris, aš nubausčiau tave už paikystę ir įžūlumą.

Biskajietis atkirto:

— Aš ne riteris? Dievas prisiekiu, meluosi kaip krikščionis. Meti ietį, imi kardą ir žiūri, kad duobė sau kasa. Biskajietis visur bajoras, žemė bajoras, jūra bajoras, velniai žino kur bajoras. Jei priešingas žodis sakai, melagis būni.

— Dar pažiūrėsim, kaip sakė Agrachas[106],— tarė Don Kichotas.

Ir, metęs žemėn ietį, išsitraukė kardą, prisidengė skydu ir puolė biskajietį, tvirtai pasiryžęs gyvastį jam atimti. Matydamas jį grėsmingai artinantis, biskajietis buvo benušokąs žemėn, nes jojamas mulas buvo

iš tų prastųjų nuomojamų mulų ir nekėlė pasitikėjimo, bet spėjo nebent išsitraukti kardą; laimė, kad šalimais stovėjo karieta, jis lengvai pasisiekė pagalvėlę ir prisidengė ja kaip skydu. Ir štai juodu bloškėsi vienas ant kito kaip du mirtini priešai.

Tie, kurie ten buvo, veltui stengėsi juodu sutaikinti: biskajietis šūkavo savo darkyta kalba, kad jeigu jam trukdysią kautis, patsai savo ranka nukirsiąs ir ponią, ir visus kitus, kas tik stosiąs jam skersai kelio. Dama karietoje, to reginio sukrėsta ir įbauginta, paliepė vežėjui pavažiuoti į šalį ir ėmė iš tolo stebėti nuožmias grumtynes, kurių įkarštyje biskajietis taip smagiai dobė Don Kichotui per petį, kad jeigu ne skydas — būtų perskrodęs jį ligi juosmens.

Pajutęs to baisingojo kirčio galią, Don Kichotas skardžiai sušuko:

— O Dulsinėja, manosios širdies valdove, nevystančio grožio žiede, ateikite pagalbon savo riteriui, kuris, atiduodamas duoklę nežemiškam jūsų taurumui, į didį pavojų žengia!..

Tarti šiuos žodžius, tvirčiau apgniaužti kardą, kaip galima geriau prisidengti skydu ir pulti biskajietį buvo akimirkos darbas mūsų riteriui, užsimojusiam vienu kirčiu užbaigti dvikovą.

Išvydęs jį taip grėsmingai artinantis, biskajietis sumetė, kokia rūstybe dega tasai narsuolis, ir ryžosi lygiai taip drąsiai atremti puolimą, tad saugiau prisidengė pagalvėle ir nė nekrustelėjo iš vietos, nes negebėjo nei šen, nei ten pasukti mulo, kuris, nusivaręs kelionėje, be to, nepratęs prie tokių paikų išdaigų, nenorėjo nė žingsnio pažengti.

Taigi, kaip minėta, Don Kichotas artinosi prie buklaus biskajiečio su aukštai iškeltu kardu, tvirtai pasiryžęs perkirsti jį pusiau, o biskajietis irgi jo laukė užsimojęs kardu ir apsišarvavęs pagalvėle, ir persigandę žiūrovai baimės gniaužiamomis širdimis stebėjo, kas nutiks, kai pagaliau nusileis tie kardai, vienas kitam grūmojantys kirsti baisingą smūgį, tuo tarpu dama karietoje sykiu su savo tarnaitėmis meldė Dievą ir visus šventuosius žadėdamos nešykštėti aukų Ispanijos vienuolynams ir bažnyčioms, kad tik dangus apsergėtų arklininką ir jas visas nuo didžio pavojaus...

Deja, pirmasis šio veikalo autorius kaip tik čia nutraukia dvikovos aprašymą ir deda tašką teisindamasis, jog be to, kas jo jau paminėta, neradęs daugiau jokių rašytinių paminklų apie tolesnius Don Kichoto žygius. Tiesa, antrasis autorius negalėjo patikėti, jog tokį įdomų gyvenimą būtų nuklojusios užmiršties dulkės ir jog Lamančos rašytojų būtų toks vangus protas, kad jie nebūtų savo archyvuose ar stalčiuose išsaugoję kokių nors dokumentų, apie mūsų garsingąjį riterį bylojan-

čių; todėl, šią mintį puoselėdamas, jis nenustojo vilties rasti šios patrauklios istorijos pabaigą: dangaus jam buvo lemta ją rasti, o kaip — bus parašyta antroje dalyje[107].

IX PERSKYRIMAS

KURIAME GALUTINAI IŠSISPRENDŽIA IR BAIGIASI NEREGĖTA ŠAUNIOJO BISKAJIEČIO IR NARSINGOJO LAMANČIEČIO DVIKOVA

Šios istorijos pirmoje dalyje mes palikome narsųjį biskajietį ir garsingąjį Don Kichotą tą akimirką, kai jie, užsimoję nuogais kardais, rengėsi smogti vienas kitam tokį siūtingą kirtį, kad, nesutikdami pasipriešinimo, būtų mažų mažiausia perkirtę ir perskrodę vienas kitą nuo viršaus iki apačios, panašiai kaip pusiau perpjaunamas granatas, ir tą lemtingą akimirką autorius sustojo ir nutraukė kvapą užimantį pasakojimą net nenurodydamas, kur būtų galima sužinoti, kas dėjosi toliau.

Tai mane baisiai nuliūdino, ir pasitenkinimas, apėmęs beskaitant tą nedidelį rankraščio pluoštą, virto nepasitenkinimu pagalvojus, kokį sunkų kelią man teks nueiti, kol rasiu didesnįjį pluoštą, mano supratimu, pačią įdomiausią pasakojimo dalį.

O kad tokio šaunaus riterio nepastebėtų koks mokslavyris, kuris aprašytų jo neregėtus žygdarbius, man atrodė neįtikėtina ir stačiai nedora, nes nė vienas klajojančių riterių, tų, kurie, kaip sako žmonės, nuotykių didžių ieškojo[108], nestigo metraštininkų, visi turėjo sau lyg pagal užsakymą po vieną ar net po du mokslavyrius, kurie ne tik aprašinėjo jų veikalus, bet ir stengėsi persakyti mums jų mintis, dargi pačias menkiausias, ir visas paikystes, stropiausiai jų slepiamas; tad negalėjo likimas taip nuskriausti mūsų gerojo riterio ir pašykštėti to, kuo dosniai apdovanojo Platyrą ir kitus. Todėl nenorėjau susitaikyti su mintimi, jog tokia smagi istorija liko sugadinta ir neužbaigta,— neabejojau, kad ją sunaikino arba nuslėpė vylingasis laikas, kuris viską niokoja ir ryja.

Kita vertus, galvojau, kad jeigu tarp Don Kichoto knygų buvo aptikti „Vaistai nuo pavydo" ir „Enareso nimfos ir piemenaičiai"— ne per seniausiai pasirodę kūriniai, vadinasi, ir jo paties istorija ne-

galinti būti tokia jau sena, ir jeigu net ji dar nesurašyta, vis viena turinti gyvuoti jo gimtojo bažnytkaimio ir apylinkės žmonių atmintyje.

Ta prielaida jaudino mane ir dar labiau kurstė norą gauti tikrų ir patikimų duomenų apie visą gyvenimą ir stebuklingus veikalus mūsų garsingojo ispano Don Kichoto Lamančiečio, Lamančos riterijos šviesulio ir atvaizdo, pirmojo, kuris mūsų gadynėje, šiais negandų laikais, užsikrovė klajojančio kario naštą ir priedermes — ginti skriaudžiamuosius, gelbėti našles, globoti mergeles, tąsias mergystės slegiamas panas, kurios, sugniaužusios saujoje bizūną, raitos ant romių arklių jodinėjo kalnais ir kloniais; senovėje, tiesa, būta tokių mergelių, kurios, aštuonias dešimtis surentusios ir nė vienos nakties pastogėje nemiegojusios, sugebėdavo — aišku, jeigu joms nekaltybės neatimdavo koks pašlemėkas ar galvažudys, ar baisingas milžinas,— nueiti į kapus tokios pat skaisčios ir tyros kaip ir jų gimdytojos[109].

Taigi sakau, jog už tai ir už daugelį kitų dalykų mūsų šauniajam Don Kichotui privalu be perstojo ir visu balsu giedoti liaupses, idant jos amžinai liktų atminty, taipgi nevalia pamiršti ir manęs — to nusipelniau visomis pastangomis ir išgalėmis ieškodamas šios smagiosios istorijos pabaigos; beje, aš pats puikiai suprantu, kad jei nebūtų man palankus dangus, atsitiktinumas ir likimas, žmonija niekada nepatirtų to malonumo ir pasitenkinimo, kurį dabar beveik dvi valandas turės kiekvienas, kas dėmesingai ją skaitys. O tą pabaigą šit kaip suradau.

Kartą, bevaikščiodamas Tolede Alkanos[110] gatve, pastebėjau berniūkštį, šilko prekijui siūlantį pirkti senus popierius ir sąsiuvinius; kadangi labai mėgstu skaityti ir skaitau viską pagret, net popiergalius, išmėtytus gatvėje, to įgimto pomėgio skatinamas, paėmiau iš berniūkščio vieną jo parduodamų sąsiuvinių ir pamačiau, kad jis perdėm arabiškais rašmenimis primargintas. Pamatyti pamačiau, bet perskaityti nemokėjau, tad pradėjau žvalgytis, ar neina pro šalį koks moriskas[111], kuris galėtų man tai perskaityti,— beje, tokių vertėjų Tolede pasitaiko kas žingsnis, tad jeigu man prireiktų vertėjo netgi iš kitos kalbos, daug senesnės ir aukštesnio rango[112], nebūtų keblu jį surasti.

Pagaliau likimas suvedė mane su vienu morisku, ir kai tik aš išdėsčiau savo prašymą, jis pasiėmė sąsiuvinį į rankas, atskleidė per vidurį ir, perskaitęs kelias eilutes, garsiai nusikvatojo.

Aš paklausiau, ko jis juokiasi, ir jis atsakė, kad jį prajuokinusi pastaba paraštėje. Paprašiau, kad man perskaitytų, ir jisai, vis dar juokdamasis, tarė:

— Šai čia, paraštėje, kaip sakiau, parašyta: „Toji Dulsinėja Tobosietė, kurios vardas atvejų atvejais minimas šioje istorijoje, pasak žmonių, taip gerai sūdo kiaulieną, kad jai lygių nėr visoje Lamančoje“.

Išgirdęs Dulsinėjos Tobosietės vardą, nustėrau ir stačiai suakmenėjau, nes tučtuojau man dingtelėjo mintis, kad tuose sąsiuviniuose surašyta Don Kichoto istorija. Tos nuojautos perimtas, paprašiau moriską nedelsiant perskaityti antraštę, ir jis čia pat, pažodžiui versdamas iš arabų kalbos į ispanų, išdėjo: *Don Kichoto Lamančiečio istorija, surašyta Sido Hamado ben Inhalio, arabų istoriko*[113].

Buvau pakankamai gudrus, kad nuslėpčiau tą džiaugsmą, kuris man pašoko išgirdus knygos pavadinimą; pripuolęs prie šilko prekijo, išplėšiau jam iš rankų visus sąsiuvinius ir popierius ir nusipirkau juos iš berniūkščio už pusę realo; jeigu jis būtų buvęs sumanesnis ir jeigu būtų supratęs, kaip aš geidžiu juos įsigyti, tikriausiai būtų užsiprašęs ir paėmęs šešis realus, o gal ir brangiau.

Paskui mudu su morisku užėjome į katedros šventorių, ir aš paprašiau jį, kad, nieko nepraleisdamas ir nieko nepridėdamas, ispanų kalbon išverstų visus tuos sąsiuvinius, kur kalbama apie Don Kichotą, ir pasiūliau už tai sumokėti, kiek tik jis pageidaus.

Moriskas pasitenkino vienu gorčium razinų ir penkiais pūrais kviečių, žadėdamas išversti gerai, tiksliai ir kaip galima greičiau, o kad sparčiau eitų darbas ir kad neišsprūstų man iš rankų toks neįkainojamas radinys, parsivedžiau moriską į namus, ir ten daugmaž per pusantro mėnesio jis išvertė visą istoriją lygiai taip, kaip ji čia pateikiama.

Pirmajame sąsiuvinyje pamačiau vaizdingai nupieštą Don Kichoto ir biskajiečio dvikovą; priešininkai stovėjo ta pačia poza, kaip istorijoje pasakojama, abu užsimoję kardais, vienas prisidengęs skydu, kitas — pagalvėle, o biskajiečio mulas atrodė lyg gyvas: per arbaleto šūvį buvo matyti, jog mulas anaiptol ne nuosavas, bet nuomojamas. Po biskajiečiu buvo užrašyta: *donas Sančas Aspeitietis* — veikiausiai toks buvo jo vardas, o po Rosinantu — *Don Kichotas.*

Rosinantas buvo nuostabiai nupieštas: toks ilgas ir ištįsęs, toks varganas ir sudžiūvęs, tokiu išsišovusiu stuburkauliu ir įkritusiais šonais, jog iš pirmo žvilgsnio buvo matyti, kaip taikliai ir vykusiai jam duotas Rosinanto vardas. Šalia stovėjo Sančas Pansa, laikydamas asilą už apynasrio, o po juo ėjo užrašas: Sančas Sankas[114]; sprendžiant iš piešinio, Sančas buvo pilvotas, trumpo liemens ir ilgų kojų — tikriau-

siai dėl to ir buvo šaukiamas Pansa ir Sanku: tos dvi pravardės dažnai pasitaiko istorijos puslapiuose.

Būtų ne pro šalį paminėti dar vieną kitą smulkmeną, bet visos jos gana nereikšmingos, ir, jas pridėjus, istorija nepasidarytų teisingesnė, nei yra iš tikrųjų, o kiekviena istorija tik tuomet esti gera, kai ji teisinga.

Jei ir galėtume suabejoti šios istorijos teisingumu, tai tik todėl, kad jos autorius — arabas, o toji tauta iš prigimties linkusi į melą; kita vertus, arabai — nuožmiausi mūsų priešai[115], tad galima padaryti prielaidą, jog autorius bus veikiau ką nors sumenkinęs nekaip išpūtęs. Ir, man regis, taip ir yra, nes ten, kur jis būtų galėjęs ir privalėjęs nešykštėti liaupsių tokiam šauniam riteriui, tarytum tyčia nutyli jo nuopelnus: tai nesąžininga ir piktavališka, nes istorikams pridera ir privalu būti tiksliems, teisingiems ir jokiu būdu ne šališkiems, idant nei naudos sumetimai, nei baimė, nei pagieža, nei palankumas neįstengtų išvesti jų iš tiesos kelio, kadangi tiesos tikroji motina — istorija, laiko varžovė, mūsų darbų iždinė, praeities liudytoja, pavyzdys ir pamoka dabarčiai, perspėjimas rytojui.

Esu tikras, ši istorija duos jums viską, ko tik reikalaujama iš įdomaus pasiskaitymo; dėl jos trūkumų, jei tokių pasitaikys, mano įsitikinimu, kaltinti dera anaiptol ne siužetą, bet josios autorių, tą šunį rudą[116].

Taigi, jei tikėsime vertimu, antroji dalis prasideda šitaip:

Abu narsingieji karžygiai, sklidini rūstybės, stovėjo užsimoję šveitriaisiais kardais, tarytum grūmodami dangui, žemei ir pragarui — tokiu ryžtu ir drąsa dvelkė jų išvaizda. Pirmasis smogė karštakraujis biskajietis, smogė su tokia jėga ir įniršiu, kad jeigu nebūtų kryptelėjęs kardas jo rankoj, šiuo kirčiu būtų užsibaigusios ir nuožmios grumtynės, ir visi mūsų riterio nuotykiai; bet išganingasai likimas, sergėdamas Don Kichotą didesniems darbams, pakreipė priešo kardą, ir nors ašmenys kliudė kairįjį petį, ypatingos žalos nepadarė, tik nuplėšė šarvus nuo tos pusės ir pakeliui nurėžė geroką dalį šalmo drauge su puse ausies. Baisingai žlegėdami, šarvai krito žemėn, ir mūsų riteris atsidūrė apgailėtinoje padėtyje.

Dieve mano, ar atsirastų pasaulyje toks žmogus, kuris įmanytų deramais žodžiais apsakyti, koks įsiūtis perėmė širdį mūsų lamančiečiui, kai jis pasijuto taip žiauriai nuengtas! Ne, verčiau grįžkime prie pasakojimo. Taigi Don Kichotas vėl pasistiebė balnakilpėse ir, dar tvirčiau gniauždamas abiem rankomis kardą, su tokiu įtūžiu dobė

biskajiečiui per pagalvėlę ir galvą, jog tam, nors ir patikimai prisidengusiam, pasirodė, lyg kalnas būtų užgriuvęs, pro nosį, burną, ausis pliūptelėjo kraujas, jis pasviro ir, be abejo, būtų nuvirtęs žemėn, jei nebūtų spėjęs apsikabinti gyvuliui kaklo; vis dėlto kojos jam išslydo iš kilpų, gniaužtai atsileido, o mulas, siaubingo smūgio pabaidytas, spardydamasis nušuoliavo laukais ir netrukus nusimetė raitelį nuo kupros.

Su nesudrumsčiama ramybe Don Kichotas stebėjo tą reginį, o kai biskajietis nuvirto, mikliai nušoko nuo žirgo, vienu mirksniu pribėgo prie savojo priešininko ir, prikišęs kardo smaigalį prie akių, įsakė pasiduoti, nes priešingu atveju nukirsiąs jam galvą.

Biskajietis buvo toks apdujęs, jog negebėjo nė žodžio išlementi, ir už tai būtų brangiai sumokėjęs, nes Don Kichotui protą temdė pyktis, bet tuo metu damos, siaubo sklidinomis širdimis iš karietos stebėjusios kirstynes, atskubėjo prie jų ir ėmė karštai melsti malonės ir gailestingumo savo arklininkui; mūsų riteris su didžiu pakilumu ir orumu į tai atsakė:

— Žaviosios damos, suprantama, man labai malonu patenkinti jūsų prašymą, bet padarysiu tai tik su viena sąlyga ir išlyga: šisai riteris turi duoti man žodį, jog nukeliaus į vietovę, vadinamą Tobosu, pas neprilygstamąją donją Dulsinėją ir pasisakys esąs mano siųstas, idant jinai pasielgtų su juoju sulig savo valia...

Persigandusios ir susikrimtusios damos, neimdamos į galvą, ko reikalauja Don Kichotas, ir nesiteiraudamos, kas yra toji Dulsinėja, pažadėjo, kad biskajietis kuo stropiausiai įvykdysiąs jo paliepimą.

— Ką gi, tikiu jūsų žodžiu ir nieko bloga jam nebedarysiu, nors jisai to tikrai nusipelnė.

X PERSKYRIMAS

APIE SĄMOJINGĄ POKALBĮ, KURĮ TURĖJO DON KICHOTAS IR JO GINKLANEŠYS SANČAS PANSA

Tuo metu Sančas Pansa, vienuolių tarnų gerokai aplamdytas, jau buvo spėjęs pasikelti nuo žemės ir, įdėmiai stebėdamas savo pono dvikovą, širdies malda meldė Dievą pergalės Don Kichotui, o sau —

žadėtosios salos nukariavimo. Pagaliau, kai kirstynės pasibaigė ir Don Kichotas žengė prie Rosinanto, Sančas pribėgo palaikyti jam kilpos ir, pastarajam dar nesėdus į balną, suklupo ant kelių, nutvėrė jam ranką, pabučiavo ją ir tarė:

— Teikitės, jūsų malonybe mano viešpatie Don Kichote, duoti mano valdžion tą salą, kurią laimėjote šiose nuožmiose grumtynėse. Nors ir kokia didelė ji būtų, man ganės spėkų ją valdyti ne ką ne blogiau už bet kuriuos kitus salų valdovus, kokių tik esama pasaulyje.

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Įsidėki galvon, brolau Sančai, jog šis nuotykis, kaip ir kiti, į jį panašūs, su salomis neturi nieko bendra, tik su kryžkelėmis, o kryžkelėse gali laimėti nebent tiek, kad tau perskels kiaušą ar nurėš ausį. Pakantrauki, pasitaikys ir tokių nuotykių, kad aš sugebėsiu tave pakelti ne tik į salų valdovus, bet ir aukščiau.

Sančas karštai jam padėkojo, dar sykį pabučiavo ranką ir grandijų kraštą, padėjo užsėsti ant Rosinanto, paskui užšoko ant asilo ir nujojo paskui savo poną, o šis, nė žodžio daugiau netaręs damoms ir net neatsisveikinęs, sparčiai nurisnojo į artimiausią giraitę.

Asilas skliautė kiek tik įkerta, bet Rosinantas rūko taip spėriai, jog Sančas veikiai atsiliko ir norom nenorom gavo sušukti savo ponui, kad palūkėtų. Don Kichotas paklausė, įtempęs pavadį, pristabdė Rosinantą, kad prisivytų kvapo pritrūkęs ginklanešys, o tasai prijojęs tarė:

— Dingojas man, pone, kad mudviem būtų ne pro šalį prisiglaust kurioje nors bažnyčioj[117]: juk tasai žmogus, su kuriuo jūs kovėtės, paliko betysąs leisgyvis, ir aš nėmaž nenustebsiu, jeigu jie duos žinią Šventajai brolijai[118], ir toji mudu nutvers. Ir jeigu taip atsitiks, dievaž, teks prakaito pridėt, kol iš kalėjimo ištrūksim.

— Nutilki,— tarė Don Kichotas.— Kur esi matęs ar skaitęs, kad klajojantis riteris stotų prieš teismą, nors ir kiek priešininkų pas Abraomą būtų pasiuntęs?

— Su Abraomu niekad reikalų neturėjau ir kaip gyvas nesu jo matęs,— atsakė į tai Sančas,— tik žinau, kad tų, kurie vieškeliuos ginklais švaistos, Šventoji brolija iš akių nepaleidžia, o aš nagų prikišti nenoriu.

— Nesirūpinki, bičiuli,— tarė Don Kichotas,— aš tave išvaduosiu iš chaldėjų rankų[119], o iš Brolijos — juo labiau. Bet sakyk man nuo tikros širdies, ar esi kuriame pasaulio krašte už mane narsingesnį riterį regėjęs? Ar esi skaitęs knygose, kad kuris kitas riteris būtų už

mane šauniau puolęs, įnirtingiau gynęsis, meistriškiau kirtęs smūgius ir išmaningiau vertęs priešą žemėn?

— Iš teisybės,— atsakė Sančas,— kaip gyvas nesu skaitęs nė vienos knygos, nes nemoku nei skaityt, nei rašyt, bet galiu lažintis, jog drąsesniam ponui kaip jūsų malonybė amžindie nesu tarnavęs, ir Dieve duok, kad už tą drąsą netektų užsimokėti ten, kur sakiau. O dabar būkit geras, jūsų malonybe, pasirūpinkit savimi: iš ausies jums srūva kraujas, o aš turiu dokle spurenų ir truputį baltojo tepalo.

— Puikiausiai be to apsieitume,— atsiliepė Don Kichotas,— jei nebūčiau pamiršęs susitaisyti ropinėlės Fjerabraso[120] balzamo: ganėtų jo ir vieno lašo, o mudu sutaupytumėme ir laiko, ir vaistų.

— O kas tai per ropinėlė ir kas tai per balzamas? — paklausė Sančas Pansa.

— To balzamo receptą atmintinai moku,— atsakė Don Kichotas.— Jo turint, nėra ko bijoti mirties ir nebaisios jokios žaizdos. Tai va, aš jo sutaisysiu ir duosiu tau, ir tu, matydamas, kad grumtynėse mane perkirto pusiau — o klajojantiems riteriams tokie dalykai dažnai nutinka,— atsargiai pakelsi nuo žemės nukirstąją kūno dalį ir, kol kraujas nesukrešėjo, be galo atidžiai pridėsi ją prie kitos, balne likusios, bet turėsi žiūrėti, kad jodvi gražiai ir tiksliai sutaptų. Paskui duosi man išgerti porą lašų minėto balzamo ir pamatysi mane vėlei sveiką ir gyvą.

— Jeigu jau taip,— tarė Pansa,— iškart atsisakau žadėtosios salos ir kaip atpildo už savo stropią ir ištikimą tarnystę prašau tik viena: duokit man, jūsų malonybe, to stebuklingojo skystimo receptą; dievaž, už vieną jo unciją visur gausiu ne mažiau kaip du realus, o su tokiais pinigais galėsiu dorai ir be jokių rūpesčių nugyventi amželį. Tik įdomu, ar brangiai atsieina pagaminti tą balzamą?

— Maždaug už tris realus galima jo sutaisyti bene septynias kvortas,— atsakė Don Kichotas.

— Po paraliais! — sušuko Sančas.— Ko gi jūsų malonybė laukiat, nei pats jį gaminat, nei mane pamokot?

— Nutilki, bičiuli,— atsakė Don Kichotas,— aš tau dar ne tokių paslapčių atskleisiu ir ne tokiomis malonėmis apipilsiu. Na, o dabar imkimės gydymo, nes ausį man skauda labiau, nei to norėčiau.

Sančas ištraukė iš doklo spurenas ir tepalą, bet tuo metu Don Kichotas pastebėjo, kaip sužalotas jo šalmas, ir ko neišprotėjo: uždėjo ranką ant kardo ir, akis į dangų pakėlęs, tarė:

— Prisiekiu dangaus ir žemės Sutvėrėju ir keturiomis šventosiomis Evangelijomis, lyg jos čia tikrai gulėtų padėtos[121], jog nuo šiolei imsiu

gyventi taip, kaip gyveno didysis Mantujos markizas, kai prisiekė atkeršyti už savo sūnėno Baldovino mirtį, o būtent: valgydamas išsiversiu be staltiesės, nesismaginsiu su žmona ir dar kai ko nedarysiu — tik neprisimenu ko, bet visa tai įeina į mano priesaiką,— kolei atkeršysiu tam, kuris mane šitaip įžeidė...

Tai girdėdamas, Sančas tarė:

— Turėkit galvoje, jūsų malonybe pone Don Kichote, jeigu anas riteris įvykdė jūsų paliepimą ir stojo į akis mano valdovei Dulsinėjai Tobosietei, vadinasi, jis atliko savo priedermę ir nenusipelno naujos bausmės, kol nepadarė kito nusikaltimo.

— Teisybę sakai ir protingai galvoji,— tarė Don Kichotas,— todėl atsižadu iš naujo keršyti anam riteriui, bet užtat vėlei prisiekiu ir duodu įžadą gyventi taip, kaip sakiau, kolei atimsiu iš kokio riterio šalmą, ne ką blogesnį už šitąjį. Ir nemanyki, Sančai, kad mano žodžiai — tuščias garsas: aš turiu kuo sekti, nes lygiai tas pat nutiko ir Mambrino šalmui[122], kuris taip brangiai kainavo Sakripantui.

— Velniai jų nematę, tų priesaikų, jūsų malonybe! — sušuko Sančas.— Jos tik sveikatai kenkia ir sąžinę apsunkina. Patys pagalvokit: ką gi mes darysim, jei dar ilgai nesusitiksime nė vieno šalmuoto vyro? Nejaugi jūs ištikimai laikysitės priesaikos ir nuolankiai kęsit visus vargus negalus, kaip antai: miegosit nenusirengęs, nakvosit po atviru dangum ir kitokiais būdais marinsitės kūną, kaip tai darė anas nusenęs pusprotis Mantujos markizas, kurio įžadus jūsų malonybė ketinat dabar prisiimti sau? Klausykit, jūsų malonybe, juk šiais keliais traukia nebe ginkluoti vyrai, o mulų varovai ir vežikai, kurie ne tik nemūvi šalmų, bet, ko gero, ir žodžio tokio kaip gyvi nėra girdėję.

— Klysti,— atsakė Don Kichotas,— nepraeis nė dviejų valandų, o kurioje nors kryžkelėje pamatysime tokią gausybę ginkluotų vyrų, kiek nebuvo nė kariaunoje, kuri apgulė Albraką[123], idant pagrobtų gražiąją Andželiką.

— Tiek jau to, jūsų valia,— tarė Sančas.— Dieve duok, kad tik nieko bloga mums nenutiktų ir kad ateitų pagaliau laikas nukariauti tą salą, kuri man taip brangiai kainuoja, o tada jau galėsiu bent ramiai numirti.

— Juk aš tau sakiau, Sančai, kad tu per daug nesirūpintumei: jeigu nesusiras salos, gausi kokią nors karalystę, kad ir Daniją ar Sobradisą[124], kurios tau patiks ir prie širdies prilips, be to, ir tau pačiam bus daug geriau, nes tos karalystės žemyne. Beje, apie tai dar bus laiko pakalbėti, verčiau pasižiūrėk, ar neturi savo dokle kokių atsargų: mudu

pavalgysime ir tuoj iškeliausime ieškoti pilies, kur galėtume apsistoti nakvynei ir susitaisyti kalbėto balzamo, nes, kaip Dievą myliu, man vis labiau skauda ausį.

— Turiu svogūną, kąsnelį sūrio ir keletą duonos kriaukšlelių,— tarė Sančas,— betgi tokiam narsingam riteriui kaip jūsų malonybė tie valgymai nepritinka.

— Ką tu išmanai! — atsakė Don Kichotas.— Įsidėmėki, Sančai, klajojantys riteriai laiko garbe ištisą mėnesį nevalgyti arba valgo kas papuola. Ir jeigu būtumei skaitęs tiek knygų, kiek aš, tatai nebūtų tau naujiena, o aš, nors ir daug jų skaičiau, vis dėlto nė vienoje neradau užsiminta, kad klajojantys riteriai būtų ką nors valgę — nebent atsitiktinai, per prašmatnius pokylius, rengiamus jų garbei, o šiaip tenkindavosi tuo, ką Dievas duoda. Savaime suprantama, negalėjo jie visai nevalgyti ir nepaisyti kitų kūno poreikių, nes, šiaip ar taip, buvo tokie pat žmonės kaip ir mes, bet, kita vertus, kadangi kone visą gyvenimą jie klajodavo po miškus ir tyrus, o virėjų neturėdavo,— vadinasi, reikia manyti, paprastai jų maitintasi kaimišku maistu, tokiu, kokį dabar tu man siūlai. Tad, bičiuli Sančai, nesinerk iš kailio stengdamasis įpiršti man savo skonį, pasaulio tu vis tiek nepakeisi, o klajojančių riterių neišvesi iš tiesos kelio.

— Atleiskit, jūsų malonybe,— tarė Sančas,— kaip jau sakiau, nemoku aš nei skaityti, nei rašyti, todėl riterių amato taisyklių mano galva nenešа. Bet nuo šiolei, kadangi jūs riteris, pridėsiu doklan jūsų malonybei visokiausių džiovintų vaisių, o sau, kadangi aš ne riteris,— paukštienos ir šiaip kokių maistingesnių valgymų.

— Juk aš tau nesakau, Sančai,— paprieštaravo Don Kichotas,— jog klajojantiems riteriams privalu valgyti vien džiovintus vaisius, stačiai norėjau tau pabrėžti, kad paprastai jie misdavo vaisiais, be to, tam tikromis laukų žolėmis, apie kurias kaip ir aš gerai nusimanė.

— Labai pravartu nusimanyti apie tokias žoles,— tarė Sančas,— nes, man dingojas, vieną gražią dieną tos žinios mums bus ne pro šalį.

Sulig tais žodžiais jis išdėjo savo atsargas, ir jie abu taikiai ir draugiškai susėdo valgyti, tačiau kadangi kiekvienam rūpėjo kaip galima greičiau susirasti nakvynę, akimoju sušveitė varganą sausą užkandį. Paskui vėl įšoko į balnus ir sparčiai nujojo keliu, tikėdamiesi su šviesa nusigauti į kokią gyvenamą vietovę, bet ilgai netrukus išblėso paskutiniai saulės spinduliai, o drauge — ir viltis pasiekti geidžiamą tikslą,— išblėso kaip tik tada, kai jie traukė pro ožkaganių lūšneles,

todėl ir sutarė ten apsistoti. Ir jei Sančas krimtosi likęs be pastogės, jo ponas džiūgavo galėsiąs praleisti naktį po grynu dangumi, tardamas sau, jog kiekvienas toks nutikimas dar sykį paliudija ir patvirtina jį esant tikrą riterį.

XI PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS NUTIKO DON KICHOTUI PAS OŽKAGANIUS

Ožkaganiai širdingai jį pasitiko, ir Sančas, pasirūpinęs kaip galima geriau pastatyti nakčiai Rosinantą ir savo asilą, jau buvo beeinąs ton pusėn, iš kur gardžiai kvepėjo ožkiena, verdančia katile ant ugnies: panoro tuoj pat įsitikinti, ar ne metas permesti ją iš katilo į pilvą, bet nespėjo, nes ožkaganiai nukaitė katilą ir, patiesę ant žemės avikailius, greitosiomis padengė savo kaimišką stalą, o paskum kuo maloniausiai pakvietė abu svečius pasidalyti vaišėmis.

Visi šeši piemenys, gyvenantys tame žardyje, sutūpė ratu ant patiestų avikailių, prieš tai su stačiokišku mandagumu pasiūlę Don Kichotui sėsti ant apverstos geldos.

Don Kichotas atsisėdo, o Sančas liko bestovįs su ragu rankoje, pasirengęs patarnauti savo ponui. Matydamas jį tebestovint, Don Kichotas tarė:

— Idant suvoktumei, Sančai, kiek gėrio teikia klajojančių riterių ordinas ir kaip veikiai gali pelnyti visuotinę pagarbą ir godonę tie, kurie vienaip ar kitaip jam tarnauja, aš noriu, kad sėstumei štai čia, šalia manęs, tarp tų gerų žmonių, ir jaustumeis su manim kaip lygus su lygiu, nors esu tavo ponas ir kilmingas bajoras,— mudu valgysime iš vieno dubens ir gersime iš vienos taurės, nes apie klajojančią riteriją galima pasakyti tą patį, kas sakoma apie meilę: ji visus sulygina.

— Labai ačiū! — tarė Sančas.— Tik va, štai ką noriu pasakyti jūsų malonybei: jei turėčiau ko valgyti, mielai ir gal netgi mieliau valgyčiau stačias ir pats vienas nekaip sėdomis prie vieno stalo su imperatorium. Ir jeigu jau šnekam be užuolankų, man daug maloniau savo pastogėje be jokių kraipymųsi ir vaipymųsi šveisti sausą duoną su svogūnais nekaip kalakutieną svečiuose, kur būsiu priverstas kramtyti

iš lėto, gerti po truputį, tolydžio šluostytis burną, nečiaudėti ir nekosėti, kai užeina noras, ir nedaryti nieko, kas leistina daryti vienam ir nevaržomam. Todėl, mano pone, būkite geras, tą garbę ir godonę, kurią jūsų malonybė ketinate man teikti, kadangi iš dalies priklausau klajojančių riterių ordinui ir jam tarnauju, be to, esu jūsų malonybės ginklanešys, paverskit kokiu nors labiau apčiuopiamu ir pravarčiu dalyku. Už garbę jums labai dėkoju, bet atsižadu jos per amžių amžius.

— Šiaip kalbėsi ar taip, o sėsti vis dėlto turėsi, nesgi kas nusižemina, tą Dievas išaukština...

Ir, nutvėręs Sančui už rankos, pasisodino jį šalia savęs.

Ožkaganiai nė žodžio nesuprato, ką juodu paisto apie kažin kokius ginklanešius ir klajojančius riterius — jiems tai buvo tuščios kalbos,— tik valgė tylėdami ir žvilgčiojo į svečius, kurie gardžiuodamiesi mikliai kimšosi burnon ožkienos gabalus sulig kumščiu didumo.

Kai mėsa buvo sudorota, piemenys papylė ant kailių krūvą gilių ir padėjo pusę sūrio, tokio kieto, lyg jis būtų suslėgtas iš kalkių. Ragas irgi negulėjo dykas: čia sklidinas, čia jau sausas, nelyginant vandensėmės kaušas taip spėriai sukosi ratu, jog kaip niekur nieko ištuštino vieną iš dviejų vynmaišių, kuriuos ožkaganiai atvilko prie vaišių stalo.

Sočiai prisivalgęs, Don Kichotas pasisėmė saują gilių ir, įdėmiai jas žiūrinėdamas, prabilo tokiais žodžiais:

— Palaiminta toji gadynė ir palaimintas tasai amžius, senovėje žmonių vadinamas auksiniu, ir ne todėl, kad auksas, mūsų geležies amžiuje laikomas didžiausia vertybe, anais laimingais laikais būdavo pelnomas be jokio vargo — stačiai to meto žmonės nežinojo dviejų žodžių: *tavo* ir *mano*.

Tame šventajame amžiuje viskas buvo bendra; nereikėjo rūpintis duona kasdienine — tik ištiesi ranką ir pasisieki šimtamečių ąžuolų šakas, kurios dosniai apdovanoja tave savo saldžiais nunokusiais vaisiais. Vaiskūs šaltiniai ir sraunios upės malšino troškulį įstabia gausybe gardaus ir tyro vandens.

Uolų plyšiuose ir medžių uoksuose darbščios ir išmintingos bitės steigė savo karalijas ir vaišino kiekvieną svečią gausingu savo saldžiojo triūso derliumi.

Milžinai kamštmedžiai leido nuo savo kamienų plačią lengvutę žievę, ir ne kokiais naudos sumetimais, bet iš geros valios, ir žmonės, gelbėdamiesi nuo darganų, dengė ja trobeles, pastatytas ant netašytų baslių.

Visur tuomet viešpatavo ramybė, draugystė, sandora. Sunkus kreivosios žagrės noragas dar nesiryžo plėšti nei urbti mūsų pramotės gailestingosios krūtinės, nes ji, dosni ir neapglėbiama, iš geros širdies, neverčiama penėjo savo vaikus, tuomet ją mylėjusius, visa kuo, kas galėjo juos pasotinti, pamaitinti ir pradžiuginti.

Tuomet kalnais ir kloniais vaikščiojo nuoširdžios ir žavios piemenaitės palaidais plaukais ar kasas susipynusios, drabužiais kukliai dangstydamosi tik tai, ką visada reikalaudavo ir nūnai reikalauja dangstyti kuklumas; ir puošėsi jos ne pašvitais, kurie nūnai madingi ir apvedžiojami Tyro purpuru ar visokiais būdais nukankintu šilku, bet žaliųjų gysločių ir gebenių vainikais, ir taip pasidabinusios, ko gero, jos atrodė tokios pat didingos ir prašmatnios kaip mūsų laikų dvaro damos, pilnos keistų ir neregėtų išmonių, kurias joms perša dykas smalsumas.

Tuomet meilės jausmams reikšti pakako žodžių, tokių pat nuoširdžių ir paprastų, kokie jie gimsta žmogaus sieloje, be jokio dirbtinumo ir vingrybių.

Tiesa ir atvirumas buvo be menkiausių apgaulės, suktybės ir klastos priemaišų.

Šališkumas ir naudos sumetimai neturėjo tokios galios, kad išdrįstų pažeisti ar peržengti visagalį teisingumą, kuris nūnai menkinamas, pažeidžiamas ir ujamas. Savivalės įstatymas nedrumstė teisėjo minčių, nes tuomet dar nebuvo nei kas, nei ką teisia.

Mergelės, kaip sakiau, vaikščiojo vienui vienos su savo skaistybe, kur tinkamos ir nevaržomos, nėmaž nesibaimindamos, kad ją gali įžeisti kieno palaidumas, gašlumo sukiršintas, ir netekdavo jos savo noru ir iš geros valios. O nūnai, mūsų pasibjaurėtinais laikais, nė viena nėra saugi, nors ir būtų paslėpta ir uždaryta kokiame naujajame labirinte, panašiame į tą, kuris buvo Kretoje, nes meilės užkratas sklinda oru, drauge su prakeiktuoju galantiškumu smelkiasi pro visus plyšius ir ima viršų įveikdamas įgimtą santūrumą. Ilgainiui, vis labiau plintant tam blogiui, karą jam paskelbė naujai įsisteigęs klajojančių riterių ordinas, užsibrėžęs tikslą ginti mergeles, globoti našles ir šelpti našlaičius bei varguolius.

Tam ordinui priklausau ir aš, broliai ožkaganiai, ir dabar savo ir savo ginklanešio vardu dėkoju jums už vaišes ir svetingumą. Tiesa, remti klajojančius riterius — prigimtinė priedermė kiekvieno, kas gyvena šioje žemėje, tačiau, puikiai suvokdamas, jog jūs, net nesuvok-

dami tos aplinkybės, vis dėlto mane priglaudėte ir pavaišinote, noriu juo nuoširdžiau jums padėkoti už jūsų nuoširdumą...

Mūsų riteris pasakė tą ilgą prakalbą (nors galėjo kuo gražiausiai ir be jos apsieiti) tik todėl, kad, pažvelgęs į giles ant vaišių stalo, nejučia prisiminė aukso amžių ir užsimanė pasidalyti su ožkaganiais tomis niekam nereikalingomis mintimis, o tie, žodžio netardami, klausėsi jo sumišę ir apdują.

Sančas, ir tas tylėjo, tik triauškino giles nepamiršdamas daugiau dėmesio skirti antrajam vynmaišiui, kuris kabojo ant kamštmedžio, kad vynas nesušiltų.

Vakarienė jau seniai pasibaigė, o Don Kichotas vis kalbėjo; pagaliau vienas ožkaganys tarė:

— Idant jūsų malonybė, pone klajojantis riteri, galėtute sąžinei nenusidėdamas pasakyti, jog mūsų svetingumas tikrai labas ir nuoširdus, paprašysime vieną savo bendrą, kuris netrukus čia pasirodys, palinksminti jus ir pamaloninti skambia daina: tai vyras su galva, labai jausmingos širdies, o svarbiausia — moka skaityti ir rašyti, ir rabeliu[125] griežia taip, kad tik klausykis ir norėk.

Sulig paskutiniaisiais ožkaganio žodžiais pasigirdo rabelio melodija, o ilgai netrukus pasirodė ir pats griežikas, labai išvaizdus, kokių dvidešimt dvejų metų jaunikaitis.

Bendrai paklausė, ar jis jau vakarieniavęs, o kai jis atsakė, kad taip, ožkaganys, ką tiktai siūlęs paklausyti jo dainų, tarė:

— Vadinas, Antonijau, tu neprieštarausi, jeigu mes paprašysime tave, kad būtumei toks malonus ir mums padainuotumei — tegul ir šitas ponas, mūsų svečias, įsitikina, jog ir kalnuose bei giriose esama žmonių, išmanančių muziką. Mes jau apsakėme jam tavo dorybes, tad atskleiski jas ir pateisinki mūsų žodžius. Taigi meldžiu tave iš visos širdies: sėski ir padainuoki savo meilės romansą, tavo dėdės kunigo sudėtą ir taip mėgstamą mūsų sodžiuje.

— Mielai,— atsakė jaunikaitis.

Ir nesiprašydindamas atsisėdo ant ąžuolo kelmo, o kai tik suderino rabelio stygas, be galo švelniu balsu uždainavo:

Myli tu mane, Olalja,
Nors nesi to niekad sakius
Nė žvilgsniu akių raiškingų,
Kalbesiu širdies tyliuoju.

Ne mįslė tau mano mintys,
Ir todėl neabejoju:
Kai širdis į širdį kalba,
Niekad jų negildys skausmas.

Kartais, kas be ko, Olalja,
Stengdavaisi man įrodyt,
Jog siela tava iš bronzos,
Iš akmens — balta krūtinė.

Bet nebaisūs tavo vyliai,
Atsisakymai išdidūs,
Nes viltis parodo kartais
Savo apdaro kraštelį.

Puolu, jauko suviliotas,
Nors lig šiol nebuvo lemta
Man sudžiūt nepastebėtam
Nei pražyst kaip išrinktajam.

Jeigu meilė — palankumas,
Tai, matyt, tavasis reiškia,
Jog vilčių manų viršūnė —
Tai, ką godose godoju.

Jei ištikima tarnystė
Atpildo sulaukti gali,
Mano žygių vienas kitas
Jo tikėtis duoda teisę.

Juk galėjai pastebėti,—
Jei teikeis atkreipti akį,—
Jog vilkiu ir šiokią dieną
Tuo, kuo dabinuos per šventę.

O kad pašvitai ir meilė
Turi vieną tikslą didį,
Rodytis aš tau norėčiau
Visada pasidabinęs.

Šokių kiek prisižiūrėjai,
Kiek klauseisi serenadų
Vėlų vakarą prieš miegą,
Taipgi su gaidžiais pirmaisiais.

Neskaičiuosiu, kiek tų liaupsių
Tavo grožiui prigiedojau,
Nors sakiau gryniausią tiesą,
Bet pelniau tik nemalonę.

Mat Teresa Berokalių,
Liaupsinant tave man, tarė:
„Paklausysi — angelėlis,
Pažiūrėsi — lyg beždžionė!

Galima šlamštu visokiu,
Vyturais, plaukais dėtiniais,
Pagražais, vertais skatiko,
Net Amūrui pūsti miglą!“

Atsakiau aš, ji supyko;
Pusbrolis jos įsikišo,
O paskui žinai tikriausiai,
Kas tarp mudviejų įvyko.

Myliu aš tave ne šiaip sau,
Tau tarnauju, meilės siekiu
Anaiptol ne vienadienės,
Nes turiu aš tikslą kilnų.

Mums saitus Bažnyčia veja,
Taiso švelnų, saldų jungą:
Įsijunki kuo greičiausiai,
Su tavim poroj aš būsiu.

Jei nenori, tau prisiekiu
Tuo, kas man visų švenčiausia:
Iš kalnų šitų gūdžiųjų
Tik į vienuolyną eisiu.

Šiais žodžiais ožkaganys užbaigė savo dainą, ir Don Kichotas paprašė dar ką nors padainuoti, bet Sančas Pansa, labiau linkęs eiti gulti, nekaip klausytis dainų, paprieštaravo.

— Jūsų malonybei jau seniai metas pasidairyti guolio,— tarė jis savo ponui.— Tie gerieji žmonės taip nusidirba per dieną, kad naktį jiems ne dainos galvoj.

— Aš tave puikiai suprantu, Sančai,— atsakė Don Kichotas.— Savaime suprantama, pasigalynėjus su vynmaišiu, miego norisi labiau negu muzikos.

— Garbė Dievui,— atsiliepė Sančas,— vynas niekam nekenkia!

— Neginčiju,— tarė Don Kichotas.— Ką gi, gulkis, kur nori, o man, turint galvoje mano pasirinktą gyvenimo kelią, man labiau patinka būdrauti, nekaip miegoti. Šiaip kalbėsim ar taip, o tau, Sančai, būtų ne pro šalį perrišti man ausį, nes skauda ją labiau, nei priderėtų.

Sančas buvo besiimąs darbo, bet vienas ožkaganys, apžiūrėjęs žaizdą, pasakė ginklanešiui, kad jis nesivargintų: pats uždėsiąs tokių vaistų, jog veikiai sugysianti. Aplink vešėjo rozmarinų krūmai, ožkaganys nuplėšė kelis lapelius, sukramtė juos, pabarstė druska, užtepė visa tai ant ausies ir, išmaningai ją aptvėręs, pareiškė, kad kitų vaistų nebereikėsią. Taip ir buvo iš tikrųjų.

XII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KĄ PAPASAKOJO VIENAS OŽKAGANYS DRAUGAMS, BUVUSIEMS SU DON KICHOTU

Tuo tarpu iš sodžiaus grįžo jaunikaitis, siųstas parnešti maisto, ir tarė:

— Bičiuliai, ar žinot, kas nutiko sodžiuj?

— Iš kur mes galime žinot? — atsiliepė vienas piemuo.

— Tai va, klausykit,— toliau kalbėjo jaunikaitis,— šįryt pasimirė visiems mums gerai pažįstamas mokytasis piemuo, vardu Grisostomas, ir, sakoma, lyg miręs jis iš meilės tai pasiutmergei Marselai, turčiaus Giljermo dukrai, tai pačiai, kuri, persirengusi piemenaite, klaidžioja po mūsų apylinkes.

— Sakai, dėl Marselos? — perklausė vienas.

— Taigi, dėl Marselos,— atsakė ožkaganys,— ir gražiausia, jog testamente užrašė, kad palaidotų jį lyg kokį maurą vidury laukų, prie tos uolos, kur po kamštmedžiu trykšta šaltinis, nes, pasak žmonių (lyg ir jis pats taip sakęs), ten pirmąsyk ją pamatęs. Ir dar kitokių dalykų prirašęs testamente, bet kunigai paskelbė, kad velionio valia negalinti būti įvykdyta ir esą nepritiklu ją vykdyti, nes ji atsiduodanti stabmeldyste. O jo geras draugas studentas Ambrosijas, kaip ir velionis persirengęs piemeniu, sako, kad Grisostomo paskutinė valia turinti būti įvykdyta nuo pradžios iki galo, kaip testamente surašyta, ir todėl sodžiuj baisus sujudimas. Apskritai, kaip šnekama, Ambrosijas ir jo bičiuliai piemenys pagaliau paimsią viršų ir rytoj su didžia iškilme palaidosią Grisostomą ten, kur sakiau. Man dingojas, verta būtų pasižiūrėti į laidotuves, bent jau aš tikrai eisiu, aišku, jeigu rytoj vėl nesiųsit manęs į sodžių maisto.

— Visi eisim,— pritarė ožkaganiai,— tik iš pradžių trauksim burtus, kas liks ganyti ožkų.

— Gerai sakai, Pedrai,— tarė vienas ožkaganys.— Beje, nėra reikalo griebtis burtų — aš prižiūrėsiu bandą už jus visus. Ir nemanykit, kad aš tokios geros širdies ir nenoriu pažiopsot į laidotuves, stačiai andai rakštį įsivariau į koją ir sunkiai bepaeinu.

— Šiaip ar taip, mes tau labai dėkingi,— tarė Pedras.

Don Kichotas paklausė Pedrą, kas toksai buvo velionis ir kas tokia toji piemenaitė.

Pedras į tai atsakė, jog, kiek jam žinoma, velionis buvęs turtingas bajoras, kilimo iš vieno kalnų sodžiaus, kelerius metus ėjęs mokslus Salamankoje, o paskui grįžęs gimtinėn, kur garsėjęs kaip labai išprusęs ir apsiskaitęs žmogus...

— Sakoma, geriausiai jis išmanė žvaigždžių mokslą, žinojo, kas danguj daros saulei ir mėnuliui, užtat labai tiksliai mums nuspėdavo, kada išklyps saulė ir mėnulis.

— Eklipse, bičiuli, vadinamas šių dviejų didžiųjų dangaus šviesulių užtemimas,— pertraukė jį Don Kichotas.— Apie kokį nors išklypimą ir kalbos būti negali.

Tačiau Pedras, neimdamas į galvą tokių niekų, pasakojo toliau:

— Taip pat išpranašaudavo, kada bus blogi metai, o kada — nešūs.

— Turbūt ne „nešūs“, bičiuli, o „našūs“,— įsiterpė Don Kichotas.

— Didelė čia kupeta, nešūs ar našūs,— atsakė Pedras.— Tai va, sekdami Grisostomo patarimais, jo tėvas ir draugai didžiai pralobo, nes tikėjo jo pranašystėmis ir visame kame jo klausė, o jis, būdavo, sako: „Šiemet sėkit miežius, o ne kviečius; šiais metais sėkit žirnius, o miežių nesėkit; ateinančiais metais alyvų aliejaus bus, kad nors galvą trinkis, o paskum trejus metus pagret lašo neišspausit“.

— Tasai mokslas vadinamas astrologija,— tarė Don Kichotas.

— Nežinau, kaip jis vadinamas,— atsakė Pedras,— tik žinau, kad Grisostomas gerai išmanė ir tuos dalykus, ir daugelį kitų. Trumpai drūtai, vos prabėgo keli mėnesiai, kai jis grįžo iš Salamankos, ir štai vieną gražią dieną nusimetė ilgaskvernį studento apdarą ir pasirodė piemens drapanomis, su skranda ir kukiu rankoje, o kartu su juo persirengė piemeniu ir geras jo bičiulis ir mokslo draugas, vardu Ambrosijas.

Pamiršau jums pasakyti, jog amžinatilsį Grisostomas mokėjo be galo gražiai eiliuoti: posmavo ir Kalėdų giesmes, ir dalykėlius Dievo Kūno atlaidams, kuriuos vaidindavo mūsų sodžiaus jaunimas, ir žmonės žodžių jiems nerasdavo — tokie buvo žavūs.

Kai tuodu studentai nelauktai persirengė piemenimis, visas sodžius žado neteko iš nuostabos, ir niekas negalėjo perprasti, kam gi jiems prireikė taip nežmoniškai persiversti.

Kaip tik apie tą metą pasimirė mūsų Grisostomo tėvas, ir sūnus paveldėjo didelį turtą, tiek kilnojamą, tiek nekilnojamą, nemažą gyvulių kaimenę ir krūvą pinigų. Visa tai jis paėmė į savo rankas, ir, tiesą pasakius, pelnytai, nes iš prigimties buvo draugiškas, jautrios širdies, mėgo dorus žmones, o iš veido atrodė tikras angelėlis.

Ilgai netrukus pasklido kalbos, jog vargšelis Grisostomas tik todėl persirengęs kitomis drapanomis, kad pamilęs piemenaitę Marselą, apie kurią vienas mūsų ožkaganys čia jau kalbėjo, ir susimanęs paskui ją pasiduoti į šias dykynes. Dabar būtų pravartu jums sužinoti, kas yra toji merguželė, ir aš papasakosiu: galbūt — ir ne galbūt, o tikriausiai — kol gyvas tokių dalykų neišgirsite, nors ir sulauksite žalios senatvės.

— Ne žalios, o žilos,— pataisė Don Kichotas nepakęsdamas, kad ožkaganys darko žodžius.

— O kodėl gi nevalia palinkėti žalios senatvės, jei žaliosios jaunystės jau nebegrąžinsi? — atsakė Pedras.— Bet jeigu jūs, pone, nesiliausite kibęs prie kiekvieno žodžio, aš tikrai pražilsiu bepasakodamas tą istoriją.

— Dovanoki, bičiuli,— tarė Don Kichotas,— aš pertraukiau tamstą, nes tuodu žodžiai turi skirtingą reikšmę. Beje, tamsta labai gražiai paaiškinai, kodėl žalios senatvės smagiau sulaukti negu žilos. Pasakoki toliau savo istoriją, daugiau aš tamstos nebepertrauksiu.

— Tai va, širdingasai pone mano,— vėl prabilo ožkaganys,— gyveno mūsų sodžiuje ūkininkas, vardu Giljermas, dar turtingesnis už Grisostomo tėvą, ir, be tų didelių ir gausių turtų, Dievas davė jam dukrelę, o jos motina, dorybingiausia moteris šiame krašte, mirė begimdydama. Kaip gyvą ją matau: veide tarytum šviečia ir saulė, ir mėnuo, vienas šviesulys vienoj pusėj, kitas — kitoj. O svarbiausia, buvo ji gera šeimininkė ir mylėjo pavargėlius, todėl, dingojas man, dabar siela jos dangaus karalystėj mėgaujasi amžinąja palaima.

Tokios geros pačios netekęs, pasimirė iš sielvarto Giljermas, josios vyras, o jo jaunutę turtingą dukrelę Marselą paėmė globon dėdė, mūsų parapijos kunigas klebonas.

Mergelė augo tokia graži, jog nejučia priminė mums motiną, ir nors anoji buvo neregėto grožio, visi šnekėjo, kad duktė ją pranoksianti. Taip ir atsitiko: suėjus jai keturiolika ar penkiolika metų, kiekvienas, mergelę išvydęs, šlovino Viešpatį, tokią žavią ją sukūrus, ir daugelis iš proto kraustės dėl josios.

Dėdė augino ją didžioje drausmėje tarp keturių sienų, ir vis dėlto garsas apie neregėtą josios grožį ir nesuskaitomus turtus sklido ne tik po mūsų sodžių, bet ir per daugelį mylių aplink, ir patys geriausi jaunikiai nedavė ramybės dėdei prašydami ir melsdami jos rankos. O šis, kaip tikras ir doras krikščionis, nors ir buvo linkęs išleisti Marselą už vyro, kai ji sulaukė tinkamo amžiaus, per daug neskubėjo jos ištekinti, ir ne todėl, kad godėjosi naudos ir pajamų, gaunamų iš dukterėčios turtų globos,— stačiai nenorėjo niekam duoti žodžio be jos sutikimo.

Dievaži, taip kalbėdavo žmonės visose sodžiaus vakarotuvėse apie dorąjį kunigą ir vienu balsu jį girdavo, o jums, pone klajūne, dera žinoti, jog mūsų užkampyje nė vienas nelieka neapšnekėtas ir nė vienas neišvengia apkalbų, ir būkite tikras kaip aš, kad jeigu jau parapijiečiai, ypač kaimo žmonės, gražiai atsiliepia apie kleboną — vadinas, jisai iš tikro geras.

— Šventa teisybė,— pritarė Don Kichotas,— bet porinki toliau, nes labai jau įdomus tasai apsakymas, o tamsta, gerasai Pedrai, turi Dievo dovaną, esi apsigimęs pasakotoju.

— Telydi Dievas kiekvieną mano žingsnį, o tai svarbiausia... Na, o paskum buvo taip: nors ir kiek šnekėjo jai dėdė apie jaunikius, nors ir kiek liaupsino kiekvieno dorybes, ypač tų, kurie pulkais jai piršosi, melsdamas, kad ji pagaliau išsiskirtų sau širdžiai tinkamą ir ištekėtų, Marsela vis atsisakinėjo teisindamasi, jog dar nenorinti tekėti, jog esanti per jauna ir nepajėgi pakelti moterystės naštos.

Visi tie atsikalbinėjimai atrodė pažiūrėti teisingi, ir dėdė davė jai ramybę laukdamas, kada ji sueis į metus ir sugebės pati sulig savo skoniu pasirinkti gyvenimo draugą. Mat, samprotavo jis, ir samprotavo labai blaiviai, tėvams nedera spręsti vaikų likimo prieš jų valią. Ir staiga vieną gražią dieną užgaidžioji Marsela nei iš šio, nei iš to persirengė piemenaite ir, nepaisydama nei dėdės, nei sodžiaus žmonių draudimo, drauge su kitomis piemenaitėmis nuėjo į laukus ganyti savo kaimenės. Ir vos tik ji pasirodė viešumoj ir visi galėjo kiek tinkami mėgautis jos grožiu, tuoj pat devynios galybės turtingų jaunikaičių, bajorų ir ūkininkų, pasekė Grisostomo pavyzdžiu ir pasidavė į laukus jai pirštis. Vienas jų, kaip jau sakiau, buvo mūsų amžinatilsį draugas, kuris, anot kalbų, ne šiaip sau ją mylėjo, bet stačiai dievino.

Nemanykit, jog Marsela, pasirinkusi laisvę ir tokį nevaržomą gyvenimą ir beveik ar visai atsisveikinusi su vienatve, davė pagrindą ar bent mintį įtarti, kad nebrangina savo doros ir skaistybės,— priešingai, ji taip budriai sergėja savo šlovę, jog nė vienas tų, kurie jai merginasi ir peršasi, dar nesigyrė ir tikriausiai niekada negalės pasigirti, kad ji suteikusi nors menkutę viltį pelnyti jos malonę. Tiesa, ji nesišalina piemenų draugijos, nevengia pokalbių, laikosi su visais mandagiai ir bičiuliškai, bet vos tiktai kuris pareiškia jai savo troškimą — tebūnie tai šventas ir teisėtas noras susisieti su ja moterystės ryšiais,— ir štai jau lekia jis šalin lyg akmuo, paleistas iš katapultos.

Ir tokia savo elgsena ji daro daugiau žalos nekaip maras, jeigu jis būtų įsisukęs mūsų kraštan, nes meilus josios būdas ir grožis pavergia visų širdis, ir tie, kurie artimiau su ja susipažįsta, nieko kito netrokšta, kaip mylėti ją ir ant rankų nešioti, tačiau, atstumti su panieka ir šaltumu, puola į neviltį ir vadina ją raudodami tik žiauria, nedėkinga ir panašiai, o jau iš to galima spręsti apie josios dvasios savybes. Ir jeigu jūs, pone, pabūtute čia dar vieną dieną, išgirstute, kaip atstumtieji, nesiliaudami jos sekioję, savo aimanomis užpildo kalnus ir klonius.

Ne per toliausia nuo čia yra tokia vieta, kur auga kokia dvi dešimtys skroblų, ir ant kiekvieno jų lygioje žievėje išpjaustytas ir išraižytas

Marselos vardas, o kur ne kur viršum raidžių — ir vainikas, lyg įsimylėjėlis būtų norėjęs parodyti, jog Marsela nusipelniusi nešioti žemiškojo grožio vainiką.

Vienas piemuo dūsauja, kitas aimanuoja, ten girdėti meilės dainos, o čia — graudžios raudos. Kai kas po ąžuolu ar uolos papėdėje kiaurą naktį nesudeda užverktų akių, ir ten jį, sklandantį svaigių svajonių sparnais, užklumpa rytmečio saulė, o kitas, nepakeliamos popiečio kaitros deginamas, paslikas ugniniame smėlyje aimanuoja be galo be krašto, vildamasis savo skundais sugraudinti gailestingąjį dangų. Ir pro tą, ir pro kitą, ir pro vienus, ir pro antrus abejingai praeina laisva ir nerūpestinga gražioji Marsela.

Ir visi mes, kurie ją pažįstame, laukiame, kada gi ateis galas jos puikybei ir kas bus tasai laimingasis, kuris, sutramdęs josios baisingą prigimtį, galės mėgautis jos neregėtu grožiu.

Visa tai, ką jums papasakojau,— gryna teisybė, todėl, regis man, ir kalbos apie Grisostomo mirtį, mūsų piemens atkartotos, irgi atitinka tiesą. Ir aš patariu jums, pone, būtinai nueikite rytoj į laidotuves: bus ko pažiūrėti, nes Grisostomas turėjo daug draugų, o nuo čia ligi tos vietos, kur velionis testamentu pareiškė valią būti palaidotas, daugių daugiausia pusmylis kelio.

— Žinoma, nueisiu,— tarė Don Kichotas.— O dabar leiski tamstai padėkoti už tą malonumą, kurį suteikei man savo tokiu įdomiu apsaku.

— O, man nežinoma nė pusės to, kas nutiko Marselos dūsautojams! — atsakė ožkaganys.— Galbūt rytoj susitiksime kelyje kokį piemenį, ir jis daugiau ką mums paporins. O dabar jums būtų pravartu eiti pastogėn pamiegoti, idant nakties gaiva nepakenktų jūsų žaizdai, nors, beje, aš pridėjau jums tokį prievilgą, jog nėra ko baimintis.

Sančas Pansa, jau kuris laikas krovęs kipšus šnekiajam ožkaganiui ant galvos, savo ruožtu patarė ponui eiti gulti į Pedro lūšnelę.

Don Kichotas taip ir padarė ir, sekdamas Marselos dūsautojų pavyzdžiu, ligi pat ryto godojo godas apie savąją širdies damą Dulsinėją.

Sančas Pansa įsitaisė tarp Rosinanto ir savo asilo ir užsnūdo — ne kaip vilties netekęs įsimylėjėlis, bet kaip žmogus gerai išvelėtais šonais.

XIII PERSKYRIMAS

KURIAME BAIGIAMAS PASAKOJIMAS APIE PIEMENAITĘ MARSELĄ IR DĖSTOMI KITI NUTIKIMAI

Žara dar tik žiebėsi Rytų languose, o penki iš šešių ožkaganių, pašokę iš miegų, jau budino Don Kichotą klausinėdami, ar jis nebus persigalvojęs vykti į iškilmingas Grisostomo laidotuves, ir siūlydamiesi jį lydėti.

Don Kichotas, nieko kita netroškęs, atsikėlė ir paliepė Sančui akimoju balnoti žirgą ir asilą, o kai tas spėriai apsisuko, lygiai taip spėriai visi išsirengė kelionėn.

Nenukeliavę nė ketvirčio mylios, vienoje kryžkelėje jie pastebėjo kitu taku artėjant šešis piemenis juodomis skrandomis, su kiparisų ir oleandrų vainikais ant galvų. Kiekvienas ramstėsi gumbuotu bugieniniu kukiu. Drauge su jais jojo du kilmingi bajorai prašmatniais kelionės drabužiais, trijų pėsčių tarnų lydimi.

Susigretinę abudu būriai mandagiai pasisveikino, pasiteiravo, kur kas keliauja, ir, sužinoję, kad ir vieni, ir kiti skuba į laidotuves, toliau patraukė visi kartu.

Vienas raitelių, kreipdamasis į savo bendrą, tarė:

— Atrodo, pone Vivaldai, mes būsime ne veltui sugaišę laiką, jei pamatysime tas nepaprastas laidotuves, o jos iš tikrųjų gal bus ne visai įprastos, sprendžiant iš tų keistybių, kurių mums pripasakojo mūsų keliabendriai tiek apie velionį piemenį, tiek apie jo mirties kaltininkę piemenaitę.

— Ir man taip atrodo,— atsiliepė Vivaldas.— Ir man nė kiek negaila sugaišti vienos dienos: sugaiščiau ir visas keturias, kad tik galėčiau jas pamatyti.

Don Kichotas paklausė, ką tokio juodu girdėjo apie Marselą ir Grisostomą.

Keliauninkas atsakė, jog paryčiais juodu susitikę tuos piemenis ir, matydami juos taip gūdžiai apsirengus, pasiteiravę, kodėl jie vilkį gedulą, tuomet vienas piemuo paaiškinęs ir papasakojęs apie įnoringąją ir gražiąją piemenaitę Marselą, apie jos dūsautojų pulkus ir pagaliau apie velionį Grisostomą, kurio laidoti dabar jie einą. Žodžiu, jis pasakojo visa tai, ką Don Kichotas buvo girdėjęs iš Pedro.

Tuomet pokalbis nukrypo kita linkme, nes raitelis, vardu Vivaldas, paklausė Don Kichotą, kodėl jis, šitaip apsišarvavęs, jodinėja po tokį ramų kraštą. Į tai Don Kichotas atsakė:

— Mano pašaukimas draudžia ir užgina man kitaip jodinėti: įštaigos, pramogos, atvanga — visa tai skirta dvaro išlepėliams, o vargai, pavojai ir karo žygiai skirti ir nulemti tiesiems, kurie paprastai šaukiami klajojančiais riteriais, ir aš būsiu vienas jų, paskutinis ir, deja, to vardo nevertas.

Sulig tais žodžiais visiems tapo aišku, kad jam pasimaišęs protas, bet Vivaldas, norėdamas tuo įsitikinti ir išsiaiškinti, nuo ko pasimaišęs jam protas, vėl kreipėsi į Don Kichotą ir paklausė, kas, jo supratimu, esą tie klajojantys riteriai.

— Bau jūsų malonybės nesate sklaidę Anglijos metraščių ir istorijos puslapių,— atrėmė Don Kichotas,— kuriuose dėstomi karaliaus Artūro, mūsų kastiliškąja šneka paprastai vadinamo karalium Artumi, garsingieji žygdarbiai? Beje, visoje Britanijos karalystėje plačiai žinomas senovinis padavimas skelbia, jog karalius tasai ne pasimiręs, o burtais buvęs paverstas varnu, ir jog ateisiąs toksai laikas, kada jis vėlei tapsiąs karalium ir atsiimsiąs savo sostą ir skeptrą, ir todėl nuo anos dienos ligi šiolei nė vienas anglas dar nėra užmušęs varno. Taigi to gerojo karaliaus laikais buvo įsteigtas garsingasis Apvaliojo Stalo riterių ordinas, ir tada, kaip sakoma tame padavime, Ežero riteris donas Lanselotas karštai pamilo karalienę Gvineverę, o jųdviejų meilės tarpininkė ir patikėtinė buvo godingoji duenja Kintanjona,— tai ir davė pradžią tam plačiai paplitusiam romansui, kuris ligi šiolei dainuojamas mūsų Ispanijoje:

Niekada taip stropiai damos
Netarnavo paladinui,
Kaip tarnavo Lanselotui,
Iš Britanijos atvykus,—

o toliau tokiais pat švelniais ir saldžiais žodžiais apgiedami jo meilės ir karo žygiai.

Nuo to laiko minėtasai riterių ordinas pamažu augo, plėtėsi ir pagaliau apėmė daugel įvairiausių pasaulio kraštų, ir tarp šio ordino riterių savo žygdarbiais pelnė sau šlovę ir garsą narsusis Galijos Amadis su visais sūnumis ir anūkais ligi pat penktos kartos, narsingasis Felismartas Hirkaniškis, neįvertinamasis Tirantas Baltasis ir pagaliau nar-

singasis ir nenugalimasis riteris donas Graikijos Beljanis, su kuriuo, rodos, dar visai neseniai matėmės, kalbėjomės, bendravome.

Taigi, ponai, štai kas yra klajojantis riteris ir štai koksai tas riterių ordinas, kuriam, kaip sakiau, priklausau ir aš, nusidėjėlis, davęs tą patį įžadą kaip ir minėtieji riteriai. Nuotykių ieškodamas, keliauju po šias dykas ir gūdžias vietas tvirtai pasiryžęs netausoti spėkų nei gyvasties, jeigu bus man skirta likimo susidurti su mirtinu pavojum, begelbstint silpnuosius ir vargo prispaustuosius.

Po tokių kalbų keliauninkai galutinai įsitikino, jog Don Kichotui galvoj negerai, ir suprato, kas protą jam bus sumaišęs, tad negalėjo tuo atsistebėti, beje, kaip ir visi kiti, pirmąsyk su juo susitikę.

Ligi laidojimo vietos, pasak piemenų, buvo ne per toliausia, ir Vivaldas, didžiai sąmojingo ir pašaipaus būdo vyras, nenorėdamas nuobodžiauti tą kelio galą, susimanė pakurstyti riterį, kad jis dar papaistytų niekus. Ir todėl taip jam tarė:

— Atrodo, godingasai keliaujantis riteri, jūsų malonybė būsite davęs patį griežčiausią įžadą, koks tik įmanomas šioje žemėje: mano supratimu, net brolių karteziečių įžadas[126] toli gražu ne toks griežtas.

— Gal ir ne toks griežtas,— atsakė mūsų Don Kichotas,— bet ir ne toks pravartus žmonijai — tuo aš nė per plauką neabejoju. Jei kalbėsime pridėję ranką prie širdies, karys, vykdantis karvedžio įsakymą, nuveikia ne ką mažiau nei karvedys, duodantis įsakymą. Turiu galvoje, kad vienuoliai, leisdami dienas taikoje ir ramybėje, meldžia dangų palaimos žemei, o mes, kariai ir riteriai, giname ją savo rankų galia ir kalavijų ašmenimis — ir ne kur nors pastogėje, bet po atviru dangumi, vasarą nepaisydami svilinančių saulės spindulių, žiemą — kiaurai smelkiančių speigų. Taigi mes Dievo tarnai šioje žemėje, mūsų rankomis jis vykdo savo teisingumą.

Ir kadangi, vykdant kario priedermes ir visa, kas su jomis susiję tiesiogiai ir netiesiogiai, tenka dėti nežmoniškas pastangas ir braukti kruviną prakaitą, peršasi išvada, jog tie, kurie prisiima šias priedermes, neabejotinai daugiau padeda pastangų negu tie, kurie jaukioje, nedrumsčiamoje ramybėje meldžia Dievą suteikti paramą silpniesiems.

Anaiptol neturiu galvoj ir netgi kratausi tos minties, jog klajojančio riterio gyvenimas toks pats šventas kaip vienuolio atsiskyrėlio, bet, remdamasis savo karčia patirtimi, darau prielaidą, kad klajojantis riteris, amžinai alkanas ir ištroškęs, be pastogės, apėjęs parazitais, pusnuogis, kenčia daugiau vargų ir negandų nekaip vienuolis, nes, be abejo, anų laikų klajojantiems riteriams tekdavo visą gyvenimą be

atlydos grumtis su sunkumais. Ir jeigu vienas kitas narsingąja savo ranka ir užkariaudavo imperatoriaus vainiką, patikėkite mano žodžiu, turėdavo dėlei to nemaža kraujo ir prakaito pralieti, bet jeigu ir jiems, iškilusiems į tokias aukštybes, laiku nebūtų pagelbėję burtininkai ir išminčiai, visi jų siekiai būtų nuėję vėjais, o lūkesčiai likę apvilti.

— Ir aš esu tos nuomonės,— pritarė keliauninkas.— Bet, šiaip ar taip, iš visų papročių, kurių laikosi klajojantys riteriai, man ypač nepatinka vienas, būtent: kai jų laukia koks didis ir pavojingas nuotykis, mirtimi gresiantis gyvasčiai, tą pavojaus akimirką, užuot meldę paramos Dievą, kaip privalu kiekvienam krikščioniui, jie meldžia paramos savo damas, lyg tos būtų jų Dievas. Mano supratimu, tai panašu į stabmeldystę.

— Godingasai pone,— atsakė Don Kichotas,— kitaip nė būti negali, nes priešingu atveju klajojantis riteris užsitrauktų amžiną nešlovę: mat klajojančių riterių būdas ir papročiai reikalauja, kad, stodamas į lemiamas grumtynes, klajojantis riteris turi įsivaizduoti priešais savo valdovę ir nukreipti į ją švelnų, meilingą žvilgsnį, tarytumei melsdamas ją užtarimo ir paramos rūsčią grėsmingo išbandymo valandą; ir nors niekas jo negirdi, privalo vis viena pakuždomis ištarti kelis žodžius, iš visos širdies šaukdamasis jos malonės,— tokių pavyzdžių begales rasime romanuose. Bet iš to nevalia daryti išvados, kad jie nemeldžia Dievo paramos: tam visados galima ištaikyti laiką ir progą grumtynių metu.

— Vis dėlto man neduoda ramybės viena abejonė,— tarė keliauninkas.— Ne kartą man teko skaityti: susiginčija du klajojantys riteriai, žodis po žodžio — ir užsiplieskia pykčiu, apsuka žirgus, pajoja į skirtingas puses, o paskum negaišuodami, kiek tik įkerta, puola vienas kitą ir štai tada, lėkdami šuoliais, meldžia damas paramos. Susirėmimas paprastai baigiasi tuo, jog vienas, kiaurai perdurtas priešininko ietimi, aukštielninkas verčiasi per arklio sturplį, o kitas irgi pasektų jo pavyzdžiu ir nudribtų žemėn, jei laiku neįsitvertų arkliui į karčius. Man neaišku, kada nukautasis riteris tokių žaibiškų grumtynių įkaršty spėjo ištaikyti progą ir kreiptis į Dievą paramos. Užuot tuščiai aušinęs burną kreipdamasis į savo damą, verčiau jis kreiptųsi į Dievą, kaip pridera ir privalu krikščioniui, juo labiau kad, mano supratimu, ne kiekvienas klajojantis riteris turi savo širdies damą, kurios galėtų melsti paramos,— juk ne visi jie įsimylėję.

— To negali būti,— atsakė Don Kichotas,— tai yra, turiu galvoje, kad negali būti tokių klajojančių riterių, kurie neturėtų savo širdies

damos, nes riterio meilė — toks pat įprastas ir savaime suprantamas reiškinys kaip žvaigždėtas dangus, ir aš neprisimenu tokios knygos, kurioje klajojantis riteris būtų laisva širdimi, o jeigu toksai ir pasitaikytų, jis būtų laikomas ne tikru, o neteisėtu riterijos sūnumi, jos tvirtovėn įėjusiu ne pro vartus, bet kaip vagis ar plėšikas įšokusiu per mūro sieną.

— Šiaip ar taip,— tarė keliauninkas,— jei neklystu, atrodo, esu skaitęs, jog donas Galaoras, narsingojo Galijos Amadžio brolis, niekada neturėjo minėtos damos, kurią būtų galėjęs melsti paramos, ir vis dėlto niekas jo už tai nemenkino, ir buvo jis labai narsus ir garsingas riteris.

Į tai mūsų Don Kichotas jam atsakė:

— Godingasai pone, viena kregždė pavasario nepadaro; be to, kiek man žinoma, tasai riteris buvo slapčia įsimylėjęs, ir labai karštai, nors ir asistavo visoms, kurios tik įstrigdavo jam į akį, bet tokia jau buvo jo prigimtis, ir tramdyti josios jis negebėjo. Vis dėlto nėra jokių abejonių, kad jis turėjo pasirinkęs širdies damą, savo godų valdovę, kurią labai dažnai melsdavo paramos, tik, aišku, slapčia, nes buvo tai riteris, garsėjęs savo slaptingumu.

— Jeigu klajojantis riteris iš prigimties negali būti neįsimylėjęs,— tarė keliauninkas,— vadinasi, ir jūsų malonybė nesudarote išimties, nes toksai jūsų pašaukimas, ir jeigu jūsų malonybė negarsite tokiu slaptingumu kaip donas Galaoras, meldžiu jus visos šitos draugijos ir savo paties vardu atskleisti mums tosios damos vardą, kilmę, titulą ir nusakyti jos grožį: ji, be abejo, jausis laiminga, jei visi žinos, kad ją myli ir jai tarnauja toks, matyt, didis riteris, koks jūsų malonybė atrodote.

Sulig tais žodžiais Don Kichotas giliai atsiduso ir tarė:

— Negalėčiau tvirtai pasakyti, ar mano saldžioji nedraugė geidauja ar negeidauja, kad visi žinotų, jog ašian jai tarnauju, tačiau, patenkindamas tokį mandagų jūsų prašymą, tiek jums tepasakysiu: vardu ji Dulsinėja, kilusi iš Toboso, vieno Lamančos bažnytkaimio, jos titulas mažų mažiausia — princesė, nes ji manoji karalienė ir valdovė; grožis josios nežemiškas, nes iš tikrųjų turi ji visus tuos neįtikėtinus ir pasakiškus žavesio požymius, kuriais poetai apdovanoja savo mylimąsias damas: plaukai jos — auksas, kakta — Eliziejaus laukai, antakiai — dangorykštės, akys — dvynos saulės, skruostai — rožės, lūpos — koralai, perlai josios dantys, alebastras jos kaklas, marmuras jos krūtinė, dramblio kaulas jos rankos, baltoji josios oda — sniegas, o tos kūno

vietos, kurias dangsto nuo žmonių žvilgsnių padorumas, mano manymu ir supratimu, yra tokios, jog kukli vaizduotė gali jomis nebent žavėtis, bet lyginti jas su kuo nors — šiukštu.

— Mes pageidautume sužinoti apie jos kilmę, protėvius ir genealogijos medį,— tarė Vivaldas.

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Ji kilusi ne iš senovės romėnų, Kurcijų, Kajų ir Scipionų, ir ne iš nūnai gyvuojančių Kolonų ir Orsinių, nei iš Katalonijos Monkadų ir Rekesenų, nei juo labiau iš Valensijos Rebeljų ir Viljanovų, nei iš Aragono Palafoksų, Nusų, Rokaberčių, Koreljų, Lunų, Alagonų, Urėjų, Fosų ir Gurėjų, ne iš Kastilijos Serdų, Manrikų, Mendosų ir Gusmanų, ne iš Portugalijos Alenkastrų, Paljų ir Menesų,— jinai iš Lamančos Tobosiečių, giminės palyginti jaunos, bet užtat galinčios padėti puikų pagrindą pačioms prakilniausioms ateities kartoms. Ir tenedrįsta niekas man prieštgyniauti, nes tam aš pateiksiu tas pačias sąlygas, kokias Dzerbinas[127] užrašė po Rolando trofėjais:

Paliesti juos išdrįs
Tiktai Rolandui prilygstąs karys.

— Nors ir nesu kilęs iš Prasisiekėlių Larediečių[128] giminės, vis dėlto nesiryžčiau gretintis prie Lamančos Tobosiečių, nors, tiesą pasakius, pirmą sykį girdžiu tą pavardę.

— Negali būti, kad pirmą sykį,— atrėmė Don Kichotas.

Visi be galo įdėmiai klausėsi jųdviejų pokalbio, ir netgi ožkaganiai ir kiti piemenys suprato, jog Don Kichotui pasimaišęs protas. Tik Sančas Pansa, pažinojęs savo poną bene nuo gimtos dienos, buvo įsitikinęs, kad kiekvienas jo žodis — gryniausia teisybė, nebent truputį abejojo, ar iš tikrųjų esanti tokia gražuolėlė Dulsinėja Tobosietė, nes tokio vardo nei tokios princesės kaip gyvas nebuvo girdėjęs, nors gyveno netoli Toboso.

Taip Don Kichotui ir Vivaldui bešnekučiuojant, tarpeklyje tarp dviejų aukštų kalnų pasirodė kokia dvidešimt piemenų, visi kaip vienas juodomis skrandomis ir su vainikais ant galvų,— beje, kaip vėliau paaiškėjo, kai kurie vainikai buvo nupinti iš kukmedžio šakų, kai kurie — iš kiparisų šakų. Šeši piemenys nešė neštuvus, perdėm uždengtus galybe visokiausių gėlių ir šakų. Juos išvydęs, vienas ožkaganys tarė:

— Antai neša Grisostomo kūną, o štai šito kalno papėdėje ir yra toji vieta, kur jis panoro būti palaidotas.

Keliauninkai paspartino žingsnius ir atkako vieton kaip tik tuo metu, kai piemenys pastatė neštuvus ant žemės ir keturi jų aštriais kirstuvais pradėjo rausti duobę prie pat atšiaurios uolos.

Abi pusės galantiškai pasisveikino, paskui Don Kichotas ir jo pakeleiviai prisiartino prie neštuvų ir pamatė juose gėlėmis nuklotą kūną piemens apdaru: buvo tai vyriškis kokių trijų dešimčių metų amžiaus, sprendžiant iš palaikų, buvęs dailaus veido ir tvirto sudėjimo.

Aplink jį neštuvuose gulėjo kelios knygos ir daug rankraščių, kai kurie suvynioti į ritinį, kiti išpleikti.

Tie, kurie žiūrėjo į velionį, tie, kurie kasė duobę, ir visi, kurie stovėjo susirinkę, susikaupę tylėjo, kol pagaliau vienas tų, kurie nešė kūną, tarė kitam:

— Gerai apsižiūrėk, Ambrosijau, ar čia ta pati vieta, kurią nurodė Grisostomas, jeigu jau norite žodis žodin įvykdyti jo paskutinę valią.

— Ta pati,— atsakė Ambrosijas.— Čia nelaimingasai mano bičiulis ne kartą pasakojo man savo negandos istoriją. Čia, pasak jo, pirmąsyk jis išvydęs Marselą, tą mirtiną žmonijos priešę, čia pirmąsyk išpažinęs jai savo tiek aistringą, tiek tyrą meilę, čia paskutinįsyk susitikęs su Marsela, galutinai jį atstūmusia ir paniekinusia, ir nusprendęs užbaigti savo vargano gyvenimo tragediją, ir čia, idant neišdiltų tiekos jo negandų atminimas, paliepė nuleisti savo kūną į amžinosios užmiršties gelmes...

Ir, kreipdamasis į Don Kichotą ir kitus keliauninkus, Ambrosijas kalbėjo toliau:

— Tame kūne, ponai, į kurį žvelgiate užuojautos sklidinomis akimis, glūdėjo dvasia, dangaus dosniai apdovanota begalybe dorybių. Tai kūnas Grisostomo, neprilygstamo išmintimi, nepranokstamo mandagumu, neturėjusio sau lygių paslaugumu, draugiškumo fenikso, didžiadvasiško be jokių išlygų, išdidaus, bet be lašo puikybės, smagaus, bet niekad neperžengusio ribų,— žodžiu, dorybingiausio iš dorybingųjų ir nelaimingiausio iš nelaimingųjų.

Mylėjo jis, bet neapykantą laimėjo, jis dievino, bet panieką sau pelnė; jis bandė žvėrį sugraudinti, nejautrų marmurą suminkštinti, laukuos pagauti vėją, buvo balsas šaukiančiojo tyruos, tarnavo pačiam nedėkingumui ir pačiame žydėjime gavo atpildo mirtį, o jos glėbin pastūmėjo jį piemenaitė, kurią jis troško įamžinti, idant ji gyventų nemirtinga žmonių atmintyje — tai paliudytų štai šitie rankraščiai, jeigu jis nebūtų man įsakęs palaidoti juos ugnyje, kai jo kūnas bus palaidotas žemėje.

— Tikiuosi, jūs nebūsite jiems dar žiauresnis ir negailestingesnis už patį savininką,— tarė Vivaldas,— nes labai klysta ir nusižengia teisybei tasai, kuris vykdo kieno nors valią, nesuderinamą su blaivaus proto reikalavimais. Mes nepritartume ir Cezariui Augustui, jeigu jis būtų leidęs įvykdyti dieviškojo mantujiečio paskutinę valią[129]. Todėl, godingasai Ambrosijau, palaidokite žemėje savo bičiulį, bet nelaidokite užmiršty jo rankraščių: juk jis taip parikiavo jausdamasis įžeistas, ir jums pildyti jo žodį būtų neprotinga. Tegu išlieka tie rankraščiai, idant išliktų atminty Marselos žiaurumas ir per amžių amžius būtų pamoka gyviesiems, kad jie saugotųsi ir vengtų tokių akivarų. Aš su savo bendrakeleiviais jau žinau jūsų įsimylėjusio ir vilties netekusio bičiulio istoriją, žinau, kokie dideli judu buvote draugai ir kodėl jis mirė, ir ką mirdamas jums įsakė. Iš tos graudžios istorijos galima spręsti, kokia žiauri buvo Marsela ir kaip karštai mylėjo Grisostomas, ir kokia nuoširdi judviejų draugystė, ir kokia liūdna dalia laukia visų tų, kurie be atodairos lekia beprotiškos meilės nurodytu keliu.

Vakar vakare, kai tik sužinojome apie Grisostomo mirtį ir apie tai, kur jisai bus laidojamas, užuojautos ir smalsumo vedami, pasukome iš tiesaus kelio, panūdę savo akimis pamatyti tatai, ką šitaip skaudu buvo girdėti. Ir štai dabar meldžiame tamstą, išmintingasai Ambrosijau, bent jau aš maldauju tave savo vardu: atsidėkoki mums už tą užuojautą ir troškimą visomis išgalėmis padėti jums šią skaudžią valandą ir, užuot deginęs šiuos rankraščius, leiski man pasiimti nors vieną kitą...

Ir, nelaukdamas atsako, Vivaldas ištiesė ranką ir pakėlė nuo žemės kelis arčiau gulėjusius popierius. Tai matydamas, Ambrosijas tarė:

— Iš mandagumo leidžiu jums, godingasai pone, pasiimti tuos rankraščius, kuriuos pakėlėte, tačiau bergždžia būtų tikėtis, kad aš nesudeginsiu visų kitų.

Vivaldas, trokšdamas pamatyti, kas surašyta tuose popieriuose, tuoj atskleidė vieną ir perskaitė antraštę:

— *Nevilties giesmė.*

— Tai paskutinis nedalingojo mano bičiulio kūrinys,— įterpė Ambrosijas,— ir idant jums būtų aišku, jog įstūmė pražūtin Grisostomą visos tos negandos, perskaitykite jį garsiai, kad visi girdėtų: laiko turėsite pakankamai, nes dar neveikiai iškas duobę.

— Mielai perskaitysiu,— tarė Vivaldas.

Ir visi susirinkusieji, perimti to paties noro, ratu apstojo Vivaldą, ir jis aiškiu balsu ėmė skaityti.

XIV PERSKYRIMAS

KURIAME PATEIKIAMOS AMŽINATILSĮ PIEMENS BEVILTIŠKOS EILĖS, TAIPGI DĖSTOMI KITI NELAUKTI NUTIKIMAI

GRISOSTOMO GIESMĖ

Jei geidžia taip širdis tava, žiauruole,
Kad lūposna iš lūpų bėgtų gandas,
Kokia baisi galia tavos rūstybės,
Įkvėpsiu, pragaro gelmėn įpuolęs,
Krūtinėn sopulingon balsą gandų,
Idant išlietų sielvartą beribį
Ir geismą išraudoti begalybę
Tavosios prigimties žiaurumo šalto,
Ir balsas mano, su kančia išplėštas,
Širdies išsekintos krauju atmieštas,
Kiekvieną savo šiurpumu nuvertų.
Tad susikaupki, įdėmiai klausyki,
Kaip sužeista širdis manoji klykia,
Kaip, srautais verždamies garsų upeliai —
Ne skambūs, darnūs, bet triukšmingi, gaudūs,—
Paguodą teikia man, tau pyktį kelia.
Staugimas liūto, kraugeriško šerno
Riaumojimas kraupus, grasus švilpimas
Angies žvynuotos, krioksmas šiurpulingas
Pabaisos neregėtos, kranksmas varno,
Nelaimę lemiantis, siaubus kaukimas
Gūsingo vėjo virš bangų audringų,
Kovoj parblokšto buliaus įnirtingas
Maurojimas, ulbėjimas purplelės,
Našle palikusios, gūdus apuoko
Ūksėjimas it pakaruoklio juokas,
Dantų griežimas pragaro bedalių
Drauge su siela, pasmerkta kankynei,
Srautu man tokiu veržias iš krūtinės,

Idant jausmai į vieną susilietų,
Nes ta kančia, kuri mane kamuoja,
Žodžiu prabilti geidžia negirdėtu.
Aidai tos sumaišties liūdnos kartosis,
Bet juos ne Tacho gimtojo smėlynai,
Ne Bečio[130] *garsiojo girdės alyvos,—*
Ne, pasigirs žosmė kančios manosios
Dugne tarpeklių, aukštumoj uolynų,
Iš lūpų negyvų plauks giesmės gyvos:
Tamsoj daubų ir ten, kur miglos šyvos
Pajūry sklaidos nuošaliam; kur amžiais
Neglosto saulė spinduliais padangės;
Kur tuntais knibždančios nuodingos angys
Smėlynuos Libijos[131] *urvus sau gremžias,—*
Kančių manų aidai tie nepatyrę
Neš žinią glūdan tyrlaukių ir girių
Apie rūstybę tavo nežabotą
Ir, garsindami mano liūdną dalią,
Galingai nuskambės pasaulio plotuos.
Kur dėtis paniektam, kai įtarimai,
Tušti ar pagrįsti, žudyte žudo,
Kai pjauna mirtinai pavydas juodas?
Širdis neištveria išsiskyrimo,
Mintis, kad būsi užmirštas, pabudus
Vilties palaima mėgautis neduoda,
Ir neišvengiama mirtis atrodo.
Bet gyvas aš — nei būta, nei sapnuota! —
Toli nuo mylimos, pavydulingas,
Žinodamas, jog įtariu teisingai,
Ir užmirštas aistra degu be proto.
Kančių kamuojamas, nakties šešėliuos
Neįžvelgiu vilties nė kibirkštėlės;
Praradęs viltį, netgi to nesiekiu,
Bet, priešingai, kad sielvartas pašoktų,
Be jos gyventi amžinai prisiekiu.
Gal kartais įmanu šiame pasauly
Ir viltis, ir bijot, ar tai protinga,
Juoba kai baimė ima pirmenybę?
Ar aš galiu, matydamas apgaulę,

Akis užmerkt, jei šviečia spindulinga
Pro atviras širdies žaizdas teisybė?
Kas, kartą puolęs neviltin beribėn,
Kai įtarimas tuščias tampa kūnu,
Neatkelia nepatiklumui vartų,—
O, vargas tam, kuriam gyvent apkarto! —
Ir, virtusi melu, teisybė griūna?
Žiaurus tirone meilės karalijos,
Įdėk, Pavyde, rankon kalaviją,
Duok virvę man, o panieka ledine!
Nors jūsų pergalė nuožmi be galo,
Tik ji numaldys sopulį krūtinėj.
Mirštu, ir nors seniai viltis pradingo,
Jog žemėj ar danguj palaimą gausiu,
Visad man brangios bus auksinės godos.
Sakau: kas myli švelniai, tas laimingas,
Tas laisvas jaučias, kas kuo nuolankiausiai
Kietai Amūro valiai atsiduoda.
Sakau: atėmusioji man paguodą
Ir kūno, ir sielos grožiu pirmauja,
Ir kaltas aš, kad siela mano verkia,
Ir meilės dievas, mus kančioms pasmerkęs,
Pasauly išmintingai viešpatauja.
Ir ši mintis, ir kilpa ašutinė
Lydės mane kelionėn paskutinėn,
Kur, bėgdamas jos paniekos, aš leisiuos;
Kai vėjai dvasią išnešios ir kūną,
Nei palmės, nei vainiko laurų geisiu.
Įrodei elgesiu, o lengvabūde,
Kaip lengva man nelengvą žengti žingsnį
Ir atsisveikint su būtim niekinga;
Dabar, kai man širdis krauju paplūdus,
Matai nukreipdama jon rūstų žvilgsnį,
Jog mirštu aš atstumtas, bet džiaugsmingas;
Ir jei laikytumei tatai teisinga,
Idant skaisti akių tavų padangė,
Man mirus, apsiniauktų, klystum baisiai,—
Aš mėgautis kančių savųjų vaisiais
Nenoriu, auką tau paskyręs brangią.

Pagarsinki verčiau šypsniu giedruoju,
Jog šventė tau tikra — mirtis manoji.
Ne, tokio patarimo tu negausi:
Juk žinoma visiems, jog taip norėjai,
Kad kapuosna nueičiau kuo greičiausiai.
Ateik,— jau laikas! — pertroškęs Tantale,
Iš pragarmės, ir akmenį šin klonin
Atriski, o Sizife prakeiktasis,
Ateikit, Titijau, auka erelio,
Ant rato nukryžiuotas Iksione[132]*,*
Ir triūsui pasmerktos beprasmiui sesės[133]*,—*
Širdin sudėkit man kančias savąsias,
Suteikit paskutiniąją malonę,
Juk man, nuodėmingajam, ji priklauso:
Aplaistykite ašaromis gausiai
Drobulėn net neįsuptą velionį.
Triveidis sarge pragaro[134]*, giedoki,*
Pulkams chimerų, baubų ženklą duoki,
Užtraukite visi raudonę gailią:
Ši iškilmė bus atpildas pelnytas
Šitam, kas krito nugaluotas meilės.
O giesme nevilties, man iškeliavus,
Paliauki verkusi manęs, rypavus.
Žinok, tau, pradžią davusiai kadaise,
Švente tikra mirtis manoji tapo,
Ir net prie kapo gniaužki gėlą baisią.

Klausytojams labai patiko Grisostomo giesmė, tačiau skaitovas pareiškė, kad ji nesiderinanti su girdėtu pasakojimu apie Marselos kuklumą ir dorybingumą, nes Grisostomas įtarinėjąs piemenaitę, jai pavyduliaująs, prikaišiojąs išsiskyrimą, ir visa tai verčią suabejoti jos šlove ir geru vardu. Ambrosijas, gerai žinojęs slapčiausias bičiulio mintis, į tai atsakė:

— Idant išsisklaidytų jūsų abejonės, godingasai pone, turiu jums pasakyti, jog, rašydamas tą giesmę, nelaimingasis buvo išsiskyręs su Marsela, o išsiskyrė su ja savo valia, norėdamas išbandyti, ar išsiskyrimas ir jį taip paveiks kaip kitus, bet kadangi išsiskyrusį įsimylėjėlį viskas kamuoja, viskas baugina, todėl ir Grisostomui nedavė ramybės nepagrįstas pavydas ir tušti įtarimai, kurie atrodė jam tikri ir pama-

tuoti. Tad Marselos dorybingumas, apie kurį plačiai eina garsas, lieka nekliudytas, nes apskritai, jeigu neimsime skaičiun to, kad ji žiauri, truputį įžūli ir be galo išpuikusi, netgi patsai pavydas, nors ir kaip to geisdamas, neturėtų ir negalėtų nieko jai prikišti.

— Jūsų teisybė,— pritarė Vivaldas.

Ir jau buvo beimąs skaityti kitą rankraštį, išgelbėtą iš ugnies, bet jam sukliudė stebuklingas regėjimas (bent taip visiems pasirodė), netikėtai atsiradęs jiems prieš akis, o buvo tai piemenaitė Marsela: ji staiga išdygo ant uolos, prie kurios piemenys kasė duobę, ir buvo tokia graži, jog nublanko visos legendos, apie jos grožį sudėtos. Tie, kurie pirmąsyk ją išvydo, sužiuro į ją, žado netekę, susižavėjimo sklidinomis akimis, bet ir tie, kuriems dažnai tekdavo ją matyti, nustėro ne ką mažiau už anuos. O Ambrosijas, vos ją išvydęs, neįstengė sutramdyti pasipiktinimo ir prabilo šiais žodžiais:

— Ko atėjai, o žiaurusis kalnų basiliske? Gal ateini pažiūrėti, ar, tau pasirodžius, atsivers žaizdos tam nelaimingajam, kuriam savo žiaurumu gyvastį atėmei[135]? Gal ateini pasididžiuoti savo žiaurybių vaisiais ar kaip tas kietaširdis Neronas, grožėjęsis padegtos Romos gaisru, nuo aukštumos pasimėgauti jais, ar kaip nedėkingoji Tarkvinijaus duktė[136] įžūliai paspirti koja šio atvėsusio kūno? Sakyk greičiau, ko ateini ir ko geidauji iš mūsų, nes, žinodamas, jog amžinatilsį Grisostomo mintys, jam gyvam esant, buvo nukreiptos į tave, galiu padaryti taip, kad, jam mirus, į tave nukryptų mintys visų tų, kurie laikė save jo draugais.

— Ne, visiškai ne to atėjau čionai, Ambrosijau,— atsakė Marsela.— Aš atėjau pasiteisinti ir įrodyti, kaip neteisingai kalba visi tie, kurie kaltina mane dėl Grisostomo mirties ir dėl savo kančių. Ir todėl prašau visus, čia susirinkusius, atidžiai mane išklausyti: juk nereikia nei daug laiko, nei daug žodžių, kad išmintingi žmonės suvoktų teisybę.

Kaip patys sakote, dangus apdovanojo mane grožiu, ir dar tokiu, kuris pats savaime pavergia jūsų širdis ir klupdo jus prie mano kojų, bet jūs geidžiate ir net reikalaujate, kad aš, atsidėkodama jums už tą meilę savo ruožtu jus mylėčiau. Įgimtas protas, man duotas Dievo, sako, jog kas gražu — tas miela, bet aš niekaip negaliu suprasti, kodėl toji, kuri mylima dėl grožio, būtinai turi mylėti ją mylintį žmogų vien dėl to, kad jisai ją myli. Gali būti ir taip, jog žmogus, įsimylėjęs grožį, pats yra bjaurus, o kadangi bjaurumas atgrasus, būtų labai keista, jeigu jisai pasakytų: „Aš myliu tave dėl grožio, o tu irgi mylėk mane, nors aš ir bjaurus“.

Tarkime, jog abiejų grožis tolygus, bet tai anaiptol nesako, kad ir jųdviejų troškimai turi sutapti, nes ne kiekvienas grožis pažadina meilę: kartais jis glosto akį, bet širdžiai netinka. Mat, jei kiekvienas grožis žadintų meilę ir tiktų širdžiai, mūsų troškimai, migloti ir neapibrėžti, klaidžiotų nežinodami, prie ko apsistoti, nes jeigu pasaulyje esama begalybės gražuolių, vadinasi, mums turėtų kilti ir begalybė troškimų, o aš esu girdėjusi, kad tikroji meilė nedaloma ir kad jėga mielas nebūsi.

Jeigu jau taip surikiuota — o tuo aš esu tikra,— ar valia iš manęs reikalauti, kad širdį prilaužčiau vien dėl to, jog išpažįstate mane mylį? Na, o jeigu dangus nebūtų apdovanojęs manęs grožiu, ar turėčiau teisę skųstis, kad manęs nemylite todėl, jog esu negraži? Turėkite galvoje ir tai, kad aš sau grožio nesirinkau: jisai toks, kokiu teikėsi mane apdovanoti dangus, nei meldžiau aš jo, nei rinkausi. Kaip gyvatės nevalia smerkti už jos nuodus, nes gamta juos davė jai, kad žudytų, taip ir man nėra ko prikaišioti grožio, nes dorybingos moters grožis — tai lyg atstu liepsnojanti ugnis ar kalavijo ašmenys: kas prie jo nesiartina, to jis nei nudegina, nei sužeidžia.

Garbė ir dorybės puošia sielą, o be jų ir gražiausias kūnas negali atrodyti gražus. Na, o jeigu tyrumas — viena tų dorybių, kurios taip puošia ir teikia grožio kūnui ir sielai, kodėl gi moteris, mylima dėl josios grožio, turėtų susitepti nusileisdama vyrui, kuris malonumo dėlei iš paskutiniųjų griebiasi visokiausių gudrybių, kad tik ji patenkintų jo geismus ir susiteptų?

Aš gimiau laisva ir, idant laisva gyvenčiau, pasirinkau laukų vienumą: kalnų medžiai — mano bičiuliai, skaidrūs upelių vandenys — mano veidrodžiai, medžiams ir vandenims aš patikiu savo godas ir grožį.

Aš — atstu liepsnojanti ugnis, aš — tolumoj žaižaruojantis kalavijas. Tuos, kuriems uždegiau širdį savo veidu, atvėsinau žodžiais. Troškimai gyvena viltimi, o kadangi nedaviau jokios vilties nei Grisostomui, nei kam kitam, tad galima tvirtai pasakyti, jog Grisostomą pražudė veikiau jo paties užsispyrimas nekaip mano žiaurumas, ir jeigu jūs nesutikdami imsite prieštarauti, kad, girdi, jo norai buvę geri ir todėl aš turėjusi atsiliepti į jo jausmus, tiesiai jums pasakysiu: kai štai čia, toje pačioje vietoje, kur dabar kasama duobė, jis atskleidė man savo dorus ketinimus, atsakiau jam, kad mano nusistatymas — gyventi nedrumsčiamoje vienumoje ir kad tiktai žemei atiduosiu aš savo nekaltybę ir grožį. Ir jeigu jis, nepaisydamas mano žodžių, užsispyręs grūmė-

si su viltimi ir plaukė prieš srovę, bene reikia stebėtis, kad galų gale prasmego savo beprotybės akivaran?

Jei būčiau davusi jam viltį, veidmainė būčiau pasirodžiusi; jei būčiau į jausmus jo atsiliepusi, tauriausiam savo siekiui ir ketinimui būčiau nusižengusi. Protingų mano žodžių jis nepaisė ir nepaniekintas nusiminiman puolė,— sakykite dabar, kuo nusidėjau, kad kaltę metat man dėl jo kančių?

Lai skundžias apviltasis, lai puola nusiminiman tas, kam netesėta duotas žodis, lai tikis laimės tas, kurį aš pasišauksiu, lai puikuojas tas, kurį priglobsiu, bet lai manęs galvažude ir kietaširde nevadina tasai, kuriam aš nieko nežadėjau, kurio neapvyliau, nesišaukiau ir nepriglobiau. Lig šiol dangaus man dar nebuvo likta ką nors pamilti, o kad pati aš pasirinkčiau širdžiai mielą — to niekad nesulauksite.

Lai šituos mano perspėjimo žodžius gerai įsidėmi kiekvienas, kuris naudos sumetimais siekia mano palankumo, ir jeigu kas nors pasimirs dėl manęs — žinokite, pasimirs jisai ne pavydo ir ne sielvarto nugaluotas, nes tasai, kas nieko nemyli, negali sukurstyti pavydo, o perspėjimas nieko bendra neturi su paniekinimu.

Tasai, kas vadina mane žvėrimi ir basilisku, lai šalinasi manęs kaip pražūtingo ir pikto padaro; kas vadina mane nedėkinga, lai man netarnauja; kas vadina beširde, lai nuo manęs traukiasi; kas vadina žiauria, lai manęs nesekioja: tasai žvėris ir basiliskas, toji beširdė, žiaurioji ir nedėkingoji niekada nieko neieškos ir nesekios, niekam nedarys paslaugų ir nenorės nieko pažinti. Grisostomą pražudė jo paties karštumas ir nežabota aistra, tad kuo čia dėtas mano santūrumas ir dorybingumas? Aš sergsčiu savo tyrumą medžių draugijoje,— tad kodėl gi tasai, kuris peršа žmonių draugiją, linki man jo netekti?

Jūs žinote, jog turiu savo turtą ir nesigviešiu į svetimą; iš prigimties esu laisva ir nepageidauju užsidėti jungo. Aš nieko nemyliu ir niekam nejaučiu neapykantos, nieko neapgaudinėju ir nieko negundau, iš nieko nesišaipau ir prie nieko nemeilaujuos. Paprasti pokalbiai su aplinkinių sodžių piemenaitėmis ir ožkų ganymas — štai kas miela mano širdžiai. Mano godos neskrieja toliau šitų kalnų, o jeigu kartais ištrūksta, skuba tuo keliu, kuriuo siela veržiasi savo gimtinėn,— mėgautis dangaus grožiu.

Ir sulig tais žodžiais, atsako nelaukdama, Marsela apsisuko ir dingo artimiausio miško tankmėje, apstulbinusi visus susirinkusius tiek savo išmintimi, tiek grožiu. Ir vienas kitas (iš tų, kuriuos pervėrė jos žavių

spindulingų akių skudriosios strėlės), nepaisydamas ką tik girdėto perspėjimo, buvo jau bebėgąs jai iš paskos.

Tai regėdamas, Don Kichotas tarė sau, kad atėjo metas atlikti riterio priedermę, liepiančią gelbėti skriaudžiamas mergeles, ir, apgniaužęs kardo rankeną, skambiu ir aiškiu balsu pareiškė:

— Tenedrįsta niekas, nors ir kokio luomo ir rango jis būtų, sekti paskui gražiąją Marselą, jei negeidauja užsitraukti mano baisingos rūstybės. Ji suprantamai ir įtaigiai įrodė, jog beveik ar visai nekalta dėl Grisostomo mirties ir jog anaiptol nėra linkusi klausyti įsimylėjėlių meldimų, todėl visi geros valios žmonės, kiek tik jų esama pasaulyje, užuot sekioję ir persekioję, turi gerbti ją ir godoti, nes jau įrodyta, jog vargu ar visoje žemėje rasis kita mergelė, kuri tokius labus ketinimus puoselėtų.

Nežinia, kas paveikė — gal Don Kichoto grasymas, o gal Ambrosijo prašymas iki galo atlikti savo priedermę gerajam bičiuliui, bet nė vienas piemuo nekrustelėjo iš vietos ir nepasišalino ligi tol, kol iškasta duobė, sudeginta Grisostomo rankraščiai ir nuleista kapan palaikai, graudžiomis ašaromis susirinkusiųjų aplaistyti.

Ant kapo buvo laikinai užverstas didelis akmuo, kurį vėliau Ambrosijas, jo žodžiais tariant, ketino pakeisti tam tyčia padirbdintu antkapiu su tokia štai epitafija:

Ilsis čia glėby mirties
Vergas meilės nelaimingos,
Buvo tai piemuo aistringas,
Nugaluotas nevilties.

Geidė vargšo pražūties
Žiaurumu garsi mergelė,—
Mat pasauly turi valią
Kupidonas be širdies.

Paskui piemenys apibarstė kauburį gausybe gėlių ir šakų ir, pareiškę užuojautą velionio bičiuliui Ambrosijui, atsisveikino su juo. Tą patį padarė ir Vivaldas su savo keliabendriu, o kai Don Kichotas, atsisveikinęs su ožkaganiais, priėjo atsisveikinti su juodviem, jie pasiūlė vykti drauge į Seviliją — vietą, pasak jų, labai tinkamą nuotykių ieškotojui, nes nuotykių tenai kiekvienoj gatvėj ir kiekvienoj pakampėj likimas jam atsiųsiąs daugiau nei kur kitur.

Don Kichotas, padėkojęs jiems už patarimą ir gerą valią, pareiškė,

jog šiuo tarpu nepageidaująs ir negalįs vykti Sevilijon, nes pirmiausia turįs aplinkiniuose kalnuose išgalabyti visus galvažudžius ir plėšikus, kurių, kaip sakoma, tenai knibždėte knibždą.

Matydami tokį labą ir nepalaužiamą ryžtą, keliauninkai nebedrįso daugiau įkyrėti ir, dar sykį su juo atsisveikinę, nujojo toliau savo keliu, ir kalbų nepristigo jiems visą kelią, bešnekučiuojant apie Marselos ir Grisostomo istoriją, taipgi apie Don Kichoto beprotystes. O Don Kichotas tuo tarpu pasiryžo susiieškoti piemenaitę Marselą ir pasiūlyti jai savo paslaugas.

Deja, jo mintims nebuvo lemta įsikūnyti, bet apie tai sužinosite vėliau, nes čia baigiasi šios nepramanytos istorijos antroji dalis.

XV PERSKYRIMAS

KURIAME PASAKOJAMAS NELEMTAS NUOTYKIS, IŠTIKĘS DON KICHOTUI SUSITIKUS SU NEVIDONAIS JANGIEČIAIS[137]

Išmintingasis Sidas Hamadas ben Inhalis pasakoja, kad Don Kichotas, atsisveikinęs su ožkaganiais ir visais kitais, piemens Grisostomo laidotuvėse dalyvavusiais, kartu su ginklanešiu nujojo tiesiai į mišką, kuriame, jiems bežiūrint, dingo piemenaitė Marsela. Daugiau nei dvi valandos prabėgo bergždžiai jos beieškant, ir pagaliau, skersai išilgai išnaršę mišką, juodu atsidūrė sodriai žalioje lankoje, kurios pakraštyje tylutėliai sroveno upelis, masindamas keliauninkus savo gaiva ir gundydamas juos apsistoti poilsio ir praleisti ten patį dienos karštymetį, tolydžio vis labiau juntamą.

Don Kichotas ir Sančas nusėdo ir, paleidę asilą ir Rosinantą ganytis vešlioje lankoje, kad prisiėstų kiek telpa, užgulė doklą, o ilgai netrukus, nežiūrėdami sąlyginumų, ponas ir tarnas taikiai ir draugiškai sušveitė viską, kas jame buvo.

Sančui net galvon neatėjo pančioti Rosinantą — buvo tvirtai įsitikinęs, jog puikiai pažįsta tą romų ir anaiptol ne tokį jau aržų eržilą, kurio, regis, netgi Kordobos ganyklų kumelės[138], daiktan subėgusios, nebūtų įmaniusios išvesti iš kelio. Vis dėlto likimas sykiu su šėtonu, kuris toli gražu ne visada snaudžia, taip parikiavo, jog į tą patį slėnį

atklydo pasiganyti Galisijos veislės kumelių kaimenė, genama jangiečių varovų, o kadangi paprastai jie sustoja pietų poilsio lankose, kur gausu ganiavos ir vandens, Don Kichoto pasirinkta vieta pasirodė jiems labai patinkama.

Ir taip jau atsitiko, jog Rosinantui padilgo uodegą padūkti su poniomis kumelėmis, ir vos tik jisai jas užuodė, nusižengdamas savo būdui ir įpročiams ir neatsiklausdamas šeimininko, šelmiškai nurisnojo prie kaimenės patenkinti savo geismo. Tačiau kumelės, atrodo, buvo labiau nusiteikusios ganytis, nei dūkti, tad pasitiko jį kanopomis ir dantimis ir taip apkandžiojo ir suspardė, jog beregint sutrūko pavarža, ir liko jis be balno — grynas ir plikas, o dar daugiau kliuvo nuo varovų, kurie, matydami, kaip begėdiškai prievartaujamos jų kumelės, subėgo ir vėzdais taip išlaidė šonus, kad jis išvirto žemėn kvapo nebeatgaudamas.

Tuo tarpu Don Kichotas ir Sančas, išvydę plūkiant Rosinantą, puolė uždusę jo gelbėti. Ir Don Kichotas tarė Sančui:

— Kaip matau, bičiuli Sančai, tai suvis ne riteriai, bet prasčiokai, niekinga padermė, vadinasi, teisėtai gali man padėti, idant dviese duotume jiems deramą atpildą už tą skriaudą, mūsų akivaizdoje padarytą Rosinantui.

— Kurių velnių šnekėt apie atpildą,— atsakė Sančas,— jeigu jų per dvidešimt, o mūsų tik du ar po teisybei — pusantro?

— Aš vienas šimtą atstoju,— atrėmė Don Kichotas.

Ir, nesileisdamas į kalbas, išsitraukė kardą ir puolė jangiečius; neatsiliko ir Sančas Pansa, paskatintas ir įkvėptas savo pono pavyzdžio. Don Kichotas pirmuoju smūgiu perkirto vienam varovui odinį palaidinį, kuriuo tas vilkėjo, sykiu giliai perrėždamas jam petį.

Jangiečiai, susivokę, kad jų visas pulkas, o užpuolikų tik du, griebėsi savo vėzdų, apsupo priešininkus iš visų pusių ir įniko su didžiu įkarščiu ir įniršiu juodu plumpinti; tiesą pasakius, jau po antro smūgio Sančas išsitiesė žemėj, tas pat nutiko ir Don Kichotui, kuriam nepadėjo nei narsa, nei apsukrumas: beje, matyt, taip jau buvo likimo skirta, kad Don Kichotas parpultų šalia Rosinanto, kuris vis dar neįstengė atsikelti, visa savo išvaizda tarytumei bylodamas, koks tai siaubingas ginklas yra vėzdas, pakliuvęs įtūžusiam prasčiokui į rankas.

Paskui jangiečiai, pamatę, ką pridarė, kaip galima mikliau susikrovė mantą ant kumelių ir nujojo savo keliu palikdami abu nuotykių ieškotojus netekusius nuovokos ir juo labiau — nuotaikos.

Pirmasis atsipeikėjo Sančas Pansa ir, pastebėjęs, kad jo ponas tyso greta, gailiu bei graudžiu balsu tarė:

— Pone Don Kichote, ei, pone Don Kichote!

— Kas tau, brolau Sančai? — tokiu pat silpnu ir sopulingu balsu atsiliepė Don Kichotas.

— Būtų nebloga, jūsų malonybe,— toliau kalbėjo Sančas Pansa,— jei duotumėt man trūktelėti kelis gurkšnius to gėrimo, kurį gaminosi tasai, kaip jūs anądien sakėt, gvėra Grasas, juk tikriausiai turit jo pasiėmę: ko gero, jis gydo ir sulaužytus kaulus, ne tik žaizdas.

— Deja, nelemta mano dalia! — sušuko Don Kichotas.—Jeigu čia turėčiau Fjerabraso balzamo, ko gi mums daugiau betrūktų? Bet duodu tau, Sančai Pansa, klajojančio riterio garbės žodį, kad ne vėliau kaip po dviejų dienų, jei laimė nenusisuks, žūtbūtinai jo gausiu, arba tegu man rankos nudžiūva!

— O kaip jūsų malonybė manote, kada gi mes atsistosim ant kojų? — paklausė Sančas Pansa.

— Apie tai galėčiau tik tiek pasakyti, jog gerai nežinau kada,— tarė sukultasis riteris Don Kichotas.— Šiaip ar taip, visa kuo kaltas aš vienas: nereikėjo kelti kardo prieš tuos, kurie neįšventinti į riterius, kaip aš kad esu. Ir štai, bausdamas už nusižengimą riterių įstatymams, kautynių dievas[139], regis man, išreiškė valią, kad susilaukčiau tokio atpildo, ir todėl, brolau Sančai, dabar tau pridera gerai įsidėmėti mano žodžius, nes tai, ką pasakysiu, turi išeiti mudviem į naudą. Tai va: kai tik pastebėsi tokius štai pašlemėkus kėsinantis į mūsų garbę ar gyvastį, nelauk, kol aš imsiuos kardo,— niekados daugiau to nesulauksi, bet traukis savąjį ir bauski juos į sveikatą, o jeigu gelbėti jų ir ginti atskubės riteriai, aš sugebėsiu tave apsergėti ir atremti juos visomis išgalėmis: jau turėjai tūkstančius progų ir atvejų įsitikinti narsingosios mano rankos galybe...

Nedalingasis mūsų riteris, matyt, vis dar puikavosi pergale, laimėta prieš šaunųjį biskajietį.

Vis dėlto Sančas Pansa buvo truputį kitokios nuomonės ir nesusilaikęs paprieštaravo:

— Pone, aš esu romus žmogus, nuolankus ir tylus, sugebu nukęsti bet kokią skriaudą, nes turiu maitinti pačią ir vaikus į žmones išleisti. Tai šit ką jūsų malonybei pasakysiu, nes įsakyti jums ne mano nosiai: nieku gyvu nekelsiu kardo nei prieš riterį, nei prieš prasčioką ir, kaip Dievas mato, dovanoju visiems, skriaudusiems mane ar skriausiantiems, nors ir kokio rango ar luomo jie būtų, nors ir kas mane skriaus,

skriaustų ar būtų skriaudęs — aukštuomenės žmogus ar prastuomenės, turtuolis ar vargšas, bajoras ar bekilmis.

Tai išklausęs, ponas tarė:

— Jei taip nespaustų krūtinės, jei galėčiau laisviau kalbėti ir jei bent truputį apmalštų skausmai štai šiame šone, aš tau, Pansa, paaiškinčiau, kaip klaidingai tu galvoji. Klausyk, nusidėjėli: jei Fortūnos vėjai, ligi šiol mums tokie nepalankūs, staiga pakeistų kryptį, išpūstų mūsų vilties laivo bures ir be jokių kliūčių laimingai nuplukdytų mus į vienos mano žadėtųjų salų uostą, ką gi tu darytumei, jeigu aš ją nukariaučiau ir tavo valdžiai atiduočiau? Juk tu nesugebėtumei jos valdyti, jei būtumei ne riteris ir negeidautumei juo tapti, jei neturėtumei nei drąsos, nei noro keršyti už skriaudas ir ginti savo teises. Įsidėki į galvą, jog naujai nukariautose karalystėse ir provincijose čiabuviai paprastai būna maištingai nusiteikę ir toli gražu nelinkę klausyti naujo valdovo, o todėl visados reikia tikėtis, jog kas nors, geisdamas iš naujo pakeisti esamą tvarką ir, kaip sakoma, išbandyti laimę, susimanys padaryti perversmą,— taigi naujajam valdovui privalu mokėti save valdyti ir turėti drąsos prireikus gintis ir pulti.

— Šiandie man būtų labai pravertusi toji nuovoka ir narsa, kurią jūsų malonybė norit man įteigti,— atsiliepė Sančas,— bet duodu jums varguolio garbės žodį, jog dabar man labiau praverstų šutekliai nekaip pamokymai. Pabandykit atsistoti, jūsų malonybe, o paskiau mudu padėsim Rosinantui, nors jisai to ir nevertas, nes kaip tik dėl jo ir buvom šitaip prikulti: niekados to nesitikėjau iš Rosinanto, laikiau jį tokiu pat dorybingu ir romiu kaip aš. Matyt, teisybę sako žmonės, kad į kito širdį neįlįsi ir kad niekuo netikėk — niekas neapgaus. Kas būtų pagalvojęs, jog po tų grasių kirčių, kuriais jūsų malonybė apdalijot aną nedalingąjį klajojantį riterį, tuoj pat mums ant pečių pasipils baisinga smūgių kruša?

— Kieno jau kieno, bet tavieji pečiai, Sančai,— tarė Don Kichotas,— turbūt apsipratę su tokiomis darganomis, na, o manieji, prigudę prie plonyčių olandiškų drobelių, savaime suprantama, skaudžiau pajuto tąją negandą. Ir jeigu aš negalvočiau... ką aš sakau: jeigu aš negalvočiau? — jei nebūčiau tikras, jog visi tie sunkumai neišvengiami kario gyvenime, čia pat vietoje sprogčiau iš apmaudo.

Į tai ginklanešys atsakė:

— Pone, jei tos bėdos — kasdieninė riterių duona, sakykit, jūsų malonybe, ar jos ištinka tolydžio, ar tik tam tikru metu? Mat, dingojas man, po vieno kito va šitokio sumuštinio, trečiajam jau ir dantų nebe-

liks, jeigu Dievas nesiteiks parodyti mums begalinio savo gailestingumo ir neateis į pagalbą.

— Žinoki, bičiuli Sančai,— atsakė Don Kichotas,— klajojančių riterių gyvenimas neatsiejamas nuo begalės pavojų ir negandų, bet užtat, kaip rodo patirtis, daugelis klajojančių riterių, kurių nesuskaitomi žygiai man puikiai žinomi, turi didžiausią galimybę bet kada tapti karaliais ir imperatoriais...

Ir jei nediegtų šono, papasakočiau tau, kaip kurie ne kurie iškilo į mano minėtas aukštybes vien savo narsingosios rankos galybės dėka, nors ir prieš tai, ir po to kentė vargus ir negandus. Štai narsingasai Galijos Amadis kartą pakliuvo į nagus savo mirtinam priešui burtininkui Arkalajui, ir tasai, kaip liudija patys patikimiausi šaltiniai, paėmęs jį nelaisvėn, pririšo vidury kiemo prie stulpo, griebė į rankas pavadį ir įkrėtė jam daugiau kaip du šimtus kirčių[140]. O kitas autorius, nežinomas, bet vertas pasitikėjimo, pasakoja, jog Saulės riteris vienoje pilyje buvęs įviliotas į spąstus: po jo kojomis prasivėrusi asla, ir jis nugarmėjęs į gilią duobę, o ten, požemy, piktadariai surišę jam rankas ir kojas, suleidę į vidurius vadinamąją klizmą — ledinio vandens su smėliu ir ko nenuvarę jo į kapus[141], ir jeigu tą didžios nelaimės valandą nebūtų padėjęs vienas burtininkas, ištikimas jo draugas, nedalingajam mūsų riteriui tikrai būtų buvę riesta...

Jeigu jau tokie godingi vyrai kentėjo, galiu ir aš pakentėti, juo labiau kad jie patyrė tokių baisių pažeminimų, kokių mudu kaip gyvi nesame patyrę; žinoki, Sančai, jog žaizdos, padarytos atsitiktinai pasitaikiusiais įnagiais, nedaro gėdos, nes dvikovų taisyklėse aiškiai pasakyta: jei dailidė smogs draugui kūle, kurią tuo metu laiko rankoje, ir nors tai neginčijamas mušimo įrankis, ne dėl to išvadoje bus rašoma, jog nukentėjusysis buvęs prikultas.

Duodu tau šį pavyzdį, kad negalvotumei, jog, mums nukentėjus tose grumtynėse, nukentėjo mūsų garbė, nes tie žmonės paprasčiausiai pritalžė mudu vėzdais: kiek pamenu, nė vienas neturėjo nei špagos, nei kardo, nei durklo.

— Kad nespėjau nė apsižvalgyti,— atsakė Sančas.— Jau buvau betraukiąs savo šveitrųjį kalaviją, bet jie mane kad pašventins per kuprą pušiniais basliais, net akys aptemo ir kojas pakirto, ir aš išsitiesiau toje pačioje vietoje, kur šiuo laiku ilsiu, ir ne širdį man skauda besvarstant, ar nukentėjo mano garbė nuo baslių, ar nenukentėjo, bet skauda kūną, sumuštą vėzdais, kurie paliko neišdildomą pėdsaką ir atmintyje, ir nugaroje.

— Niekados nepamirški, brolau Pansa,— tarė Don Kichotas,— jog nėra tokio prisiminimo, kurio neišdildytų laikas, ir nėra tokio skausmo, kurio nenumaldytų mirtis.

— Bene gali būti smūgių, skaudesnių už tuos, kuriuos tik laikas numaldo ir vien mirtis išdildo iš atminties? — atkirto Pansa.— Jeigu mūsų bėdai pagelbėt ganėtų poros šuteklių, nieko neimčiau į galvą, bet aš matau, jog nė visi prievilgai, kiek tik jų esama ligoninėje, nepadėtų mums atsistoti ant kojų.

— Liaukis, Sančai, nenuleisk nosies ir imki pavyzdį iš manęs,— tarė Don Kichotas.— Verčiau pažiūrėkime, kas daros Rosinantui: man regis, ir jam likimas nebuvo per daug maloningas.

— Ir nieko nuostabaus,— atsakė Sančas,— juk ir jisai išklydo nuotykių ieškoti. Tik stebiuosi, kad mano asilas taip pigiai atsipirko ir sveikatą išnešė, o mes tuo tarpu suvis besveikačiai likome.

— Nėra to blogo, kad neišeitų į gera,— tarė Don Kichotas.— Matai, dabar tavo palšis galės pavaduoti Rosinantą ir nugabenti mane į kokią pilį, kur pasigydysiu savo žaizdas. Joti tokiu gyvuliu riteriui nebus pažeminimas, nes, pamenu, esu skaitęs, jog gerasis senis Silenas, Linksmybės dievo auklėtojas ir mokytojas, įjojo į Šimtavartį miestą[142] raitas ant puikaus asilo, ir kuo smagiausiai jautėsi.

— Taigi kad raitas, kaip jūsų malonybė sakot,— atsiliepė Sančas,— bet joti raitam ir tysot skersai balno kaip pelų maišui — toli gražu ne vis viena.

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Žaizdos, gautosios mūšiuose, daro veikiau garbę nekaip gėdą[143], todėl, bičiuli Pansa, man nepriešgyniauki, o geriau, kaip sakiau, sukaupki jėgas ir atsistojęs užsodinki mane ant asilo tokia poza, kokia tau patinka, ir kuo greičiau keliaujam iš čia, kol nenusileido naktis ir neužklupo mūsų šioje dykynėje.

— Argi jūsų malonybė nepasakojot man,— atsiliepė Pansa,— jog klajojantys riteriai paprastai ištisus metus nakvoja dykumose ir tyruose, ir dar džiaugiasi tokia laime?

— Taip būna, kai jiems nieko kito nebelieka arba kai jie esti įsimylėję,— atsakė Don Kichotas.— Ir iš tiesų būta tokio riterio, kuris dvejus metus stovėjo ant uolos ir per karščius, ir per speigus, ir per darganas, o jo dama nieko apie tai nežinojo. Netgi Amadis, ir tas, pasivadinęs Rūškanuoju Gražuoliu, lyg aštuonerius metus, lyg aštuonis mėnesius[144], gerai nebepamenu, išgyveno ant Plikosios Uolos — mat turėjo kažin kokį nesusipratimą su savąja dama Oriana ir prisiėmė sau tokią

atgailą. Bet gana kalbų, Sančai, metas keliauti, kol dar asilui nenutiko kokia bėda kaip Rosinantui.

— To dar betrūko! — atsiliepė Sančas.

Trisdešimtsyk suvaitojęs, antra tiek padūsavęs ir keturiskart tiek kipšų ir perkūnų užkrovęs tam, kuris įklampino jį bėdon, Sančas pasikėlė, bet pusiaukelėje sulinko lyg turkiškas lankas[145] ir ilgokai nieku gyvu neįstengė atsitiesti. Tokias kančias kentėdamas, jis pažabojo ir pabalnojo asilą, kuris irgi veltui neleido laiko naudodamasis pernelyg nevaržoma laisve, tekusia jam tą dieną, o paskui pakėlė ant kojų Rosinantą, kuris tikriausiai būtų pralenkęs ir Sančą, ir jo poną, jeigu tik būtų mokėjęs aimanuoti.

Galų gale Sančas užkėlė Don Kichotą ant asilo, prisiejo iš užpakalio Rosinantą ir, paėmęs asilui už apynasrio, nupėdino daugmaž ton pusėn, kur, jo supratimu, traukėsi vieškelis. Nė mylios nenuėjus, likimas, tolydžio jiems vis palankesnis, išvedė jį vieškelin, ir tuoj pat jis pastebėjo užeigą, bet Don Kichotas, didžiai nudžiugęs, užginčijo jo žodžius pareikšdamas, jog ten esanti pilis. Sančas užsispyręs tvirtino, jog tai užeiga, o jo ponas — jog tai ne užeiga, bet pilis. Ir taip ilgai jie ginčijosi, jog, to ginčo nebaigę, spėjo prieiti užeigą, tad Sančas, nė neketindamas aiškintis, kas tai iš tikrųjų, su visa vilkstine įžygiavo į kiemą.

XVI PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS IŠMONINGAJAM BAJORUI NUTIKO UŽEIGOJE, KURIĄ JIS LAIKĖ PILIMI

Užeigos šeimininkas, pamatęs Don Kichotą skersą ant asilo, paklausė Sančą, kokia bėda ištikusi tą žmogų. Sančas atsakė, jog nieko ypatinga jam nenutikę — stačiai nusiritęs nuo uolos ir mažumą susilamdęs šonus.

Šeimininko pati nė kiek nepanėšėjo į smuklininkę: iš prigimties buvo jautri, nuoširdžiai atjaučianti savo artimo nelaimes; ji tuoj puolė slaugyti Don Kichoto ir paliepė dukteriai, jaunutei ir apveidžiai mergelei, padėti jai slaugyti svečią.

Užeigoje tarnavo merga, kilusi iš Asturijos, plačiažandė, riestanosė, suplotu pakaušiu, viena akimi žvaira — beje, ir antroji buvo ne visai sveika. Tiesa, buvo ji tvirtai suręsta, ir tai išlygino visus kitus jos trūkumus: ūgio nuo kojų iki galvos buvo mažiau nei septynių sprindžių, o pernelyg aukštai iškilusi kukštera vertė ją daug įdėmiau žiūrėti sau po kojomis, nei to būtų reikėję.

Taigi toji daili pana atėjo padėti šeimininkės dukteriai, ir jiedvi pataisė labai prastą guolį Don Kichotui palėpėje, kur, iš visa ko sprendžiant, kitados ilgus metus būdavo kraunamas šienas. Ten pat nakvojo ir mulų varovas, truputį toliau pasiklojęs sau guolį, ir nors pasidaręs jį buvo vien iš balnų ir gūnių, vis dėlto miegoti galėjo daug patogiau nei Don Kichotas, kuris turėjo keturias neobliuotas lentas, padėtas ant ne visai lygių suolų, čiužinį, plonumo ne ką storesnį už dygsniuotą antklodę, ir tokį gumburiuotą, kad jeigu pro plyšius nebūtų lindusios vilnos, ranka palietęs jų gumulus, būtum galėjęs pamanyti, jog tai akmenukai, dvi paklodes, ko gero, pasiūtas iš tos pačios odos, kuri naudojama skydams aptraukti, ir vilnonį apklotą, kurio gijas užsimanius būtų buvę nesunku suskaičiuoti, ir svarbiausia — nė sykio neapsirinkant.

Don Kichotas atsigulė į tą prakeiktą lovą, ir šeimininkė su dukterimi įniko jį gydyti, tad veikiai jis pasijuto nuo galvos iki kojų nuklijuotas traukais. Švietė jiems Maritornė — tuo vardu buvo asturė, ir šeimininkė, lipindama traukus, pastebėjo, kad svečio kūnas vienų mėlynių, ir pasakė, kad jis atrodo veikiau sumuštas nekaip susimušęs.

— Ne, jis nesumuštas,— tarė Sančas.— Visa bėda, kad uola pasitaikė šerpetota, pilna išsikišimų, ir kiekvienas toks išsikišimas paliko po mėlynę. Būkite gera, ponia,— pridūrė jis,— pataupykit tas pakulas, jos labai pravers ir kitiems, štai kad ir man truputį maudžia strėnas.

— Vadinasi, ir tamsta būsi nusiritęs? — paklausė šeimininkė.

— Ne, aš nenusiritau,— atsakė Sančas Pansa,— bet šitaip krūptelėjau pamatęs krintant savo poną, jog ligi šiolei maudžia kūną, lyg mane kas būtų žiauriai prikūlęs.

— Taip kartais pasitaiko,— įsiterpė mergelė.— Ir aš pati dažnai sapnuoju, kad krintu nuo bokšto ir vis nenukrintu žemėn, o pabundu iš miego kaip sudaužyta ir leisgyvė, lyg iš tiesų būčiau kritusi.

— Deja, ponia,— atsakė Sančas Pansa,— aš anaiptol nesapnavau, bet, būdamas kur kas žvalesnis ir budresnis nei dabar, staiga pamačiau, kad mano kūnas ne ką mažiau nusėtas mėlynėmis nekaip mano pono Don Kichoto.

— Kuo vardu tasai bajoras? — paklausė asturė Maritornė.

— Don Kichotas Lamančietis,— atsakė Sančas Pansa.— Tai klajojantis riteris, vienas šauniausių ir stipriausių, kokių pasauly kada nors regėta.

— O kas tai yra klajojantis riteris? — vėl paklausė merga.

— Ką, ar tik vakar tamsta gimusi, kad nežinai? — atsakė Sančas Pansa.— Įsidėki galvon, sese, klajojantis riteris — tai toks žmogus, kad Dieve duok! Čia jis gauna lazdų, o čia jau imperatorius, šiandie nėra pasauly už jį didesnio skurdžiaus ir nelaimėlio, o rytoj, žiūrėk, jisai pasiūlys savo ginklanešiui pasirinkti dvi ar tris karūnas.

— O kodėl gi jūs, tokiam geram ponui tarnaudamas, regis, grafystės, ir tos negavot dovanų? — įsiterpė šeimininkė.

— Labai jau greit norit,— atsakė Sančas.— Viso labo tik vienas mėnuo praėjo[146], kai mudu išvykom ieškoti nuotykių, ir kol kas dar nė vieno padoresnio neturėjom. Mat kartais būna ir taip, kad ieškai viena, o randi kita. Bet jeigu tik mano ponas Don Kichotas pagis nuo tų žaizdų, kitaip sakant, mėlynių, o aš pats liksiu gyvas ir sveikas, duodu jums žodį, niekad nemainysiu savo vilčių į prakilniausią ispanų didžiūno titulą.

Don Kichotas labai įdėmiai klausėsi visų tų kalbų, paskui, vargais negalais pasikėlęs lovoje, paėmė šeimininkei už rankos ir tarė:

— Patikėkite, žavingoji dama, jums nusišypsojo laimė atsiųsdama į jūsų pilį tokį žmogų kaip aš, nes aš neliaupsinu savęs tik todėl, kad liaupsinti save, kaip sakoma, žema, bet mano ginklanešys papasakos jums, kas toks esu. Tiek jums tepasakysiu, jog niekados neišdils iš mano atminties jūsų laboji paslauga ir jog būsiu jums dėkingas ligi paskutinio atodūsio. Ir jei dangaus valia neturėtų man tokios galios meilės įstatymai ir nebūtų pavergusi mano širdies savo žvilgsniu nedėkingoji gražuolė, kurios vardą kuždu mintyse, prisiekiu, jog mano laisvė per amžių amžius priklausytų šiosios žavingosios mergelės akims.

Šeimininkė, jos duktė ir geroji Maritornė suglumusios klausėsi klajojančio riterio, lyg jis būtų kalbėjęs graikiškai; suprato jos tik viena: kad jisai lyg giria ką, lyg mandagiai perša savo paslaugas,— ir vis dėlto, nepratusios prie tokių kalbų, žiūrėjo į jį stebėdamosi it į kokį neregėtą žmogų, nežinia iš kur atklydusį. Paskui, savo smuklės šneka padėkojusios mūsų riteriui už malonius žodžius, šeimininkė su dukterim išėjo, o asturė Maritornė ėmėsi gydyti Sančą, kuriam reikėjo slaugymo ne mažiau negu jo ponui.

Varovas su Maritorne iš anksto buvo sutaręs tą naktį smagiai pa-

siautėti, ir jinai davė žodį, svečiams nurimus ir šeimininkams sumigus, ateiti pas jį ir patenkinti visus norus, kokių tik jis turėsiąs. O apie tą šaunią mergą sklido kalbos, kad tokius pažadus ji tikrai tesinti, nors būtų davusi juos gūdžioje girioje ir be jokių liudytojų, nes labai didžiavosi savo bajoriška kilme[147], kurios, jos žodžiais tariant, negalinti pažeminti tarnystė užeigoje — mat, bėdų ir likimo negandų spaudžiama, turėjusi susitaikyti su savo padėtimi.

Prie pat durų, vidury tos šalinės, kur pro kiaurą stogą vidun spingsėjo žvaigždės, stovėjo kieta, ankšta, apgailėtina ir vylių pilna Don Kichoto lova, o ne per toliausia įsitaisė guolį Sančas, pasiklojęs nendrinį demblį ir užsiklojęs apklotu, nuaustu veikiau iš sutriušusių pakulų negu iš vilnų. Toliau buvo varovo guolis, įruoštas iš balnų ir visokiausių marškų, nuimtų nuo dviejų geriausių mulų, kurių jis turėjo dvylika, žvilgančių, apvalių ir eiklių, nes buvo vienas turtingiausių Arevalo[148] varovų, kaip sako šios istorijos autorius, gerai pažinojęs tą varovą, netgi, anot kalbų, atsiėjęs jam giminė ir todėl laikęs reikalinga skirti jam daugiau dėmesio...

...Apskritai Sidas Hamadas ben Inhalis — labai atidus ir nuoseklus visais atžvilgiais: tatai matyti iš to, jog jisai stengiasi neapeiti nė vieno tų dalykų, kuriuos mes šičia dėstome, netgi paties menkiausio ir niekingiausio, ir juo būtų pravartu sekti rimtiems istorikams, kurie įvykius pasakoja taip trumpai ir glaustai, jog visas gardumas, rodos, nuvarva per barzdą, o burnon nepatenka, ir kurie — gal per aplaidumą, gal iš piktos valios ar per neišmanymą — visą esmę palieka rašalinės dugne. Šlovė „Tablanto Rikamontiškio“ autoriui ir knygos apie grafo Tomiljo žygdarbius autoriui: kaip nuosekliai jie ten viską aprašo![149]

Taigi, užsukęs pasižiūrėti mulų ir antrąsyk įbėręs pašaro, varovas išsitiesė ant balnų ir ėmė laukti sąžiningosios Maritornės.

Traukais aplipintas Sančas irgi jau gulėjo, tik skausmas šonuose neleido sudėti bluosto. Skaudėjo šonus ir Don Kichotui, ir jis lyg zuikis gulėjo atviromis akimis.

Visoje užeigoje buvo tylu ir tamsu, tik viršum durų degė pakabintas žibintas.

Nedrumsčiama ramybė ir neatstojančios mintys apie įvykius, kas puslapis pasitaikančius daugumoje knygų, jo nelaimės kaltininkių, pažadino mūsų riteriui vieną tų keistų ir beprotiškų godų, kokių, vaizduotę paleidęs, gali bet kas nei iš šio, nei iš to prigodoti, o būtent: jis atvyksta į prašmatnią pilį (kaip jau sakėme, visas užeigas, kur jam

tekdavo apsistoti nakvynei, jis laikydavo pilimis), ir užeigos šeimininko, kitaip sakant, pilies savininko duktė, jo galantiškumo pakerėta, įsimyli jį ir pažada naktį, slapčia nuo tėvų, ateiti ir pabūti su juo vieną kitą valandėlę, tačiau, palaikęs tą nesąmonę, jo paties pramanytą, neginčijama tiesa, jis susikrimto ir, pagalvojęs, koks sunkus išbandymas laukia jo dorybingumo, širdies gilumoje tvirtai pasiryžo nesulaužyti ištikimybės savajai damai Dulsinėjai Tobosietei, nors pas jį ateitų ir pati karalienė Gvineverė su savo duenja Kintanjona.

Jam benarpliojant tas paikystes, išmušė valanda (tokia jam lemtinga), ir atėjo metas pasirodyti asturei; taip ir atsitiko: basa, vienmarškinė, storų gijų tinkleliu apsigobusi galvą, ji atsėlino į pasimatymą su varovu ir tyliais, lengvais žingsniais įžengė į palėpę, kur nakvojo trys svečiai; bet vos tik ji prisiartino prie durų, Don Kichotas išgirdo ją atšlepsint, atsisėdo lovoje ir, nepaisydamas traukų ir skausmų šonuose, išskėtė rankas pasirengęs apkabinti žaviąją mergelę. Asturė, užgniaužusi kvapą, įsitempusi, apgraibom tykino prie mylimojo ir staiga užsibedė ant Don Kichoto rankų,— jis tvirtai nutvėrė jai už riešo, patraukė artyn ir žado netekusią pasisodino ant lovos. Palietė jos marškinius, pasiūtus iš pašukinio audeklo, ir tarė sau, jog tai švelnus plonytis šilkas. Ant riešų mūvėjo ji stiklinių karoliukų apyrankę, bet jam pasidingojo, kad tai neįkainojami Rytų perlai. Plaukai, veikiau panašūs į karčius, buvo jam gryniausio arabų aukso gijos, savo spindesiu temdančios saulės šviesą. Iš burnos tikriausiai jai tvoskė prarūgusiomis mėsos salotomis, o jam pasirodė, kad nuo jos dvelkia svaigiais ir maloniais kvapsniais. Žodžiu, įsivaizdavo ją tokią, kokia vaizdavosi skaitytų knygų princesę, kuri, neįstengdama tramdyti savo jausmų, ateina lankyti sužeisto riterio, pasidabinusi visais minėtais papuošalais. Taip aptemęs protas buvo mūsų vargšui bajorui, kad nei tauriosios mergelės prisilietimas, nei tvaikas, trenkiąs nuo josios kūno, nei visa kita, kas nebūtų pravimdę nebent varovo, neatvėrė jam akių,— priešingai, jis tarėsi glėbesčiuojąs pačią grožio deivę. Ir, nepaleisdamas jos iš gniaužtų, švelniu ir meilingu balsu jis prabilo:

— O, kad įmanyčiau atsilyginti jums, žavioji ir prakilnioji dama, už tą didžią malonę, kuria teikėtės mane apdovanoti nedrausdama grožėtis dangiškuoju savo žavesiu! Tačiau likimas, be atvangos ujantis dorybinguosius, taip parikiavo, kad aš, nukankintas ir sudaužytas, atgulčiau į šį patalą ir kad, netgi geriausių norų vedamas, neįstengčiau patenkinti jūsų noro. Be šios kliūties, yra dar viena, neįveikiama, o būtent: ištikimybės priesaika neprilygstamajai Dulsinėjai Tobosietei,

vienintelei mano slaptingiausiųjų minčių valdovei. Taigi, jeigu mudviejų neskirtų tie kliuviniai, nepadaryčiau gėdos riterio vardui ir nepraleisčiau tokios gražios progos, man suteiktos jūsų begalinio gerumo.

Maritornė merdėjo iš baimės ir sruvo prakaitu Don Kichoto gniaužtuose: nesuprasdama ir net nesiklausydama jo kalbų, ji patyliukais stengėsi išsivaduoti.

Dorasis varovas, kuriam nedavė užmigti nedori geismai, iškart užjuto savo jaukintinę, kai tik ji įsėlino pro duris, ir įdėmiai sukluso, ką jai šneka Don Kichotas, o paskui, kamuojamas pavydulingos minties, kad asturė bus jį apgavusi su kitu, prisiartino prie Don Kichoto guolio ir stabtelėjo pasiklausyti jo neperprantamų kalbų, stengdamasis permanyti, ko tas nori; tačiau, pamatęs, kad merga stengiasi ištrūkti, o Don Kichotas jos nepaleidžia, jis ne juokais užsiuto — atsivėdėjo ir taip baisingai smogė kumščiu įsimylėjusiam riteriui į siaurą žandikaulį, jog tam iš burnos pliūptelėjo kraujas; tuo nesitenkindamas, užšoko jam ant krūtinės ir kojomis suskaičiavo visus šonkaulius nuo viršaus ligi apačios.

Don Kichoto lova, ir šiaip jau gana netvirta, juo labiau suręsta ant nepatikimo pagrindo, neišlaikė papildomo svorio, prisidėjusio drauge su varovu, ir tuoj driokstelėjo žemėn, o siaubingas griausmas prižadino užeigos šeimininką, kuris beregint sumetė, jog tai, be abejo, Maritornės išdaigos, nes, šaukiama visu balsu, ji neatsiliepė.

Norėdamas pasitikrinti, ar jo spėjimai teisingi, jis atsikėlė, užsižibino žibę ir nuėjo ton pusėn, kur, jo supratimu, vyko tąsynės.

Pamačiusi ateinant nežmoniškai įtūžusį šeimininką, merga persigando ir, visa drebėdama, smuko į guolį pas Sančą Pansą, kuris ramiai ramiai sau miegojo, prigludo ir susirietė į kamuolį.

Šeimininkas įsiveržė šaukdamas:

— Kur tu, šliundra? Kaip kažin ką, čia tavo darbas!

Sulig tais žodžiais Sančas kniostelėjo iš miegų; pajutęs lyg maišą užvirtus ant viršaus, tarė sau, kad jį bus užgulęs slogutis, ir ėmė kumščiais švaistytis į visas puses, daugiausia vis kliudydamas Maritornę, o toji, iš skausmo pamiršusi bet kokią gėdą, davė jam grąžos, ir tiek, kad tam išsyk visi miegai išlakstė; ir štai, jausdamasis nežinia kieno šitaip vaišinamas, jis pasikėlė kiek įmanydamas ir sukibo su Maritorne, ir tuomet tarp jųdviejų užvirė pačios nuožmiausios ir pačios smagiausios grumtynės, kokias tik galima įsivaizduoti.

Tuo tarpu varovas, šeimininko žibei šviečiant, pamatė, kad jo damai riesta, tad davė ramybę Don Kichotui ir puolė Maritornei į pagalbą. Puolė ir šeimininkas, tik kitokių ketinimų vedamas: įsitikinęs, jog visa ta košė užvirė dėl Maritornės, pasinešė ją deramai pamokyti. Toliau viskas vyko kaip toje pasakoje: „ta katė tą pelę, ta pelė tą virvę, ta virvė tą kartį",— varovas bakino Sančą, Sančas — mergą, merga jį, šeimininkas mergą, ir visi taip smagiai darbavosi kumščiais, kad nė vienam nekilo mintis atsipūsti. Gražiausia, kad pagaliau šeimininkui užgeso žibė, ir mušeikos, atsidūrę tamsoje, įniko plūkti vienas kitą ant nuomonės ir be jokio pasigailėjimo, tad kur kliudydavo kumštis — sveikos vietos nelikdavo.

Kaip tyčia užeigoje nakvojo vadinamosios senosios Toledo Šventosios brolijos gvardietis, ir jis, išgirdęs neįprastą grumtynių šurmulį, stvėrė savo valdžios ženklus, kaip antai: trumpą buožę ir skardinę su popieriais, ir, apgraibomis atsigavęs į palėpę, suriko:

— Teisingumo vardu įsakau liautis! Šventosios brolijos vardu įsakau liautis!

Pirmiausia gvardietis užkliuvo už Don Kichoto, kuris pritvotas be nuovokos tysojo aukštielninkas ant sugriuvusios lovos, ir, sučiupęs jam už barzdos, keliskart sušuko:

— Reikalauju pagarbos teisingumui!..

Tačiau, matydamas, jog nutvertasis nei muistosi, nei kruta, pagalvojo, kad jis negyvas, o visi kiti — galvažudžiai, ir vos tik tas įtarimas dingtelėjo galvon, dar garsiau suriko:

— Užremkite vartus! Nieko neišleiskite,— čia žmogus nužudytas!

Visi krūptelėjo išgirdę tą riksmą, ir kiekvienas sustojo it nudiegtas toje vietoje, kur jį užklupo gvardiečio balsas.

Užeigos šeimininkas grįžo į savo kambarį, varovas — ant savo balnų, merga — į savo užkaborį, tik nedalingieji Don Kichotas ir Sančas neįstengė pajudėti iš vietos.

Tuomet gvardietis paleido barzdą Don Kichotui ir nuėjo žiburio, idant sugaudytų ir suimtų nusikaltėlius; tačiau veltui darbas — šeimininkas, eidamas į savo kambarį, tyčia užpūtė žibintą, tad gvardiečiui norom nenorom teko pulti prie žaido, kur jis, ilgai vargęs, galų gale užsižibino kitą žibę.

XVII PERSKYRIMAS

KUR TOLIAU PASAKOJAMA, KIEK BEGALINIŲ VARGŲ PATYRĖ NARSINGASAI DON KICHOTAS IR JO IŠTIKIMASAI GINKLANEŠYS SANČAS PANSA UŽEIGOJE, KURIĄ MŪSŲ RITERIS SAVO NELAIMEI PALAIKĖ PILIMI

Tuo tarpu Don Kichotas atsigaivelėjo ir tokiu pat balsu, kokiu šaukėsi ginklanešio tysodamas Vėzdų slėnyje, įniko šauktis jo ir dabar:

— Sančai, bičiuli, ar miegi? Ar miegi, bičiuli Sančai?

— Koks čia gali būti miegas, po šimts kalakutų,— atsakė Sančas apmaudo ir kartėlio sklidinu balsu,— toks jausmas, lyg visi velniai nakčia būtų mane jodę.

— Be abejo, turi pagrindą taip galvoti,— tarė Don Kichotas.— Šiaip ar taip, arba aš nieko neišmanau, arba šioji pilis užkerėta, nes žinoki... Ne, pirmiausia turi prisiekti, kad ir po mano mirties laikysi paslaptyje tai, ką tau pasakysiu.

— Prisiekiu,— tarė Sančas.

— Todėl ir prašau prisiekti, kad man brangi kiekvieno žmogaus garbė,— paaiškino Don Kichotas.

— Sakau gi, kad prisiekiu saugot paslaptį ir po paskutinės jūsų malonybės dienos,— atrėmė Sančas,— ir Dieve duok, kad jau rytoj galėčiau ją išplepėti.

— Bene tiek bloga aš tau pridariau, Sančai,— paklausė Don Kichotas,— jei linki man tokios greitos mirties?

— Kuo jūs čia dėtas? — atsakė Sančas.— Stačiai nemėgstu ilgai ko nors laikyti ar saugoti, nes laikai laikai, o žiūrėk — jau supuvo.

— Šiaip sakysi ar taip,— tarė Don Kichotas,— o aš kliaujuosi tavuoju atsidavimu ir taurumu. Tai va, žinoki, šiąnakt man nutiko vienas neįprasčiausių nuotykių, kokiais galėčiau pasipuikuoti: trumpai drūtai, ne per seniausiai pas mane buvo atėjusi šios pilies valdovo duktė, tokia apveidi ir žavinga mergelė, kokios, skersai išilgai išieškojęs, gangreit visame pasaulyje nerastum. Bene aš įmanyčiau apsakyti jos grožį? O jos proto skvarbumą? O slepiamas grožybes, kurias aš, privalėdamas saugoti ištikimybę savo valdovei Dulsinėjai Tobosietei, apeinu ir nutyliu?

Tiek galiu tau pasakyti: gal dangus pavydėjo man tokios palaimos, kurią laimė įdavė tiesiai į rankas, gal (netgi tikriausiai), kaip sakiau, šioji pilis užkerėta, nes kaip tik tuo metu, kai mudu saldžiausiais ir švelniausiais žodeliais burkavome apie meilę, nežinia iš kur nei kada atsirado kumštis, pridurtas baisulingam milžinui prie rankos, ir tas kumštis atsivėdėjęs taip smogė man per žandą, jog ligi šiolei burna pilna kraujų, o paskui jis mane šitaip sumalė, kad dabar jaučiuosi prasčiau negu vakar, kai varovai, kaip tikriausiai prisimeni, pasikėsino į mūsų garbę už Rosinanto nekuklumą. Nejučia peršasi išvada, jog šios mergelės grožio lobį tikriausiai sergsti koks užkerėtas mauras ir jog tasai lobis, matyt, skirtas anaiptol ne man.

— Ir jau jokiu būdu ne man,— pridūrė Sančas,— mane taip pritalžė daugiau nei keturi šimtai maurų, jog vakarykštė vėzdų pyla atrodo stačiai lyg pyragai ir marginti meduoliai. Bet sakykit man, pone, kaip galima šitą nuotykį vadinti gražiu ir nepaprastu, jei dabar šit tysome it pagaliai? Jūsų malonybei dar nėra ko skųstis, bent jau paglėbesčiavot aną neprilygstamąją gražuolę, kaip sakėt. Na, o aš? Aš gavau tiek niuksų, kiek, tikiuosi, negausiu ligi grabo lentos. Matyt, toks jau nelaimingas užgimiau: nei aš klajojantis riteris, nei galvoju kada nors juo būti, o visos bėdos griūva ant mano galvos.

— Vadinasi, ir tau kliuvo? — paklausė Don Kichotas.

— Bene aš nesakiau, suk ją devynios, visą mano giminę? — atsakė Sančas.

— Nesikrimski, bičiuli,— tarė Don Kichotas.— Beregint sutaisysiu to neįkainojamojo balzamo, ir mudu akimoju pasveiksime.

Tuo tarpu gvardietis, galų gale užsižibinęs žibę, atėjo pasižiūrėti tariamojo lavono, ir Sančas, išvydęs jį vienais marškiniais, skepetaite apsirišusį galvą, su žibe rankoje ir tokį įtūžusį, paklausė savo poną:

— Pone, ar čia kartais ne anas užkerėtasis mauras? Bau ateina mums galo daryti sumetęs, jog dar neišgiežė viso apmaudo?

— Negali būti,— atsakė Don Kichotas,— užkerėtieji esti neregimi.

— Neregimi, bet užtat justinai juntami,— tarė Sančas.— Tai gali paliudyti mano šonai.

— Ir manieji tą patį galėtų paliudyti,— pritarė Don Kichotas.— Bet vis dėlto tai neduoda pagrindo manyti, jog žmogus, kurį mudu matome,— užkerėtasis mauras.

Gvardietis priėjo arčiau ir, pamatęs juodu ramiai bešnekučiuojan-

čius, apstulbo. Kas be ko, Don Kichotas tebegulėjo aukštielninkas: mirtinai prikultas ir aplipintas traukais, nestengė nė krustelėti.

Gvardietis priėjo prie jo ir paklausė:

— Na, kaip laikais, bėdžiau?

— Jumis dėtas, kalbėčiau truputį mandagiau,— atsiliepė Don Kichotas.— O gal jūsų krašte įprasta šitaip kalbėti su klajojančiais riteriais, nevėkšla?

Taip neprielankiai sutiktas ir juo labiau tokio apgailėtino žmogaus, gvardietis nesusitvardė ir užsimojęs paleido Don Kichotui galvon žibę su visu aliejum: laimė, kad išlakstė į šipulius ne mūsų riterio kiaušas, o žibė. Palėpėje vėl pasidarė tamsu, ir gvardietis tuoj pat išėjo pro duris.

— Jokios abejonės, pone,— tarė Sančas Pansa,— tai užkerėtasis mauras, ir, matyt, labai jau gaila jam to lobio, bet užtat negaila niuksų, kuriais dosniai mudu apdalijo dar žibe kartais žiebdamas.

— Tavo teisybė,— atsakė Don Kichotas,— bet nėra ko paisyti tų kerų ir nėra ko pykti dėl jų ir apmaudauti: kadangi tai neregimi padarai ir pamėklės — vadinasi, neturėsime kam keršyti, nors ir kaip norėtume. Atsikelki, Sančai, jei turi spėkų, šūktelėki šios tvirtovės komendantą ir pasistenki gauti man truputį acto, vyno, druskos ir rozmarinų, idant galėčiau sutaisyti gydomojo balzamo: tiesą pasakius, dabar manding jis labai man pravers, juo labiau kad baisiai kraujuoja tosios pamėklės sužeista galva.

Nors ir kaip maudė kaulus, Sančas vis dėlto atsikėlė ir patamsiais nuslinko ieškoti užeigos šeimininko, bet kaktomuša susidūrė su gvardiečiu, kuris klausėsi už durų, ką baudžiasi daryti priešai.

— Pone, nors ir kas jūs būtute,— tarė jam Sančas,— būkite toks geras, malonėkite duoti mums truputį rozmarinų, acto, druskos ir vyno, idant vaistų pasigamintumėme vienam šauniausių klajojančių riterių, kokių pasaulyje kada nors regėta, nes ansai ilsi patale, sužeistas užkerėtojo mauro, šioje užeigoje apsistojusio.

Išgirdęs tokias kalbas, gvardietis tarė sau, jog tam žmogui bus protas pasimaišęs, o kadangi jau švito, atidarė užeigos duris ir, pašaukęs šeimininką, persakė jam to keistuolio prašymą.

Šeimininkas davė tai, ko buvo prašomas, ir Sančas nunešė viską Don Kichotui, kuris, rankomis susiėmęs galvą, gailiai aimanavo iš skausmo, nors po teisybei, žiebus žibe, jam viso labo išdygo du di-

doki gumbai, o veidu sruvo anaiptol ne kraujas, kaip jis manė, bet prakaitas, išmušęs po patirtų sukrėtimų.

Šiaip ar taip, jis paėmė tuos, pasak jo, komponentus, sumaišė, suplakė, užkaitė ir nukėlė nuo ugnies tik tada, kai, jo nuomone, balzamas buvo paruoštas.

Paskum jis paprašė kolbos mišiniui supilti, o kadangi užeigoje tokių indų suvis nebuvo, ryžosi tam tikslui panaudoti skardinę nuo aliejaus, kurią šeimininkas didžiadvasiškai jam padovanojo, paskum Don Kichotas, žegnodamasis sulig kiekvienu žodžiu ir tarytum šventindamas skardinę, sukalbėjo per aštuoniasdešimt „Tėve mūsų", daugmaž tiek pat „Sveika, Marija", „Sveika, karaliene" ir „Tikiu", tose apeigose dalyvaujant Sančui, gvardiečiui ir užeigos šeimininkui,— varovas tuo metu kaip niekur nieko liuobė savo mulus.

Susitaisęs vaistus, Don Kichotas panūdo tuojau pats išmėginti to, jo žodžiais tariant, neįkainojamojo balzamo veikimą ir išgėrė visą kvortą — tiek, kiek, supylus skardinėn, jo liko puode, bet vos patraukė keletą gerų gurkšnių — taip pravimo, jog netrukus švariausiai išsituštino skrandį, o kadangi nuo traukulių ir stangų išpylė sodrus prakaitas, mūsų riteris paprašė šiltai jį apkloti ir visus išeiti.

Pasakyta — padaryta, ir Don Kichotas išmiegojo ilgiau nei tris valandas, o atsibudo toks lengvas ir žvalus, toks atsigavęs po pylos, jog tarė sau esąs visiškai sveikas ir nuoširdžiai patikėjo, kad jam iš tikrųjų pavykę pasigaminti Fjerabraso balzamo ir kad, tokių vaistų turint, jam nesą ko bijoti bet kokių, nors ir pačių grėsmingiausių susirėmimų, mūšių ir grumtynių.

Stebuklingas pono išgijimas sukrėtė Sančą Pansą, ir jis paprašė atiduoti jam likučius, o jų puode buvo dar apsčiai. Don Kichotas sutiko, ir Sančas, abiem rankom apgniaužęs puodą, užsivertė jį ir, kupinas karšto tikėjimo ir dar karštesnio noro pasveikti, susipylė ryklėn ne ką mažiau to skystimo negu jo ponas.

Deja, vargšo Sančo Pansos skrandis, matyt, buvo ne toks jautrus kaip pono: prieš susivemiant, jį surietė tokie diegliai ir traukuliai, taip išpylė prakaitas ir perėmė toks silpnumas, kad jis nė kiek nebeabejojo, jog išmušė paskutinė valanda, ir, netverdamas skausmu ir sielvartu, keikė ir balzamą, ir piktadarį, tuo balzamu jį pavaišinusį.

Matydamas jį taip kenčiant, Don Kichotas tarė:

— Man regis, Sančai, tau bloga todėl, kad nesi įšventintas į riterius, nes, mano supratimu, balzamas padeda tiktai tikriems riteriams.

— Jeigu jūsų malonybė tai žinojot,— atkirto Sančas,— kuriam galui leidot man jį gerti, velniai rautų mane ir visą mano giminę? Tuo tarpu gėrimas pradėjo veikti, ir vargšas ginklanešys pratrūko tuštintis pro abu galus, ir taip staigiai, jog nuėjo perniek ir nendrinis demblys, ant kurio jis susmuko, ir pakulinis apklotas, kuriuo dangstėsi. Jis sruvo, plaukte plaukė prakaitu, raitėsi traukulių tampomas, tolydžio netekdamas nuovokos, tad ne tik jis pats, bet ir visi susirinkusieji pamanė, kad tuoj nukratys kojas.

Tas šuoras ir negandas truko beveik dvi valandas, bet ir paskum ginklanešiui nepalengvėjo kaip jo ponui,— priešingai, jis pasijuto kaip sudaužytas ir toks nusigalavęs, jog nebevaliojo laikytis stačias. Tuo tarpu Don Kichotas, kaip sakėme, pasijuto toks žvalus ir sveikas, jog panoro tuoj pat iškeliauti nuotykių ieškoti: jam atrodė, kad kiekviena sugaišta valandėlė — neatitaisoma skriauda žmonijai ir visiems tiems, kurie reikalingi jo, Don Kichoto, globos ir paspirties, be to, dar daugiau ryžto ir pasitikėjimo pridėjo balzamo stebuklingoji galia. Tad, to įkarščio perimtas, pats pasibalnojo Rosinantą ir apruošė asilą, paskum padėjo ginklanešiui apsirengti ir užsiropšti ant palšio, sėdo į balną ir, pajojėjęs į diendaržio galą, nučiupo ten stovėjusią smeigeną, turinčią pavaduoti jam kovinę ietį.

Visi žmonės — o užeigoje jų buvo dvi dešimtys, jei ne daugiau,— susirinko pažiopsoti į iškeliaujantį riterį, drauge su visais — ir šeimininkų duktė; jis taipgi akimis ją gerte gėrė ir tolydžio taip sunkiai dūsavo, sakytumei tie atodūsiai būtų veržęsi iš krūtinės gilumos, tad visi buvo įsitikinę, jog tikriausiai jam šonus maudžią,— bent jau tie, kurie iš vakaro matė jį traukais aplipintą.

Kai abudu jau sėdėjo raiti, Don Kichotas prijojo prie užeigos durų ir, kreipdamasis į šeimininką, oriu ir iškilniu balsu prabilo:

— Sunku apsakyti, galingasai komendante, kiek dėmesio ir atidumo buvo man skirta jūsų pilyje, tad lieku jums labai skolingas ir kaip gyvas to nepamiršiu. Būčiau laimingas, jei galėčiau atsidėkoti atkeršydamas kokiam išdidėliui, kuo nors jus nuskaudusiam, nes turėkite omeny, jog manoji priedermė — teikti paramą silpniesiems, keršyti už skriaudžiamuosius ir bausti piktavilius. Perkratykite atmintį, ar nebus ko nors panašaus jums nutikę, o jeigu prisiminsite — drąsiai tarkite žodį: prisiekiu riterių ordinu, kuriam priklausau, jog viskas bus padaryta ir atpelnyta sulig jūsų valia.

Šeimininkas atsakė jam su tokia pat nedrumsčiama ramybe:

— Godingasai riteri, aš neprašau, kad jūsų malonybė keršytute

mano skriaudėjams, prireikus aš pats sugebėsiu kuo gražiausiai atsikeršyti. Aš tiktai tiek pageidauju, kad jūsų malonybė apsimokėtute už naktigultą mano užeigoje, o būtent: už vakarienę ir dvi lovas, taipgi už šiaudus ir avižas jūsų gyvuliams.

— Vadinasi, čia užeiga? — paklausė Don Kichotas.

— Ir gana padori,— atsakė šeimininkas.

— Atseit ligi šiolei mano klysta,— tarė Don Kichotas.— Tiesą pasakius, maniau, jog tai pilis, ir gana neprasta, bet jeigu tai ne pilis, o užeiga, jums nieko kita nelieka, kaip atsisakyti užmokesčio, nes aš neturiu teisės nusižengti klajojančių riterių nuostatams, o man gerai žinoma — galiu pasiremti bet kuria skaityta knyga,— kad užeigose jie niekados nėra mokėję nei už naktigultą, nei už ką kita, nes pagal įstatymą ir teisingumą privalu svetingai suteikti jiems viešnagę kaip atpildą už tuos vargus ir negandus, kuriuos jie kenčia nuotykių ieškodami, o nuotykių jie ieško dieną naktį, žiemą vasarą, pėsti ir joti, kęsdami alkį ir troškulį, karščius ir šalčius, nepaisydami gamtos gaivalų ir šios žemės negerovių.

— Kas man rūpi,— atsakė šeimininkas.— Mokėkit, kas priklauso, ir baigta. Pasakas apie riterius galėsit sekti kam tik norėsit, o man reikia sekti, kad pinigai eitų į kišenę.

— Jūs — stuobrys netašytas ir nesvetingas šeimininkas,— atkirto Don Kichotas.

Pentinais spūstelėjęs Rosinantui pašones ir skersai balno pasidėjęs smeigeną, nekliudomas išjojo pro vartus ir, netgi nurisnojęs gerą galą, neatsigręžė pasižiūrėti, ar įdurmu seka ginklanešys.

Matydamas, jog riteris išjojo neapsimokėjęs, šeimininkas pareikalavo pinigų iš Sančo Pansos, bet šis pareiškė, kad jeigu jau ponas nesiteikęs apsimokėti, nemokėsiąs nė jis, nes, būdamas klajojančio riterio ginklanešiu, privaląs kruopščiai laikytis tų pačių ordino taisyklių ir nuostatų, kitaip sakant, nieko nemokėti nei smuklėse, nei užeigose.

Šeimininkas įtūžo ir pagrasino, kad jeigu Sančas nemokėsiąs, vis tiek jis atsiimsiąs, kas priklauso, tik jam, Sančui, neišeisią į sveikatą.

Į tai Sančas atsakė, jog, remdamasis riterių ordino kodeksu, kuriam prisiekęs jo ponas, jis nemokėsiąs nė varioko, nors tai kainuotų jam gyvybę: mat jis neketinąs griauti gražaus seno klajojančių riterių papročio ir negeidaująs, kad ateities ginklanešiai jį smerktų prikaišiodami nusižengus tokiam teisingam įstatymui.

Taip parikiavo nelaimingojo Sančo pikta dalia, jog užeigos kieme tarp susirinkusiųjų pasitaikė keturi vilnakaršiai iš Segovijos, trys adatininkai iš Kordobos Žirgo aikštės ir du prekijai iš Sevilijos Prekyvietės — visi kaip vienas pasiutvaikiai, pramaniūgai, pramuštgalviai ir valiūkai: lyg susitarę ar kieno prikurstyti, jie prišoko prie Sančo, nukėlė nuo asilo, įvertė į šeimininkų apklotą, kurio vienas nepatingėjo atnešti, paskui žvilgtelėjo aukštyn ir, pamatę, jog jų sumanytai išdaigai trukdys pernelyg žemas stogas, nutarė eiti į dangum dengtą diendaržį, o ten, paguldę Sančą vidury apkloto, ėmė jį mėtyti aukštyn žaisdami lyg su šuniuku per Užgavėnes.

Svaidomas bėdžius žviegė it skerdžiamas, ir jo ponas, išgirdęs rėkiant, stabtelėjęs įsiklausė ir tarė sau, kad jo laukia koks naujas nuotykis, bet veikiai pažino ginklanešio balsą, pasuko atgal ir liumpsėdamas nurisnojo prie užeigos, ten pamatė, jog vartai užkelti, ir nujojo patvoriu tikėdamasis kaip nors įsmukti į vidų, tačiau, vos prijojęs diendaržį, aptvertą palyginti neaukšta siena, išvydo, kaip tyčiojamasi iš jo ginklanešio.

Sančas taip dailiai ir mikliai skraidė aukštyn, kad jeigu būtų numalšęs pyktis, kunkuliuojantis Don Kichoto krūtinėje, esu tikras, būtų pratrūkęs juokais.

Don Kichotas buvo bebandąs nuo arklio perlipti ant sienos viršaus, bet jautėsi toks silpnas ir sudaužytas, jog nevaliojo netgi nusėsti, ir todėl pasitenkino tuo, kad, smūksodamas balne, apipylė Sančo mėtytojus srautu rinktinių keiksmų ir užgaulių, kurių čia nesiryžtu kartoti; vis dėlto skrajūnas Sančas nesiliovė aimanavęs, tolydžio grūmodamas padaužoms arba melsdamas pasigailėjimo, o tie nenustojo kvatoti ir išdaigauti, net ausies nekreipė į jo balsą, kol galiausiai nuvargę jį paleido.

Paskui jie atvedė asilą, įsodino Sančą balnan ir apsiautė rudine, o gailiaširdė Maritornė, matydama jį tokį nusigalavusį, tarė sau, kad būtų ne pro šalį duoti jam atsigerti, ir, nubėgusi prie šulinio, atnešė ąsotį vėsutėlio vandens.

Sančas paėmė ąsotį ir jau buvo bekeliąs jį prie burnos, bet staiga išgirdo savo poną šaukiant:

— Sančai, sūneli, negerki vandens, negerki, sūneli, o mirsi! Žiūrėk, štai švenčiausiasis balzamas (ir parodė jam skardinę): išgersi du lašelius — ir vėl būsi sveikas.

Sančas pažvelgė į jį skersa akimi ir dar garsiau sušuko:

— Gal jūsų malonybė pamiršot, kad aš ne riteris, po šimts kala-

kutų, o gal norit, kad išvemčiau ir tuos vidurius, kurie dar liko po šios nakties? Pasilaikykit tą gėralą kipšams novyti, o man duokit ramybę...

Taip taręs, jis iškart apžiojo ąsotį, bet, sulig pirmuoju gurkšniu suvokęs, jog tai paprasčiausias vanduo, nustojo gerti ir paprašė Maritornę atnešti vyno, ir ji mielai patenkino jo pageidavimą, netgi užsimokėjo iš savo kišenės — matyt, ne veltui apie ją kalbėta, kad, manydamasi tokiu amatu, vis dėlto dar nepraradusi kai kurių krikščionės dorybių.

Išmaukęs vyną, Sančas užkulniais pamugino asilą ir, plačiai atlapojęs užeigos vartus, išjojo džiaugdamasis, jog nesumokėjo nė skatiko ir vis dėlto ištrūko, nors, aišku, ir teko atsakyti įprastiniams jo laiduotojams — šonams. Tiesa, šeimininkas dar nučiupo jo doklą, kad bent šį tą atsiimtų už naktigultą, bet Sančas jo nė nepasigedo — toks buvo įsijaudrinęs.

Sančui nutolus, šeimininkas buvo beeinąs užsklęsti vartų, bet ginklanešio mėtytojai atkalbėjo: tai buvo tokie pramuštgalviai, jog nė dviejų variokų nebūtų davę už Don Kichotą, nors jis ir tikrai būtų buvęs Apvaliojo Stalo riteris.

XVIII PERSKYRIMAS

KURIAME PASAKOJAMA APIE SANČO PANSOS POKALBĮ SU SAVO PONU DON KICHOTU IR KITUS PAMINĖTUS NUOTYKIUS

Sančui trūko jėgų net asilui paraginti — toks išglebęs ir leisgyvis prijojo jis prie savo pono. Išvydęs jį tokį, Don Kichotas tarė:

— Dabar jau tikiu, gerasis Sančai, kad toji pilis, arba užeiga, tikrai užkerėta. Kitaip ir būti negali. Bene tie, kurie taip žiauriai smaginosi tave kankindami,— ne pamėklės ir ne atklydėliai iš ano pasaulio?.. Tuo esu tikras, nes tuomet, kai per diendaržio sienos viršų stebėjau tavo baisingos tragedijos paveikslus, neturėjau spėkų perlipti per sieną anei nusėsti nuo Rosinanto,— aišku, kad buvau užkerėtas. Duodu tau garbės žodį, jei būčiau stengęs perlipti sieną ar nusėsti,

taip būčiau atkeršijęs tiems pašlemėkams ir nenaudėliams, jog kol gyvi prisimintų tą pamoką ir nebenorėtų tyčiotis iš žmonių, nors, aišku, būtų tekę nusižengti riterių nuostatams, kurie, kaip jau ne sykį tau aiškinau, leidžia riteriui kelti ranką prieš neriterį tik išimtiniais ir kraštutiniais atvejais, kai kėsinamasi į jo gyvastį ir garbę.

— Jei būčiau galėjęs, ir pats būčiau atsikeršijęs,— tarė Sančas,— bet visa bėda, kad negalėjau. Vis dėlto manau, jog tie, kurie mane taip šankino,— ne pamėklės ir ne užkerėti žmonės, kaip jūsų malonybė sakot, o tokie pat žmonės kaip ir mudu, ir kiekvienas turi vardą: girdėjau, kaip, mane mėtydami, vadino vienas kitą Pedru Martinesu ir Tenoriju Ernandesu, o šeimininką, Chuaną Palomekę, šaukė Kairiu. Žodžiu, viešpatie mano, peršokti per sieną ir nulipti nuo arklio neleido jums anaiptol ne kerai, o kažin kokia kita jėga. Ir iš viso to man daros aišku, jog per visus tuos nuotykius, kurių mudu ieškom, galų gale įsivelsim į tokius prietikius, jog imsim nebeskirti, kur kairė, o kur dešinė. Kaip sako mano trumpas protas, geriausia ir teisingiausia būtų mudviem grįžti namo: dabar pati javapjūtė, metas kibti į ūkio darbus, o mes čia paikiojam, kaip žmonės sako, nuo vilko bėgam — ir vis ant meškos užbėgam.

— Kaip tu menkai išmanai riterystės meną, Sančai! — sušuko Don Kichotas.— Nepaistyki niekų ir turėki kantrybės: vieną gražią dieną pats įsitikinsi, kaip garbinga vykdyti riterio priedermes. Na, sakyki man, kur gali gauti didesnį malonumą ir tokį pasitenkinimą, kokį gauni laimėdamas mūšį ir nugalėdamas priešą? Niekur kitur, savaime suprantama.

— Gal ir jūsų teisybė,— atsakė Sančas,— bet aš tokių dalykų neišmanau. Tik žinau, jog nuo to laiko, kai mudu tapome klajojančiais riteriais, tiesą pasakius, klajojančiu riteriu tapote jūsų malonybė (nes aš jokių teisių neturiu į tokį garbingą titulą), taigi nuo to laiko mes nesame laimėję nė vieno mūšio, nebent grumtynes su biskajiečiu, bet ir jose jūsų malonybė netekote pusės ausies ir pusės šalmo, ir ligi šiolei mudu nieko kito nesame patyrę nei gavę, tik lazdų ir niuksų, lazdų ir niuksų, o aš dar, be to, buvau pamėtytas, ir mėtė mane kažkokie užkerėti žmonės, kuriems negaliu net atsikeršyti, todėl iš kur aš galiu žinoti, koks būna malonumas nugalėti priešą, kaip jūsų malonybė sakote.

— Štai kas man labiausiai neduoda ramybės, o ir tau tikriausiai, Sančai,— atsiliepė Don Kichotas,— tačiau aš pasistengsiu kaip galima greičiau įsigyti taip meistriškai nukaltą kalaviją, kad riteriui, kuris

jį juosi, jokie kerai nebaisūs. O gal likimas įduos man į rankas Amadžio kalaviją, tą patį, kurį jis turėjo, kai buvo vadinamas Liepsningojo Kalavijo riteriu,— visų šveitriausią kalaviją, kokiu šioje žemėje kada nors yra kovęsi riteriai: mat, be kita ko, buvo skudrus kaip skustuvas, imdavo netgi pačius tvirčiausius šarvus, kad ir užkerėtus.

— Tokia jau mano dalia,— tarė Sančas,— kad jeigu taip ir atsitiktų ir jūsų malonybė prasimanytumėt tokį kalaviją, vis tiek jis tarnautų ir praverstų tiktai įšventintiems riteriams, panašiai kaip balzamas, o ginklanešiams visa ta laimė kaip paprastai per šonus išeina.

— Nesibaiminki, Sančai,— tarė Don Kichotas,— Aukščiausiasis tavęs neapleis.

Taip juodviem besišnekant, Don Kichotas pastebėjo priešaky artėjant keliu dideliausią tirštą dulkių debesį, o jį pamatęs atsisuko į Sančą ir tarė:

— Atėjo diena, Sančai, kada pagaliau paaiškės, kokią didžią laimę man ruošė likimas, atėjo diena, sakau tau, kada kaip visados įrodysiu narsingosios savo rankos galybę ir įvykdysiu žygdarbius, kurie bus amžių amžiams įrašyti į Šlovės knygą. Ar matai, Sančai, aną dulkių debesį? Tai va, čionai žygiuoja nesuskaitoma kariauna, įvairiausių ir skirtingiausių pasaulio tautų pulkų pulkai.

— Vadinasi, ne viena, o visos dvi,— atsakė Sančas,— nes kitoje pusėje kyla lygiai toks pat dulkių debesis.

Don Kichotas atsigręžė ir pamatė, jog Sančas sako teisybę; jis nepaprastai apsidžiaugė ir tarė sau, kad abi kariaunos, be abejo, ketina susitikti ir susiremti vidury neapžvelgiamos lygumos,— mat kas valandą, kas akimirką jo vaizduotė knibždėte knibždėjo grumtynių, kerų, pergalių, pralaimėjimų, meilės žygių, kvietimų dvikovon — žodžiu, visų tų paikysčių, kurios rimtai dėstomos riterių romanuose, ir visi jo darbai, visos mintys ir kalbos neišvengiamai krypo ta linkme, nors iš tikrųjų dulkes, jo pastebėtas, kėlė dvi didelės bandos avių, artėjančios keliu iš priešingų pusių, bet dulkėse jų nebuvo matyti ligi tol, iki jos priėjo visai arti. Ir Don Kichotas su tokiu įkarščiu tvirtino, jog tai dvi kariaunos, kad Sančas pagaliau irgi tuo patikėjo ir paklausė:

— Viešpatie, ką gi mes darysim?

— Ką darysim? — pakartojo Don Kichotas.— Teiksime paramą ir paspirtį silpniesiems ir bėdos tektiesiems. Žinoki, Sančai, štai šiai kariaunai, kuri atžygiuoja priešais, vadovauja ir komanduoja didis

imperatorius Alifanfaronas, plačiosios Trapobanos salos valdovas, o tai, kuri artėja mums iš užnugario,— jo priešas, garamantų karalius Pentapolinas Smauktarankovis[150], taip vadinamas todėl, kad visados, prieš stodamas į mūšį, atsiraito dešinės rankovę.

— Ko gi tuodu valdovai taip nekenčia vienas kito? — paklausė Sančas.

— Ogi todėl,— atsakė Don Kichotas,— kad Alifanfaronas, užkietėjęs pagonis, beprotiškai myli Pentapolino dukterį, žavią, grožiu kerinčią damą, be to, krikščionę, o tėvas neketina leisti jos už pagonių karaliaus, kol tas neišsižadės netikrojo pranašo Mahometo tikėjimo ir neatsivers į krikščionybę.

— Barzda prisiekiu![151] — sušuko Sančas.— Ir gerai daro tas Pentapolinas, o aš, savo ruožtu, esu pasiryžęs jam padėti kaip įmanydamas.

— Ir atliksi savo priedermę, Sančai,— tarė Don Kichotas,— nes stoti į tokius mūšius leistina ir neįsišventinus į riterius.

— Viskas aišku,— tarė Sančas,— tik nežinia, kur dėsim asilą, kad tikrai susirastume jį po susirėmimo. Man regis, vargu ar pritinka joti į mūšį raitam ant asilo.

— Tavo teisybė,— pritarė Don Kichotas.— Vienintelė išeitis — palikti jį likimo valiai, o kas bus, tas: juk, mūšį laimėję, turėsime tiek žirgų, kad ir Rosinantui, ko gero, atsiras lemtas užvadas. O dabar įdėmiai klausykis ir dėkis į galvą: aš tau išvardysiu svarbiausius riterius, žygiuojančius ir vienos, ir kitos kariaunos gretose, o kad geriau juos įžiūrėtumei ir įsidėmėtumei, užjokime ant ana tos kalvos, iš kur abi kariaunos bus matyti kaip ant delno..

Pasakyta — padaryta: Don Kichotas ir Sančas įjojo į kalvą, iš kur abidvi kaimenės, mūsų riterio paverstos kariaunomis, būtų buvę aiškiai matomos, jeigu, dulkių debesų dengiamos ir gaubiamos, nebūtų tavaravusios akyse, ir vis dėlto, vaizduotėje matydamas tai, ko ne tik nebuvo matyti, bet ir apskritai nebuvo, Don Kichotas prabilo pakeltu balsu:

— Matai aną riterį skaisčiai geltonais šarvais, kurio skyde karūna vainikuotas liūtas guli nuolankus po mergelės kojomis,— tai narsingasai Laurakurpijas, Sidabro Tilto valdovas[152].

Ansai, kurio šarvai gėlytėm aukso ištapyti, o skydo mėlynajame lauke trys sidabro karūnos,— tai grėsmingasai Gorilembas, Griboninijos didysis kunigaikštis.

Anas sąnaringasai riteris, šuoliuojantis jam iš dešinės,— tai Kard-

barbaranas Kamuoliškis, visų trijų Arabijų[153] valdovas; šarvai jo iš gyvačių išnarų, o vietoj skydo — vartai tos šventovės, kurią, kaip sako padavimas, sugriovė kitados Samsonas[154], savo gyvybės kaina atkeršydamas priešams.

Dabar kitur nukreipki žvilgsnį ir pažiūrėki: tiesiai priešaky kitos kariaunos — amžinai pergalingasai ir niekieno nenugalimasai Vedlinelis Kvatonaniškis, Naujosios Biskajos viešpats; šarvai jo marginti melsvais, žaliais, baltais ir geltonais langeliais, o skydo rainame lauke auksinis katinas, po juo — tik vienas trumpas žodis *Miau*, jo damos vardo santrumpa, nes jo dama, jeigu gandais tikėsim, Miaulina Neprilygstamoji, duktė kunigaikščio Saldanijo Algėdiškio.

Ansai, kurį vos paneša negriuvęs žviginis sunkiasvoris, kurio šarvai balti kaip sniegas, o skydas baltas ir be jokio ženklo,— tai riteris naujokas, kilęs iš prancūzų, vardu Pjeras Papenas[155], Kaušanijos baronijų valdovas.

Ansai, kuris pentinais duria eikliam dryžuotam zebrui į pašones ir kurio šarvai traukti melsvu emaliu,— tai galingasai Gyslonijos kunigaikštis Kemsarausūras Girinkiškis; skyde jo — smydras ir šūkis, kastiliškai užrašytas: *Ginkis mano laimę...*

Ir taip, paleidęs vaizduotę, kaip niekad apvaldytą beprotybės, vieną po kito jis vardijo abiejų menamų kariaunų riterius, kiekvienam akimoju pramanydamas herbą, spalvas, ženklą ir šūkį, ir neatsikvėpdamas varė toliau:

— Kariauna, atžygiuojanti iš priekio, sutelkta ir sudaryta iš įvairiausių genčių: iš tų, kurios nuo seno geria garsingojo Ksanto gėlą vandenį; iš tų, kurios mynioja Masilijos kalnų pievas; iš tų, kurios laimingojoj Arabijoj smulkutėles aukso smiltis sijoja; iš tų, kurios it dausose gyvena įstabiose ir vėsiose pakrantėse Termodonto krištolinio; iš tų, kurios auksingąjį Paktolį stengiasi išsemti iki dugno; iš numidų, piktavilių; iš persų, taikliausiai laidančių strėles; iš partų, midų, kurie šauniausiai traukdamiesi kaunas[156]; iš arabų, klajojančių visur su savo būstais; iš skitų, garsių tiek žiaurumu, tiek baltąja oda; iš etiopų kiauralūpių; iš begalės kitų genčių, kurias skiriu iš veido ir matau, bet prisiminti negaliu jų vardo.

Gretose kitos kariaunos — tieji, kurie malšina troškulį vaiskiaisiais vandenais Bečio, ringuojančio alyvmedžių laukais, ir tie, kurie gaivinasi ir puoselėja veidus drėgme nuo amžių neišsenkamo auksingo Tacho, ir tie, kurie pražūtų be dieviškojo Chenilio išganingų vandenų, ir tie, kurie žolingas pievas mynioja aplinkui Tartesidą, ir tie, kurie

laimingi sau gyvena Chereso Eliziejaus laukuose, ir turtingieji lamančiečiai, vainikais aukso varpų vainikuoti, ir senovės gotų palikuonys, nuo kojų lig galvos apsikaustę plienu, ir tie, kurie ramia tėkme garsioj Pisuergoj maudos, ir tie, kurie bandas skaitlingas gano užlajų platybėj vingiuotosios Gvadianos, garsėjančios slėpiningąja vaga[157], ir tie, kurie nuo šalčio dreba miškuose Pirėnų ir Apeninų iškilių sniegynuos,— žodžiu, visi, kurie Europoj laikos ir gyvena.

Viešpatie, kiek kraštų suminėjo Don Kichotas, kiek tautų išvardijo, akies mirksniu kiekvienai priskirdamas tik jai būdingų bruožų,— ir visa tai jis pasisėmė ir sugėrė iš melagingų knygų!

Sančas Pansa klausėsi išsižiojęs, bet nesakė nė žodžio, tik tolydžio žvalgėsi aplink, ar nepamatysiąs tų pono vardijamų riterių ir milžinų, o nepastebėjęs nė vieno, kreipėsi į jį šiais žodžiais:

— Pone, turbūt velniai nujojo visus tuos jūsų milžinus ir riterius, kad aš jų nematau, o gal jie taipgi užkerėti kaip tos pamėklės, kurios vaidenosi mums praeitą naktį?

— Kaip tu gali taip kalbėti? — sušuko Don Kichotas.— Nejaugi negirdi žirgų žvengimo, ragų gausmo, būgnų tratėjimo?

— Girdžiu tik avių bliovimą,— atsakė Sančas,— ir daugiau nieko...

Taip ir buvo, nes per tą laiką abidvi bandos visai priartėjo.

— Baimė įsismelkė tau į širdį,— tarė Don Kichotas,— todėl tu, Sančai, nei matai, nei girdi, kas dedas iš tikrųjų, o baimė daug gali: ji sutrikdo mūsų jausmus ir pojūčius, idant viskas atrodytų kitoniškai. Ir jeigu tau baisu, traukis į šalį ir palik mane vieną, aš ir pats vienas pajėgsiu palenkti pergalę į tą pusę, kuriai stosiu pagalbon...

Sulig tais žodžiais dūrė pentinais Rosinantui ir, persisvėręs ietį, žaibo greitumu nusileido nuo kalvos.

Sančas suriko jam įkandin:

— Grįžkit, jūsų malonybe pone Don Kichote, kaip Dievą myliu, jūs puolat avis ir avinus! Grįžkit! Dievulėliau, ir kam aš atėjau į šitą pasaulį! Kur jūsų galva, pone? Žiū, nėr čia jokių milžinų nei riterių, nei katinų, nei šarvų, nei skydų, nei vienspalvių, nei dvispalvių, nei įvairiaspalvių — nė velnio čia nėra. Ką jis daro? Pasigailėk manęs, Viešpatie!

Don Kichotas nė neketino grįžti, netgi priešingai — kaip tik tuo metu skardžiai suriko:

— Pirmyn, riteriai, pirmyn, narsingojo imperatoriaus Pentapolino Smauktarankovio vasalai, ištikimi savo siuzereno vėliavai, jokite man

iš paskos ir pamatysite, kokio greito atpildo susilauks jo priešas Alifanfaronas Trapobaniškis!

Taip šaukdamas, Don Kichotas įsiveržė į pačią avių pulko tirštumą ir įniko taip įnirtingai ir nuožmiai smaigstyti jas ietimi, lyg tai iš tikrųjų būtų buvę jo mirtini priešai.

Piemenys ir bandos šeimininkai pratrūko plyšoti, kad jis liautųsi, bet, matydami, jog žodžiai negelbsti, atsirišo savo vilkstes, ir Don Kichotui pro ausis ėmė švilpti akmenys sulig kumščiu didumo.

Mūsų riteris nepaisė akmenų, tik šūkavo, jodinėdamas po mūšio lauką:

— Kurgi tu, išpuikėli Alifanfaronai? Pasirodyk! Aš — riteris, geidžiantis dvikautėj vyras prieš vyrą išmėginti, ar turi dar spėkų, ir gyvastį tau atimti keršydamas už narsingąjį Pentapoliną Garamantiškį, kuriam tu drįsti širdį užduoti!

Tuo metu pašonę jam kliudė dailus, vandens nugludintas akmuo ir įmygo du šonkaulius. Skausmo nudiegtas, Don Kichotas tarė sau, kad jis nukautas ar bent jau sunkiai sužeistas, tad, prisiminęs savąjį balzamą, išsitraukė skardinę, prisikišo prie lūpų ir kliūstelėjo ryklėn stebuklingojo skystimo, bet, nespėjus išgerti, jo manymu, reikiamos dozės, atzvimbė kitas akmuo, labai taikliai paleistas, trenkė jam į ranką, pramušė skardinę ir, lėkdamas toliau, nusinešė lyg tris, lyg keturis dantis, tarp jų kelis krūminius, ir, be kita ko, dar sutraiškė du pirštus.

Pirmas smūgis kliuvo toks, o antras toks, jog vargšui riteriui nieko kita nebeliko, kaip tik nusiristi nuo žirgo. Pribėgo piemenys ir, pamanę, kad bus jį nudėję, kuo skubiausiai suvarė bandą krūvon, susirinko nukautas avis, o buvo jų mažų mažiausiai septynios, ir, ilgai nesvarstydami, nurūko šalin.

Sančas tuo tarpu, nuo kalvos stebėdamas savo pono beprotystes, rovėsi barzdą ir keikė tą dieną ir valandą, kada juodu suvedė likimas. Paskui, išvydęs jį tysant žemėje, o piemenis tolstant, nusileido nuo kalvos, priėjo artyn ir, įsitikinęs, kad atrodo jis labai apgailėtinai, nors nuovokos ir nepraradęs, šitaip tarė:

— Bene aš jums nesakiau, pone Don Kichote, kad grįžtumėt ir nepultumėt į mūšį, nes tai ne kariauna, o avinų banda?

— Šit kaip gudriai viską sudarko ir sutvarko tasai šlykštynė burtininkas, mano priešas. Žinoki, Sančai, tokiems kaip jis vieni juokai apdumti mums akis, ir tasai nevidonas, mano persekiotojas, pavydėdamas man garbės, kurią, aišku savaime, būčiau pelnęs kautynėse, priešų kariaunas pavertė avinų bandomis... Jeigu tu vis dėlto netiki,

Sančai, prašau tave, dėl Dievo meilės, padaryti tokį dalyką, idant išsklaidytumei savo abejones ir pripažintumei mano teisybę: sėski ant asilo ir pamažiukais joki paskui juos — pamatysi, jog, tolėliau nužygiavę, jie vėl atgaus pirmykštį pavidalą ir iš avinų atsivers į tikrų tikriausius žmones, tokius, kokius aš tau nupasakojau. Tik dabar palūkėki, man reikia tavo paspirties ir paramos: prieiki arčiau ir pažiūrėki, kiek priekinių ir krūminių dantų man trūksta,— man toks jausmas, jog burnoje nė vieno nebeliko.

Sančas prisikišo taip arti, lyg ketindamas visa galva sulįsti ponui į burną, ir kaip tik tuo metu Don Kichoto skrandyje suveikė balzamas: kai Sančas sužiuro jam į burną, tarytumei muškieta iššovė — viskas, kas buvo pilve, pliūptelėjo iš ryklės tiesiai gailestingajam ginklanešiui ant barzdos.

— O Mergele Švenčiausioji! — sušuko Sančas.— Kas gi čia dabar man nutiko? Vadinas, vargšelis mirtinai sužeistas, jeigu jau vemia kraujais...

Vis dėlto apsižiūrėjęs, iš spalvos, skonio ir tvaiko suprato, jog tai anaiptol ne kraujas, bet balzamas, kurį pats savo akimis matė poną geriant iš skardinės, ir Sančui taip supyko širdis, kad viskas viduriuos jam apsivertė ir ištryško tiesiai ant Don Kichoto, tad abudu liko besėdį lyg nužerti perlais.

Sančas puolė prie asilo pasiimti iš doklo kokių marškų veidui apsišluostyti ir ponui aptverti, o kadangi doklo nerado, ko neišprotėjo iš apmaudo, vėl išsiplūdo ir širdies gilumoj prisiekė, kad pamesiąs poną ir grįšiąs namo, nors ir teksią atsisveikinti su užtarnauta alga ir viltimis valdyti žadėtąją salą.

Tuo tarpu Don Kichotas atsistojo ir, kaire ranka užsiėmęs burną, kad paskutiniai dantys neišbirtų, dešiniąja nutvėręs už pavadžio Rosinantą, nė per žingsnį nepasitraukusį nuo šeimininko (toks buvo ištikimas ir išmuštruotas), nupėdino prie ginklanešio, kuris, krūtine užsigulęs ant asilo ir delnu parėmęs žandą, atrodė giliai susimąstęs. Matydamas jį tokį suniurusį, Don Kichotas tarė:

— Žinoki, Sančai, jog kitus prašoka tiktai tas žmogus, kuris nuveikia didesnius darbus nei kiti. Visos tos audros, kurios tolydžio mudu užgriūva,— tai ženklas, kad veikiai išsiblaivys orai ir mūsų popieriai pakils, nesgi nelaimės neamžinos kaip ir laimė,— vadinasi, kai nelaimės pernelyg ilgai užsitęsia, tai reiškia, jog laimė nebetoli. Žodžiu, neimki į širdį visų tų negandų, kurie mane ištinka, juo labiau kad tu dėl to nė kiek nenukenti.

— Aš nenukenčiu? — sušuko Sančas.— O ką, jūsų manymu, vakar svaidė tie padaužos — gal ne mano tėvo sūnų? O šiandie dingo doklas su visu labu — gal jisai svetimas, ne mano?

— Ką, tau dingo doklas, Sančai? — paklausė Don Kichotas.

— Taigi kad dingo,— atsakė Sančas.

— Vadinasi, šiandien mums teks diržus susiveržti,— tarė Don Kichotas.

— Tektų,— atsakė Sančas,— jeigu šiose lankose neaugtų žolių, kaip sakėte, gerai pažįstamų jūsų malonybei, o tokie nedalingi riteriai kaip jūsų malonybė paprastai jomis ir pasikakina, bėdai prispyrus.

— Šiaip ar taip,— atsiliepė Don Kichotas,— vietoj tų žolių, kurias aprašo Dioskoridas, tegul ir su paties daktaro Lagunos paaiškinimais[158], dabar daug mieliau suvalgyčiau duonos riekę ar stačiai žiauberę ir porelę rūkytų sardinių. Ką beveiksi, gerasis Sančai, sėski ant savo asilo ir joki iš paskos,— dangiškasis Tėvas, kuris visus mus maitina, neleis mudviem pražūti, juo labiau kad su tokiu atsidėjimu jam tarnaujame: juk neleidžia pražūti muselėms ore nei kirminėliams žemėse, nei buožgalviams vandenyje ir begaliniu gailestingumu įsako saulei šviesti doriesiems ir nedoriesiems, o lietui lyti ant teisiųjų ir neteisiųjų.

— Jūsų malonybei labiau pritiktų eiti į pamokslininkus nekaip į klajojančius riterius,— tarė Sančas.

— Klajojantys riteriai viską išmanė ir privalo viską išmanyti, Sančai,— tarė Don Kichotas.— Būtais laikais klajojantis riteris mokėdavo vidury karo stovyklos pasakyti pamokslą ar prakalbą ne ką prasčiau už bet kurį Paryžiaus universiteto mokslų daktarą,— vadinasi, teisingai sakoma, jog ietis niekados neatšipina plunksnos, o plunksna — ieties[159].

— Tiek jau to, tegu būna jūsų malonybės viršus,— sutiko Sančas.— O dabar keliaukim pasiieškoti naktigulto, ir Dieve duok, kad tenai, kur apsistosim, nebūtų nei apklotų, nei mėgėjų mėtyti žmones, įvertus juos į apklotą, nei pamėklių, nei užkerėtų maurų,— žodžiu, visos tos velniavos, priešingai, tegu viskas eina skradžiai žemes.

— Pasimelski Dievui, vaikeli, ir veski mane kur tik nori,— tarė Don Kichotas,— šįsyk leidžiu tau parinkti nakvynę savo nuožiūra. O dabar ištieski ranką ir pačiupinėki, kiek dantų man trūksta viršuje iš dešinės, nes toje pusėje baisiai skauda.

Sančas sukišo pirštus jam į burną ir pačiupinėjęs paklausė:

— O kiek krūminių turėjot jūsų malonybė šioj pusėj?

— Keturis,— atsakė Don Kichotas,— ir, neskaitant protinio danties, visi buvo sveikutėliai.

— Ar neapsirinkat, jūsų malonybe? — paklausė Sančas.

— Sakau, kad keturi, o gal ir visi penki,— atrėmė Don Kichotas.— Kaip gyvas nesu sirgęs dantimis, niekados nėra man traukę nei priekinių, nei krūminių, nei iltinių, nė vienas neiškrito, nė vieno ėduonis nesugraužė.

— Na, o dabartės apačioj iš tos pusės viso labo pustrečio danties, jūsų malonybe,— tarė Sančas,— o viršuj nė šaknų nebėr, visa žiauna plyna kaip delnas.

— Varge tu mano! — sušuko Don Kichotas, išgirdęs liūdną naujieną.— Jau geriau rankos būčiau netekęs, tik, aišku, ne tos, kurioje laikau kardą. Žinoki, Sančai, burna be krūminių dantų — tai lyg malūnas be girnų, todėl kiekvieną dantį reikia branginti kaip deimantą. Bet nieko nepadarysi: mes davėme griežtą riterystės įžadą ir privalome kęsti visus vargus ir negandus. Sėski, bičiuli, ant asilo ir rodyki man kelią, o aš josiu iš paskos.

Sančas taip ir padarė ir, nesukdamas nei į kairę, nei į dešinę, nujojo vieškeliu, kuris, jo galva, turėjo nuvesti tiesiai kokion nors svetingon pastogėn. Jojo jie iš lėto, nes Don Kichotas, per dantų skausmą neturėdamas nė valandėlės ramybės, negalėjo paspartinti žingsnių, ir Sančui kilo noras pralinksminti ir išblaškyti savo poną kokia smagia istorija, ir, be kita ko, jis papasakojo tai, kas bus pasakojama kitame perskyrime.

XIX PERSKYRIMAS

APIE IŠMINTINGUS SAMPROTAVIMUS, KURIAIS SANČAS DALIJOSI SU SAVO PONU, APIE TAI, KOKĮ NUOTYKĮ JIE TURĖJO SU NUMIRĖLIU, IR APIE KITUS ĮSIMINTINUS ĮVYKIUS

— Regis, viešpatie mano, visas tas bėdas, užgriuvusias mudu šiomis dienomis, tikriausiai Dievas jums siunčia bausdamas už nuodėmes — už tai, kad jūsų malonybė nusižengėt savajam riterių ordi-

nui, netesėjot priesaikos, o juk prisiekėt valgydamas apsieiti be staltiesės, nesismaginti su valdove ir daug ko nedaryti prisiekėt, kol atimsit šalmą iš to mauro, rodos, Abrino, gerai jau nebeprisimenu.

— Tavo teisybė,— atsiliepė Don Kichotas,— bet, tiesą pasakius, toji priesaika man išdilo iš atminties. Be kita ko, gali neabejoti, jog tau teko pasisūpauti apklote tik todėl, jog laiku man to nepriminei. Bet aš išpirksiu nuodėmę, nes riterių nuostatuose nurodyta, kaip galima išlyginti bet kokią kaltę.

— Bene ir aš būsiu prisiekęs ko nors nedaryti? — paklausė Sančas.

— Nesvarbu, kad nesi davęs priesaikos,— tarė Don Kichotas.— Mano supratimu, tave galima laikyti nusižengimo bendrininku. Šiaip ar taip, derėtų surasti kokią nors išeitį.

— Jeigu jau tokia byla,— tarė Sančas,— žiūrėkit, jūsų malonybe, nepamirškit to, ką sakėt, kaip pamiršot priesaiką, nes pamėklės, ko gero, užsimanys dar kartą pasismaginti su manimi, o gal net ir su jūsų malonybe, jei pamatys, kad esat toks nepataisomas.

Šitaip bešnekučiuojant, naktis užklupo juos vidury kelio, dar nespėjusius nei susirasti, nei pastebėti kokio prieglobsčio, juo labiau kad abiem pilvai prikepė prie nugarų, nes drauge su doklu dingo ir maisto atsargos. Visa tai dar būtų buvę pusė bėdos, jeigu jųdviejų nebūtų laukęs naujas nuotykis, ir šį kartą jau nebe tariamas, o tikrų tikriausias. Sutemo tamsi naktis, bet jie vis dėlto jojo toliau, nes Sančas buvo įsitikinęs, jog prie vieškelių užeigos pasitaikančios ne rečiau kaip kas pora mylių.

Taigi jojo tamsią naktį peralkęs ginklanešys ir jo ponas, kuris irgi norėjo valgyti, ir staiga pastebėjo priešaky tuo pačiu keliu artėjant begalę žiburių, tarytum judančių žvaigždžių.

Juos išvydęs, Sančas nustėro iš baimės, o Don Kichotas pasijuto kaip nesavas; ir vienas, ir kitas įtempė pavadžius, sustojo ir įdėmiai sužiuro spėliodami, kas tai galėtų būti: žiburiai slinko tiesiai prie jųdviejų ir kuo labiau artėjo, tuo didesni atrodė. Sančas ėmė tirtėti it gyvsidabriu apsinuodijęs, o Don Kichotui plaukai pasišiaušė ant galvos, ir jis, truputį drąsindamasis, tarė:

— Nėra abejonių, Sančai: tai didžiausias ir grėsmingiausias nuotykis, ir man prireiks sukaupti visą narsą ir visas spėkas, kiek tik jų turiu.

— Vargeli tu mano! — sušuko Sančas.— Jeigu vėl susitiksim

su pamėklėm, o man rodos, kad taip ir bus, iš kur gausiu naujų šonkaulių, ir šiaip jau visi suskaityti?

— Tebūnie čia pamėklių pamėklės,— tarė Don Kichotas,— bet aš nepakęsiu, kad jos tau paliestų bent drabužio gaurelį. Aną sykį jos išsityčiojo iš tavęs tik todėl, jog man pristigo jėgų peršokti per diendaržio tvorą, bet dabar, kai esame gryname lauke, galėsiu kaip reikiant pasišvaistyti kardu.

— O jeigu jos vėl jus užkerės ir atims jėgas kaip anąsyk,— tarė Sančas,— vargu bau ką bepadės, ar laukas grynas, ar ne!

— Šiaip ar taip, Sančai,— atsakė Don Kichotas,— būk tvirtas ir seki mano pavyzdžiu, o aš tau parodysiu savo dvasios tvirtybę.

— Būsiu su Dievo padėjimu,— atsiliepė Sančas.

Juodu pajojėjo toliau nuo vieškelio ir vėl įdėmiai sužiuro mintydami, kas galėtų būti tos klystžvakės, ir ilgai netrukus pastebėjo vilkstinę ilgamarškinių; tas kraupus reginys taip pašiurpino Sančą Pansą, kad jis įniko kalenti dantimis it drugio krečiamas, ir suvis jau danties nebenulaikė ant danties, kai juodu aiškiai pamatė, kas tai yra: jie išvydo apie dvidešimt ilgamarškinių raitelių su deglais rankose jojant priešaky laidotuvių karietos, o įdurmu sekė dar šeši ilgais gedulo drabužiais, beveik siekiančiais mulų kanopas — mat, sprendžiant iš lėtos eigasties, tai iš tikrųjų buvo mulai, bet ne arkliai. Ilgamarškiniai jojo pakuždomis šnekėdamiesi silpnais gailiais balsais.

Neįprastas vaizdas, stojęs prieš akis tokią vėlyvą valandą ir tokioje nykioje vietovėje, būtų galėjęs įvaryti baimės ne tik Sančui, bet ir jo ponui; Don Kichotui, deja, vos taip ir nenutiko, tačiau kai visa Sančo drąsa ir tvirtybė išsisklaidė it dūmas, Don Kichotą, priešingai, perėmė kitas jausmas, nes jis gyvai įsivaizdavo vieną tų nuotykių, kurie aprašomi jo mėgstamuosiuose romanuose.

Jis tarė sau, kad laidotuvių karieta — tai katafalkas, kuriuo vežamas sunkiai sužeistas arba veikiausiai nukautas riteris, ir kad atkeršyti už velionį skirta ne kam kitam, bet tiktai jam, Don Kichotui. Ir jis, ilgai nesvarstydamas, persisvėrė savo smeigeną, atsitiesė balne, šauniai ir ryžtingai išjojo į vidurį kelio užtverdamas taką ilgamarškiniams, o kai tie visai priartėjo, pakeltu balsu prabilo:

— Nesvarbu, riteriai jūs ar ne, bet malonėkite sustoti ir pasisakyti, kas tokie esate, iš kur ir kurlink žygiuojate ir ką vežatės šiame katafalke. Iš visa ko sprendžiant, esate arba skriaudėjai, arba nuskriaustieji, ir man dera ir privalu tai žinoti, idant galėčiau nubausti jus už piktadarystę arba atkeršyti tiems, kurie jums kuo nors nusidėjo.

— Neturim laiko,— atsakė vienas ilgamarškinių,— iki užeigos dar toli, mums nėra ko gaišuoti ir varinėt su tamsta ilgiausias kalbas...

Ir, paraginęs mulą, buvo bejojąs pro šalį.

Didžiai įsižeidė Don Kichotas, išgirdęs tokį atsaką, nutvėrė mulą už apynasrio ir tarė:

— Malonėkite sustoti ir mandagiai atsakyti į mano klausimus, nes visus jus iškviesiu į kovą.

Mulas pasitaikė baikštus ir, paimtas už apynasrio, taip pasibaidė, jog atsistojo piestu ir per sturplį numetė šeimininką ant žemės.

Pėsčias tarnas, matydamas ilgamarškinį nukritus nuo arklio, pasileido plūsti Don Kichotą, ir tas, šiaip jau įtūžęs, atkišo savo smeigeną ir, ilgai nesvarstydamas, puolė vieną raitelį gedulo drabužiais, sužeidė jį ir ištrenkė iš balno, paskui pasisuko į kitus: gražu buvo žiūrėti, kaip mikliai puola juos ir blaško į šalis, atrodė, jog Rosinantui išdygo sparnai — toks lengvas ir išdidus skrajojo jis po lauką!

Ilgamarškiniai, žmonės baugūs ir, be to, beginkliai, nė neketindami priešintis, akimoju paliko mūšio lauką ir išsibarstė į visas puses su liepsnojančiais deglais rankose, todėl, žiūrint į juos, buvo toks įspūdis, jog tai persirengėliai smagiai žaidžia karnavalo naktį.

Gedulu vilkį raiteliai, įsipainioję ir įsipinklioję į savo sutanų ir abitų skvernus, taipgi nevaliojo pajudėti iš vietos, todėl Don Kichotas kaip niekur nieko apkūlė visus aliai vieną, ir jie norom nenorom gavo trauktis tvirtai įsitikinę, jog tai ne žmogus, o pats šėtonas, iš pragaro atgarmėjęs pagrobti jų vežamo numirėlio.

Sančas žiūrėjo išplėtęs akis ir, stebėdamasis savo pono užsidegimu, sau vienas kalbėjo: „Matyt, mano ponas iš tikrųjų toks drąsingas ir smarkus, kaip sakosi“.

Šalia ilgamarškinio, mulo nuversto žemėn, liepsnojo pamestas deglas, apšviesdamas gulintįjį nuo galvos iki kojų, ir Don Kichotas, prijojęs artyn, prikišo jam savo smeigenos smailį prie veido ir įsakė pasiduoti, grasindamas priešingu atveju nudėti vietoje. Į tai parblokštasis atsakė:

— Jau daugiau pasiduoti vargu bau įmanoma, jei nebegaliu nė krustelėti: koja man lūžusi! Meldžiu jūsų malonybę, jeigu esat krikščionis, nežudykit manęs, nes padarysit baisią šventvagystę: aš licenciatas ir jau esu gavęs pirmuosius kunigo šventimus.

— Tad kuris velnias jus čionai nešė, jeigu esate Bažnyčios tarnas? — paklausė Don Kichotas.

— Kas nešė, pone? — atsiliepė parblokštasis.— Mano liūdna dalia.

— Ji bus dar liūdnesnė,— tarė Don Kichotas,— jeigu aš nesulauksiu deramo atsakymo į visus ankstesnius klausimus.

— Mielai atsakysiu jūsų malonybei,— tarė licenciatas.— Taigi, jeigu jūsų malonybei taip įdomu, deja, esu ne licenciatas, kaip iš pradžių pasivadinau, bet tiktai bakalauras[160], vardu pavarde Alonsas Lopesas, kilęs iš Alkobendo; keliauju iš Baesos miesto sykiu su vienuolika kitų dvasininkų, tų pačių, kurie pabėgo, deglais nešini, o vykstame mes į Segovijos miestą, kur lydime velionį, gulintį šioje laidotuvių karietoje, amžinatilsį bajorą, mirusį ir buvusį palaidotą Baesoje, o dabar, kaip sakiau, mes vežame jo palaikus į Segoviją, iš kur jis kilęs ir kur yra jo giminės kapas.

— O kas yra jo mirties kaltininkas? — paklausė Don Kichotas.

— Dievas dėmėtosios šiltinės pavidalu,— atsakė bakalauras.

— Vadinasi,— tarė Don Kichotas,— Viešpats atleido mane nuo priedermės keršyti už jo mirtį, nes būčiau turėjęs ją įvykdyti, jei kaltininkas būtų buvęs paprastas mirtingasis, o kadangi mirtį jam lėmė tasai, kuris jį pasiėmė, nieko kita man nebelieka, kaip tik be žodžių skėstelėti rankomis, nes jeigu tokia mirtis būtų ir man lemta, lygiai taip ir aš pats pasielgčiau. O dabar norėčiau pranešti jūsų šventybei, jog esu riteris Don Kichotas Lamančietis, o mano pašaukimas ir prievolė — po pasaulį klaidžiojant, netiesą atitaisyti ir skriaudžiamuosius užtaryti.

— Nežinau, kaip jūs atitaisote netiesą,— atsiliepė bakalauras,— bet mane nepataisomai suluošinote, tiesią tiesutėlę koją šitaip sutaisėte, kad ligi paskutinės gyvenimo dienos vargu ar sugebėsiu ją atitaisyti, o skriaudžiamuosius užtarydamas, taip mane nuskriaudėte, jog kolei gyvas tos skriaudos nepamiršiu, nes man tikra nelaimė buvo susidurti su tokiu kaip jūs laimės ieškotoju.

— Ko tik nepasitaiko pasaulyje! — atsakė Don Kichotas.— Visa bėda, pone bakalaure Alonsai Lopesai, kad jūs keliavote nakčia, juodai apsidarę, tomis ilgaskvernėmis sutanomis, nešini liepsnojančiais deglais, kažką bambėdami panosėje,— žodžiu, tikri nelabieji ar šiaip atklydėliai iš ano pasaulio. Savaime suprantama, aš negalėjau nevykdyti savo priedermės ir jūsų nepulti, aš būčiau jus puolęs netgi tikrai žinodamas, kad esate šėtonai iš paties pragaro, o tokie jūs man pasirodėte iš karto ir tokiais jus laikiau ligi galo.

— Matyt, tokia jau mano dalia,— tarė bakalauras.— Bet kadangi

jūsų malonybė, godingasai klajojantis riteri, pasielgėte su manimi anaiptol ne riteriškai, bent jau pagelbėkite išsigauti iš po mulo, nes koja įstrigusi kilpoj ir dar balno prispausta.

— Va, dailiausia! — sušuko Don Kichotas.— Kodėl gi anksčiau nemalonėjote pasisakyti savo bėdos?

Ir tuoj šūktelėjo Sančui Pansai, bet anam kita kas buvo galvoje: jis kraustė nešulinį mulą, kurį tie gerieji ponai buvo atsakančiai apkrovę maisto atsargomis. Iš savo rudinės pasidaręs maišą, Sančas prikimšo jį, kiek tilpo ir kiek sugebėjo prisigrobti, ir tik tada, kai užkėlė jį ant savo asilo, atsiliepė į pono balsą ir pagelbėjo ponui bakalaurui išsiropšti iš po mulo ir atsisėsti į balną, o paskui įspraudė jam saujon deglą. Don Kichotas patarė bakalaurui prisiginti išbėgiojusius keliabendrius ir jo vardu atsiprašyti už tą skriaudą, kurią padaręs jiems ne savo valia, bet susiklosčiusių aplinkybių verčiamas.

Sančas dar pridūrė:

— O jeigu tie ponai geidautų sužinoti, kas yra tasai narsuolis, šitiek baimės jiems įvaręs, jūsų malonybė praneškit, jog tai garsingasai Don Kichotas Lamančietis, vadinamas *Liūdnojo Vaizdo riteriu.*

Kai tik bakalauras nujojo šalin, Don Kichotas paklausė Sančą, kas jam pakišo mintį nei iš šio, nei iš to pavadinti jį *Liūdnojo Vaizdo riteriu.*

— Tuoj paaiškinsiu,— atsakė Sančas.— Mat, šviečiant deglui, kurį nusinešė ansai bėdžius, užmečiau akį jūsų malonybės veidan, ir toks jūs man pasirodėt nusigalavęs, kokio lig šiolei dar nesu jūsų matęs,— gal per daug nusikamavot per šias grumtynes, o gal tai dėl to, jog nebeturit nei priekinių, nei krūminių dantų.

— Ne dėl to,— atsakė Don Kichotas.— Matyt, tam mokytam vyrui, kuriam skirta surašyti mano žygdarbių istoriją, bus pasirodę, jog man derėtų prisiimti kokį ypatingą vardą, kokius prisiimdavo anų laikų riteriai: kas pasivadindavo Liepsningojo Kalavijo riteriu, kas — Vienaragio, tas — Mergelių riteriu, anas — Paukščio Fenikso, šitas — Grifo riteriu, kitas — Mirties,— tokiais vardais ir prievardžiais ir garsėdavo šios žemės karalystėje, ir todėl, regis, Dievas bus tau įkvėpęs šitą mintį ir vardą — *Liūdnojo Vaizdo riteris,* ir nuo šiolei aš visados taip vadinsiuos, o idant man greičiau prigytų šis vardas, progai pasitaikius, užsakysiu nupiešti skyde kokį didžiai liūdną veidą.

— Nėr ko, pone, veltui švaistyti laiko nei pinigų tokiem veidam,— tarė Sančas.— Tik pakelsit antburnį, jūsų malonybe, ir pa-

rodysit savo tikrąjį veidą,— ir kiekvienas, vos jį išvydęs, be jokių šnekų ir be atvaizdų skyde kaip niekur nieko pavadins jus *Liūdnojo Vaizdo riteriu*. Dievaži, jūsų malonybe, patikėkit, aš nemeluoju, tik prašom neužsigauti: išbadėjęs ir be dantų jūsų malonybė taip prastai atrodot, jog, kaip sakiau, galima kuo gražiausiai apsieiti ir be liūdno piešinio.

Don Kichotas susijuokė iš Sančo sąmojo, bet vis dėlto neatsisakė minties vadintis tuo vardu, o progai pasitaikius — nutapyti skyde sumanytą piešinį.

— Atrodo, Sančai,— netrukus prabilo vėl Don Kichotas,— būsiu jau atskirtas nuo Bažnyčios už tai, kad pakėliau ranką prieš jos tarną: *juxta illud, si quis suadente diabolo*[161] ir taip toliau, nors, tiesą pasakius, pakėliau juk ne ranką, o štai šitą smeigeną. Be to, buvau tikras, jog puolu anaiptol ne dvasininkus ir Bažnyčios tarnus, kuriuos, būdamas geras krikščionis ir katalikas, gerbiu ir godoju, bet pamėkles ir pabaisas, atklydusias iš ano pasaulio. Bet tegul ir atskiria: kiek prisimenu, Sidas Ruisas Dijasas kartą sulaužė karaliaus pasiuntinio krėslą[162], matant Šventajam Tėvui, ir tasai atskyrė jį už tai nuo Bažnyčios, ir vis dėlto šaunusis Rodrigas de Vivaras tą dieną pasielgė kaip taurus ir narsingas riteris.

Tuomet bakalauras, kaip jau buvo sakyta, netaręs nė žodžio, nujojo šalin.

Don Kichotas panoro įsitikinti, kas vežama karietoje: palaikai ar kas kita, tačiau Sančas pasipriešino:

— Pone, šis nuotykis jūsų malonybei pasibaigė laimingiau nei visi kiti, kuriuos esu matęs, bet tie žmonės, jūsų nugalėti ir išblaškyti, ko gero, staiga ims ir susiprotės, kad juos nugalėjot vienui vienas, ir tada, įtūžę ir susigėdę, grįš atgal ir parodys mums iš kur kojos dygsta. Mano asilas apkrautas kaip reikiant, kalnai netoliese, badas — ne brolis, todėl mums būtų geriau paduoti į padus ir kuo greičiau nešdintis, nes, kaip sakoma, mirusiam vieta kape, o gyvam — prie puodo.

Ir, nutvėręs asilui už apynasrio, Sančas pasiūlė ponui sekti jo pavyzdžiu, ir Don Kichotas, sumetęs, jog ginklanešys sako teisybę, neprieštaraudamas juo pasekė.

Kurį laiką vieškelis ėjo tarp dviejų kalvų, bet netrukus juodu atsidūrė erdviame atšakiame klonyje ir ten apsistojo; Sančas nukraustė asilą, o kadangi alkanam duona rūpi, išsitiesę žalioje žolėje, jie surengė iškart pusryčius, pietus, vakarienę ir naktipiečius ir prisikimšo pilvus galybe šaltų užkandžių, kurių ponai dvasininkai (o jie

retai pamiršta savimi pasirūpinti) apsčiai gabenosi ant savo nešulinio mulo. Bet čia juos ištiko nauja nelaimė, Sančo manymu, pati skaudžiausia: pasirodo, jie neturėjo nė lašo vyno nei vandens gerklei praskalauti; tuomet troškulio kamuojamas Sančas, matydamas, jog lanka prižėlusi sodrios žalios žolės, tarė Don Kichotui tai, kas bus pasakyta kitame perskyrime.

XX PERSKYRIMAS

APIE NEI GIRDĖTĄ, NEI REGĖTĄ ŽYGDARBĮ, KOKIO NĖ VIENAS GARSINGAS RITERIS PASAULYJE NEBUVO ATLIKĘS TAIP LAIMINGAI, KAIP JĮ ATLIKO NARSINGASAI DON KICHOTAS LAMANČIETIS

— Šiaip sakysit ar taip, pone, bet iš tos žolės matyti, jog kur nors netoliese trykšta šaltinis arba teka upelis, drėkinantis lanką, todėl būtų ne pro šalį truputį paėjėti, o ten toliau tikriausiai rasim kuo numalšinti tą baisų troškulį, nes negėrus vis dėlto kur kas sunkiau ištverti nekaip nevalgius.

Patarimas Don Kichotui patiko; jis paėmė Rosinantą už pavadžio, Sančas — asilą už pasaito, prieš tai sukrovęs jam ant kupros vakarienės likučius, ir jie nudrožė ant nuomonės per lanką, nes nakties tamsoje nieko nebuvo matyti, bet nuėjo ne toliau kaip porą šimtų žingsnių ir staiga išgirdo stipriai šniokščiant vandenį, tarytum garmantį nuo aukštų skriaudžių uolų.

Juodu didžiai nudžiugo ir, stabtelėję pasiklausyti, iš kurios pusės eina garsas, deja, išgirdo dar ir keistą griausmą, ir tas griausmas iškart atšaldė mūsų keliauninkus, ištroškusius šalto vandens, ypačiai Sančą, iš prigimties gąslų ir silpnadvasį. Ir iš tiesų: išgirdo tolygų trinksėjimą ir sykiu lyg geležų, lyg grandinių žlagesį, kuris, liedamasis išvien su pragarišku vandens krioksmu, būtų įvaręs siaubą kiekvienam, tik jau ne Don Kichotui.

Naktis, kaip sakyta, buvo tamsi, o juodu kaip tyčia ėjo tarp aukštų medžių, kurių lapai, lengvo vėjelio šiurenami, tyliai ir grasiai šnarėjo.

Žodžiu, dyka negyvenama vietovė, nakties tamsybė, vandens ūžesys, lapų šnarėjimas — visa tai kėlė šiurpią baimę ir pasiaubą, juo labiau kad trinksėjimas nesiliovė, vėjas nemalšo, rytas neaušo, o baisiausia — nei vienas, nei kitas nenumanė, kur atsikliuvę. Tačiau Don Kichotas, kurio krūtinėje plakė neįbauginama širdis, užšoko ant Rosinanto, pasimovė skydą ir, skersai balno pasidėjęs smeigeną, prabilo:

— Bičiuli Sančai, tau nevalia nežinoti, jog dangaus valia aš gimiau mūsų geležies amžiuje, idant prikelčiau iš nebūties aukso, arba, kaip dar sakoma, auksinį, amžių. Aš esu tasai, kuriam likimas lėmė pavojus, didžius veikalus, narsius žygdarbius. Kartoju: aš esu tasai, kuriam likta prikelti Apvaliojo Stalo riterius, Dvylika Prancūzijos perų, Devynis Šlovės vyrus ir palaidoti užmiršty visus Platyrus, Tablantus, Olivantus, Tirantus, Febus ir Beljanius drauge su visu tuntu garsingųjų praeities klajojančių riterių, nes šiame amžiuje, kuriame lemta gyventi man, aš atliksiu tokius didžius ir nepaprastus žygdarbius, kad jie užtemdys pačius ryškiausius anųjų veikalus.

Gerai įsidėmėki, ištikimasai ir atsidavęs ginklanešy, kokia tamsi šioji naktis, kokia šiurpulinga šioji tyluma, kaip dusliai ir neaiškiai siaudžia šieji medžiai, su kokiu grasumu kriokia vanduo, kurio ieškoti mudu leidomės, rodos, versdamasis ir griūdamas nuo aukštųjų Mėnulio kalnų[163], kaip drasko ir raižo mums ausis šisai trinkesys,— visi tie reiškiniai ir dalykai drauge ir skyrium, be abejo, netgi pačiam Marsui pripildytų širdį nuogąsčio, baimės ir siaubo, o juo labiau tam, kuris nėra pratęs prie tokių tat nusidavimų ir nuotykių...

Tačiau aš ne iš tokių: visa tai, ką piešiu tau, tik budina ir kursto man drąsą, ir širdis nebetelpa krūtinėje,— taip geidžiu aš blokštis į tą nuotykį, kad ir koks grėsmingas jis būtų. Tad stipriau suveržki Rosinantui balno paspręstę, ir tesaugo tave Dievas! Lauki manęs šičia tris dienas, bet ne ilgiau, ir jeigu negrįšiu per tą laiką, keliauki vienas į mūsų bažnytkaimį, o iš ten, būki toks geras ir malonus, suvaikščioki Tobosan ir pasakyki mano nepalyginamajai valdovei, kad jos ištikimasis riteris padėjo galvą atlikdamas žygdarbį, idant pelnytų josios palankumą.

Sulig tais žodžiais Sančas taip susigraudino, jog apsipylė gailiomis ašaromis ir tarė:

— Pone, niekaip neperprantu, kam jūsų malonybei prireikė to grėsmingo nuotykio: dabar gūdi naktis, niekas mūsų nemato, galim kuo gražiausiai išsukti iš kelio ir išsilenkti to nuotykio, nors ir turėtume dėl to negerti ištisas tris dienas. O kadangi niekas mūsų nemato, vadi-

nasi, niekas negalės prikišti mums bailumo, juo labiau kad ne kartą esu girdėjęs mūsų kunigą kleboną, kurį jūsų malonybė gerai pažįstat, skelbiant iš sakyklos: kas pavojų ieško, tas pavojuos ir žūva...[164]

Tai va, negerai bandyti Dievo kantrybę tokiomis pramuštgalviškomis išdaigomis: juk tik stebuklas gali apsaugot jus nuo atpildo. Ir šiaip jau dangus buvo jums maloningas: apsergėjo nuo mėtymo apklote, kurio man nebuvo lemta išsisukti, padėjo pergalėti visą šutvę priešų, lydėjusių palaikus, ir išnešti sveiką kuodą...

Ir jeigu visa tai negali sujaudinti nei sugraudinti akmeninės jūsų širdies, tai gal ji susigraudins, jei pagalvosit, kad vos tik jūsų malonybė pasišalinsit, iš baimės aš atiduosiu dvasią kiekvienam, kas tik panorės ją pasiimti.

Aš palikau savo kraštą, pamečiau vaikus ir pačią ir pristojau už ginklanešį prie jūsų malonybės — maniau, vis kas nors įkris į kišenę, o ne iškris iš kišenės. Bet, kaip sakoma, daug apžiosi — mažai nukąsi: gobšumas pražudė visas mano viltis, nukando it šalna gėles, nes dabar, kai turėjau tiek vilčių pagaliau gauti tą nelabą prakeiktąją salą, kurią jūsų malonybė atvejų atvejais man žadėjot padovanoti, užuot atpelnęs man ir atseikėjęs, kas priklauso, pametat mane tokiam užkampy, kur nė gyvos dvasios nerasi.

Vardan Dievo Tėvo, viešpatie mano, neužduokit man tokio skausmo, o jeigu jau jūsų malonybė ketinat trūks plyš tą žygdarbį atlikti, atidėkit jį bent rytojui, ir šit kodėl: mokslas, kurį permaniau bepiemenaudamas, sako man, kad po kokių trijų valandų ims aušti, nes Mažieji Grįžulo Ratai taip tik rieda virš mūsų galvos, o grąžulas rodo, jog dabartės pats naktovidis.

— Kurgi tu matai, Sančai, tą grąžulą, rodiklį ir ratus? — paklausė Don Kichotas.— Juk naktis tokia tamsi, o danguje — nė žvaigždelės.

— Kas be ko,— atsakė Sančas,— betgi baimė turi didžias akis ir mato viską, kas dedasi po žeme, o ką jau kalbėti apie dangų, ir apskritai, kai žmogus turi galvą pakaušy, kaip niekur nieko gali sumesti, jog netrukus ims dienoti.

— Tegu sau dienoja,— atsakė Don Kichotas,— o apie mane nei dabar, nei kada nors ateity niekas negalės pasakyti, jog, paisydamas ašarų ir maldavimų, atsižadėjau riterio priedermės. Tad, būki geras, Sančai, nutilki, nes Dievas, uždegęs širdyje troškimą patirti šiandien tą neregėtą ir grasų nuotykį, pasirūpins mano gyvastimi ir paguos tavo sielvartą. Tau priklauso stipriai suveržti paspręstę Rosinantui ir laukti šičia, o aš veikiai grįšiu gyvas arba negyvas.

Matydamas, jog Don Kichoto žodis tvirtas ir jog menkai begelbsti jo ašaros, maldavimai ir patarimai, Sančas ryžosi griebtis gudrybės ir kaip nors sulaikyti poną iki ryto. Todėl, veržsaid paspręstę, mikliai ir nepastebimai asilo pasaitu supančiojo Rosinantui užpakalines kojas, ir Don Kichotas, dūręs pentinais, nepajudėjo iš vietos, nes dabar arklys galėjo nebent šokčioti.

Matydamas, jog klasta puikiausiai pavyko, Sančas Pansa tarė:

— Štai, pone, netgi dangus, mano ašarų ir maldų sujaudintas, draudžia Rosinantui pajudėti iš vietos, ir jeigu jūsų malonybė neatlyšit, nesiliausit badęs jam pašonių pentinais ir nersitės iš kailio, nieko kita nepešit, tik užrūstinsit likimą bandydamas, kaip sakoma, kakta sieną pramušti.

Don Kichotas puolė į neviltį: kuo nuožmiau ragino jis arklį, tuo mažiau šis jo klausė; pagaliau, taip ir nesusivokęs, jog Rosinantas supančiotas, tarė sau būsiant protingiausia susitaikyti su likimu ir palaukti, kol ims dienoti ar kol Rosinantas atgaus kojas,— aišku, jis buvo tikras, kad bus įsimaišiusios kokios nežemiškos jėgos ir kad Sančas niekuo dėtas, ir todėl šitaip jam tarė:

— Ką gi, Sančai, jeigu Rosinantas negali pajudėti, aš sutinku palūkėti, kol šyptelės saulė, nors man ir verkia širdis, kad ji taip nesiskubina.

— Nėra ko verkti,— atsakė Sančas.— Aš pasistengsiu jus pralinksminti ir iki pat ryto seksiu pasakas, nors, aišku, būtų geriau, jei teiktumėtės nusėsti nuo žirgo ir klajojančių riterių papročiu nusnausti žalioje vejoje, idant, rytui išaušus, galėtute naujomis jėgomis pulti į tą jūsų laukiamą nei girdėtą, nei regėtą nuotykį.

— Kam siūlai nusėsti nuo žirgo ir nusnausti? — sušuko Don Kichotas.— Manai, aš esu iš tų riterių, kurie pasilsio ieško, pavojams grūmojant? Miegoki patsai, jeigu esi gimęs miegoti,— žodžiu, daryki, kaip sau žinai, o aš elgsiuos taip, kaip liepia man pašaukimas.

— Viešpatie mano, prašau jūsų malonybę nesirūstinti,— tarė Sančas,— juk aš nieko tokio nesakiau.

Jis priėjo prie Don Kichoto, vieną ranką uždėjo ant priekinės balno gugos, kitą — ant užpakalinės ir prisiglaudė ponui prie kairės blauzdos, pasiryžęs nesitraukti nė per sprindį,— taip jis bijojo tų trinksnių, tolydžio aidinčių tamsoje.

Don Kichotas priminė Sančui, kad šis žadėjęs pramogos dėlei pasekti jam pasaką, ir Sančas atsakė, jog jis, žinoma, pasektų, jeigu tik jo nebaugintų tie garsai...

— Šiaip ar taip, aš pabandysiu jums papasakoti vieną nutikimą, aišku, jeigu tik man pavyks prieiti pabaigą ir niekas manęs nepainios, ir pamatysit, jog įdomesnių nutikimų kaip gyvas nesat girdėjęs. O dabar atidžiai klausykit, jūsų malonybe, jau pradedu.

Kas buvo — nubuvo, palinkėsim visiems geros kloties, o bėdos tiems, kurie ieško bėdos... Turėkit galvoj, jūsų malonybe, senovėj pasakos paprastai prasidėdavo ne kaip kam ant seilės užeina, o būtinai tojo romėno, vardu, regis, Kartonas Cincirinas[165], posakiu: „Bėda tam, kas bėdos ieško", kuris mums šiuo atveju labai tinka ir lyg įspėja, kad jūsų malonybė niekur nesikištute ir neieškotute sau bėdos ir kad mudu grįžtume kitu keliu, nes kas gi mums liepia joti tuo, kur mūsų tykoja visokiausios baisenybės.

— Seki pasaką, Sančai,— tarė Don Kichotas,— o aš jau pats žiūrėsiu, kuriuo keliu mudviem joti.

— Tai va, sakau,— toliau kalbėjo Sančas,— vienam Estramadūros sodžiuj buvo sau toksai ožkaganys, atseit ožkų piemuo, ir tasai piemuo, arba ožkaganys, kaip sekama mano pasakoj, buvęs vardu Lopė Ruisas, ir tasai Lopė Ruisas iš galvos ėjęs dėl tokios piemenės, vardu Toralba, ir toji piemenė, vardu Toralba, buvusi turtingo ūkininko duktė, o tasai turtingas ūkininkas...

— Jeigu ir toliau seksi savo pasaką, Sančai,— tarė Don Kichotas,— ir dusyk kartosi kiekvieną žodį, tai ir per dvi dienas neprieisi pabaigos. Sek nuosekliai, kaip pritinka blaivaus proto žmogui, o jeigu nemoki — geriau patylėki.

— Mūsų krašte visi šitaip seka pasakas,— atsakė Sančas,— o kitaip sekti aš nemoku, ir jūsų malonybei nedera reikalauti, kad prasimanyčiau naujas taisykles.

— Sek kaip sau žinai,— atsakė Don Kichotas.— Jeigu jau likimo man skirta tavęs klausyti, ką gi, sek toliau.

— Tai va, mielasai pone mano,— toliau sekė Sančas,— kaip jau sakiau, tasai piemuo iš proto ėjo dėl piemenės Toralbos, o toji buvo merga apkūni, užgaidi ir mažumą nešė į vyrą, nes panosėj jai žėlė ūseliai,— rodos, kaip gyvą ją matau.

— Ką, tu ją pažinojai? — paklausė Don Kichotas.

— Ne, nepažinojau,— atsakė Sančas,— bet tasai, kuris man pasakojo tą nutikimą, tikino, jog tai tikrų tikriausia nepramanyta istorija ir jog jeigu man teksią pasakoti ją kam kitam, aš galįs tvirtinti ir dievažytis, kad pats mačiau viską savo akimis...

Tai va, bėgo laikas, ir velnias, kuris niekad nesnaudžia ir krečia

velniavas, padarė taip, kad piemens meilė piemenei išvirto pagieža ir apmaudu, o atsitiko tai todėl, kad, kaip tauškė pikti liežuviai, piemenė, nežiūrėdama saiko ir nusižengdama dorai, kur buvus nebuvus kurstė jo pavydą, ir taip jau išėjo, kad piemuo ėmė jos baisiausiai nekęsti ir, akyse nenorėdamas jos matyti, susigalvojo palikti gimtinę ir pasiduoti svetur, kur nė kvapo jos nebūtų. Ir čia Toralba, kuri nė žiūrėt jo pusėn nenorėjo, pamačiusi, kad Lopė ją niekina, ėmė ir įsimylėjo jį.

— Tokia jau moterų prigimtis,— tarė Don Kichotas,— niekina tuos, kurie jas myli, ir myli tuos, kurie jas niekina. Pasakoki toliau, Sančai.

— Taip nutiko,— pasakojo Sančas,— jog piemuo kaip tarė, taip ir padarė: susivarė krūvon savo ožkas ir nuginė Estramadūros laukais Portugalijos karalystės linkui.

Toralba, tai sužinojusi, leidosi iš paskos, nudrožė pėsčiomis, basa, su lazda rankoje ir su maišeliu ant kupros, o maišelyje, kaip sako žmonės, turėjusi veidrodžio šukę, aplūžusias šukas ir butelėlį kažin kokių tepalų veidui skaistintis...

Tiek jau to, nesvarbu, ką ji nešėsi, o ir aš dabartės neimsiu mintyti, ką ji ten buvo įsidėjusi. Tik žinau, kad priėjo piemuo su savo banda Gvadianos upę, o tuomet buvo ji patvinusi ir vanduo beveik išsiliejęs iš krantų, ir toje pusėje nebuvo nei kelto, nei luoto, nei žmonių, kurie pergabentų jį su banda kitan krantan, ir baisiai jis susikrimto: matė, jog Toralba jau nebetoli ir tuoj vėl įniks jį graužti savo verksmais ir maldavimais.

Bet tuo metu apsižvalgęs pastebėjo jis žvejį, o šalimais jo — luotą, bet tokį mažytį, kad jame būtų tilpęs tik vienas žmogus su ožka, ir vis dėlto jis pasikalbėjo su žveju ir susitarė, kad šis perkels ir jį patį, ir tris šimtus jo ožkų.

Įlipo žvejys į luotą ir perkėlė vieną ožką, parplaukė ir perkėlė kitą, vėl atsiyrė ir perkėlė dar vieną.

Jūsų malonybė skaičiuokit, kiek ožkų perkėlė žvejys, nes jeigu apsiriksit bent viena, ir pasaka pasibaigs, ir jau nebegalėsiu pridėti nė žodelio.

Tai va, o kitas krantas buvo mulvinas, slidus, ir daug laiko praeidavo, kol žvejys perkeldavo ožką ir grįždavo atgal. Šiaip ar taip, parplaukė pasiimti dar vienos ožkos, dar vienos ir dar vienos...

— Tarkime, kad jau visas perkėlė,— įsiterpė Don Kichotas.—

Liaukis plaukiojęs nuo vieno kranto prie kito, nes šitaip ir per ištisus metus jų neperkelsi.

— O kiek jų dabartės perkelta? — paklausė Sančas.

— Velniai žino,— atsakė Don Kichotas.

— Juk sakiau jūsų malonybei: atidžiai skaičiuokit. Dievaži, pasaka baigta, jau nebėr ko pasakot.

— Kaip? — sušuko Don Kichotas.— Nejaugi taip svarbu žinoti, kiek ožkų perkelta, ir, man apsiskaičiavus bent viena, tu nebegali toliau pasakoti to nutikimo?

— Jokiu būdu, pone,— atsakė Sančas.— Mat, kai aš paklausiau jūsų malonybę, kiek ožkų perkelta, ir kai man atsakėt, jog nežinot, tą pačią akimirką pabaiga man išgaravo iš galvos, o juk nutikimas, dievaži, pamokomas ir įdomus.

— Vadinasi,— tarė Don Kichotas,— tavo istorija baigėsi?

— Nusibaigė kaip amžinatilsį motulė,— atsakė Sančas.

— Ir papasakojai tu man nei šį, nei tą,— tarė Don Kichotas,— lyg nutikimą, lyg pasaką, lyg istoriją: prisipažinsiu, tokių dar nepasitaikė klausyti, ir apskritai turbūt niekas nėra girdėjęs ir niekados neišgirs, kad šitaip būtų galima pradėti ir nutraukti pasakojimą. Beje, nieko kita ir nesitikėjau iš tavo šviesaus proto, ir manęs tai nė kiek nestebina: matyt, tau galvoj bus pasimaišę nuo to nesiliaujančio trinksėjimo.

— Visai galimas daiktas,— tarė Sančas.— Tik žinau, kad jau pridėti prie savo pasakos nebegaliu nė žodelio: ji iškart pasibaigia, jeigu tik kas apsirinka beskaičiuodamas keliamas ožkas.

— Ir tegu sau baigiasi,— tarė Don Kichotas.— O dabar pažiūrėkim, ar Rosinantas jau gali pajudėti iš vietos.

Jis vėl dūrė pentinais, bet Rosinantas vėl ėmė šokčioti vietoje — taip tvirtai buvo jisai supančiotas.

Gal paveikė rytmečio vėsa, gal per vakarienę pasitaikė kokių lengvinamųjų, o gal stačiai prispyrė bėda (tikriausiai taip ir buvo), tik tuo metu Sančui radosi noras ir poreikis atlikti tai, ko niekas kitas už jį atlikti negalėjo...

Tačiau širdį jam gniaužė tokia baimė, jog jisai nė per nago juodymą nesiryžo pasitraukti nuo savo pono, o nepatenkinti savo noro nebuvo ko nė galvoti. Tad nieko kita nebeliko, kaip griebtis paskutinės išeities: jis nukėlė dešinę ranką nuo užpakalinės balno gugos, tyliai ir nepastebimai atraišiojo virvagalį, kuriuo buvo suveržtos kel-

nės, o kadangi niekas daugiau jų nebelaikė, jos iškart nusmuko ir tarytum pančiai sukaustė jam kojas.

Tuomet jis kuo atsargiausiai pasikėlė marškinius ir atkišo abi ne tokias jau mažas sėdmenų bulis. Tai padarius (o jam atrodė, jog, tokios baisingos ir šiurpios bėdos prispirtas, kas kitas vargu ar būtų radęs geresnę išeitį), iškilo dar viena, nepalyginamai didesnė kliūtis: jam dingtelėjo galvon, kad nieku gyvu negalėsiąs nusilengvinti pasalūniškai, be jokio tratėjimo ar trinksnių, ir todėl kietai sukando dantis ir susigūžė iš paskutiniųjų stengdamasis užgniaužti kvapą... Vis dėlto jokios atsargumo priemonės nepadėjo, ir jam baisiai nepasisekė: šiaip ar taip, išsprūdo silpnas garsas, nė iš tolo nepanašus į tuos, kurie jam kėlė tokią baimę. Don Kichotas išgirdo ir paklausė:

— Kas čia driokstelėjo, Sančai?

— Nežinau, pone,— atsakė šis.— Tikriausiai nauja bėda artėja: kas be ko, laimės beieškodamas, nelaimių neišvengsi.

Tuomet jis dar sykį išbandė laimę — ir taip sėkmingai, jog pagaliau be menkiausio garso ir be nemalonių pasekmių nusikratė sunkulio, pridariusio jam tiek rūpesčių. Tačiau uoslę Don Kichotas turėjo tokią pat gerą kaip ir klausą, be to, ir Sančas stovėjo šalia pat, lyg sietinai prisietas prie savo pono, todėl išgaros, kylančios stačiai aukštyn, negalėjo bent jau pačiu krašteliu nekliudyti jo nosies, o kai tik užkliudė, jis griebėsi savigynos, dviem pirštais suspaudė sau šnerves ir, truputį sniaukrodamas, tarė:

— Regis man, Sančai, tau labai baisu.

— Labai,— atsakė Sančas.— O kodėl jūsų malonybė tik dabartės tai pastebėjot?

— Kad tik dabar nuo tavęs taip stipriai pakvipo, ir, deja, ne ambra,— atsakė Don Kichotas.

— Gali būti,— tarė Sančas,— tiktai kaltas čia ne aš, o jūsų malonybė: nėra ko tampyti manęs tokiu laiku visokiais šunkeliais.

— Pasitrauki, bičiuli, kokius tris keturis žingsnius,— tarė Don Kichotas, vis dar spausdamas sau šnerves,— o ateity žinoki savo vietą ir laikykis su manim kaip pridera: per arti tave prisileidau, ir tu užsimanei nieku mane versti.

— Kertu lažybų,— atsiliepė Sančas,— jūsų malonybė galvojat, kad būsiu ko nors negražaus pridirbęs.

— Verčiau būtum ko nors pridirbęs negu apsidirbęs, bičiuli Sančai,— atrėmė Don Kichotas.

Taip ir panašiai bešnekučiuojant, praslinko naktis. Galiausiai,

matydamas, jog netrukus ims aušti, Sančas vogčiomis išpančiojo arklį ir susirišo kelnes.

Rosinantas smarkumu niekad negarsėjo, bet, staiga pasijutęs laisvas, tarytum atgijo, o kadangi laigyti nemokėjo (ir to jam nedera prikaišioti), ėmė nekantriai trypčioti vietoje. Pamatęs, kad Rosinantas jau sujudo, Don Kichotas tai palaikė geru ženklu — ženklu, jog metas leistis į tą grasųjį žygį.

Tuo tarpu visai išaušo, pasidarė šviesu, ir Don Kichotas pamatė, kad stovi po aukštais medžiais, kad tai kaštonai ir kad jų paunksnėje dar tamsu. Taipgi jis pastebėjo, kad trinksėjimas nesiliauja, bet niekaip negalėjo suvokti, kas ten darosi, todėl, ilgai negaišdamas, pentinais surėmė pašones Rosinantui, dar sykį atsisveikino su Sanču ir įsakė laukti jo daugių daugiausia tris dienas, kaip anksčiau jau buvo parikiavęs, o jeigu jis per tą laiką negrįšiąs — vadinasi, Dievo taip buvę likta, kad jis padėtų galvą tame pavojingame žygyje.

Taipgi jis dar kartą priminė, ką Sančas privaląs jo vardu persakyti ir pranešti jojo valdovei Dulsinėjai, o dėl atpelno už savo paslaugas tegul Sančas nesirūpinąs: prieš išvykdamas žygin, jis, Don Kichotas, testamentu išreiškęs savo valią, idant Sančui būtų išmokėta alga už visą ištarnautą laiką, bet jeigu tame pavojingame žygyje Dievas išsergėsiąs jį gyvą, sveiką ir nepaliestą, Sančas galėsiąs laikyti, jog žadėtoji sala jau jo rankose.

Iš naujo klausydamasis tų graudžių gerojo pono žodžių, Sančas iš naujo apsiverkė ir ryžosi nepalikti jo ligi paskutinio atodūsio ir ligi šio žygio pabaigos.

Sančo Pansos ašaros ir didžiai taurus ryžtas šios istorijos autoriui duoda pagrindą manyti, jog ginklanešys, matyt, buvęs ne prastos kilmės ir bent jau grynakraujis krikščionis[166]. Jo atsidavimas sugraudino Don Kichotą, bet jis, aišku, išsaugojo dvasios stiprybę, netgi kaip įmanydamas sutramdė sukilusius jausmus ir tuoj nujojo ton pusėn, kur, kaip jam rodės, kriokė vanduo ir dundėjo trinksniai.

Sančas nusekė pėsčias, kaip paprastai už pasaito vesdamasis asilą, savo ištikimą draugą džiaugsmuos ir varguos. Nukakę gerą galą tarp kaštonų ir kitokių ūksmingų medžių, jie atsidūrė laukymėje palei uolas, nuo kurių audringai garmėjo vandens srautai.

Palei uolas kūpsojo keletas sukrypusių lūšnelių, veikiau panašių į griuvėsius nekaip į trobas,— iš ten, matyt, ir aidėjo tas nepaliaujamas trinksėjimas ir griausmas.

Rosinantas pasibaidė to trinksėjimo ir vandenų griausmo, bet Don

Kichotas jį nuramdė, iš lėto nujojo prie trobelių ir, atsiduodamas savo valdovės malonei, meldė ją suteikti spėkų tam grėsmingam žygiui ir veikalui ir sykiu maldavo Dievą jo neapleisti.

Sančas sekė įdurmu neatsilikdamas nė per žingsnį ir, tolydžio tiesdamas kaklą ir įtempdamas akis, žvilgčiojo Rosinantui pro tarpukojį, ar kartais nepastebėsiąs to, kas jam kėlė tokį nerimą ir pasibaisėjimą.

Jie pasistūmėjo dar šimtą žingsnių priekin ir tuomet, aplenkę uolos kyšulį, pastebėjo ir pamatė, kas iš tikrųjų taip kraupiai ir baisingai griaudėja, kas ištisą naktį baugino juos ir nedavė ramybės. O buvo tai — tu, skaitytojau, tik nesirūstinki ir neapmaudauki! — šeši veltuvai: kaip tik jie taip vienodai ir baisingai trinksėjo.

Tai išvydęs, Don Kichotas neteko žado ir tarytum suakmenėjo. Sančas dirstelėjo į jį ir pamatė, kad jo ponas sėdi galvą nuleidęs, lyg per nosį gavęs.

Don Kichotas irgi dirstelėjo į Sančą ir pamatė, kad jo žandai išsipūtę, stačiai sprogsta iš juoko ir kad, iš visa ko sprendžiant, jis tuoj prapliups kvatoti, ir ne toks jau neįveikiamas liūdesys gniaužė jam širdį, kad, pažvelgęs į Sančą, jis nepratrūktų juoktis...

O Sančas, tik pamatęs poną juokiantis, pasileido taip kvatoti, jog gavo kumščiais suremti sau šonus, kad neplyštų iš juoko. Keturis kartus jis bandė susitvardyti ir tiek pat kartų vėl krito iš padų dar smagiau kvatodamas, tad Don Kichotas nesikęsdamas įniko su velniais jį maišyti ir pagaliau visai įsiuto išgirdęs, kaip Sančas tyčiodamasis jį ima mėgdžioti:

— Bičiuli Sančai, tau nevalia nežinoti, jog dangaus valia aš gimiau mūsų geležies amžiuje, idant prikelčiau iš nebūties auksinį, arba aukso, amžių. Aš esu tasai, kuriam likimas lėmė pavojus, didžius veikalus, narsius žygdarbius...

Ir taip jis pakartojo visą ar beveik visą kalbą, kurią Don Kichotas pasakė, kai jie pirmąsyk išgirdo tuos baisingus trinksnius.

Taigi, matydamas, jog Sančas tyčiojasi iš jo, Don Kichotas taip susigėdo ir įtūžo, kad atsivėdėjęs dusyk sutvojo jam savo smeigena — ir taip stipriai, jog jeigu tie smūgiai būtų kliuvę ne per nugarą, o per galvą, ko gero, algą atsiimti būtų tekę jau nebe pačiam ginklanešiui, bet jo paveldėtojams.

Sumetęs, jog juokai gali per pakaušį išeiti, ir pabūgęs, kad ponas dar nepridėtų lazdų, Sančas kuo nuolankiausiai prabilo:

— Nusiraminkit, jūsų malonybe. Aš tik pajuokavau, kaip Dievą myliu.

— Jūs teikiatės juokauti, pone linksmuoli, o aš juokauti nenusiteikęs! — atrėmė Don Kichotas.— Malonėkite paklausyti: nejaugi jūs manote, kad jeigu vietoj tų trinksinčių veltuvų manęs būtų laukęs koks grėsmingas nuotykis, man būtų pritrūkę dvasios tvirtybės stoti kovon ir laimėti pergalę? O gal man, riteriui, privalu išmanyti ir skirti visokius garsus, ir žinoti, ar tai veltuvai trinksi, ar ne veltuvai? Juo labiau kad aš, tiesą pasakius, kaip gyvas nesu jų matęs, o jūs, juodnugari prasčioke, ne tik esate juos matęs — jūs gimėte ir užaugote tarp jųjų. O jūs verčiau imkite ir paverskite tuos veltuvus šešiais milžinais, ir tegul jie šoka prieš mane po vieną arba visi drauge, ir štai tuomet, jeigu jų visų nepartiesiu paslikų ant žemės, prašom juoktis iš manęs kiek tik jums tinka!

— Gana jau, gana, viešpatie mano,— atsakė Sančas.— Prisipažįstu, truputį padauginau. Bet dabar, kai mudu jau susitaikinom,— ir Dieve duok, kad po visų nuotykių būtute toks sveikas ir gyvas kaip po šito,— sakykit, jūsų malonybe: juk juokinga, jog mudu turėjom tiek baimės, o kaip prisijuoktų žmonės, jei kam papasakotume!.. Bent jau aš tikrai bijojau. Na, o jūsų malonybei, kiek man žinoma, rytą vakarą, dieną naktį nei baisu, nei gandu.

— Negindžiju,— pritarė Don Kichotas,— čia yra iš ko pasijuokti, bet nėra ko pasakoti, kas mudviem nutiko, nes anaiptol ne visi žmonės tokie supratingi, kad sugebėtų užčiuopti esmę.

— Kas jau kas,— tarė Sančas,— o jūs tikrai sugebėjot užčiuopti esmę su savo smeigena: taikėt man į galvą, bet perliejot per nugarą, nes tik su Dievo padėjimu ir savo miklumu išsaugojau kiaušą. Bet tiek jau to, nėra to blogo, kuris neišeitų į gera. Juk ne veltui sakoma: už vieną kailį dirbtą duoda dešimtį nedirbtų... Juo labiau kad dideli ponai paprastai išplūsta tarną, o paskui atsiteisdami kelnes jam padovanoja. Tik va neišmanau, kas įprasta dovanoti apkūlus: ko gero, klajojantys riteriai, prikūlę ginklanešį, tuoj padovanoja jam kokią salą arba karalystę kur nors sausumoj.

— Ką gi, gal ir nusišypsos laimė,— tarė Don Kichotas,— ir tavo norai išsipildys. Ir dovanok man už tai, kas nutiko,— juk tu nekvailas ir turi žinoti, jog, jausmams pašokus, žmogus nesugeba valdytis. Ir tebūnie tai pamoka tau ateičiai, idant niekados nedrįstumei ir neįsileistumei kalbėti be saiko. Ir apskritai esu be skaičiaus perskaitęs riterių romanų, bet neprisimenu, kad kuriame jų ginklanešys būtų ši-

tiek šnekėjęs su savo ponu kaip tu su manimi. Tiesą pasakius, mudu abu dėl to esame kalti: tu kaltas tuo, kad per menkai mane gerbi, o aš tuo, kad nereikalauju sau didesnės pagarbos...

Imkime kad ir Gandaliną, Galijos Amadžio ginklanešį: nors jisai ir buvo Sausumos salos[167] grafas, bet, kaip skaičiau knygose, su savo ponu visada kalbėdavo nusivožęs kepurę, palenkęs galvą ir pasviręs į priekį *more turquesco*[168]. Na, o ką jau šnekėti apie Gasabalį, dono Galaoro ginklanešį? Jis buvo toks nekalbus, jog tos tokios ilgos ir nepramanytos istorijos autorius tik kartą pamini jo vardą — ir tai norėdamas pabrėžti jo nuostabiai nekalbų būdą.

Iš viso to, ką tau papasakojau, Sančai, turėtumei pasidaryti išvadą, jog nedera pamiršti skirtumo tarp pono ir tarno, tarp valdovo ir vasalo, tarp riterio ir ginklanešio. Todėl nuo šiolei mudu turėsime pagarbiau laikytis vienas su kitu, liausimės traukę kits kitą per dantis, nes jeigu jau supyksiu — riesta bus tamstai. Pažadėtąsias malones ir gėrybes tamsta gausi laikui atėjus, o jeigu ir negausi — bent jau alga tikrai nepražus, kaip esu tamstai sakęs.

— Gražiai jūsų malonybė pašnekėjot,— tarė Sančas,— bet man būtų įdomu sužinoti (tam atvejui, jeigu malonių metas neateis ir teks pagalvoti apie algą), kiek klajojantis riteris mokėdavo ginklanešiui ankstesniaisiais laikais ir kada atsiskaitydavo: kas mėnesį ar kas dieną, kaip, sakykim, atsiskaitoma su akmenskaldžiais?

— Man regis,— tarė Don Kichotas,— ginklanešiai paprastai negaudavo algų, tik dovanų. O tave tik šiaip sau, dėl viso pikto įrašiau į savo testamentą, kuris guli užantspauduotas namie: mat nežinia, kas šiais negandingais laikais skirta riterijai, o aš nenorėčiau, kad mano siela kamuotųsi aname pasaulyje dėl menko nieko. O tau, Sančai, derėtų žinoti, jog šiame pasaulyje daugiausia pavojų tyko tų, kurie ieško nuotykių.

— Šventa teisybė,— pritarė Sančas.— Kur netykos, jeigu jau vien veltuvų trinksniai graužia ir veria širdį tokiam narsingam klajojančiam riteriui kaip jūsų malonybė. Bet dabar galit sau būti ramus: jeigu jau kada ir prasižiosiu, tai niekados nesišaipysiu iš jūsų malonybės žygdarbių, tik liaupsinsiu jus ir godosiu, kaip savo poną ir viešpatį godoti pritinka.

— Ir gyvensi laimingas,— pridūrė Don Kichotas,— nesgi sakoma: gerbk savo tėvą ir motiną, o ponas tau — kaip antras tėvas, todėl ir gerbti jį privalu kaip tėvą.

XXI PERSKYRIMAS

KURIAME PASAKOJAMA APIE DIDĮ NUOTYKĮ IR NEĮKAINOJAMĄ GROBĮ — MAMBRINO ŠALMĄ, ATITEKUSĮ MŪSŲ NENUGALIMAJAM RITERIUI, TAIPGI APIE KITUS DALYKUS, JAM NUTIKUSIUS

Tuo tarpu pradėjo lynoti, ir Sančas pasiūlė prisiglausti milo vėlykloje, tačiau Don Kichotas, negalėdamas pamiršti piktos likimo pašaipos, akyse jos nenorėjo matyti ir nieku gyvu nesutiko eiti į vidų, tad jie pasuko dešinėn ir išsigavo į kelią, panašų į aną, kuriuo jojo vakar.

Ilgai netrukus Don Kichotas pastebėjo raitelį su kažin kokiu it auksas tviskančiu ryku ant galvos, ir vos tik jį pamatė, atsigręžė į Sančą ir tarė:

— Regis man, Sančai, nėra tokios patarlės, kuri nesakytų teisybės, nes visos jos — posakiai, pagrįsti patirtimi, visų mokslų motina, o ypačiai teisinga toji, kuri skelbia: proga pasitaiko, bet nesikartoja...

Sakau tai todėl, kad vakar likimas nelėmė progos susidurti su tokiu geidžiamu nuotykiu, nes apgavo mus veltuvų trinksėjimas, o šiandien pasitaiko puikiausia proga patirti kitą, daug geresnį ir neabejotiną nuotykį, ir jeigu aš ją praleisiu, pats būsiu kaltas ir nebegalėsiu pasiteisinti menku nusimanymu apie veltuvus nei nakties tamsa.

Ir todėl taip sakau, kad jeigu neklystu, mūsų pusėn joja raitelis su Mambrino šalmu ant galvos, o juk aš, kaip žinai, prisiekiau žūtbūtinai jį gauti.

— Pagalvokit, jūsų malonybe, ką šnekat, o juo labiau — ką darot,— tarė Sančas.— Kad tik neišeitų kaip su tais veltuvais, bet šįsyk taip išvelės mums kailį, jog paskutinį atodūsį išleisim.

— Velniai tave griebtų! — atrėmė Don Kichotas.— Ką bendra turi šalmas su veltuvais?

— Nežinau,— atsakė Sančas.— Bet jeigu leistute man kalbėti kaip anksčiau, dievaži, gal tokių dalykų pasakyčiau jūsų malonybei, kad iškart suprastute savo klaidą.

— Kokią klaidą, nelabasai neklaužada? — sušuko Don Kicho-

tas.— Sakyki, argi nematai, jog priešais atjoja raitelis pilku obuolmušiu, o jam ant galvos — aukso šalmas?

— Nieko daugiau neįžiūriu ir nematau,— atsakė Sančas,— tik žmogų, raitą ant palšo asilo, lygiai tokio pat kaip manasis, o jam ant galvos kažin kas blizga.

— Taigi ten Mambrino šalmas,— tarė Don Kichotas.— Pasitrauki į šalį ir paliki mane su juo akis į akį: pamatysi, kaip aš, veltui negaišdamas laiko tuščioms kalboms, atliksiu šį žygdarbį ir kaip man atiteks tasai toks geidžiamas šalmas.

— Pasitraukti tai tikrai pasitrauksiu,— atsakė Sančas,— tik dar kartą perspėju, kad, veltuvų išvengęs, ne Dieve duok, neįkliūtute į karštuvus.

— Jau sakiau tamstai, mielasai, kad amžindie nedrįstumei užsiminti man apie tuos veltuvus,— tarė Don Kichotas,— kitaip, prisiekiu... vienu žodžiu, kailį tamstai nuleisiu ir dar išvelėsiu.

Sančas nutilo išsigandęs, kad ponas iš tikrųjų gali tesėti nuo liežuvio nusprūdusį žodį, kietą kaip akmuo.

Na, o dėl šalmo, žirgo ir raitelio, pasivaidenusių Don Kichotui, galima pasakyti šit ką: tame krašte buvo du sodžiai, viename, didesniame, gyveno ir vaistininkas, ir barzdaskutys, o kitame, visai mažame, nebuvo nei to, nei to, ir todėl barzdaskutys iš didžiojo sodžiaus darbuodavosi ir mažajame, kur dabar ir jojo, pasiėmęs varinį dubenį, nuleisti kraujo ligoniui ir nuskusti kito žmogaus...

Tokia jau buvo likimo valia, kad, jam bejojant, pradėjo lyti, o idant neperšlaptų skrybėlė — tikriausiai dar nauja,— ant galvos jis užsidėjo dubenį, taip nušveistą, jog spindėjo per pusmylį aplinkui.

Kaip Sančas sakė, jojo jis palšu asilu, ir Don Kichotui pasirodė, jog tai pilkas obuolmušys, o balne sėdi raitelis auksiniu šalmu, nes, mintyse klajodamas su savo riteriais po pramanytą pasaulį, visa, kas tik pasitaikydavo, beregint sutapatindavo su savo vaidalais...

Ir štai, išvydęs, jog nelaimingasis raitelis jau netoliese, atkišo smeigeną ketindamas be jokių kalbų kiaurai jį perverti ir paleido Rosinantą kiek tik įkerta, o kai prijojo artyn, tai nė nestabdydamas įsilėkusio arklio, sušuko:

— Ginkis, niekingasai padare, arba geruoju atiduoki tai, kas teisėtai man priklauso!

Iš netyčių užkluptas barzdaskutys, kaktomuša susidūręs su neregėta šmėkla, tuoj sumetė, jog, nenusiritęs nuo asilo, neišsisuks ieties,

o kai tik atsidūrė žemėj, stryktelėjo it danielius ir, su vėju lenktyniaudamas, nukūrė per lygumą.

Dubuo liko pamestas ant žemės, ir Don Kichotas patenkintas tarė, jog pagonis protingai pasielgęs, kad pasekęs bebru, kuris, medžiotojų apspeistas, nukandąs ir nutraukiąs tai, dėl ko, kaip jam sakąs įgimtas instinktas, esąs persekiojamas.

Paskui Don Kichotas paliepė Sančui pakelti šalmą, ir tasai, paėmęs jį į rankas, tarė:

— Dievaži, geras dubuo, kaip kažin ką vertas mažų mažiausiai aštuonių realų.

Ir įdavė dubenį savo ponui, o Don Kichotas tuoj užsivožė jį ant galvos, ėmė sukioti į vieną pusę, į kitą, bet, nerasdamas antveidžio, tarė:

— Tasai pagonis, pagal savo matą kadaise nusikaldinęs šį garsingąjį šalmą, ko gero, turėjo baisiai didelę galvą. Tik visa bėda, kad trūksta apatinės dalies.

Girdėdamas skutimosi dubenį vadinant šalmu, Sančas ko neprunkštelėjo juokais, bet laiku prisiminė savo pono rūstybę ir ūmai susitvardė.

— Kas tau juokinga, Sančai? — paklausė Don Kichotas.

— Juokinga pagalvojus, kokią didelę galvą turėjo tasai pagonis, šito šalmo savininkas,— atsakė Sančas.— O juk tai pažiūrėti tikrų tikriausias skutimosi dubuo.

— Žinai, Sančai, kas man atėjo į galvą? Matyt, šis garsusis užkerėtas šalmas dievaižin kokiu būdu pakliuvo į rankas žmogui, kuris nesuprato, kam jisai skirtas, ir deramai jo neįvertino, bet kai pamatė jį esant iš gryno aukso, pasigviešė pinigų ir, pats nesižinodamas, ką daro, apačią bus sulydęs, o iš viršaus pasidirbo tai, kas tau primena skutimosi dubenį...

Šiaip ar taip, aš gerai žinau, ko jis vertas, ir man nesvarbu, kam jis buvo naudojamas. Kai tik prijosime pirmą sodžių, kur bus kalvė, aš jį perkaldinsiu, o tada jam nė iš tolo neprilygs netgi šalmas, kalvystės dievo nulietas ir nukaltas karo dievui[169]. O tuo tarpu ir šitaip galiu jį nešioti: vis geriau negu nieko, juo labiau kad ir nuo akmenų tikrai apsergės.

— Aišku, apsergės,— tarė Sančas,— jeigu tik akmenys nebus laidomi iš vilksnių, kaip tai atsitiko susirėmus abiem kariaunoms, kai jūsų malonybei pašventino dantis ir pramušė skardinę su išganinguoju gėralu, nuo kurio vos neišvėmiau visų vidurių.

— Aš per daug nesikremtu jo netekęs,— tarė Don Kichotas.— Juk tu žinai, Sančai, kad aš atmintinai moku jo receptą.

— Ir aš moku,— tarė Sančas,— bet tegu aš skradžiai žemes prasmegsiu, jei kada nors dar savo gyvenime jo gaminsiuos ar ragausiu. Be kita ko, vargu ar kada nors man jo prireiks: stengsiuos taip kietai laikyti visas penkias savo jusles, kad nieko neužgaučiau ir kad manęs niekas neužgautų. O dėl mėtymo oran — čia jau kita byla: tokių negandų, ko gero, nenumatysi, ir jeigu jau ištinka, nieko kita nelieka, kaip tik užsimerkti, susigūžti, užgniaužti kvapą ir pasikliauti likimu bei apklotu.

— Prastas krikščionis esi, Sančai,— tai girdėdamas, tarė Don Kichotas,— nes niekados nepamiršti skriaudų. Įsidėmėki, jog didžiadvasiai ir taurūs žmonės tokių menkniekių neima į širdį. Gal koją tau kas išsuko, gal šonkaulį sulaužė, gal kiaušą perskėlė, kad niekaip nepamiršti tos išdaigos?.. Juk tai buvo stačiai išdaiga, smagi pramoga laikui nustumti, nes jeigu, mano supratimu, būtų buvę kitaip, jau seniai būčiau grįžęs atgal ir, keršydamas už tave, praliejęs daugiau kraujo, negu jo praliejo graikai keršydami už pagrobtąją Eleną,— beje, esu tvirtai įsitikinęs, kad jeigu ji gyventų mūsų laikais arba jeigu manoji Dulsinėja būtų gyvenusi josios laikais, toji graikė niekada nebūtų šitaip pagarsėjusi savo grožiu...

Ir jis taip giliai atsiduso, kad atodūsis pasiekė dangų, o Sančas jam tarė:

— Tiek to, nuleiskim tai juokais, jeigu neišeina rimtai atkeršyti, nors, šiaip sakysit ar taip, kas jau kas, bet aš gerai žinau, kokie rimti tai buvo juokai, ir dar žinau, jog kol gyvas juos minėsiu, kaip minės juos mano šonai. Bet gana apie tai, verčiau sakykit, jūsų malonybe, ką mudu darysiva su tuo pilku obuolmušiu, tokiu panašiu į palšą asilą, kurį paliko be priežiūros tasai jūsų malonybės nutrenktasis Martynas — jis taip davė į padus ir nešė kailį, jog manding kaip gyvas čionai nebegrįš. O žirgelis visai nieko, kaip kažin ką!

— Aš nepratęs plėšti nugalėtųjų,— tarė Don Kichotas,— be to, labai neriteriška nusivesti žirgą ir palikti priešininką pėsčią. Tik tuo atveju, kai nugalėtojas grumtynėse netenka žirgo, leistina pasiimti nugalėto riterio arklį kaip teisėtą karo grobį. Todėl, Sančai, paliki čia šitą žirgą ar asilą — vadink jį kaip nori,— o kai šeimininkas pamatys, kad mudviejų nujota šalin, sugrįš jo pasiimti[170].

— Dievas mato, kaip norėčiau jį pasiimti,— atsakė Sančas,— ar bent jau išmainyti į savąjį, nes manasis kur kas prasčiau atrodo.

Iš tiesų labai jau griežti riterių įstatymai, jeigu draudžia išmainyti vieną asilą į kitą. Sakykit, gal bent balnus galima sumainyti?

— Dėl to nesu toks tikras,— atsakė Don Kichotas.— Tai gana sudėtingas klausimas, bet šiuo tarpu, kol nesu deramai jo išsiaiškinęs, leidžiu sumainyti, žinoma, jeigu nieku gyvu negali be to apsieiti.

— Nieku gyvu,— atsakė Sančas.— Netgi tuo atveju, jeigu aš pats nešiočiau balną, ir tuomet jis nebūtų man toks reikalingas...

Gavęs pono leidimą, Sančas tuojau atliko *mutatio caparum*[171], ir naujai aptaisytas asilas pasidarė toks dailus, kad miela malonu buvo į jį žiūrėti.

Paskui juodu papusryčiavo užbaigdami atsargas, vidury vieškelio pagrobtas iš ilgamarškinių, atsigėrė vandens iš upelio, tekančio pro vėlyklą, tačiau net nepažiūrėjo ton pusėn — taip įsipyko jiems veltuvai, įvarę neregėtą baimę. Pagaliau, nusiraminę ir netgi truputį pralinksmėję, juodu sėdo raiti, o kadangi klajojančių riterių įprasta nesirinkti kelio, nujojo kur akys veda, atsidavę Rosinanto valiai, kuria iš geros valios kliaudavosi tiek jo šeimininkas, tiek asilas, visada ir visur mielai palaikantis jam kompaniją. Šiaip ar taip, jie vėl grįžo į vieškelį ir nujojo ant nuomonės, kokio tikslo neturėdami.

Žodžiu, taip jojo jie keliu, ir staiga Sančas kreipėsi į savo poną:

— Pone, gal jūsų malonybė nedrausite man su jumis mažumą pasišnekėti? Nuo to laiko, kai primetėt man tą griežtąjį tylėjimo priesaką, skrandyje man suduso mažų mažiausiai keturi neaptarti dalykai, ir nenorėčiau, kad sudvistų dar ir tas, kurį turiu ant liežuvio galo užsimezgęs.

— Šnekėki,— tarė Don Kichotas,— tik trumpiau, nes niekas kitas taip neapkarsta kaip ilgos kalbos.

— Tai va, pone,— pradėjo Sančas,— jau kelios dienos, kai svarstau, kaip nepravartu ir nenaudinga klajoti beieškant nuotykių, kurių jūsų malonybė vaikotės šiose dykynėse ir kryžkelėse, nes kad ir kiek pergalių jūs laimėtute, kad ir kiek pavojų šlovingai įveiktute, niekas to nei matys, nei žinos, tad visi jūsų geri norai nueis perniek, o žygdarbiai, verti amžino atminimo, liks palaidoti užmiršty...

Todėl, rodos man, būtų daug pravarčiau (jeigu tai pasirodys pravartu jūsų malonybei) pristoti mudviem prie kokio imperatoriaus arba galingo valdovo, karą kariaujančio, idant, jam tarnaudamas, jūsų malonybė galėtute įrodyti savo narsą, įstabią jėgą ir dar įstabesnį protą, o visagalis didžiūnas, kuriam mudu tarnautumėme, regėdamas šitokias dorybes, atlygintų kiekvienam pagal nuopelnus, ir,

savaime suprantama, atsirastų toks žmogus, kuris istorijos puslapiuose įamžintų nemirtinguosius jūsų malonybės žygdarbius... Apie savo žygdarbius aš nieko nesakau, nes ginklanešiui nevalia peržengti ribos, jo priedermių nubrėžtos, bet jeigu gyvuotų toks riterių paprotys aprašinėti taipgi ginklanešių žygdarbius, nėmaž neabejoju, kad apie manuosius nebūtų vien probėgšmais užsiminta.

— Gal ir protingai šneki, Sančai,— tarė Don Kichotas,— tačiau stoti tokion tarnybon riteriui leistina tik tada, kai jis sakytum išbandys savo jėgas išklydęs pasaulin nuotykių ieškoti ir, laimėjęs daugelį pergalių, pelnys didžią šlovę ir garbę, tad, vykdamas į kokio valdovo dvarą, jau bus taip pagarsėjęs savo žygdarbiais, kad vaikai, išvydę jį jojant pro miesto vartus, apsups jį iš visų pusių ir, bėgdami įkandin, praplyš šaukti: „Štai Saulės riteris!" arba: „Štai Žalčio riteris!" — destis kokiu vardu jis bus atlikęs savo žygdarbius. „Tai jis,— šauks jie,— dvikovoje pergalėjo baisingą milžiną Brokabruną, neregėtos jėgos galinčių! Tai jis atkerėjo Didįjį Persijos Mameliuką[172], beveik devynis šimtus metų buvusį burtų vergijoje!"

Taip iš lūpų į lūpas eis jo žygių garsas, ir pagaliau tosios karalystės karalius, išgirdęs vaikų šauksmus ir minios šurmulį, pažvelgs pro savo karališkųjų rūmų langą, iš šarvų arba iš šūkio skyde iškart pažins riterį, vos tik jį išvydęs, ir būtinai pasakys: „Ei jūs, manieji dvaro riteriai, aliai vienas eikite pasitikti riterijos pasididžiavimo, rūmuosna atvykstančio!"

Jo įsakymu išeis visi, ir pats karalius nusileis ligi pusės laiptų, tvirtai priglaus svečią prie krūtinės ir, labą dieną duodamas, pabučiuos jam skruostan, o paskum, už rankos paėmęs, nusives į godingosios karalienės menę, kame riteris paregės ją besėdinčią šalia dukros princesės, ir toji bus viena žaviausių ir dorybingiausių mergelių, kokių visuos mums žinomuos kraštuos vargu ar surasi.

Ir tą pačią akimirką ji nukreips žvilgsnį į riterį, o jisai — į jąją, ir abiem pasidingos, jog kiekvienas regi veikiau dausų nekaip šios žemės būtybę, ir nežinia nei kaip, nei kodėl abudu pasijus įkliuvę ir įsipynę į painius meilės raizgus, ir širdys jiemdviem sugels, nes neišmanys nė vienas, kaip išreikšti savo ilgesį ir jausmą.

Paskum riterį, be abejonės, nuves į kokią prašmatnią rūmų menę, nuvilks tenai jam šarvus ir apklės pečius prabangiu purpuriniu apsiaustu, ir jeigu šarvuotas jis šauniai atrodė, taip pat šauniai ir netgi dar šauniau atrodys tuo apdaru.

Dienai pasibaigus, jisai sės vakarieniauti drauge su karaliumi,

karaliene ir princese ir paslapčia nuo visų gerte gers ją akimis, ir jinai žiūrės į jį su tokiu pat apdairumu, nes, kaip sakiau, tai didžiai dorybinga mergelė. Paskum, kai visi pasikels nuo stalų, pro menės duris netikėtai įeis šlykštus mažas nykštukas, o įdurmu — dviejų milžinų lydima gražuolė duenja, ir ji, pasiūliusi senovės išminčiaus sugalvotą išbandymą, paskelbs, jog nugalėtojas būsiąs pagarsintas narsingiausiu pasaulio riteriu.

Karalius įsakys visiems susirinkusiems išbandyti jėgas, bet išsilaikys iki galo ir, šlovės sau pridėdamas, laimės rungtynes tiktai riteris svečias, ir tuo neapsakomai nudžiugins princesę, ir ji pasijus laiminga ir pelnytai atlyginta už tai, jog savo svajonių sparnais pakilo ir nuskriejo į tokias aukštybes...

O svarbiausia, kad karalius ar didysis kunigaikštis, ar dievaižin kas be galo nuožmiai kariauja su tokiu pat galingu valdovu, ir riteris svečias (kelias dienas paviešėjęs dvare) meldžia malonės leisti jam pasitarnauti tajame kare. Karalius mielai leidžia, ir riteris, atsidėkodamas už suteiktą malonę, galantiškai bučiuoja jam rankas.

Tą pačią naktį atsisveikins jisai su savo širdies valdove princese, iš savo miegamojo, sodan žvelgiančio, atėjusia prie tvoros pinučių, prie tų pačių pinučių, pro kuriuos jau ne kartą su ja meilius žodelius kalbėjo, tarpininkaujant ir padedant vienai mergelei, atsidavusiai princesės patikėtinei. Jisai atsidus, ji nualps, mergelė nubėgs vandens ir, rūpindamasi savo ponios garbe, didžiai sielosis, nes jau esą aušra aušrojanti ir kas nors galįs juosius užtikti. Pagaliau princesė atsipeikės ir pro pinučius išties riteriui savo baltąsias rankeles, ir jisai apibers jąsias bučiniais ir aplaistys ašaromis.

Juodu susitars, kaip duosią žinią vienas kitam, jeigu kas gera ar negera jiemdviem nutiksią, ir princesė maldaus jį kaip galima trumpiau užsibūti. Riteris duoda jai tvirtą žodį ir priesaiką, dar sykį išbučiuoja rankas ir atsisveikina su tokiu begaliniu grauduliu, lyg kapan žengdamas.

Jis grįžta savo miegamàjin, krinta į patalą, bet širdį drasko mintis apie būsimą išsiskyrimą, ir miegas iš tolo jį lenkia. Iš pat ankstaus ryto, vos atsikėlęs, jis eina atsisveikinti su karaliumi ir karaliene, ir princese, bet štai, atsisveikinęs su valdovu ir valdove, sužino, kad ponia princesė nesveikuojanti ir negalinti jo priimti. Taria sau riteris, jog visa ko priežastis — išsiskyrimo skausmas, širdį jam perveria sopuliai, ir jis tik vargais negalais sutramdo bepratrūkstantį sielvartą.

Ten pat yra ir mergelė tarpininkė: ji viską pastebi ir skubinas

papasakoti savo poniai, o toji pasitinka ją su ašaromis akyse ir prisipažįsta, kad jai taip skaudu nežinoti, kas esąs tasai riteris, ar jis karališkojo kraujo, ar ne.

Mergelė įtikina, jog tokiu mandagumu, taurumu ir narsumu kaip josios riteris apdovanotas žmogus galįs būti tiktai kilmingo, karališkojo kraujo. Sopulingoji princesė nusiramina, o kad tėvams nesukeltų įtarimų, susitvardo ir po dviejų dienų pasirodo viešuomenėje.

O riteris jau išjojęs karan: jis grumiasi, sutriuškina karaliaus priešus, užgrobia daug miestų, laimi daug mūšių. Pagaliau jis grįžta dvaran, susitinka su savo valdove įprastoje vietoje ir susitaria, jog atpildo už savo paslaugas prašysiąs karalių jos rankos. Deja, karalius nesutinka patenkinti prašymo, nes nežino, kas jis toksai...

Ir vis dėlto jisai lyg pagrobia princesę, lyg ką kita padaro, bet galų gale ji tampa jo žmona, ir josios tėvas laiko tai didžia laime ir garbe, nes susižino, jog tasai riteris — dievaižin kokios karalystės, ko gero, žemėlapyje nepažymėtos, narsingo karaliaus sūnus. Karalius miršta, princesė paveldi sostą, riteris akimoju tampa karalium.

Ir štai tada ateina laikas apipilti malonėmis ginklanešį ir visus tuos, kurie pagelbėjo jam iškilti į tokias aukštybes. Jis apvesdina ginklanešį su mergele iš princesės palydos, tikriausiai su ta pačia, kuri rūpinosi jų meilės reikalais, ir pasirodė, kad ji besanti labai prakilnaus kunigaikščio duktė.

— Štai ko man reikia, kaip Dievą myliu! — sušuko Sančas.— Taip ir bus, galas nuo galo viskas išsipildys, jeigu to tik imsis jūsų malonybė, atseit Liūdnojo Vaizdo riteris.

— Gali neabejoti, Sančai,— atsiliepė Don Kichotas,— nes tokiu būdu ir tokiais tat laiptais klajojantys riteriai įžengia ir įžengdavo į karalių ir imperatorių sostus. Dabar tik reikia nusižiūrėti, kuris krikščionių ar pagonių karalius kariauja ir, be kita ko, turi gražuolę dukterį...

Bet apie tai dar bus laiko pagalvoti, nes pirmučiausia, kaip sakiau, prieš vykstant į karaliaus dvarą, reikia kur kitur pelnyti šlovę. Taipgi man dar šio to trūksta: tarkime, kad pasitaikys toksai kariaujantis karalius, gražuolės princesės tėvas, o mano vardas, neapsakomos šlovės gaubiamas, skambės po visą pasaulį, bet sunku įsivaizduoti, jog man pasitaikys popieriai, patvirtinantys mano karališkąją kilmę ar bent jau netiesioginę giminystę su kokiu imperatoriumi. Juk karalius, neturėdamas tokių duomenų, nenorės už manęs leisti dukters, nors savo garsingais žygdarbiais būčiau nusipelnęs ir didesnės garbės...

Taigi man baugu, kad dėl šito kliuvinio galiu netekti to, ko nusipelniau savo narsingosios rankos galia. Tiesa, esu kilęs iš senos ir garbingos bajorų giminės, turiu žemės valdą, nekilnojamą turtą ir teisę už orumo įžeidimą išsiteisti penkis šimtus sueldų[173], ir, galimas daiktas, tasai mokytas vyras, kuris apsiims aprašyti mano gyvenimą, taip kruopščiai ištirs mano giminę ir kilmę, jog įrodys mane esant penktos ar šeštos kartos karaliaus anūką...

Tau, Sančai, pravartu būtų žinoti, jog kilmybė esti dvejopa: vieni kildina save iš kunigaikščių ir monarchų, kurių giminė ilgainiui nususo ir susiaurėjo nelyginant apversta piramidė, kiti, kilę iš apačių, kopia aukštyn hierarchijos laiptais, kol pagaliau tampa didžiūnais; tad skiriasi jie tik tuo, kad vieni jau nebe tokie, kokie anksčiau buvo, o kiti jau tokie, kokie niekados nebuvo. Ir gali būti, kad aš esu iš tų pirmųjų, kitaip sakant, ištyrus paaiškės, jog mano protėviai buvo garsingos didžiūnų giminės, ir to pakaks karaliui, mano būsimajam uošviui.

Priešingu atveju princesė vis tiek turės pasiskirti mane savo vyru ir valdovu, nes taip karštai mane mylės, jog nepaisys nei tėvo valios, nei to, kad esu juodnugario vaikas, o jeigu nepasiskirs, galima griebtis paskutinės priemonės: pagrobti ją ir išsigabenti kur tik širdis geidžia, o tėvų rūstybę numaldys laikas arba mirtis.

— Vadinasi, gerai sako kai kurie nevidonai: „Ką gali paimti bloguoju, to neprašyk geruoju“,— tarė Sančas,— nors, beje, čia labiau tinka kitas priežodis: „Verčiau duoti į padus, nekaip pulti į kojas“. Taip sakau todėl, kad jeigu jo didenybė karalius, jūsų malonybės uošvis, nesiteiks už jūsų leisti ponios princesės — vadinasi, teks, jūsų malonybės žodžiais tariant, ją pagrobti ir kur nors nudanginti...

Tik štai kokia bėda: kol jūs ten taikinsitės su karalium, kol taikysitės įsėsti į sostą, vargšas ginklanešys, malonių belaukdamas, turės dantis į gembę kabinti, aišku, jeigu toji mergelė tarpininkė, jo būsimoji pati, nepabėgs kartu su princese ir nesidalys su juo visais vargais, kol dangus parikiuos ką nors kita,— juk, man regis, jo ponui būtų vieni juokai teisėtai juodu sutuokti.

— O kodėl gi ne? — atsakė Don Kichotas.

— Jeigu jau taip,— tarė Sančas,— nieko nelaukdami, atsiduokim Dievo malonei ir pasikliaukim likimu, o jis nurodys mums, kuriuo keliu geriau pasukti.

— Dieve duok, kad išsipildytų mano norai ir kad pasipildytų tavo,

Sančai, ištekliai,— tarė Don Kichotas,— na, o kas save menkina, lai menkyste ir palieka.

— Duok Dieve,— pritarė Sančas.— Juk aš esu grynakraujis krikščionis, o to per akis pakanka, kad tapčiau grafu.

— Netgi per daug,— tarė Don Kichotas.— O jeigu ir nebūtumei grynakraujis, tai nebūtų koks kliuvinys: mat, kai tik įžengsiu į sostą, tuoj suteiksiu tau bajorystę, ir už tai nereikės nei mokėti, nei atitarnauti. O kai tik būsi grafas, iškart pasidarysi bajoras, ir kad ir ką žmonės kalbėtų, dievaži, norom nenorom turės vadinti tave jūsų šviesybe.

— O ką, manot, padarysiu gėdą grafo tintalui? — tarė Sančas.

— Ne tintalui, o titului,— pataisė jį Don Kichotas.

— Kaip pavadinsi — nepagadinsi,— atrėmė Sančas.— Taigi aš ir sakau, jog sugebėsiu prigusti ir prie tokio gyvenimo: mat vienu tarpu — dievaži, nemeluoju — man teko tarnauti tokioj brolijoj, ir patarnautojo drabužis labai man tiko, visi netgi sakė, jog tokio stoto vyrui derėtų būti tos brolijos vyriausiuoju. Na, o jeigu apsitaisysiu kunigaikščio apdaru arba apsikarstysiu auksu ir perlais kaip koksai užjūrio grafas? Man regis, žmonės plauks iš visų pusių, kad tik galėtų į mane pažiopsoti.

— Atrodysi neblogai,— tarė Don Kichotas,— tik tau reikės dažniau barzdą skustis, nes ji tokia vešli, susivėlusi, gauruota, ir jeigu negrandysi jos bent kas antrą dieną, per muškietos šūvį bus matyti, kas tu toksai iš tikrųjų.

— Didelio čia daikto! — atsakė Sančas.— Bene sunku nusisamdyti barzdaskutį ir mokėti jam algą, kad visados būtų pašonėje? O prireikus jis sekios įdurmu kaip arklininkas paskui didiką.

— O iš kur tu žinai, kad arklininkai sekioja didikus? — paklausė Don Kichotas.

— Tuoj pasakysiu,— tarė Sančas.— Prieš kelerius metus kokį mėnesį gyvenau sostinėje, ir tenai teko matyti vieną labai žemo augumo poną, nors apie jį kalbėta, jog tai labai aukštos kilmės žmogus[174], o įdurmu, nors ir kur jisai suktų, kaip uodega sekiojo jį raitelis. Aš paklausiau, kodėl tasai raitelis nejoja greta, o visad laikosi užpakaly. Man atsakė, jog tai jo arklininkas ir jog didikų esąs toks paprotys — visur tampytis arklininką. Ir tie žodžiai tada taip įstrigo man galvon, kad niekad jų nepamirštu.

— Tavo teisybė,— tarė Don Kichotas,— vadinasi, ir tu gali vedžiotis barzdaskutį: papročiai ne išsyk visi atsirado ir ne vienu kartu

visi buvo sugalvoti, tad tu ir būsi pirmasis grafas, vedžiojantis barzdaskutį. Be kita ko, barzdą skusti — tai ne arklį balnoti, tam reikia patikimo žmogaus.

— Ką gi, barzdaskučiu aš pats pasirūpinsiu,— tarė Sančas,— o jūsų malonybė pasirūpinkit karalium pasidaryti ir mane į grafus pakelti.

— Taip ir bus,— tarė Don Kichotas.

Ir, kilstelėjęs akis, pamatė tai, apie ką bus pasakojama kitame perskyrime.

XXII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAIP DON KICHOTAS IŠVADAVO BŪRĮ NELAIMĖLIŲ, VARU VAROMŲ TEN, KUR JIE NENORĖJO EITI

Sidas Hamadas ben Inhalis, arabų ir lamančiečių rašytojas, pasakoja toje savo be galo rimtoje, iškalbingoje, išsamioje, malonioje ir įdomioje istorijoje, kad garsingasis Don Kichotas Lamančietis, su ginklanešiu Sanču Pansa pasikeitęs kuriomis ne kuriomis mintimis, išdėstytomis dvidešimt pirmo perskyrimo pabaigoje, kilstelėjo akis ir pamatė, jog tuo pačiu keliu, kuriuo jojo, priešais ateina kokia dvylika žmonių, it rožančiaus karoliukai suvertų ant ilgos geležinės grandinės, prisietos kiekvienam prie kaklo, o visų rankos surakintos pančiais.

Tą virtinę lydėjo du raiteliai ir du pėsti vyrai: raiteliai ginkluoti muškietomis, o pėstieji — akstimis ir kardais. Vos tik juos išvydęs, Sančas Pansa tarė:

— Tai katorginінkai, karaliaus belaisviai, varu varomi į galeras.

— Varu varomi? — paklausė Don Kichotas.— Nejaugi karalius imasi prievartos prieš žmones?

— Ne tai turėjau omeny,— atsakė Sančas.— Stačiai tie žmonės už savo nusikaltimus nuteisti priverstinai tarnauti karaliui galerose.

— Žodžiu,— tarė Don Kichotas,— šiaip ar taip, tie žmonės ne laisva valia eina į galeras, o varu ten varomi.

— Kas be ko,— pritarė Sančas.

— Tokiu atveju,— tarė jo ponas,— man pridera atlikti savo priedermę: kovoti prieš prievartą, gelbėti ir globoti nelaiminguosius.

— Turėkit galvoj, jūsų malonybe,— tarė Sančas,— teisingumas, kitaip sakant, karalius, nei prievartauja, nei skriaudžia tuos žmones, o tiktai baudžia už nusikaltimus.

Tuo metu priartėjo grandinė katorgininkų, ir Don Kichotas nepaprastai mandagiai paprašė palydos vyrus vienos paslaugos: pasakyti ir paaiškinti, dėl kokios priežasties ar dėl kokių priežasčių tie žmonės šitaip varomi keliu.

Vienas raitelis atsakė, jog tai katorgininkai, žmonės, esantys jo didenybės žinioje,— tiek jis galįs pasakyti, o daugiau jam nevalia ir žinoti.

— Ir vis dėlto,— tarė Don Kichotas,— norėčiau sužinoti, kokia bėda ištiko kiekvieną jų skyrium.

Ir palydos vyrams prikalbėjo tokių malonių žodžių ir protingų minčių, kad tik jie atsakytų į jo klausimus, jog antrasis raitelis tarė:

— Mes vežamės kiekvieno tų nedalingųjų bylą ir teismo sprendimą, bet mums nėra laiko stoviniuoti, traukti popierius ir juos skaityti. Verčiau prisiartinkite, jūsų malonybe, ir paklausinėkite juos pačius, ir jeigu jie norės — atsakys jums, o norėti tikrai norės, nes tiems nutrūktgalviams didžiausias malonumas daryti eibes ir pasakoti apie jas.

Gavęs leidimą — beje, negavęs jo, pats būtų tatai sau leidęs,— Don Kichotas prijojo prie grandinės ir paklausė pirmąjį katorgininką, už kokias nuodėmes tasai šitaip atgailojąs.

Katorgininkas atsakė, jog šitaip atgailojąs todėl, kad buvęs įsimylėjęs.

— Ir tik todėl? — sušuko Don Kichotas.— Bet jeigu visi įsimylėjėliai siunčiami į galeras, aš jau senių seniausiai turėjau sėdėti prie irklų.

— Jūsų malonybė turite galvoje kitokią meilę,— atsakė katorgininkas.— Mat aš susižavėjau pintine, prikrauta skalbinių, ir taip karštai priglaudžiau prie krūtinės, kad jeigu teisingumas nebūtų plėšte išplėšęs man jos iš glėbio, savo valia ligi šiolei nebūčiau jos paleidęs. Buvau nutvertas už rankos, todėl ir kankinti manęs nekankino, greitai paskelbė sprendimą, įkrėtė šimtinę karštųjų, dar pridėjo trejetą galų, ir baigtas kriukis.

— Kokių galų? — paklausė Don Kichotas.

— Na, trejus metus galerų,— paaiškino katorgininkas.

Tai buvo kokių dvidešimt ketverių metų žaliūkas, jo žodžiais tariant, kilęs iš Pjedraitos.

Don Kichotas paklausė to paties antrą katorgininką, bet tasai, paniuręs ir nuliūdęs, neatsakė nė žodžio, todėl atsiliepė pirmasis ir tarė:

— Tasai, pone,— giesmininkas, o galų gavo už tai, kad snukio nelaikė ir pragydo.

— Va, dailiausia! — sušuko Don Kichotas.— Nejaugi giesmininkai irgi siunčiami į galeras?

— Ir dar kaip, pone,— atsakė katorgininkas.— Nėra nieko blogiau kaip giedoti, bėdos prispirtam.

— O aš esu girdėjęs, jog daina širdį ramina ir skausmą mažina,— paprieštaravo Don Kichotas.

— O čia priešingai,— tarė katorgininkas,— kas kartą pragysta, visą gyvenimą rauda.

— Nieko nesuprantu,— tarė Don Kichotas.

Tuomet vienas palydos vyrų jam tarė:

— Godingasai riteri, giedoti, bėdos prispirtam, šitų nevidonų šneka reiškia kankinamam išpažinti kaltę. Štai šitas nusidėjėlis kankinamas išpažino savo kaltę: mat jis vertėsi arkliais, kitaip sakant, buvo arkliavagis, o kai tik prisipažino, gavo šešerius metus galerų ir du šimtus kirčių, kurie dabar jam degina nugarą. Susimąstęs ir paniuręs jis todėl, kad kiti plėšikai — ir tie, kurie liko kalėjime, ir tie, kurie keliauja drauge,— jį engia, kankina, niekina ir laiko per nieką todėl, kad jis išpažino kaltę ir pristigo jėgų gintis...

Mat, sako jie, tiek pat raidžių turi ir „aš", ir „ne", o nusikaltėlis esąs pats savo laimės kalvis, nes jo gyvastis ir mirtis priklauso ne nuo liudytojų ir įkalčių, bet nuo jo paties liežuvio, ir, mano supratimu, jie nelabai prasilenkia su teisybe.

— Ir man taip atrodo,— pritarė Don Kichotas.

Prijojęs prie trečiojo, paklausė jį to paties, ko klausė kitus, ir tasai, nėmaž nesigėdydamas, tuoj išdrožė:

— O aš gavau penketą galų todėl, kad pristigau dešimties dukatų.

— Mielai duočiau dvidešimt,— tarė Don Kichotas,— kad tik galėčiau išgelbėti jus iš tos bėdos.

— Apsidžiaugčiau kaip tas žmogus, kuris miršta badu vidury jūros, nors pinigų turi kaip šieno, tik neturi kur nusipirkti valgymo,— atsakė katorgininkas.— Mat, jeigu tada būčiau turėjęs tuos dvidešimt

dukatų, kuriuos jūsų malonybė man dabar siūlot, būčiau raštvedžiui patepęs plunksną ir protą pabudinęs savo gynėjui, tad šiandie vaikščiočiau sau Tolede po Sokodoverio aikštę, užuot pinojęs šiuo keliu, prie grandinės prisietas kaip šuo. Na, nežinomi Dievo keliai: truputis kantrybės, o ten žiūrėsim...

Don Kichotas prijojo prie ketvirtojo — tauraus veido žmogaus žila barzda, išsipleikusia ant krūtinės, ir tasai, paklaustas, už ką varomas į galeras, tik pravirko ir neatsakė nė žodžio, tad penktasis pasišovė už jį kalbėti ir tarė:

— Tasai godingas žmogus nuteistas ketveriems metams galerų, o prieš iškeliaudamas išsipustęs, su visa iškilme prajojo raitas triukšmingomis gatvėmis.

— Kitaip sakant,— tarė Sančas Pansa,— man regis, jis buvo vežiojamas po miestą, kad visi iš jo tyčiotųsi.

— Šventa teisybė,— pritarė katorgininkas,— ir nubaustas jis už tai, jog prekiavo ne šiaip sau kokiomis prekėmis, o tik gyvosiomis. Kitaip sakant, turiu galvoj, kad šis bajoras vertėsi sąvadavimu ir, be to, buvo linkęs į raganavimą.

— Jeigu jis nebūtų linkęs į raganavimą,— tarė Don Kichotas,— vien dėl sąvadavimo derėtų siųsti jį ne irkluoti galerose, o joms vadovauti ir komanduoti, nes į sąvadautojus ne bet kas tinka: tas amatas reikalauja sumanumo ir deramai tvarkomoje valstybėje stačiai būtinas[175], ir verstis juo pritiktų tik aukštos kilmės žmonėms, taipgi, kitų amatų pavyzdžiu, reikėtų jiems skirti tam tikrą ir griežtai apribotą skaičių kontrolierių ir inspektorių, tiek pat kaip, sakykime, tarpininkų, tvarkančių prekybos sandėrius...

Tik šitaip būtų išvengta gausybės blogybių, kurių nemaža pasitaiko todėl, kad šiuo amatu ir verslu manosi neišprusę ir menko išmanymo žmoneliai, kaip antai: niekam tikusios moterėlės, vaikagaliai ir pusgalviai — visi aliai vienas pienburniai ir nemokšos, kurie, bėdai prispyrus, kai reikia ypač mikliai apsisukti, nė penkių nesuskaito ir tiek teišmano kiek iš ančio ant dančio.

Galėčiau daugiau pakalbėti ir iš pagrindų išdėstyti, kodėl privalu griežtai atrinkti žmones tokiam valstybei reikalingam amatui, bet šičia tam ne vieta: kada nors išsakysiu šias mintis kokiam pareigūnui, turinčiam galią visa tai surikiuoti ir ištaisyti padėtį...

O dabar pasakysiu jums, jog sielvartas, pervėręs širdį išvydus šį žilaplaukį tauraus veido žmogų, taip rūsčiai nubaustą už sąvadavimą, dingo be pėdsako, kai tik sužinojau, kad jisai kaltinamas ir raganavi-

mu. Kas be ko, man ne naujiena, jog pasaulyje nėra tokių kerų, kurie galėtų palenkti arba net palaužti mūsų valią, kaip mano kai kurie lengvatikiai: mūsų valia laisva, nėra tokių žolių ir kerų, kurie įmanytų ją palaužti...

Paikos moterėlės ir užkietėję sukčiai paprastai taiso visokius gėrimus ir apdavus, kuriais žmonėms protą sumaišo, ir dar tikina, kad, girdi, tie nuodai turį galią palenkti svetimą širdį, bet, kartoju, žmogaus valios palaužti neįmanoma.

— Gryna teisybė,— pritarė gerasis senelis.— Duodu žodį jums, pone, dėl raganavimo aš nekaltas, o kad sąvadavau — nesiginu. Bet nieko bloga negalvojau, priešingai — visa širdimi troškau, kad žmonės šiame pasaulyje linksmintųsi ir gyventų sandoroje ir ramybėje, be vaidų ir sielvartų. Deja, geri ketinimai neapsergėjo manęs nuo kelionės į tokias vietas, iš kur nebesitikiu sugrįžti, nes jau slegia pečius metų našta, o ir šlapimo pūslę varsto tokie skausmai, jog nebeturiu nė valandėlės ramybės...

Ir senelis vėl graudžiai apsiverkė, ir Sančui taip jo pagailo, kad jis išsitraukė iš užančio sidabrinį pinigėlį ir davė bėdžiui išmaldos.

Don Kichotas prijojo prie kito katorgininko ir paklausė, kuo jis nusikaltęs, ir tas atsakė ne ką daugiau varžydamasis negu jo bendras:

— Aš einu į galeras už tai, kad be saiko kvailiojau su dviem savo pusseserėmis ir su kitomis dviem seserimis, tik tos buvo jau nebe giminė man. Žodžiu, tiek prisikvailiojau su visomis, jog per tą kvailiojimą padidėjo ir taip susipainiojo mano giminė, kad dabar nė kipšas neišnarpliotų visų ryšių. Viskas išėjo viešumon, užtarytojų neatsirado, pinigų — tuščios kišenės, ir jau buvau tikras, kad keliausiu į kartuves, bet gavau šešerius metus galerų ir pasakiau: tiek jau to... Nusipelniau tokios bausmės, bet aš dar jaunas, gyvenimas prieš akis, o paskui žiūrėsim, kai dugną dėsim.

Jeigu jūsų malonybė, godingasai riteri, galite kuo nors sušelpti mus, vargetas, Dievas danguje šimteriopai jums atlygins, o mes šičia melsime Dievą jūsų malonybei ilgo gyvenimo ir geros sveikatos, o to pažiūrėti toks geras žmogus kaip jūsų malonybė tikrai esate nusipelnęs.

Tas jaunikaitis vilkėjo studento abitu, ir vienas palydos vyrų atsiliepė apie jį kaip apie neprilygstamą gražbylį ir puikų lotynistą.

Virtinės gale ėjo kokių trijų dešimčių metų amžiaus vyriškis, labai išvaizdus, tik jo akys niekaip negalėjo viena kita atsižiūrėti. Sukaustytas jis buvo truputį kitaip negu jo bendrai: kojos supančiotos

geležiniais, tokiais ilgais, kad jų ganėjo visam liemeniui apvynioti, ant kaklo du lankai — vienas prisietas prie grandinės, kitas, vadinamas *draugo sargu* arba *draugo glėbiu*, ties juosmeniu dviem virbais pritvirtintas prie antrankių, surakintų sunkia spyna, kad jis negalėtų nei rankų pakelti prie burnos, nei galvos prilenkti prie rankų.

Don Kichotas paklausė, kodėl tas žmogus labiau apkaustytas negu kiti.

Palydovas į tai atsakė, jog jis vienas pridaręs daugiau nusikaltimų negu visi kiti drauge, be to, esąs toks nutrūktgalvis ir apsukruolis, jog, netgi šitaip supančioję, jie neturį ramybės ir vis nuogąstaują, kad galįs pabėgti.

— Kokių gi jis nusikaltimų pridarė,— paklausė Don Kichotas,— jeigu nusipelnė tik galerų?

— Jis nuteistas dešimčiai metų,— atsakė palydos vyras,— o tai tolygu civilinei mirčiai. Jau gana ir to, jog tasai gerulis — tai garsusis Chinesas de Pasamontė, kitaip vadinamas Chinesilju de Banditilju.

— Pone komisare,— prabilo katorgininkas,— prašom prilaikyti liežuvį! Nėra ko perkratinėti svetimų vardų ir pravardžių. Aš vardu Chinesas, o ne Chinesiljas, ir esu kilęs iš Pasamončių giminės, o ne iš Banditiljų, kaip tvirtina jūsų prakilnybė. Kai kam būtų ne pro šalį ir į save pasižiūrėti — labai praverstų.

— Nekelkit tono, pone neprilygstamasai plėšike,— atkirto komisaras,— jei nenorit, kad piktuoju jus užčiaupčiau.

— Kas be ko, žmogus šaudo — Dievas kulkas gaudo,— tarė katorgininkas,— bet kada nors kai kas sužinos, ar aš vadinamas Chinesilju de Banditilju, ar kaip nors kitaip.

— Bene kitaip žmonės tave šaukia, nenaudėli? — riktelėjo vienas palydos vyrų.

— Tegu šaukia,— atsakė Chinesas,— bet veikiai nustos, kai išpešiosiu jiems plaukus iš tam tikrų vietų, balsu neminėtinų. Godingasai riteri, jei ketinate ką nors mums paaukoti, paaukokite ir keliaukite sau su Dievo padėjimu, o jau įsipykote man, įkyriai kaišiodamas snapą į svetimą gyvenimą. Jei pageidaujate sužinoti apie mano gyvenimą, turėkite galvoje, kad esu Chinesas de Pasamontė, o mano gyvenimas aprašytas štai šia ranka.

— Teisybė,— tarė komisaras,— jis iš tikrųjų aprašė savo gyvenimą, ir taip aprašė, kad gražiau niekas kitas nemokėtų, tik šitoji knyga liko kalėjime įkeista už du šimtus realų.

— Būtinai ją išpirksiu,— tarė Chinesas,— nors ir turėčiau sumokėti du šimtus dukatų.

— Tokia ji gera? — paklausė Don Kichotas.

— Ji tokia gera,— atsakė Chinesas,— jog prieš ją nublanktų „Lasariljas Tormesietis“ ir visos kitos šio pobūdžio knygos, kurios jau buvo ar dar tik bus parašytos. Tiek tepasakysiu jūsų prakilnybei, jog viskas ten — gryna teisybė, ir tokia smagi ir maloni, kad jokios išmonės negali jai prilygti.

— O kaip ji pavadinta? — paklausė Don Kichotas.

— Chineso de Pasamontės gyvenimo istorija,— atsakė katorgininkas.

— Ir ji jau baigta? — paklausė Don Kichotas.

— Kaipgi ji gali būti baigta,— atsiliepė jis,— jei mano gyvenimas dar nesibaigia? Ten aprašytas visas mano gyvenimas nuo pat gimimo dienos iki tos valandėlės, kai paskutinįsyk buvau nutremtas į galeras.

— Vadinasi, kartą jau esate ten buvęs? — paklausė Don Kichotas.

— Ketverius metus atitarnavau Dievui ir karaliui ir pažinau džiūvėsių ir bizūno skonį,— atsakė Chinesas.— Ir man ne taip jau baisu iš naujo ten keliauti — bent galėsiu netrukdomas užbaigti savo knygą: mat turiu daug ką papasakoti, o ispanų galerose laisvo laiko esti daugiau negu reikia, nors mano knygai parašyti labai daug jo ir nereikia,— viskas dar gyva atminty.

— Kaip matau, esi nepėsčias,— tarė Don Kichotas.

— Ir nelaimingas,— atsiliepė Chinesas,— nes nelaimės be atlydos spaudžia šviesius protus.

— Nelaimės spaudžia nevidonus,— įsiterpė komisaras.

— Aš jau sakiau, pone komisare, kad liežuvį prilaikytute,— tarė katorgininkas.— Ne tam vyresnybė įdavė jums štai šitą buožę, kad skriaustute mus, bėdžius, o kad nuvestute ir pristatytute mus tenai, kur jo didenybės nurodyta. Kitaip, kaip Dievą myliu... Tiek to, gana, galbūt vieną gražią dieną kai kas susipras, bet laiko neberas. O kolei kas verčiau patylėkim, gyvenkim gražiai, kalbėkim dar gražiau ir galų gale traukim toliau: pasilinksminom, ir užtenka.

Komisaras užsimojo buože ir jau kirs Pasamontei už jo grasinimus, bet Don Kichotas, užtvėręs katorgininką, paprašė jo neskriausti: girdi, anokia čia bėda, jeigu šitaip tvirtai surištam žmogui atsirišęs liežuvis. Paskui, kreipdamasis į katorgininkų grandinę, tarė:

— Iš jūsų žodžių, mieliausieji broliai, aiškiai supratau, kad jūs, nors ir pelnytai nubausti už savo nusižengimus, toli gražu nesidžiau-

giate varomi kančiomis jų išpirkti, netgi priešingai — labai nenoriai ir anaiptol ne iš geros valios einate į bausmės vietą. Ir, gali būti, tik todėl nenugalėjo teisybė, jūsų pusėje buvusi, ir ištiko jus nedalia, kad vienas silpnadvasiškai neištvėrė kankinimų, kitas pristigo pinigų, trečias neturėjo užtarytojo, o pagaliau ir teisėjas paskelbė šališką sprendimą...

Visa tai dabar itin gyvai piešia man vaizduotė, tarytum akstindama, liepdama ir netgi versdama įrodyti jums, jog dangus dovanojo man gyvastį, idant duočiau riterio įžadą, kurį ir daviau, ir prisiekčiau globoti ir ginti galiūnų skriaudžiamus ir engiamus silpnuosius. Tačiau, turėdamas galvoje, kad vienas esminių išminties požymių — neimti piktuoju to, ką galima paimti geruoju, aš kreipiuosi į godingąją palydą ir poną komisarą prašydamas malonėti nukaustyti grandines ir duoti jums ramybę, nes niekados nepritrūks žmonių, pasirengusių tarnauti karaliui palankesnėmis aplinkybėmis, o versti vergais tuos, kuriuos Dievas ir gamta sukūrė laisvus, man atrodo žiauru ir nežmoniška...

Juo labiau, godingoji palyda,— toliau kalbėjo Don Kichotas,— jog tie nelaimingieji nieko bloga jums nepadarė. Tegu kiekvienas atsako už savo nuodėmes: danguje yra Dievas, ir jis nedovanoja nenubaudęs už bloga ir neatlyginęs už gera, o doriems žmonėms nedera būti budeliais ir galuoti savo artimo, ypač kai iš to neturi jokios naudos. Prašau to romiu ir nuolankiu tonu, idant, jeigu mano prašymą išklausytute, turėčiau už ką jums dėkoti, o jeigu geruoju to nepadarysite, ši ietis ir šis kalavijas sykiu su narsingosios mano rankos galia tatai padaryti jėga jus privers.

— Kokie paiki juokai! — sušuko komisaras.— Jūs tik paklausykite, kaip nusišneka tasai juokdarys! Jis pageidauja, kad mes paleistume karaliaus vardu nuteistus piktadarius, lyg mes turėtume teisę juos išlaisvinti, o jisai — mums komanduoti. Laimingos kelionės, ponuli, pasitaisykite sau ant galvos puodą ir traukite toliau, o kur ne jūsų kiškis, ten ir nesikiškit.

— Tuojau jūs pats dumsite kaip kiškis, akiplėša! — sušuko Don Kichotas.

Pasakyta — padaryta: jis taip staigiai puolė komisarą, jog tasai, nespėjęs nė ginklo griebtis, ietimi nutrenktas, krito žemėn, ir Don Kichotui labai pasisekė, nes tai buvo vienintelis palydos vyras, apsiginklavęs muškieta.

Taip netikėtai pakrypus reikalams, kiti palydos vyrai apstulbo ir

sutriko, tačiau akimoju atsipeikėjo: raiteliai stvėrėsi kardų, pėstieji — akščių, ir visi urmu puolė Don Kichotą, kuris laukė jų, sklidinas nedrumsčiamos ramybės. Ir tikriausiai jam būtų buvę riesta, jei katorgininkai, sumetę, jog pasitaikė puiki proga ištrūkti laisvėn, nebūtų pasiryžę ja pasinaudoti ryžtingai nutraukdami grandinę, ant kurios buvo suverti.

Kilo neregėta sumaištis: palydos vyrai blaškėsi puldinėdami tai prie išsivaduojančių katorgininkų, tai prie juos puolančio Don Kichoto,— ir nieko doro nenuveikė.

Tuo tarpu Sančas, savo ruožtu, padėjo išsilaisvinti Chinesui de Pasamontei, ir šis, pirmas nusikratęs pančių ir atgavęs laisvę, prišoko prie parblokšto komisaro, išgriebė jam iš rankų kardą ir muškietą, tuoj vieną nusitaikė nukirsti, kitą — nušauti, bet nespėjo paleisti nė šūvio, nes mūšio lauke nebeliko priešų: visi paspruko išsigandę Pasamontės muškietos, taipgi krušos akmenų, kuriais apsvaidė juos išsivadavę katorgininkai.

Tasai nutikimas nepataisomai sugadino Sančui nuotaiką: jisai tarytum jau matė, kaip bėgliai duoda žinią Šventajai brolijai, ir toji beregint sukelia visus ant kojų ir puola gaudyti nusikaltėlių. Tomis mintimis jis pasidalijo su savo ponu ir pasiūlė kaip galima greičiau traukti šalin ir pasislėpti netolies kalnuose.

— Gerai jau, gerai,— tarė Don Kichotas.— Aš pats žinau, kas dabar pritinka daryti...

Ir sušaukė visus katorgininkus, kurie, jau spėję švariai apiplėšti ir netgi nuogai išrengti komisarą, slampinėjo išsisklaidę po lauką, ir jie apstojo jį ratu, laukdami, ką jis pasakys, o Don Kichotas prabilo tokiais žodžiais:

— Taurios dvasios žmonės laiko savo pareiga atsidėkoti už labą darbą, nes iš visų nuodėmių labiausiai rūstina Dievą nedėkingumas. Tatai sakau todėl, kad jūs, ponai, iš savo netolimos patirties žinote ir savo akimis įsitikinote, ką nuveikiau aš jūsų labui. Aš pageidauju — ir tokia mano valia,— idant jūs atsidėkodami užsidėtute šią grandinę, kurią nuėmiau jums nuo pečių, ir tuojau keliautute į Toboso miestą pas valdovę Dulsinėją Tobosietę, o ten, stoję jos akysna, atiduotute labas dienas nuo josios riterio, atseit nuo Liūdnojo Vaizdo riterio, ir kuo smulkiausiai papasakotute jai šitą jo garsingąjį žygdarbį, davusį jums geidžiamą laisvę, o tada jau galėsite keliauti kur akys veda ir kur kojos neša.

Už visus katorgininkus atsakė Chinesas de Pasamontė.

— Jūsų malonybė, valdove ir vaduotojau mūsų, reikalaujate neįmanomo ir neįvykdomo dalyko,— tarė jis,— nes anaiptol ne urmu pridera mums ūrėti keliais, o sėlinti po vieną, skyrium, kas sau, pasirengus skradžiai žemes prasmegti, kad tik neužtiktų Šventoji brolija, kuri, savaime suprantama, netrukus išsiruoš mūsų gaudyti... Verčiau jūsų malonybė teįsako — ir tai bus protingiausia,— užuot garmėjus visu būriu prie valdovės Dulsinėjos Tobosietės kojų, sukalbėti tiek ir tiek „sveikamarijų" ir „tikiu", ir mes sukalbėsim tuos poterius į jūsų malonybės sveikatą, nes tokį dalyką galima daryti dieną ir naktį, dumiant ir ilsintis, tiek karo veiksmų, tiek paliaubų metu. Na, o manyti, kad panorėsime grįžti Egiptan prie pilnų puodų[176], atseit užsidėti grandinę ir vilktis Toboso keliu — tai lygu manyti, jog dabar naktis, nors saulė dar viršugalvy, ir kreiptis į mus tokiu prašymu — tai lygu guobon sliuogti kriaušių pasiskinti.

— Tai va, aš prisiekiu,— sušuko įtūžęs Don Kichotas,— kad jūs, done Chinesiljau de Banditiljau, ar kaip jus ten šaukia, done Nevidone, keliausite ten vienas — uodegą paspaudęs ir su grandine ant kupros!

Pasamontė, niekad negarsėjęs kantrumu (o juo labiau sumetęs, jog Don Kichotui ne visi namie, nes tik papaikėliui būtų galėjusi šauti mintis juos išlaisvinti), matydamas taip nepagarbiai su juo elgiantis, pamerkė bendrams ir pasitraukė su jais keletą žingsnių į šalį, ir tada mūsų riterio pusėn pliūptelėjo tokia akmenų kruša, kad jisai vos įmanė dangstytis skydu, o vargšas Rosinantas nė kiek nepaisė pentinų dūrių, lyg iš bronzos būtų nulietas.

Sančas užlindo už asilo ir juo atsitvėrė nuo audrinio akmenų debesio, pratrūkusio viršum jųdviejų galvų.

Don Kichotas turėjo prastesnę priedangą, tad keli akmenys vis dėlto jį kliudė, ir taip atsakančiai, kad jis nuvirto nuo arklio; ir vos tik jis atsidūrė žemėj, beregint prišoko studentas, nuvožė dubenį nuo galvos, trejetą ar ketvertą kartų užtvojo juo mūsų riteriui per nugarą, tiek pat kartų trinktelėjo į žemę ir ko nesukūlė. Paskum katorgininkai nuplėšė apsiautalą, kuriuo jis vilkėjo viršum šarvų, būtų numovę ir kojines, tik antblauzdžiai neleido.

Nuo Sančo jie nutraukė rudinę ir paliko jį vienais apatiniais, paskum, pasidaliję karo grobį, išsisklaidė kas sau, daugiau rūpindamiesi nepakliūti grasiajai Brolijai į nagus, negu užsidėti grandinę ir keliauti pas valdovę Dulsinėją Tobosietę.

Mūšio lauke liko tiktai asilas ir Rosinantas, Sančas ir Don Ki-

chotas: asilas, nukoręs galvą ir susimąstęs, retkarčiais karpė ausimis, matyt, vis dar girdėdamas švilpiant akmenų viesulą; Rosinantas, irgi akmenimis partrenktas žemėn, tysojo greta savo šeimininko; Sančas drebėjo vienais apatiniais, baimindamasis Šventosios brolijos; o Don Kichotas liūdėjo be galo sukrėstas, jog žmonės, kuriems jis padarė tiek gero, taip nelabai su juo pasielgė.

XXIII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS NUTIKO GARSINGAJAM DON KICHOTUI SJERA MORENOJE, KITAIP SAKANT, APIE VIENĄ REČIAUSIŲ NUOTYKIŲ, APSAKOMŲ ŠIOJE NEPRAMANYTOJE ISTORIJOJE

Sukrėstas, jog taip nelabai su juo pasielgta, Don Kichotas tarė savo ginklanešiui:

— Ne kartą esu girdėjęs, Sančai, jog daryti gera prasčiokams — tai lyg vandenį nešioti jūron. Jei būčiau pasekęs tavo patarimu, būčiau išvengęs šitos negandos, bet dabar jau šaukštai po pietų. Ką gi, pakentėsime, o kitąsyk būsime protingesni.

— Jau greičiau aš pasidarysiu turkas, nekaip jūsų malonybė atvirsit į protą,— atsiliepė Sančas.— Sakot, jei būtute pasekęs mano patarimu, būtute išvengęs šitos bėdos? Tai va, dabar pasekit mano patarimu ir išvengsit dar didesnės: įsidėmėkit, Šventoji brolija nepaisys jūsų riteriškumo, apskritai visi klajojantys riteriai jai nė motais, ir žinot, man rodos, jau girdžiu strėles švilpiant pro ausis[177].

— Juk tu apsigimęs bailiu, Sančai,— tarė Don Kichotas.— Beje, kad nesakytum, jog esu užsispyręs ir niekados neklausau tavo patarimų, šįsyk pasielgsiu taip, kaip tu sakai, ir pasišalinsiu nuo rūstybės, kuri tave šitaip baugina. Tačiau tik su viena sąlyga: kad niekados, nei gyvas, nei miręs niekam neskelbsi, jog aš pasitraukiau ir pasišalinau, pavojaus išsigandęs,— stačiai aš nusileidžiu tavo maldavimams, o jeigu sakysi kitaip — meluosi, ir šiandien kaip visados, ir visados

kaip šiandien neigsiu tavo melą ir tvirtinsiu, kad tu meluoji ir kad meluosi kiekvieną sykį, kai tik apie tai galvosi ar kam nors kalbėsi[178].

Ir nepriešgyniauki, nes vien tik pagalvojus, kad pasišalinu ir pasitraukiu vengdamas pavojaus, juo labiau tokio, kuris kai kam pasivaideno iš baimės, mane ima noras pasilikti šičia ir vienam laukti ne vien tavo minėtosios baisingosios Šventosios brolijos, bet ir visų dvylikos Izraelio kartų brolijų, ir septynių brolių Makabiejų, ir Kastoro su Poluksu[179], ir visų brolių ir brolijų, kokių tik esama pasaulyje.

— Pone,— atsakė Sančas,— pasitraukti — tai anaiptol ne bėgti, laukti taipgi neprotinga, kada pavojus gali pasirodyti didesnis, nekaip tikimasi, o išmintingam žmogui pridera ką nors pataupsoti rytojui ir jokiu būdu neiššvaistyti visko tą pačią dieną. Ir būkite tikras: nors aš žmogus tamsus ir netašytas, vis dėlto šį tą išmanau apie gerą elgesį. Tad nesikrimskit pasekęs mano patarimu, o verčiau sėskit ant Rosinanto, jei dar turit spėkų, o jeigu ne — aš jus užkelsiu, ir jokit įkandin manęs, nes smegeninė man sako, jog kojos dabar labiau mums pravers nekaip rankos.

Netardamas nė žodžio, Don Kichotas užsėdo ant Rosinanto ir, raito Sančo vedamas, netrukus atsidūrė toje Sjera Morenos dalyje, kuri buvo arčiausia. Be to, Sančas buvo užsimojęs pereiti kalnagūbrį, nusigauti ligi Viso ar Almodovaro del Kampo ir pasislėpti kur nors tarpeklyje, kad nenutvertų Šventoji brolija, jeigu kartais susimanytų juos gaudyti.

Šis ketinimas dar labiau sustiprėjo, kai jis pastebėjo, kad maisto atsarga, gabenama ant asilo, per susidūrimą su katorgininkais nėmaž nenukentėjo, ir tai jis palaikė tikru stebuklu, nes pastarieji išnaršė ir susigrobė ką įmanydami.

Vakarop jie nukako į pat Sjera Morenos gilumą, kur Sančas ir nutarė apsistoti nakvynei ir netgi pabūti keletą dienų ar bent jau tiek, kol išsibaigs atsargos, tad jie apsinakvojo kamštmedžių giraitėje tarp dviejų uolų...

Tačiau nepermaldaujamas likimas, kuris, pasak tikrojo tikėjimo neapšviestų žmonių, viską tvarko, rikiuoja ir valdo savo nuožiūra, taip nulėmė, kad ir Chinesas de Pasamontė, garsingasis sukčius ir plėšikas, Don Kichoto narsybės ir paikumo išvaduotas nuo grandinės, baimės genamas tolyn nuo Šventosios brolijos, kurios bijoti turėjo rimtą pagrindą, sumanė pasislėpti kalnuose, o likimas ir baimė atvedė jį ton pačion vieton, kur atvedė ir Don Kichotą su Sančiu Pansa, tokiu

laiku ir tokią valandą, kada jis puikiausiai galėjo juos pažinti, kaip tik tada, kai juodu, niekieno netrukdomi, jau taisėsi migti.

Kadangi piktadariai paprastai esti nedėkingi, o bėda, jų manymu, pateisina neleistinas priemones ir skatina, užuot žiūrėjus į ateitį, tenkintis pasitaikiusiu grobiu, Chinesas, nedėkingas ir nesąžiningas žmogus, sugalvojo pavogti Sančo asilą,— mat Rosinantas, visiškai netinkamas nei įkeisti, nei parduoti, jo nesugundė.

Sančas Pansa miegojo; Chinesas pavogė asilą ir naktovidžiu nusisiekė taip toli, jog buvo nebepasiekiamas.

Išaušęs rytas nudžiugino žemę ir nuliūdino Sančą Pansą, nes jis pastebėjo dingus palšį, o susivokęs, jog nebeteko asilo, pratrūko raudoti tokiu gailiu ir sielvartingu balsu, kokiu niekas pasaulyje dar nebuvo raudojęs, ir Don Kichotas, riksmų prižadintas, išgirdo jį šitaip rypaujant:

— O vaikeli mano mieliausiasis, mano namuose gimusis, mano vaikučių džiaugsme, mano pačios paguoda, mano kaimynų pavyde, mano užvadėli ir pusinis mano maitintojau, nesgi iš tų dvidešimt šešių maravedžių, kuriuos tu kasdien uždirbdavai, pusę išleisdavau savo pilvui pasotinti!

Išgirdęs raudą ir sužinojęs priežastį, Don Kichotas kaip įmanydamas nuramino savo ginklanešį ir paprašė truputį pakantrauti: girdi, surašysiąs tokį raštą, o kai jis, Sančas, grįšiąs namo, pagal tą raštą jo dvare gausiąs tris asilus iš penkių, ten laikomų.

Sančas nusiramino, nusišluostė ašaras, nustojo kūkčioti ir padėkojo Don Kichotui už tą malonę, o šiam, vos atsidūrus kalnuose, atsigavo širdis, nes apylinkės pasirodė labai tinkamos tiems nuotykiams, kurių jis ieškojo.

Atminty jam iškilo įstabūs nutikimai, tokiuose gūdžiuose ir atšiauriuose tarpekliuose įvykę klajojantiems riteriams, ir jis, apsvaigęs ir apdujęs nuo tų vaizdinių, tik tokias godas ir godojo, o visa kita išgaravo jam iš galvos. Sančas taipgi, vos pasijutęs saugus, turėjo tik vieną rūpestį: kaip apgauti pilvą likučiais tų valgymų, kuriuos jie buvo pagrobę iš laidotuvininkų, todėl pėdino paskui savo poną, apsikrovęs tuo, ką priderėjo nešti palšiui, traukė iš maišo kąsnius ir kimšosi sau į gurklį,— tokią iškylą už jokius pinigus jis nebūtų išmainęs į kitą kokį nuotykį.

Staiga jis kilstelėjo akis ir pamatė, kad jo ponas, sustabdęs Rosinantą, smeigenos galu bando pakelti nuo žemės kažin kokį ryšulį, todėl paspartino žingsnius, kad prireikus galėtų jam padėti, bet priėjo

kaip tik tuo metu, kai Don Kichotas, pasimovęs ant smeigenos, kėlė priegalvį ir prisietą prie jo lagaminėlį, patrešusius ar jau visai sutrešusius ir tokius sunkius, jog Sančui teko nusėsti nuo asilo[180] ir juos paimti, ir tuomet jo ponas liepė pažiūrėti, ko prikrautas tasai lagaminas.

Sančo nereikėjo raginti, ir nei grandinėlė, kuria buvo suveržtas sutrešęs palaikis lagaminas, nei spyna nesutrukdė jam patikrinti, jog ten guli ketveri olandiškos drobelės marškiniai ir šiaip visokių drobinių baltinių, tokių pat prabangių ir tokių pat švarutėlių, o nosinėje rado įrištą gražią krūvelę aukso eskudų, ir, vos tik juos pamatęs, sušuko:

— Garbė Dievui, kad malonėjo mums tokį pelningą nuotykį!..

Ir, dar pasirausęs, aptiko užrašų knygutę prašmatniais aptaisais.

Knygutę Don Kichotas pasiėmė sau, o pinigus atidavė Sančui. Sančas išbučiavo rankas savo ponui už tą malonę ir, iškraustęs lagaminą, susikrovė baltinius į maišą su maisto atsarga.

Stebėdamas visa tai, Don Kichotas tarė:

— Man rodos, Sančai (o kitaip ir būti negali), koks nors keliauninkas, išklydęs iš kelio, turbūt klaidžiojo po kalnus, ir jį užpuolė ir, matyt, nužudė piktadariai, o paskui atvilko jo kūną į šį gūdų užkampį ir čia palaidojo.

— Negali būti,— atsakė Sančas,— plėšikai būtų pasigrobę pinigus.

— Tavo teisybė,— sutiko Don Kichotas,— bet tuomet man galva neneša ir protas nesuima, kas gi čia galėjo nutikti. Beje, palauki: pažiūrėsime, gal toje knygutėje rasime kokių nors įrašų, kad galėtume atsekti pėdsakus ir perprasti tai, ką norime sužinoti.

Jis atskleidė knygutę ir pirmiausia pamatė sonetą, lyg juodraštį, bet parašytą labai gražiu braižu, ir, idant Sančas taipgi išgirstų, garsiai perskaitė jį nuo pradžios iki galo:

Arba Amūras amžinas beprotis,
Arba per daug žiaurus, arba kankynė,
Aštriais nagais man draskanti krūtinę,
Pabaisa neaiškios kilmės besotė.

Bet jei Amūras — dievas, abejoti
Protu jo nevalia; bet akmeninė
Širdis netinka dievui; duokit žinią,
Kam gera saldumu kančios galuoti?

Vargu ar tau, Filide mylimiausia,
Nes su blogiu nesugyvena gėris,
Ir ne dangus man aitrina šią žaizdą.

Žinau, jog veikiai į kapus keliausiu,
Ir jei neaišku, kas kančias sukėlė,
Stebuklas būtų rasti gerą vaistą.

— Iš tų eilių nieko doro nesužinosim,— tarė Sančas.— Kas iš to, kad kažkokia pelytė tupi po mūru?

— Kokia pelytė? — paklausė Don Kichotas.

— Man rodos,— tarė Sančas,— jūsų malonybė minėjot kažin kokią pelytę.

— Ne pelytę, o Filidę,— pataisė Don Kichotas.— Matyt, tuo vardu yra dama, kuria skundžiasi soneto autorius, o jis tikrai talentingas poetas, jei aš bent kiek išmanau poeziją.

— Vadinas,— paklausė Sančas,— jūsų malonybė sugaudot ir eiles?

— Geriau, negu tu manai,— tarė Don Kichotas,— ir tuo įsitikinsi, kai galas nuo galo eilėmis surašysiu laišką, kurį turėsi įteikti manajai valdovei Dulsinėjai Tobosietei. Tau, Sančai, derėtų žinoti, jog visi ar beveik visi ano amžiaus klajojantys riteriai buvo didūs poetai ir didūs muzikai: mat šios dvi dorybės ar, tikriau pasakius, Dievo dovanos įgimtos klajojantiems įsimylėjėliams. Nors apskritai praeities riterių posmuose daugiau jausmo negu meno.

— Skaitykit toliau, jūsų malonybe,— tarė Sančas.— Gal ten kas nors paaiškės.

Don Kichotas perskleidė puslapį ir tarė:

— Tai proza ir, regis man, laiškas.

— O kam rašytas, pone? — paklausė Sančas.

— Sprendžiant iš pirmųjų žodžių, atrodo, kad mylimajai,— atsakė Don Kichotas.

— Skaitykit garsiai, jūsų malonybe,— tarė Sančas.— Stačiai alpstu ką nors išgirdęs apie meilę.

— Mielai,— atsakė Don Kichotas.

Ir, tenkindamas Sančo prašymą, ėmė garsiai skaityti laišką, kuriame buvo šitaip rašoma:

„Tavo apgaulūs pažadai ir nuoširdus mano skausmas nuginė mane į tokį kraštą, iš kur tave pasieks veikiau žinia apie manąją mirtį nekaip manųjų aimanų aidas. Tu atstūmei mane, o nedėkingoji, išmainydama į tą, kuris pranoksta mane, deja, ne gėriu, o tiktai savo geru, bet jeigu dorybė lobiu būtų laikoma ir vertinama, nepavydėčiau aš laimės kitiems ir dėl savo nelaimės neraudočiau.

Savuoju grožiu sukūrei tu rūmą ir sugriovei jį savo darbais: grožis man įteigė mintį, jog tu angelas, o darbai įrodė, jog esi moteris.

Gyvenki ramybėje, manojo nerimo kaltininke, ir tegu dangūs paslapties skraiste amžinai gaubia tavojo vyro neištikimybę, idant tau netektų atgailoti dėl savojo poelgio, o man — mėgautis kerštu, svetimu mano širdžiai".

Perskaitęs laišką, Don Kichotas tarė:

— Jeigu iš eilių nieko lemta nesužinojome, tai iš laiško — juo mažiau, nebent kad rašė jį koks paniekintas įsimylėjėlis...

Perskleidęs beveik visą knygutę, jis aptiko dar keletą eilėraščių ir laiškų: vienus jam pavyko išskaityti, kitų — ne, bet visi jie buvo kupini dejonių, aimanų, priekaištų, skundų ir nuoskundų, malonių ir nemalonių patyrusiojo džiūgavimo ir rypavimo.

Don Kichotui sklaidant knygutę, Sančas vertė lagaminą, griozdė, naršė, rausėsi tiek po lagaminą, tiek po priegalvį, kad neliktų nė vienos siūlės neišardytos, nė vieno vilnų gumulėlio neišpašyto, kad kokiame kampelyje ko nors nepravėptų per žioplumą ar neapsižiūrėjimą — toks godulys jam pašoko radus tuos eskudus, kurių buvo daugiau kaip šimtas...

Ir nors be to, kas jau rasta, nieko daugiau nerado, Sančas tarė sau, jog ne veltui skrajojo mėtomas apklote, ne veltui vėmė prisigėręs balzamo, ne veltui kentėjo šventinamas vėzdais ir kuliamas varovo, ne veltui kentė badą, troškulį ir nuovargį tarnaudamas savo gerajam ponui,— už visa tai, kaip ir už dingusį doklą, už pavogtą rudinę ir asilą jam atlyginta su kaupu tąja malone, kurią suteikė Don Kichotas atiduodamas radinį.

Liūdnojo Vaizdo riteris degė noru sužinoti, kam priklausė lagaminas: iš soneto ir laiško, iš auksinių monetų ir prašmatnių marškinių jisai sprendė, jog tai turėtų būti koks kilmingas įsimylėjėlis, savo damos paniekos ir žiaurumo pastūmėtas žengti beviltišką žingsnį. Bet kadangi tokioje gūdžioje ir atšiaurioje vietovėje nebuvo kas patenkina jo smalsumą, ilgai nesvarstydamas nujojo tuo keliu, kurį pasirinko Rosinantas,

kitaip sakant, tuo, kuris atrodė išeinamas, o jo galvoj tolydžio dingsėjo mintis, jog tuose uolynuose tikrai patirsiąs kokį nepaprastą nuotykį.

Tokias godas begododamas, staiga jis pamatė, jog priešais nelabai aukšto kalno viršūne šuoliais kuria žmogus su neregėtu miklumu šokinėdamas nuo vienos uolos ant kitos, iš vieno krūmyno į kitą.

Don Kichotui pasirodė, jog tasai žmogus pusnuogis, juoda vešlia barzda, ilgais susivėlusiais plaukais, basas, plikomis blauzdomis; apie klubus kadaravo trumpos, matyt, rudo aksomo kelnės, bet tokios sudriskusios, jog daugiur giedravo nuogas kūnas; ant galvos nieko neturėjo užsivožęs. Ir nors šmėkštelėjo jis, kaip sakyta, be galo greitai, Liūdnojo Vaizdo riteris pastebėjo ir įsidėmėjo visas tas smulkmenas; ir nors bandė jį prisivyti, jam nepavyko: menkos ištvermės Rosinantui nebuvo skirta duotis po tokius skardžius, juo labiau kad iš prigimties buvo jis nepaslankus ir lėtos eigasties.

Don Kichotui dingtelėjo, kad tai ir būsiąs priegalvio ir lagamino savininkas, tad ryžosi žūtbūtinai jį susirasti, nors reikėtų ištisus metus klajoti po tuos kalnus jo beieškant; todėl liepė Sančui nusėsti nuo asilo ir apeiti kalną iš vienos pusės, o jis pats apjosiąs iš kitos,— gal šitaip vis dėlto susitiksią tą žmogų, žaibiškai dingusį jiems iš akių.

— Nieko neišeis,— atsakė Sančas.— Kai tik pasitraukiu nuo jūsų malonybės, mane beregint perima baimė, apninka devynios galybės baisybių ir šmėklų. Aš jus perspėju, kad turėtute galvoje, jog niekada nė per sprindį nuo jūsų nesitrauksiu.

— Tiek jau to,— tarė Liūdnojo Vaizdo riteris,— man labai džiugu, kad tu kliaujies mano dvasios stiprybe, ir todėl ji niekados tavęs neapleis netgi tuo atveju, jeigu tavoji siela apleistų kūną. Seki įkandin manęs koja už kojos, žodžiu, kaip įmanai, ir žiūrėki akis išpūtęs; mudu apsuksiva šitą kalnelį ir galbūt susitiksiva žmogų, kurį ką tiktai matėva,— be jokios abejonės, tai mūsų rastųjų daiktų savininkas.

Į tai Sančas atsakė:

— Verčiau jo nesivaikykim: mat, jeigu jį susitiksiva ir staiga paaiškės, jog pinigai tikrai jojo, suprantama, gausiu juos atiduoti, tad kam vargintis be reikalo, verčiau ramia sąžine pasilaikysiu juos sau, kol pats savaime, be jokių išsigalvojimų ir lakstymų atsiras jų tikrasis savininkas. Į tą laiką gal būsiu jau seniai juos išleidęs, o kai nieko nėra, tai ir kalbos nėra.

— Klysti, Sančai,— atrėmė Don Kichotas.— Jeigu mudviem jau dingtelėjo mintis, kad tai galėtų būti pinigų savininkas, mūsų priedermė jį surasti ir grąžinti jam pinigus, o jeigu neimsime jo ieškoti, toji įti-

kėtina mintis, kad jisai — daiktų savininkas, nesumažins mūsų kaltės, ir ji slėgtų mus, jeigu būtų neginčijama. Tad, mielasai bičiuli Sančai, nesikrimski, kad mudu jo ieškosiva, bent jau todėl, jog aš nenustosiu krimstis, kol jį surasiu...

Sulig tais žodžiais Don Kichotas suspyrė Rosinantui pašones, o Sančas nupėdino įkandin — Chinesiljo de Pasamontės dėka — pėsčias ir apsikrovęs nešuliais, o kai apsuko dalį kalno, upokšnio pakrašty užėjo negyvą, šunų apgraužtą ir kuosų apkapotą mulą su balnu ir apynasriu, ir tai patvirtino jųdviejų mintį, jog anas bėglys ir būsiąs mulo ir priegalvio savininkas.

Jiems bežiūrint į maitą, staiga pasigirdo švilptelėjimas, panašus į piemenų švilpesį, ir po kairei netikėtai išnėrė didoka kaimenė ožkų, o tuoj pat viršukalnėje išdygo ir ožkaganys, gana senyvo amžiaus žmogus.

Don Kichotas šūktelėjo jam ir paprašė nusileisti apačion.

Ožkaganys atsišaukė klausdamas, kokie vėjai atpūtę juos į tą kraštą, kur nėra — ar tik kartą kitą yra — žengusi žmogaus koja ir kur klaidžioja vien ožkos, vilkai ir kitokie plėšrieji žvėrys.

Atsiliepė Sančas kviesdamas jį nusileisti apačion — tuomet jie viską kuo smulkiausiai apsakysią.

Ožkaganys nusileido ir, prisiartinęs prie Don Kichoto, tarė:

— Kertu lažybų, kad žiūrite į nuomojamą mulą, nudvėsusį toj dauboj. Taigi jis čia, jei neklystu, gerą pusmetį guli. Sakykit, ar kartais nesusidūrėte su jo šeimininku?

— Ne, nesusidūrėme,— atsakė Don Kichotas,— tik netolies nuo čia užtikome priegalvį ir lagaminėlį.

— Ir aš buvau juos užėjęs,— tarė ožkaganys,— bet, gink Dieve, nepakėliau, net neprisiartinau, kad į kokią bėdą neįsivelčiau, o paskui ims kas nors ir apvagins mane: velnias suktas, pakiš koją — ir suklupsi, o tu, žmogau, sužinok, kad gudrus, kodėl ir kaip paslydai ir nusiritai.

— Ir aš taip sakau,— atsiliepė Sančas.— Ir man tie daiktai pasitaikė ant kelio, bet aš nė iš tolo nesiryžau prie jų prieiti. Ten ir palikau, kur buvo, ir dabar ten guli kaip gulėję,— tylinčios bėdos geriau nekibint.

— Sakykite man, gerasis žmogau,— paklausė Don Kichotas,— ar nežinote, kieno tatai labas?

— Kiek žinau, tiek ir pasakysiu,— tarė ožkaganys.— Daugmaž prieš pusmetį prie vieno ožkų aptvaro, už kokių trijų mylių nuo šičia, atjojo išvaizdus dailaus stoto jaunikaitis, raitas ant to paties mulo,

antai gulinčio, su tuo pačiu priegalviu ir lagaminėliu, kuriuos, kaip sakėte, užtikote ir iš tolo apėjote.

Paklausė jis mus, kurioje pusėje šie kalnai ypač gūdūs ir neprieinami. Atsakėme, jog kaip tik čia, kur dabar esame, ir tai gryna teisybė, nes jeigu nusikasite toliau per kokį pusmylį, ko gero, jau nebeišsigausite. Stebiuosi, kaip judu čia atsiradote: juk čionai nėra jokio kelio nei takelio...

Tai va, sakau, išklausė mus jaunikaitis, pasuko mulą ir nujojo tenlink, kur nurodėme, ir mes visi aliai vienas pasigrožėjome jo stotu ir pasistebėjome jo klausimu ir tuo skubotumu, su kuriuo jis apsigręžė ir leidosi atgal į kalnus. Tiek jį ir tematėme, bet po kelių dienų jis pastojo kelią vienam mūsų piemeniui ir, blogo žodžio netardamas, prišoko, apkūlė kumščiais, apspardė, o paskui pripuolė prie jo asilės, pasiėmė visą duoną ir sūrį iš doklų ir su neregėtu miklumu spruko atgal į kalnus.

Kai sužinojome tokį dalyką, mes, keli piemenys, beveik dvi dienas ieškojome jo pačiose atšiauriausiose kalnų vietose ir pagaliau aptikome neapglėbiamo šimtamečio kamštmedžio drevėje.

Pasitiko jisai mus labai romiai, drapanos jo buvo sudriskusios, o veidas subjaurotas ir saulės nuskrudintas, tad mes tik vargais negalais jį bepažinome, ir iš drapanų, nors ir sudriskusių, bet gerai mums įsiminusių, supratome, jog priešais mus stovi tasai, kurio ieškome. Jis mandagiai pasisveikino su mumis ir glaustai bei išmaniai paaiškino, kad nesistebėtumėme šitokiu jojo būviu, nes už didžias nuodėmes jam esą privalu atlikti skirtą atgailą.

Mes prašėme jį pasisakyti, kas toksai esąs, bet jis buvo nepalenkiamas. Taipgi pasakėme, jog, pristigęs maisto, kurio jam tikrai reikėsią gyvasčiai palaikyti, praneštų mums, kur galėtumėme jį surasti, ir mes mielai ir nuoširdžiai visko atnešime, o jeigu ir tai jam esą atgrasu, tegu bent jau paprašąs piemens valgymo, tik, gink Dieve, smurtu neimąs.

Jis padėkojo mums, atsiprašė už anuos užpuolimus ir pažadėjo nuo šiolei prašyti dėl Dievo meilės sušelpti ir jokiu būdu nieko neskriausti.

Paskui, prakalbęs apie pastogę, prisipažino, jog pastovaus būsto neturįs, laikinai prisiglaudžiąs tenai, kur naktis jį užklumpanti. Baigdamas savo bylą, taip graudžiai pravirko, kad jeigu mūsų širdys būtų buvusios akmeninės, mes, išgirdę tą verksmą ir palyginę, kokį matėme jį pirmą sykį ir kokį matome dabar, taipgi būtume ašaromis paplūdę, nes, kaip sakiau, buvo tai labai mielas ir stotingas jaunikaitis, o manda-

gi ir išmaninga žosmė liudijo jį esant aukštos kilmės ir gražaus išauklėjimo, ir nors klausėmės jo mes, prasčiokai, maloni elgsena net prastam žmogui krito į akį...

Ir staiga, šitaip gražiai įsišnekėjęs, jis nutilo, lyg žado pritrūko, nudūrė akis į žemę ir taip sėdėjo nejudėdamas, o mes sutrikę ir suklusę laukėme, kada pagaliau jis atsipeikės, ir žiūrėjome į jį su beribe užuojauta, nes iš to, kaip jis atsimerkia, ilgai ir įdėmiai nemirkčiodamas stebeilija į žemę, čia vėl užsimerkia, kandžiojasi lūpas ir rauko antakius, buvo nesunku numanyti, kad jam bus laikinai pasimaišęs protas...

Ir netrukus mūsų mintys iš tikrųjų pasitvirtino, nes jisai, baisingo siuto perimtas, staiga pašoko ir su tokiu įtūžiu ir pašėlimu puolė greta stovintį piemenį, kad jeigu nebūtume išplėšę jam iš gniaužtų, mirtinai būtų sukandžiojęs arba pritvojęs kumščiais. Bloškėsi ant jo klykdamas: „Aha, klastingasai Fernandai! Tuojau pat, tuojau pat tu gausi pelnytą atpildą už tą vylių, kurį man parengei. Štai šitos rankos išraus iš krūtinės tau širdį, kurioje veši ir klesti visos pasaulio nedorybės, o svarbiausia — klasta ir apgaulė!..“ Ir dar daug kitokių žodžių jis prikalbėjo, o kiekvienu pliekė ir smerkė tą Fernandą, vadino jį išdaviku ir žodlauža.

Taigi vargais negalais išvadavome mes piemenį, o jaunikaitis, nė žodžio netardamas, atšoko nuo mūsų ir nėrė į brūzgynus, tokius tankius ir dygliuotus, kad mes nesiryžome jo vytis.

Iš viso to mes padarėme išvadą, jog kartais jam pasimaišo protas ir jog žmogus, vardu Fernandas, matyt, bus jį nuskriaudęs, ir, sprendžiant iš jo būklės, tikriausiai labai skaudžiai. Vėliau mūsų spėjimas pasitvirtindavo kiekvieną sykį, kai jis išeidavo į kelią — o tai pasitaikydavo gana dažnai — ir kartais paprašydavo piemenis pasidalyti duonos kąsniu, o kartais jėga atimdavo, nes, protui pasimaišius, neima to, ką piemenys duoda geruoju, ir puola juos kumščiais. Kai ateina į protą, mandagiai ir pagarbiai prašo duoti ko nors dėl Dievo meilės ir nuoširdžiai, netgi ašarodamas, dėkoja...

Ir sakau teisybę jums, ponai,— toliau kalbėjo ožkaganys,— vakar sutariau su keturiais piemenimis (iš jų du mano bendrai, o kiti du — mano parankiniai) ieškoti jo, kol surasime, o paskui suradę geruoju ar bloguoju nugabensime į Almodovaro miestą, už aštuonių mylių nuo šičia, ir ten jį pagydysime, jeigu jo liga pagydoma, ar bent jau sužinosime, kas jis toks buvo, viso proto būdamas, ir ar turi giminių, kuriems derėtų duoti žinią apie ištikusią jį nelaimę.

Štai tiek, ponai, galiu jums pranešti atsakydamas į jūsų klausimą, ir būkite tikri, jog tasai pusnuogis žmogus, šmėkštelėjęs jums pro

šalį (o Don Kichotas jau buvo sakęs, kad matė jį karstantis po kalnus), ir bus jūsų rastųjų daiktų savininkas...

Didžiai nustebino Don Kichotą ožkaganio pasakojimas, ir jis dar labiau panoro sužinoti, kas yra tasai nedalingasis papaikėlis, ir davė sau žodį ligi galo tesėti savąjį sumanymą, o būtent: apjoti visą kalną, apžiūrėti kiekvieną užkampį ir olą ir žūtbūtinai jį surasti.

Tačiau likimas parikiavo ir sutvarkė viską daug geriau, nekaip jis galvojo ir tikėjosi, nes tą pačią akimirką tiesiai prieš juos, siaurukalnėj, išdygo ieškomasis jaunikaitis: jis ėjo kalbėdamasis pats su savimi, tik nežinia apie ką, nes jo žodžius ir iš arti vargu ar būtumei supratęs, o juo labiau iš tolo.

Vilkėjo jis nusakytu apdaru, o kai prisiartino, Don Kichotas pajuto, kad jo sudriskusi odinė striukė įkvėpinta ambra, ir tai galutinai jį įtikino, jog žmogus tokiu drabužiu jokiu būdu negali būti žemos kilmės.

Priėjęs artyn, jaunikaitis pasisveikino kimiu prislopintu balsu, tačiau be galo galantiškai.

Don Kichotas atsakė ne mažiau mandagiai ir, nusėdęs nuo Rosinanto, labai maloniai ir bičiuliškai jį apkabino ir taip ilgai laikė priglaudęs prie krūtinės, lyg juodu būtų buvę pažįstami nuo senų laikų.

Jaunikaitis, kurį galėtume pavadinti Bėdinojo Vaizdo nudryžėliu, kaip Don Kichotą vadiname Liūdnojo Vaizdo riteriu, iš pradžių leidosi globstomas, paskui truputį atstūmė nuo savęs Don Kichotą ir, uždėjęs abi rankas jam ant pečių, įsistebeilijo į jį tokiu žvilgsniu, lyg norėdamas prisiminti, ar juodu pažįstami, ir, atrodo, jį ne ką mažiau nustebino Don Kichoto išvaizda, stotas, šarvai, negu jis pats — Don Kichotą.

Pagaliau, šitai ceremonijai pasibaigus, pirmasis prabilo Nudryžėlis, ir pasakė tai, ką sužinosime toliau.

XXIV PERSKYRIMAS

KURIAME TOLIAU PASAKOJAMA, KAS NUTIKO SJERA MORENOJE

Istorijoje rašoma, jog Don Kichotas nepaprastai susidomėjęs klausėsi nuopuolingojo Kalnų riterio pasakojimo, o tasai jam šitaip kalbėjo:

— Savaime suprantama, pone, nors ir kas jūs būtute, nes jūsų nepažįstu, laikau savo priederme padėkoti jums už nuoširdžiai pareikštą pagarbą ir godonę ir savo ruožtu pageidaučiau turėti galimybę ne vien savo gerais norais atsiliepti į jūsų gerus norus, kurių vedamas teikėtės taip maloniai mane sutikti, tačiau likimas nepageidauja sudaryti man tokių sąlygų, kurios leistų atsiteisti už geradarystes ne vien tiktai gerais ketinimais.

— Atskleisdamas savuosius, noriu pareikšti, jog esu pasiryžęs būti kuo nors jums naudingas,— tarė Don Kichotas,— nes jau buvau tvirtai apsisprendęs kojos nekelti iš kalnų, kol jus susitiksiu ir susižinosiu, ar esama kokio vaisto nuo tos negalios, kuri, sprendžiant iš neįprasto jūsų gyvenimo būdo, atrodo, jus galuoja, o prireikus jo ieškoti,— ieškoti visomis jėgomis ir išgalėmis...

O jeigu jūsų neganda būtų iš tų, kurios užtveria kelius bet kokiai paguodai, buvau pasiryžęs drauge su jumis nuoširdžiai verkti dėl josios ir raudoti, nes nelaimėje turėti draugą, kuris jus užjaučia,— tai irgi didelė paguoda...

Ir jeigu mano geri norai nusipelno atlyginami bent trupučiu prielankumo, maldauju jus, pone, parodyti man tą prielankumą, kurio, kaip matau, pertekusi jūsų širdis, ir dėlei to, ką visų labiausiai esate mylėjęs ar tebemylite šioje žemėje, prašau papasakoti, kas esate ir kodėl atklydote gyventi ir mirti nelyginant laukinis žvėris šioje gūdžioje dykynėje, kur skurstate savęs atsižadėjęs, kaip tatai matyti iš jūsų apdaro ir išvaizdos...

Ir prisiekiu riterių ordinu, kuriam aš, menkas ir nuodėmingas, priklausau, taipgi klajojančio riterio pašaukimu,— pridūrė Don Kichotas,— kad jeigu jūs, pone, teiksitės nepaniekinti mano paslaugų, tarnausiu jums su tokiu atsidavimu, kokiam įpareigoja mano luomas, ir arba padėsiu jums numaldyti tą sielvartą, jeigu jis numaldomas, arba verksiu drauge su jumis, kaip tatai jums žadėjau.

Girios riteris, klausydamasis Liūdnojo Vaizdo riterio kalbų, tik žiūrėjo į jį negalėdamas atsižiūrėti ir nužiūrėdamas nuo kojų iki galvos, o prisižiūrėjęs lig valiai, tarė:

— Jei turite ko nors valgyti, duokite dėl Dievo meilės, o pavalgęs padarysiu visa, kas priklauso, atsidėkodamas už tokius gerus norus, kuriuos man išsakėte.

Sančas tuoj griebėsi savo maišo, o ožkaganys — šikšninio dėklo, ir Nudryžėlis, pripuolęs prie maisto, it paklaikęs įniko malšinti alkį su neregėtu greitumu: nespėja kąsnio nuryti, jau kemšasi kitą, rodos, ne

valgo, o stačiai gurkte gurkia. Visi žiūrėjo į jį, bet niekas, netgi jis pats, nesakė nė žodžio.

Pavalgęs jis ženklu pasiūlė eiti įkandin, o kai visi paklausė, nusivedė į žalią veją, nusidriekusią ne per toliausia už uolos.

Ten nuėjęs, jis išsitiesė žolėje, kiti pasekė jo pavyzdžiu, ir niekas nepratarė nė žodžio, kol Nudryžėlis, patogiau įsitaisęs savo vietoje, prabilo:

— Jei pageidaujate, ponai, kad aš keliais žodžiais papasakočiau savo nesuskaičiuojamas negandas, teikitės man pažadėti, jog nė vienu klausimu nei pastebėjimu nepertrauksite mano liūdnos istorijos gijos, nes kai tik įsiterpsite, toje vietoje nutrūks mano pasakojimas.

Nudryžėlio žodžiai priminė Don Kichotui tą atvejį, kai jis, klausydamasis savo ginklanešio pasakos, nesugebėjo suskaičiuoti, kiek ožkų perkelta per upę, ir todėl neišgirdo istorijos pabaigos.

Tuo metu Nudryžėlis kalbėjo toliau:

— Todėl jus perspėju, kad norėčiau kaip galima trumpiau apsakyti savo kančias, nes, aitrinant senas žaizdas, atsivers naujos, ir kuo mažiau mane klausinėsite, tuo greičiau užbaigsiu savo bylą,— savaime suprantama, aš nepraleisiu nė vieno svarbesnio dalyko, idant visiškai patenkinčiau jūsų pageidavimą.

Don Kichotas visų esančiųjų vardu pažadėjo nesiterpti, ir nuramintas Nudryžėlis prabilo šiais žodžiais:

— Vardu esu Kardenijas, mano gimtinė — vienas gražiausių mūsų Andalūzijos miestų, mano giminė — kilnaus kraujo, mano tėvai — turtingi žmonės, o mano širdgėla tokia, jog nei tėvų ašaros, nei giminių sielvartas, nei visi jų turtai nepadėtų jos numaldyti, nes iš nelaimių, dangaus siunčiamų, negali išgelbėti šios žemės gėrybės. Gyveno tajame mieste dausų angelas, Amūro apdovanotas tokia tobulybe, kokią tik svajonėse įmanu paregėti: neapsakomo grožio buvo Lusinda, mergelė, lygi man kilmingumu ir turtais, tik laimingesnė ir pastovumo ne tokia pastovi, kad neapviltų mano taurių polėkių. Mylėjau aš tąją Lusindą, garbinau ir dievinau nuo pirmųjų jaunatvės dienų, ir jinai mylėjo mane nuoširdžiai ir atsidavusiai, kaip mylima tik mergystei skleidžiantis.

Abipusis mudviejų palinkimas nebuvo paslaptis tėvams, bet jie per daug nesibaimino: žinojo, kad mūsų draugystė subrendusi pasibaigs tiktai santuoka, kuri buvo tarytum nulemta iš anksto, nes ir kilme, ir turtais mudu tikome vienas kitam.

Bėgo metai, abipusis mudviejų potraukis didėjo, ir Lusindos tėvas, sakytumei sekdamas tiekos poetų apdainuotos Tisbės[181] tėvais, tarė esant reikalinga padorumo sumetimais užginti man laisvai lankytis savo namuose. Tačiau tasai draudimas tik dar labiau pakurstė liepsną ir įkaitino aistras, nes tėvams pavyko surakinti mums lūpas, bet ne plunksnas, o plunksnos kur kas lengviau negu lūpos išdėsto tam, kurį mes mylime, kas slypi mūsų širdyje: mat mylimo žmogaus žvilgsnis dažniausiai sudrumsčia ir nutildo pačias ryžtingiausias mintis ir sukausto pačias drąsiausias lūpas.

O dangau, kiek laiškų aš jai prirašiau! Kiek gavau mielų ir taurių atsakymų! Kiek giesmių sukūriau ir kiek meilės eilių, kuriose širdis skelbė ir garsino savo jausmus, liejo savo ugningus troškimus, puoselėjo prisiminimus ir reikalavo savo teisių!

Pagaliau, visai jėgų pristigęs, troškimo ją regėti gildoma širdimi ryžausi imtis žygių ir kaip galima greičiau įkūnyti tai, ką, mano supratimu, derėjo padaryti, kad laimėčiau tokį geidžiamą ir pelnytą atpildą, o būtent: nueiti pas Lusindos tėvą ir prašyti jos rankos. Taip ir padariau ir išgirdau tokį atsaką: jisai esąs dėkingas man už suteiktą garbę ir džiaugtųsi galėdamas savo ruožtu mane pagerbti ir atiduoti savo turtą, bet kadangi mano tėvas esąs gyvas, pagal teisę jam priklausą piršti žmoną savo sūnui, o Lusinda esanti ne iš tokių, kurią leistina slapčia vesti ar tuokti tuo atveju, jeigu mano tėvas protu ir širdimi būsiąs nusistatęs prieš šitą santuoką.

Aš padėkojau jam už gerą mintį, nes man atrodė, kad jisai sako teisybę ir kad tėvas pritars mano norui, kai tik jį pareikšiu. Tos minties akstinamas, tuoj nuėjau pas tėvą pasisakyti savo ketinimo, bet, vos įžengęs į kambarį, išvydau jo rankoje atplėštą laišką, kurį jis, dar man nespėjus nė žodžio ištarti, padavė sakydamas: „Iš to laiško, Kardenijau, sužinosi, jog kunigaikštis Rikardas ketina padaryti tau malonę“. Jums tikriausiai žinoma, ponai, jog kunigaikštis Rikardas — tai ispanų didikas, kurio dvaras yra vienoje gražiausių Andalūzijos vietų.

Paėmiau laišką ir perskaičiau, ir pasirodė jis man toks maloningas, jog aš pirmas būčiau nepritaręs tėvui, jeigu jis nebūtų patenkinęs kunigaikščio prašymo, būtent: nedelsiant nusiųsti mane į dvarą, kur aš būčiau jo vyriausiojo sūnaus draugas, jokiu būdu ne tarnas, o jis, kunigaikštis, pasirūpintų, kad vėliau aš užimčiau padėtį, atitinkančią tą pagarbą, kurią jis man puoselėjąs.

Perskaičiau laišką ir netekau žado, jį perskaitęs, juo labiau kad tėvas pasakė: „Vykdydamas kunigaikščio valią, Kardenijau, po dviejų

dienų išvyksi į jo dvarą, ir dėkoki Viešpačiui, kad jis tau atveria kelią, kuriuo žengdamas pasieksi viską, ko, mano supratimu, esi nusipelnęs..." Prie tų žodžių jis pridėjo dar keletą tėviškų patarimų.

Prieš išvykdamas vakare susitikau su Lusinda, papasakojau, kas nutiko, paskum pasikalbėjau su jos tėvu ir paprašiau palūkėti kelias dienas ir niekam nežadėti dukters rankos, kol sužinosiu, ko pageidauja iš manęs Rikardas. Tėvas davė man žodį, o Lusinda jį sutvirtino devyniomis galybėmis priesaikų ir jūromis ašarų.

Pagaliau atvykau į kunigaikščio Rikardo dvarą, ir jis taip gražiai mane priėmė ir taip gražiai su manimi elgėsi, jog pavydas beregint pradėjo savo piktą darbą: manęs ėmė baisingai nekęsti seni dvariškiai, tardamiesi, jog kunigaikščio man rodomas palankumas galįs išeiti jiems ne į naudą.

Bet ypač apsidžiaugė mano atvykimu jaunėlis kunigaikščio sūnus, vardu Fernandas, stotingas, išvaizdus, taurios ir karštos širdies jaunikaitis, ir štai tasai Fernandas ilgai netrukus taip su manimi susidraugavo, jog dvare tik apie tai ir buvo šnekama, ir nors vyresnysis brolis taipgi mane mylėjo ir paikino savo malonėmis, vis dėlto jo prielankumas toli gražu neprilygo dono Fernando draugystei ir elgsenai.

Kadangi tarp draugų nebūna paslapčių (mat, artimai bendraudamas su donu Fernandu, galų gale pasidariau jo draugas), jis patikėdavo man slapčiausias mintis, ypač vieną, kuri nedavė jo širdžiai ramybės.

Donas Fernandas įsimylėjo vieną sodietę, turtingų tėvo vasalų dukterį, o buvo ji tokia žavi, dorybinga, kukli ir išmintinga, jog visi, kurie ją pažinojo, veltui stengėsi nustatyti, kuri jos dorybė ima viršų ir prašoka kitas.

Žaviosios sodietės grožybės ir privalumai sukurstė donui Fernandui tokią aistrą, kad jis, geisdamas pasiekti tikslą ir perveikti josios dorybę, ryžosi pažadėti ją vesti, nes imtis kitokių žygių būtų buvę beprasmiška.

Laikydamas savo priederme rūpintis draugo garbe, griebiausi pačių svariausių žodžių ir ryškiausių pavyzdžių, kad tik jis persigalvotų ir išsižadėtų savo ketinimo, bet, matydamas, jog visos mano pastangos eina perniek, nutariau viską papasakoti jo tėvui kunigaikščiui Rikardui, ir tada donas Fernandas, būdamas skvarbaus ir blaivaus proto, perprato mano mintis ir nusigando: jis tarė sau, kad aš, kaip ištikimas tarnas, laikysiu savo priederme atskleisti kunigaikščiui, savo ponui, paslaptį, galinčią pakenkti jo geram vardui. Ir štai, panūdęs mane suklaidinti ir apgauti, jis pasakė, kad geriausias būdas išdildyti iš atmin-

ties gražuolę, jo širdį pavergusią,— tai išvykti keliems mėnesiams iš namų: girdi, drauge su manimi važiuosiąs svečiuosna pas mano tėvus, o kunigaikščiui pasakysiąs, jog norįs nusižiūrėti ir nusipirkti keletą gerų arklių, nes tokių eiklių kaip mūsų mieste nesą visame pasaulyje. Vos išgirdau jo žodžius, savo meilės akstinamas, ir ne tokį protingą sprendimą būčiau palaikęs pačiu išmintingiausiu, kokį tik įmanoma sugalvoti, ir vien todėl, kad man buvo puiki proga ir galimybė pasimatyti su savąja Lusinda.

Tos minties ir troškimo vedamas, karštai pritariau jo nuomonei ir pasistengiau dar labiau sustiprinti jo ryžtą, ragindamas kaip galima greičiau įgyvendinti sumanymą, nes išsiskyrimas tikrai padėsiąs, išsklaidysiąs netgi mieliausias širdžiai godas. Tačiau tuo metu, kai jis tarėsi su manimi, kaip vėliau sužinojau, vyro teisėmis jau buvo pasinaudojęs sodietės palankumu ir dabar tik laukė progos taip išpažinti kaltę, kad netektų skaudžiai nukentėti,— mat labai bijojo, jog kunigaikštis gali neatleisti, patyręs apie jo išdaigas.

Apskritai jaunuolių meilė — tai dažniausiai anaiptol ne tikra meilė, bet geismas, galutinis jo tikslas — pasisotinimas, ir, jį pasiekęs, geismas užgęsta, o tai, kas atrodė meilė, norom nenorom nuslūgsta, nes jai nevalia peržengti ribų, pačios gamtos nustatytų, tų ribų, kurių nežino tikroji meilė,— žodžiu tariant, kai tik donas Fernandas pasimėgavo sodietės palankumu, jo geismas numalšo, o aistra išblėso. Ir jeigu iš pradžių jis dėjosi norįs atsidurti toli nuo gimtinės, idant geismai išvėstų, dabar iš tikrųjų troško išvykti, kad tik nereiktų jų veltui švaistyti.

Kunigaikštis patenkino jo norą, o man įsakė lydėti sūnų. Mudu atvykova į mano gimtąjį miestą, tėvas sutiko doną Fernandą kaip pridera, aš tuoj nuskubėjau pasimatyti su Lusinda, ir vėl atgijo manoji aistra (beje, ji niekad ir nebuvo išblėsusi nei prigesusi), bet, savo nelaimei, apsakiau viską donui Fernandui: mat rodės man, jog nevalia nieko slėpti nuo žmogaus, puoselėjančio tokius draugiškus jausmus.

Taip išliaupsinau jam Lusindos grožį, žavesį ir protą, jog mano liaupsės sužadino jam norą paregėti mergelę, tokiomis dorybėmis apdovanotą. Nelemtoji dalia padėjo man patenkinti jo norą, ir vieną vakarą parodžiau ją, žvakės apšviestą, pro langą, prie kurio mudu paprastai susitikdavova pasikalbėti.

Buvo ji naktiniu apdaru, ir prieš ją nublanko visos gražuolės, ligi tol regėtosios. Jis neteko žado ir nuovokos, susižavėjo ir ją pamilo,

o kaip karštai — sužinosite vėliau iš mano negandos apsakymo. Ir idant dar kaitriau įsipliekstų toji aistra (kurią nuo manęs jisai slėpė ir tik vienam dangui patikėjo), likimas taip parikiavo, jog vieną gražią dieną jam pasitaikė pamatyti josios laišką, kuriame ji maldavo prašyti tėvą josios rankos, ir tasai laiškas jam pasirodė toks išmintingas, sklidinas tokio taurumo ir meilės, kad donas Fernandas, perskaitęs jį, pasakė man, jog Lusinda viena apdovanota tokiu grožiu ir protu, kiek jų išdalyta visoms pasaulio moterims.

Ranką prie širdies pridėjęs, galiu dabar jums prisipažinti, kad nors ir puikiai supratau, jog donas Fernandas turi pagrindą liaupsinti Lusindą, vis dėlto man buvo skaudu tokias liaupses girdėti iš jo lūpų, ir aš ėmiau nuogąstauti ir juo nebepasitikėti, nes, kur buvęs nebuvęs, kartais nei iš šio, nei iš to jisai pradėdavo arba tam tyčia nukreipdavo kalbą apie Lusindą, ir tai kėlė man savotišką pavydulį,— ir ne todėl, kad būčiau bijojęs kokio netikėto vyliaus iš dorybingosios ir atsidavusios Lusindos, stačiai likimas tarytumei reikalavo sergėti tai, ką patsai man žadėjo.

Donas Fernandas visada taikydavosi perskaityti mano laiškus Lusindai ir josios atsakymus, prasimesdamas ta dingstimi, kad jam esą be galo malonu mėgautis išmoningąja mudviejų širdžių kalba. Ir kartą atsitiko taip, jog Lusinda paprašė mane paskolinti vieną riterių romaną, kuris ypač jai patiko, ir buvo tai *Galijos Amadis*...

Vos tiktai Don Kichotas išgirdo minint riterių romaną, nesusitvardęs pertraukė jaunikaitį ir tarė:

— Jeigu jūsų malonybė iš pat pradžių būtute mane perspėjęs, kad jos malonybei poniai Lusindai labai patinka riterių romanai, nebūtų reikėję tiekos kalbų, idant patikėčiau josios proto aiškumu, ir vargu ar jis galėtų būti toks iškilus, kaip jūs, pone, tvirtinate, jeigu ji nebūtų linkusi į tokius įdomius skaitymus...

Tad jums neverta daugiau kalbėti apie josios grožį, dorybes ir išmonę,— jau vien sužinojęs jos pomėgį, iškart pripažįstu ją pačia žaviausia ir protingiausia pasaulio moterimi, ir pageidaučiau, pone, jog sykiu su Galijos Amadžiu nusiųstute jai šaunųjį Graikijos doną Ruchelį,— esu įsitikinęs, kad poniai Lusindai labai patiks Daraida ir Garaja, taipgi piemenaičio Darinelio sąmojai ir nuostabūs jojo bukolikų posmai, kuriuos jis dainuoja ir deklamuoja taip maloniai, meistriškai ir nevaržomai...

Tačiau ateis laikas, ir mes užpildysime tą spragą, ir tuo greičiau tos spragos nebeliks, kuo veikiau jūsų malonybė teiksitės nuvykti su

manimi į mano gimtąjį sodžių, o ten jūsų žinioje bus daugiau nei trys šimtai knygų, ištisa knyginė, mano širdies paguoda ir gyvenimo džiaugsmas. Beje, man dingojas, kad visos jos dingo aliai viena,— dievaižin kur jas nudangino pavydūs ir vylingi pikti burtininkai...

Ir prašau jūsų malonybę man dovanoti, kad netesėjau žodžio nesiterpti į jūsų pasakojimą, bet kai girdžiu kalbant apie riteriją ir klajojančius riterius, nesikišti į pašnekesį man lygiai taip neįmanoma, kaip saulės spinduliams nešildyti, o mėnulio spinduliams nedrėkinti žemės[182]. Tad prašau dovanoti ir pasakoti toliau, nes jau laikas grįžti prie jūsų bylos.

Don Kichotui bepostringaujant, Kardenijas nusvėrė galvą ant krūtinės ir sakytumei giliai nugrimzdo į savo mintis, ir nors Don Kichotas dusyk kreipėsi į jį prašydamas pasakoti toliau, jis nepakėlė galvos ir neatsiliepė nė žodžiu, tačiau po kurio laiko atlošė galvą ir tarė:

— Esu tos nuomonės — ir dar negimė pasaulyje toks žmogus, kuris sugebėtų man ją nuginčyti arba įpiršti kitą, o ir būtų paskutinis mulkis tasai, kuris kitoniškai galvotų ar protautų,— jog anas sukčių sukčius daktaras Elisabatas sanguliavo su karaliene Madasima.

— Nieko panašaus, duodu žodį! — suriko Don Kichotas, be galo užsirūstinęs (ir kaip paprastai pridėjo smarkesnių žodelių).— Kaip gyvas nesu girdėjęs baisesnio šmeižto ar, tiesą pasakius, niekšybės! Karalienė Madasima buvo nepaprastai godinga dama, ir man galva neneša, kad tokia prakilni valdovė būtų galėjusi susidėti su kažin kokiu šundaktariu, o kas galvoja priešingai — meluoja kaip užkietėjęs niekšas. Ir aš esu pasirengęs tai įrodyti pėsčias ir raitas, ginkluotas ir beginklis, dieną ir naktį, žodžiu, kada tik jis pageidaus.

Kardenijas įdėmiai žiūrėjo į jį padėrusiomis akimis: vėl protui pasimaišius, jis nė neketino toliau pasakoti savo istorijos, o ir Don Kichotas anaiptol nebuvo nusiteikęs jos klausytis — taip jį papiktino atsiliepimas apie Madasimą. Keisčiausia, kad jis užsistojo už ją taip, lyg ji iš tikrųjų būtų buvusi jo tikroji ir prigimtinė valdovė, ir vis per tas bedieviškas knygas!..

Kaip sakyta, Kardenijui ir šiaip jau buvo ne visi namie, o išgirdęs apšaukiant save melagiu, niekšu ir kitokiais užgauliais vardais, jis ne juokais supyko, stvėrė pirmą pasitaikiusį akmenį ir atsivėdėjęs taip smagiai paleido jį Don Kichotui krūtinėn, jog šis išvirto aukštielninkas.

Išvydęs šitaip elgiantis su savo ponu, Sančas Pansa kumščiais puolė beprotį, tačiau Nudryžėlis deramai atrėmė priešą: vienu smūgiu nu-

mušė nuo kojų, užgriuvo ant viršaus ir lig soties aplamdė jam šonus.

Ožkaganį, pabandžiusį ginti Sančą, ištiko toks pats likimas. Ištaškęs visus ir aptalžęs, Nudryžėlis paliko juos betysančius ir kuo ramiausiai dingo kalnuose.

Sančas atsistojo ir, niršdamas, kad taip nepelnytai gavo lupti, išliejo pagiežą ant ožkaganio: girdi, jis vienas esąs kaltas, nes jų neįspėjęs, kad tam žmogui kartais galva atšąlanti ir kad jeigu jie būtų žinoję, tikrai būtų pasisaugoję ir davę jam atkirtį.

Ožkaganys atsakė, kad jisai įspėjęs, o jeigu Sančas negirdėjęs, tai jis esąs čia niekuo dėtas.

Sančas Pansa jam žodį, ožkaganys — du, o apsižodžiavę juodu kibo vienas kitam į barzdas ir paleido darban kumščius, tad jeigu Don Kichotas nebūtų jų sutaikinęs, būtų į skutus vienas kitą sudraskę.

Imdamasis su ožkaganiu, Sančas šaukė:

— Duokit man ramybę, pone Liūdnojo Vaizdo riteri! Juk jis toks pat prasčiokas kaip ir aš, o ne įšventintas į riterius,— vadinas, galiu kaip niekur nieko atlyginti jam už skriaudą ir pasigalynėti, kaip pridera padoriam žmogui.

— Kas be ko,— atsakė Don Kichotas,— bet, kiek man žinoma, jis nė trupučio nekaltas dėl to, kas čia nutiko.

Sulig tais žodžiais juodu atlyžo, ir Don Kichotas vėl paklausė ožkaganį, ar būtų įmanu susiieškoti Kardeniją, nes jam pasiutiškai norisi išgirsti tą istoriją ligi galo.

Ožkaganys pakartojo jam tai, ką jau buvo sakęs: niekas tikrai nežinąs, kur jis prisilaikąs, bet jeigu Don Kichotas gerokai paklajosiąs po šį kraštą, neabejotinai jį surasiąs — arba sveiko proto, arba supaikusį.

XXV PERSKYRIMAS

KURIAME PASAKOJAMA, KOKIE ĮSTABŪS DALYKAI NUTIKO NARSIAJAM LAMANČOS RITERIUI SJERA MORENOJE IR KOKIĄ ATGAILĄ JISAI SAU PASISKYRĖ SEKDAMAS RŪŠKANUOJU GRAŽUOLIU

Don Kichotas atsisveikino su ožkaganiu ir, vėl užsėdęs ant Rosinanto, paliepė Sančui sekti įkandin, ir tasai, beje, kaip ir asilas, paklausė jo labai nenoriai.

Iš lėto stumdamiesi į priekį, pagaliau jie pasiekė pačią atšiauriausią kalnyno vietą, ir Sančas mirtinai užsimanė pasišnekėti su savo ponu, bet, bijodamas nusižengti jo įsakymui, laukė, kada šis pirmas prabils. Vis dėlto, neištvėręs tokio ilgo tylėjimo, tarė:

— Pone Don Kichote! Palaiminkit mane, jūsų malonybe, ir duokit man laisvę: dabartės jau noriu grįžti namo pas pačią ir vaikučius, su jais bent pasišnekėsiu iki soties ir širdį išliesiu, o jūsų malonybės noru bastytis dieną naktį po šias dykynes, ir juo labiau liežuvį prikandus, kada jis dilgėte dilga,— tai lygu gyvą save pasilaidoti.

Jei tokia būtų likimo valia, kad gyvuliai įgautų žadą, kaip tatai buvo, regis, Susopo[183] laikais, dar būtų pusė bėdos: išlieju savo asilui kas ant seilės užeina, ir baigtas kriukis. O juk čia ne juokas ir ne kiekvienam ganėtų kantrybės visą gyvenimą klajoti nuotykių beieškant, o iš tų nuotykių tiek tos naudos, kad tave spardo ir mėto apklotan įvertę, apdaužo akmenimis ir kumščiais, ir dar tylėk kaip vandens į burną prisiėmęs lygu koks nebylys, nedrįsk pasisakyti, kas guli tau ant širdies.

— Aš tave suprantu, Sančai,— tarė Don Kichotas,— tu stačiai alpsti, kaip nori, kad atšaukčiau draudimą, kuriuo tau liežuvis surištas. Ką gi, laikyki, kad jis atšauktas, ir kalbėki kas tik šauna į galvą, bet su ta sąlyga, jog atšaukimas galios ligi tol, kolei keliausime per kalnus.

— Tiek jau to,— atsakė Sančas,— man svarbu dabar pašnekėt, o paskui žiūrėsim, ką Dievas duos. Tai va, kadangi leidimas įsigaliojo, naudodamasis savo teise, išdrįsiu kreiptis į jūsų malonybę tokiu klausimu: kas jums užėjo, kad šokot it uodegon įkirptas ginti tos mergos

Simos, ar kuo ji vardu, nors jinai ir karalienė? Kas jums rūpi, ar tasai abatas buvo josios prielipas, ar ne? Juk jūsų malonybė ne teisėjas, verčiau būtumėt nuleidęs negirdom jo žodžius, ir, man regis, dievaž būtume išgirdę, kuo pasibaigė to pakvaišėlio istorija, ir taipgi būtume apsisaugoję nuo to akmens, kuris atsitrenkė jums į krūtinę, nuo šonų lamdymo ir nuo gero pustuzinio antausių.

— Garbės žodis, Sančai,— atsiliepė Don Kichotas,— jeigu tu žinotumei, kaip aš kad žinau, kokia godinga ir prakilni dama buvo karalienė Madasima,— aš žinau, tu būtumei pasakęs, kad esu pernelyg kantrus: kitas, manimi dėtas, būtų išrovęs liežuvį, nuo kurio nuslydo tokie šventvagiški žodžiai, nesgi tai baisi šventvagystė ne tik pasakyti, bet netgi pagalvoti, jog karalienė sanguliauja su gydėju.

Iš tikrųjų, kaip istorija sako, daktaras Elisabatas, to bepročio minėtas, didžiai išmintingas žmogus ir didžiai išmanus patarėjas, buvo karalienės dvasios vadovas ir gydytojas, bet manyti, kad ji buvusi jo sugulovė,— tai paikystė, verta griežtos bausmės. Ir jei turėsi galvoje, jog Kardenijas, tatai sakydamas, jau buvo ne viso proto, tu, aišku, sutiksi, kad jis pats nesižinojo, ką sako.

— Ir aš taip sakau,— pritarė Sančas,— nereikėjo imti į galvą, ką paisto tasai pakvaišėlis. O štai, jeigu laimė būtų nusigręžusi nuo jūsų malonybės arba nutaikiusi akmenį stačiai į kiaušą, o ne į krūtinę, pro pakaušį būtų mums išėjęs tas karalienės užtarimas, tegu ją dievai! Na, o Kardenijas būtų kuo gražiausiai išsisukęs: ką peši iš bepročio?

— Kiekvieno klajojančio riterio priedermė — ginti moterų šlovę, nors ir kas jos būtų, tiek nuo protingų žmonių, tiek nuo bepročių dergimo, juo labiau karalienių, tokių prakilnių ir pagarbos vertų, kokia buvo karalienė Madasima, kurią aš itin godoju už dorybes, nes buvo ji ne tiktai žavi, bet ir nepaprastai aiškaus proto ir begalinės tvirtybės negandos valandą, o negandų niekados jai netrūko.

Daktaro Elisabato žodis ir draugija buvo jai patikima parama, teikianti jėgų ir dvasios stiprybės kantriai, be nusiskundimų nešti vargų ir nuoskaudų naštą, o tamsių ir piktanorių prasčiokų miniai tai buvo dingstis galvoti ir kalbėti, kad ji esanti jojo sugulovė. Bet aš iš naujo pasakysiu ir dar du šimtus sykių pakartosiu, jog meluoja tie, kurie šitaip galvoja ir kalba.

— Nei sakau šitaip, nei galvoju,— atsiliepė Sančas,— suk juos devynios, tegu sau šneka ir galvoja ką nori, visiems burnos neužkiši. Sanguliavo jie ar nesanguliavo — atsakys prieš Dievą. Ne mano kiaulės, ne mano pupos,— kas man darbo, aš nesikišu su savo trejoku, kur

auksino reikia: kas giria — kitam skiria, kas peikia — sau teikia, o aš plikas gimiau — plikas mirsiu, nei ką prarandu, nei ką laimiu. O kad ir sanguliavo — kas man rūpi? O juk žmonės dažnai galvoja apie kitus, kad jų namuose — pyragai, bet pasižiūrėk — tuščia kaip iššluota. Liežuvis be kaulo — gali visaip sukaliotis, jo neužriši... Ką čia kalbėti, jeigu Dievą Tėvą, ir tą apšneka.

— O Viešpatie! — sušuko Don Kichotas.— Ką tu čia paistai, Sančai? Ką bendra turi mūsų kalbamas dalykas su tavo patarlėmis, kurias pili kaip iš gausybės rago? Nutilki, Sančai, dėl Dievo meilės, nuo šiol žiūrėki tik savo asilo ir liaukis kištis, kur tau nedera. Ir pajuski pagaliau visomis penkiomis savo juslėmis, jog viskas, ką aš dariau, darau ir darysiu,— labai protinga ir labai atitinka riterių ordino nuostatus, kuriuos aš išmanau nepalyginamai geriau už visus pasaulio riterius, kada nors jais sekusius.

— Pone,— atsakė Sančas,— ar labai jau protingas tasai riterių nuostatas — klaidžioti po kalnus be kelio ir takelio ir ieškoti bepročio, kuris, kai jį aptiksim, ko gero, užsimanys baigti tai, kas pradėta: turiu omeny ne pasakojimą, o jūsų malonybės galvą ir savo šonus,— ir galutinai mus sutriuškinti?

— Nutilki, sakau tau, Sančai,— tarė Don Kichotas.— Tau derėtų žinoti, kad mane šian kraštan vilioja ne tiek noras surasti beprotį, kiek troškimas atlikti žygdarbį ir pelnyti nevystančią šlovę ir amžiną garbę visame pasaulyje. Ir manasis žygdarbis bus toks, jog savo didybe ir garsingumu užtemdys visa tai, kas ligi šiol klajojančių riterių buvo nuveikta.

— O ką, tai bus labai pavojinga? — paklausė Sančas Pansa.

— Ne,— atsakė Liūdnojo Vaizdo riteris,— nors apskritai mums gali iškristi tokia korta, jog, užuot išlošę, prasilošime kiaurai. Tačiau viskas priklausys nuo tavo uolumo.

— Nuo mano uolumo? — paklausė Sančas.

— Taip,— tarė Don Kichotas.— Juo greičiau pargrįši iš ten, kur ketinu tave siųsti, juo greičiau pasibaigs manosios kančios ir juo greičiau po platųjį pasaulį pasklis garsas apie mano žygdarbį. O kadangi nevalia daugiau slėpti nuo tavęs, ką esu užsimojęs nuveikti, tad tau, Sančai, derėtų žinoti, kad garsingasis Galijos Amadis buvo vienas šauniausių klajojančių riterių...

Ne, aš ne taip pasakiau: ne vienas, o vienintelis, pirmasis, neprilygstamasis, viešpats visų riterių, tuo metu gyvenusių pasaulyje. Tebū-

nie gėda ir sarmata donui Beljaniui ir visiems tiems, kurie tvirtino, jog kuo nors jam atsako,— garbės žodis, jie labai apsirinka.

Ir dar pasakysiu, kad jeigu menininkas užsigeidžia šlovės, jisai stengiasi mėgdžioti iškiliausiųjų talentų šedevrus, ir ši taisyklė galioja visiems garbingiems amatams ir verslams, savo darbais valstybę dabinantiems.

Ir tasai, kuris geidžia pelnyti išmintingo ir nepalaužiamo žmogaus vardą, privalo sekti ir seka Odisėju, kurio paveikslu Homeras, nupiešęs jo vargus ir negandus, davė mums gyvą išminties ir tvirtybės pavyzdį, panašiai kaip Vergilijus Enėjo paveikslu mums parodė pagarbaus sūnaus dorybes ir narsaus ir sumanaus karvedžio įžvalgumą, be to, juodu abu piešė ir vaizdavo savo herojus ne tokius, kokie jie buvo, o tokius, kokie turėjo būti, idant jų dvasios savybės būtų sektinas pavyzdys ateities kartoms.

Taip ir Amadis buvo narsingųjų ir įsimylėjusių riterių kelrodė žvaigždė, švyturys ir saulė, ir mums visiems, kovojantiems po meilės ir riterijos idealų vėliava, privalu juo sekti.

Vadinasi, bičiuli Sančai, mano įsitikinimu, tasai klajojantis riteris labiausiai priartės prie idealaus riterio paveikslo, kuris labiau nei kuo kitu seks Galijos Amadžiu, o didžiausią išmintį, narsą, šaunumą, ištvermę, tvirtybę ir meilę įrodė Amadis, kada, damos Orianos atstumtas, pasiskyrė sau atgailą ir išvyko į Plikąją Uolą, pasivadindamas Rūškanuoju Gražuoliu,— vardu, be abejo, turinčiu gilią prasmę ir atliepiančiu laisva valia pasirinktą gyvenimo būdą.

Tad man patogiau sekti šiuoju jo pavyzdžiu nekaip rantyti milžinus, kapoti galvas slibinams, žudyti siaubūnus, triuškinti kariaunas, skandinti laivynus ir ardyti kerų raizgus, o kadangi ši vieta labai tinka tokiems dalykams, nėra ko praleisti progos, nūn taip paslaugiai atkišusios man savo kuodą.

— Sakykit,— paklausė Sančas,— ką jūsų malonybė ketinat daryti šitame užkampyje?

— Juk aš tau sakiau,— atrėmė Don Kichotas,— ketinu sekti Amadžiu ir dėtis išprotėjusiu, tariamai pulti į neviltį ir siautėti, idant sykiu panėšėčiau ir į narsųjį Rolandą, kuris, prie šaltinio aptikęs Andželikos Gražiosios pėdas ir supratęs, jog ten ji begėdiškai nusidėjo su Medoru[184], išprotėjo iš sielvarto: rovė medžius, drumstė vaiskiųjų šaltinių vandenis, žudė piemenaičius, naikino kaimenes, degino lūšneles, griovė trobas, grobė kumeles ir išdarinėjo šimtus tūkstančių baisybių, vertų įamžinimo istorijos puslapiuose.

Savaime suprantama, aš neketinu ištisai sekti Rolandu, arba Orlandu, arba Roldanu, arba Rotolandu — mat jis visaip vadinamas,— ir aklai mėgdžioti visas jo paikystes, kalbas ir mintis, aš stengsiuos tik bendrais bruožais kaip galima tiksliau atkurti tai, kas man atrodo esminga, ir, ko gero, apsiribosiu vienu Amadžiu, kuris, nedarydamas jokių beprotiškų eibių, vien ašaromis ir jausmais nusipelnė sau tokią šlovę, kokios dar niekas nebuvo užsitarnavęs.

— Mano galva,— tarė Sančas,— tuos niekus riteriai ne šiaip sau išdirbinėjo, o turėjo rimtą priežastį dėtis kvailiais ir atgailoti. O ko jūsų malonybei kraustytis iš proto? Katra dama jus atstūmė? O gal užtikot kieno pėdas ir nustatėt, kad jūsų valdovė Dulsinėja Tobosietė valiūkavo su kokiu mauru ar krikščioniu?

— Pataikei kaip pirštu į akį,— tarė Don Kichotas,— niekam galvon neateis, kad čia taip gudriai sumanyta: jei kuris klajojantis riteris ne be reikalo išprotėja — jam dėl to nei ačiū nei išgrauš, o tu būk gudrus ir kuoktelėk nei iš šio, nei iš to, ir dar įpiršk savo damai mintį, kad jeigu tau protas pasimaišė dėl dyko galo, kas gi darysis tada, jeigu jinai iš tikrųjų duos dingstį galvos netekti... O juk aš turiu labai gerą dingstį: labai seniai nesimačiau su savąja valdove Dulsinėja Tobosiete, amžinai pavergusia manąją širdį, o tu girdėjai, ką andai sakė piemuo Ambrosijas: kai įsimylėjėlis ilgai nemato savo damos, jį apninka ir bėdos, ir baimė.

Todėl, bičiuli Sančai, negaiški veltui laiko ir neįkalbinėki manęs mesti iš galvos tokią retą, tokią išganingą ir tokią negirdėtą mintį — sekti kieno nors pavyzdžiu. Aš išprotėjau ir būsiu toks, kol parveši atsakymą į mano laišką, kurį ketinu siųsti su tavimi savajai valdovei Dulsinėjai. Ir jeigu ji deramai atsilieps į mano ištikimybę — galas ir mano paikiojimui, ir atgailai, o jeigu atsitiks kitaip, tikrai išprotėsiu ir išprotėjęs nieko nebesuvoksiu ir nebejausiu.

Žodžiu, nors ir kaip ji man atsakytų, vienaip ar kitaip pasibaigs mano kančios ir nerimas, kurio draskomą tu mane palieki: mat, jeigu parneši man gerą žinią, aš džiūgausiu, nes būsiu sveiko proto, bet jeigu parneši blogą, ji manęs neįskaudins, nes, beprotis būdamas, nieko nebejausiu.

Sakyki, Sančai, ar tu nepraradai Mambrino šalmo? Savo akimis mačiau, kaip pakėlei jį nuo žemės, kai anas nevidonas vos jo nesukūlė į šipulius, o kadangi nesukūlė, iš to gali spręsti, kokio kieto jis plieno.

Į tai Sančas jam atsakė:

— Kaip Dievą myliu, godingasai Liūdnojo Vaizdo riteri, kartais

man ir ištvermės, ir kantrybės pristinga klausytis jūsų malonybės kalbų, ir jau daros numanu, jog visos tos šnekos apie riterių žygius, apie karalysčių ir imperijų nukariavimą, apie salų dovanojimą ir apie tas malones ir gėrybes, kuriomis mane apipilsit, kaip klajojančių riterių kad įprasta,— tušti paistalai ir prasimanymai, stačiai *apsudras*, nežinau, kaip jūs ten sakot. O jei kas nors išgirstų, kad jūsų malonybė barzdaskučio dubenį vadinat Mambrino šalmu ir jau kelintą dieną[185] giedat tą pačią giesmę, ką gi galėtų apie jus pagalvoti? Aišku, pasakytų, jog tam žmogui, kuris tokius niekus šneka ir neatlyžta, tikriausiai ne vieno šulo trūksta.

Na, o dubenį turiu maiše, visą sulankstytą, bet namie jį ištiesinsiu ir naudosiu barzdai skustis, žinia, jeigu Dievas duos kada nors pasimatyti su pačia ir vaikučiais.

— Klausyki, Sančai,— tarė Don Kichotas,— prisiekiu tau tuo pačiu vardu, kuriuo tu ką tiktai prisiekei, jog nė vienas kadaise gyvenusių nei nūnai gyvuojančių ginklanešių nebuvo tokio trumpo proto kaip tu. Ką, bene, tiek klajojęs su manimi, vis dar nesugebėjai susivokti, jog visa, kas susiję su klajojančiais riteriais, atrodo tariama, kvaila, beprotiška ir sakytumei išvirkščia, kitoniška?

Iš tikrųjų tik tau šitaip atrodo, nes mudu siaučia tuntai burtininkų, ir jie viską verčia aukštyn kojomis, keičia ir daro taip, kaip jiems patinka, nelygu ar nori mus globoti, ar pražudyti. Šit kodėl tai, kas, tavo akimis žiūrint, yra barzdaskučio dubuo, man atrodo Mambrino šalmas, o kam kitam — kas nors kita...

Ir burtininko, manojo užtarytojo, buvo be galo įžvalgiai sumanyta padaryti taip, kad tikrų tikriausią Mambrino šalmą visi laikytų barzdaskučio dubeniu, o juk tai toks neįkainojamas daiktas, jog kiekvienas į jį kėsintųsi, bet dabar mato, kad tai paprasčiausias barzdaskučio dubuo, ir nesigviešia jo nugvelbti, kaip galėjai pats įsitikinti, kai anas žmogus iš pradžių bandė jį sudaužyti, o paskui nusviedė šalin ir paliko mėtytis žemėje. Duodu tau žodį, kad jeigu jis būtų žinojęs, ko tas šalmas vertas, dievaž, nebūtų jo palikęs.

Saugoki jį, bičiuli, tuo tarpu jis man nereikalingas,— priešingai, dabar man pridera visai nusišarvuoti ir būti tokiam, kokį motina mane pagimdė, jeigu tik ryšiuos atgailodamas sekti veikiau Rolandu negu Amadžiu.

Taip šnekučiuodami, juodu atkako prie aukšto kalno, nelyginant nutašyta uola stovinčio skyrium tarp daugybės kitų, kyšančių aplink. Atšlaitėje tyliai sroveno upelis, apriesdamas tokią mielą lanką, priaugu-

sią žalios, sodrios žolės, jog akys slydo bežiūrint. Ypatingo žavesio teikė tam kampeliui išlakių medžių giraitės, vešlūs atžalynai ir begalė gėlių.

Šią vietelę Liūdnojo Vaizdo riteris ir pasirinko atgailai atlikti, ir, žvelgdamas į ją, Don Kichotas, lyg iš tiesų būtų išprotėjęs, prabilo didžiu balsu:

— Šią vietą, o dangau, aš pasirenku ir pasiskiriu apraudoti tavo siųstąją negandą; čia, šioje vietoje, nuo manųjų ašarų patvins upelio vandenai, o nuo gilių ir nepaliaujamų atodūsių siaus kalnų girios lapija, liudydama ir skelbdama sudužusios mano širdies gėlą.

Nors ir kas jūs būtute, o laukų dievai, šioje nykioje dykynėje suradę sau buveinę, paklausykite, kaip rauda nedalingasai įsimylėjėlis, kurį ilgas išsiskyrimas ir vaizduotės sukurtasai pavydulys atginė šiuosna tarpekliuosna rypauti ir guostis žiaurumu tosios nedėkingos puikuolės, žemiškojo grožio viršūnės ir įsikūnijimo.

O jūs, napėjos ir driadės, kalnų ir girių nimfos, nuo seno pamėgusios ūksmingąją tankmę, lai nedrumsčia saldaus jūsų atilsio eiklieji gašlūnai satyrai, jus, beje, beviltiškai mylintieji,— meldžiu jus sykiu su manimi apraudoti manąją negandą ar bent jau teiktis nepasibodėti manosios raudos.

O vienišieji medžiai, nuo šiolei vieninteliai mano bičiuliai, lengvučiu šakų šnaresiu duokite man ženklą, jog neįkyri jums manoji draugija.

O Dulsinėja Tobosiete, manosios nakties diena, manojo sielvarto palaima, manųjų kelių gaire, manosios laimės žvaigžde, lai dangus duoda tau laimės ir visa tai, ko tik prašysi, bet meldžiu prisiminti, kokioje vietoje ir kokioje būklėje esu ašai, su tavimi atsiskyręs, ir deramai atpelnyti man už atsidavimą ir ištikimybę.

O tu, manasai ginklanešy, mielasai manųjų sėkmių ir nesėkmių bendre, gerai įsidėmėki tai, ką dabar ašai atliksiu, idant apsakytumei ir praneštumei vienintelei visa ko kaltininkei.

Sulig tais žodžiais jis nusėdo nuo Rosinanto, numovė kamanas, nuėmė balną ir, plekštelėjęs jam per sturplį, tarė:

— Laisvės netekusysis tau ją dovanoja, o žirge, žygiais niekieno nepralenktasai, bet aplenktasai likimo, keliauki kur širdis geidžia, nes kaktoje tau parašyta, jog eiklumu tavęs neprilygtų nei Astolfo Hipogrifas, nei garsusis Frontinas, taip brangiai atsiėjęs Bradamantei[186].

Tai išvydęs, Sančas tarė:

— Dieve duok sveikatos tam, kuris pasirūpino mumis, idant dabartės nepersitemptumėme nubalnodami palšelį, nes, dievaž, ir aš mielai paplekšnočiau jam per sturplį ir nepašykštėčiau visokiausių pagyrimų, bet jeigu jis būtų šičia buvęs, niekam neleisčiau jo nubalnoti. O ir kuriems galams? Jam nė motais įsimylėjėlių ir neviltin puolusiųjų paikystės, nes jo šeimininkas kaip gyvas tokių minčių galvoj neturėjo, o jo šeimininku Dievas mane buvo paskyręs...

Atvirai jums pasakysiu, godingasai Liūdnojo Vaizdo riteri, jeigu išties man reikia leistis kelionėn, o jūsų malonybei išprotėti, būtų ne pro šalį iš naujo pabalnoti Rosinantą: jis man palšelį pavaduos, ir kelią greičiau sukarsiu, o jeigu pėsčias pėdinsiu, nežinia nei kada ten nueisiu, nei kada atgalios pareisiu, nes apskritai ėjikas iš manęs labai prastas.

— Šit ką tau pasakysiu,— tarė Don Kichotas,— daryki kaip išmanai, tavo mintis man atrodo visai nebloga. Ir dar tau pasakysiu, kad išvyksi tu po trijų dienų, nes aš noriu, idant per tą laiką pamatytumei ir išgirstumei, ką dėl josios aš darau ir kalbu, o paskui jajai viską persakytumei.

— O ko gi man dar žiūrėti, kai šitiek visko esu prisižiūrėjęs? — atsakė Sančas.

— Tik pamanykite, koks išmanus! — atsiliepė Don Kichotas.— Štai tuojau nusiplėšiu drabužius, išmėtysiu šarvus, pulsiu daužytis galvą į uolas ir tokių dalykų pridarysiu, jog atsistebėti negalėsi.

— Dėl Dievo meilės,— tarė Sančas,— tik žiūrėkit, jūsų malonybe, kai pulsit galvos daužyti, kad nepasitaikytų tokia uola ir tokia briauna, jog iš pirmo sykio nepasibaigtų tasai jūsų atgailos šišas. Ir man atrodo, kad jeigu jūsų malonybei atrodo taip jau būtina daužytis galvą ir jeigu be to neįmanoma apsieiti, daužykit ją — juoba kad visa tai tik pokštas, akidūmis, apsimetimas,— taigi sakau, daužykit ją į vandenį ar į šiaip kokį minkštą daiktą, tarkim, į vatos gniužulą, o visa kita sutvarkysiu aš: pasakysiu savajai valdovei, jog jūsų malonybė daužėt galvą į uolą, už deimantą kietesnę.

— Ačiū tau už gerą žodį, bičiuli Sančai,— tarė Don Kichotas,— bet tau derėtų žinoti, jog visa tai darau ne juoko dėlei, o rimtai, nes kitaip nusižengčiau riterių nuostatams, kurie draudžia mums meluoti, idant nenukryptumėme į atskalūnybę, o juk, užuot darius viena, daryti kita — tai kaip ir meluoti...

Vadinasi, galvos daužymas turi būti tikras, veiksmingas ir visavertis, atliekamas be jokių suktybių ir prasimanymų. Todėl paliki man

truputį pašenų galvai apsitverti, jeigu tokia buvo likimo valia, kad netektumėme balzamo.

— Visa bėda, kad netekome asilo,— atsakė Sančas,— o drauge su juo netekome pašenų ir viso kito. Ir meldžiu jūsų malonybę nebepriminti man to prakeikto gėralo: tik išgirdus, širdis pyksta ir skilvys pro gerklę lipa. Ir dar meldžiu jūsų malonybę: tarkit sau, kad tos trys dienos, kurias paskyrėt man žiūrėti į jūsų paikystes, jau praėjo, kad sočiai jų prisižiūrėjau, kad viskas, kaip sakoma, būta ir nubūta, o aš mokėsiu pasakų pasekti savajai valdovei. Taigi rašykit laišką ir greičiau siųskit mane kelionėn, o pasiutiškai norisi kuo skubiau pargrįžti ir išvaduot jus iš tos skaistyklos.

— Tu vadini tai skaistykla, Sančai? — paklausė Don Kichotas.— Teisingiau būtų palyginti tatai su pragaru ar dar kuo nors baisesniu, jeigu, aišku, esama ko nors baisesnio už pragarą.

— Kas pakliūva pragaran,— atsakė Sančas,— kaip girdėjau, *nulla es retencio*[187].

— Nesuprantu, ką reiškia *retencio*,— tarė Don Kichotas.

— *Retencio*,— atsakė Sančas,— tai toks daiktas, kada žmogus, pragaran patekęs, niekaip negali iš ten ištrūkti. O jūsų malonybei nutiks priešingai, jeigu tik man neatsakys kojos, pentinais beraginant Rosinantą...

Tai va, nulekiu aš Tobosan, stačiai pas savąją valdovę Dulsinėją ir tiek prišneku jai, kokių kvailysčių ir beprotysčių (o tai juk tas pat) jūsų malonybė pridarėt ir ketinat pridaryti, kad josios širdis ištirpsta kaip vaškas, nors prieš tai bus už ąžuolą kietesnė, ir, nešinas saldžiu it medus josios atsaku, nelyginant burtininkas vėjais parskrieju čionai ir išvaduoju jūsų malonybę iš tos skaistyklos, panašios į pragarą, nors tai ir ne pragaras, nes dar turit viltį iš čia išsigauti, o jokios vilties, kaip sakiau, nebeturi tie, kurie lindi pragare, ir manding jūsų malonybė to neims ginčyti.

— Tavo teisybė,— pritarė Liūdnojo Vaizdo riteris.— O kaipgi mudviem laišką parašius?

— Ir asilinį raštelį,— priminė Sančas.

— Viskas bus padaryta,— tarė Don Kichotas,— bet kadangi neturime popieriaus, būtų nebloga senovės žmonių pavyzdžiu surašyti laišką medžių lapuose arba vaškinėse lentelėse, nors vaškinių lentelių gauti čia ne ką lengviau negu popieriaus.

Jau sugalvojau, kur būtų galima gražiai ir padoriai rašyti: juk turime Kardenijo užrašų knygelę,— tik tau reikės pasirūpinti, kad

pirmame sodžiuje, kuris pasitaikys kelyje, laišką dailiu braižu perrašytų gero popieriaus lakšte koks mokytojas, jeigu tokį užtiksi, arba zakristijonas, bet jokiu būdu ne raštininkas, nes tie pakraiglioja tokį marginį, jog paskui nė pats kipšas jo nekerta[188].

— O kaipgi bus su parašu? — paklausė Sančas.

— Amadis niekados nepasirašinėjo savo laiškų,— atsakė Don Kichotas.

— Puiku,— tarė Sančas,— tačiau raštelį tikrai būtina pasirašyti, o jeigu duosiu jį perrašyt, man sakys, jog parašas netikras, ir aš liksiu be asiliukų.

— Raštelis bus toje pat knygelėje ir mano pasirašytas, ir kai pateiksi jį mano dukterėčiai, ji kaip niekur nieko įvykdys mano nurodymą, o meilės laišką liepk pasirašyti šitaip: *Ligi grabo lentos jūsų Liūdnojo Vaizdo riteris...*
Ir ne taip jau svarbu, kad jis bus pasirašytas svetima ranka: kiek prisimenu, Dulsinėja nemoka nei skaityti, nei rašyti ir kaip gyva nėra mačiusi nei mano rašto, nei laiškų, nes mudviejų meilė visada buvo platoniška ir tenkinosi vien pagarbiais žvilgsniais. Be to, ir susižvelgdavova mudu tik retkarčiais, ir galiu drąsiai prisiekti nenusižengdamas sąžinei, jog štai jau dvylika metų, kai myliu ją kaip savo akį, kurią anksčiau ar vėliau vis viena užbers žemės, ir per tą laiką esu matęs gal kokius keturis kartus, o ji, galimas daiktas, nė sykio nepastebėjo, kad aš žvilgčioju į ją: tokią dorybingą ir kuklią išaugino ją tėvas Lorensas Korčuelas ir motina Aldonsa Nogales.

— Va, dailiausia! — sušuko Sančas.— Vadinas, manoji valdovė Dulsinėja Tobosietė — tai toji pati Aldonsa Lorenso, Lorenso Korčuelo dukra?

— Žinoma,— atsakė Don Kichotas,— ir ji verta viso pasaulio valdovės vainiko.

— Puikiai ją pažįstu,— tarė Sančas,— ir pasakysiu jums, kad ritinį ji muša ne prasčiau už stipriausią mūsų sodžiaus berną. Lemta merga, kaip Dievą myliu, iš stuomens ir iš liemens, valgo kaip trys, dirba kaip arklys, su tokia dama kiekvienas riteris — ir klajojantis, ir kvailiojantis — lygu už mūro.

Ko jau ko, o jėgos Dievulis jai nepašykštėjo ir gerklę davė kaip reikiant! Tik paklausykit, kartą įsikorė jinai į mūsų bažnytkaimio varpinę ir kad ims šaukti tėvo bernus, ir tie, nors ir dirbo lauke už gero pusmylio, girdėjo ją taip, lyg būtų stovėję čia pat, prie varpinės. O svarbiausia, ji ne pamaiva, nė trupučio, ir tokia prieinama, jauki, su

kiekvienu paišdykaus, pajuokaus, tik noro turėk, viskas jai smagu ir miela.

Tiesiai jums pasakysiu, godingasai Liūdnojo Vaizdo riteri, jūsų malonybei ne tik verta ir pridera dėl josios kraustytis iš proto, bet ir priklauso pulti į neviltį ir pasikarti, ir kiekvienas, tatai sužinojęs, pasakys, jog gerai ir padarėt, nors paskum jus velnias nudangintų į pragarą. Stačiai jau nestygstu vietoje, kaip noriu leistis kelionėn, kad tik greičiau ją pamatyčiau, o senokai jos nemačiau: ko gero, bus labai pasikeitusi, juk moters veidui neprideda grožio nei saulė, nei vėjas, kai ji kiauras dienas triūsia laukuose...

Nuoširdžiai prisipažinsiu jūsų malonybei, pone Don Kichote: ligi šiol ničnieko nenuvokiau, tvirtai ir sąžiningai tikėjau, jog toji dama Dulsinėja, kurią jūsų malonybė mylit,— tikriausiai kokia princesė ar šiaip jau didelė ponia, verta tų dosnių dovanų, jūsų malonybės tolydžio siuntinėjamų, nes čia nusiunčiat biskajietį, čia tuntą katorgininkų, čia dar ką nors, o viso labo turbūt nemažai išėjo, sprendžiant iš to, kiek daug pergalių jūsų malonybė būsit laimėjęs ir laimėjot tuo metu, kai aš dar nebuvau jūsų ginklanešys...

Bet, gerai pagalvojus, kokia nauda poniai Aldonsai Lorenso, atseit Dulsinėjai Tobosietei, iš to, kad tie nugalėtieji, kuriuos jūsų malonybė siunčiat ir ketinat toliau siųsti, puls prieš ją ant kelių?.. O gal tuo metu, kai jie ateis, jinai karš linus arba kuls javus ant grendymo? Ko gero, jie suglums, ją pamatę, o jinai išsityčios iš tokios dovanos ir net užpyks.

— Jau ne sykį esu tau sakęs, Sančai,— tarė Don Kichotas,— kad esi baisus plepys ir, nors turi lašą proto, amžinai mėgini rodyti sąmojį, o idant suvoktumei, koks tu paikas ir koks aš protingas, aš paseksiu tau trumputę pasaką.

Gyveno kartą graži, jauna, laisva, turtinga ir, svarbiausia, smagaus būdo našlelė ir įsimylėjo ji vienuoliuką, stuomeningą ir tvirtai suręstą, bet visišką nemokšą. Sužinojo tai jo vyresnysis ir vieną gražią dieną, tėviškai graudendamas gerąją našlę, šitaip jai tarė: „Stebiuosi, ponia, kad jūsų malonybė, tokia prakilni, tokia žavi ir turtinga dama, įsimylėjote prasčioką, ir dar tokį netašytą ir besmegenį, nors mūsų buveinėje šitiek magistrų, šitiek mokslo vyrų, šitiek teologų, jog jūsų malonybė galėtute išsirinkti kurį nelyginant kriaušę pagal savo skonį, sakydama: „To noriu, o šito nenoriu“. Bet ji labai linksmai ir nėmaž nesivaržydama atsakė: „Jūsų malonybė, dvasiškasis tėve, labai klystate ir pernelyg senoviškai mąstote, jei manote, jog mano pasirinkimas gana prastas,— nors tasai žaliūkas, jūsų galva, ir besmegenis, bet užtat jis taip

puikiai nutuokia tą dalyką, kuris man rūpi, kad ir Aristotelį įmanytų ragan suriesti"...

Taigi, Sančai, tuo man rūpimu dalyku Dulsinėjai Tobosietei neprilygsta nė pati prakilniausia šios žemės princesė. Be kita ko, tiesą pasakius, ne visi poetai turėjo tas damas, kurioms giedojo liaupses, vadindami jas pramanytais vardais.

Tu manai, iš tikrųjų būta visų tų Amarilių, Filių, Silvijų, Dianų, Galatėjų, Filidžių[189] ir kitų damų, kurių knibždėte knibžda romanuose, romansuose, kirpyklose, teatruose, tu manai, jos iš tikrųjų buvo mylimosios tų poetų, kurie jas šlovino ir nūnai tebešlovina?

Aišku, kad ne, didumą jų poetai prasimanė, idant turėtų apie ką rašyti eiles, idant jie patys būtų laikomi įsimylėjėliais ir žmonėmis, vertais meilės...

Šit kodėl man pakanka tik galvoti ir tikėti, jog geroji Aldonsa Lorenso graži ir dora,— juk niekas nesirengia įšventinti josios į kokį ordiną, tad ir nesidomės jos genealogija,— žodžiu, mano akimis žiūrint, ji prakilniausia pasaulio princesė. Mat, Sančai, jeigu tu nežinai, tau pravartu būtų žinoti, jog meilei sužadinti gana dviejų dorybių: didžio grožio ir gero vardo, ir tos dvi dorybės įgimtos Dulsinėjai, nes grožiu nė viena moteris jai neprilygsta, o tokiu geru vardu kaip josios ne dažna gali didžiuotis...

Trumpai kalbant, man rodos, visa tai, ką dabar pasakiau,— gryna teisybė, nė žodžio nereikia nei pridėti, nei atimti, ir vaizduotėje piešiu Dulsinėją tokią, kokios noriu: tiek grožiu, tiek kilme jos neprisieks Helena ir nepranoks Lukrecija[190] ir nė viena kita garsingųjų praeities damų,— lygios jai nerasi nei tarp graikių, nei tarp barbarių, nei tarp romėnių. O žmonės tegu sau kalba kas tik užeina ant seilės, nes jeigu mane ims smerkti neišmanėliai, griežti teisėjai bus man prielankūs.

— Dievaž, gryną teisybę sakot jūsų malonybė, o aš — tikras asilas,— tarė Sančas.— Tik neišmanau, kaip čia dabar man tas „asilas" nuo liežuvio nuslydo: juk nevalia bėdos minėt, jei bėdos esi tektas. Na, rašykit laišką ir likit sveikas, o aš keliu sparnus.

Don Kichotas išsitraukė užrašų knygelę ir, paėjėjęs į šalį, įniko be galo susikaupęs rašyti laišką, paskui, baigęs savo triūsą, pasišaukė Sančą ir pareiškė ketinąs balsu jį perskaityti, idant tasai įsidėtų galvon kiekvieną žodį tam atvejui, jeigu pamestų kelionėje, nes iš tokio bėdų maišo tiktai to ir reikią tikėtis.

Į tai Sančas atsakė:

— O jūs perrašykit jį kelis kartus šioje knygelėje, jūsų malonybe,

ir duokit man, ir aš kuo gražiausiai jį nugabensiu, nes būtų kvaila galvoti, kad galėsiu žodis žodin įsiminti, kas ten išdėstyta: mano tokia trumpa atmintis, jog, kur buvęs nebuvęs, pamirštu savo vardą. Šiaip ar taip, paskaitykit, man bus labai smagu pasiklausyti: tikriausiai jūsų malonybė taip supynėt, jog už paširdžių tveria.

— Tai paklausyki, kaip skamba,— tarė Don Kichotas.

DON KICHOTO LAIŠKAS DULSINĖJAI TOBOSIETEI

„Prakilnioji visavalde siuzerene!

Tasai, kurio širdis plūsta kraujais, skudriųjų vienatvės ašmenų varstoma, sveikatos linki tau, saldžiausioji Dulsinėja Tobosiete, nors patsai josios seniai nebeteko. Jeigu tavasai grožis mina mane po kojų, jei tavoji dorybė su manimi neteikia, jei tavoji panieka geidžia mano pragaišties, norint nemaža kęsmų esu ragavęs, vis dėlto neišgalėsiu tverti šiosios kankynės, tokios pat žiaurios kaip ir begalinės. Gerasai mano ginklanešys Sančas nuodugniai apsakys tau, nedėkingoji gražuole, mylimoji prieše mana, kokios nedalios tapai kaltininkė. Jei malonėsi atskubėti man pagalbon — ašai tavas, o jeigu ne — žinokis: gyvasties kaina, tikiuosi, būsiu patenkinęs tavąjį žiaurumą ir savąją aistrą.[191]

Ligi paskutinio atodūsio tavas
Liūdnojo Vaizdo riteris"

— Tegu mane skradžiai! — sušuko Sančas, išklausęs laišką.— Kaip gyvas nesu girdėjęs tokių iškilnių žodžių. Trauk mane devynios, ir kaipgi jūsų malonybė gebat laiške išsakyti, kas galvoj tupi, o ir parašas *Liūdnojo Vaizdo riteris* atrodo kaip čia buvęs! Kaip kažin ką, jūsų malonybė velnias esat, o ne žmogus, turbūt nėr tokio dalyko, kurio jūs neišmanytumėt.

— Viską privalu mokėti, kai esi pašauktas tokiam gyvenimui,— atsakė Don Kichotas.

— O dabartės,— tarė Sančas,— brūkštelkit kitoj pusėj raštelį, kad man išduotų tris asiliukus, ir kaip galima gražiau pasirašykit, kad kiekvienas, tik akį užmetęs, iškart pažintų jūsų malonybės ranką.

— Mielai,— atsakė Don Kichotas.

Ir parašęs perskaitė nuo pradžios ligi galo:

„Paliepkite, jūsų malonybe ponia dukterėčia, šio asilinio raštelio numeris pirmas pateikėjui Sančui Pansai, mano ginklanešiui, išduoti

tris asiliukus iš penkių, paliktų mano dvare jūsų malonybės priežiūrai. Minėtus tris asiliukus įsakau išduoti atlyginant už tokį pat skaičių kitų, šičia mano gautų grynaisiais, o šis raštelis, taipgi jo pakvitavimas patvirtins, kad mudviejų sąskaitos suvestos. Rašyta Sjera Morenos glūdumoje šių einamųjų metų rugpjūčio mėnesio dvidešimt septintąją dieną".

— Puiku,— tarė Sančas.— Pasirašykit, jūsų malonybe.

— Pasirašyti nebūtina,— atsakė Don Kichotas,— reikia tik brūkštelėjimo, kuris atstoja parašą, ir to pakaks ne vien trims, bet trims šimtams asilų gauti.

— Aš pasikliauju jūsų malonybe,— tarė Sančas.— Dabartės leiskit man pasibalnoti Rosinantą ir pasiruoškit, jūsų malonybe, mane palaiminti, nes tuoj ir išjoju, o jūsų kvailiojimų nė matyti nenoriu: tiek jų, pasakysiu, prisižiūrėjau, kad jie man per pakaušį jau lenda.

— Šiaip ar taip, Sančai, pageidaučiau,— nes taip reikia,— taigi, sakau, pageidaučiau, kad pažiūrėtumei, kaip aš nuogas plikas kraustausi iš proto, o per pusvalandį iškrėsiu mažų mažiausiai dvi dešimtis beprotysčių, todėl tu, šį tą matęs savo akimis, galėsi ranką prie širdies pridėjęs prisiekti, jog matei ir kitokių, kokių tik panorėsi prikurti. Tačiau būki tikras: nors ir kiek jų prisigalvotumei, vis viena daugiau jų pridarysiu.

— Dėl Dievo meilės, viešpatie mano, nesirodykit nuogas, o man pagails jūsų malonybės, ir aš nesusitvardęs pravirksiu. Ir šiaip jau vakar taip prisiverkiau dėl savojo palšelio, jog ir dabar galva ištinus, todėl nesu nusiteikęs iš naujo pulti į ašaras. Ir jeigu jūsų malonybei knieti parodyti man kurias ne kurias beprotybes, kvailiokit apsirengęs, ir kaip galima greičiau, per daug negudraudamas, nes man nėra ko žiūrėti, juo labiau kad, kaip sakiau, turiu pasiskubinti, idant kuo veikiau pargrįžčiau, nešinas naujienomis, kurių jūsų malonybė geidžiat ir esat nusipelnęs...

Ir žiūrėk tu man, valdove Dulsinėja, jeigu neatsakysi kaip pridera, iškilmingai prisiekiu, taip apskaldysiu tau žandus ir šonus aplamdysiu, jog daužte išdaušiu iš tavęs tinkamą atsaką! Nes kurgi tai matyta, kad toksai garsingas klajojantis riteris kaip jūsų malonybė kraustytųsi iš proto nežinia dėl ko, dėl tokios?..

Ne jau, geriau nenorėk, kad sakyčiau ligi galo, nes, kaip Dievą myliu, godingoji ponia, kai duosiu liežuviui valią, tokių dalykų pri-

šnekėsiu, kad čiaudėsi, ir tada jau nieko nebepataisysi. Kam jau kam, o man burnos neužkimši! Pažinsi, šikšna, degutą! Jei žinotum, kas aš per vienas, keliuosna man pultum, kaip kažin ką.

— Dievaži, Sančai,— tarė Don Kichotas,— regis, ir tau protas pasimaišė ne ką mažiau negu man.

— Ne toks aš jau beprotis,— atsakė Sančas,— tik greičiau užsiplieskiu. Bet tiek to, verčiau pasakykit, kuo jūsų malonybė ketinat maitintis, ligi aš pargrįšiu? O gal, sekdamas Kardeniju, galvojat prireikus išpulti į kelią ir apiplėšti piemenis?

— Gali tuo nesirūpinti,— tarė Don Kichotas,— jeigu ir turėčiau maisto, vis tiek maitinčiausi vien žolelėmis ir vaisiais, kurių man patieks šioji lanka ir medžiai,— juk manojo sumanymo esmę tai ir sudaro, jog nieko kito nevalgysiu ir visokeriopai marinsiuos kūną. Tad keliauki su Dievo padėjimu!

Į tai Sančas atsakė:

— O žinot, jūsų malonybe, ko aš labiausiai bijau? Kad, grįždamas pas jus, neberasiu kelio atgal,— baisiai nuošalus šis užkampis.

— Gerai įsiminki vietas, pro kurias josi,— tarė Don Kichotas,— o aš stengsiuos laikytis šiose apylinkėse ir netgi prisiversiu kartais įkopti į pačias aukščiausias uolas ir pasidairyti, ar negrįžti atgalios. Be to, idant nepasiklystumei ir manęs nepražiopsotumei, būtų labai pravartu prisilaužyti prožirnių — jų čia devynios galybės — ir šen bei ten mėtyti kelyje, iki išsigausi į lygumą, o paskui grįždamas lengvai mane surasi pagal tas gaires ir ženklus, kaip Persėjas[192] kad rado kelią labirinte pagal giją.

— Taip ir darysiu,— tarė Sančas Pansa.

Jis prisipjovė prožirnių, paprašė savo poną palaiminimo, ir juodu atsisveikino liedami graudžias ašaras. Paskui Sančas užsėdo ant Rosinanto, kuriuo Don Kichotas įsakė rūpintis kaip pačiu savimi, ir nujojo lygumos link šen bei ten mėtydamas prožirnių šakeles, kaip ponas kad buvo pataręs.

Taip jis ir išvyko, nors ir kaip Don Kichotas siūlėsi parodyti jam keletą beprotysčių. Ir vis dėlto, nujojęs kokia šimtą žingsnių, sugrįžo atgal ir tarė:

— Žinot, pone, jūsų malonybė teisybę sakėt: kad galėčiau ramia sąžine prisiekti matęs jūsų beprotystes, būtų ne pro šalį bent vieną pamatyti savo akimis, nors pati didžiausia jūsų beprotystė — likti šičia.

— O ką aš tau sakiau? — tarė Don Kichotas.— Luktelėki, Sančai, nespėsi nė mirktelėti, kai aš tau ką nors iškrėsiu.

Ir, be galo mikliai nusimovęs kelnes, jis liko vienais marškiniais, paskui beregint dusyk persivertė kūliais — žemyn galva ir pėdomis aukštyn, parodydamas tokius įnagius, jog Sančas, nenorėdamas antrąkart jų matyti, timptelėjo pavadį ir nujojo ramus ir patenkintas, kad dabar jau galės prisiekti poną esant išprotėjusį.

Ir čia mes atsisveikiname su Sanču ir palauksime, iki jis pargrįš, o tai įvyks labai greitai.

XXVI PERSKYRIMAS

KURIAME TOLIAU PASAKOJAMA, KOKIAS KEISTYBES, DĖDAMASIS ĮSIMYLĖJĖLIU, KRĖTĖ DON KICHOTAS SJERA MORENOJE

Grįždama prie pasakojimo, ką darė Liūdnojo Vaizdo riteris, vienas likęs, istorija skelbia, jog kai tik Don Kichotas, nuogas nuo juosmens ir ligi juosmens apsidaręs, baigė verstis kūliais per galvą ir pamatė, kad Sančas nujojo tolyn, nebegeidaudamas stebėti jo beprotysčių, jis įlipo į aukštą uolą ir ten vėl įsigilino į savo mintis, į kurias gilinosi jau ne kartą vis neprieidamas išvados, ką daryti būtų geriau ir pravarčiau: ar sekti Rolandu ir beprotiškai šėlti, ar mėgdžioti Amadį ir beprotiškai kamuotis ilgesy. Ir taip besvarstydamas sau vienas kalbėjo:

— Kas čia nuostabaus, kad Rolandas, kaip visi tvirtina, buvo šaunus ir narsingas riteris? Šiaip ar taip, jis buvo užkerėtas, ir nužudyti jį galėjai tik įsmeigęs kulnan skatikinį smeigtuką, betgi jisai visad avėjo batus, septyniais geležiniais puspadžiais pakaltus[193]. Ir vis dėlto nepadėjo jam tos gudrybės, permanė jas Bernardas del Karpijas ir pasmaugė jį Ronsevaly[194], nuo žemės atplėšęs...

Tačiau palikime nuošaly jo narsą ir pereikime prie išprotėjimo, o jis tikrai išprotėjo, kai aptiko pėdsakus prie šaltinio ir sužinojo iš piemens, jog Andželika ne vieną popietę miegojo drauge su jaunučiu garbanotu mauru Medoru, Agramanto pažu[195]. Ir jeigu jisai patikėjo, kad piemuo sako teisybę ir kad mylimoji sulaužė ištikimybę, išprotėti buvo labai paprasta...

Na, o kaip man mėgdžioti jo beprotystes, jeigu tam neturiu jokio

pagrindo? Juk galiu prisiekti, jog manoji Dulsinėja Tobosietė kaip gyva nėra mačiusi nė vieno mauro tikruoju pavidalu ir ligi šiolei tebėra tokia pat tyra kaip josios motina. Ir aš skaudžiai užgaučiau josios garbę, jeigu, tuo suabejojęs, pasiverščiau tokiu bepročiu, kokiu buvo pašėlęs Rolandas.

Antra vertus, juk aš žinau, kad Galijos Amadis, nesikraustydamas iš galvos ir nedarydamas jokių beprotysčių, pelnė nevystančią įsimylėjėlio šlovę, o jis nieko ypatinga nenuveikė, tik, kaip skelbia istorija, savosios damos Orianos atstumtas ir palieptas nesirodyti į akis, kol jinai nepareikšianti noro jį matyti, drauge su vienu atsiskyrėliu apsigyveno ant Plikosios Uolos ir ten skendo ašarose, iki dangus išklausė jo maldas ir atėjo pagalbon rūsčiausią sielvarto ir nevilties valandą... Ir jeigu tai tiesa (o tai neabejotina), kuriems galams turiu užsikrauti tokį vargą: vaikščioti nuogas ir engti medžius, nieko bloga man nepadariusius, ir drumsti vaiskųjį upelių vandenį, kuriuo, bėdos tektas, galėsiu numalšinti troškulį?

Šlovė šviesaus atminimo Amadžiui, ir teseka jo pavyzdžiu kuo tik įmanydamas Don Kichotas Lamančietis: apie jį bus kalbama lygiai taip, kaip sakoma apie kitą didžiavyrį: nors žygdarbių jis neatliko, bet žuvo eidamas į žygį[196]. Tiesa, manoji Dulsinėja nei atstūmė mane, nei paniekino, bet, kaip sakiau, gana ir to, kad esu nuo jos atskirtas.

Tad imkimės darbo! Ateikite atmintin, Amadžio žygiai, idant suvokčiau, kuo dera man pradėti jus mėgdžioti. Beje, prisiminiau: dažniausiai jis karštai melsdavosi, pasikliaudamas Dievo malone. Bet ką gi aš darysiu be rožančiaus?

Ir tuo metu jam dingtelėjo išganinga mintis: nuo kadaruojančių marškinių krašto jis nusiplėšė ilgą juostą, surišo vienuolika mazgų, vieną didesnį už kitus, ir toji juosta atstojo jam rožančių visą tą laiką, kurį jis ten praleido ir kurio užteko milijonui „sveikamarijų" sukalbėti[197]. Skaudžiausia, jog drauge nebuvo atsiskyrėlio, kuris būtų klausęs išpažinties ir guodęs, todėl laiką jisai stūmė šitaip: vaikštinėjo po lanką ir raižė medžių žievėje arba rašė puriame smėlyje eiles, dažniausiai liedamas ilgesį, o kartais liaupsindamas Dulsinėją...

Deja, galų gale aptikus Don Kichotą, iš visų eilių, užtiktų po ilgų ieškojimų, daugiau ar mažiau sveiki ir išskaitomi liko tik šie posmai:

Medžiai, krūmai, žalumynai,
Kalną šį apgulę glaudžiai,
Iškeroję, susipynę,

Paklausykit, jei atjaučiat,
Kaip širdis mana graudinas.
Ašarom bus atiduota
Duoklė jums tylos drumstėjo:
Didžio skausmo nugaluotas,
Rauda šičia Don Kichotas,
Išsiilgęs Dulsinėjos
Tobosietės.

Čia, kalnuos, miškuos žaliuosiuos,
Damos riteris bebaimis
Slapstosi nuo mylimosios,
Ištiktas baisios nelaimės:
Kaip, kodėl — nesužinosi.
Meilės dievas jį Erotas
Niekšiškai apgaudinėja,
Ir lyg tas suskilęs puodas
Rauda šičia Don Kichotas,
Išsiilgęs Dulsinėjos
Tobosietės.

Jojo tyrlaukiais iš lėto,
Nuotykių didžių ieškojo,
Keikė damos širdį kietą,—
Mat užklupo negeroji
Gūdumoj kalnų uolėtų:
Nė, ne rankele Erotas —
Bizūnu per kuprą liejo.
Bet įskaudintas, pritvotas
Rauda šičia Don Kichotas,
Išsiilgęs Dulsinėjos
Tobosietės.

Iš to priedėlio „Tobosietės", prisegto prie Dulsinėjos vardo, turėjo skanaus juoko minėtas eiles radusieji: jų manymu, Don Kichotas tikriausiai nusprendęs, jog, prie Dulsinėjos vardo nepridūrus „Tobosietės", būsianti neaiški posmo prasmė; ir jie neapsiriko, nes vėliau jis pats prisipažino turėjęs tokią mintį.

Don Kichotas prirašė ir daugiau eilių, bet, kaip jau sakyta, išliko sveiki ir daugiau ar mažiau išskaitomi tik tie trys posmai.

Taip jis ir leido laiką: dėjo eiles, dūsavo, šaukėsi to miško faunų ir girinių, upių nimfų, sopulingosios ir ašaromis plūstančios nimfos Echonės, idant jie atsilieptų, išklausytų jo skundų ir paguostų, taipgi ieškojo visokiausių žolių, kuriomis ketino misti, iki pargrįš Sančas, ir jeigu šis būtų užtrukęs kelionėje ne tris dienas, o tris savaites, Liūdnojo Vaizdo riterio būtų taip pasikeitusi išvaizda, kad vargu ar tikroji motina būtų jį pažinusi...

Bet tegu jis sau dūsauja ir deda eiles, o mes papasakosime, kas nutiko Sančui Pansai, pasidavusiam į pasiuntinius, ir štai kas jam įvyko: išsigavęs į vieškelį, jis nujojo Toboso linkui ir rytojaus dieną atsidūrė netoli tos užeigos, kur taip nelemtai buvo pasūpautas apklote, ir, vos tik ją išvydęs, pasijuto tarytum vėl skrajojąs oru ir atsinorėjo sukti į kiemą, nors prijojo jis tokiu metu, kai reikėjo ir net priderėjo ten užsukti, nes buvo pats pietų metas — laikas numaldyti pilvą kokiu karštymu, juo labiau kad senių seniausiai tenkinosi šaltais užkandžiais. Pilvas paragino jį prijoti arčiau užeigos, nors jisai vis dar dvejojo nesiryždamas sukti į vidų. Taip jam bedvejojant, iš užeigos išėjo du žmonės, kurie beregint jį pažino ir tarė vienas kitam:

— Klausykit, pone licenciate, argi šis raitelis — ne Sančas Pansa, tasai pats, kuris, pasak mūsų nuotykių ieškotojo šeimininkės, išvyko su savo ponu kaip ginklanešys?

— Žinoma, jis,— atsakė licenciatas,— ir joja jis raitas ant mūsų Don Kichoto arklio...

Todėl juodu išsyk Sančą pažino, kad buvo iš to paties bažnytkaimio, o buvo tai klebonas ir barzdaskutys, ne per seniausiai perkratę visas Don Kichoto knygas ir paskelbę joms galutinį ir neapskundžiamą nuosprendį. Ir štai, vos pažinę Sančą Pansą ir Rosinantą, degdami noru išsiklausinėti apie Don Kichotą, juodu priėjo artyn, ir klebonas, kreipdamasis į jį vardu, tarė:

— Bičiuli Sančai Pansa, o kurgi jūsų ponas?

Sančas Pansa tuoj juodu pažino ir nusprendė nuslėpti savojo pono buveinę ir būklę, todėl atsakė, jog ponas apsistojęs tam tikroje vietoje ir dirbąs tam tikrą darbą, labai jam rūpimą, o kokį — to jisai, Sančas, nieku gyvu pasakyti negalįs, nors jam ir akis išdurtų.

— Ne, ne, Sančai Pansa,— tarė barzdaskutys,— jeigu mums nepasakysit, kur jūsų ponas, mes manysim — apskritai mes jau dabar manom,— jog jį nužudėt ir apiplėšėt, juo labiau kad jojat jo arkliu. Iš tikrųjų grąžinkit mums šio kuino šeimininką, arba mes jums parodysim pipirų žemę.

— O jūs man negrasinkit, aš ne toks žmogus, kad plėščiau ir žudyčiau, tegu kiekvienas susilaukia tokios mirties, kokią jam paskyrė likimas ar Dievas, jo sutvėrėjas. Mano ponas dabartės kuo gražiausiai atgailoja kalnuose...

Ir tuoj pat vienu atsikvėpimu viską išklojo ir papasakojo, kokioje būklėje palikęs Don Kichotą, kokių nuotykių jo ponas patyręs ir kad jisai, Sančas, vežąs laišką godingajai damai Dulsinėjai Tobosietei, kitaip tariant, Lorenso Korčuelo dukteriai, kurią jo ponas esąs įsimylėjęs iki ausų.

Didžiai stebėjosi klebonas ir barzdaskutys Sančo Pansos pasakojimu, ir nors jiems nebebuvo paslaptis, jog Don Kichotui protas pasimaišęs ir dėl ko, vis dėlto klausydamiesi negalėjo atsistebėti išgirstomis naujienomis. Pagaliau juodu paprašė Sančą Pansą parodyti laišką, jo gabenamą godingajai damai Dulsinėjai Tobosietei.

Sančas atsakė, kad laiškas surašytas užrašų knygelės lapelyje ir kad jo ponas liepęs duoti jį perrašyti gražiame popieriuje, vos atkakus į pirmą sodžių; vis dėlto klebonas paprašė parodyti laišką: jis pats labai dailiai jį perrašysiąs.

Sančas Pansa kyštelėjo ranką užantin, pagraibė knygutės, bet nerado, o jeigu ir ligi šiolei būtų jos ieškojęs, vis tiek nebūtų radęs, nes ji liko pas Don Kichotą: šis pamiršo ją įduoti, o Sančas nesusivokė jos paprašyti.

Nerasdamas knygelės, Sančas mirtinai perbalo, vėl mikliai apsičiupinėjo, vėl įsitikino, kad knygelės nėra, akimoju abiem rankomis stvėrė sau už barzdos ir išrovė pusę plaukų, paskui vienu mirksniu šešiskart pagret tvojo sau kumščiu per veidą, net kraujas iš nosies pasipylė.

Tatai pamatę, klebonas ir barzdaskutys paklausė, kas jam nutiko ir kodėl jis taip save daužo.

— Kas man nutiko? — sušuko Sančas.— Ogi tai, kad vienu matu ar, kaip sakoma, vienu akies moju netekau trijų asiliukų, kurių kiekvienas vertas mažų mažiausiai pilies.

— Kaipgi taip? — paklausė barzdaskutys.

— Aš pamečiau užrašų knygelę,— atsakė Sančas,— o ten buvo laiškas Dulsinėjai ir raštelis su pono parašu, kuriame ponas liepia dukterėčiai atiduoti man tris asiliukus iš keturių ar penkių, dvare esančių...

Ir jis papasakojo, kaip dingo jo palšis.

Klebonas jį paguodė ir pasakė, jog, grįžęs pas savo poną, jis galėsiąs paprašyti, kad šis parašytų kitą raštelį, tik jau dideliame popieriaus

lakšte, kaip to reikalaują papročiai ir įstatymai, nes įsakymo, pabrėžto užrašų knygutės lapelyje, niekas nepaisysiąs ir nevykdysiąs.

Sančas nusiramino ir pasakė, kad jeigu jau tokia byla, jis per daug nesikremtąs, jog dingęs laiškas Dulsinėjai, nes ir šiaip beveik atmintinai jį mokąs ir galįs bet kada ir bet kur jį padiktuoti žodis žodin.

— Tai diktuokit, Sančai,— tarė barzdaskutys,— o mes užrašysim.

Stengdamasis prisiminti laišką, Sančas Pansa pasikasė pakaušį, pamindžikavo vietoje, keliskart pasižiūrėjo į dangų, paskui nudūrė akis į žemę, nugraužė pusę nago, kol pagaliau, ilgai bandęs klebono ir barzdaskučio kantrybę, išdrožė:

— Dievaž, pone licenciate, matyt, velniai bus nusinešę tai, kas dar buvo likę atminty iš to laiško. Šiaip ar taip, prasidėjo jis tokiais žodžiais: „Prakilnioji visavalgė susivėmė“.

— Negali būti,— paprieštaravo barzdaskutys.— Tikriausiai ne „visavalgė“, bet „visavalė“ ar „visagalė“, ir ne „susivėmė“, o „siuzerenė“.

— Taip ir buvo,— pritarė Sančas.— O toliau, jei neklystu, buvo šitaip... jei neklystu: „Tasai, kuris kraujais paplūdęs, gudriai vienatvėj vartosi, nemaža kepsnių ragavęs, ir bučiuoja rankas jūsų malonybei, nuodėmingoji ir niekam nežinoma gražuole“, paskui dar kažin ką rašė apie sveikatą ir ligas, kurių jai linki, žodžiu, daug visko buvo pripinta, o laiško pabaigoje buvo toks prierašas: „Ligi paskutinio atodūsio tėvas Liūdnojo Vaizdo riteris“.

Labai smagiai nuteikė kleboną ir barzdaskutį puiki Sančo Pansos atmintis, ir juodu išgarbstė ją ir paprašė dar porąsyk pakartoti laišką, kad patys galėtų jį įsiminti ir prireikus užrašyti.

Sančas dar triskart persakė laišką ir tiek pat kartų prikalbėjo devynias galybes nesąmonių. Paskum papasakojo apie savo pono bėdas, tačiau nė žodžiu neužsiminė apie pasisūpavimą apklote, nutikusį toje pačioje užeigoje, kur dabar jisai nesiryžo kojos kelti.

Taipgi pasakė, kad jo ponas, vildamasis gauti viltingą atsaką nuo savo damos Dulsinėjos Tobosietės, jau taikosi į imperatoriaus ar bent karaliaus sostą ir kad jųdviejų dėl to tvirtai suderėta, ir kad laimėti vainiką esą vieni niekai, turint galvoje Don Kichoto drąsybę ir narsingosios rankos galią, o kai tik šitai įvyksią, ponas iškart jį apvesdinsiąs, nes tuo metu jisai jau būsiąs našlys, tai esąs tikras daiktas, ir pripiršiąs jam imperatorienės patikėtinę, paveldėtoją turtingos ir didžios valdos, tik, aišku, kur nors žemyne, jokiu būdu ne saloje ar saliūkštėje, kurių jis nė matyti nebenorįs.

Sančas kalbėjo su tokia nedrumsčiama ramybe, retkarčiais nusišnypšdamas nosį, ir tokiu paiku veidu, jog klebonas ir barzdaskutys vėlei negalėjo atsistebėti tardami sau, koks, matyt, užkrečiamas Don Kichoto pamišimas, jeigu paveikė netgi to vargšelio protą.

Juodviem nesinorėjo veltui eikvoti jėgų ir aiškinti, kad jis klysta, nes, jų manymu, geriau būsią nieko nesakyti, jeigu tai neapsunkiną jo sąžinės, o ir jiems patiems labai smagu paklausyti jo paistalų, todėl pasiūlė melsti Dievą sveikatos savo ponui, nes ilgainiui tapti, kaip jis sakąs, imperatoriumi ar bent arkivyskupu, arba iškilti į šiaip kokią aukštą vietą — visai įmanomas ir net labai lengvai įgyvendinamas dalykas.

Į tai Sančas jiems tarė:

— Ponai, o jeigu taip pasisuks likimo ratas, kad mano ponui šaus mintis tapti ne imperatorium, bet arkivyskupu? Jau dabartės norėčiau žinoti, kuo paprastai klajojantys arkivyskupai apdovanoja savo ginklanešius.

— Įprasta dovana,— atsakė klebonas,— kunigo ar klebono vieta kurioje nors parapijoje, arba zakristijono pareigos, o zakristijonai turi neblogas metines pajamas, be to, dar antra tiek prisiduria iš šalies.

— Betgi tokią vietą gali gauti tiktai nevedęs ginklanešys,— atrėmė Sančas,— be kita ko, jis turi mokėti bent jau mišioms tarnauti. O jeigu taip, viskas šuniui ant uodegos, nes aš juk vedęs ir rašto nekertu. Kurgi dėsiuos, jei mano ponas užsimanys būti arkivyskupu, o ne imperatorium, kaip tai įprasta ir daroma klajojančių riterių?

— Nekvaršinkit sau galvos, bičiuli Sančai,— tarė barzdaskutys,— mes priprašysim jūsų poną, atkalbėsim jį ir netgi įtikinsim, kad jis apsisunkins sąžinę, jei taps ne imperatorium, o arkivyskupu, be to, imperatoriauti jam bus daug lengviau, nes į karo žygius jis labiau linkęs negu į mokslus.

— Ir man taip atrodo,— pritarė Sančas,— nors apskritai jis visų galų meistras. Ir vis dėlto melsiu Viešpatį, kad nukreiptų mano poną tuo keliu, kur ir pats galėtų pasižymėti, ir mane kuo dosniau apipiltų malonėmis.

— Jūs labai protingai šnekate,— tarė klebonas,— ir ketinate pasielgti kaip doras krikščionis. Bet dabar mums reikia apsvarstyti, kokių priemonių derėtų imtis, kad išvaduotume jūsų poną nuo tos beprasmiškos atgailos, kurią jis, kaip sakėt, atlieka. O apgalvoti tą dalyką ir tuo pačiu žygiu pavalgyti, nes jau pietų metas, galėtume užsukę į šią užeigą.

Sančas atsakė, kad juodu galį užsukti, o jis verčiau pabūsiąs lauke — vėliau paaiškinsiąs, kodėl jam nevalia ir nedera eiti į vidų, tik prašąs išnešti jam kokio karštymo, o Rosinantui — avižų.

Juodu nuėjo, jis pasiliko, o ilgai netrukus barzdaskutys išnešė jam valgyti.

Paskum juodu gerai apsvarstė, ką reikėtų daryti geidžiamam tikslui pasiekti, ir klebonui dingtelėjo mintis, puikiai atliepianti tiek Don Kichoto skonį, tiek jų norus, ir jis pasisakė barzdaskučiui sugalvojęs šit ką: jis persirengsiąs klajojančia mergele, o barzdaskutys pasistengsiąs kaip galima geriau suvaidinti josios ginklanešį, ir taip jie nukeliausią pas Don Kichotą, ir jis, klebonas, paprašysiąs jį vienos paslaugos, kurios anas, kaip ir pritinka narsingam klajojančiam riteriui, neatsisakysiąs padaryti, o prašysiąs jis tokios paslaugos, kad Don Kichotas vyktų drauge su mergele ir atkeršytų už skriaudą, blogo riterio jai padarytą; be to, mergelė melsianti, kad jisai, Dieve gink, nelieptų jai nusiimti kaukės nei kamantinėtų apie josios gėdą, kolei neduosiąs deramo atpildo tam blogajam riteriui...

Galiausiai klebonas pareiškė neabejojąs, jog tokiomis aplinkybėmis Don Kichotas sutiksiąs su viskuo ir jog šitaip jie išviliosią jį iš kalnų ir parsivesią į bažnytkaimį, o jau ten žiūrėsią, ar esama kokių vaistų nuo to neįprasto pamišimo.

XXVII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAIP KLEBONAS IR BARZDASKUTYS ĮGYVENDINO SAVO SUMANYMĄ, IR APIE KITUS DALYKUS, MINĖTINUS ŠIOS DIDŽIOS ISTORIJOS PUSLAPIUOSE

Barzdaskutys ne tik nesumenkino klebono išmonės, bet, priešingai, karštai jam pritarė, ir juodu tuoj pat ėmėsi darbo. Paprašė užeigos šeimininkę sijono ir kyko, palikdami užstatu naują klebono sutaną. Barzdaskutys prisisegė ilgėliausią barzdą, pasidaręs ją iš lyg raudos, lyg rudos jaučio uodegos, į kurią šeimininkas laikydavo įsmeigęs šukas.

Šeimininkė paklausė, kam jiems prireikė tų daiktų. Klebonas, keliais žodžiais papasakojęs apie Don Kichoto išprotėjimą, paaiškino, kad, šitaip apsitaisę, ketiną išvilioti jį iš kalnų, kur šiuo metu esąs. Šeimininkas ir šeimininkė tuoj susivokė, jog tasai pamišėlis — tai jų buvusis svečias, balzamo gamintojas ir ponas to paties ginklanešio, kuris skrajojo oru, svaidomas jų apklote, ir papasakojo klebonui, kas čia jam nutiko, neslėpdami to, ką taip kruopščiai nuslėpė Sančas. Galiausiai šeimininkė taip aprengė kleboną, kad gražu buvo žiūrėti: apvilko miliniu sijonu, apsiuvinėtu karpytomis juodo aksomo juostomis sulig plaštaka platumo, ir žalio aksomo kikliku su balto atlaso apsiuvais — kaip ir sijonas, matyt, dar atlikusiu nuo karaliaus Vambos laikų[198].

Klebonas atsisakė kyko ir užsimovė savo daigstytą drobinę naktinę kepuraitę, kaktą persirišo plačiu juodo satino kaspinu, o kitu tokiu pat kaspinu nelyginant kauke prisidengė apatinę veido dalį ir barzdą. Paskum užsimaukšlino skrybėlę, tokią plačią, jog ji puikiausiai galėjo atstoti skėtį, apsisiautė skraiste ir skersomis, kaip damoms kad tinka, atsisėdo ant mulo, o ant kito — barzdaskutys su savąja ilga ligi juosmens barzda, nei žila, nei rusva, nes, kaip minėjome, buvo ji padaryta iš žalo jaučio uodegos.

Juodu atsisveikino su visais, taipgi su gerąja Maritorne, kuri pasakė, jog ji, nors ir nusidėjėlė, sukalbėsianti rožančių, idant Dievas padėtų jiems sėkmingai užbaigti tokį sunkų ir tikrai krikščionišką žygį.

Tačiau vos tik juodu išjojo iš užeigos, klebonui dingtelėjo į galvą, kad jis negerai padaręs šitaip persirengdamas, nes dvasininkui nepridera vilkėti tokiu apdaru, nors ir labo tikslo dėlei, ir, pasidalijęs šia mintimi su barzdaskučiu, pasiūlė tajam susikeisti drabužiais: mat teisingiau būsią, jeigu šis dėsiąsis nuskaustąja mergele, o jisai, klebonas,— josios ginklanešiu, idant ne taip baisiai išniekintų savo vardą, o jeigu barzdaskutys nesutiksiąs, toliau jis nekeliausiąs, nors Don Kichotą ir pats velnias nujotų.

Tuo metu prisiartino Sančas ir, pamatęs juodu šitaip apsitaisiusius, nesusitvardė nenusikvatojęs.

Barzdaskutys nė vienu žodžiu nepaprieštaravo klebonui, ir šis, aiškindamas savo sumanymą, ėmė mokyti jį, kaip jam privalu laikytis ir ką privalu sakyti Don Kichotui, idant paskatintų ir priverstų jį vykti drauge ir nebebūti ilgiau tame pašaly, kurį pasirinko savo bevaisei atgailai.

Barzdaskutys atsakė, kad ir be pamokymų gražiausiai susidorosiąs

su savo uždaviniu. Nutaręs nepersirenginėti, iki jie nusigaus į tą vietą, kame atgailoja Don Kichotas, jis susidėjo savo apdarą, o klebonas prisitaisė barzdą, ir, Sančo Pansos vedami, jie nukeliavo toliau; Sančas papasakojo jiems, kokį nuotykį turėjo juodu su ponu, kalnuose susitikę pamišėlį, tačiau nė iš tolo neužsiminė nei apie rastąjį lagaminą, nei apie laimikį: mat, nors mūsų šaunuolis buvo ir menko išmanymo, bet užtat godumo Dievas jam nepagailėjo.

Rytojaus dieną jie prijojo tą vietą, kur Sančas šakelėmis buvo paženklinęs kelią, kad būtų lengviau susirasti poną, ir, pažinęs apylinkes, jis pareiškė, jog čia prasidedąs tarpeklis ir jog jie jau galį persirengti, jeigu tai iš tikrųjų padėsią išgelbėti jo poną...

...Mat jie jau aiškino Sančui, kaip svarbu esą tokiu apdaru pasirodyti Don Kichotui, nes tik šitaip esą įmanu priversti jį atsisakyti to netikusio gyvenimo, kurį jis pasirinkęs, ir griežtų griežčiausiai uždraudė sakyti savo ponui, kas jie tokie ir kad juos pažįstąs, ir jeigu jis paklausiąs — o jis būtinai paklausiąs,— ar Sančas įteikęs laišką Dulsinėjai, turįs atsakyti, jog įteikęs, tik ji neišmananti rašto, todėl paliepusi žodžiais perduoti ir įsakyti kuo skubiausiai atvykti svarbiu reikalu, kitaip jam gresianti josios nemalonė; be to, jie ketiną dar pridėti šį tą nuo savęs ir esą tvirtai įsitikinę, jog šitaip sugebėsią grąžinti jį gyveniman, kur jo laukianti geresnė dalia, ir nukreipti tiesiu keliu prie imperatoriaus arba karaliaus sosto, nes arkivyskupu jis tikrai nebūsiąs, to nesą ko bijoti.

Sančas juos išklausė, įsidėjo viską į galvą ir karštai padėkojo už gerą norą įkalbinti poną eiti į imperatorius, o ne į arkivyskupus, nes buvo tikras, jog imperatoriai gali apipilti savo ginklanešius kur kas didesnėmis malonėmis nekaip klajojantys arkivyskupai. Ir dar jis pasakė, jog būtų geriausia, jeigu toliau jis jotų vienas ir, susiradęs poną, perduotų jojo damos atsaką,— galgi ir šiaip išviliosiąs jį iš kalnų, ir jiems nebereikėsią tiek vargti.

Klebonui ir barzdaskučiui labai patiko Sančo Pansos mintis, ir jie nutarė palaukti, kol jis sugrįš su žiniomis apie savo poną.

Sančas dingo viename kalnų tarpeklyje, kur malonioje ir gaivioje aukštų uolų ir šen bei ten augančių medžių paunksnėje tyliai sroveno upelis.

Tvankią dieną — o tai buvo rugpjūčio mėnesį, kai tame krašte būna ypač dideli karščiai,— ir tokiu metu, būtent trečią valandą po pietų, prieš akis atsivėręs kampelis atrodė dar malonesnis ir viliote viliojo palaukti ten, kol pargrįš Sančas, tad keliauninkai taip ir padarė.

Taip juodviem besiilsint pavėsyje, jų klausą pasiekė balsas, kuris, nors ir be muzikos instrumento pritarimo, skambėjo labai švelniai ir melodingai, ir tai didžiai juos nustebino, nes jiems pasirodė neįtikėtina, kad tokioje vietoje galėtų atsirasti toks puikus dainininkas. Nors paprastai sakoma, jog po miškus ir laukus klaidžioja saldžiabalsiai piemenaičiai, tačiau tai veikiau poetų išmonė nekaip teisybė. Ir jie dar labiau nustebo išgirdę dainuojant eiles, ir juo labiau tokias, kokias įmanytų sudėti ne paprasti piemenys, o tik išprusę sostinės žmonės. Ir tai buvo teisybė, nes šit kokias eiles jie išgirdo:

Kas pamilus verčia skųstis?
Rūstis.
Kas širdy aptemdo džiaugsmą?
Skausmas.
Kas gi sekina kantrybę?
Tolybė.
Taigi iš kančių gilybės
Niekad nelemta pakilti,
Jeigu atima man viltį
Rūstis, skausmas ir tolybė.

Ašarą kas spaudžia gailią?
Meilė.
Kas gyventi lemia baimėj?
Laimė.
Kas gi aitrina man žaizdą?
Apvaizda.
Taigi nėr liūdnesnio vaizdo,
Kai mirtis palaužt grasinas:
Juk į gyvastį kėsinas
Meilė, laimė ir Apvaizda.

Ką išganymui sau skirti?
Mirtį.
Ką man rinktis, jeigu myliu?
Vylių.
Kurgi iš bėdos man bristi?
Beprotystėn.

Taigi būtų tik kvailystė
Išeities ieškot mėginti,
Jei galiu sau pasirinkti
Mirtį, vylių, beprotystę.

Dienos metas, metų laikas, vienatvė, balsas ir dainininko menas — visa tai pripildė abu keliauninkus susižavėjimo ir pasitenkinimo, ir jie nuščiuvę ėmė laukti, kada vėl pasigirs daina, tačiau, tylai užsitęsus, nusprendė eiti paieškoti žmogaus, dainavusio tokiu gražiu balsu, ir vos tik jie pakilo iš vietos, juos sustabdė tas pats balsas, užtraukęs štai šį sonetą:

SONETAS

Draugyste dangiška, sparnais sparnuota,
Palikusi čia savo regimybę
Ir iš dausų pasaulio, iš aukštybių,
Kur mėgautis palaima dvasioms duota,

Parodanti ūmai skraiste užklotą
Pasaulį tikrą, kur nėra teisybės,
Kur potroškių, ketinimų gerybė
Dažnai blogiu pavirsta nežabotu,

Paliki dangų ir neduoki teisės
Dangstytis savo apdaru apgaulei,
Neleiski norams nuoširdiems pražūti,—

Jei regimybės vieton neateisi,
Iš naujo prasidės šiame pasauly
Nesutarimai, ginčai, suirutė.

Daina užsibaigė giliu atodūsiu, ir abu keliauninkai susikaupę vėl ėmė laukti tikėdamiesi dar ką nors išgirsti, tačiau, melodijai virtus kūkčiojimais ir graudžiomis aimanomis, panoro sužinoti, kas ten sielvartaudamas tokiu įstabiu balsu dainuoja ir su tokiu pat nepaguodžiamu skausmu skundžiasi, ir, nuėję vos keletą žingsnių, kitoje uolos

pusėje pamatė vyriškį, iš pažiūros ir sudėjimo labai panašų į tą, kurį jiems nupiešė Sančas Pansa perpasakodamas Kardenijo pasakojimą; vyriškis, juos išvydęs, net nekrūptelėjo: tarytum nugrimzdęs į savo godas, sėdėjo nuleidęs galvą ant krūtinės ir tik kartą kilstelėjo akis, kai juodu netikėtai išdygo priešais.

Klebonas, žmogus labai iškalbingas, iš tam tikrų požymių pažinęs Kardeniją, kurio nelaimių istoriją jau buvo girdėjęs, žengė artyn ir pamėgino trumpai, bet labai išmintingai įrodyti ir įtikinti, jog pridera išsižadėti to vargano gyvenimo, idant nenutrūktų tikrasis gyvenimas šioje žemėje, o tai būtų viena didžiausių nelaimių.

Tuo metu Kardenijas buvo sveiko proto, laikinai išsivadavęs nuo pašėlimo priepuolių, taip dažnai jį ištinkančių, todėl truputį nustebo pamatęs abu keliauninkus, savo apdaru anaiptol nepanašius į tuos, kuriuos jam paprastai pasitaikydavo susitikti toje dykynėje, ir dar labiau nustebo išgirdęs apie savo bylą kalbant kaip apie gerai žinomą dalyką, o tai suprato iš klebono įtikinėjimų, ir prabilo į juos tokiais žodžiais:

— Nors ir kas jūs būtute, ponai, matau, jog patsai dangus, be perstogės globojantis doruosius, o gana dažnai ir bloguosius, siunčia man nepelnytai į šį tokį tolimą ir nuošalų nuo gyvenamųjų vietų kampelį žmones, kurie vaizdžiais ir protingais žodžiais stengiasi akis man atverti, kaip neprotinga gyventi taip, kaip gyvenu aš, ir mėgina nurodyti man kelią, idant galėčiau, atsižadėjęs šios dalios, pasirinkti geresnę...

Tačiau kadangi jums nežinoma tai, kas žinoma man, būtent — tuo atveju iš vienos bėdos neišvengiamai pateksiu į kitą, dar didesnę, turbūt laikote mane silpno proto žmogum ar netgi blogiau — suvis bepročiu, ir tai manęs nė kiek nestebintų, nes aš patsai jaučiu, jog vaizduotė, piešianti mane ištikusias negandas, turi tokią galią ir taip nenumaldomai stumia mane į pražūtį, jog, nebeįstengdamas jai priešintis, pamažu virstu tarytum į akmenį, į žmogų be proto ir sąmonės, ir tik tada pradedu suvokti, kas man buvo, kai kiti primena ir nurodo, ką aš suspėjau pridaryti, tos siaubingos negalios užvaldytas, ir man belieka tik bergždžiai gailestauti, beprasmiškai keikti savo likimą ir, teisinant savo beprotystes, aiškinti tiems, kurie teikiasi manęs klausyti, kodėl taip elgiuosi, nes protingi žmonės, sužinoję priežastį, nustos stebėtis padariniais ir jeigu manęs nepagydys, bent jau nesmerks, o užuojauta mano negandoms išstums iš širdies apmaudą, pašokusį dėl mano nesantūrumo.

Ir jeigu jūs, ponai, atėjote pas mane tuo pačiu tikslu, kokiu ateina ir kiti, meldžiu jus, prieš imdamiesi savo protingų įtikinėjimų, išklausykite nesuskaitomų mano nelaimių ataskaitą: galbūt tada nebereikės vargintis ir guosti mane bėdoje, nes mana bėda nepaguodžiama.

Abu keliauninkai nieko kita netroško, kaip tik iš paties Kardenijo lūpų išgirsti, kas sukėlė jo negalią, todėl ėmė prašyti papasakoti savo istoriją, žadėdami nebandyti jo gydyti nei guosti, kol jis pats to negeidausiąs, ir liūdnasis bajoraitis pradėjo savo graudžiąją sakmę beveik tokiais pat žodžiais ir posakiais, kokiais prieš keletą dienų sekė ją Don Kichotui ir piemeniui, tik tuomet dėl daktaro Elisabato kaltės ir Don Kichoto tvirto nusistatymo sergėti riterijos orumą, kaip skelbia istorija, pasakojimas liko nebaigtas...

Bet dabar palankus likimas atidėjo beprotybės priepuolį ir davė Kardenijui laiko papasakoti viską iki galo; taigi, priėjęs tą vietą, kur sakoma, kaip donas Fernandas aptiko raštelį, įdėtą į knygą apie Galijos Amadį, Kardenijas pareiškė, jog moka jį atmintinai, o jame štai kas buvę parašyta:

LUSINDA KARDENIJUI

„Kas dieną aš atskleidžiu vis naujų jūsų dorybių, kurios mane skatina ir įpareigoja dar labiau jus godoti; todėl, jeigu jums rūpi, kad aš atmokėčiau skolą neaukodama savo šlovės, dabar tai priklauso tik nuo jūsų geros valios. Tėvas pažįsta jus ir karštai myli mane, ir jis nesipriešins mano širdies polinkiui, priešingai — patenkins tą norą, kurį jums pridera puoselėti, jeigu iš tikrųjų esu jums tokia brangi, kaip esate man sakęs ir kuo aš tikiu".

— Tas laiškutis, kaip jau minėjau, paakstino mane prašyti Lusindos rankos, ir jis pakišo donui Fernandui mintį, jog Lusinda — viena protingiausių ir išmaningiausių mūsų laikų moterų, ir tasai pats laiškutis sukurstė jam norą pražudyti mane anksčiau, nei išsipildys manasis noras.

Aš pasakiau donui Fernandui, kokią sąlygą man iškėlė Lusindos tėvas, būtent — kad josios rankos man prašytų mano tėvas, o aš nesiryžtąs jam apie tai užsiminti būgštaudamas, jog jisai nesutiksiąs,— ir ne todėl, kad būtų abejojama Lusindos aukšta kilme, gerumu, kuklumu ir grožiu,— ne, ji sklidina tokių dorybių, kurios suteiktų garbę bet kuriai kitai Ispanijos giminei, tačiau aš puikiai numanąs tėvo nenorą

skubėti su mano vedybomis, kol nepaaiškėjo kunigaikščio Rikardo ketinimai, susiję su mano ateitimi.

Žodžiu, aš prisipažinau donui Fernandui, jog nedrįstu pasisakyti tėvui savo noro, ir ne tik dėl minėtos priežasties, bet ir dėl daugelio kitų, bauginančių, nors ir ne visai aiškių, ir man esąs toks jausmas, kad mano svajonei nelemta kada nors išsipildyti.

Į tai donas Fernandas man atsakė, jog pats apsiimąs pasikalbėti su mano tėvu ir prіprašyti jį susikalbėti su Lusindos tėvu.

O išdidėli Marijau! O žiaurusai Katilina! O kruvinasai Sula! O vylingasai Ganelonai! O išdavike Veljidai! O kerštingasai Julijonai[199]! O gobingasai Jude! Išdavike, žvėrie, kerštingoji ir apgauli širdie, kuo tau neįtiko nedalingasai, taip patikliai atskleidęs savo slapčiausias godas ir džiugiausias viltis? Kuo gi jis tave nuskriaudė? Ar jis pasakė bent vieną žodį, ar davė bent vieną patarimą, pakenkusį tavo geram vardui ir nepravertusį tavo labui?..

Bet ko gi aš, nelaimingasai, skundžiuosi? Juk gerai žinoma, jog kada žvaigždžių išsidėstymas nulemia negandų kryptį ir kada jos ima įnirtingai ir pašėlusiai griūti ant mūsų iš aukštybių, jokia šios žemės galybė nestengia jų sulaikyti, o žmogaus išmonė — nukreipti į šalį.

Kas būtų galėjęs pagalvoti, jog donas Fernandas, prakilnus, išmintingas bajoras, turėdamas visas galimybes patenkinti kiekvieną meilės įgeidį, nors ir ką būtų nusižiūrėjęs, užuot atsidėkojęs man už draugišką paslaugumą, staiga ims ir pasigobės, kaip sakoma, paveržti iš manęs vienintelę avelę[200], kuri netgi man dar nepriklauso!

Tačiau palikime šaly tuos bergždžius ir beprasmiškus samprotavimus ir sumegzkime nutrauktą mano graudingosios sakmės giją.

Taigi, kadangi, man esant, donui Fernandui atrodė keblu įkūnyti savo klastingą ir piktą užmačią, jis nusprendė išsiųsti mane pas vyresnįjį brolį lyg pinigų prašyti: mat tą pačią dieną, kai pasisiūlė pasikalbėti su mano tėvu, tam tyčia, idant turėtų dingstį manimi nusikratyti ir, niekieno nevaržomas, įgyvendinti savo pragaištingą kėslą, nusipirko šešis arklius ir paprašė mane nuvykti pinigų.

Ar galėjau užkirsti kelią tai klastai? Ar galėjau bent jau ką nors įtarti? Ne, savaime suprantama,— priešingai, džiaugdamasis tokiu geru pirkiniu, mielai sutikau tuoj pat iškeliauti.

Tą patį vakarą susitikau su Lusinda, persakiau jai, kas mudviejų su donu Fernandu suderėta, ir paprašiau tvirtai tikėti, jog pagaliau išsipildys mūsų dori ir teisėti norai.

Lygiai kaip aš nieko nenuvokdama apie dono Fernando klastą, Lusinda maldavo mane, kad pasistengčiau kuo greičiau pargrįžti, nes buvo tvirtai įsitikinusi, jog mūsų likimas išsispręs, kai tiktai mano tėvas pasikalbėsiąs su josios tėvu.

Nežinau, kas jai nutiko, tik sulig tais žodžiais akys josios prisipildė ašarų, ir taip užveržė gerklę, kad ji nebegebėjo nė garso ištarti, nors man atrodė, jog nori dar labai daug ką pasakyti.

Tas keistas, niekados neregėtas dalykas mane apstulbino, nes kiekvieną kartą, kai, laimės talkinamas, pasistengdavau ištaikyti progą mudviem susitikti, mes šnekėdavomės džiugūs ir linksmi, ir mūsų pokalbių nedrumsdavo nei ašaros, nei graudūs atodūsiai, nei pavydas, nei įtarimai ar baimė. Diena dienon dėkojau likimui, jog dangus man davė tokią mylimąją, liaupsinau Lusindos grožį, žavėjausi josios tvirtybe ir išmintimi, o ji atsimokėdavo man tuo pačiu ir aukštindavo tąsias mano dorybes, kurios jai, karštai mane mylinčiai, atrodė aukštintinos. Mudu šnekėdavomės apie šį bei tą, apie visokius niekniekius ir dalykus, nutikusius mūsų kaimynams ir pažįstamiems, ir man pakakdavo drąsos nebent paimti beveik jėga jai už žavios baltos rankelės ir prikelti jąją prie lūpų, kiek tai leisdavo žemutė tankių, mudu skiriančių pinučių tvora...

Tačiau tą vakarą prieš liūdnąją mano išvykimo dieną ji verkė, kūkčiojo, gailiai dūsavo ir pagaliau nuėjo palikdama mane sąmyšio ir nerimo sklidina širdimi, išgąsdintą tokių neregėtų ir gūdžių josios sielvarto ir gilios grūžties ženklų, bet, puoselėdamas savąsias viltis, tariau sau, jog tai kalba josios beribė meilė man ir sielvartas, kuris visados apima įsimylėjėlius išsiskyrimo valandą.

Šiaip ar taip, išvykau liūdnas ir susimąstęs, apniktas abejonių ir būgštavimų, pats nesuvokdamas, kuo abejoju nei ko būgštauju, ir tai buvo aiškus ženklas, jog manęs laukia baisi nelaimė ir nedalia.

Atvykau ten, kur buvau siųstas, įteikiau laišką dono Fernando broliui, kuris mane maloniai priėmė, bet neleido man tuoj keliauti atgalios — didžiam mano apmaudui, įsakė palūkėti savaitę ir jokiu būdu nesirodyti kunigaikščio Rikardo akyse, nes donas Fernandas prašąs atsiųsti jam pinigų be tėvo žinios. Ir visa tai buvo klastingojo dono Fernando vylius, nes jo brolis, aišku, turėjo pakankamai pinigų, kad galėtų leisti man tuoj keliauti atgalios.

Mielai būčiau nepaklausęs to paliepimo ir įsakymo, nes man atrodė, jog neištversiu šitiek dienų toli nuo Lusindos, juo labiau palikęs ją tokiame liūdesy, kaip minėjau. Ir vis dėlto, būdamas atsidavęs savajam

ponui, paklausiau, nors ir sakė man nuojauta, jog už tai prisieis sumokėti savo laime. Ir štai po keturių dienų pas mane atvyko žmogus ir įteikė laišką, ir tik žvilgtelėjęs į antrašą, supratau, jog laiškas nuo Lusindos, nes iškart pažinau josios braižą.

Atplėšiau jį virpėdamas iš baimės: buvau tikras, jog, matyt, bus nutikę kas nors baisaus, jeigu jau Lusinda ryžosi rašyti man į kitą miestą, nes gana retai rašydavo netgi tada, kai būdavau namie.

Prieš skaitydamas, paklausiau žmogų, kas jam įdavė laišką ir kiek laiko jis užtruko kelionėje.

Atsakė jisai, jog kartą, dienovidžiu, jam einant mūsų miesto gatve, netikėtai pašaukė jį pro langą neregėto grožio dama ir ašarų sklidinomis akimis paskubomis tarė: „Brolau, jeigu esi toks geras krikščionis, koks atrodai, dėl Dievo meilės, tučtuojau nugabenki šį laišką nurodytu adresu — žmogus, kuriam aš rašau, ir vieta, kur jis yra šiuo metu, gerai žinomi,— ir Viešpats tau dosniai atlygins už šį labą darbą, o kad nebūtų kokių kliūčių ar sunkumų, paimki tai, kas įrišta skepetaitėn..." Ir sulig tais žodžiais ji metė pro langą skepetaitę, kurioje buvo šimtas realų, štai šis auksinis žiedas, kurį mūviu ant piršto, ir laiškas, kurį jums įdaviau... Ir tuojau pat, nelaukdama atsako, pasitraukė nuo lango, nors vis dėlto dar spėjo pamatyti, kaip aš pakeliu laišką ir skepetaitę ir ženklais parodau, jog įvykdysiu josios prašymą... Ir štai, gavęs tokį dosnų atlygį už laiško pristatymą ir vargus, su tuo susijusius, taipgi iš antrašo supratęs, kad esu siunčiamas pas jus,— o jus, pone, aš puikiai pažįstu,— be to, sugraudintas tos žaviosios damos ašarų, nusprendžiau, niekuo nesikliaudamas, pats įteikti laišką jums į rankas ir per šešiolika valandų, skaičiuojant nuo tos akimirkos, kada jis man pateko, atskubėjau čionai, o viso kelio, kaip jūs žinote, bus lygiai aštuoniolika mylių".

Gerte gėriau kiekvieną to paslaugaus ir neįprasto žygūno žodį, ir man taip drebėjo keliai, kad vos valiojau nustovėti ant kojų. Pagaliau atplėšiau laišką ir pamačiau, kad jame šit kas parašyta:

„Donas Fernandas davė jums žodį pasikalbėti su jūsų tėvu, idant tasai pasikalbėtų su manuoju, ir žodį tesėjo, tik tatai pasitarnaus anaiptol ne jūsų labui, o veikiau jo įgeidžiui patenkinti. Žinokite, pone, jis pats paprašė mano rankos, ir mano tėvas, susigundęs tais privalumais, kuriais, jo manymu, donas Fernandas jus pranoksta, labai noriai sutiko, tad po dviejų dienų įvyks mūsų jungtuvės, tokios slaptos, jog liudininkais bus tik dangus ir vienas kitas namiškis. Galite įsivaizduoti,

kaip aš dabar jaučiuosi: spręskite, ar pridera jums atvykti; ar myliu aš jus, ar ne — parodys šio įvykio atomazga. Dieve duok, kad šis laiškas patektų jums į rankas anksčiau, negu man ims grėsti neišvengiamas pavojus duoti savąją tam, kas nesilaiko savojo žodžio".

Taip maždaug buvo surašytas Lusindos laiškas, ir jis paskatino mane tuojau pat leistis kelionėn, nelaukiant nei atsako, nei pinigų, nes tuomet man pasidarė aišku, jog ne arkliai buvo galvoj donui Fernandui, kai jis siuntė mane pas brolį, bet įgeidžiai.

Pagieža, pašokusi prieš doną Fernandą, taipgi baimė netekti lobio, pelnyto daugelio metų atsidavimu ir meile, suteikė man sparnus, ir jau kitą dieną aš skriete parskriejau į mūsų miestą lygiai tą valandą ir akimirką, kada paprastai eidavau į pasimatymą su Lusinda.

Atvykau slapčiomis ir palikau mulą pas aną gerąjį žmogų, pristačiusį man laišką, o likimas tąsyk nenusigręžė nuo manęs, nes aptikau Lusindą rymančią prie pinučių, mūsų meilės liudininko.

Lusinda tuoj pažino mane, o aš pažinau ją, bet, matyt, dar menkai ji pažinojo mane, kaip ir aš jąją. Tačiau kas gi pasaulyje galėtų pasigirti galutinai perpratęs ir įminęs moters miglotas mintis ir nepastovų būdą? Savaime aišku, niekas.

Taigi, vos išvydusi mane, Lusinda tarė: „Kardenijau, kaip matai, aš vilkiu jaunosios suknia, o menėje manęs laukia klastingasai donas Fernandas, gobingasai mano tėvas ir kiti liudininkai, kurie bus veikiau manosios mirties negu jungtuvių liudytojai. Nesijaudinki, mielasai mano, ir pasistenki ateiti į tas apeigas, ir jeigu tos santuokos neišardys mano žodžiai, štai šis durklas, kurį nešiojuos pasislėpusi, sugebės išardyti dar pražūtingesnius kėslus, ir jojo ašmenys atvers man širdį, o tau akis, idant pamatytumei, kaip tave mylėjau ir tebemyliu".

Būgštaudamas, kad nespėsiu jai atsakyti, skubėdamas ir jaudindamasis tariau: „Tegu tavieji žodžiai, ponia, nesiskiria nuo darbų, ir jeigu tu nešiojies durklą, idant įrodytumei savo ištikimybę, aš nešiojuos špagą, idant tave apginčiau arba atimčiau sau gyvastį, jei likimas bus mums priešingas".

Nemanau, kad ji išgirdo paskutinius mano žodžius, nes tuo metu kažkas ją pašaukė liepdamas paskubėti, nes jau laukiąs josios jaunikis.

Ir tada stojo man sielvarto naktis, nusileido manojo džiaugsmo saulė, aptemo šviesa akyse, o galvoje užgeso sąmonė.

Man pritrūko jėgų žengti į vidų ar bent pajudėti iš vietos: tačiau, pagalvojęs, kaip svarbu man būti tenai, nes maža kas gali įvykti, aš

sutelkiau visas spėkas ir žengiau į vidų, o kadangi pažinojau namus kaip savo penkis pirštus, juo labiau kad viešpatavo paslaptinga sumaištis, niekas manęs nepastebėjo.

Taigi, niekieno nepastebėtas, aš įsėlinau menėn ir, ištaikęs progą, atsistojau lango nišoje, iš abiejų pusių uždengtoje dviejų kilimų, todėl, niekieno nematomas, pro jų tarpą galėjau matyti, kas darosi menėje. Kas galėtų apsakyti, kaip krūpčiojo man širdis, ten bestovint? Kokios mintys spietėsi man galvoje? Kokie jausmai virė krūtinėje? Jų buvo tiek daug ir tokie jie buvo įvairūs, jog neįmanoma jų apsakyti, ir gerai, jog neįmanoma...

Gana bus ir to, jei pasakysiu, kad jaunikis įžengė menėn kasdieniu apdaru, nė kiek nepasipuošęs, pajauniu turėjo Lusindos pusbrolį, ir visoje menėje, be namiškių, nieko daugiau nebuvo.

Ilgai netrukus iš kito kambario, lydima motinos ir dviejų kambarinių, įėjo Lusinda josios kilmei ir grožiui pritinkamais prašmatniais aptaisais ir pašvitais, kaip ir priderėjo gerbtis tai, kuri buvo dailumo ir tauraus skonio prabangos viršūnė.

Stovėjau per daug įsitempęs, kaip nesavas, kad galėčiau pastebėti ir įsiminti kiekvieną josios apdaro smulkmeną, tiktai krito į akį jo spalvos: rausva ir balta, taipgi tviskantys brangakmeniai, kuriais buvo nusagstytas kykas ir visas apdaras, bet visa tai blanko prieš neregėtą grožį josios įstabiųjų•auksinių plaukų, kurie akinte akino, savo spindesiu varžydamiesi su brangakmenių žėrėjimu ir keturių deglų šviesa.

O atmintie, nuožmioji mano ramybės prieše! Kam dabar keli iš užmiršties nepalyginamąjį mano dievinamosios priešės grožį? Ar nebūtų geriau, žiaurioji atmintie, jei primintumei ir iškeltumei iš užmiršties josios poelgį, idant, paskatintas to nepaneigiamo blogio, tuomet man padaryto, pasistengčiau jei ne atkeršyti jai, tai bent gyvastį sau atimti?

Teikitės nesibodėti, ponai, tais nukrypimais, nes mano sielvartas toks didis, jog nedera kalbėti apie jį glaustai ir probėgšmais: kiekviena aplinkybė, mano akimis žiūrint, verta ilgo apsako.

Į tai klebonas atsakė, kad jiems anaiptol nenuobodu jo klausyti,— priešingai, jiems labai įdomu sužinoti kiekvieną smulkmeną, nes tai verta ne ką mažesnio dėmesio nei pati bylos esmė, ir tylomis apeiti tų dalykų esą nevalia.

— Taigi,— toliau kalbėjo Kardenijas,— kai visi susirinko menėje, įėjo parapijos klebonas ir, paėmęs abudu už rankų, idant atliktų tai, kas priklauso, paklausė: „Ar sutinkate, ponia Lusinda, čia esantį poną

doną Fernandą imti savo tikru vyru, kaip to reikalauja šventoji motina Bažnyčia?..“ Aš ištempiau kaklą ir, iškišęs galvą pro kilimų tarpą, sopulių varstoma širdimi pasirengiau kuo įdėmiausiai klausytis, ką atsakys Lusinda, kuri turėjo arba paskelbti man mirties nuosprendį, arba dovanoti gyvybę.

Ak, jei būčiau tuomet išdrįsęs pulti menėn ir visu balsu sušukti: „O Lusinda, Lusinda! Žiūrėki, ką darai, prisiminki savo priedermę, nepamirški, kad esi mana ir kad negali priklausyti kitam! Turėki galvoje, jog, sakydama „taip“, tą pačią akimirką man gyvastį atimsi! Ak klastingasai done Fernandai, mano laimės pagrobėjau, manosios gyvasties mirtie! Ko tu nori? Ko tu sieki? Turėki galvoje, kad tau nevalia patenkinti savo įgeidžių krikščioniškų apeigų dėka, nes Lusinda — mano žmona, o aš — josios vyras[201]“.

Ak, koks aš beprotis! Šiandien, kai jos nebėra greta ir kai nebegresia joks pavojus, aš prisimenu, jog turėjau padaryti tai, ko nepadariau! Šiandien, leidęs pagrobti neįkainojamą lobį, aš keikiu pagrobėją, kuriam būčiau galėjęs tuomet atkeršyti, jei man nebūtų pritrūkę drąsos, kaip dabar jos netrūksta dejonėms. Ką gi, jeigu tuomet buvau mulkis ir bailys, vadinasi, man lemta mirti nešlovėj, atgailoj ir beprotybėj.

Kunigas laukė Lusindos atsakymo, bet ji ilgokai tylėjo, ir tada, kai pagalvojau, kad ji traukia durklą, idant įrodytų man savo ištikimybę, arba rengiasi tarti tiesos žodžius, kurie išblaškytų apgaulę ir mano naudai pakreiptų visą bylą, išgirdau silpnu, užgesusiu balsu ją sakant: „Taip, sutinku“, paskui donas Fernandas, ištaręs tuos pačius žodžius, užmovė jai ant piršto žiedą, ir tą pačią akimirką juodu sujungė nenutraukiami saitai.

Jaunikis atsigręžė pabučiuoti žmonos, bet ji griebėsi už širdies ir be nuovokos susmuko motinai į glėbį.

Dabar belieka jums pasakyti, ką pajutau aš, kada Lusinda, tardama žodį „taip“, pasityčiojo iš mano vilčių, netesėjo ir išsižadėjo duotos priesaikos ir užkirto man kelią bet kada susigrąžinti brangenybę, kurios tą akimirką netekau. Pasijutau kaip nesavas, man pasirodė, jog mane apleido visos dangiškosios jėgos, jog žemė, mane nešiojanti, tapo mano priešu, jog trūksta oro atodūsiams ir drėgmės ašaroms pasipilti iš akių. Tik vis kaitriau plieskėsi ugnis, ir viskas manyje degė pykčiu ir pavyduliu.

Lusindai nualpus, visi subruzdo, o motina, prasegusi jai suknią ant krūtinės, kad būtų lengviau kvėpuoti, aptiko užantyje užantspauduotą

laišką, kurį donas Fernandas tuoj ištraukė jai iš rankų ir, prisikišęs prie deglo, ėmė skaityti, o kai tik perskaitė, užuot padėjęs kitiems gaivinti žmoną, susmuko krėslan ir, delnu pasirėmęs skruostą, sakytumei giliai susimąstė.

Naudodamasis kilusia sumaištimi, aš ryžausi palikti savo slaptavietę — nesvarbu, ar pastebės mane, ar ne,— o jei kas pastebėtų, griebtis tokio pašėlusio keršto, idant bausmė, ištikusi doną Fernandą ir netgi nepastoviąją Lusindą, be nuovokos gulinčią, aiškiai visiems parodytų, kokia teisėta rūstybė liepsnoja mano krūtinėje. Tačiau likimas, matyt, tausojęs mane didesnėms nelaimėms (jei galėjo būti dar didesnių už tą, kurią patyriau), taip parikiavo, kad išsaugojau sveiką protą: tik vėliau, jau šičia atsidūręs, aš jį pamečiau.

Taigi, atsižadėjęs keršyti savo baisiausiems priešams (o atkeršyti jiems būtų buvę lengva, nes jie nė galvoti negalvojo, kad aš esu šalimais), panūdau atsikeršyti sau pačiam ir nubausti save taip rūsčiai, kaip jie to nusipelnė, ir gal netgi žiauriau — o aš ketinau juos nužudyti,— nes staigi mirtis akimoju nutraukia kančias, o lėta mirtis žudo kamuodama be galo be krašto, bet gyvasties neatima.

Žodžiu, aš išėjau iš namų ir nuskubėjau ten, kur buvau palikęs mulą. Paliepiau jį pabalnoti, paskum, net neatsisveikinęs su šeimininku, sėdau raitas ir palikau miestą, panašiai kaip ir Lotas, nedrįsdamas atsigręžti atgal...

Ir kai atsidūriau vienui vienas plyname lauke, ir kai apsiautė mane nakties tamsuma, o josios tyla paskatino išlieti širdgėlą, nesivaržydamas ir nesibaimindamas, jog mane kas nors gali išgirsti ar pažinti, daviau valią balsui ir liežuviui ir apipyliau Lusindą ir doną Fernandą tieka prakeikimų, lyg jais būčiau galėjęs atsiteisti už įžeidimą, kurį juodu man padarė.

Aš vadinau ją žiauria, beširde, klastinga ir nedėkinga, o labiausiai — gobšia, nes mano nedraugo turtai aptemdė josios meilės akis, idant paveržtų ją nuo manęs ir atiduotų tajam, kurį laimė buvo dosniau ir gausiau apdovanojusi...

Tačiau, berdamas priekaištus ir svaidydamas prakeiksmus, drauge bandžiau ją teisinti: nieko nuostabaus, sakiau aš, jei tėvų uoliai prižiūrima mergelė, nuo mažumės įpratinta ir pasirengusi visada jų klausyti, ryžosi susitaikyti su jų valia, juo labiau kad jie perša jai tokį prakilnų, tokį turtingą ir tokį šaunų didiką, ir jeigu jinai atstumtų tokį jaunikį, visi pamanytų, kad ji ne viso proto arba kam kitam puoselėja švelnius jausmus, o tatai pakenktų jos geram vardui ir šlovei.

Ir tuojau pat prieštaravau sau sakydamas, jog jeigu Lusinda būtų prisipažinusi jau esanti mano žmona, tėvai būtų palaikę josios pasirinkimą gana vykusiu ir jai dovanoję,— juk prieš pasiperšant donui Fernandui, jie vargu ar galėjo geidauti savo dukteriai geresnio vyro už mane, aišku, jeigu jų norai derinosi su sveiku protu, tad, verčiama žengti tą beprotišką ir nepataisomą žingsnį ir duoti ranką donui Fernandui, būtų galėjusi pasisakyti jau davusi jąją man, ir aš būčiau atėjęs jai į pagalbą ir patvirtinęs kiekvieną josios žodį, nors ir ką ji būtų prasimaniusi.

Galų gale aš priėjau išvadą, jog, vedama nepastovumo, lengvabūdiškumo, nežabotos savimeilės ir didybės geismo, ji pamiršo žodžius, kuriais mane viliojo, kuriais puoselėjo mano tvirtas viltis ir teikė stiprybės mano doriems ketinimams.

Visu balsu guosdamasis ir draskydamas sau širdį, keliavau ligi pat paryčių, o auštant prijojau kalnų tarpeklį ir dar tris dienas klaidžiojau be kelio ir takelio, kol pagaliau kažkur netoliese išsigavau į lankas, ir ten išsiklausinėjau piemenų, kurioje pusėje kalnai esą atšiauriausi.

Piemenys nurodė man šią šalį. Tuomet pasukau šia kryptimi pasiryžęs šičia užbaigti savo gyvenimo kelią, ir viename gūdžiame tarpeklyje krito nusigalavęs ir išbadėjęs mulas, bet, man rodos, jis tiesiog norėjo nusimesti tokią nereikalingą naštą, kokia veikiausiai mane laikė.

Toliau ėjau pėsčias — išsekęs, peralkęs, vienui vienas, nė negalvodamas kreiptis į ką nors pagalbos.

Pagaliau aš parvirtau ir nežinia kiek laiko gulėjau paslikas, paskui atsistojau nebejausdamas alkio ir pamačiau greta kelis ožkaganius — tikriausiai jie mane ir pamaitino. Jie papasakojo, koks aš atrodžiau, kai mane aptiko, ir kokias nesąmones ir kvailystes paisčiau, ir iš to jie nusprendę, kad man pasimaišę galvoj...

Vėliau aš ir pats pastebėjau, kad ne visada būnu sveiko proto, kartais jis man aptemsta ir pakrinka, ir aš pradedu šėlti: draskausi apdarą, klykauju šioje negyvenamoje dykynėje, keikiu savo likimą ir bergždžiai kartoju mielą man vardą — vardą savosios priešės, ir tuomet mane valdo tik viena mintis ir tik vienas noras: užbaigti savo dienas šaukiantis mylimosios. Atsipeikėjęs jaučiuosi toks išvargęs ir sudaužytas, jog vos įstengiu pajudėti.

Įprastinis mano prieglobstis — ąžuolo uoksas — ten kaip tik pakanka vietos mano varganam kūnui.

Piemenys, kalnuose ganantys karves ir ožkas, maitina mane iš geros širdies: palieka maisto pakelėse ir ant uolų, kur, kaip jiems atrodo, eidamas pro šalį, jį aptiksiu. Ir netgi tada, kai sutrinka protas, pati prigimtis spiria mane ieškotis maisto, sužadina man alkį ir norą valgyti.

Kartais, kai būnu sveiko proto, jie pasakoja man, jog išbėgu į kelią ir atimu maistą iš piemenų, grįžtančių su atsargomis iš sodžių į ganyklas, nors jie ir šiaip mielai juo dalijasi su manimi.

Šitaip stumiu varganas ir bėdingas dienas laukdamas, kada dangaus valia prarasiu gyvastį arba atmintį, idant nebeprisiminčiau Lusindos grožio ir išdavystės ir dono Fernando pikto darbo. Ir jeigu dangus suteiks man šią malonę, neatimdamas gyvybės, mano mintys vėl ims plaukti sena vaga, priešingu atveju man nieko kita neliks, kaip melsti savo sielai amžinosios palaimos, nes pačiam išvaduoti kūną iš tos nedalios, kuriai savo noru jį pasmerkiau, man trūksta ir drąsos, ir spėkų.

Tai šit kokia, ponai, skaudi mano negandos sakmė. Tad sakykite, ar buvo įmanu sekti ją su mažesniu jauduliu nei tas, kurio nesugebėjau nuo jūsų nuslėpti... Ir nesivarginkite stengdamiesi mane įtikinti ir duoti tokių patarimų, kurie, kaip jūsų blaivam protui atrodo, galėtų man praversti, nes naudos iš jų turėsiu tiek, kiek ligonis iš garsaus gydytojo prirašytų vaistų, kurių jis gerti nenori.

Be Lusindos sveikata man nereikalinga, ir jeigu ji panūdo priklausyti kitam, nors priklausė ir turėjo priklausyti man, aš panūdau kęsti vargus ir nepriteklius, nors galėjau mėgautis laime.

Savo nepastovumu ji geidė amžinai mane pražudyti, o aš geidžiau pražūti, idant išsipildytų josios noras, ir būsimieji palikuonys, minėdami mane, sakys, kad man trūko kaip tik to, ko paprastai netrūksta visiems nedalingiesiems, būtent: pastarieji guodžiasi mintimi, jog niekados nesulauks paguodos, o man toji mintis sukelia dar didesnes kančias ir grūžtį, nes man atrodo, kad jų nebenumaldys nė pati mirtis.

Taip užbaigė Kardenijas savo ilgą sakmę ir tokią nelaimingą meilės istoriją, ir tuo metu, kai klebonas jau buvo besakąs vieną kitą paguodos žodį, jį sulaikė klausą pasiekęs graudulingas balsas, gailiai dėstantis tai, kas bus dėstoma šios apysakos ketvirtoje dalyje, nes trečią dalį išmintingasis ir įžvalgusis istorikas Sidas Hamadas ben Inhalis kaip tik čia ir baigia.

XXVIII PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMAS KITAS SMAGUS NUOTYKIS, NUTIKĘS KLEBONUI IR BARZDASKUČIUI TUOSE PAČIUOSE KALNUOSE

Palaimūs ir klotingi buvo tie laikai, kada išklydo pasaulin narsingiausiasai riteris Don Kichotas Lamančietis, nes kaip tik todėl, kad, tauraus ryžto paskatintas, jis panūdo prikelti iš nebūties ir grąžinti pasauliui pražuvusį ir beveik išnykusį klajojančių riterių ordiną, nūnai, mūsų laikais, kai ypač pasigendama linksmų pramogų, mes mėgaujamės ne tiktai nepramanytos jo istorijos žavesiu, bet ir įterptiniais apsakymais bei epizodais, didžia dalimi tokiais pat smagiais, išradingai suregztais ir nepramanytais kaip pati istorija, o toji istorija, toliau vydama mintų, karštų ir šukuotų linų giją, skelbia, jog, klebonui vos pasirengus guosti Kardeniją, jį sustabdė atsklidęs liūdnas balsas ir štai toksai skundas:

— O Dieve! Nejaugi iš tikrųjų man pavyko susirasti vietą savo kapui, tokią slaptą, jog čia pagaliau galės ilsėtis ramybėj manasis kūnas — toji sunki našta, kurios, nors ir kaip trokšdama, nieku gyvu negebu nusikratyti? Taip, pavyko, jeigu tik manęs neapgauna gūdi tyluma, gaubianti šiuos kalnus.

Ak, kokia aš nelaiminga! Ir kokia miela mano širdžiai šių uolų ir brūzgynų draugija, nes čia bent niekas netrukdys man guostis dangui savo nedalia, ji daug mielesnė už žmonių draugiją, nes nėra pasaulyje nė vieno tokio, kuris gebėtų išsklaidyti abejones, numaldyti raudą ir išvaduoti nuo kančių!

Tuos žodžius išgirdo ir sugaudė klebonas ir abu jo bendrai, ir jiems pasirodė — taip iš tikrųjų ir buvo,— jog rypaujama čia pat, netoliese, todėl sukilo ieškoti nedalingojo ir, nenuėję nė dvidešimties žingsnių, už uolos pastebėjo po uosiu tupint jaunikaitį kaimišku apdaru, o kadangi jis, galvą nuleidęs, mazgojosi kojas upelyje, jo veido iš pradžių neįžiūrėjo... Jie prisėlino taip tyliai, kad jis neišgirdo, juo labiau kad susikaupęs mazgojosi kojas, o tos kojos atrodė lyg du baltutėliai krištolai, sakytumei tarp kitų spindinčių akmenų upely užaugę.

Didžiai nustebino keliauninkus kojų baltumas ir grožis — atrodė, kad joms neskirta klampoti per arimus ar šlempinti paskui žagrę ir

jaučius, kaip tai bylojo jaunikaičio apdaras, ir štai, matydamas, kad jisai jų nepastebi, klebonas, einantis priešaky, mostais paliepė abiem savo bendrams pasislėpti ar priglusti už čia pat riogsančių uolų luitų.

Visi taip ir padarė ir dėmiai sužiuro į jaunikaitį stebėdami, ką jisai darys. Vilkėjo jis pilkšva dvieile rudine, per juosmenį tampriai suveržta balta marška, mūvėjo pustrumpėmis kelnėmis ir pilkšvo milo blauzdinėmis, o ant galvos turėjo tokio pat pilkšvo milo beretę; blauzdines buvo pasiraitojęs, ir keliai jo atrodė lyg iš balto alebastro.

Nusimazgojęs savo žaviąsias kojas, tuojau pat iš po beretės jis ištraukė skepetaitę, kuria buvo susirišęs galvą, ir nusišluostė jąsias, tačiau, traukdamas skepetaitę, kilstelėjo galvą, ir visi, į jį žvelgiantys, išvydo tokio nenusakomo grožio veidą, jog Kardenijas pakuždomis tarė klebonui:

— Jeigu tai ne Lusinda, vadinasi, tai ne žmogus, bet dausų angelas.

Jaunikaitis nusivožė beretę ir krestelėjo galvą, ir tą pačią akimirką pečius jam apkrito ir apskleidė tokio spindesio plaukai, kokių netgi Febas, ir tas turėtų jam pavydėti.

Ir tuomet visi susivokė, jog tariamasai sodžiaus bernas — tai moteris, tokia daili ir tokio grožio, kokio nei klebonas, nei barzdaskutys kaip gyvi nebuvo regėję, o ir Kardenijas, matęs ir pažinojęs Lusindą, tik vėliau pripažino, kad grožybe su nepažįstamąja viena Lusinda būtų galėjusi varžytis.

Puikūs auksiniai plaukai siautė ne tik pečius, bet supo visą liemenį ir siekė kojas — tokie ilgi ir vešlūs jie buvo.

Šukas jai atstojo rankos, ir jeigu kojos, panardintos į vandenį, panėšėjo į krištolus, rankos, sklaidančios plaukus, atrodė nelyginant suslėgtas sniegas. Ir juo ilgiau žiūrėjo į ją visi trys, juo labiau ja žavėjosi ir juo didesniu degė noru sužinoti, kas ji tokia.

Todėl jie pasiryžo jai pasirodyti, ir kai tik subruzdo stodamiesi, gražioji mergelė kilstelėjo galvą ir, abiem rankomis nusibraukusi plaukus nuo akių, pažvelgė ton pusėn, iš kur pasigirdo bruzdesys...

Ir, vos tik juos pamačiusi, ji pašoko ant kojų, mikliai stvėrė šalia gulintį ryšulį, ko gero, pridėtą drabužių, ir basa, išsidraikiusiais plaukais šoko bėgti, perimta nerimo ir baimės; tačiau švelnios josios pėdos nebuvo pratusios lytėti aštrių akmenų, ir ji, nenubėgusi nė šešių žingsnių, virto ant žemės...

Tai matydami, visi trys priėjo prie jos, ir klebonas pirmas jai tarė:

— Nors ir kas jūs būtute, ponia, meldžiame jus nesibaiminti, nes

tie, kuriuos regite priešais, turi vienintelį norą — jums pagelbėti. Be reikalo jūs metėtės taip beatodairiškai bėgti — vis tiek jūsų kojos prie to nepratusios, o ir mes to neleisime.

Suglumusi ir sutrikusi, ji neatsakė nė žodžio. Tuomet jie priėjo arčiau, ir klebonas, paėmęs jai už rankos, prabilo vėl:

— Tai, ką slepia nuo mūsų rūbas, ponia, išduoda jūsų plaukai, aiškiai bylojantys, jog, matyti, ne tokia jau menka priežastis paskatino jus apdaryti savo grožį šitokiu netinkamu drabužiu ir paklaidinti jį šioje gūdžioje dykynėje, ir jums tiesiog pasisekė, kad šičia mus susitikote: jei mes nesugebėsime išvaduoti jūsų nuo kančių, tai bent sugebėsime ką nors gera patarti, nes nors ir kokia bėda mus slėgtų, nors ir kaip graužtų ji mums širdį,— kol gyvi esame, neturime vengti patarimų, kai geros valios žmonės geidžia palengvinti mums kančias. Tad, mieloji ponia, ar mielasis pone, kaip jums patinka, ginkite šalin baimę, kurią sukėlėme jums savo pasirodymu, ir papasakokite mums savo laimę ar nelaimę, idant visi drauge ir kiekvienas skyrium užjaustumėme jūsų skausmą.

Klebonui kalbant, persirengusi mergelė lyg užkerėta žiūrėjo į visus kietai sučiaupusi lūpas ir netardama nė žodžio, lygiai kaip sodžiaus bernas kad žiūri, kai jam netikėtai parodomas koks keistas, niekados neregėtas daiktas. Bet kadangi klebonas neatlyždamas kreipė kalbą ta linkme, ji giliai atsiduso ir, nutraukdama tylą, tarė:

— Kadangi šių kalnų gūduma nepadėjo man saugiai pasislėpti, o palaidi išsidraikę plaukai neleido mano liežuviui sumeluoti, bergždžia būtų man apsimetinėti, nes jeigu jūs ir dėtutės manimi tikį, tai būtų veikiau iš mandagumo nekaip dėl kokios kitos priežasties.

Po šių įžanginių žodžių, ponai, noriu jums pasakyti, jog tasai pasiūlymas, už kurį esu jums nuoširdžiai dėkinga, įpareigoja mane patenkinti jūsų prašymą, nors, antra vertus, mane ima baimė, kad manųjų negandų apsakas gali sukelti jums ne tiktai užuojautą, bet ir grūžtį, nes jūs nerasite nei vaisto mano kančioms numaldyti, nei žodžių joms palengvinti...

Ir vis dėlto, idant nesuabejotute mano geru vardu, patyrę mane esant moterį ir išvydę mane, tokią jaunutę, vienui vieną, be palydovų ir dar tokiu apdaru,— o visų tų dalykų drauge ir kiekvieno skyrium pakaktų ir šviesiausiai šlovei apjuodinti,— esu priversta jums papasakoti tai, ką mielai nutylėčiau, jeigu, aišku, tik galėčiau.

Visa tai gražioji mergelė pasakė vienu atsikvėpimu, ir josios darni

kalba, taipgi švelnus balsas ir išmaningumas ne ką mažiau sužavėjo keliauninkus nekaip josios grožis.

Ir kai jie vėl ėmė siūlyti savo paslaugas ir iš naujo prašyti išpildyti pažadą, ilgai nesiprašydindama, ji apsiavė, kaip pridera padoriam žmogui, susitvarkė plaukus, atsisėdo ant akmens ir, kai tik trys keliauninkai įsitaisė rateliu aplink jąją, aiškiu ir ramiu balsu, vos tramdydama tvinstančias ašaras, pradėjo savo gyvenimo istoriją tokiais žodžiais:

— Aukštutinėje Andalūzijoje yra toksai miestas, kurio vardu tituluojamas vienas kunigaikštis iš vadinamųjų Ispanijos grandų[202]. Turi jis du sūnus: vyresnysis, jo titulo paveldėtojas, atrodo, bus paveldėjęs ir jojo gerą būdą, o jaunėlis vargu ar ką nors paveldėjo, išskyrus Veljido klastingumą ir Ganelono apgaulumą.

Mano tėvai — to kunigaikščio vasalai, gana kuklios kilmės, bet užtat tokie turtingi, kad jeigu jų kilmingumas būtų prilygęs ištekliui, nieko daugiau jie nebūtų sau linkėję, o man nebūtų buvę ko baimintis negandos, nūnai mane ištikusios, nes gal tik todėl ir neturiu laimės, kad mano tėvai neturėjo laimės kilti iš garsios giminės: tiesa, jų giminė ne tokia ir nežymi, kad reikėtų josios gėdytis, bet ir ne tokia žymi, kad galėčiau nusikratyti minties, jog mano negandos priežastis — josios menkystė.

Žodžiu, tėvai mano — ūkininkai, paprasti žmonės, nuo amžių su jokia niekinga paderme nesigiminiavę, kaip sakoma, grynų gryniausio kraujo krikščionys[203], tokio gryno, jog ilgainiui turtai ir ištaigus gyvenimas sulygino juos su bajorais ir netgi su didikais, bet labiau už turtus ir aukštą kilmę brangino jie mane, savąją vienturtę...

Taigi, neturėdami kito paveldėtojo ar paveldėtojos, tėvai mane labai mylėjo, ir aš buvau viena labiausiai lepinamų dukterų pasaulyje. Buvau jų senatvės parama, veidrodis, kuriame jie matė savo atvaizdą, jų gyvenimo tikslas, į kurį jie, kliaudamiesi Apvaizda, dėjo visas viltis, tokias gražias, kad jos negalėjo neatitikti manųjų. Būdama jų širdžių valdovė, buvau šeimininkė ir jų namuose: samdydavau ir atleisdavau tarnus, tvarkydavau sąskaitas ir tikrindavau, kiek pasėta ir nupjauta, kiek aliejaus išspausta, kiek vyno prisunkta, kiek medaus prikošta, kiek galvijų ir gyvulių yra ganyklose ir tvartuose,— žodžiu, visa, ką galėjo turėti ir turėjo toks turtingas ūkininkas kaip mano tėvas, buvo mano žinioje, aš buvau ir ūkvedė, ir šeimininkė, ir savojo stropumo nei tėvų džiaugsmo nesugebu deramai apsakyti.

Davusi reikiamus nurodymus prievaizdams, kerdžiams bei ber-

nams, atspėjamą laiką leisdavau prie darbų, tiek prideramų, tiek privalomų mergelėms, būtent — prie siuvimo ir mezgimo, dažnai ir prie verpimo, o jei kartais, pasigedusi širdžiai mielų pramogų, nuo tų darbų atitrūkdavau, tada imdavau į rankas kokią dievobaimingą knygą arba sėsdavau prie arfos, nes iš patyrimo žinau, jog muzika ramina nerimo kamuojamas sielas ir ilsina minčių išvargintus protus.

Toksai buvo mano gyvenimas tėvų namuose, ir pasakoju jį taip smulkiai ne iš tuštybės ir ne puikuodamasi savo turtais,— stačiai noriu, kad suprastute, kaip gera buvo man anksčiau ir kokį vargą brendu aš dabar, nors nesu niekuo nusikaltusi.

Mat, amžinai apsikrovusi darbais ir atsiskyrusi nuo viso pasaulio, tarytum vienuolyno sienomis atsitvėrusi, aš buvau tikra, jog niekas, išskyrus tarnus, negali manęs išvysti, nes ir bažnyčion eidavau tiktai ankstų rytą, visados lydima motinos ir tarnaičių, taip apsigobusi ir apsisiautusi, kad manosios akys vos įžiūrėdavo tą sklypelį žemės, kuria žengia koja... Ir vis dėlto meilės akys, ar, tikriau sakant, dykystės akys, ir už lūšies akis žvalgesnės, mane pastebėjo, kai žvilgsnį metė į mane donas Fernandas, o tuo vardu buvo minėtasai jaunėlis kunigaikščio sūnus.

Vos tiktai pasakotoja paminėjo dono Fernando vardą, Kardenijo veidas persimainė, kaktą išmušė toks sodrus prakaitas, jog klebonas ir barzdaskutys, pastebėję jį taip neįprastai susijaudinus, persigando pagalvoję, ar tik neprasidėsiąs vienas tų beprotybės priepuolių, kurie, kaip buvo jie girdėję, tolydžio jį ištinka. Tačiau Kardenijas tik sruvo prakaitu ir, svarstydamas sau vienas, kas galėtų būti toji ūkininkaitė, žiūrėjo į ją įsispyręs, o ji, nepastebėdama, kas darosi Kardenijui, pasakojo toliau:

— Ir vos tik jojo akys mane pastebėjo, jis užsidegė man karšta meile, kaip vėliau pats pasisakė ir parodė savo elgesiu.

Būtų sunku išskaičiuoti nesuskaitomus mano vargus, todėl aš nepasakosiu, kokių gudrybių griebėsi donas Fernandas stengdamasis išpažinti man savuosius jausmus.

Jis papirko visus tarnus, dovanomis ir malonėmis apibėrė ir užpylė mano tėvus, kas dieną mūsų gatvėje būdavo šventės šurmulys ir linksmybės, naktimis miegus blaškydavo dainos ir muzika, nežinia kaip mano rankosna patekdavo laiškučiai, devynios galybės laiškučių, pilnų meilės žodelių ir patikinimų, ir priesaikų bei pažadų juose būdavo daugiau negu raidžių...

Visa tai anaiptol neglostė man širdies, netgi priešingai — aitrino

ją, lyg tai būtų buvęs kruvinas mano priešas ir lyg visos jo pastangos mane pavergti būtų daromos priešingu tikslu...

Ir ne todėl, kad man nepatiko dono Fernando meilinimasis ar kad jo asistavimas atrodė man atgrasus,— nežinia kodėl man buvo savotiškai netgi malonu, jog mane myli ir godoja toksai prakilnus bajoras, ir aš nesibodėjau tomis liaupsėmis, kurių būdavo pilna jo laiškuose, nes, mano supratimu, netgi pati negražiausia moteris tikriausiai džiaugiasi vadinama gražuole. Tačiau tam priešinosi mano mergiškas gėdingumas ir amžini tėvų perspėjimai, nes jiems nebebuvo paslaptis dono Fernando širdies polinkis, kurio jisai jau ir neketino nuo ko nors dangstyti.

Tėvai kartojo man, jog mano dorybingumas ir sąžinė esą jų gero vardo ir garbės laidas ir garantija ir jog jeigu aš prisiminsianti kilmės nelygybę, skiriančią mane ir doną Fernandą, man būsią aišku (nors ir ką jisai sakytų), kad jis galvojąs ne tiek apie mano šlovę, kiek apie savo įgeidžio patenkinimą, ir jeigu aš pageidaujanti kokiu nors būdu užkirsti kelią jo neteisėtiems kėslams, jie tuojau pat išleisią mane už to, kuris man būsiąs į širdį, nors ir už prakilniausio mūsų miestelio ar apylinkės jaunikaičio, nes, turint galvoje jų didelį turtą ir mano gerą vardą, tam nesą jokių kliūčių.

Rimti jų pažadai ir nepaneigiami teigimai stiprino mano tvirtybę, ir aš nė sykio nepanorau atsakyti donui Fernandui bent vienu žodžiu, kuris galėtų suteikti jam nors ir silpnutę viltį pasiekti geidžiamą tikslą.

Tasai mano atsargumas, kurį jis tikriausiai laikė panieka, matyt, dar baisiau kurstė jo goslų alkį — kitaip nenoriu vadinti tojo jausmo, kurį jis man puoselėjo, juk jeigu tai būtų buvusi tikra meilė, kokia jai ir derėtų būti, dabar nieko apie tai nežinotute, nes aš nebūčiau turėjusi dingsties jums apie ją pasakoti.

Galiausiai donas Fernandas sužinojo, kad tėvai ketina mane ištekinti, idant atimtų jam paskutinę viltį mane turėti ar bent jau tikėdamiesi saugiau mane apsergėti, ir toji žinia, ar, tikriau, įtarimas paskatino jį tokiam poelgiui, apie kurį tuoj išgirsite, o būtent: kartą naktį, kai visos durys buvo gerai užrakintos, idant manoji garbė netyčia neatsidurtų pavojuje, kai buvo imtasi visų atsargumo ir apsaugos priemonių, kai aš sykiu su kambarine jaučiausi rami tylumoj tarp keturių sienų, nelauktai netikėtai miegamajame pasirodė donas Fernandas, ir vos tik jį išvydus, man aptemo akys ir užpuolė žadas...

Ir man pristigo jėgų netgi sušukti — beje, ko gero, jis ir nebūtų leidęs, nes beregint šoko prie manęs ir, tvirtai apkabinęs (o aš, kaip

sakiau, nebeturėjau jėgų priešintis — buvau taip sukrėsta), prabilo, ir ligi šiolei aš niekaip nesuvokiu, kaipgi melas gali būti toks išmoningas ir kaip jis sugeba šitaip surikiuoti žodžius, kad jie atrodytų gryna teisybė. O tas nevidonas mokėjo ašaromis paremti savo žodžius, giliais atodūsiais — savo ketinimus.

Aš, vargšelė, tėvų vienturtėlė, niekieno nepamokyta, kaip elgtis tokiais atvejais, nežinia kodėl patikėjau tomis apgauliomis kalbomis, priėmiau jas už teisybę, bet vis dėlto ir ašaros, ir atodūsiai nesukėlė man nieko kita, kaip tik užuojautą...

Ir tada, kai mano susijaudinimas pagaliau nuslūgo, šiaip ne taip atgavau dvasines jėgas ir kur kas ramiau, nei pati galėjau to tikėtis, tariau jam:

„Jeigu atsidurčiau ne jūsų glėbyje, o plėšraus liūto naguose, ir jeigu ištrūkti iš jų galėčiau tik kokiu poelgiu ar žodžiu susitepdama garbę, padaryti tai būtų lygiai taip lengva kaip grąžinti atgalios praeitin nuėjusį dalyką. Kaip jūs laikote rankomis apglėbęs mano kūną, taip aš laikau savo sielą surakinusi dorais ketinimais, ir jūs, pone, pamatysite, kaip jie skiriasi nuo jūsiškių, jei tik pamėginsite smurtu juos palenkti.

Esu priklausoma nuo jūsų, bet ne vergė. Jūsų kilmės aukštybė neduoda ir negali duoti jums teisės išniekinti ir pažeminti manąją kilmę, nors ir kokia žema ji būtų: aš, prasčiokė ir ūkininkaitė, saugau savo orumą ne ką mažiau negu jūs, didikas ir bajoras, savąjį. Smurtu jūs nieko nelaimėsite, nesuviliosite manęs nei turtais, nei žodžiais, nesugraudinsite nei gailiais atodūsiais, nei ašaromis.

Jeigu vienu tų būdų, mano čia suminėtų, mėgintų mane palenkti tasai, kurį tėvai man parinktų į vyrus, jojo valiai atsiduotų manoji ir amžindie prieš jojo valią nestotų,— aš pasielgčiau taip, kaip man liepia garbė, nors ir ne taip. kaip liepia širdis, ir savo noru paaukočiau tai, ko jūs, pone, smurtu dabar siekiate. Visa tai sakau todėl, idant jūs, pone, atsisakytute minties, jog kas nors, išskyrus teisėtą vyrą, gali iš manęs ką nors laimėti“.

„Jeigu kliūtis tik tokia, žavingoji Dorotėja (nes tuo vardu esu aš, nedalingoji),— tarė nedorasis bajoras,— imki mano ranką, ir aš prisiekiu būti amžinai tavas, o mūsų sužadėtuvių liudininkai teesie dangus, nuo kurio nieko nevalia nuslėpti, ir štai šis Švenčiausiosios Mergelės paveikslas“.

Išgirdęs, kad jinai vardu Dorotėja, Kardenijas vėl susijaudrino ir galutinai įsitikino, jog jo ankstesnis spėjimas teisingas; tačiau,

norėdamas sužinoti, kuo visa tai baigėsi, nors ir šiaip jau viską žinojo, tik trumpam įsiterpė į pasakojimą ir tarė:

— Ką? Jūs, ponia, vardu Dorotėja? Esu girdėjęs apie kitą mergelę tuo pačiu vardu, kurią, atrodo, ištiko panaši neganda. Bet pasakokite toliau,— ateis laikas, ir atskleisiu tokius dalykus, kad jūs pašiurpsite iš siaubo ir drauge didžiai susigraudinsite.

Sulig tais žodžiais Dorotėja susidomėjusi pasižiūrėjo į Kardeniją, jo neįprastą ir varganą apdarą, ir paprašė nieko neslėpti, jeigu jisai ką nors žinąs apie josios bylą, nes likimas apdovanojęs ją vienu vieninteliu gėriu: tvirtybe pakelti bet kokią nelaimę, nes, josios giliu įsitikinimu, pasaulyje nesą kitos tokios, kuri galėtų bent truputį apsunkinti ją ištikusiąją.

— Būtinai pasidalysiu savo mintimis, ponia,— atsiliepė Kardenijas,— jeigu tik pasitvirtins mano spėjimas, bet dar ne laikas man kalbėti, o ir jums geriau tuo tarpu to nežinoti.

— Teesie jūsų valia,— tarė Dorotėja.— O šit kas man nutiko toliau: donas Fernandas griebė paveikslą, buvusį mano miegamajame, ir pastatė priešais kaip mūsų sužadėtuvių liudininką. Su didžiausiu užsidegimu pažadėjo jis mane vesti, bet aš, pertraukdama jo iškalbingiausių žodžių ir išmoningiausių priesaikų srautą, pasakiau, kad jis pirma pagalvotų, ką daro ir kaip užsirūstinsiąs jo tėvas, patyręs, jog sūnus susituokė su jam priklausoma ūkininkaite, ir tegul jo neapakinąs manasis grožis — ne toksai jis nepaprastas, kad galėtų pateisinti šį klaidingą žingsnį, ir jeigu jis, donas Fernandas, iš tikrųjų mane mylįs ir linkįs man gera, tegul verčiau netrukdąs man susieti savo likimo su sau lygiu, nes tokios nelygios santuokos paprastai esančios netvarios ir trumpos kaip ir laimė, kuri iš pradžių atrodanti beribė.

Taip aš jam kalbėjau, visko jau nebegaliu ir prisiminti, tačiau manieji žodžiai nepaskatino dono Fernando atsisakyti savo ketinimo: panašiai ir žmogus, kuris sudaro sandėrį, neketindamas mokėti pinigų, nepaiso jokių išlygų.

Tuomet aš susimąsčiau ir tariau sau viena: „Juk aš būsiu ne pirmoji, kuri jungtuvių dėka pakyla iš žemo luomo į aukštą, o ir donas Fernandas ne pirmas, moters grožio ar veikiau beprotiškos aistros apakintas, ima ne savo kilmės žmoną. Ir jeigu aš nenusižengiu šio pasaulio tvarkai ir papročiams, man nedera išsižadėti likimo siūlomos garbės, juo labiau kad jeigu, geismą patenkinus, praeis toji meilė, kurią jis dabar man prisiekia, Dievo akivaizdoje vis tiek aš būsiu jo žmona...

Ir jeigu atstumsiu jį su panieka, ko gero, pamynęs savo priedermę, jisai griebsis smurto ir mane išgėdins, ir aš liksiu viena kalta ir niekuo negalėšiu pasiteisinti kaltinama visų tų, kurie nežinos, jog nekaltai nukentėjau. Ir iš tikrųjų, kaip aš įrodysiu tėvams ir visiems kitiems, jog tasai bajoras įsiveržė miegamajin be mano sutikimo?"

Visi tie klausimai ir atsakymai umaru perlėkė man per galvą, o svarbiausia — žengti tą žingsnį, kuris vėliau pasirodė besąs pražūtingas, nors tuomet, aišku, to netgi nenuvokiau, pastūmėjo ir palenkė dono Fernando priesaikos, dievagojimasis, patikinimai, gausiai liejamos ašaros ir, be kita ko, jo išvaizdumas ir meilumas, tie neatremiami jojo ginklai, kurie, paspiriami jausmingiausių meilės žodžių, būtų galėję pavergti bet kurią kitą širdį, tokią pat nepriklausomą ir drovingą kaip manoji.

Aš pasikviečiau kambarinę, idant be dangiškųjų liudytojų būtų ir žemiškasis. Donas Fernandas vėl pakartojo ir patvirtino savo priesaikas, šaukdamasis liudytojais visus šventuosius, pasmerkė save baisingoms kančioms, jeigu netesėsiąs duotojo žodžio, vėl pasruvo ašaromis, dar gailiau dūsaudamas, paskui tvirtai mane apkabino ir jau nebepaleido iš savo glėbio... Ir tada, kai tik mano kambarinė išėjo iš miegamojo, aš nustojau būti tokia, kokia buvau ligi tolei, o jis galutinai tapo išdaviku ir piktaviliu.

Diena, atėjusi po mano negandos nakties, išaušo ne taip greitai, kaip to, mano manymu, troško donas Fernandas, nes, tik numalšinus kūno alkį, iškart užvaldo nenugalimas noras palikti tą vietą, kur geismas buvo patenkintas...

Todėl šitaip sakau, jog donas Fernandas pasiskubino kuo greičiau atsisveikinti su manimi ir padedamas tos pačios suktos kambarinės, kuri įvedė jį į namus, apyaušriu atsidūrė gatvėje, o skirdamasis su manimi (jau nebe su tokiu įkarščiu ir užsidegimu, su kokiu kalbėjo tik atėjęs) patikino, kad aš neabejočiau jo atsidavimu ir kad jojo priesaikos — tvirtos ir nesulaužomos, ir, patvirtindamas savo žodžius, nusimovė brangų žiedą ir užmovė jį man ant piršto.

Taigi jis išėjo, ir aš likau viena, nei šiokia, nei tokia, nei nuliūdusi, nei linksma. Tiesą pasakius, buvau apdujusi ir susirūpinusi, sukrėsta viso to, kas man nutiko, ir nebedrįsau, o gal stačiai pamiršau išbarti kambarinę už tai, kad ji klastingai užrakino mane miegamajame drauge su donu Fernandu, nes tuo metu dar nelabai suvokiau, ar tatai, kas man įvyko, gera ar bloga.

Atsisveikindama aš pasakiau donui Fernandui, jog lygiai taip jisai

galįs lankytis kas naktį, nes dabar aš jau priklausanti jam, ir taip būsią ligi tolei, kol jisai pagarsinsiąs mudviejų sužadėtuves, tačiau jis atėjo tik po dviejų dienų, o paskum jau nebesirodė, ir ilgiau nei mėnesį nebemačiau jo nei gatvėje, nei bažnyčioje. Bergždžiai mėginau su juo susieiti, bet man nesisekė, nors ir žinojau, kad jisai niekur neišvykęs ir ištisas dienas praleidžia medžioklėje, kuri buvo jo mėgstamiausia pramoga.

Tos dienos ir valandos, lyg dabar prisimenu, slinko nykios ir rūškanos, ir aš, lyg dabar prisimenu, pradėjau abejoti donu Fernandu, kol pagaliau visiškai nustojau juo tikėti. Ir dar prisimenu, kaip tik tuomet manoji kambarinė išgirdo iš manęs priekaišto žodžius už savo įžūlų ir neapgalvotą poelgį,— žodžius, kurių anksčiau iš manęs ji nebuvo girdėjusi. Prisimenu, buvau priversta ryti ašaras ir dėtis nerūpestinga, idant tėvai neimtų kamantinėti, kodėl vaikščioju tokia apsiniaukusi, kitaip būčiau turėjusi norom nenorom kuo nors prasimesti — vadinasi, meluoti...

Tačiau ilgai netrukus viskas pasibaigė labai netikėtai, nes atėjo valanda, kai, kantrybei pasibaigus, pamiršau garbę ir, nepaisydama padorumo reikalavimų, atskleidžiau savo slapčiausias godas, ir atsitiko tai todėl, kad veikiai mūsų apylinkes aplėkė gandas, jog gretimame mieste donas Fernandas vedęs neregėto grožio mergelę iš labai prakilnios šeimos, tik ne tokio jau didelio turto, kad ji galėtų tikėtis šitokio kilmingo jaunikio. Kalbėta, jog vardu ji esanti Lusinda ir jog per jungtuves nutikę nuostabių dalykų...

Išgirdo Kardenijas Lusindos vardą — ir prikando lūpą, suraukė antakius, ir rankos jam nusviro, o iš akių trykštelėjo ašaros, tačiau Dorotėja nepertraukė savo istorijos ir pasakojo toliau:

— Pasiekė mane toji liūdna žinia, ir manoji širdis, užuot apledėjusi, užsiliepsnojo tokia rūstybe ir pagieža, jog aš be maža ko neišpuoliau į gatvę ir, garsiai šaukdama, neapskelbiau visiems jojo klastos ir išdavystės. Ir vis dėlto sutramdžiau įtūžį, tarusi sau, jog tą pačią naktį padarysiu tai, ką ir padariau, o būtent: papasakojau savo negandą vienam tėvo samdinių, sodžiuje vadinamų bernais, persirengiau jo drapanomis ir paprašiau palydėti mane į miestą, kur, anot kalbų, laikėsi mano priešas.

Bernas iš pradžių pavadino mane nutrūktgalve ir nepritarė manajam sumanymui, bet paskui, matydamas, kad aš nepalenkiama, pasisiūlė lydėti mane, kaip jis pasakė, nors ir į pasaulio kraštą.

Beregint į drobinį priegalvio impilą įsimečiau suknią, dėl viso pikto įsidėjau pinigų ir vieną kitą brangenybę ir nakties gūdumoje, nė žodžio nepasakiusi piktavilei kambarinei, lydima berno ir ištiso spiečiaus nerimastingų minčių, pėsčiomis leidausi į miestą, kur skubėjau anaiptol ne išardyti tai, kas įvyko, o tik paklausti dono Fernando, kaip sąžinė jam leido šitaip pasielgti.

Trečios dienos apypiete atkakau ten, kur man reikėjo, ir, vos įžengusi pro miesto vartus, pasiteiravau, kur gyvena Lusindos tėvai, ir pirmas paklaustasis pasakė man daugiau, nei aš norėjau sužinoti. Jisai nurodė man jųjų namus ir papasakojo viską, kas nutiko per jų dukters jungtuves,— beje, žinia plačiai pasklidusi po miestą, ir žmonės būriuojąsi gatvėse liežuvių palazginti.

Šit ką jisai man papasakojo: tą naktį, kada donas Fernandas susižiedavęs su Lusinda, ji, sutikusi tapti jojo žmona, staiga netekusi sąmonės, ir kai vyras prasegęs jai krūtinę, kad ji gautų oro, užantyje pastebėjęs josios ranka rašytą laišką, kuriame ji prisipažinusi ir pareiškusi negalinti būti dono Fernando žmona, nes jau esanti susituokusi su Kardeniju, labai kilmingu to miesto bajoru (kaip tvirtino tasai žmogus, kuris man tatai pasakojo), o sutikimą donui Fernandui davusi tik todėl, kad nedrįsusi nepaisyti tėvų valios.

Žodžiu, pasak to paties žmogaus, iš to laiško paaiškėję, jog tuojau pat po jungtuvių ji ketinusi nusižudyti, ir toliau tajame laiške išdėsčiusi, kodėl pasiryžusi sau gyvastį atimti,— durklas, aptiktas josios suknios klostėse, kaip sakoma, tatai patvirtinęs.

Tuomet donui Fernandui pasirodę, jog Lusinda ant juoko jį dedanti, gėdą jam daranti, per nieką laikanti, ir, jai nespėjus atsipeikėti, šokęs ant josios su tuo pačiu aptiktuoju durklu ir tikriausiai būtų persmeigęs, jeigu tėvai ir visi kiti, tenai susirinkę, nebūtų jam sutrukdę.

Dar pasakoję žmonės, jog donas Fernandas tuojau pat išvykęs iš miesto, o Lusinda tiktai kitą dieną atgavusi nuovoką ir prisipažinusi savo tėvams, kaip ji tapusi minėto Kardenijo teisėta žmona.

Dar sužinojau, jog Kardenijas, anot gandų, buvęs tose sužieduotuvėse, o kai išvydęs ją susižiedavusią, ko visai nesitikėjęs, nevilties perimtas, pabėgęs iš miesto palikdamas laišką, kuriame paaiškinęs, kaip skaudžiai jį įžeidusi Lusinda ir kad jisai pasišalinąs kaip galima toliau nuo žmonių.

Visa tai plačiai pasklido po miestą, visi tik apie tai ir kalbėjo ir dar labiau sukalbo patyrę, jog Lusinda pabėgo iš namų ir, ko gero,

iš miesto, nes niekur jos negalėjo surasti, ir jog tėvai kraustosi iš proto ir nebežino nei ką daryti, nei kur josios ieškoti.

Tos žinios atgaivino mano viltis, ir aš tariau sau viena: geriau, jog suvis neradau dono Fernando, negu kad būčiau suradusi jį jau vedusį, nes man atrodė, jog dar ne visai užsivėrė manosios negandos vartai, ir aš tikinau save, kad galgi dangus tam tyčia bus sutrukdęs jam antrąsyk vesti, idant jis pagaliau prisimintų savo priedermę pirmajai žmonai ir susivoktų esąs krikščionis ir kad jam privalu labiau paisyti savo sielos išganymo nekaip žmonių kalbų.

Visos tos mintys spietėsi mano galvoje, ir aš, nepaguodžiamoji, stengiausi guostis tomis blankiomis ir miglotomis viltimis, idant neužgestų gyvybė, kuri dabar man tokia atgrasi.

Taip aš klaidžiojau po miestą nežinodama ką daryti, nes dono Fernando niekur negalėjau aptikti, ir staiga išgirdau šūkaujant šauklį, kuris, siūlydamas didelį atlyginimą tam, kas mane suras, skelbė, kokio amžiaus aš esanti ir kokiu apdaru vilkinti. Ir dar išgirdau garsinant, jog mane iš tėvų namų pagrobęs bernas, kuris įsipiršęs į mano palydovus, ir toji žinia man pervėrė širdį, nes supratau, kaip, žmonių nuomone, esu žemai puolusi, jei negana buvo apskelbti, jog pražudžiau garbę pabėgdama iš namų, o dar reikėjo pridėti — su kuo: su niekingu prasčioku, nevertu mano taurių jausmų.

Išgirdusi šauklio pagarsinimą, beregint palikau miestą sykiu su bernu, kuris jau pradėjo gailestauti prisiekęs man ištikimybę, ir tą naktį, būgštaudami vytynių, mes pasislėpėme šių kalnų glūdumoje...

Bet, kaip sakoma, bėda bėdą veja, o vienai nelaimei pasibaigus, lauk kitos, dar didesnės: taip atsitiko ir man, nes dorasis bernas, ligi tol ištikimas ir atsidavęs, vos tik mudu atsidūrėva toje negyvenamoje dykynėje, veikiau savo niekšybės nekaip mano grožio kurstomas, panūdo pasinaudoti proga, jo manymu, tame pašaly jam pasitaikiusia, ir, gėdą ir juo labiau Dievo baimę ir pagarbą man pametęs, ėmė alkstyti mano meilės, o atsakan į savo begėdiškus pasiūlymus išgirdęs mano rūsčius ir teisingus žodžius, paliko prašymus, kuriais iš pradžių tikėjosi laimėti mano palankumą, ir griebėsi smurto...

Tačiau teisingasai dangus, kuris visados ar beveik visados gina ir užtaria kenčiančius vardan teisybės, užtarė ir mane, ir aš silpnomis rankomis kaip niekur nieko nustūmiau jį prarajon ir palikau likimo valiai, nesirūpindama, gyvas jis ar ne, o paskui, nepaisydama baimės ir nuovargio, smagiai nuliuoksėjau tolyn, genama vienos vienintelės

minties ir noro — pasislėpti kalnuose nuo tėvo ir tų, kuriuos jisai bus išsiuntęs manęs vytis.

To troškimo vedama, prieš kelis mėnesius ir įsigavau į šiuos tarpeklius ir čia, pačioje kalnų glūdumoje, susitikau kerdžių: jis pasisamdė mane parankiniu, ir visą tą laiką aš piemenavau, o idant nuslėpčiau ilgus plaukus, kurie dabar taip netikėtai mane išdavė, stengiausi ištisas dienas būti lauke...

Tačiau visos mano pastangos ir gudrybės nuėjo perniek, nes manasis šeimininkas pagaliau perprato, kad aš ne vyras, ir jam sukilo tokios pat nuodėmingos mintys kaip ir mano bernui, o kadangi likimas, siųsdamas nelaimę, ne visada nurodo išeitį, artimai nepasitaikė nei prarajos, nei skriaudesnio skardžio, idant jisai, kaip ir bernas, amžindie nesijaustų Amūro nuskriaustas,— todėl aš ryžausi verčiau duoti jam ramybę ir toliau slapstytis šiuose atšiauriuose tarpekliuose, užuot pradėjusi su juo galynėtis ar žodžiais mainytis.

Taigi, kaip sakiau, dingau aš jam iš akių ir vėl ėmiau ieškoti uždingsnio, kur galėčiau, niekieno netrukdoma, dūsauti ir rypuoti melsdama dangų užuojautos, pagalbos ir malonės, idant padėtų man negandą perveikti arba siųstų mirtį šioje dykynėje, kad nė atminimo nebeliktų tosios nedalingosios, kuri, niekuo dėta būdama, davė dingstį žmonėms dergti ją ir juodinti ne tik gimtajame krašte, bet ir svetur.

XXIX PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA, KOKIU SĄMOJINGU IR IŠMONINGU BŪDU MŪSŲ ĮSIMYLĖJĘS RITERIS BUVO IŠVADUOTAS NUO DIDŽIAI RŪSČIOS ATGAILOS, KURIĄ BUVO SAU PASISKYRĘS

— Tai šit, ponai, kokia yra tikroji ir nepramanytoji mano negandos istorija. Galvokite ir spręskite patys, ar, patyrus tokią nelaimę, ne per maža buvo mano atodūsių, kuriuos girdėjote, žodžių, kurių klausėtės, ašarų, kurios tryško man iš akių, ir, gerai apmąstę, kokia bėda mane ištiko, jūs suprasite, jog bergždžia būtų mane guosti, nes manojo sielvarto neįmanoma numaldyti.

Meldžiu jus tiktai vienos malonės (jums privalu ir nesudėtinga bus ją padaryti): patarkite, kur galėčiau ramiai nugyventi amželį, nesibaimindama ir nešiurpdama, jog mane užklups persekiotojai, einą mano pėdomis... Tiesa, aš žinau, kaip didžiai myli mane tėvai, ir esu tikra, kad jie be galo apsidžiaugs mane išvydę, tačiau mane perima baisi gėda vien pagalvojus, ką jie pamanys mane išvydę nebe tokią, kokią tikėjosi išvysti, todėl mieliau norėčiau niekados nesirodyti jų akyse, nes neturėsiu kur akių dėti galvodama, kad jie, akysna man žiūrėdami, mato, jog pasitikėjimą jųjų apvyliau ir garbę savąją pamyniau.

Sulig tais žodžiais ji nutilo, ir veidą jai išpylė raudonis, keldamas aikštėn, kokia gėdinga ir jautri širdis plaka jos krūtinėje. O klausytojų širdis tuo metu užplūdo begalinė užuojauta mergelei ir sykiu nusistebėjimas josios neganda, ir kai klebonas jau buvo benorįs tarti jai keletą paguodos žodžių ir pamokymų, jį pralenkė Kardenijas ir pirmas šitaip prabilo:

— Vadinasi, ponia, jūs ir esate ta gražioji Dorotėja, lobingojo Klenardo vienturtė duktė?

Didžiai nustebo Dorotėja, išgirdusi tėvo vardą iš tokio pažiūrėti prastos išvaizdos žmogaus, nes, kaip jau minėjome, Kardenijas vilkėjo nepritinkamu apdaru, ir kreipėsi į jį šiais žodžiais:

— O kas gi jūs būsite, brolau, kad jums žinoma, kuo vardu manasis tėvas? Nes ligi šiol, kiek prisimenu, sekdama savo negandos sakmę, nė sykio jojo vardo neminėjau.

— Aš esu tas nedalingasai,— atsiliepė Kardenijas,— kurį, kaip jūs, ponia, teikėtės pasakyti, Lusinda pavadino savuoju vyru. Aš esu laimės apeitasai Kardenijas, to, kuris neviltin jus įstūmė, įstumtas į tokią padėtį, kokioje dabar mane matote — apdriskusį, pusnuogį, netekusį žmonių užuojautos, o svarbiausia — netekusį proto, nes atgaunu nuovoką tik tada, kai dangus malonėja labai trumpam ją man grąžinti.

Aš, Dorotėja, esu tasai, kuris savo akimis regėjo dono Fernando piktadarystes, ir tasai, kuris savo ausimis girdėjo Lusindą sutinkant būti jojo žmona.

Aš esu tasai, kuriam pritrūko drąsos palaukti, kol ji atsipeikės ir kol paaiškės, kas buvo tame laiške, aptiktame jai ant krūtinės, nes širdis neištvėrė tiekos smūgių, pasipylusių vienas po kito. Taigi, išėjęs iš kantrybės, išėjau iš namų ir savo mulo savininkui įdaviau laišką, prašydamas įteikti jį Lusindai, ir atkakau šion dykynėn pasiryžęs

šičia užbaigti savo gyvenimą, kuriuo nuo tos dienos pasibodėjau kaip savo pikčiausiu priešu...

Tačiau likimas, nepanoręs gyvasties man atimti, pasitenkino tuo, kad atėmė man protą: gal jis saugojo mane, idant laimingo atsitiktinumo dėka su jumis susitikčiau, ir jeigu visa tai, ką jūs pasakojote,— teisybė, o tuo aš neabejoju, galimas daiktas, dangaus valia mudviejų negandos pasibaigs kur kas geriau, negu mes tikimės...

Mat, turėdami galvoje, jog Lusindai nevalia tekėti už dono Fernando, nes ji mana, o donui Fernandui nevalia josios vesti, nes jisai jūsų, mudu galiva tikėtis, kad dangus sugrąžins kiekvienam, kas priklauso, nes tai, kas mudviem priklauso, nebuvo nei nusavinta, nei atimta iš mūsų...

O jeigu mudu turiva tokią paguodą, ne abejotinomis viltimis puoselėjamą ir ne tuščiais svaičiojimais paremtą, meldžiu jus, ponia, nukreipkite kita linkme savo taurias mintis ir nusiteikite sulaukti geresnės dalios, o aš, savo ruožtu, pasistengsiu kita linkme pakreipti savąsias mintis...

Duodu jums bajoro ir krikščionio garbės žodį, kad neapleisiu jūsų ligi tolei, kol susijungsite su donu Fernandu, ir jeigu man nepavyks žodžiais atvesti jo į protą, idant jisai prisimintų savo priedermę jums, aš prižadu tuomet, pamiršęs savąsias nuoskaudas, už kurias tenubaudžia jį dangus, pasinaudoti savo privilegija, bajoro vardo man suteikta, ir teisėtai iškviesti jį dvikovon atsakyti už neteisybę, jums, ponia, padarytą.

Kardenijo žodžiai apstulbino Dorotėją, ir ji, nebežinodama, kaip atsidėkoti už tokius taurius paketinimus, puolė ant kelių, pasiryžusi išbučiuoti jam kojas, tačiau Kardenijas pasipriešino, o įsikišęs licenciatas pagyrė Kardeniją už gražią kalbą ir suskato juodu prašyti, siūlyti ir kalbinti nedelsiant keliauti drauge į jo sodžių, kur jie galėsią apsirūpinti viskuo, kas reikalinga, ir ten nuspręsią, ką dera daryti: ar ieškoti dono Fernando, ar sugrąžinti Dorotėją pas tėvus,— žodžiu, pasielgsią, kaip jiems atrodysią tinkama.

Kardenijas ir Dorotėja padėkojo ir pasakė esą pasirengę pasinaudoti jo maloniu pasiūlymu.

Barzdaskutys, ligi tolei be žado visų klausęsis, taipgi tarė žodį ir su tokiu pat nuoširdumu kaip ir klebonas pasiūlė savo paslaugas, paskum trumpai drūtai paaiškino, kodėl juodu su klebonu čia atsidūrė, papasakojo apie neįprastą Don Kichoto pamišimą ir pridūrė, kad juodu laukia grįžtant jo ginklanešio, nujojusio ieškoti savo pono.

Tuomet Kardenijas prisiminė kumštynes su Don Kichotu, bet taip, lyg būtų jas sapnavęs, ir papasakojo, kas juodviem nutiko, o dėl ko įvyko sąspyris — nežinojo.

Tuo tarpu išsigirdo šauksmai, ir klebonas su barzdaskučiu iš balso pažino Sančą Pansą: neradęs keliauninkų toje vietoje, kur buvo palikęs, dabar šaukė juos kiek tik gerklė išneša.

Visi nuėjo jo pasitikti, ir, paklaustas apie Don Kichotą, Sančas atsakė, jog Don Kichotas pusnuogis, vienais marškiniais, sudžiūvęs, peralkęs, dūsaująs dėl savosios damos Dulsinėjos ir nors jisai, Sančas, pasakęs, kad jinai liepianti kilti iš čia ir leistis Tobosan, kur jinai jo laukianti, tasai griežtai pareiškęs, jog jisai tvirtai apsisprendęs amžindie nesirodyti josios grožio akivaizdoje, kol didžiais žygdarbiais nepelnysiąs josios malonės. Ir jeigu šitaip būsią toliau, Don Kichotas galįs gražiausiai likti ne tik be imperijos, kurią apsiėmęs nukariauti, bet ir be arkivyskupijos, nors tai jau esąs paskutinis dalykas, todėl lai jie pasuką galvas, kaip reikėtų iš ten jį išvilioti.

Licenciatas atsakė, kad jis nesirūpintų: Don Kichotas galįs kalbėti ką norįs, o jie vis tiek jį iš ten išviliosią.

Paskum jis papasakojo Kardenijui ir Dorotėjai, ką juodu su barzdaskučiu sumanė pasiryžę išgydyti Don Kichotą ar bent jau pargabenti namo...

Tuomet Dorotėja tarė, kad ji geriau už barzdaskutį suvaidinsianti globos reikalingą mergelę, juo labiau jog turinti atitinkamą apdarą, tad tegul tik jai duodą valią, o ji sugebėsianti taip atlikti savo vaidmenį, kad jų sumanymas puikiausiai pavyksiąs, nes, be kita ko, ji prisiskaičiusi daug riterių romanų ir išmananti, kaip kalbančios nuskriaustos mergelės, melsdamos klajojančius riterius malonės.

— Vadinasi,— tarė klebonas,— mums nieko daugiau nereikia, kaip tuoj pat imtis darbo. Likimas, be abejo, mums palankus: taip netikėtai nurodęs išeitį jums, ponai, jis drauge palengvino ir mūsų uždavinį.

Dorotėja tuoj išsitraukė iš savo ryšulio prašmatnią plonos vilnelės suknią ir puošnią žalio audinio skraistę, o iš skrynelės — vėrinį ir kitokių brangenybių, akimoju pasidabino ir pavirto turtinga aukštakilme dama.

Visa tai ir dar šį tą, josios žodžiais tariant, ji pasiėmusi iš namų dėl viso pikto, bet ligi šiolei tokia proga nepasitaikiusi.

Visi buvo užkerėti Dorotėjos žavumu, dailiu stotu ir apveidumu

ir pareiškė, jog donas Fernandas tikrai maža ką išmano, jeigu atsižadėjo tokios grožybės...

Bet labiausiai buvo sukrėstas Sančas Pansa: jam atrodė (iš tikrųjų taip ir buvo), jog kaip gyvas nėra matęs tokio žavesio moters, ir todėl, baisiai susijaudinęs, paklausė kleboną, kas yra toji magi dama ir ko ji ieško šiame užkampyje.

— Toji žavi dama, broleli Sančai,— atsakė klebonas,— be kita ko, tiesioginė Mikomikonijos didžiosios karalystės sosto įpėdinė pagal tėvo liniją, o ieško ji čia tavojo pono, norėdama prašyti malonės, idant jisai atlygintų ir atkeršytų vienam blogam milžinui už skriaudą ir įžeidimą, o šauniojo riterio, atseit tavojo pono, šlovė taip plačiai skamba po margąjį pasaulį, jog toji princesė ieškoti jo atvyko iš Gvinėjos.

— Kas ieško, tas ir patį velnią suras,— į tuos žodžius atsakė Sančas Pansa,— ir mano ponui labai nuskils, jeigu jam pasiseks nudėti tą šunsnukį milžiną, kurį jūsų malonybė čia minėjot, ir tuo pačiu žygiu išlygint skriaudą ir užglostyti įžeidimą, o nudėti tikrai nudės, tegu tik susitinka, žinia, jeigu tai bus ne kokia pamėklė, nes prieš pamėkles manasis ponas neturi jokios galios...

Beje, norėčiau paprašyti jūsų malonybę, pone licenciate, tokio dalyko: kad mano ponas neužsimanytų eiti į arkivyskupus, o to labiausiai bijau, patarkit jam, jūsų malonybe, kaip galima greičiau tą princesę paimti už pačią, tada jau arkivyskupo kėdėn jo neįkelsi, ir jis kaip niekur nieko laimės savo imperiją, o aš — tai, ko širdis geidžia...

Man ilgai tas nėjo iš galvos, ir šit aš sumečiau, kadgi negerai bus, jeigu mano ponas pasidarys arkivyskupu: juk man Bažnyčia netinka, nes turiu pačią, o prasidėsi su skyrybomis dėl ne kažin kokių bažnytinių pajamų — juolab turiu ne tik pačią, bet ir vaikučių,— ligi grabo lentos po teismus tampysies. Žodžiu, pone, Dieve duok, kad manasis ponas kuo greičiau susivestų su ta dama,— su josios malonybe aš dar nepažįstamas, todėl ir vardu jos nevadinu.

— O ji vardu princesė Mikomikona,— atsakė klebonas,— mat, jeigu josios karalystė vadinasi Mikomikonija, aišku, kad ir jai pačiai pridera taip vadintis.

— Be abejo,— pritarė Sančas.— Nemaža esu susitikęs žmonių, nusikalusių vardą ir prievardį iš gimtinės pavadinimo, kaip antai: Pedras Alkalietis, Chuanas Ubedietis, Djegas Valjadolidietis,— matyt,

ir Gvinėjoje esama tokio papročio karalienėms vadintis savo karalysčių vardais.

— Matyt, taip ir bus,— tarė klebonas,— o tavo pono vedybomis aš pasirūpinsiu ir padarysiu visa, kas priklauso...

Tas pažadas taip nudžiugino Sančą, kaip nustebino kleboną jo lengvatikiškumas, nes jisai suprato, kad ginklanešio galva kietai prikimšta tų pačių kvailysčių, kuriomis gyvena jo ponas, be abejo, tvirtai įsitikinęs kada nors įžengsiąs į imperatoriaus sostą.

Tuo tarpu Dorotėja atsisėdo raita ant klebono mulo, o barzdaskutys prisitaisė prie smakro jaučio uodegos barzdą, ir tada jie paliepė Sančui vesti juos tiesiai pas Don Kichotą, iš anksto perspėję neprasitarti, kad jis pažįsta licenciatą ir barzdaskutį: mat svarbu esą, idant Don Kichotas jų nepažintų, kitaip jam nepasiseksią išeiti į imperatorius... Nei klebonas, nei Kardenijas nepanoro jų lydėti: Kardenijas — kad nepримintų Don Kichotui buvusių muštynių, o klebonas — todėl, jog dabar ir šiaip jau pakako žmonių tariamosios princesės palydai; tad vieni nujojo į priekį, o kiti iš lėto nuėjo pėsčiomis įkandin. Klebonas nedovanojo dar sykį nepamokęs Dorotėjos, ką ji turinti daryti, bet ji atsakė, kad jis nesirūpintų: viskas būsią atlikta taškas į tašką, kaip to reikalaujama ir kaip tai aprašoma riterių romanuose.

Nujoję tris ketvirčius mylios, tarp suvirtusių uolų raiteliai pastebėjo Don Kichotą, jau apsirengusį, bet dar be šarvų, ir vos tik Dorotėja jį išvydo ir iš Sančo susižinojo, kad tai tikrai Don Kichotas, vytiniu šmaukštelėjo savo eidininkui, o įkandin jos nušuoliavo barzdotasis barzdaskutys... Kai jie prijojo artyn, pažas nušoko nuo mulo ir pribėgo nukelti Dorotėjos nuo balno, bet ji, pati nepaprastai mikliai nulipusi žemėn, puolė prieš Don Kichotą ant kelių, ir nors Don Kichotas mėgino ją pakelti, ji nesistodama pradėjo tokią žosmę:

— Aš nesikelsiu nuo kelių, o narsingasai ir galingasai riteri, pakol jūsų gerumo ir mandagumo dėka man bus suteikta malonė, kuri begaliniai pasitarnaus jūsų šviesybės garbei ir šlovei ir ištrauks iš negandos nasrų tokią didžiai nepaguodžiamą ir didžiai nuskriaustą mergelę, kokios dar neregėta visame pasaulyje. Ir jeigu jūsų nepalaužiamos rankos narsybė atliepia jūsų nevystančios šlovės garsą, tai jūsų priedermė — paduoti tąją ranką laimės apeitajai, kuri atkeliavo iš tolių toliausių svečių šalių, skaisčiojo jūsų vardo spindėjimo atviliota, melsti užtarimo savo nedalioj.

— Nė vienu žodžiu neatsakysiu jums, o žavingoji dama,— pa-

reiškė Don Kichotas,— ir nė viena ausimi neklausysiu jūsų bylos, pakol nesutiksite pasikelti nuo žemės.

— Aš nesikelsiu nuo žemės, viešpatie,— atsiliepė sopulingoji mergelė,— jeigu jūsų taurumas nemalonės man tosios paslaugos, kurios ašian meldžiu.

— Malonėsiu ją ir suteiksiu,— tarė Don Kichotas,— jeigu, aišku, tai nepadarys skriaudos ir pragaišties mano karaliui, mano tėvynei ir tajai, kuri laiko raktus manosios širdies ir nepriklausomybės.

— Niekam nuo to nebus skriaudos nei pragaišties, mano taurusis viešpatie,— atsiliepė graudingoji mergelė.

Tuo tarpu Sančas Pansa prisigretino prie savojo pono ir tylutėliai pakuždėjo jam į ausį:

— Jūsų malonybė galit drąsiai suteikti prašomą malonę, nes nudėti tą milžinpalaikį, pone, jūsų malonybei bus juokų darbas, o juk tos paslaugos prašo jus prakilnioji princesė Mikomikona, Mikomikonijos didžiosios karalystės karalienė, atvykusi iš Etiopijos.

— Nors ir kas ji būtų,— atsakė Don Kichotas,— aš atliksiu savo priedermę sulig ordinui duotuoju įžadu, kaip sąžinė man liepia...

Ir, kreipdamasis į mergelę, tarė:

— Tepasikelia nuo kelių jūsų didžioji grožybė, aš suteiksiu tąją malonę, kurios jūs teikiatės prašyti.

— Aš prašau,— tarė mergelė,— kad jūsų taurioji širdis tučtuojau sektų mane, iš anksto davusi garbės žodį nesiimti jokių kitų žygių, netenkinti niekieno prašymų, pakol nebus atkeršyta už mane tajam nevidonui, kuris, pamynęs dangaus ir žemės įstatymus, užgrobė manąją karalystę.

— Kartoju: aš įvykdysiu jūsų malonybės valią,— tarė Don Kichotas,— tad, godingoji dama, jums pridera nedelsiant nusimesti skaudžią liūdesio naštą ir įkvėpti naujų jėgų ir tvirtybės savo išsekusioms viltims, nes, padedant Dievui ir štai šitai nepalaužiamai rankai, ilgai netrukus jums bus grąžinta karalystė ir jūs vėlei įžengsite į savo didžios ir senovinės viešpatijos sostą, nors ir kaip priešintųsi ir spyriotųsi piktaviliai, išdrįsę į jį gvieštis... O dabar — žygin, nes, kaip sakoma, ilga kalba be vaisiaus.

Nuskaustoji mergelė norėjo žūt būt išbučiuoti rankas Don Kichotui, bet jis, būdamas nepaprasto mandagumo ir galantiškumo riteris, nieku gyvu nesutiko,— priešingai, be galo mandagiai ir galantiškai apkabino ją ir pakėlė nuo žemės, o paskui įsakė Sančui, kad suveržtų paspręstę Rosinantui ir tuojau paduotų jam šarvus.

Sančas nuėmė šarvus, lyg trofėjai kabančius ant medžio, ir, priveržęs paspręstę, akimoju apvilko šarvais poną, ir tasai, jau būdamas šarvuotas, tarė:

— O dabar vardan Dievo jokime ginti šios prakilnios damos.

Barzdaskutys vis dar klūpojo, iš paskutiniųjų stengdamasis nepraplyšti juokais, kad neatkristų barzda ir nenueitų perniek taip gerai pradėjęs pildytis jų sumanymas, tačiau, matydamas, jog malonė jau suteikta ir jog Don Kichotas nekantrauja leistis kelionėn, atsistojo ir, paėmęs savo poniai už kitos rankos, drauge su šauniuoju riteriu užkėlė ją ant mulo.

Paskui Don Kichotas įšoko į Rosinantą, barzdaskutys atsisėdo ant savojo mulo, o Sančas, pėsčias likęs, iš naujo prisiminė savo dingusį palšelį, kuris dabar būtų taip pravertęs...

Tačiau šįsyk jis lengvai susitaikė su ta mintimi, būdamas tikras, kad jo ponas jau tvirtai žengia tuo keliu, kuris atves jį — ir gana veikiai — prie imperatoriaus sosto: mat dabar nebeabejojo, jog Don Kichotas susives su tąja princese ir bus mažų mažiausia Mikomikonijos karalius.

Tik skaudu jam buvo, kad toji karalystė — negrų žemėje ir kad žmonės, kurie bus jam vasalais paduoti,— visi kaip vienas negrai, bet vaizduotė tuojau nurodė jam puikią išeitį, ir jisai pats vienas tarė:

„Didelio čia daikto, kad mano vasalai bus negrai! Pakraunu juos į laivus, atgabenu Ispanijon, naudingai parduodu, gaunu už juos skambiaisiais, už tuos pinigus nusiperku sau kokį titulą ar vietą ir gyvenu sau švilpaudamas ligi pat dienų galo!

Aš jau nesnausiu, turėsiu proto, sugebėsiu taip viską patvarkyti, jog akim nespėsi mirktelėti, o jau būsiu pardavęs trisdešimt, gal net visus dešimt tūkstančių vasalų. Dievaži, kaip kažin ką parduosiu, visus krūvoj ar po vieną, ar kaip geriau išeis, bet tikrai iškišiu tuos juodukus, o subyrės jie man atgal kišenėn auksiniai ir sidabriniai. Ne jau, aš ne pirštu penėtas!"

Jis taip džiaugėsi ir mėgavosi tomis mintimis, jog net negalvojo, kaip nesmagu kėblinti pėsčiomis.

Kardenijas ir klebonas stebėjo visa tai iš krūmų ir niekaip negalėjo sugalvoti dingsties, kaip pritapus prie keliauninkų, bet klebonas, būdamas didelis pramaniūgas, tuoj sumetė, kaip jiems derėtų pasiekti geidžiamą tikslą: išsiėmė iš dėklo žirkles, kurias visados nešiojosi su savimi, mikliai apkarpė Kardenijui barzdą, apvilko jį savo pilkšva trumpike ir juodu apsiaustu, pats likdamas viena liemene ir kelnėmis...

Ir Kardenijas akimoju tapo kitoks, ir, pažiūrėjęs į veidrodį, vargu ar būtų pats save pažinęs.

Juodviem persirengiant, keliauninkai pajojėjo gerokai toliau, bet juodu gana lengvai pirmieji išsigavo į vieškelį, nes brautis raitiems per brūzgynus ir raistus buvo nepalyginamai sunkiau negu pėstiems.

Žodžiu, juodu išnėrė iš kalnų tarpeklio į lygumą, ir kai tik iš ten išnėrė Don Kichotas su savo keliabendriais, klebonas įdėmiai sužiuro į jį, ženklais rodydamas, kad jį pažįsta, ir po geros valandėlės, pripuolęs prie jo išskėstomis rankomis, sušuko:

— Būki pasveikintas, riterijos atvaizde, mano šaunusis tėvynaini Don Kichote Lamančieti, taurumo viršūne ir vainike, nuskriaustųjų priebėga ir parama, klajojančių riterių žiede!..

Taip sakydamas, jis apkabino Don Kichotui kairį kelį, ir šis, to žmogaus mostų ir žodžių priblokštas, dėmingai į jį įsižiūrėjęs ir pažinęs, pasijuto kaip nesavas ir sukaupė visas jėgas bandydamas nulipti nuo arklio, bet klebonas jį sulaikė, ir tuomet Don Kichotas tarė:

— Leiskite, jūsų malonybe pone licenciate, man nepritinka joti raitam, kai toks godingas asmuo kaip jūs eina pėsčias.

— Jokiu būdu nesutiksiu,— atsakė klebonas.— Jūsų didybei pridera joti raitam, nes raitas jūs atliekate tokius žygdarbius ir veikalus, kokių mūsų amžiais dar neregėta, o man, menkam dvasininkui, bus gera ir ant vieno tų mulų, kuriais joja jūsų malonybę lydintys ponai, jeigu jie, aišku, neprieštaraus, ir man netgi atrodys, kad šuoliuoju raitas ant žirgo Pegaso arba ant to zebro, kuriuo jodinėjo narsingasai mauras Musarakas, nūnai ilsintis užkerėtas didžiojoje Sulemo kalvoje netoli didžiojo Kompluto[204].

— Tai man neatėjo į galvą, godingasai licenciate,— tarė Don Kichotas,— bet esu tikras, jog godingoji princesė, meilės man paskatinta, teiksis įsakyti savajam pažui užleisti jums balną, o jis pats galės puikiausiai atsisėsti savo mului ant sturplio, žinoma, jeigu tasai paneš.

— Mano galva, paneš,— atsiliepė princesė,— be to, esu tikra, jog manajam pažui nebūtina įsakinėti: jis toks paslaugus ir mandagus ir nieku gyvu nesutiks, kad dvasinio luomo žmogus eitų pėsčias, kai gali joti raitas.

— Savaime suprantama,— pritarė barzdaskutys.

Ir, akimoju nušokęs žemėn, pasiūlė klebonui užimti savo vietą, ir šis, ilgai nesiprašydindamas, įsėdo į balną, bet, deja, tai buvo nuomojamas mulas, o kai sakoma „nuomojamas“, turima galvoje „prastas“, ir, barzdaskučiui lipant ant sturplio, jis dusyk kilstelėjo pasturgalines

kojas ir dusyk spyrė į orą, o jeigu būtų kliudęs meistrui Nikolui galvon ar krūtinėn, tasai, be abejo, būtų pasiuntęs velniop sumanymą pargabenti Don Kichotą namo.

Šiaip ar taip, persigandęs barzdaskutys krito žemėn, o kadangi virsdamas nėžiūrėjo barzdos, toji irgi nukrito žemėn, ir tuomet, pasijutęs be barzdos, jis nieko kita nesugalvojo, kaip tik rankomis užsidengti veidą ir surikti, kad jam išmušti dantys.

Don Kichotas, pastebėjęs pluoštą barzdos be smakro ir be lašo kraujo mėtantis gana atstu nuo parkritusio pažo, sušuko:

— Viešpatie aukščiausias, koks didis stebuklas! Tiktai tyčiomis įmanu taip švariai nuplėšti barzdą nuo veido ir sviesti žemėn.

Matydamas, kad jo sumanymui gresia pavojus išeiti viešumon, klebonas šoko prie barzdos, pribėgo su ja prie meistro Nikolo, vis dar tysančio žemėje ir klykiančio nesavu balsu, priglaudė jo galvą sau prie krūtinės, vienu matu pridėjo barzdą prie smakro ir suskato kažką niurnėti panosėje, prieš tai paaiškinęs, jog tai esanti ypatinga malda nuo barzdų atkritimo ir jog visi tuoj įsitikinsią josios stebuklinga galia...

Pritaisęs barzdą, jis nuėjo į šalį, o pažas atsistojo nuo žemės toks pat sveikas ir toks pat barzdotas, koks anksčiau buvo... Don Kichotas didžiai nustebo ir paprašė kleboną atspėjamu laiku išmokyti tos maldos, kurios galia, jo manymu, ko gero, esanti nepalyginamai didesnė: juk išrautos barzdos vietoj turėjusi būti gyva žaizda, ir jeigu malda visa tai užgydanti, savaime aišku, ji padedanti ne tik barzdoms atkritus.

— Kas be ko,— atsakė klebonas ir pažadėjo, progai pasitaikius, išmokyti jį tos maldos.

Buvo sutarta, jog dabar sėsiąs raitas ant mulo vienas klebonas ir jog jisai ir kiti du josią pakaitais iki pat užeigos, kuri esanti per dvi mylias nuo kalnų.

Kai trys keliauninkai sėdo raiti, būtent: Don Kichotas, klebonas ir princesė, o kiti trys nuėjo pėsti, būtent: Kardenijas, barzdaskutys ir Sančas Pansa, Don Kichotas kreipėsi į mergelę ir tarė:

— Jūsų didenybe godingoji valdove, veskite mane ten, kur tik jūsų širdis geidžia...

Tačiau, jai nespėjus atsiliepti, įsiterpė licenciatas:

— Į kokią karalystę teiksitės vesti mus jūsų šviesybė? Gal kartais į Mikomikoniją?.. Tikriausiai tenai, jeigu aš šį tą išmanau apie karalystes.

Dorotėja, viską suprasdama iš pirmo žodžio, suvokė, kad jai dera pritarti, ir taip atsakė:

— Taip, pone, kelias mano veda į tąją karalystę.

— Tokiu atveju,— vėl įsiterpė klebonas,— mes keliausime kaip tik per mano sodžių, nuo ten jūsų malonybė pasuksite Kartachenos link, o tenai su Dievo padėjimu įsilaipinsite į laivą, ir jeigu pūs palankus vėjas, jūra bus rami ir neaudros, tai daugmaž po devynerių metų paregėsite priešaky didįjį Mežotido, atsiprašau, Meotido ežerą, o jau nuo ten jūsų didenybei liks daugių daugiausia šimtas dienų kelionės ligi savosios karalystės[205].

— Klystate jūsų malonybė, godingasai pone,— paprieštaravo princesė,— nė dvejų metų nepraėjo nuo tos dienos, kai iš ten iškeliavau, ir, dievaži, orai nelepino manęs, ir vis dėlto išvydau tąjį, kurį taip karštai troškau paregėti — Don Kichotą Lamančietį, o jo šlovė iškart pasiekė mano ausis, vos įkėliau koją Ispanijos žemėn, ir paskatino jo ieškoti, idant, jo taurumu pasikliaudama, savąją teisybę jojo nenugalimos rankos narsybei patikėčiau.

— Gana, liaukitės mane liaupsinti,— pertraukė ją Don Kichotas.— Bet koks meilikavimas man ne prie širdies, ir nors tai būtų netgi ne meilikavimas, tokios kalbos vis dėlto žeidžia mano gėdingąją klausą. Viena galiu jums pasakyti, godingoji valdove: nors ir kiek aš turėčiau tosios narsybės, bet jeigu josios, šiaip ar taip, man netrūksta, mano priedermė — ištikimai jums tarnauti, gyvasties netausojant. Viskas savo laiku, o dabar meldžiu jus, pone licenciate, paaiškinti, kaip jūs atsidūrėte šiame krašte vienas, be mantos, be tarnų, taip lengvai apsidaręs,— man stačiai galva neneša.

— Atsakysiu jums labai trumpai,— tarė klebonas.— Teesie žinoma jūsų malonybei, pone Don Kichote, jog mudu su meistru Nikolu, mudviejų bičiuliu ir mudviejų barzdaskučiu, iškeliavome Sevilijon pinigų, kurių man atsiuntė vienas giminaitis, prieš daugelį metų persikėlęs gyventi Amerikon. ir nemažų pinigų — šešiasdešimties tūkstančių svarių pesų, o tai jums ne juokas... Ir šit vakar, mums bejojant pro šią vietą, mudu užpuolė keturi plėšikai ir taip švariai mus nugrandė, kad netgi be barzdų likome, todėl barzdaskutys gavo prisitaisyti dėtinę, o štai šitą jaunikaitį,— ir jis parodė į Kardeniją,— paleido beveik kaip motinos pagimdytą...

Ir svarbiausia, vietiniai žmonės kalba, jog apiplėšė mudu katorgininkai, kuriuos, anot šnekų, išlaisvino — ir beveik toje pačioje vietoje — vienas žmogus, toksai narsingas, kad paleido juos, nepaisydamas nei komisaro, nei ginkluotos palydos...

Aišku, tai buvo koks nors beprotis arba toks pats užkietėjęs niekšas

kaip jie, arba žmogus be garbės ir sąžinės: juk jis paleido vilką avidėn, lapę vištidėn, musę prie medaus. Matyt, užsimanė jis stoti prieš teisingumą, sukilti prieš karalių, savo tikrąjį valdovą, jeigu nusižengė jo teisingiems įsakymams. Matyt, sakau, užsimanė jis palikti galeras be irklininkų, sukelti ant kojų Šventąją broliją, jau keleri metai ilsinčią ant laurų. Žodžiu, susimanė jis tokį darbą, kuris pražudys jojo sielą, o ir kūną pasmerks kančioms...

Mat Sančas jau buvo papasakojęs klebonui ir barzdaskučiui, kokį nuotykį turėjo jo ponas su katorgininkais, apvainikuodamas save šlove, todėl klebonas dabar apie tai ir kalbėjo norėdamas pamatyti, ką darys ir sakys Don Kichotas, o šis tik mainėsi sulig kiekvienu žodžiu, bet nedrįso prisipažinti, jog tai jis, ne kas kitas, davė laisvę tiems šaunuoliams.

— Taigi jie mus ir apiplėšė,— užbaigė klebonas.— Per savo begalinį gailestingumą atleiski, Viešpatie, tam, kuris nukreipė nuo jų deramą bausmę.

XXX PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA APIE GRAŽIOSIOS DOROTĖJOS SUMANUMĄ IR APIE KITUS SMAGIUS IR ĮDOMIUS DALYKUS

Klebonui nespėjus baigti savo pasakojimo, įsiterpė Sančas ir tarė:

— Dievaži, pone licenciate, juk tai mano ponas atliko tą žygdarbį! O juk aš sakiau ir perspėjau, kad žiūrėtų, ką daro, ir kad nuodėmė juos vaduoti, nes ten varomi tik užkietėję piktadariai.

— Mulki! — atkirto jam Don Kichotas.— Klajojantiems riteriams nedera ir nerūpi kamantinėti, už ką taip kamuojami tie skriaudžiamieji, pančiais sukaustytieji ir ujamieji, kurie kelyje pasitaiko, — už nusižengimus ar gerus darbus. Klajojantiems riteriams rūpi padėti nedalingiesiems ir paisyti jų kančių, o ne piktadarysčių.

Man pasitaikė ištisa virtinė, ištisas rožančius nelaimingų ir nuliūdusių žmonių, ir pasielgiau taip, kaip man liepė mano pašaukimas, o visa kita tegu sprendžia Dievas. Ir aš sakau, kad jeigu tai kam nepatin-

ka (žinoma, darau išimtį ponui licenciatui, didžiai garbingam dvasinio luomo žmogui),— tas ničnieko neišmano apie riterijos nuostatus ir meluoja kaip paskutinis šuo ir išgama, ir aš tatai įrodysiu kardu, lyg turėčiau dabar jį prieš akis[206].

Sulig tais žodžiais jis tvirčiau įsispyrė į kilpas ir nusmaukė sau ant kaktos šalmą, nes barzdaskučio dubenį, jo teigimu, Mambrino šalmą, laikė pasikabinęs ant priekinės balno gugos, tikėdamasis kada nors jį pataisyti.

Dorotėja žinojo, kad Don Kichotui vieno šulo trūksta ir kad visi, išskyrus Sančą Pansą, iš jo šaiposi, todėl, būdama išmani ir labai sąmojinga, nepanoro atsilikti nuo kitų, o pamačiusi, jog Don Kichotas užsiuto, kreipėsi į jį tokiais žodžiais:

— Godingasai riteri, meldžiu jūsų malonybę nepamiršti, kad esate man pažadėjęs vieną paslaugą, o pagal tą pažadą neturite teisės imtis kito kokio žygio, nors ir koks neatidėliotinas jis būtų. Teikitės numaldyti rūstybę, įsiliepsnojusią jūsų malonybės širdyje: juk jeigu ponas licenciatas būtų žinojęs, jog katorgininkai išvaduoti jūsų neįveikiamosios rankos, jis būtų triskart užsirišęs burną ir triskart prikandęs sau liežuvį prieš tardamas žodį, netinkamą jūsų malonybei.

— Prisiekiu,— patvirtino klebonas.— Ir netgi ūsus būčiau išsipešęs[207].

— Aš nutylėsiu, godingoji valdove,— tarė Don Kichotas,— ir numalšinsiu teisėtą rūstybę, užvirusią mano krūtinėje, ir būsiu romus ir taikingas, ligi išpildysiu žadėtą paslaugą. Tačiau, atsiteisdama už gerus mano ketinimus, malonėkite man papasakoti, žinoma, jeigu jums nebus sunku, ko jūs sielvartaujate ir kas tokie tie žmonės, kuriems turėsiu duoti teisėtą, deramą ir pelnytą atpildą.

— Mielai patenkinsiu jūsų norą,— atsiliepė Dorotėja,— jeigu tik jums nepabos pasakojimas apie vargus ir negandas.

— Nepabos, godingoji valdove,— tarė Don Kichotas.

Į tai Dorotėja atsakė:

— Tokiu atveju, jūsų malonybės, klausykitės manęs su atida.

Vos tik ji ištarė tuos žodžius, Kardenijas ir barzdaskutys, susidomėję, kokią istoriją išgalvos sumanioji Dorotėja, priėjo arčiau, o drauge su jais — ir Sančas, kuris, kaip ir jo ponas, leidosi jos apgaunamas. O ji, patogiau atsisėdusi balne, atsikrenkštusi ir padariusi visa tai, kas priklauso, be galo maloniai pradėjo tokiais žodžiais:

— Pirmiausia jūsų malonybėms derėtų žinoti, jog vardu esu...

Ir ji užsikirto pamiršusi, kokį vardą jai davė klebonas, bet jisai, tuojau pat sumetęs, už ko ji užkliuvo, atskubėjo pagalbon ir tarė:

— Nenuostabu, godingoji valdove, kad jūsų didenybei painu ir keblu pasakoti savąsias nelaimes, nesgi jos paprastai aptemdo atmintį savo aukoms, tad žmonės dažniausiai net savo vardą pamiršta, kaip tai nutiko jūsų šviesybei, o juk esate princesė Mikomikona, Mikomikonijos didžiosios karalystės sosto teisėtoji įpėdinė... O dabar po šito patikslinimo jūsų didenybei bus nesunku atgaivinti sielvarto sugildytą atmintį, idant papasakotute mums viską, ką tik pageidausite.

— Jūsų teisybė,— pritarė mergelė,— ir aš manau, jog daugiau nieko nebereikės man priminti, ir aš sėkmingai paporinsiu ligi galo savo tikrąją ir nepramanytą istoriją...

O istorija mano tokia: tėvas mano, karalius Tinakrijas Išmintingasis, puikiai išmanė meną, magija vadinamą, ir savo mokslingumo dėka patyrė, jog mano motina karalienė Charamilja turėsianti mirti anksčiau už jį ir jog ilgai netrukus ir jam esą skirta atsisveikinti su šiuo pasauliu, o aš paliksianti visiška našlaitė...

Tačiau tai kuo mažiausiai jį jaudino; jo paties žodžiais tariant, širdį graužė mintis, jog kaimynystėje, beveik greta mūsų karalystės, kaip girdėjo jis iš patikimų žmonių, valdo didelę salą baisingas milžinas, vadinamas Pandafilandu Padilba: mat, nors akys jojo, žinia, sveikos ir savo vieton įdėtos, bet jisai visados skersuoja, lyg būtų žvairas, ir daro tai tyčiomis, kad įvarytų baimę ir nuogąstį tiems, į kuriuos dilbčioja,— žodžiu, mano tėvas patyrė, jog tasai milžinas, patyręs mane esant našlaitę, su didžia kariauna pulsiąs mano karalystę ir nepaliksiąs man nė mažyčio kaimelio, kur galėčiau galvą priglausti, tačiau aš galinti išvengti tos pragaišties ir negandos, jeigu sutiksianti už jojo tekėti...

Tačiau, jo supratimu, aš niekados nepanorėsianti tokių nelygių vedybų, ir jisai sakė teisybę, nes man niekados neatėjo į galvą tekėti už milžino — nei už to, nei už jokio kito, nors ir koksai didelis ir baisioniškas jis būtų.

Be to, dar pasakė man tėvas, kad, jam mirus, kai Pandafilandas įsibrausiąs į mano karalystę, jokiu būdu nesusimanyčiau priešintis, nes pasmerksianti save pražūčiai: jeigu aš pageidaujanti apsaugoti savo dorus ir atsidavusius vasalus nuo mirties ir visiško išnaikinimo, nes priešintis tokiai šėtoniškai milžino galybei esą beprasmiška, aš turinti laisva valia palikti savąją karalystę ir, kelių artimųjų lydima, tuojau pat leistis kelionėn į Ispaniją, o ten aš susirasianti apgintį nuo visų

bėdų, kai tik susirasianti klajojantį riterį, kurio šlovė tuo metu būsianti pasklidusi po visą tąją karalystę, ir vardu jis būsiąs, jei neklystu, lyg Don Girsnotas, lyg Don Krimsnotas...

— Tikriausiai bus sakęs: Don Kichotas, ponia,— pataisė ją Sančas Pansa,— arba dar kitaip: Liūdnojo Vaizdo riteris.

— Tavo teisybė,— pritarė Dorotėja.— Ir dar sakė riterį būsiant aukšto stoto, padžiūvusio veido, o dešiniajame šone, žemėliau kairiosios mentės ar kur nors šalimais, jis turėsiąs rusvą apgamą, apžėlusį plaukeliais, panašiais į šerius.

Tatai girdėdamas, Don Kichotas kreipėsi į savo ginklanešį:

— Eikš čionai, Sančai, vaikeli, padėki man nusirengti, o noriu pasitikrinti, ar iš tiesų ašian esu tasai pats riteris, ano išmintingojo karaliaus išpranašautasai.

— O kodėl gi jūsų malonybė nori nusirengti? — paklausė Dorotėja.

— Idant pasižiūrėčiau, ar turiu tąjį apgamą, jūsų tėvo minėtą,— atsakė Don Kichotas.

— Jums nėra ko rengtis,—tarė Sančas,— aš puikiai žinau, kad vidury nugaros jūsų malonybė turi lygiai tokį apgamą, o tai geros tvermės ženklas.

— To ir gana,— tarė Dorotėja,— draugams nepritinka kibti prie niekniekių ir smulkintis, o kur tasai apgamas — ant peties ar nugaros,— ne taip jau svarbu, gana ir to, kad jis yra, nors ir kur būtų: juk kūnas visur vienodas...

Be abejo, gerasis mano tėvas teisybę sakė, ir aš teisingai pasielgiau kreipdamasi pagalbos į poną Don Kichotą, nesgi ne ką kitą minėjo tėvas, nes iš veido jis — kaip iš akies trauktas anas riteris, apie kurį eina garsas ne tik po Ispaniją, bet ir po visą Lamančą: vos tik spėjau Osunoje išlipti iš laivo, beregint išgirdau apie jo nesuskaitomus žygdarbius, ir širdis man pasakė, jog tai tasai pats, kurio atkeliavau ieškoti.

— O kaipgi jūsų malonybė, godingoji ponia, Osunoje galėjote išlipti iš laivo, jeigu tai ne jūrų uostas? — paklausė Don Kichotas.

Tačiau, Dorotėjai nespėjus atsakyti, įsiterpė klebonas ir tarė:

— Godingoji princesė, matyt, turėjo galvoje, kad, išlipusi Malagoje, pirmiausia apie jūsų malonybės žygdarbius išgirdo Osunoje.

— Tai ir turėjau galvoje,— pritarė Dorotėja.

— Na, dabar viskas aišku,— tarė klebonas.— Pasakokite toliau, jūsų didenybe.

— Kad jau nebėra ko pasakoti,— atsiliepė Dorotėja.— Pagaliau

man nusišypsojo laimė, ir aš susiradau poną Don Kichotą, todėl tariuosi ir manausi jau esanti visos savosios karalystės karalienė ir valdovė, nes jisai buvo toks mandagus ir kilniadvasis, jog pasižadėjo patenkinti mano norą ir keliauti drauge su manimi, kur tik aš pageidausianti jį vesti, ir aš vesiu jį tiesiai pas Pandafilandą Padilbą, idant nukautų tą milžiną ir sugrąžintų man tai, ką šis neteisėtai iš manęs paveržė...

...Ir visa tai turi eiti kaip iš rašto, nes taip jau išpranašauta Tinakrijo Išmintingojo, gerojo mano tėvo, kuris, be kita ko, dar pridėjo ir prirašė lyg chaldėjų, lyg graikų rašmenimis — nesugebėjau aš jų išskaityti,— kad jeigu tas išpranašautasai riteris, nukirtęs galvą milžinui, panūsiąs mane vesti, tuojau pat ir be žodžių aš turinti tapti teisėta jojo žmona ir atiduoti jo valiai savo karalystę, o ir pati jam atsiduoti.

— Na, bičiuli Sančai, kaip tau patinka? — sulig tais žodžiais tarė Don Kichotas.— Matai, kas čia darosi? Bene aš tau nesakiau? Šit jau turime ir karalystę, ir karalienę — tik imk valdžią į rankas ir vesk!

— Kaip kažin ką! — sušuko Sančas.— Bene rasis toks mulkis, kad nenusuktų sprando tam galvijui, kuris, pasak ponios, kanda ir lenda, ir nepanorėtų vesti? O ir karalienė, dievaži, verta nuodėmės! Tokią blusytę mielai įsileisčiau į guolį.

Sulig tais žodžiais, džiaugsmu netverdamas, jis dusyk pašoko į orą delnais pliaukštelėdamas sau per pėdas, paskui nutvėrė Dorotėjos mulą už apynasrio, sustabdė jį ir, puolęs ant kelių, paprašė, kad leistų išbučiuoti jai rankas, nes nuo šiolei pripažįstąs ją savąja karaliene ir valdove.

Na, sakykite, kas tokiu atveju nebūtų pasijuokęs iš pono paikumo ir jo tarno lengvatikiškumo?

Dorotėja mielai sutiko ir pažadėjo jam didiko titulą, kai tik dangus suteiksiąs jai malonę ir ji vėl atgausianti ir valdysianti savąją karalystę.

Sančas puolė taip karštai dėkoti, kad visi vėlei prapliupo juokais.

— Tai šit, ponai, tokia mano istorija,— pridūrė Dorotėja.— Galiu nebent pridėti, kad iš visos palydos, kurią išsivežiau iš savosios karalystės, išliko man tik šis barzdotasai pažas, o visi kiti prigėrė, netoli uosto užkilus baisingai audrai, ir mudu per stebuklą priplaukėva krantą — vienas ant vienos lentos, kitas ant kitos.

Kaip jau tikriausiai pastebėjote, visas mano gyvenimas — išvien stebuklai ir paslaptys, ir jeigu kai kur aš nuklydau į šalį ar išsireiškiau ne taip glaustai kaip dera, prašau kaltinti ne mane, o tą aplinkybę, kurią priminė ponas licenciatas, man pradėjus pasakojimą, būtent:

begaliniai ir nepaprasti vargai, užgriuvę žmogų, dažnai aptemdo jam atmintį.

— Tik jau ne man, o prakilnioji ir narsingoji valdove, nors ir kokie baisūs ir neregėti ištiktų mane vargai, tarnaujant jūsų didenybei! — sušuko Don Kichotas.— Ir iš naujo patvirtinu duotą jums žodį ir prisiekiu sekti jus kad ir į pasaulio kraštą, idant galėčiau susitikti su nuožmiuoju jūsų priešu, kuriam, tikiuosi, Dievo padedamas, savo ranka nukirsiu išpuikusią galvą šveitriaisiais ašmenimis štai šito... deja, nebeturiu aš savojo kalavijo, nes pagrobė jį Chinesas de Pasamontė...

Paskutinius žodžius jis prakošė pro dantis, o toliau prabilo įprastu balsu:

— O kai nukirsiu jam galvą ir pasodinsiu jus atgal į karalystės sostą, idant valdytute ją ramybėje, būsite laisva atiduoti savo širdį kam tinkama, nes manoji atmintis užimta, valia pavergta, o protas gyvas vien mintimis apie tą... bet daugiau nė žodžio, nes aš neturiu nė menkiausio noro net pagalvoti apie vedybas, nors man būtų peršama kad ir rojaus paukštė.

Pono žodžiai apie nenorą vesti taip nepatiko Sančui, kad jis baisiai įtūžo ir tarė pakėlęs balsą:

— Dievaž, kaip kažin ką, pone Don Kichote, jūsų malonybei visai protas paseko! Kaip galima abejoti, kai pasitaiko proga susivest su tokia prakilnia princese kaip šitoji? O gal jūs manot, kad tokių kirčių su paplėšais, kokį laimė šiandie jums siūlo,— pilni patvoriai? Gal sakysit, kad manoji ponia Dulsinėja — gražesnė? Nė velnio, šioji dukart dailesnė, duodu žodį, kad anoji nė gerti neatnešė prieš princesę. Jeigu jūsų malonybė lauksit kaip peslys lietaus, matysiu aš grafystę kaip savo ausį! Veskit, tuojau pat veskit, trauk jus devynios, ir stverkit tą karalystę, kuri pati lenda jums į rankas, sėskit į sostą ir padarykit mane markizu arba vietininku, antraip viską metu velniop!

Don Kichotas negalėjo pakęsti, kad, jam girdint, būtų burnojama prieš jo valdovę Dulsinėją, tad užsimojo smeigena ir, žodžio netardamas, kaip niekur nieko dusyk taip kirto Sančui, jog tas krito vietoj, ir jeigu Dorotėja nebūtų suklykusi, kad jis liautųsi, ištikimasis ginklanešys tikrai būtų paskutinį atodūsį išleidęs.

— Nejaugi jūs manote, galvijau neraliuotas,— patylėjęs prabilo jis,— kad amžinai galėsite kaišioti snapą ne į savo tarpą, įžūlauti ir nepaisyti savo priedermių, o aš turėsiu jums atleisti? Ir nemanykite, niekše prakeiktas, nes iš tiesų esate niekšas, jei drįsote liežuviu plakti neprilygstamąją Dulsinėją.

O jūs žinote, stuobry netašytas, mulki, nenaudėli, kad jeigu ji nesuteiktų mano rankai tvirtybės, aš neįstengčiau nė blusos užmušti? Sakykite, pašaipūne gyvatės liežuviu, kas, jūsų manymu, nukariavo šią karalystę, nukirto galvą milžinui ir padarė jus markizu (juk visa tai, mano supratimu, jau įvykdyta, nes, kaip sakoma, kur žodis — ten darbas), jeigu ne Dulsinėjos tvirtybė, manąja ranka atlikusi tuos žygdarbius? Ji grumiasi manimi ir nugali manimi, o aš jąja gyvenu ir alsuoju, jai esu dėkingas už savo gyvastį ir būvį.

O šunsnuki, niekše, kaip jai atsilyginate už tai, kad jus ištraukė iš purvų ir pastatė lygia greta su šios žemės didžiūnais? Ir jūs piktžodžiavimu atsimokate savajai geradarei!

Sančas nebuvo taip pridaužtas, kad negirdėtų, ką jam sako ponas, ir, gana mikliai pašokęs nuo žemės, užlindo už Dorotėjos eidininko ir iš ten kreipėsi į Don Kichotą:

— Sakykit man, pone, ar jūsų malonybė tvirtai esat apsisprendęs nesivesti su šita prakilnia princese? Tuomet, aišku kaip diena, negausit karalystės, o jeigu negausit, kokiomis gi malonėmis galėsit mane apdalyti? Štai kas man graužia širdį.

O jūs imkit, jūsų malonybe, ir susiveskit su šita karaliene, juoba kad ji mums kaip iš dangaus nukrito, o paskum galėsit grįžti pas savąją valdovę Dulsinėją,— juk, ko gero, pasaulyje būta nemaža tokių karalių, kurie gyveno su savo gulovėmis.

Dėl grožio aš nieko nesakau, nes po teisybei man abidvi patinka, nors, beje, valdovės Dulsinėjos kaip gyvas nesu matęs.

— Kaip nesi matęs, klastingasai piktžodžiautojau? — sušuko Don Kichotas. — Argi ne tu ką tiktai perdavei nuo josios linkėjimus?

— Turiu galvoj, kad man nebuvo laiko ligi panagių apžiūrėti josios grožio ir kiekvieno dailaus mažmožio skyrium,— atsakė Sančas,— bet apskritai iš pirmo žvilgsnio atrodo nebjauri.

— Dabar aš tau atleidžiu,— tarė Don Kichotas,— o ir tu man dovanoki, kad nesusivaldžiau, nes žmogus iš prigimties silpnas ir lengvai pasiduoda nuotaikoms.

— Matau,— atsakė Sančas.— Aš irgi lengvai pasiduodu nuotaikoms, o mano silpnybė — pašnekėti, ir niekaip negaliu suvaldyti liežuvio, kai tik kas užeina ant seilės.

— Šiaip ar taip, Sančai,— tarė Don Kichotas,— žiūrėki, ką sakai, nes iki laiko puodas vandenį nešioja... Supranti, ką turiu galvoj.

— Ką gi,— atsiliepė Sančas,— danguj yra Dievas, jis viską mato

ir nuspręs, kas blogiau daro: ar aš — negražiai kalbėdamas, ar jūsų malonybė — negražiai elgdamasis.

— Gana jau, gana,— įsiterpė Dorotėja,— bėki, Sančai, pabučiuoki ranką savo ponui ir paprašyki atleidimo, o ateityje, girdamas ką ar peikdamas, būki atsargesnis ir blogai neatsiliepki apie tą valdovę Tobosą, kuriai esu pasiryžusi tarnauti, nors josios ir nepažįstu, ir pasikliauki Dievu: tikrai turėsi žemių ir gyvensi jose kaip karalius.

Sančas, nuleidęs galvą, priėjo prie savo pono ir paprašė jo rankos, ir šis atkišo ją su atsainiu didingumu, o kai Sančas ją pabučiavo, Don Kichotas jį palaimino ir paliepė sekti iš paskos: turįs šio to paklausti ir aptarti kai kuriuos svarbius reikalus.

Sančas taip ir padarė, ir Don Kichotas, pajojėjęs į priekį, kreipėsi į jį tokiais žodžiais:

— Tau pargrįžus, aš neturėjau nei laiko, nei progos nuodugniau išklausinėti, kaip atlikai pavestą uždavinį ir kokį atsaką parvežei, bet dabar, kai likimo valia turime tam laiko ir vietą, man būtų malonu išgirsti iš tavęs gerų naujienų.

— Prašom klausinėti, ko tik jūsų malonybės širdis geidžia,— atsakė Sančas,— ką pasėsiu, tą ir pjausiu, tik meldžiu jūsų malonybę: nebūkit toks kerštingas, valdove mano.

— Kodėl tu šitaip šneki, Sančai? — paklausė Don Kichotas.

— Ogi todėl,— atsakė Sančas,— kad liuobėt man dabar veikiau už tai, jog neseniai velnias sugundė mudu susikirsti, nekaip už tas kalbas apie manąją valdovę Dulsinėją, kurią aš dievinu ir godoju kaip šventąją, nors šventumo ji ne tokia jau šventa, vien todėl, kad jinai brangi jūsų malonybei.

— Būki geras, Sančai, dėl Dievo meilės, nepradėki savo senos giesmės, nes man ji įsipyko,— tarė Don Kichotas.— Aš tau ką tik atleidau, o tu juk žinai, jog tokiais atvejais sakoma: „Už naują nuodėmę — nauja atgaila“.

Taip šnekučiuodami, juodu pamatė priešais keliu atjojant žmogų, raitą ant asilo, ir kai šis prisiartino, tarė, jog tai čigonas, bet vos tik Sančas Pansa, kuriam ir širdis, ir akys krauju apsiliedavo, asilą išvydus, įsižiūrėjo į tą žmogų, iškart pažino Chinesą de Pasamontę, o kadangi sakoma, jog, radęs siūlą, rasi ir kamuolį, tad ir jis, radęs čigoną, rado ir asilą, nes Pasamontė iš tikrųjų jojo jo palšeliu: mat minėtasis Pasamontė, nenorėdamas įduoti kailio, bet norėdamas parduoti asilą, persirengė čigonu, nes tos kalbos, kaip ir kai kurių kitų, jam nebereikėjo mokytis.

Sančas pamatė jį ir pažino, o tik pamatęs ir pažinęs, praplyšo nesavu balsu:

— Ei tu, vagie Chinesiljau, atiduok mano gerą, grąžink man gyvastį, nedrumsk man ramybės, atiduok asilą, grąžink mano džiaugsmą! Šalin, gyvate, nešdinkis, vagie, mesk ne savo labą!

Nereikėjo tiek keiksmų nei žodžių, nes sulig pirmuoju Chinesas nušoko nuo asilo ir, pasileidęs risčia, nudūmė šuoliais, beregint išnyko ir dingo iš akių.

Sančas pribėgo prie palšio ir, apkabinęs jį, prašneko:

— Na, kaip tu laikaisi, turteli mano, palšeli mano, gražuolėli, drauguži?

Ir, taip kalbėdamas, bučiavo jį ir glostė it žmogų. Asilas tylėjo — leidosi Sančo bučiuojamas ir glostomas, bet nesakė nė žodžio.

Prisiartino visi kiti ir pasveikino Sančą susigrąžinus palšį, o Don Kichotas, ypač džiaugdamasis ginklanešio laime, pareiškė, jog neatšaukia savo dovanojamojo rašto ir palieka jam tris žadėtus asiliukus.

Sančas jam padėkojo.

Tuo tarpu, kai Don Kichotas ir Sančas kalbėjosi vieni du, klebonas, kreipdamasis į Dorotėją, pagyrė josios išmonę ir iškalbos meną, nes pasakojimas buvęs tiek glaustas, tiek panašus savo pobūdžiu į riterių romanus.

Dorotėja atsakė, jog anksčiau ryte rydavusi tuos romanus, bet užtat neišmananti, kur esą visokie kraštai ir jūrų uostai, todėl ir pasakiusi ant nuomonės, jog iš laivo išlipusi Osunoje.

— Aš taip ir supratau,— tarė klebonas,— todėl ir pasiskubinau įsiterpti ir atitaisyti jūsų riktą. Bet argi jums ne keista, jog tasai nelaimėlis bajoras aklai tiki visokiais pramanais ir nebūtais dalykais vien todėl, kad savo stiliumi ir maniera jie primena paikus jo romanus?

— Taigi,— pritarė Kardenijas,— iš tikrųjų tai nei girdėta, nei regėta, ir aš netikiu, kad atsirastų toks buklus protas, kuris, panūdęs taip paikai ką nors išgalvoti ir prasimanyti, sugebėtų pasiekti tikslą.

— Bet keisčiausia,— tarė klebonas,— kad mūsų dorasis bajoras paisto niekus tik tada, kai kalba išeina apie dalykus, su jo pamišimu susijusius, o kitais klausimais jis samprotauja labai blaiviai ir visame kame rodo aiškų ir šviesų protą, tad kiekvienas, kas neužsimins apie jo riterystę, pripažins jį esant didžiai sveiko proto žmogų.

Jiems taip bešnekučiuojant, Don Kichotas, šnekėdamasis su Sanču, tarė:

— Palaidokime užmiršty mūsų kivirčus, bičiuli Pansa, ir dabar,

negiežamas ant manęs apmaudo ir pagiežos, pasakyki: kur, kaip ir kada matei Dulsinėją? Ką ji veikė? Ką tu jai pasakei? Ką ji tau atsakė? Koks buvo jos veidas, beskaitant laišką? Kas jį tau perrašė?.. Žodžiu, apsakyki man viską, kas, tavo manymu, šiuo atveju verta dėmesio, klausimų ir atsakymų, bet nieko nepridėki ir nemeluoki norėdamas man įtikti, taipgi nieko nepraleiski, nes tuo tikrai man neįtiksi.

— Pone,— atsiliepė Sančas,— tiesą pasakius, niekas man laiško neperrašė, nes aš jo nepasiėmiau.

— Teisybę sakai,— tarė Don Kichotas,— užrašų knygelę aš aptikau po dviejų dienų tau išvykus ir didžiai susisielojau nežinodamas, ką tu darysi susigriebęs, kad neturi laiško, ir vis tikėjausi, jog sugrįši jo pasigedęs.

— Taip ir būčiau padaręs,— atsakė Sančas,— jeigu nebūčiau jo įsiminęs, kada jūsų malonybė jį skaitėte, tad persakiau jį zakristijonui, o tas kuo gražiausiai viską surašė žodis žodin ir dar pridūrė, kad nors nemaža ekskomunikos raštų jam tekę skaityti, bet šitokio puikaus kaip gyvas nebuvo nei matęs, nei skaitęs.

— O tu dar jo nepamiršai, Sančai? — paklausė Don Kichotas.

— Pamiršau, pone,— atsakė Sančas.— Aš jį persakiau, o paskui matau, kad man jis bus nebereikalingas, ir išmečiau iš galvos; tik prisimenu, kad buvo ten *nuodėmingoji*, atseit *nedėkingoji gražuolė*, o pačiame gale — *ligi paskutinio atodūsio tęvas*, atseit *tavas*, *Liūdnojo Vaizdo riteris*... O per vidurį prikaišiojau trejetą šimtelių visokių širdžių, gyvasčių ir akelių.

XXXI PERSKYRIMAS

APIE MIELĄ POKALBĮ, KURĮ TURĖJO DON KICHOTAS IR JO GINKLANEŠYS SANČAS PANSA, TAIPGI APIE KITUS NUTIKIMUS

— Kol kas neturiu tau ko prikišti,— tarė Don Kichotas,— pasakoki toliau. Na, tu atjojai. O ką tuo metu veikė grožio karalienė? Tikriausiai varstė perlus arba aukso gijomis siuvinėjo emblemą savo ištikimajam riteriui?

— Ne,— atsakė Sančas,— ji vėtė kviečius diendaržy.

— Įsidėmėki,— tarė Don Kichotas,— grūdai, vos paliesti josios rankų, iškart pavirsdavo perlais. O tu pastebėjai, bičiuli, kokie tai buvo kviečiai — vasariniai ar žieminiai?

— Kvietukai, ir gana,— atsakė Sančas.

— Būki tikras,— tarė Don Kichotas,— iš tų kviečių, jos rankomis vėtytų, be jokios abejonės, kepami gardžiausi pyragai. Na, pasakoki toliau. Kai įteikei jai mano laišką, ar jinai jį pabučiavo? Ar užsidėjo sau ant galvos[208]? Ar atliko kokią kitą apeigą, prideramą gavus tokį laišką? Ką ji padarė?

— Kai įdaviau jai laišką,— atsakė Sančas,— ji užkaitusi vėtė grūdus, kurių dar buvo puspilnis kretilas, ir man paliepė: „Padėk, drauguži, tą laišką ant maišo, o nėr kada skaityti, kol visko neišvėčiau“.

— Kokia išmintinga! — sušuko Don Kichotas.— Matyt, norėjo perskaityti jį neskubėdama, su pasimėgimu. Na, toliau, Sančai! Kokį pašnekesį judu turėjote, jai darbuojantis? Ko ji tave klausinėjo apie mane? Ir ką tu jai atsakei? Na, viską man išdėstyki, nė lašelio nepaliki rašalinės dugne.

— Nieko ji manęs neklausinėjo,— atvertė Sančas,— bet užtat aš jai viską apsakiau: atseit tokios tokelės, mano ponas, jums įtaikaudamas, įsigrūdo į kalnus it laukinis ir atgailoja pusnuogis, miega ant grynos žemės, valgo staltiesės nepasiklojęs, barzdos nesišukuoja, verkia ir keikia likimą.

— Negerai padarei sakydamas, kad aš keikiu likimą,— tarė Don Kichotas.— Priešingai, aš jam dėkoju ir dėkosiu ligi paskutinio atodūsio už tai, kad lėmė man laimę pamilti tokią aukštą damą, kokia yra Dulsinėja Tobosietė.

— Aukštumo ji tikrai aukšta,— tarė Sančas,— ūgiu mažne per sprindį mane prašoka, kaip kažin ką!

— Ką tu šneki, Sančai? — tarė Don Kichotas.— Bene tu su ja matavaisi[209]?

— O šit kaip aš su ja matavausi,— atsakė Sančas.— Priėjau padėti jai maišo užkelti ant asilo ir, atsistojęs greta, sumečiau, kad ji bus aukštesnė per gerą plaštaką.

— Ir kas gi dabar išdrįs ginčyti,— sušuko Don Kichotas,— jog tokio aukšto stoto neatliepia ir nedabina galybė dvasinio grožio? Bet tu, Sančai, tikriausiai sutiksi bent su tuo, kad, stovėdamas šalia, užuodei nežemišką aromatą, tokius svaigius kvapsnius, kokių neįmanu žodžiais

nusakyti... Trumpai tariant, nuo jos muša toks kvapas, jog atrodo, lyg būtumei madingų pirštinių sankrovoje, ar ne?

— Kad muša, tai jau tikrai muša kaip nuo sukaitusio vyro,— atsakė Sančas.— Matyt, beplušėdama ji gerokai sušuto, užtat ir atsidavė lyg odomis, lyg šikšnomis.

— Negali būti,— atrėmė Don Kichotas,— turbūt slogavai ar pats savo tvaiką užuodei, o aš jau puikiai žinau, kuo kvepia toji erškėtrožė, toji laukų lelija, toji lydyta ambra.

— Visai galimas daiktas,— atsakė Sančas,— nuo manęs dažnai eina toks kvapas, koks, kaip man tuomet pasirodė, ėjo nuo josios malonybės ponios Dulsinėjos. Ir ko čia stebėtis: juk mudu abu iš to paties molio.

— Taigi,— toliau kalbėjo Don Kichotas,— jinai išvėtė kviečius ir liepė nuvežti į malūną. Na, o ką ji pasakė, perskaičiusi laišką?

— Kad ji neskaitė laiško,— tarė Sančas,— pasakė, jog nemoka nei skaityti, nei rašyti. Sudraskė jį į skutelius ir pasakė, jog niekam neduosianti skaityti, kitaip visas sodžius sužinosiąs jos paslaptis: esą jai gana ir to, kad aš savais žodžiais persakiau, kaip dideliai jūsų malonybė ją mylit ir kokią negirdėtą atgailą dėl josios sau pasiskyrėt. O paskum jinai liepė pasakyti jūsų malonybei, kad bučiuojanti jums rankas ir kad labiau norinti su jumis pasimatyti nekaip rašyti laiškus, todėl ji meldžianti ir reikalaujanti, idant, gavęs tą žodinį įsakymą, liautumėtės paikiojęs ir, išlindęs iš tų brūzgynų, kaipmat keliautumėt Toboso link, žinia, jei nenutiksią kokių svarbesnių dalykų, nes baisiai norinti pasimatyti su jūsų malonybe.

Ji ko nesprogo juokais, kai pasakiau, kad jūsų malonybė pasivadinot Liūdnojo Vaizdo riteriu.

Aš paklausiau, ar buvo atėjęs pas ją anas biskajietis, ir ji atsakė, kad buvo ir kad jis labai švankus vyras.

Taipgi paklausiau apie katorgininkus, bet ji pasakė, jog kolei kas dar nė vienas nebuvo pasirodęs.

— Tuo tarpu viskas gerai,— tarė Don Kichotas.— Bet pasakyki man, kokią brangenybę atsisveikindama ji tau padovanojo už geras žinias, kurias nuo manęs jai atnešei?.. Juk klajojančių riterių ir damų nuo senų senovės įprasta padovanoti ginklanešiams, patikėtinėms ir nykštukams, atnešusiems žinias riteriams nuo damų arba damoms nuo riterių, kokią neįkainojamą brangenybę, atsidėkojant už atliktą misiją.

— Galimas daiktas, ir tai, mano galva, labai gražus paprotys. Bet,

ko gero, taip būta kitados, o dabartės, matyt, įprasta duoti duonos riekę ir sūrio, todėl tokį dovį ir atkišo man ponia Dulsinėja pro diendaržio tvorą, su manimi atsisveikindama, be to, ir sūris buvo iš avių pieno.

— Ji be galo dosnios širdies,— tarė Don Kichotas,— ir jeigu nedavė tau kokio auksinio daikčiuko, tai tikriausiai tik todėl, kad nieko nepasitaikė prie rankos, bet, kaip sakoma, geriau vėliau kaip niekada: pasimatysiu su jąja ir patvarkysiu.

O žinai, Sančai, kas labiausiai mane stebina? Man rodos, kad tu oru sulakstei ten ir atgal: mažiau nei per tris dienas tu spėjai nuvykti Tobosan ir sugrįžti, o juk nuo čia ligi Toboso — trisdešimt mylių su kaupu. Iš to sprendžiu, jog išmintingasai burtininkas, kuris jaučia man palankumą ir rūpinasi manimi,— o tokio esama, žinoma, esama ir turi būti, kitaip aš nebūčiau šaunus klajojantis riteris,— taigi, sakau, matyt, tasai burtininkas iš nežinių tau padėjo kelionėje: mat būna tokių burtininkų, kurie nutveria klajojantį riterį, kai tasai miega lovoje, ir riteris pats nenumano, kaip ir kodėl kitą dieną jis pasibudo už tūkstančio mylių nuo tos vietos, kur nuėjo gulti.

Ir jeigu būtų kitaip, klajojantys riteriai negalėtų gelbėti vienas kito iš bėdos, kaip tai daro kas žingsnis: būna ir taip, jog kuris riteris Armėnijos kalnuose grumiasi su endriagu[210] arba nuožmiu siaubūnu, arba kitu riteriu, ir staiga, pačiame kirstynių įkaršty, kai jis per plauką nuo mirties, netikėtai atlekia raitas ant debesio arba ugniniu vežimu riteris, jojo bičiulis, puola jam į pagalbą ir išgelbsti nuo mirties, o vakare tasai riteris jau namie, sėdi prie stalo ir gardžiai vakarieniauja, nors iki namų jam du ar trys tūkstančiai mylių. Ir visa tai daros todėl, jog išmintingieji burtininkai, kurie rūpinasi narsingaisiais klajojančiais riteriais, tarnauja jiems savo išmone ir išmintimi.

Šit kodėl, bičiuli Sančai, man nesunku patikėti, jog per tokį trumpą laiką spėjai sukarti kelią Tobosan ir atgal, nes, kaip sakiau, kuris nors išmintingas globėjas nuskraidino tave oru, o tu, matyt, to ir nepastebėjai.

— Taip tikriausiai ir buvo,— sutiko Sančas,— nes Rosinantas kūrė, dievaži, kaip čigonų asilas, kuriam gyvsidabrio pripilta į ausis[211].

— Ką čia kalbėti apie gyvsidabrį! — sušuko Don Kichotas.— Ten buvo ištisas legionas demonų, o toji padermė ir pati laksto be atilsio, ir lakdina visus, kas tik jai užkliūva...

Bet tiek jau to, pakalbėkime apie ką kita. Ką, tavo manymu, man priderėtų dabar daryti, jeigu manoji valdovė įsako atvykti? Aš laikau

savo priederme vykdyti josios įsakymą ir drauge negaliu netesėti pažado, duotojo princesei, vykstančiai sykiu su mumis, be to, ir pagal riterijos nuostatus privalau iš pradžių tesėti žodį, o jau paskum galvoti apie savo malonumus.

Mane kamuoja ir persekioja troškimas pasimatyti su savąja valdove, bet, antra vertus, mane vilioja ir šaukia duotasis žodis ir šlovė, kurią pelnysiu tuo žygdarbiu. Tačiau šit ką aš sugalvojau: aš paskubėsiu ir pasistengsiu kaip galima greičiau nukakti pas tą milžiną, nukakęs beregint nukirsiu jam galvą ir pasodinsiu princesę sostan, kad ji ramybėje valdytų savo karalystę, o paskum nedelsdamas skriesiu atgal pas savo spindulingąją valdovę, kurios šviesa negęsta mano širdyje... Ir sugebėsiu taip išsiteisinti, kad ji ne tik nesmerks manęs už vėlavimą, betgi priešingai — pritars mano žygiui įsitikinusi, jog tai prideda jai garbės ir šlovės, nes visa, ką šiame pasaulyje ginklu esu pelnęs, pelnau ir dar pelnysiu, pareina nuo josios malonės ir manojo atsidavimo.

— Ak jūsų malonybe! — sušuko Sančas.— Jums tikrai galvoj kliuka. Na, sakykit man, pone, nejaugi jūs ketinat dykai sukarti pašėlišką kelią ir pražiopsoti ir pravėpti tokią turtingą ir prakilnią nuotaką, o sykiu ir kraitį — ištisą karalystę, kuri — dievaž, pats savo ausimis girdėjau,— pertekusi visokių gėrybių, būtinų žmogaus gyvybei palaikyti, o didumo — daugiau nei dvidešimt tūkstančių mylių apsukui, didesnė už Portugaliją ir Kastiliją, krūvon sudėtas?

Patylėkit, dėl Dievo meilės, gėdytumėtės savo žodžių, verčiau paklausykit mano patarimo ir — tik prašom nepykti! — susiveskit pirmame bažnytkaimyje, kur tik susirasit kunigą, o jei nerasit — jūsų paslaugoms mūsų licenciatas, kuris kuo gražiausiai judu suvesdins. Ir įsidėmėkit, kad, tokio amžiaus sulaukęs, jau galiu duoti patarimų, ir va šitas jums bus į pat kirtį, nes geriau višta katile negu sakalas danguje, ir jei kas iš viso mėsos katilo veršio uodegą išsirenka — pats kaltas, o kaltą ir bažnyčioj bara.

— Klausyki, Sančai,— tarė Don Kichotas,— jeigu tu man patari vesti tik todėl, kad, nukirtęs milžiną, aš tuoj pasidarysiu karalium ir galėsiu kaip niekur nieko apipilti tave malonėmis ir atiduoti tai, kas žadėta, tai užsirašyki sau ant kaktos, jog ir nevesdamas turėsiu laisvas rankas patenkinti tavo norą, nes, prieš stodamas į grumtynes, išsiderėsiu sąlygą, kad, laimėjęs pergalę, be jokių vedybų gaunu atlyginimo dalį karalystės, idant galėčiau padovanoti ją kam tinkamas. O kaip tu manai, kam kitam padovanosiu ją gavęs, jeigu ne tau?

— Aiškus daiktas,— tarė Sančas.— Tik žiūrėkit, jūsų malonybe,

parinkit kraštą kur nors prie jūros, nes jeigu man tenai atgris, pakrausiu laivuosna savo juoduosius vasalus ir padarysiu tai, ką sakiau. Tad jūsų malonybė nesusimanykit dabartės traukti pasimatyman su manąja valdove Dulsinėja, o drožkit tiesiai nudėti milžino, ir mudu sutvarkysim tą reikalą,— kaip Dievą myliu, man regis, jisai duos nemaža garbės, bet sykiu ir nemaža naudos.

— Tau sakoma, Sančai, gali būti ramus,— tarė Don Kichotas.— Aš paseksiu tavo patarimu ir iš pradžių keliausiu su princese, o paskum aplankysiu Dulsinėją. Bet perspėju tave: kad niekam nesakytumei, ką čia mudu sutarėva ir suderėjova, netgi mūsų keliabendriams, nes jeigu jau Dulsinėja tokia gėdinga, kad niekam nenori patikėti savo godų, tai nei man, nei kam kitam nepritiktų jų garsinti.

— Tokiu atveju,— tarė Sančas,— kodėl jūsų malonybė siunčiat visus, savo ranka nugalėtuosius, nusilenkti manajai valdovei Dulsinėjai? Juk šitaip sakytumei paskelbiat ir pasirašot, kad jinai jūsų mylimoji ir jūs ją mylit! O jeigu taip jau būtina, kad visi tie, kurie pas ją eina, kniubtų jai po kojų ir skelbtų, jog, jūsų malonybės siųsti, atsiduoda visiškai josios valiai, bene gali judviejų godos po tokio trimitavimo likti paslapty?

— O, koks tu paikas ir žioplas! — sušuko Don Kichotas.— Bene tu nesupranti, Sančai, kad šitaip ir išaukštinamas josios vardas? Mat, Sančai, tau pravartu būtų žinoti, jog mūsų, riterių, supratimu damai labai didelė garbė, kada jai tarnauja daugiau klajojančių riterių ir kada jie svajoja vien tarnauti jai dėl josios pačios, už visus savo gerus ketinimus tikėdamiesi vienintelio atpildo — idant ji pripažintų juos savo riteriais.

— Tokia meile, kaip esu girdėjęs pamokslaujant, privalu mylėti mūsų Viešpatį Dievą,— tarė Sančas,— ir mylėti jį tik dėl jo paties, nepuoselėjant vilčių šitaip pelnyti amžinąją palaimą ar išvengti bausmės, nors aš apskritai norėčiau mylėti ir tarnauti ne šiaip sau, o už šį bei tą.

— Ek, velniai tave rautų! — sušuko Don Kichotas.— Prasčiokas, o kalba kaip iš knygų! Galėtumei pamanyti, kad esi mokslus ėjęs.

— Dieve gink, aš nė rašto nekertu,— atsakė Sančas.

Kaip tik tuo metu meistras Nikolas šūktelėjo jiems, kad palūkėtų: norį apsistoti prie paversmio ir atsigerti.

Don Kichotas stabtelėjo, ir Sančas gerokai apsidžiaugė, nes jau buvo pasibodėjęs tomis pasakomis, kurias be galo be krašto sekė savo ponui, ir bijojo, kad šis nenutvertų jo meluojant: mat, nors ir ži-

nojo, jog Dulsinėja gyvena Toboso sodžiuj, bet kaip gyvas akyse nebuvo jos regėjęs.

Tuo tarpu Kardenijas jau buvo spėjęs persirengti drabužiais, kuriais vilkėjo Dorotėja, kai keliauninkai ją pirmąsyk pamatė,— tiesa, drabužiai buvo nekokie, bet vis dėlto gražiau atrodė už tuos, kuriais jis anksčiau dėvėjo.

Visi susėdo prie paversmio ir trupučiu maisto, klebono prasimanytu užeigoje, apmaldė, rodos, nenumaldomą alkį.

Taip jiems beužkandžiaujant, keliu pasitaikė eiti bernėkui: su atidžia įsižiūrėjęs į sėdinčius prie paversmio, staiga jis puolė prie Don Kichoto, įsikniaubė jam į kelius ir, kaip galima graudžiau pravirkęs, tarė:

— Ak pone, pone! Bau jūsų malonybė manęs nepažįstat? Geriau įsižiūrėkit, juk aš esu tasai pats pusbernis Andresas, kurį jūsų malonybė išlaisvinot, kai buvau prisietas prie ąžuolo.

Don Kichotas jį pažino ir, paėmęs jam už rankos, kreipėsi į visus tokiais žodžiais:

— Idant jūsų malonybės įsitikintute, kaip svarbu, kad pasaulyje būtų klajojančių riterių, kurie naikina skriaudas ir nuoskaudas, nesąžiningų ir nedorų žmonių šičia daromas, teesie žinoma jūsų malonybėms, jog andai, jodamas per giria, išgirdau didžiai gailingus riksmus ir balsus, o taip graudoti galėjo tik žmogus nuskaustas ir globos reikalingas.

Paklusęs savajai priedermei, aš nuskubėjau pagalbon tenlink, kur, kaip man rodės, tie graudingi riksmai skardėjo, ir aptikau prie ąžuolo prisietą štai šį bernaitį, kurį dabar matyti man itin džiugu, nes jisai galės paliudyti, jog aš sakau gryną teisybę.

Taigi, nuogas iki juosmens, stovėjo jis prisietas prie ąžuolo, ir čaižė jį vadelėmis toksai sodietis, kuris, kaip vėliau patyriau, buvo jojo šeimininkas, ir vos tik tai išvydęs, tuoj paklausiau, kokia to žvėriško plakimo priežastis.

Storžievis atrėžė, kad čaižo jį todėl, jog tai esąs jo samdinys ir jog berniokas pridarąs eibių veikiau dėl savo polinkio kručauti nekaip iš žioplumo, o į tai vaikis atsakė: „Pone, jis čaižo mane tik todėl, kad aš prašau algos“.

Šeimininkas šoko teisintis ir išsisukinėti, o aš išklausyti jį išklausiau, bet jam nepritariau. Trumpai drūtai įsakiau vaikį atrišti, o iš sodiečio paėmiau žodį, kad parsives jį namo ir išmokės visą algą realas į realą, ir dar viršaus pridės.

Ar ne tiesa, sūneli Andresai? Tu pastebėjai, kokiu valdingu tonu daviau jam įsakymą ir kaip nuolankiai pasižadėjo jis padaryti visa, ką jam parikiavau, nurodžiau ir paliepiau? Atsakyki, nieko nesibaiminki ir nesivaržyki, išdėstyki ponams, kas tuomet nutiko, idant jie suprastų ir pripažintų, kiek daug naudos iš klajojančių riterių, vieškeliuos budinčių.

— Jūsų malonybė pasakėt grynų gryniausią teisybę,— atsiliepė berniokas,— bet viskas pasibaigė anaiptol ne taip, kaip jūsų malonybė įsivaizduojat, o priešingai.

— Kaip priešingai? — paklausė riteris.— Bene sodietis neišmokėjo tau algos?

— Ne tik neišmokėjo,— atsakė berniokas,— bet kai tik jūsų malonybė išjojot iš miško ir mes likome vienudu, jis iš naujo prisiejo mane prie ąžuolo ir tiek įkirto, kad stačiai kailį nunėrė kaip šventajam Baltramiejui. Ir sulig kiekvienu kirčiu vis šaipėsi ir tyčiojosi per dantis jūsų malonybę traukdamas, tad jeigu nebūtų šitaip skaudėję, būčiau sprogęs juokais.

Žodžiu, tas bjaurybė taip beširdiškai mane prilupo, kad dėl jūsų geros širdies ligi šiolei tysojau ligoninėje, ir kaltas esat jūsų malonybė: verčiau būtumėt jojęs savo keliu ir nelindęs ten, kur niekas jūsų neprašo, ir nesikišęs ne į savo reikalus, tuomet ir šeimininkas būtų man įkrėtęs dešimtį ar dvi dešimtis kirčių, o paskui atrišęs ir užmokėjęs, kiek priklauso...

O kai jūsų malonybė sumenkinot jį nei šiam, nei tam ir šitaip iškoneveikėt, jis užsidegė pykčiu, o kadangi ant jūsų malonybės išgiežt jo negalėjo, kai tik jūs pasišalinot, tokią pirtį man užkūrė, jog dabar ligi grabo lentos tik šunims kaustyti ir tetiksiu.

— Visa bėda,— tarė Don Kichotas,— jog tada nujojau nepalaukęs, kol jis tau užmokės, o juk iš savo ilgos patirties turėjau žinoti, kad prasčiokas niekados žodžio netesi, jei sumeta, jog tesėti jo neišsimoka. Betgi tu, Andresai, prisimeni, jog aš prisiekiau jį susirasti, jeigu tau neužmokės, ir surasiu, nors jisai ir banginio viduriuos pasislėptų.

— Kas be ko,— patvirtino Andresas,— bet iš to jokios naudos.

— Tuoj pamatysi, kokia bus iš to nauda,— atsakė Don Kichotas.

Ir sulig tais žodžiais ūmai pašoko nuo žemės ir liepė Sančui pažaboti Rosinantą, kuris ganėsi pievoje, jiems užkandžiaujant.

Dorotėja paklausė, ką jis ketina daryti.

Don Kichotas atsakė, jog ketina leistis ieškoti to prasčioko ir, nors pykčiu sprogtų visi pasaulio prasčiokai, taip nubausti jį už pikty-

binį neklusnumą, kad sumokėtų Andresui, kas priklauso, ligi paskutinio maravedžio.

Dorotėja, priminusi Don Kichotui, jog pagal duotą pažadą jis negali imtis kito žygio, kol neįvykdys sutartojo, pasakė, kad jam tai esą privalu žinoti geriau nei kam kitam ir kad jis sutramdytų savo širdies polėkį, kol neatkariavo jai karalystės.

— Teisybė,— pritarė Don Kichotas,— Andresui teks pakantrauti, kol aš, kaip jūsų malonybė sakote, atkariausiu jums karalystę, bet aš dar kartą pažadu ir prisiekiu, jog nenusiraminsiu, kol neatkeršysiu už jį ir neišreikalausiu skolos.

— Netikiu aš jūsų priesaikomis,— atrėmė Andresas.— Labiau už visus kerštus pasaulyje dabar norėčiau turėti ko nors kramtomo, kad išgalėčiau nusigauti Sevilijon. Duokit man ko kelionei, jei turit, ir tesaugo jus Dievas, jūsų malonybe, su visais jūsų klajojančiais riteriais, ir tegu jie būna tokie pat riteriški sau, kokie man kad buvo.

Sančas paėmė iš savo atsargų duonos riekę ir luistą sūrio ir, duodamas berniokui, tarė:

— Še, brolau Andresai, visiems mums teko toji pati karti dalelė.

— O kokia gi dalelė jums teko? — paklausė Andresas.

— Štai šita dalelė duonos ir sūrio, kurią tau atiduodu,— atsakė Sančas.— Dievai žino, ar visad turėsiu duonos ir sūrio, ar ne, nes mums, klajojančių riterių ginklanešiams, atsieina kęsti ir alkį, ir likimo smūgius, ir daugelį kitokių dalykų, kuriuos lengviau patirti savo kailiu nekaip žodžiais nusakyti.

Andresas stvėrė duoną ir sūrį ir, matydamas, kad niekas daugiau nieko jam neduos, panėrė galvą, ir, kaip sakoma, jo ir pėdos ataušo. Tiesa, prieš leisdamasis į kojas, jis taip tarė Don Kichotui:

— Dėl Dievo meilės, pone klajojantis riteri, kai kitąsyk mane susitiksit, neginkit manęs ir negelbėkit, nors mane ir į gabaliukus pjaustytų, palikit mane bėdoj, kad jūsų pagalba neužtrauktų dar didesnės, ir būkit jūs Dievo prakeikti, jūsų malonybe, sykiu su visais klajojančiais riteriais, kuriuos žemė nešioja.

Don Kichotas buvo bepašokąs jo pamokyti, tačiau berniokas taip davė į padus, jog niekas nesiryžo jo gintis.

Didžiai sugėdino Andreso pasakojimas Don Kichotą, ir visiems tik vargais negalais pasisekė užgniaužti juoką, kad jis nesudegtų iš gėdos.

XXXII PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA, KAS DON KICHOTUI IR VISAM JO TUNTUI NUTIKO UŽEIGOJE

Po prašmatnių vaišių jie tuoj pasibalnojo ristūnus ir rytojaus dieną be jokių įsidėmėtinų nutikimų prijojo užeigą (Sančo Pansos baisenybę ir baubą), ir nors mūsų šaunusis ginklanešys stengėsi žūt būt išsukti uodegą, vis dėlto norom nenorom gavo eiti į vidų.

Šeimininkė, šeimininkas, jų dukra ir Maritornė, vos išvydę Don Kichotą ir Sančą, džiūgaudami puolė jų pasitikti, ir Don Kichotas, oriai ir išdidžiai atsakęs į sveikinimus, pareikalavo, idant jam būtų pataisytas geresnis patalas nei aną kartą, o šeimininkė atrėmė, kad jeigu užsimokėsiąs geriau nei aną kartą, paguldysianti jį kaip karalių. Don Kichotas pažadėjo, tad jam buvo pataisytas pakenčiamas guolis toje pačioje palėpėje, ir jis tuojau nuėjo gulti, nes jautėsi kaip sudaužytas ir lyg nesavas.

Vos tik jis spėjo priverti duris, šeimininkė šoko prie barzdaskučio ir, įsikibusi jam į barzdą, prapliupo:

— Kad aš kiaurai žemes prasmegčiau, jei dar bent sykelį iš savo uodegos duosiu jums darytis barzdą! Kaipmat grąžinkit, o vyro brauklys amžinai mėtosi asloje, sarmata, ir gana... Na, brauklys ar šukos, didelė čia kupeta, svarbu, kad geras daiktas, ir jo vieta — mano dailioj uodegoj.

Barzdaskutys nedavė, šeimininkė traukė už uodegos, bet pagaliau įsikišo licenciatas ir liepė atiduoti, nes dabar toji išmonė būsianti nebereikalinga: jisai galįs netgi nusimesti kaukę ir pasirodyti tikruoju pavidalu, o Don Kichotui pasakyti, jog, gelbėdamasis nuo jį apiplėšusių katorgininkų, atbėgęs į šią smuklę, o jeigu Don Kichotas paklaustų, kur dingęs princesės pažas, paaiškinsią, kad jinai išsiuntusi jį savo karalystėn pranešti vasalams, jog jau grįžtanti ir atsivedanti vaduotoją.

Barzdaskutys įtikintas mielai atidavė uodegą šeimininkei, taipgi jie grąžino visus kitus reikmenis, pasiskolintus Don Kichotui vaduoti.

Visi užeigoje buvo sukrėsti Dorotėjos grožio, ne ką mažiau ir dailaus jaunikaičio Kardenijo stoto.

Klebonas paliepė nešti ant stalo viską, ko tik būsią užeigoje, ir

šeimininkas, tikėdamasis geresnio užmokesčio, mikliai pataisė gana pakenčiamus pietus.

Tuo tarpu Don Kichotas miegojo, ir visi sutarė jo nežadinti, nes miegas jam būsiąs pravartesnis nei valgis.

Prie stalo keliauninkai, užeigos šeimininkui, jo pačiai, dukrai ir Maritornei, taipgi kitiems įnamiams girdint, įšneko apie keistą pamišimą, užeinantį Don Kichotui, ir apie tai, kaip jį aptiko.

Šeimininkė papasakojo, kas įvyko Don Kichotui su varovu, o paskui, pasižvalgiusi Sančo ir pamačiusi, kad jo nėra, papasakojo ir apie jo pasisūpavimą apklote, tuo smagiai nuteikdama klausytojus.

O kai klebonas paaiškino, jog Don Kichotui protas pasimaišęs persiskaičius riterių romanų, šeimininkas tarė:

— Nesuprantu, kaip tai galėjo nutikti. Mano galva, gražesnio pasiskaitymo pasauly nerasi, dievaž, aš pats turiu čia tarp popierių vieną kitą knygelę, ir tikrai praverčia jos akims atsišviesti,— ir ne tik man vienam, bet ir kitiems.

Štai kad ir per javapjūtę prieina čionai šventą dieną pjovėjų, ir visad atsiranda toks, kuris raštą išmano, paima jis į rankas knygą, o mes, kokia trys dešimtys vyrų, susėdam aplink ir klausom su pasimėgimu, stačiai liežuvius patiesę. Nežinau, kaip kitiems, o man net delnai panyžta, kai išgirstu, kaip tie riteriai kerta tuos siūtingus ir baisius kirčius, rodos, dieną naktį klausyčiau.

— O ir man ne ką mažiau patinka,— tarė šeimininkė,— nes tik tada ir būna ramu namuose, kai tu klausaisi apdujęs nuo knygų ir net su manim pamiršti susirieti.

— Šventa teisybė,— pritarė Maritornė,— kaip kažin ką, man irgi baisiai patinka klausytis romanų, tokie jie gražūs, ypač kur rašo apie kokią ponią, kaip ji globstosi su savo kavalierium po apelsinmedžiu, o duenja saugo juodu, vos gyva iš baimės, ir stačiai miršta iš pavydo. Dievaž, taip jau rašo ten, kaip medum tepa per širdį.

— O ką jūs pasakytumėte, godingoji mergele? — paklausė klebonas, kreipdamasis į šeimininko dukrą.

— Pati nežinau, kaip Dievą myliu,— atsakė ji.— Ir aš klausausi, kai skaito, ir nors po teisybei ne kažin ką suprantu, bet man patinka. Tik patinka man ne kirčiai — jie tėtei patinka,— o riterių aimanos, kai jie toli nuo savo damų: dievaž, kartais taip gaila man jų, net apsiverkiu.

— O jūs paguostute riterius, godingoji mergele, jeigu jie verktų dėl jūsų? — paklausė Dorotėja.

— Nežinau, ką daryčiau,— atsakė mergaitė,— tik žinau, kad tos damos kartais būna tokios žiaurios, jog riteriai vadina jas tigrėmis, liūtėmis ir dar kitokiais bjauriais vardais. Dievulėliau, nei širdies jos neturi, nei sąžinės: taip nosį riečia, jog doras žmogus arba galą gauna, arba iš proto išsikrausto. Nežinau, kam reikia taip maivytis: jeigu jos tokios jau doros, tegu susiveda su jais, juk jiems nieko kito ir nereikia.

— Patylėk, vaikeli,— sudraudė šeimininkė,— tu, kaip matau, per gerai išmanai tuos dalykus, o mergaitėms netinka per daug žinoti ir liežuvio nevaldyti.

— O jeigu tas ponas klausia,— atrėmė dukra,— juk negaliu neatsakyti.

— Ką gi, šeimininke,— tarė klebonas,— atneškite čionai tas knygas, aš noriu jas peržiūrėti.

— Mielai,— atsakė šis.

Ir, nuėjęs į savo kambarį, atnešė seną skrynelę, grandinėle užrakintą, atvožė ir išėmė tris dideles knygas ir šūsnį dailiu braižu prirašytų popierių.

Pirmoji knyga buvo „Donas Sironchilijas Trakietis“, antroji — „Feliksmartas Hirkaniškis“, o trečioji — „Didžiojo karvedžio Gonsalo Ernandeso Kordobiečio istorija drauge su Djego Garsijos de Paredeso gyvenimo aprašymu“.

Vos perskaitęs dvi pirmąsias antraštes, klebonas atsisuko į barzdaskutį ir tarė:

— Čia mums trūksta tiktai mūsų bičiulio šeimininkės ir dukterėčios.

— Nieko baisaus,— atsiliepė barzdaskutys,— ir aš galiu nunešti jas diendaržin arba įmesti į žaidą — aure kaip smagiai pleška ugnis.

— Ką? Jūsų malonybė norit sudeginti mano knygas? — paklausė šeimininkas.

— Tik štai šitas dvi,— atsakė klebonas,— „Doną Sironchiliją“ ir „Feliksmartą“.

— O ką, jūsų galva, mano knygos eretiškos ar flegmatiškos, kad norit jas sudeginti? — paklausė šeimininkas.

— Schizmatiškos, o ne flegmatiškos, dtauguži,— pataisė jį barzdaskutys.

— Didelio čia daikto! — atsakė šeimininkas.— Bet jeigu ir norit

ką deginti, tai kiškit į ugnį verčiau „Didįjį karvedį ir Djegą Garsiją“, o greičiau duosiu tikrą sūnų sudegint nei kurią kitą.

— Broli mano,— tarė klebonas,— tos dvi knygos meluoja, jos pilnos kvailysčių ir nesąmonių, o knyga apie didįjį karvedį — tikra ir nepramanyta istorija, joje aprašoma, kokius darbus nuveikė Gonsalas Ernandesas Kordobietis, už didžius ir nesuskaitomus žygdarbius visame pasaulyje vadinamas didžiuoju karvedžiu, o to garsingo ir skambaus vardo tik jis vienas ir nusipelnė.

O Djegas Garsija de Paredesas — prakilnus bajoras, kilęs iš Estramadūros miesto Truchiljo, drąsingas karys, gamtos apdovanotas tokia jėga, kad vienu pirštu sustabdydavo įsisukusį malūno ratą, o kartą, atsistojęs prie tilto, vienui vienas su kalaviju rankoje užtvėrė kelią nesuskaitomai kariaunai, be to, jis įvykdė daugybę kitokių žygdarbių, tokių įsimintinų, kad jeigu juos būtų pasakojęs ne jisai pats, su riteriui įgimtu santūrumu aprašydamas savo gyvenimą, o koks nors nešališkas ir jokių sąlyginumų nevaržomas metraštininkas, visi Hektorų, Achilų ir Rolandų žygiai jau seniai būtų nuėję į užmirštį.

— Va, dailiausia! — sušuko šeimininkas.— Būta ko stebėtis: sustabdė malūno ratą! Dievaži, jūsų malonybei būtų ne pro šalį pasiskaityti apie Feliksmartą Hirkaniškį, o juk jisai vienu kalavijo siūčiu pusiau perkirto penkis milžinus, lyg tie būtų buvę iš pupų kaip tie žaisliniai vienuoliai, kuriuos darosi vaikai. O kitą kartą susirėmė su dideliausia ir nenusakomos galios kariauna, kurioje buvo mažų mažiausiai milijonas šeši šimtai tūkstančių karių, apsišarvavusių nuo galvos iki kojų, ir išblaškė lyg avių bandą.

O ką jūs pasakysit apie šaunųjį doną Sironchiliją Trakietį, tą beribės narsos karžygį, kuris, kaip knygoje rašoma, plaukė upe ir, kai iš vandens staiga išnėrė ugninė gyvatė, šoko tam siaubūnui ant sprando, apsižergė jo žvynuotą nugarą ir abiem rankom iš visų jėgų taip sugniaužė gerklę, jog pabaisa, pajutusi, kad riteris tuoj ją pasmaugs, persigandusi nugrimzdo į upės dugną ir nusitempė drauge riterį, nes tasai nieku gyvu nenorėjo paleisti jos iš savo gniaužtų?.. Užtat kai jie nusileido į dugną, riteris pamatė stebuklingo grožio rūmus ir sodus, ir tuomet gyvatė pavirto šimtamečiu seneliu, kuris pripasakojo jam tokių dalykų, kad tik klausykis.

Ne jau, geriau patylėkit, pone,— jeigu jūs pats išgirstumėt, išprotėtumėt iš malonumo. O už jūsų didįjį karvedį ir Djegą Garsiją kiaušinio lukšto neduočiau.

Girdėdama tokias kalbas, Dorotėja pakuždėjo Kardenijui į ausį:

— Nedaug betrūksta, kad mūsų šeimininkas taptų antruoju Don Kichotu.

— Ir man taip atrodo,— sutiko Kardenijas.— Iš visa ko sprendžiant, jis tvirtai įsitikinęs, kad visa, kas rašoma knygose, tikrai buvo gyvenime, ir jo neperkalbėtų netgi basieji broliai[212].

— Paklausyki, broli,— vėl prabilo klebonas,— juk pasaulyje nė būti nėra buvę nei Feliksmarto Hirkaniškio, nei Sironchilijo Trakiečio, nei jokių tokių klajojančių riterių, apie kuriuos rašoma knygose, ir visa tai — stačiai išmonės ir pasakos, o prasimano jas dyki protai, kad, kaip jūs sakėte, būtų pramoga žmonėms, kaip tai yra pramoga jūsų pjovėjams, kurie mielai jų klausosi. Prisiekiu jums, patikėkite, kad niekad nėra buvę pasaulyje tokių riterių ir tokių kvailų žygdarbių niekas nėra atlikęs.

— Ačiū už aguonas, bet norėčiau duonos,— atvertė šeimininkas.— Manot, aš toks užaušęs, nė penkių neišmanau? Aš ne iš kelmo spirtas, jūsų malonybe, nevedžiokit manęs už nosies, dėkui Dievui, jau nebe pirštu penimas esu. Gražiai sugalvojot jūsų malonybė: norit, kad patikėčiau, jog tose dailiose knygose — viskas perdėm kvailystės ir paistalai, betgi jos atspaustos Karališkosios tarybos ponų leidimu, o ten sėdi ne tokie žmonės, kad leistų spausdinti krūvą visokiausių sapalų — ir apie grumtynes, ir apie burtus, nuo kurių galvoj maišosi.

— Juk aš jums sakiau, bičiuli,— tarė klebonas,— jog visa tai daroma, kad mūsų dyki protai turėtų šiokią tokią pramogą. Ir kaip gerai tvarkomose valstybėse leidžiama žaisti šachmatais, kamuoliu ir biliardu, kad turėtų pramogą tie, kurie nenori, neprivalo ar negali darbuotis, taip leidžiama spausdinti ir platinti tokias knygas, nes manoma,— o taip ir yra iš tikrųjų,— jog visame pasaulyje neatsiras tokio neišprusėlio, kuris tas istorijas palaikytų gryna teisybe.

Ir jeigu man būtų leista ir mano klausytojai to pageidautų, galėčiau šį tą pasakyti apie tai, koks turėtų būti geras riterių romanas,— gal tuomet būtų pravartu, o kai kam net malonu jį paskaityti. Bet aš tikiuosi kada nors pasikalbėti su žmonėmis, sugebančiais ištaisyti tą padėtį, o tuo tarpu, pone šeimininke, pasikliaukite manimi, ir šit jūsų knygos — pats spręskite, kas ten teisybė ir kas pramanai, skaitykite jas į sveikatą, ir ne Dieve duok jums apraišti ta koja, kuria raišta jūsų svečias Don Kichotas.

— Jokiu būdu,— atsakė šeimininkas,— ne toks aš jau kvailas, kad eičiau į klajojančius riterius, puikiai išmanau, kad dabar nebe tie laikai, kada po pasaulį klajojo garsingieji riteriai.

Juodviem besikalbant, vidun įėjo Sančas ir, išgirdęs, jog šiais laikais nebebūna klajojančių riterių ir jog visi riterių romanai — grynų gryniausi pramanai ir pasakos, dideliai suglumo ir susimąstė, ir davė sau žodį pažiūrėti, kuo pasibaigs toji jo pono kelionė, o jeigu visos jo viltys nueisiančios ant šunio, grįšiąs pas pačią ir vaikučius prie įprasto darbo.

Šeimininkas buvo jau besinešąs skrynelę ir knygas, bet klebonas jam tarė:

— Luktelėkite, norėčiau pažiūrėti, kas ten surašyta tokiu dailiu braižu.

Šeimininkas išėmė popierius ir padavė klebonui, ir šis pamatė, jog tai kokių aštuonių lankų rankraštis, kurio antraštė viršuje išvedžiota didelėmis raidėmis: APYSAKA APIE NEAPDAIRŲ SMALSUOLĮ. Perskaitęs keletą eilučių, klebonas tarė:

— Apysaka išties neblogai pavadinta, ir aš mielai ją perskaityčiau.

Šeimininkas į tai atsakė:

— Prašom skaityti, dvasiškasis tėve! Žinokit, jog svečiai, skaitę šią apysaką, labai žavėjosi ir prašyte prašė ją atiduoti. Bet aš nesutikau, nes ketinu grąžinti ją tam žmogui, kuris šičia pamiršo skrynelę su knygomis ir popieriais. Gali būti, savininkas kada nors jos atvažiuos, ir nors vėliau labai pasigesiu tų knygų, dievaži, sugrąžinsiu: šiaip ar taip, juk aš krikščionis, kad ir užeigos laikytojas.

— Labai protingai galvojate, bičiuli,— pritarė klebonas.— Ir vis dėlto, jeigu apysaka man patiks, tikiuosi, jūs leisite man ją persirašyti.

— Kuo mieliausiai,— atsakė šeimininkas.

Taip juodviem besišnekant, Kardenijas paėmė apysaką ir pradėjo skaityti; sutikęs su klebono nuomone, jis paprašė, kad šis perskaitytų ją balsu, kad visi girdėtų.

— Aš paskaityčiau,— tarė klebonas,— bet ar nebūtų pravarčiau tą laiką paskirti ne skaitymui, o miegui?

— Man būtų pats geriausias poilsis pasiklausyti kokios nors istorijos,— tarė Dorotėja.— Mano širdyje vis tokia pat baisi sumaištis, jog negalėsiu užmigti, nors ir labai reikėtų.

— Ką gi,— tarė klebonas,— tuomet paskaitysiu bent jau įdomumo dėlei: gal iš tiesų rasime ką nors malonaus.

Meistras Nikolas irgi suskato jį prašyti, prisidėjo ir Sančas; tuomet klebonas, matydamas, kad ir kitiems suteiks malonumą, ir pats pasimėgaus, tarė:

— Na, tuomet atidžiai manęs klausykite. Apysaka prasideda šitaip:

XXXIII PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA APYSAKA APIE NEAPDAIRŲ SMALSUOLĮ

Florencijoje, turtingame ir garsiame Italijos mieste, provincijoje, vadinamoje Toskana, gyveno Anselmas ir Lotarijas, du turtingi ir prakilnūs bajorai, ir siejo juos tokia didelė draugystė, jog visi vadino juos ne vardu, o stačiai *dviem draugais*. Abudu buvo nevedę, jauni, vienodo amžiaus ir vienodų įpročių, ir to pakako, kad tarp jų užsimegztų abipusė draugystė.

Tiesa, Anselmas buvo labiau linkęs į meilės nuotykius, o Lotarijas nepaprastai mėgo medžioti, nors būdavo ir taip, jog Anselmas kartais atsisakydavo savo įprastų pramogų ir eidavo pramogauti su Lotariju, o Lotarijas, savo ruožtu, atsisakydavo savo pramogų ir pritapdavo prie Anselmo, ir taip gražiai juodu sutarė, jog šitaip sutartinai neina nė geriausiai suderinti laikrodžiai.

Anselmas beprotiškai pamilo prakilnią ir gražią mergelę, kilusią iš to paties miesto, o buvo ji iš tokios geros šeimos ir tokio gero būdo, jog, susižinojęs, ką mano apie tai jo draugas Lotarijas, kurio nuomonė jam buvo sprendžiama, jis pasiryžo prašyti tėvus josios rankos ir negaišdamas ėmėsi darbo.

Derybų vesti nuėjo Lotarijas, ir jis taip gražiai pasitarnavo savo draugui, jog ilgai netrukus Anselmas jau turėjo tai, ko troško, ir Kamila, džiaugdamasi per vyrą gavusi Anselmą, be atlydos dėkojo dangui ir Lotarijui, kurio dėka jai kliuvo tokia laimė.

Pirmosiomis dienomis po jungtuvių, kaip paprastai vykstant smagiam vestuvių šurmuliui, Lotarijas kaip ir anksčiau lankėsi draugo namuose, stengėsi visokeriopai reikšti jam pagarbą, prasimanyti įvairiausių pramogų ir linksmybių. Tačiau vestuvių iškilmėms pasibaigus, kai sumažėjo srautas svečių, ateinančių pasveikinti jaunųjų ir palinkėti jiems laimės, Lotarijas tyčia apleido Anselmą stengdamasis kaip galima rečiau pas jį vaikščioti: mat jis buvo tos nuomonės (o kitokios ir negalėjo laikytis protingas žmogus), jog vedusių draugų nevalia lankyti ir trukdyti taip dažnai kaip viengungių, nes, nors tikrai ir nuoširdžiai draugystei netinka ir nedera įtarumas, vis dėlto vedusio vyro garbė esti tokia pažeidžiama, kad užgauti ją gali ne tik draugas, bet, atrodo, netgi brolis.

Pastebėjęs, kad Lotarijas jo šalinasi, Anselmas ėmė graudžiai guostis sakydamas, jog niekados nebūtų vedęs, jeigu būtų žinojęs, kad po vedybų jųdviejų santykiai taip pašlysią, o kadangi tuo metu, kai jis dar buvęs viengungis, visi, gėrėdamiesi gražia jųjų santarve, taip maloniai juos vadinę *dviem draugais*, jis nepageidaująs vien dėl besaikio atsargumo netekti plačiai žinomo ir mielo vardo.

Ir jis, Anselmas, meldžiąs Lotariją,— jeigu tik tarp draugų pritinkąs toksai žodis,— vėl jaustis pas jį kaip namie, ateiti ir išeiti savo nuožiūra, juo labiau kad jo žmona Kamila irgi to paties norinti ir pageidaujanti, o žinodama, kokie širdingi draugai juodu buvę, dabar negalinti nesistebėti jo atšalimu.

Į visus šiuos ir daugelį kitų samprotavimų, kuriais Anselmas stengėsi įtikinti Lotariją kaip paprastai lankytis jo namuose, Lotarijas atsakinėjo taip apdairiai, protingai ir sumaniai, jog Anselmas pagaliau susitaikė su dorais draugo ketinimais, ir juodu sutarė, kad dusyk per savaitę ir per šventes Lotarijas ateisiąs pas jį pietauti.

Ir vis dėlto, nors jųdviejų šitaip buvo sutarta, Lotarijas nusprendė elgtis taip, kad nenukentėtų draugo garbė, nes gerą jo vardą brangino labiau nei savąjį.

Tarė jis — ir gerai tarė,— jog vyrui, kuriam dangus davė gražią žmoną, pridera stropiai žiūrėti, kokius draugus jisai pats vedasi į namus, taipgi su kokiomis draugėmis bendrauja žmona, nes gatvėje, bažnyčioje, per atlaidus ar šventų vietų lankymus (kur vyrai ne visada gali žmonų neleisti) ne taip jau paprasta suderėti ar susikalbėti dėl pasimatymo, bet užtat lengva jį numatyti ar paskirti patikimos draugės arba giminaitės namuose.

Sakė taipgi Lotarijas, jog ir vyrui, ir žmonai privalu turėti draugą, kuris nurodytų jiems visus jų riktus, nes dažnai taip nutinka, kad vyras, įsimylėjęs žmoną, daug ko nepastebi arba, bijodamas ją užrūstinti, nesako, kaip pridera jai elgtis ir kaip nepridera, ir kas prideda jai garbės, o kas daro gėdą, tuo tarpu, draugo įspėtas, galėtų lengvai viską atitaisyti.

Bet kurgi rasti tokį išmintingą, atsidavusį ir tikrą draugą, kokį turėjo galvoje Lotarijas?

Išties nežinau; tik vienas Lotarijas galėtų toksai būti, nes jisai be galo rūpestingai ir apdairiai sergėjo draugo garbę ir stengėsi sumažinti, apriboti ir susiaurinti sutartųjų lankymosi dienų skaičių, idant dykiems liežuvautojams, šlaistūnų ir pavyduolių akims nepasirodytų smerktina, jog toksai turtingas, taurus, prakilnus ir, kaip jis pats apie

save manė, dorybių kupinas jaunikaitis vaikščiotų į namus pas tokią žavią moterį, kokia buvo Kamila; savaime suprantama, josios kuklumas ir padorumas būtų pažabojęir patį įgiliausią liežuvį, bet Lotarijas vis dėlto nenorėjo, kad menkiausia dėmelė suteptų tiek josios, tiek draugo garbę, ir todėl didumą sutartųjų dienų skirdavo ir atiduodavo kitiems, jo žodžiais tariant, neatidėliotiniems reikalams. Ir taip gana dažnai Anselmui daug laiko atimdavo nusiskundimai, o Lotarijui — pasiteisinimai. Bet štai vieną sykį, kai juodu išėjo už miesto pasivaikščioti po lanką, Anselmas kreipėsi į Lotariją tokiais žodžiais:

— Tu, mielasai Lotarijau, turbūt manai, kad aš nemoku deramai atsidėkoti Viešpačiui už tas malones, kuriomis mane apipylė duodamas man tokius tėvus ir dosnia ranka apdovanodamas vadinamaisiais įgimtais talentais ir šios žemės turtais, o ypačiai už tą gerą, kurį jis man padarė skirdamas tokį draugą kaip tu ir tokią žmoną kaip Kamila — tuos du lobius, kuriuos aš branginu, deja, kaip moku, nors ir ne taip, kaip pritinka?

Tai va, turėdamas visa tai, kas paprastai reikalinga, idant žmogus jaustųsi ir gyventų laimingas, aš jaučiuosi labiausiai nuskaustas ir mažiausiai laimės ragavęs visame pasaulyje: mat jau kuris laikas man neduoda ramybės ir gniaužia širdį toks keistas ir neįprastas noras, jog aš pats savimi stebiuosi, smerkiu save, grumiuosi su savimi ir stengiuosi jį nuslopinti ir nuslėpti nuo savo paties minčių, ir man taip pat sunku išsaugoti šią paslaptį, kaip ir tam tyčia viešai ją pagarsinti...

O kadangi ji vis viena kada nors išeis aikštėn, aš noriu patikėti ją tavojo slaptingumo globai, kliaudamasis, jog tu, kaip tikras draugas, ją išlaikysi ir negailėsi jėgų man pagelbėti, ir aš veikiai sugebėsiu išsivaduoti nuo nerimo, ir tavo pastangų dėka mano džiaugsmas pasieks tą ribą, kurią per mano paikystę priėjo manoji grūžtis.

Didžiai nustebino Lotariją Anselmo žodžiai: jis niekaip negalėjo suvokti, kam reikalinga šioji tokia ilga lyg įžanga, lyg pratarmė, ir nors šiaip ir taip suko sau galvą spėdamas, koks noras draugui neduoda ramybės, vis dėlto nė iš tolo nepriartėjo prie teisybės.

Ir pagaliau, trokšdamas kaip galima greičiau išbristi iš tos skausmingos nežinios, pasakė, jog, apylankomis prasitardamas apie savo slaptingąsias godas, Anselmas atvirai įžeidžiąs nuoširdžią jųdviejų draugystę, nes kas gi kitas, jei ne Anselmas, galįs tikėtis, jog jisai, Lotarijas, arba duosiąs patarimą laikyti tas godas paslaptyje, arba padėsiąs jas įkūnyti.

— Tavo teisybė,— atsakė Anselmas,— ir todėl, kliaudamasis ta-

vimi, mielasai Lotarijau, atskleisiu tau norą, neduodantį ramybės: man neina iš galvos, ar tokia jau dorybinga ir tobula manoji žmona Kamila, kaip man kad atrodo, o įsitikinti, ar mano nuomonė teisinga, aš galiu nebent ją išmėgindamas, idant tasai išmėginimas parodytų josios dorybingumo prabą, kaip auksas kad išmėginamas ugnimi, nes, mano galva, bičiuli, nevalia laikyti dorybinga moters, kurios meilės niekas nėra siekęs, ir tik toji yra tvirta, kurios nepalenkia nei įgrisių įsimylėjėlių pažadai, nei dovanos, nei ašaros, nei beatodairiškas sekiojimas... Iš tiesų,— toliau kalbėjo jis,— ar nusipelno žmona padėkos už savo ištikimybę, jeigu niekas negundo jos būti neištikimos? Didelio čia daikto, kad ji santūri ir drovi, jeigu negauna progos paslysti ir jeigu žino, jog vyras, tik pastebėjęs ją žengus klaidų žingsnį, atims jai gyvastį?

Vadinasi, moters, dorybingos iš baimės ar tik dėl to, kad jai nepasitaikė proga nusidėti, aš negaliu gerbti lygiai taip kaip tos, kuri, grumdamasi su dūsautojais ir sekiotojais, pelno pergalės vainiką. Žodžiu, dėl štai šios ir daugybės kitų priežasčių, kurias galėčiau išdėstyti pagrįsdamas ir patvirtindamas savo nuomonę, aš noriu, kad manoji žmona Kamila patirtų visus tuos sunkumus, idant apsivalytų ir užsigrūdintų ugnyje, kurią savo maldavimais ir gundymais sugebėtų įpūsti vyriškis, vertas siekti jos meilės.

Ir jeigu tose grumtynėse ji paims viršų (o tuo aš neabejoju), nebus ribų mano laimei, ir aš galėsiu pareikšti, jog manųjų troškimų taurė sklidina kaip akis, ir tarsiu sau, kad likimas skyrė man tokią ištikimą moterį, apie kurią išminčius[213] yra pasakęs: *Kas suras dorybingą žmoną?*

Ir jeigu viskas įvyks priešingai, nei galvoju, mėgaujantis savo įžvalgumu, nebus skaudu ištverti tą skausmą, kurį suteiks patirtis, šitaip brangiai man kainavusi.

O kadangi niekas neprivers manęs atsižadėti savojo ketinimo, nors ir kaip stengtumeis mane perkalbėti, noriu, kad tu, mielasai Lotarijau, apsiimtumei būti tuo įrankiu, kuris atliktų man rūpimą darbą, ir aš duosiu tau visišką laisvę, idant nieko tau netrūktų iš to, kas, mano nuomone, reikalinga trokštant laimėti dorybingos, gerbiamos, kuklios ir sąžiningos moters palankumą.

Ir, be kita ko, patikėti tau šį sunkų uždavinį skatina mane štai koks sumetimas: jeigu tu ir pavergsi Kamilą, tasai pavergimas neperies paskutinės ribos, ir įvyks tiktai tas, kas leistina, tad mano garbę užgausi vien mintimis, ir mano nešlovę sergės tavasis taurus tylėjimas,

kuris, esu tuo įsitikinęs, bus amžinas kaip mirties tyla, nes tu niekados apie tai neprasitarsi.

Taigi, jeigu nori, kad manąjį gyvenimą būtų galima vadinti gyvenimu, beregint stoki į meilės grumtynes — ir stoki ne drungnai ir vangiai, o su tuo užsidegimu ir miklumu, kokio mano sumanymui reikia, ir taip sąžiningai, kaip to galiu tikėtis kliaudamasis mudviejų draugyste.

Šitaip kalbėjo Anselmas, o Lotarijas klausėsi su tokia atidžia, jog, ištaręs kelis minėtus žodžius, nė karto nebandė įsiterpti, kol tas baigė savo bylą, tačiau, matydamas, kad Anselmas tyli, nužvelgė jį ilgu žvilgsniu, kokiu žiūrima į ką nors neregėta, stebėtina ir siaubinga, ir pagaliau tarė:

— Niekaip negaliu patikėti, mielasai Anselmai, jog visa tai, ką man kalbėjai,— ne pokštas, nes, pagalvojęs, kad sakai teisybę, nebūčiau leidęs tau kalbėti toliau ir, nustodamas klausyti, būčiau pertraukęs tavo ilgą žosmę. Iš tikrųjų man atrodo, jog arba tu manęs nepažįsti, arba aš — tavęs, betgi ne, juk puikiai žinau, kad tu — Anselmas, o tu žinai, kad aš — Lotarijas.

Visa bėda, jog man dingojas, kad tu — nebe anas ankstesnysis Anselmas, o tau turbūt dingojas, kad aš — nebe tas Lotarijas, kokį tu pažinojai, nes to, ką išgirdau iš tavęs, negalėjo pasakyti mano draugas Anselmas, o to, ko prašai mane, nebūtumei prašęs to Lotarijo, kurį pažįsti, nes tikriems draugams, pasak poeto, pridera išbandyti vienas kitą ir kreiptis pagalbos *usque ad aras*[214], atseit nevalia naudotis draugyste Dievui netinkamu tikslu.

Taigi, jei šitaip suvokė draugystę pagonis, argi neprivalu dar geriau suvokti ją krikščioniui, puikiai žinančiam, jog dėl žemiškosios draugystės nevalia išsižadėti dangiškosios? O idant žmogus peržengtų tą ribą ir, nebesirūpindamas dangaus palaima, imtų galvoti vien apie draugo laimę, tam turėtų būti ne šiaip kokios, bet labai rimtos priežastys — tarkime, grėsmė draugo garbei ar gyvybei.

Taigi sakyki man dabar, Anselmai, kam gresia pavojus — tavo garbei ar gyvybei, idant aš pasiryžčiau tavąjį norą patenkinti ir tokį gėdingą žingsnį žengti? Niekam negresia, savaime suprantama,— priešingai, jei neklystu, tu rūpinies ir stengies, kad aš atimčiau tau garbę ir gyvastį, o sykiu ir sau, nes, atimdamas tau garbę, savaime aišku, atimsiu ir gyvastį: juk gyventi be garbės baisiau nekaip mirti, o kadangi tu pasirenki mane savosios negandos įrankiu, bene aš sugebėsiu vėliau išsaugoti ir savo garbę, ir gyvastį?

Išklausyki mane, mielasai Anselmai, turėki kantrybės ir neprieštarauki man, kol išsakysiu tau viską, ką galvoju apie tavąjį sumanymą: dar spėsi man atsikirsti, o tada jau aš tavęs klausysiuos.

— Prašom,— tarė Anselmas,— sakyki ką tik nori.

Ir Lotarijas kalbėjo toliau:

— Man regis, Anselmai, dabar tavo išmanymas toks pat, koks paprastai esti maurų: jiems neįmanoma įteigti, kodėl jų tikėjimas klaidingas, remiantis Šventojo Rašto citatomis nei abstrakčiomis teorijomis pagrįstais samprotavimais, nei neginčijamomis tikėjimo tiesomis,— jiems reikia apčiuopiamų, nesudėtingų, suprantamų, akivaizdžių, neabejotinų pavyzdžių ir matematinių įrodymų, kurių negalima paneigti, kaip antai: „Jeigu iš dviejų lygių dydžių atimsime po lygiai, likę dydžiai taipgi bus lygūs..." Ir kai nepasiseka jiems paaiškinti žodžiais, o paprastai šitaip ir būna, tenka rodyti rankomis, kišti į akis, bet ir to nepakanka, kad jie įtikėtų mūsų šventojo tikėjimo tiesa.

Ir štai to paties būdo ir metodo pridera griebtis ir man, kalbant su tavimi, nes tau kilęs sumanymas toks tolimas ir svetimas tam, kas turi bent kruopelę sveiko proto, jog, man regis, tik veltui gaiščiau laiką aiškindamas, koks esi naivus (tuo tarpu nenoriu kitaip tavęs vadinti), ir, idant nubausčiau tave už tą nedorą užmačią, netgi nebūčiau linkęs parodyti, kaip baisiai tu klysti, bet mudu siejanti draugystė neleidžia man taip žiauriai su tavimi elgtis ir draudžia palikti tave likimo valiai, kai tau gresia aiški pražūtis.

Ir idant tau atsivertų akys, sakyki, Anselmai, argi ne tu prašei vilioti kukliąją, gundyti dorybingąją, savęsp lenkti tauriąją, meilintis santūriajai? Taip, prašei.

Tad jeigu tu žinai, jog tavoji žmona kukli, dorybinga, tauri ir santūri, ko gi tu dar nori? Ir jeigu tu tikiesi, kad ji atrems visus mano puolimus,— o ji, be abejo, juos atrems,— ar sugebėsi tuomet prasimanyti jai geresnių vardų už tuos, kuriuos ji jau turi? Ar ji pasidarys tau brangesnė, nei yra dabar?

O gal kitaip apie ją manai, arba pats nesižinai, ko prašai. Jeigu manai kitaip, kam gi nori ją išbandyti? Jeigu ji negera, daryki su ja ką tinkamas. Bet jeigu ji tokia gera, kokia ją laikai, būtų neprotinga bandyti pačią teisybę, nes išbandyta ji bus tokia, kokia buvusi.

Juk visiems aišku, jog imtis žygių, daugiau žalos nekaip naudos duoti galinčių, sugeba tik patrakėliai ir nutrūktgalviai, ir ypačiai

tada, kai niekas jų nei verčia, nei skatina ir kai iš anksto numanu, kad imtis jų — tikrų tikriausia beprotystė.

Sunkių žygių imamasi Dievo garbei arba žmonijos labui, arba ir vienam, ir kitam drauge.

Darbuotis Dievo garbei ryžtasi šventieji, sykiu ryždamiesi gyventi kaip angelai žmonių pavidalu.

Darbuotis žmonijos labui ryžtasi tie, kurie vagoja bekraščius vandenis, keliauja po margą pasaulį, lanko begalę įvairiausių tautų, idant įsigytų vadinamųjų šios žemės turtų.

O Dievo garbei ir žmonijos labui darbuojas narsingieji kariai: vos paregi jie, jog priešo sienoje atsivėrė spraga, nors ir tokia menka, kokią pralaužia apskritas pabūklo sviedinys, pamiršta baimę ir be žodžių, nepaisydami akysna žvelgiančios grėsmės, nešami troškimo grumtis už tikėjimą, tėvynę ir karalių, lyg sparnus įgavę drąsiai puola pasitikti tūkstančių mirčių, tykojančių kiekvieno skyrium ir visų drauge.

Tokiems darbams paprastai ryžtamasi, ir ryžtis jiems, nepaisant sunkumų ir pavojų, skatina garbė, šlovė ir nauda. Tačiau tuo, kurį, pasak tavęs, užsimojai ir ketini vykdyti, nepelnysi nei Dievo malonės, nei šios žemės turtų, nei žmonių godonės, nes, ir pasiekus užsibrėžtą tikslą, neprisidės tau nei džiaugsmo, nei turtų, nei garbės, o jeigu jo nepasieksi, baisu pagalvoti, kokioj keblioj padėty tu atsidursi, nes anaiptol nedžiugins tavęs mintis, jog niekas nežino, kokia neganda tave ištiko,— pats tai žinosi, ir to bus gana, idant graužtumeis ir save galuotumei.

O kad patikėtumei mano žodžiais, padeklamuosiu tau posmą, kuriuo garsusis poetas Luidžis Tansilas[215] baigia „Šventojo Petro ašarų“ pirmąją dalį,— štai kas ten sakoma:

Didi kančia ir dar didesnė gėda
Krūtinėj Petro, skaisčiai auštant rytui.
Nemato nieko jis, bet jaučia gėdą
Matydamas, jog nuodėmėn įkrito.
Kas prigimties taurios, tam būna gėda
Ir ten, kur jo nemato niekas kitas.
Jis gėdisi suklupęs kaip žmogus,
Nors mato jį tik žemė ir dangus.

Tad ir tu, saugodamas paslaptį, neišsisaugosi nuo kančių, o priešingai, verksi be atlydos — ne akimis, bet kraujuojančia širdimi,

kaip verkė anas naivus gydytojas, pasak mūsų poeto, panūdęs pasinaudoti išmėginimu taure[216], kurio apdairiai atsisakė išmintingasis Rinaldas... Ir tegu tai poetinė išmonė, bet joje slypi dorovinis pamokymas, kurį dera įsidėmėti, perprasti ir pritaikyti gyvenime. Maža to, aš tau pasakysiu dar kai ką, idant galutinai suvoktumei, kokią didžią klaidą ketini tu padaryti.

Tarkime, Anselmai, jog dangaus ar laimingo atsitiktinumo dėka tu gauni į rankas ir teisėtai turi grynų gryniausią deimantą, kurio vaiskumu ir dydžiu žavisi kiekvienas auksakalys, kai tik jį parodai, ir visi jie vienu balsu sako ir sutartinai tvirtina, jog dydžiu, grynumu ir vaiskumu jam neprilygstąs nė vienas tos rūšies brangakmenis, o ir tu pats esi tuo įsitikinęs ir nemanai, kad galėtų kitaip būti,— tai va, argi būtų protinga, jeigu tau staiga šautų mintis paimti tą deimantą, padėti ant priekalo ir paskui iš visų jėgų tvatinti jį kūju mėginant, ar tikrai jis toks tvirtas ir grynas, kaip kiti sako?

Ir net jeigu tu padarytumei, ką buvai užsimojęs, ir deimantas išlaikytų tą paiką išbandymą, argi tatai pridėtų jam vertės ir garso? O jeigu jisai sutrupėtų, ir tai neabejotina, argi nebūtų viskas prarasta? Žinoma, būtų, ir jo savininkas pagarsėtų kaip paskutinis mulkis.

Tad turėki galvoj, mielasai Anselmai, jog Kamila — tai grynų gryniausias deimantas tiek tavo, tiek kitų akimis žiūrint, ir būtų neprotinga juo rizikuot, nes jeigu jisai liks sveikas, jo vertė nė kiek nepadidės, o jeigu neišlaikys ir sugurs, pagalvoki dabar, kaipgi be jo gyvensi ir kaip pelnytai sielvartausi pražudęs ir jį, ir save patį.

Žinoki, nėra pasaulyje didesnės brangenybės nei dora ir ištikima žmona, o moters šlovė — tai geras vardas, josios pelnytas žmonių akyse, ir jeigu tavo žmonos vardas gerumo pats geriausias, ir tau tatai žinoma, ko gi tu abejoji šia tiesa?

Žinoki, bičiuli, moteris — netobula būtybė, ir pridera ne statyti kliūtis jos kelyje, nes ji gali suklupti ir kristi, o priešingai — šalinti ir šluoti jas iš kelio, idant be grūžties veikiai pasiektų aukščiausią tobulybės pakopą, kitaip sakant, taptų dorybės viršūnė.

Gamtininkai pasakoja, kad šermuonėlio baltutėlis kailiukas ir kad medžiotojai, panūdę jį sumedžioti, griebiasi tokios gudrybės: pasekę, kur jis paprastai bėgioja ir glaudžiasi, priteškia ten purvo, paskui baido jį ir varo ton pusėn, o šermuonėlis, vos pastebėjęs purvą, sustoja ir verčiau leidžiasi sugaunamas ir paimamas nelaisvėn, kad tik nereikėtų bristi per dumblą, susitepti ir išsipurvinti savo balto kailiuko, kurį brangina labiau už laisvę ir gyvastį.

Dora ir ištikima žmona — tai šermuonėlis, o dora jos baltesnė ir skaistesnė už sniegą, ir kas geidžia, kad jinai ją ne pražudytų, bet priešingai — saugotų ir tausotų, tam dera elgtis kitoniškai, nei elgiamasi medžiojant šermuonėlį, nes nevalia užversti jai kelio purvu — įgrisių gerbėjų dovanomis ir meilikavimais: juk, ko gero, ji iš prigimties ne tokia dorybinga ir tvirta, kad sugebėtų pati nugalėti ir įveikti visas kliūtis, tad privalu pašalinti jas iš kelio ir paskatinti ją siekti dorybės skaistumo ir to grožio, kurį teikia geras vardas.

Gera žmona taipgi palygintina su žėrinčio ir tyro krištolo veidrodžiu: papūsk į jį, ir jis beregint apsiblausia ir pasmėlsta.

Su dora žmona privalu elgtis kaip su šventomis relikvijomis: garbinki ją, bet nelieski. Gerą žmoną privalu sergėti ir puoselėti, kaip saugomas ir puoselėjamas žavus, rožių ir kitokių gėlių pilnas sodas, kurio savininkas draudžia eiti vidun ir jas liesti,— kas nori, tegul iš tolo, pro tvoros pinučius, mėgaujasi jo kvapsniais ir žavesiu.

Man atėjo galvon eilės iš vienos šiuolaikinės komedijos, kurią neseniai mačiau, ir aš noriu tau jas padeklamuoti,— man rodos, jos šičia labai tinka.

Vienas išmintingas senis pataria kitam, jaunos mergelės tėvui, saugoti dukterį, prižiūrėti ir laikyti po raktu ir, be kita ko, taip jam sako:

Moteris — tai stiklo šukė,
Nevalia tačiau žiūrėti,
Ar ji gali subyrėti,—
Kas nesutrata įtrūkęs?

Jei bepigu sudaužyti,
Liesti daikto neprotinga,
Sugadint nesudėtinga,
Bet nelengva pataisyti.

Tai taisyklė geležinė
Tų, kurie svariai protauja:
Daug Danajų šiam pasauly,
Ne mažiau lietų auksinių[217].

Visa, ką ligi šiolei kalbėjau, Anselmai, lietė tave, o dabar būtų ne pro šalį pašnekėti ir apie save, ir jeigu kalba pasirodys ilgoka, dovanoki man,— kitaip neištrūksi iš labirinto, kur esi pakliuvęs ir tikiesi mano pagalbos.

Tu laikai mane draugu ir ketini nuplėšti man garbę, o tai nesuderinama su draugyste; negana to, tu sieki, kad ir aš, savo ruožtu, nuplėščiau tau garbę.

Kad man garbę ketini nuplėšti — tatai aišku, nes kai aš imsiu tavo prašymu meilintis prie Kamilos, ji mane, savaime suprantama, palaikys žmogum be garbės ir sąžinės, jeigu jau aš išdrįsau subrandinti ir reikšti jai tokius kėslus, kurie toli gražu nepuošia nei mano vardo, nei mudviejų draugystės.

Kad tu nori, idant ir tau nuplėščiau garbę,— irgi nėra abejonės, nes Kamila, matydama, jog imu prie josios meilintis, žinoma, pagalvos, kad ji pasirodė man lengvabūdiška ir kad tai įkvėpė man drąsos atskleisti jai savo nedorą užmačią, ir pasijus pažeminta, o kadangi ji priklauso tau, drauge ir tu būsi pažemintas.

Taip ir atsirado plačiai paplitęs paprotys užgauliai ir gėdingai vadinti ir pravardžiuoti apgautą vyrą: nesvarbu, kad jis nieko bloga neįtaria, nesvarbu, kad nedavė dingsties žmonai nederamai elgtis ir neturėjo galimybių išvengti nelaimės, nes ištiko ji ne dėl jo aplaidumo ar neapdairumo, vis dėlto žmonės, kuriems ne paslaptis jo žmonos neištikimybė, nors ir suvokdami, jog dėl tos bėdos kaltas ne jis, o nedoros žmonos užgaidas, žiūri į jį anaiptol ne su užuojauta, bet su tam tikra panieka.

O dabar išdėstysiu tau, kodėl nedoros žmonos vyrą kiekvienas gali teisėtai laikyti bešloviu, nors tasai neįtaria esąs apgautas, dėl to yra niekuo dėtas, nekaltas ir nėra davęs dingsties neištikimybei. Ir kantriai manęs klausykis, nes visa tai — tik tavo paties labui.

Šventajame Rašte sakoma, jog Dievas, šios žemės rojuje sutvėręs mūsų protėvį, jį užmigdė ir, kol Adomas miegojo, išėmė jam šonkaulį iš kairiojo šono[218] ir sukūrė iš jo mūsų pramotę Ievą, ir Adomas, vos pabudęs ir ją išvydęs, tarė: „Tai kūnas manojo kūno ir kaulas manųjų kaulų". Ir Dievas tarė jam: „Dėlei žmonos paliks žmogus savo tėvą ir motiną, ir bus juodu vienas kūnas..." Ir tuomet buvo įsteigtas šventasis moterystės sakramentas, kurio ryšius tiktai mirtis gali nutraukti.

Ir tokia galia ir tvirtybė to stebuklingojo sakramento, jog du skirtingi žmonės tampa vienu kūnu, maža to — geri sutuoktiniai turi dvi sielas, bet valia jųjų — viena.

Iš to išeina, kad jeigu vyras ir žmona — vienas kūnas, josios kūno ydos ir dėmės persiduoda ir vyro kūnui, nors vyras, kaip sakiau, ir niekuo dėtas: mat panašiai kaip kojos ar kokio kito žmogaus kūno nario skausmą jaučia visas kūnas, nes visas jis iš vieno sudėtas, ir,

susopus kulkšnį, skausmas atsiliepia galvoje, nors ne ji tą skausmą sukėlė, taip ir vyras prisiima žmonos nešlovę, nes juodu abu — vienas kūnas.

O kadangi šios žemės šlovė ir nešlovė neatsiejama ir priklauso nuo kūno ir kraujo, taipgi neištikimos žmonos nešlovė, jos dalis neišvengiamai sutepa vyrą, ir jis, netgi nieko bloga neįtardamas, vis dėlto laikomas bešloviu.

Taigi pagalvoki, Anselmai, kokį pavojų užsitrauki geisdamas sudrumsti ramybę, kurioje gyvena geroji tavo žmona. Pagalvoki, jog tuščias ir neprotingas tavo smalsumas gali sukurstyti aistras, dabar ramiai glūdinčias tavo tyros žmonos širdyje.

Įsidėmėki, jog laimėsi ne kažin ką, o pralaimėti gali tiek daug, kad aš nenoriu apie tai nė kalbėti, nes man trūksta žodžių.

Ir jeigu visa tai, ką išsakiau, nepaskatino tavęs išsižadėti savo netikusio sumanymo, nešlovei ir nelaimei užsitraukti ieškoki sau kito įrankio: aš neketinu juo būti, nors ir turėčiau prarasti tavo draugystę, o didesnę netektį man sunku ir įsivaizduoti.

Taip taręs, nutilo dorybingasis ir išmintingasis Lotarijas, o Anselmas, suglumęs ir susimąstęs, ilgai negalėjo pasakyti nė žodžio, bet galiausiai prabilo:

— Tu matei, mielasis Lotarijau, su kokia atidžia aš klausiausi to, ką norėjai man pasakyti, ir tavo samprotavimai, pavyzdžiai ir palyginimai byloja apie tavo gilią išmintį ir begaliniai nuoširdžią draugystę, ir aš, savo ruožtu, matau ir pripažįstu, jog, nepaisydamas tavo nuomonės ir aklai laikydamasis savosios, nusisuksiu nuo gėrio ir pulsiu įkandin blogio.

Savaime suprantama, betgi tarki, jog šiuo metu aš sergu tokia negalia, kokia paprastai užeina kai kurioms moterims, kai jos užsimano valgyti žemes, kalkes, anglis ir kitokias šlykštybes, kurias ne tik valgyti, bet ir matyti neapvažu.

Tai va, kad pasveikčiau, reikia imtis kokios gudrybės, ir tau nesunku būtų man padėti, tik pradėki bent jau drungnai ir apsimestinai meilintis prie Kamilos, o ji ne tokia silpna, kad puolama veikiai paaukotų savo dorą. Mane visiškai patenkins toks pirmasis išmėginimas, ir tu ne tik grąžinsi man gyvybę, bet ir įrodysi, jog mano garbei negresia pavojus, o sykiu atliksi priedermę, privalomą draugui.

Iš štai kodėl tau pridera tatai padaryti: mat, jeigu jau užsimojau atlikti tą išbandymą, juk tu nesutiksi, kad aš kam kitam pasisakyčiau savo beprotišką norą ir drauge pastatyčiau korton savo garbę, kuria

tu šitaip rūpiniesi. Ir jeigu, tau meilinantis prie Kamilos, josios akyse truputį nukentės tavoji garbė, neimki ar per daug neimki to į galvą: ilgai netrukus, kai tik įsitikinsime josios nepalaužiama dorybe, kaip to mudu viliamės, galėsi pasakyti jai visą teisybę apie mūsų gudrybę ir vėlei susigrąžinsi ankstesniąją jos pagarbą.

Matai, kaip mažai tu rizikuoji ir kiek daug džiaugsmo gali man suteikti, tad nedelsdamas imkis darbo ir nepaisyki jokių kliūčių, nes. kaip sakiau, vos tik tu pradėsi, aš tuoj pasakysiu, jog viskas baigta.

Regėdamas tvirtą Anselmo ryžtą ir neišmanydamas, kokių dar pavyzdžių galėtų duoti nei kokių dar įrodymų pateikti, idant šis persigalvotų, regėdamas, jog šis grasinasi kam kitam pasisakyti savo nedorą sumanymą, Lotarijas nusprendė išvengti didesnio blogio ir išpildyti jo prašymą, tačiau užsibrėžė sau tokį tikslą ir uždavinį, kad ir Kamilos siela liktų nesudrumsta, ir Anselmas būtų patenkintas. Tad jis paliepė Anselmui niekam nesisakyti savo ketinimo, nes jis, Lotarijas, prisiimąs tą darbą ir pradėsiąs jį, kada tik Anselmas pageidausiąs.

Anselmas švelniai ir meilingai apkabino Lotariją ir padėkojo taip, lyg tas jam būtų didelę malonę padaręs; ir juodu sutarė, jog sumanytą darbą pradėsią jau rytojaus dieną ir jog Anselmas sudarysiąs visas sąlygas, idant Lotarijas galėtų tam tikru laiku ir tam tikroje vietoje akis į akį kalbėtis su Kamila, taipgi duosiąs jam pinigų ir brangenybių doviams ir dovanoms.

Jis patarė Lotarijui rengti jai serenadas ir rašyti jos garbei eiles, o jeigu Lotarijas nenorėsiąs užsikrauti sau tokio vargo, Anselmas pats jų prikursiąs.

Lotarijas su viskuo sutiko, bet galvoje turėjo visiškai kitą mintį nei Anselmas, ir sutarę juodu nuėjo pas Anselmą į namus ir surado Kamilą sunerimusią ir išsiilgusią vyro, nes tądien jisai sugrįžo vėliau negu paprastai.

Draugai atsisveikino, ir Anselmas liko namie toks patenkintas, koks susirūpinęs išėjo Lotarijas: jis nežinojo, ko griebtis, kad laimingai pasibaigtų toji nelemta byla, bet tą pačią naktį apgalvojo, kaip galėtų apgauti Anselmą, neįžeisdamas Kamilos, ir kitą dieną patraukė pas draugą pietų, ir Kamila kuo gražiausiai jį priėmė — beje, ji visados be galo nuoširdžiai jį priimdavo ir vaišindavo žinodama, koks mielas jisai vyro širdžiai.

Papietavus ir nuvokus stalą, Anselmas paprašė Lotariją pabūti

su Kamila: mat jis turįs neatidėliotiną reikalą ir po pusantros valandos grįšiąs.

Kamila ėmė melsti vyrą niekur neiti, Lotarijas — siūlytis jį palydėti, bet Anselmas nenusileido ir dar primygtiniau paprašė Lotariją pabūti ir jo palaukti, nes norįs pasikalbėti su juo vienu svarbiu klausimu.

O Kamilai pasakė, kad ji nepaliktų Lotarijo vieno, kol jisai sugrįšiąs. Žodžiu, jis sugebėjo taip puikiai apsimesti, jog turi pagaulią ar veikiau — apgaulią dingstį išeiti, kad niekas nebūtų įtaręs jį apsimetant.

Anselmui pasišalinus, prie stalo liko tiktai Kamila ir Lotarijas, nes visi tarnai buvo išėję pietauti.

Lotarijui buvo toks jausmas, kad jis tarytum stovi, draugo išviliotas, kovos arenoje akis į akį su priešu, kuris vien savo grožiu sugebėtų nugalėti ištisą būrį šarvuotų riterių.

Spręskite patys, ar Lotarijas turėjo pagrindą bijoti; šiaip ar taip, užkėlė alkūnę ant krėslo ramsčio, delnu pasirėmė skruostą ir, atsiprašęs Kamilą už tokį nemandagų elgesį, pasakė norįs truputį nusnūsti, kol pargrįšiąs Anselmas.

Kamila atsakė, jog nusnūsti būtų patogiau minkštasuoly ant pakylos nekaip krėsle, ir pasiūlė Lotarijui ten prigulti.

Tačiau Lotarijas atsisakė ir, užsnūdęs krėsle, miegojo, iki parėjo Anselmas, ir tasai, aptikęs Kamilą savo kambaryje, o Lotariją — miegantį, pagalvojo, kad, jam ilgokai užtrukus mieste, tuodu bus spėję ir pasikalbėti, ir numigti, tad nekantraudamas ėmė laukti, kol pasibus Lotarijas, kad galėtų su juo išeiti iš namų ir išsiklausinėti, kaip jam sekėsi.

Viskas įvyko taip, kaip jis norėjo. Lotarijas pabudo, juodu tuoj išėjo iš namų, jis paklausė rūpimo dalyko, ir Lotarijas atsakė, kad pasirodę nepadoru iš pirmo sykio atverti širdį, todėl jis vien liaupsinęs Kamilos grožį ir tikinęs ją, jog visame mieste tik ir šnekama apie josios grožį ir išmintį...

Ir jis, Lotarijas, manąs, jog tai esanti gera pradžia: pamažėle pelnydamas Kamilos palankumą, jis taip ją nuteikęs, kad kitąsyk ji su mielu noru jojo klausytų, o tam tikslui jis pasinaudojęs gudrybe, kurios griebiasi šėtonas, geisdamas sugundyti žmogų, stovintį savo dorybės sargyboje,— būdamas tamsybių dvasia, jis pasiverčia šviesos angelu, užsideda gėrio kaukę ir parodo savo tikrąjį veidą ne anksčiau,

nei pasiekia savo tikslą, aišku, jeigu iš pat pradžių nesti atskleista jojo apgavystė.

Visa tai didžiai nudžiugino Anselmą, ir jis pareiškė, jog dabar, netgi neidamas iš namų, kas dieną Lotarijui duosiąs dingstį pabūti akis į akį su Kamila, o pats dėsiąsis turįs namie kokių nors reikalų, idant žmonai nekiltų įtarimas, jog tai gudrybė.

Taip prabėgo daug dienų, ir Lotarijas, nė žodžio netardamas Kamilai, tikino Anselmą, jog tolydžio ją šnekinąs, bet nė sykio nesugebėjęs palenkti ją į bloga ir jog ji nedavusi jam nė menkiausios vilties, netgi priešingai — pagrasinusi viską pasakysianti vyrui, jeigu jis, Lotarijas, neišsižadėsiąs savo negerų ketinimų.

— Puiku,— tarė Anselmas,— ligi šiolei Kamila gražiai spyrėsi žodžiams, o dabar pažiūrėsime, ar išgalės ji atsispirti darbams. Rytoj pat duosiu tau du tūkstančius aukso eskudų, kuriuos tu pasiūlysi jai ir net padovanosi, ir dar du tūkstančius, idant nupirktumei brangenybių jai suvilioti: mat visos moterys, ypačiai gražios, nors ir kokios būtų dorybingos, baisiai mėgsta puoštis ir dailiai atrodyti. Ir jeigu ji atsispirs ir šiai pagundai, mano noras pagaliau bus patenkintas, ir aš tau daugiau nebeįkyrėsiu.

Lotarijas atsakė, jog, pradėjęs darbą, stengsis jį užbaigti, nors puikiai supranta, kad tik veltui iššvaistys jėgas ir galų gale patirs pralaimėjimą.

Rytojaus dieną jis gavo keturis tūkstančius eskudų, o drauge — keturis tūkstančius bėdų, nes niekaip negalėjo sugalvoti, ką dar būtų įmanoma primeluoti, bet pagaliau sumanė pasakyti, jog Kamila tokia pat abejinga dovanoms ir pažadams kaip ir liaupsėms ir jog nesą ko veltui švaistyti jėgų, nes tik tuščiai gaištamas laikas.

Tačiau likimas kitaip viską surikiavo: Anselmas, kaip paprastai Lotariją ir Kamilą palikęs vienus, užsidarė gretimame kambaryje ir pro rakto skylutę ėmė žiūrėti ir klausytis, ką juodu šneka, ir, pastebėjęs, jog daugiau nei per pusvalandį Lotarijas nė žodžio nepasakė Kamilai, o ir nebūtų pasakęs, jeigu drauge su ja ir šimtmetį būtų praleidęs, jisai sumetė, kad visi Kamilos atsakymai, girdėti iš draugo,— grynų gryniausias prasimanymas ir melas. Ir idant galutinai tuo įsitikintų, jis išėjo iš kambario ir, pasivadinęs Lotariją į šalį, paklausė, kas nauja ir kaip nusiteikusi Kamila.

Lotarijas pareiškė, jog daugiau nė piršto nepajudinsiąs, nes josios atsakymai esą tokie griežti ir atžarūs, kad jam pristigsią drąsos iš naujo ją kalbinti.

— Ak Lotarijau, Lotarijau! — sušuko Anselmas.— Kaip prastai tu vykdai savo priedermę ir kaip menkai pateisini mano begalinį pasitikėjimą! Ką tiktai aš stebėjau tave pro skylutę, kurion kišamas štai šitas raktas, ir pats mačiau, jog tu nė žodžiu nepersitarei su Kamila. Iš to aš darau išvadą, kad tu apskritai nesi su ją ja kalbėjęs, ir jeigu taip yra iš tikrųjų,— o taip, be abejo, yra,— kodėl gi tu mane apgaudinėji ir kodėl savuoju vylium atimi iš manęs galimybę kitoniškai patenkinti savo norą?

Anselmas nieko daugiau nepasakė, bet ir to pakako, kad Lotarijas susigėstų ir sumištų, ir jis, kaltinimą melu palaikęs savo garbės įžeidimu, prisiekė Anselmui, jog nuo šiolei kuo nuoširdžiausiai stengsis patenkinti draugo norą ir nebemeluoti,— tuo Anselmas galėsiąs pats įsitikinti, jeigu jam būsią įdomu pasekti juodu su Kamila, nors dabar jau nebeprireiksią taip uoliai jųdviejų stebėti, nes jisai ketinąs imtis darbo su tokiu uolumu, kad beregint išsisklaidysią bet kokie įtarimai.

Anselmas patikėjo draugu ir, idant šis galėtų veikti laisvai ir nevaržomai, sumanė savaitei išvažiuoti iš namų pas bičiulį, kuris gyveno kaime ne per toliausia nuo miesto ir kuris, iš anksto jo piprašytas, kad Kamilai vyro išvykimas nepasirodytų keistas, primygtinai kvietė jį svečiuosna.

Ką tu darai, nedalingasis ir neįžvalgusis Anselmai? Ką tu sau rengi? Ko sieki? Pagalvoki, juk tu darai sau bloga, rengi sau pražūtį ir sieki nešlovės.

Dora tavoji žmona Kamila, gyveni su ja ramybėje ir santarvėje, niekas tau netrukdo mėgautis jos draugija, josios mintys neina toliau šių namų sienų: tu — josios dangus šioje žemėje, josios troškimų viršūnė, josios svajonių išsipildymas, matas, kuriuo matuojama josios valia, visame kame paklusni tavajai ir dangaus valiai.

Taigi, jeigu josios grožis, garbė, dorumas ir kuklumas atveria tau savo slėpiningąsias gelmes, idant kaip niekur nieko naudotumeis visais jų turtais, kokių tik gali pageidauti, kam gi tau raustis į gylį ir ieškoti naujų klodų, kame glūdi naujų, niekada neregėtų lobių telkiniai, juo labiau kad gresia pavojus, jog viskas gali sugriūti, nes, šiaip ar taip, juk viską laiko nepatvarūs silpnos josios prigimties ramsčiai?

Įsidėmėki: kas siekia neįmanomų dalykų, visai pamatuotai negauna nė įmanomų, kaip tatai dar geriau yra pasakęs poetas:

Ieškau gyvasties mirty,
Ieškau ligoje sveikatos,
Kelio iš užburto rato,
Laisvės tolimoj tremty,
Mulkių sambūry Sokrato.

Bet lemtis rūsti neklausia,
Ko geidaučiau pirmučiausia,
Sutarė ji su dangum:
To, kas širdžiai man brangu,
Amžių dienoje negausiu.

Rytojaus dieną Anselmas išvažiavo į kaimą, Kamilai pareiškęs, kad, jam išvykus, Lotarijas tolydžio ateisiąs žiūrėti namų ir pietauti ir kad ji turinti rūpintis juo lygiai taip, kaip rūpinasi vyru.

Kamila, kukli ir dorybinga moteris, susisielojo ir, nepatenkinta vyro paliepimu, atsakė, jog būsią negražu, jeigu, Anselmui išvykus, kas nors sėdėsiąs jo vietoje prie stalo, o jeigu jis nesikliaująs josios gebėjimais tvarkytis namuose, tegul šįsyk ją išbandąs ir įsitikinsiąs, kad ir su didesniais darbais ji galinti susidoroti.

Anselmas atrėmė, jog tokia esanti jo valia, o ji privalanti tik nulenkti galvą ir klausyti.

Kamila tarė, jog taip ir darysianti, nors ir atkala širdimi.

Anselmas išvažiavo, o rytojaus dieną atėjo Lotarijas, ir Kamila priėmė jį maloniai, bet santūriai; apskritai ji vengė pasilikti su juo prie keturių akių ir visados vaikščiojo apsupta tarnų bei tarnaičių, o dažniausiai su ja būdavo kambarinė Leonela, kurią ji itin mylėjo, nes nuo mažumės drauge augo tėvų namuose ir, tekėdama už Anselmo, pasiėmė ją su savimi.

Pirmąsias tris dienas Lotarijas nieko nepasakė Kamilai, nors ir turėjo progų, kai tarnai, nukraustę stalą, šeimininkės parikiavimu išeidavo skubomis pavalgyti; negana to, Leonelai buvo liepta pietauti anksčiau ir nesitraukti nuo jos nė per žingsnį; tačiau Leonela, kuriai galvoj buvo vien smagybės, tą laiką ir dingstį panaudodavo savo malonumams ir ne visada vykdydavo ponios įsakymą, netgi priešingai — palikdavo juos vienus du, lyg taip jai ir būtų buvę įsakyta.

Tačiau kuklus Kamilos elgesys, jos veido griežtumas, ori laikysena atimdavo Lotarijui žadą; vis dėlto begalinis Kamilos dorybingumas, atimantis žadą Lotarijui, išėjo jiedviem ne tiek į gera, kiek į bloga, nes jeigu lūpos būdavo be žado, protas duodavo valią vaizduotei, turė-

damas progą palengva mėgautis neprilygstamomis josios dvasios ir kūno grožybėmis, kurios būtų galėjusios įkvėpti meilę net marmurinei statulai, o ką jau kalbėti apie gyvą širdį.

Tokiomis progomis ir valandėlėmis, užuot kalbėjęs, Lotarijas tik žiūrėdavo į ją ir mintydavo, kaip verta ji meilės; ir ši mintis pamažėl stūmė iš širdies atsidavimą Anselmui, ir tūkstančius kartų ketino jis palikti miestą ir bėgti ten, kur Anselmas jo neregėtų, o jis pats neberegėtų Kamilos, tačiau saldi palaima, kuri apimdavo į ją bežiūrint, laikė jį sukausčiusi ir neleido niekur eiti.

Sukaupęs jėgas, jis grūmėsi su savimi, stengdamasis nuslopinti ir užgniaužti tą malonų jausmą, kuris traukte traukė jį grožėtis Kamila; pats vienas būdamas, tikino save, jog tai beprotybė; vadino save netikusiu draugu ir netgi netikusiu krikščioniu; samprotavo ir lygino save su Anselmu, bet visi išprotavimai tik patvirtindavo mintį, jog kaltinti dera Anselmo paikumą ir pernelyg didelį pasitikėjimą savimi, o ne jo, Lotarijo, neištikimybę, ir jog jeigu Dievas pateisintų jo poelgį, kaip pateisintų žmonės, jam nebūtų ko bijoti atpildo už savo nuodėmę.

Galop Kamilos žavesys ir dorybingumas, taipgi proga, tyčiomis jam pakišta paties neišmanėlio vyro, perniek pavertė Lotarijo ištikimybę; ir jis, Anselmui išvykus, tris dienas be atlydos tramdęs savo jausmus, pamiršo viską ir, klausydamas vien širdies balso, taip karštai ir tokiais aistringais žodžiais prašneko Kamilai apie savo meilę, kad ji nustėro, pasikėlė nuo kėdės ir, nieko jam neatsakiusi, nuėjo į savo kambarį...

Tačiau tas šaltumas neužblėsino Lotarijui vilties, nes viltis visados gimsta drauge su meile, netgi priešingai — jis užsidegė dar karštesne aistra, o Kamila, niekad to nesitikėjusi iš Lotarijo, nebežinojo ką daryti; ir, tarusi sau, jog nesaugu ir nepadoru duoti jam dingstį ir progą dar sykį prabilti apie savo jausmus, ryžosi pasiųsti pas Anselmą — ir tą patį vakarą pasiuntė — tarną su štai šitokiu laišku:

XXXIV PERSKYRIMAS

KUR TOLIAU PASAKOJAMA NEAPDAIRAUS SMALSUOLIO NOVELĖ

„Paprastai sakoma, jog netinka palikti kariaunos be karvedžio ir tvirtovės — be komendanto, o aš pasakysiu, kad juo labiau netinka jauną žmoną palikti be vyro, jeigu to nereikalauja kokios nors ypatingos aplinkybės. Man taip slogu be jūsų ir toks nepakenčiamas šis išsiskyrimas, jog jeigu veikiai nepargrįšite, turėsiu persikelti pas tėvus ir jūsų namus palikti be priežiūros, nes tasai, kurį palikote manęs prižiūrėti,— jeigu jam iš tiesų patikėta mano priežiūra,— manding labiau rūpinasi savo malonumais negu tuo, kas jums priklauso; jūs, būdamas išmintingas žmogus, ir šiaip mane suprasite, ir man nebūtina ir netgi nedera nieko daugiau sakyti".

Gavęs tą laišką, Anselmas padarė išvadą, jog Lotarijas jau ėmėsi karo veiksmų ir jog Kamila, matyt, laikosi taip, kaip jisai, Anselmas, pageidauja; ir, be galo džiaugdamasis tokiomis naujienomis, paliepė žodžiu Kamilai persakyti, kad ji nieku būdu nepaliktų namų, nes jisai netrukus pargrįšiąs.

Anselmo atsakymas nustebino Kamilą, ir ji dar labiau suglumo, nes būti namuose bijojo, keltis pas tėvus nedrįso: namuose grėsė pavojus josios garbei, o keldamasi nusižengtų vyro įsakymui.

Galop ji pasirinko blogesnę dalią, tai yra pasiliko namie pasiryžusi nevengti Lotarijo draugijos, idant tarnai neapkeltų jos kalbomis, ir dabar ji jau gailėjosi parašiusi vyrui tokį laišką: būgštavo, kad jis kartais nepamanytų, jog Lotarijui ji pasirodžiusi šiek tiek lengvabūdė ir jog tai paskatinę jį peržengti padorumo ribas.

Tačiau, kliaudamasi savo dorybingumu, ji dėjo viltis į Dievą ir savo sveiką protą, o sveikas protas patarė jai nesileisti su Lotariju į kalbas, nors ir ką jisai sakytų, ir ničnieko nerašyti vyrui, kad neužduotų jam širdies ir nesukeltų nesutarimų; negana to, ji jau ėmė svarstyti, kaip galėtų pateisinti Lotariją, kai Anselmas pasiteiraus, kas paskatino ją rašyti aną laišką.

Apnikta tokių minčių, veikiau taurių nei įžvalgių ir išganingų, rytojaus dieną ji klausėsi Lotarijo, o šis prašneko su tokiu įkarščiu, jog susvyravo Kamilos stiprybė, ir josios kuklumui teko skubėti į pagalbą akims, idant jose neatsispindėtų kas nors panašaus į meilingą užuojautą, jos širdy sužadintą Lotarijo ašarų ir kalbų.

Lotarijas visa tai pastebėjo, ir visa tai dar labiau kurstė jo aistrą.

Galop jam pasirodė pats metas, naudojantis Anselmo išvykimu, suglausti apsiausties žiedą aplink tą tvirtovę, puolė jos savimeilę, liaupsindamas grožį, nes galinguosius gražuolių tuštybės kuorus visų greičiausiai įveikia ir sulygina su žeme pati tuštybė, bylojanti meilikautojų lūpomis.

Ir tikrai, netausodamas kovinių užtaisų, jis taip sumaniai pasikasė po josios dorybės uola, jog jeigu Kamila būtų buvusi netgi nulieta iš bronzos, vis tiek būtų neatsilaikiusi.

Lotarijas verkė, maldavo, žadėjo, meilikavo, reikalavo ir apsimetinėjo taip jausmingai ir pažiūrėti taip nuoširdžiai, kad pagaliau Kamilos drovumas susvyravo, ir jis laimėjo pergalę, kurios mažiausiai tikėjosi ir labiausiai trośko.

Pasidavė Kamila, pasidavė. Ir ko čia stebėtis, jei tokie silpni pasirodė net Lotarijo draugystės saitai? Šis pavyzdys aiškiai rodo, jog meilės aistrą įmanoma nugalėti tiktai bėgant nuo jos ir jog niekam nevalia grumtis su tokiu galingu priešu, nes jo žmogiškajai galiai įveikti reikia nežemiškos galios.

Viena tik Leonela žinojo apie savo ponios nuopuolį, nes to nuslėpti nuo jos nesugebėjo abu neištikimi draugai, ta nauja įsimylėjėlių pora.

Lotarijas nepasakė Kamilai nei Anselmo sumanymo, nei to, kad patsai vyras sudarė jam sąlygas žengti tą žingsnį, idant ji nesuabejotų jo meile ir nepamanytų, jog atsitiktinai, netyčia, o ne savo noru jis pavergė jos širdį.

Po kelių dienų Anselmas grįžo namo ir nepastebėjo, kad jau nebėra to, ką jis mažiausiai vertino ir labiausiai brangino.

Tuojau pat jis nuskubėjo pas Lotariją ir rado jį namie. Juodu apsikabino, ir Anselmas pasiteiravo, kas nauja ir kas jam skirta: gyventi ar mirti.

— Nieko nauja tau nepasakysiu, o mielasai Anselmai,— atitarė Lotarijas,— juk ir pats žinai, jog tavoji žmona pelnytai gali būti visų ištikimų žmonų pavyzdys ir vainikas. Žodžiai, kuriuos jai kalbėjau, nuėjo vėjais, mano pažadų ji nepaisė, dovanų nepriėmė, iš veidmainingų mano ašarų nuoširdžiai pasijuokė.

Žodžiu tariant, Kamila — tai grožio viršūnė, sąžiningumo matas, pilna ji taurumo, kuklumo ir visokeriopų dorybių, kurios kiekvienai godotinai moteriai teikia laimę ir garbę.

Atsiimki savo pinigus, bičiuli, štai jie, man jų neprireikė, nes

Kamilos dora nepaperkama tokiomis niekystėmis kaip dovanos ir pažadai.

Džiaukis, Anselmai, ir nesiimki naujų išbandymų; tu sausas išbridai iš jūros dvejonių ir įtarimų, kuriuos paprastai sukelia ir gali sukelti žmonos, tad nesileiski vėlei į bedugnį naujų pavojų vandenyną ir nepaveski kitam vairininkui bandyti, ar ganėtinai geras ir tvirtas laivas, Dievo tau duotas perplaukti šios žemės vandenis,— verčiau tarki sau, jog saugiai pasiekei tykų užutekį, nuleiski blaivaus proto inkarą ir lauki, kol iš tavęs bus pareikalauta grąžinti skolą, kurią sumokėti privalu net prakilniausiems iš prakilniausiųjų.

Didžiai apsidžiaugė Anselmas, girdėdamas Lotarijo žodžius, ir patikėjo jais, lyg tai būtų buvusi orakulo pranašystė; vis dėlto jis paprašė bičiulį neapleisti pradėtojo darbo — bent jau įdomumo ar pramogos dėlei,— juo labiau kad nuo šiolei nebereikėsią dėti tokių didelių pastangų: jis, Anselmas, tiek tepageidaująs, kad Lotarijas parašytų eiles, kuriose Chloros vardu pašlovintų Kamilą, o jis užsiminsiąs Kamilai, jog Lotarijas įsimylėjęs vieną damą, bet apdainuojąs ją tuo vardu, idant apsergėtų josios garbę nuo piktų liežuvių, kaip to reikalaujančios gero tono taisyklės; o jeigu Lotarijas nenorėsiąs apsisunkinti eilių rašymu, jis pats jas sudėsiąs.

— Ne, to nereikės,— atitarė Lotarijas,— nes Mūzos ne taip jau manęs šalinasi, kad kartą kitą per metus neaplankytų. Papasakoki Kamilai, ką dabar pasakojai apie tariamą mano įsimylėjimą, o eiles aš parašysiu, jei ir ne tokias gražias, tai bent visų gražiausias iš tų, kurias gebėčiau sukurti.

Taip ir sutarė abu draugai — neapdairusis ir išdavikas; Anselmas, parėjęs namo, paklausė Kamilą to, ko ji, jau kiek tuo nustebusi, taip ilgai nebuvo klausiama: kokia dingstimi ji parašiusi jam aną laišką. Kamila atsakė, kad jai pasirodę, lyg Lotarijas elgiąsis su ja kiek laisviau nei tada, kai Anselmas buvęs namuose, bet vėliau susizgribusi klystanti ir dabar mananti, jog per daug paleidusi vaizduotę, nes Lotarijas jos lenkiąsis ir vengiąs būti su ja prie keturių akių.

Anselmas patarė jai mesti šalin šiuos įtarimus, nes, kaip jam žinoma, Lotarijas įsimylėjęs vieną kilmingą miesto mergelę, kurią apdainuojąs Chloros vardu, o jeigu ir nebūtų įsimylėjęs, galinti neabejoti Lotarijo dorumu ir ištikima jųdviejų draugyste.

Ir jeigu Lotarijas nebūtų Kamilos perspėjęs, kad jo meilė Chlorai esanti tariama ir kad jisai tyčia papasakojęs tai Anselmui, idant turėtų dingstį kartkarčiais eilėmis pašlovinti Kamilą, ji tikriausiai

būtų pakliuvusi į negailestingus pavyduliavimo raizgus, tačiau, iš anksto pertarta, ji nėmaž nesusikrimto išgirdusi nemalonią naujieną.

Rytojaus dieną, po pietų, kai jie trise sėdėjo prie stalo, Anselmas paprašė Lotariją paskaityti vieną kitą dalykėlį, parašytą jo mylimosios Chloros garbei, o kadangi Kamila vis tiek jos nepažįstanti, galįs drąsiai skaityti ką tinkamas.

— O kad ir pažinotų, aš vis tiek nieko neslėpčiau,— atsakė Lotarijas.— Kai įsimylėjėlis liaupsina savo damos grožį ir prikiša jai žiaurumą, tuo jis nė kiek nepakenkia jos geram vardui; šiaip ar taip, šit sonetas, kurį vakar sukūriau nedėkingosios Chloros garbei:

SONETAS

Tyloj nakties gūdžios, kai nusiveikę
Saldžius sapnus sapnuoja mirtingieji,
Didžius vargus menkon našton sudėjęs,
Kloridei ją ir Viešpačiui įteikiu.

Tada, kai, rytmečiu pakilus veikiai,
Vartus rausvuosius saulė pastūmėja,
Aš sunkiai dūsauju ir gėlą lieju,
Ir vėlei skaudžią dalią savo keikiu.

Kai saulė iš auksinio savo sosto
Spiečius strėlių ugninių žemėn leidžia,
Aš laistau ašaromis skausmą baisų.

Ir vėl naktis, ir vėl nėra kas guostų;
Skundžiuos be galo, kančios širdį žeidžia:
Jų nei Kloridė, nei dangus nepaiso.

Sonetas labai patiko Kamilai, o dar labiau — Anselmui, kuris jį pagyrė ir pasakė, jog toji dama turbūt be galo žiauri, jei neatsiliepia į tokius nuoširdžius jausmus.

O Kamila paklausė:

— Vadinasi, visa tai, ką sako įsimylėję poetai,— teisybė?

— Kaip poetai, jie nesako teisybės,— atitarė Lotarijas,— bet kaip įsimylėjėliai visados esti tiek drovūs, tiek teisingi.

— Be abejo,— pritarė Anselmas, trokšdamas paremti Lotariją,

kad jo žodžiai Kamilai pasirodytų svaresni, bet Kamila buvo taip įsimylėjusi Lotariją, jog nė nepastebėjo Anselmo gudrybės.

O kadangi visa, kas buvo Lotarijo, teikė jai malonumą, ir, be to, ji žinojo, kad jo godos ir eilės skirtos jai vienai ir kad tikroji Chlora — tai ji, paprašė Lotariją paskaityti kitą sonetą ar šiaip kokių eilių, jeigu tik jų turįs.

— Aišku, turiu,— atsiliepė Lotarijas,— tik, man regis, jis ne toks geras kaip pirmasis, arba, teisingiau pasakius, ne toks prastas. Beje, spręskite patys:

SONETAS

Mirštu nedėkingumo paragavęs
Ir nei mirtim, nei tuo neabejoju,
Jog mirštu štai grūžty prie tavo kojų,
Tiek metų tau ištikimai tarnavęs.

Į užmiršties tolybę nukeliavęs,
Gyvybės, meilės ir šlovės nustojęs,
Regėsiu, kaip širdy man spinduliuoja
Įamžintojo veido akys žavios.

Šią šventenybę saugau aš tai dienai,
Kai pražudys mane ištikimybė,
Užgrūdinta tavos rūstybės mostų.

Bėda jūreiviui, kai, išplaukęs vienas,
Toli grėsmingoje nakties platybėj
Nemato niekur nei žvaigždžių, nei uosto.

Anselmas ir antrąjį sonetą pagyrė kaip ir pirmąjį, ir taip grandis po grandies kalė sau nešlovės grandinę, kuria tolydžio kaustė save ir raizgė, nes kuo labiau Lotarijas plėšė jam šlovę, tuo jautėsi jis tikresnis savo šlove; taipgi ir Kamila laiptas po laipto leidosi savo negandos bedugnėn, o vyrui atrodė, kad ji kyla dorybės ir garbės viršūnėn.

Kartą, būdama viena su kambarine, Kamila jai tarė:

— Man gėda, mieloji Leonela, kad aš taip menkai save įvertinau ir taip greitai savo valia atidaviau širdį Lotarijui, o juk galėjau ir

nesiskubinti. Baisu, jeigu jisai ims mane smerkti už nuolaidumą ar lengvapėdiškumą, nepagalvojęs, kokia ūmi buvo jo aistra, jog nesugebėjau jai atsispirti.

— Nesisielokit, ponia,— atsakė Leonela,— didelio čia daikto: jei dovana tikrai gera ir savaime vertinga, jos vertė nė kiek nesumažėja, nors ir būsim pasiskubinę ją duoti. Juk ne veltui sakoma: kas greitai duoda — duoda dvigubai.

— Bet sakoma ir kitaip,— tarė Kamila: — Pigiai pirkęs, neilgai tesidžiaugsi.

— Ši patarlė jums netinka,— paprieštaravo Leonela,— juk meilė, kaip esu girdėjusi, čia padebesiais skrajoja, čia žemėn nusileidžia, su tuo lekia kaip vėjas, su anuo vos ne vos stumiasi, vienus atvėsina, kitus uždega, vienus sužeidžia, kitus žudo, jos geismai staiga pašoka ir tą pačią akimirką nuslūgsta ir sunyksta, rytą ji apgula tvirtovę, o vakare tvirtovė jau paimta, nes nėra tokios galios, kuri įmanytų jai atsispirti.

O jeigu taip, ko gi jūs būgštaujat, ko bijot? Juk ir Lotarijui, matyt, nutiko tas pats, nes, norėdama judu nugalėti, savo ginklu meilė pasirinko mano pono kelionę. Ir tai, ką buvo sumaniusi meilė, turėjo neišvengiamai įvykti kaip tik tuo metu, kai nebuvo Anselmo, nes, jam esant, visas žygis būtų nuėjęs vėjais: juk geriausia meilės norų vykdytoja — proga... Meilė visados naudojasi proga, o ypačiai pradėdama kokį darbą.

Visa tai aš žinau daugiau iš patirties nei iš girdų, kada nors pasipasakosiu jums apie save, ponia, juk aš irgi ne akmeninė, o ir amžius ne tas, kad sėdėčiau rankas sudėjusi. Juo labiau, ponia Kamila, juk ne taip jau greitai jam pasidavėt ir nusilenkėt, pirmiausia iš Lotarijo žvilgsnių, dūsavimų, kalbų, pažadų ir dovanų pasistengėt pažinti visą jo dvasią, ir jo dorybės įtikino jus, kad jisai vertas jūsų meilės. O jeigu jau taip, nekvaršinkit sau galvos tomis menkomis ir baimingomis mintimis, įsiteikit, jog Lotarijas gerbia jus ne ką mažiau, nei jūs gerbiat jį: jisai džiaugiasi laimingas ir patenkintas, kad pakliuvot į meilės raizgus, kurie prideda jums garbės ir godonės, ir įsidėmėkit, jog jam priskirtinos ne tik keturios S, kaip sakoma, privalomos kiekvienam lemtam įsimylėjėliui, tai yra jisai sumanus, stropus, slaptingas ir savas, bet ir visos abėcėlės raidės...

Jeigu netikit, paklausykit, aš jums pasakysiu tą abėcėlę iš atminties. Kiek suprantu ir galiu spręsti, jisai atviras, buklus, dosnus, elegantiškas, fatališkas, gražus, herojiškas, ištikimas, jautrus, kilmingas, lipš-

nus, mandagus, narsus, orus, pastovus, riteriškas, paskui eina keturios S, toliau — šaunus, turtingas, ugningas, viengungis. Z ir Ž, kaip C ir Č, čia netinka, labai jau negražios raidės.

Kambarinės abėcėlė pralinksmino Kamilą, ir ji tarė sau, jog Leonela kur kas geriau išmano meilės dalykus, nei sakosi; ir tada Leonela prisipažino ir atskleidė Kamilai, kad mylisi su vienu to paties miesto kilmingu jaunikaičiu, ir Kamila sutriko persigandusi, jog iš tos pusės josios garbei gali grėsti didžiausias pavojus. Ir ji paklausė, ar toli juodu nuėję.

Nėmaž nesivaržydama, gana begėdiškai kambarinė atsakė, jog toliau nueiti vargu ar įmanoma. Juk taip visados ir būna: vos šeimininkė padaro riktą, kambarinė beregint pameta sarmatą ir, matydama ponią suklupus, nuslysta pati ir nė kiek nesidrovi, kad visiems tai žinoma.

Kamilai nieko kita nebeliko, kaip prašyti Leonelą neprasitarti savo mylimajam apie josios reikalus, o savo žygius laikyti paslapty, kad Dieve gink nesužinotų Anselmas ir Lotarijas.

Leonela pažadėjo, kad taip ir darysianti, bet tesėjo žodį taip nerūpestingai, jog išsipildė Kamilos baimė, kad per ją neteksianti gero vardo, nes įžūlioji begėdė Leonela, matydama, jog ponia elgiasi kitoniškai nei anksčiau, ir būdama tikra, kad, užtikusi ją su meilužiu, ponia vis tiek josios neišduos, išdrįso atsivesti ir įsileisti jį į namus,— tai viena pragaištingųjų nuodėmės pasekmių: nupuolusios ponios tampa savo tarnaičių vergėmis ir būna priverstos dangstyti jų nešvankybes ir begėdystes...

...Taip nutiko ir Kamilai, kuri ne kartą ir ne du užklupo Leonelą su jaukintiniu viename savo namų kambaryje ir ne tik nedrįso jos pabarti, bet pati padėjo jį slėpti ir stengėsi iš paskutiniųjų, kad jo nepamatytų Anselmas. Tačiau, nepaisant visų pastangų, Lotarijas kartą pamatė jį apyaušriu išeinant iš Anselmo namų; nežinodamas, kas jis toks, iš pradžių tarė sau, kad jam vaidenasi, bet, išvydęs, jog tasai, apdairiai ir rūpestingai užsidangstęs ir įsisupęs į apsiaustą, sėlina, atsisakė savo naivios minties ir griebėsi kitos, kuri būtų visus pražudžiusi, jeigu Kamila nebūtų radusi išeities.

Tokiu ankstyvu metu pamatęs iš Anselmo namų išeinant vyriškį, Lotarijas net nepagalvojo, kad šis lankėsi pas Leonelą,— jis ir pamiršo, jog pasaulyje esama tokios Leonelos. Jis nė nesuabejojo, kad ir tam žmogui, kaip ir jam, Kamila buvo lengvai prieinama,— šit kokių pasekmių turi puolusios žmonos neištikimybė: josios dora nebetiki net

mylimasis, kuris maldavimais ir pažadais palenkė ją atsiduoti, o paskui jau neabejoja, kad ji dar lengviau atsiduoda kitam, ir menkiausią įtarimą laiko neginčijama tiesa.

Tą akimirksnį Lotarijui turbūt paseko galva ir išgaravo paskutiniai lašeliai proto, nes, apkvaitintas pašėliškai krūtinę deginančio pavydo, kruvinai trokšdamas atkeršyti Kamilai, niekuo jam nenusikaltusiai, nieko geresnio nei gudresnio nesugalvojo kaip be atodairos pulti pas Anselmą, dar iš patalo neatsikėlusį, ir taip jam išdrožti:

— Žinoki, Anselmai, jau kelintą dieną grumiuosi su savimi ir vos valdausi tau nepasakęs to, ko negaliu ir neturiu teisės nuo tavęs slėpti. Žinoki, tvirtovė, vadinama Kamila, jau pasidavė ir pasirengusi priimti visas mano sąlygas; ir aš nesiskubinau atskleisti tau teisybės tik todėl, jog norėjau įsitikinti, kad tai ne paprasčiausias moteriškas užgaidas ir kad ji neketina manęs išbandyti ir pažiūrėti, ar tikrai nuoširdūs mano meilės žodžiai, kuriuos tavo pageidavimu pradėjau jai kalbėti.

Taipgi tariau sau, kad jei Kamila tokia, kokia jai pridera būti ir kokia mudu abu ją laikome, ji tau praneš apie mano meilinimąsi, bet, matydamas ją delsiant, supratau, jog žodis josios tvirtas, o ji pažadėjo artimiausiu laiku, kai tik vėl išvažiuosi, paskirti man pasimatymą tame kambaryje, kur saugai savo drabužius ir brangenybes (ir tikrai ten juodu su Kamila paprastai susitikdavo); vis dėlto nenorėčiau, kad tu karštosiomis griebtumeis keršto, nes kol kas nusidėta tik mintimis, ir, galimas daiktas, ligi tol, iki bus nusidėta veiksmu, Kamilos mintys pakryps kita linkme, ir nuodėmingas užmačias išstums atgaila.

Taigi, kadangi visada ar kone visada tu klausydavai mano patarimų, paklausyki dar vieno, kurį dabar tau duosiu, ir įsidėki jį galvon, idant, pats viską pamatęs ir blaiviai apsvarstęs, galėtum nedvejodamas pasielgti kaip tinkamas.

Apsimeski, jog išvyksti kaip anąsyk dviem ar trims dienoms, ir pasislėpki aname kambaryje, kur, užsiglaudus tarp kilimų ir kitokių daiktų, tau bus labai patogu sekti, ir tuomet mudu abu savo akimis pamatysime, ko siekia Kamila. Ir jeigu ji ketina sulaužyti ištikimybę (o ko nors kita tikėtis būtų bergždžia), tapsi nebyliu, išmintingu ir apdairiu budeliu, baudžiančiu už savo garbės įžeidimą.

Lotarijo žodžiai nustebino, apstulbino ir pribloškė Anselmą, nes jis tuo metu kuo mažiausiai tikėjosi juos išgirsti — jau buvo tikras, jog Kamila atrėmė apgaulingus Lotarijo puolimus, ir džiūgaudamas šventė pergalę.

Jis ilgokai tylėjo nepakeldamas akių nuo žemės ir galop tarė:

— Lotarijau, tu pasielgei kaip tikras draugas. Aš būtinai paklausysiu tavo patarimo. Daryk, kaip sau žinai, tik saugok paslaptį, kaip ir pridera tokiu nenumatytu atveju.

Lotarijas davė žodį, bet, vos pasišalinęs, ėmė graudžiai apgailestauti, jog viską jam pasakė, nes per vėlai susiprotėjo, kaip kvailai pasielgė: juk pats galėjo atkeršyti Kamilai, tik, aišku, ne taip žiauriai ir negarbingai.

Jis keikė save už nenuovoką, smerkė už lengvapėdiškumą ir nesižinojo, ko griebtis, kad atitaisytų klaidą ir rastų protingą išeitį.

Galop jis ryžosi prisipažinti Kamilai, o kadangi ištaikyti tam progą nebuvo sudėtinga, tą pačią dieną susitiko su ja prie keturių akių, ir ji, vos įsitikinusi, kad niekas jų nesiklauso, jam tarė:

— Žinai, mielasis Lotarijau, man taip maudžia ir gelia širdį, kad, rodos, tuoj ims ir plyš iš skausmo, o jeigu neplyš, bus tikras stebuklas. Matai, Leonela gėdos nebeturi, taip suįžūlėjo, kad kiauras naktis praleidžia namuose užsidariusi su meilužiu, kenkdama mano geram vardui, nes kiekvienas, kas mato jį paryčiais išeinant iš mano namų, turi rimtą pagrindą suabejoti mano garbe...

Ir skaudžiausia, jog aš negaliu nei nubausti jos, nei pabarti,— toji aplinkybė, kad ji žino mudviejų paslaptį, surakina man lūpas, neleisdama nė užsiminti apie jos darbelius, ir man baugu daros, kad nebūtų kokios bėdos.

Kamilai šitaip šnekant, Lotarijui iš pradžių dingtelėjo, kad ji prasimanė visa tai akims apdumti — girdi, jo matytas vyriškis lankąsis anaiptol ne pas ją, o pas Leonelą, bet, regėdamas ją verkiant, sielvartaujant ir meldžiant pagalbos, patikėjo, kad ji sako teisybę, o patikėjęs didžiai susigėdo ir ėmė gailėtis savo pasielgimo.

Bet, šiaip ar taip, jis paprašė Kamilą nesisieloti ir pažadėjo imtis priemonių ir sudrausti suįžūlėjusią Leonelą.

Po to Lotarijas prisipažino, jog, sukurstytas pašėliško pykčio ir pavydo, viską papasakojęs Anselmui ir jog tasai, kaip juodu sutarę, pasislėpsiąs drabužinėje, idant savo akimis įsitikintų josios neištikimybe.

Jis meldė atleisti jam šią beprotybę ir patarti, kaip atitaisyti bėdą ir laimingai išeiti iš to painaus labirinto, kur atsidūręs per savo paikumą.

Kamila pasibaisėjo Lotarijo prisipažinimu ir įtūžusi pratrūko pa-

grįstai priekaištauti, barti ir gėdyti, kad esąs tokios blogos nuomonės apie ją ir kad taip paikai ir netikusiai nusprendęs elgtis.

Tačiau, kadangi moters protas iš prigimties daug buklesnis nei vyro tiek geriems, tiek blogiems darbams (nors ir neprilygsta jam, prireikus nuosekliai dėstyti mintis), Kamila akimoju sugalvojo, kaip išbristi iš tos, rodos, neišbrendamos bėdos, ir paliepė Lotarijui pasistengti, kad rytojaus dieną Anselmas pasislėptų sutartoje vietoje, nes jai dingtelėjo gauti naudos iš tų slėpynių, idant vėliau juodu galėtų niekieno netrukdomi mėgautis meile...

Ir, ligi galo neatskleisdama savo ketinimų, perspėjo, kad, Anselmui pasislėpus, turėsiąs ateiti, Leonelos pašauktas, ir atsakinėti į klausimus, kaip būtų atsakinėjęs neįtardamas, jog Anselmas jo klausosi.

Lotarijas prisispyręs prašė, kad ji pasidalytų savo sumanymu, idant jis galėtų ryžtingiau ir apdairiau imtis reikiamų žygių.

— Jokių žygių imtis tau nereikės,— tarė Kamila.— Kartoju: turėsi atsakinėti į mano klausimus, ir tiek.

Kamila nenorėjo tuo tarpu pasakoti, ką sumaniusi, nuogąstaudama, kad Lotarijas atmes josios planą, kuris jai atrodė labai vykęs, ir ims planuoti ir kurti ką nors nevykusio.

Taip ir išėjo Lotarijas, nieko nepešęs, o rytojaus dieną Anselmas apsimetė išvykstąs kaiman pas draugą, bet veikiai sugrįžo ir pasislėpė, ir tai buvo visai nesunku, nes Kamila ir Leonela tyčiomis pakišo jam gerą progą.

Taigi Anselmas pasislėpė, perimtas tokio jaudulio, kokį, kaip galima įsivaizduoti, turėtų patirti žmogus, kuris tikisi savo akimis pamatyti čia pat trypiant jo garbę, pagrobiant iš panosės didžiausią lobį, o tokiu lobiu jis laikė savo mylimąją Kamilą.

Tvirtai įsitikinusios ir tikros, kad Anselmas jau pasislėpęs, Kamila ir Leonela įėjo į kambarį, ir, vos peržengusi slenkstį, Kamila giliai atsiduso ir tarė:

— Ak mieloji Leonela, kol aš dar nepadariau to, ko tau atskleisti nenoriu, idant nesistengtumei man sutrukdyti, verčiau paimki Anselmo durklą, kurio tave prašiau, ir perverki man nedorąją širdį!

Pirmiausia noriu sužinoti, ką tokio įžiūrėjo many įžūlios ir begėdiškos Lotarijo akys, kas paskatino jį taip suįžūlėti, kad jis drįso atidengti tokį šlykštų kėslą, geisdamas pažeminti bičiulį, o man nuplėšti šlovę.

Prieiki prie lango, Leonela, ir jį pašauki: juk, aišku, dabar jisai

stovi gatvėje ir laukia akimirkos savo nedoram sumanymui įvykdyti; bet anksčiau bus įvykdytas manasis — žiaurus, tačiau garbingas.

— Ak ponia! — atsiliepė gerai įmokyta buklioji Leonela.— Ir kam gi jums reikia to durklo? Bene kartais baudžiatės gyvastį atimti arba sau, arba Lotarijui? Betgi ir vienu, ir kitu atveju pražudysit ir šlovę, ir gerą vardą.

Verčiau užgniaužkit nuoskaudą ir neleiskit tam nedorėliui peržengti slenksčio, kai mudvi vienos namuose. Tik pagalvokit, ponia: juk mudvi silpnos moterys, o jisai — vyras, ir dar toks ryžtingas. Ir jeigu jis, galvos netekęs, ateis čionai su tuo savo nelemtu sumanymu, ko gero, anksčiau, nei jūs įvykdysit savąjį, pridarys tokių eibių, kad jums gyventi bus nebemiela.

Kur buvo mano pono Anselmo galva, kad savo namuose davė tokią valią tam akižagai? Sakykim, ponia, jūs jį nužudysit,— manding jūs ir turit tokią mintį,— o kurgi dėsim jo lavoną?

— Kur dėsim, mieloji? — atsiliepė Kamila.— Paliksime Anselmui, tegu pats ir laidoja; man rodos, jis širdį atgaus, žemėmis užberdamas savo nešlovę. Gana, šauk jį, nes, atidėliodama kerštą už man padarytąją skriaudą, aš tarytum nusižengiu ištikimybės įžadui, kurį esu davusi savo vyrui.

Anselmas klausėsi, ir sulig kiekvienu Kamilos žodžiu keitėsi jo nuomonė, o suvokęs, kad ji pasiryžusi nužudyti Lotariją, buvo beišeinąs ir bepasirodąs, idant užkirstų tam kelią, bet, geisdamas pamatyti, kokių vaisių duos toji narsa ir taurus užmojis, susivaldė nusprendęs išeiti paskutinę akimirką ir sulaikyti Kamilą.

Tuo tarpu Kamila apsimetė nualpusi, ir vos tik ji virto ant tenai pat stovinčios lovos, Leonela prapliupo graudžiai verkti ir rypauti:

— Ak, vargeli tu mano! Jaugi tokia mano nedalia, kad štai čia, ant mano rankų, lemta mirti šios žemės dorybės žiedui, ištikimųjų žmonų vainikui, tyrumo įsikūnijimui?..

Ir dar daug panašių dalykų ji prikalbėjo, tad kiekvienas, tai girdėdamas, būtų palaikęs ją gailestingiausia ir ištikimiausia pasaulio tarnaite, o josios ponią — antrąja, jaunikių persekiojamąja Penelope.

Ilgai netrukus Kamila atgavo sąmonę ir atsipeikėjusi tarė:

— Ko gi tu, Leonela, neini kviesti ištikimiausiojo draugo, kokį tik žemė yra nešiojusi ir saulė regėjusi? Greičiau, skubėki, skrieki, lėki, savo delsimu neslopinki mano rūstybės liepsnos, idant teisėtai geidžiamas kerštas nenueitų tuščiais grasinimais ir prakeiksmais.

— Tuoj pakviesiu, ponia,— tarė Leonela,— tik pirmiausia atiduo-

kit man durklą, nes, man išėjus, dar pasidarysit ką nors, kad paskui jūsų artimieji turės verkt ir raudoti visą gyvenimą.

— Būk rami, mieloji Leonela, nieko aš nepasidarysiu,— atsakė Kamila.— Nors, tavo manymu, man būtų paika ir neprotinga ginti savo garbę, betgi aš ne Lukrecija[219], kuri, kaip sakoma, nusižudė, niekuo dėta būdama ir pirma gyvasties neatėmusi savo negandos kaltininkui. Taip, aš numirsiu, jeigu man skirta mirti, bet iš pradžių privalau atkeršyti ir atsilyginti tam, kuris savo įžūlumu, nors ir nedaviau tam dingsties, privertė mane dabar lieti ašaras.

Leonela ilgai prašydinosi, prieš eidama kviesti Lotarijo, bet pagaliau išėjo, o Kamila, likusi viena, šitaip pati sau kalbėjo:

— Dieve mano, Dieve! Argi nebūtų protingiau išvyti Lotariją, kaip jau ne kartą esu dariusi, užuot davus jam dingstį, kaip dabar kad daviau, laikyti mane nedora ir puolusia moterim, nors ilgai netrukus jisai pats įsitikins klystąs? Be abejo, šitaip būtų geriau. Tačiau jeigu jis, nusiplovęs rankas, kaip niekur nieko išeitų iš ten, kur jį nuvedė nedoros užmačios, nebūtų atkeršyta už mane, o ir mano vyro garbė liktų sutepta.

Lai gyvastimi užsimoka išdavikas už savo nešvankius geismus! Lai žino visi (jeigu tik kada nors sužinos), jog Kamila ne vien išsaugojo ištikimybę vyrui, bet ir sugebėjo atkeršyti tam, kuris drįso jį įžeisti...

Vis dėlto, man regis, būtų geriau papasakoti viską Anselmui; betgi aš užsiminiau apie tai laiške, kurį siunčiau jam į kaimą, ir, man regis, jis nepasiskubino pašalinti nurodyto pavojaus tik todėl, kad jo tauri ir patikli širdis nenorėjo ir negalėjo patikėti, jog ištikimas draugas puoselėja tokį kėslą, prieš jo garbę nukreiptą, o ir aš vėliau ilgai tuo netikėjau ir niekada nebūčiau patikėjusi, jeigu jis nebūtų šitaip suįžūlėjęs ir savo nedviprasmiškomis dovanomis, dosniais pažadais ir ašarų upeliais leidęs man perprasti jo užmačias.

Tačiau kam gi dabar tos kalbos? Bene ryžtingam žingsniui reikia patarimo? Aišku, ne.

Tad saugokis, išdavyste! Čionai, keršte! Įeiki, apgavike, ženki arčiau, žūki, mirki, o paskui kas bus — tas!

Tyra atsidaviau aš tam, kurį dangus skyrė man vyru, ir tyra pasitrauksiu, tačiau pasitrauksiu išsimaudžiusi skaisčiausiame savo kraujyje ir nešvariame kraujyje vylingiausiojo draugo, kokį tik draugystė yra mačiusi pasaulyje.

Taip kalbėjo ji vaikščiodama po kambarį su nuogu durklu, blaškydamasi ir keistai moščiodama rankomis, tad, iš šalies žiūrint, atrodė,

kad ji proto netekusi, kad tai ne švelni moteris, bet piktadarys, beviltiškam žingsniui pasirengęs.

Pasislėpęs už kilimų, Anselmas visa tai matė ir didžiai stebėjosi, ir jam jau ėmė dingsėti mintis, jog to, kas čia jo matyta ir girdėta, ganėtų ir kur kas didesniems įtarimams išsklaidyti; ir, būgštaudamas kokios netikėtos bėdos, jis jau troško, kad Lotarijas verčiau neateitų ir išbandymas neįvyktų.

Ir jis jau buvo bepasirodąs ir beeinąs apkabinti ir nuraminti žmonos, bet ūmai susilaikė, pamatęs Leonelą atsivedant už rankos Lotariją.

Ir kai tik Kamila išvydo Lotariją, asloje priešais save nubrėžė durklu ribą ir tarė:

— Lotarijau, klausyki, ką aš tau pasakysiu: jeigu išdrįsi peržengti štai šitą brūkšnį ar bent prie jo prisiartinti, tą patį akimirksnį, vos tik pamatysiu tave krustelėjant iš vietos, štai šiuo durklu persismeigsiu krūtinę.

Bet prieš atsakydamas į šiuos žodžius, išklausyki dar keletą žodžių, o paskui jau galėsi atsakyti kaip tinkamas.

Pirmiausia, Lotarijau, noriu, kad atsakytum, ar pažįsti mano vyrą Anselmą ir kokios nuomonės esi apie jį, ir, be to, noriu išgirsti, ar tu pažįsti mane.

Atsakyki nesivaržydamas ir per ilgai negalvoki, kaip tau derėtų atsakyti, nes mano klausimai visai nesunkūs.

Lotarijas nebuvo toks paikas, kad iš pat pradžių, kai Kamila paliepė jam paslėpti Anselmą, nesuprastų, ką ji ketina daryti; ir todėl, iškart prie jos prisiderinęs, atsakinėjo taip sumaniai ir greitai, jog jųdviejų vaidybos dėka toji apgaulė atrodė gryniausia teisybė; šit kaip atsakė jis Kamilai:

— Aš nesitikėjau, žavioji Kamila, jog pasišaukei mane klausinėti tokių dalykų, kurie nieko bendra neturi su mano apsilankymo tikslu. Jeigu šitaip ketini atitolinti žadėtąją malonę, juk galėjai iš pat pradžių nieko man nesiūlyti, nes tuo skausmingiau laukti geidžiamo gėrio, kuo daugiau vilčių esti jį gauti.

Bet, idant nemanytum, jog nenoriu atsakinėti į tavo klausimus, atsakysiu: taip, aš pažįstu tavo vyrą Anselmą, mudu esame pažįstami nuo mažų dienų, ir aš nekalbėsiu tau apie mudviejų draugystę, puikiai tau žinomą, nes tuomet turėčiau išpažinti ir skriaudą, kurią darau jam, kurstomas visagalės meilės, amžinai pateisinančios didžiausius paklydimus.

Ir tave aš pažįstu, ir esi man brangi kaip ir jam, ir jei ne tavo dory-

bės ir grožis — niekados nenusižengčiau bajoro priedermei ir nepamninčiau šventų tikrosios draugystės įstatymų, kuriuos dabar, kurstomas tokios visagalės priešės kaip meilė, trypiu ir laužau.

— Jeigu tai išpažįsti, mirtinas ištikimos meilės prieše,— tarė Kamila,— kaip drįsti nerausdamas rodytis mano akyse, nors žinai, jog esu veidrodis tam žmogui, į kurį tau derėtų pasižiūrėti, idant lyg veidrodyje pamatytum, kaip nepelnytai jį įžeidi?

Ak, kokia aš nelaiminga! Tik dabar man atėjo į mintį, kas paskatino tave paminti savo priedermę: matyt, man priderėjo elgtis rimčiau... ne, anaiptol ne padoriau, nes tai įvyko netyčia, neapgalvotai, stačiai padariau kokį riktą, kaip ir įprasta moterims, kurios dažnai apsirinka per neapsižiūrėjimą, kai esti įsitikinusios, kad joms nėra ko saugotis.

Tikrai, išdavike, sakyki, ar aš atsiliepiau į tavo maldavimus bent vienu žodeliu, bent vienu ženklu, kuris būtų galėjęs duoti nors krislelį vilties įkūnyti tavo niekšingas užmačias? Ar kada nors griežtais ir rūsčiais žodžiais neatstūmiau ir nepasmerkiau tavųjų meilės žodžių? Ar kada nors patikėjau tavo dosniais pažadais ir priėmiau dar dosnesnes tavąsias dovanas?

Tačiau man atrodo, jog niekas negali taip ilgai puoselėti meilės jausmo, jeigu jo nežadina bent menkutė viltis, todėl aš noriu prisiimti kaltę dėl tavo netinkamo atkaklumo, nes tikriausiai kokiu neapdairiu poelgiu nejučia sužadinau tą pajautą, kuri ligi šiolei neblėsta tavo širdy,— taigi užtat aš noriu pati save nubausti ir išpirkti tavąją kaltę.

O idant suprastum, jog, būdama tokia nežmoniškai žiauri pati sau, negaliu būti kitokia ir tau, aš pasikviečiau tave čionai liudytoju, kad pamatytum, kokią auką ketinu paaukoti savo garbingojo vyro įžeistai garbei, kurią tu iš paskutiniųjų stengeisi sutepti, beje, kaip ir aš, nepakankamai ryžtingai vengdama — bet, matyt, neišvengiau — progos skatinti ir ugdyti tavo nedorus kėslus.

Kartoju: labiausiai ramybės man neduoda įtarimas, jog kokiu neapdairiu poelgiu būsiu nejučia sužadinusi tau paikas viltis, ir už tai labiausiai trokštu pati save nubausti, nes jeigu kas kitas taps mano budeliu, manoji kaltė, ko gero, išeis į viešumą.

Tačiau aš noriu ne tik pati žūti, bet ir nužudyti ir drauge pasiimti tą, kurio žūtis numaldys trokštamo ir puoselėjamo keršto geismą; ir nesvarbu, kur aš pateksiu, bet svarbu, jog žinosiu, kad nešališko ir nepaperkamo teisingumo ranka nubaudė žmogų, įstūmusį mane į juodą neviltį.

Ir sulig tais žodžiais neįtikėtinai vikriai ir ryžtingai ji puolė Lotariją, taip grėsmingai užsimojusi nuogu durklu perverti jam krūtinę, kad jam net dingtelėjo mintis, ar tasai protrūkis tikras, ar tariamas, nes tik pasitelkęs visą miklumą ir jėgą, jisai sukliudė Kamilai smogti, o ji taip įsijautė vaidindama tą neregėtą klastos ir apgaulės sceną, jog, trokšdama išmonę priartinti prie tikrovės, ryžosi pralieti savo kraują, nes, matydama, jog negali smeigti Lotarijui, ar bent jau dėdamasi, jog negali, tarė:

— Jei likimo nelemta, kad mano teisėti norai būtų visiškai patenkinti, jis ne toks visagalis, kad man sutrukdytų nors iš dalies juos patenkinti.

Ir, sukaupusi jėgas, ištraukė ranką iš Lotarijo gniaužtų, nukreipė į save durklo smaigalį, taikydama į tokią vietą, kad žaizda būtų negili, smeigė sau į kairį petį kiek aukštėliau pažasties ir tarytum nualpusi susmuko ant aslos.

Leonela ir Lotarijas suglumo ir apstulbo matydami pasliką, krauju pasruvusią Kamilą: jie vis dar abejojo, ar ji apsimeta, ar iš tikrųjų guli be nuovokos.

Iš baimės netekęs žado, Lotarijas prišokęs griebė durklą, bet, pamatęs, jog žaizda nepavojinga, nusiramino ir dar sykį nusistebėjo gražiosios Kamilos sumanumu, išradingumu ir didele išmintimi...

Ir, prisimindamas savo vaidmenį, jis apsiverkė ir ėmė graudžiai ir pratisai rypauti, lyg Kamila būtų jau mirusi, prakeikdamas ne tik save, bet ir tosios nelaimės kaltininką, o kadangi žinojo, kad jo bičiulis Anselmas viską girdi, kalbėjo tokius dalykus, jog kiekvienas, jo pasiklausęs, būtų užjautęs labiau jį nekaip Kamilą, nors ir būtų laikęs ją mirusia.

Leonela paėmė ponią ant rankų ir paguldė lovon, maldaudama Lotariją pašaukti gydytoją, kuris sutiktų slapta ją išgydyti. Be to, paprašė jį patarti, ką, jo nuomone, reikėsią sakyti Anselmui dėl žaizdos, jeigu kartais jisai sugrįšiąs, poniai dar nepasveikus.

Lotarijas pasiūlė jai sakyti, ką tik jos panorėsiančios,— tuo tarpu nesugebąs nieko doro patarti, tik paliepė kuo greičiau sustabdyti kraują, nes jisai pats ketinąs bėgti ten, kur jo neregėtų žmonių akys...

Ir, tarytum nesitverdamas baisingu skausmu ir sielvartu, išėjo iš namų, o vos tik radosi vienas ir tokioje vietoje, kur niekas jo negalėjo matyti, ėmė dar karščiau žegnotis stebėdamasis Kamilos buklumu ir anaiptol nedirbtine Leonelos vaidyba.

Jis buvo įsitikinęs, jog Anselmas dabar neabejodamas laiko žmoną antrąja Porcija[220], ir panoro su juo susitikti ir drauge atšvęsti apgaulės

pergalę, nuslėpusią teisybę taip gražiai, kaip tik įmanoma įsivaizduoti.

Leonela, kaip sakėme, sustabdė poniai kraują — jo ištekėjo tik tiek, kiek reikėjo, kad vylius atrodytų įtikimas,— paskui vynu apiplovė ir kruopščiai aptvėrė žaizdą, o tuo pat metu kalbėjo tokius žodžius, jog jeigu anksčiau nebūtų buvę pasakyta kitų, ir to būtų pakakę Anselmui įrodyti, kad jo žmona — dorybės paveikslas.

Leonelai antrino Kamila, vadindama save baile ir silpnadvase, nes jai pritrūkę drąsos kaip tik tą akimirksnį, kai ypač jos reikėjo atgrisusiam gyvenimui užbaigti.

Ji paklausė kambarinę, ar verta mylimajam vyrui pasakoti, kas nutiko, ir toji patarė nieko nesakyti, nes jisai laikysiąs savo priederme atkeršyti Lotarijui, ir jo gyvybei galįs grėsti didelis pavojus, o gerai žmonai esą nedera kurstyti vyro,— priešingai, ji turinti iš paskutiniųjų saugoti jį nuo vaidų.

Kamila tarė, kad jųdviejų nuomonės sutampančios ir kad ji paseksianti tuo patarimu, bet, šiaip ar taip, reikią sugalvoti, kaip Anselmui paaiškinti, iš kur atsiradusi žaizda, nes ją tikrai pastebėsiąs. Į tai Leonela atsakė, jog ir juokais nemokanti meluoti.

— O argi aš moku, sesele? — sušuko Kamila.— Jeigu net gyvybę reikėtų gelbėti, nedrįsčiau nieko prasimanyti nei meluoti. Ir jeigu jau vis viena nesugebėsime rasti išeities, geriausia būtų pasakyti Anselmui gryną teisybę, kad mūsų nepagautų meluojant.

— Nesikrimskit, ponia,— tarė Leonela.— Iki rytojaus ryto sugalvosiu, ką derėtų sakyti, o ir žaizda tokioje vietoje, kad jisai nė nepastebės, ir maloningas dangus bus palankus mūsų doriems ir teisėtiems ketinimams. Nusiraminkit, ponia, ir pasistenkit susitvardyti, kad ponas neužtiktų jūsų tokios susijaudinusios, ir svarbiausia — pasikliaukit manimi ir Dievu, kuris visados mielai remia gerus norus.

Be galo įdėmiai klausėsi ir žiūrėjo Anselmas, kaip vaidinama jo garbės žlugimo tragedija, o aktorės su tokiu neregėtu ir nuoširdžiu įsijautimu stengėsi, kad ji panėšėtų į tikrovę, jog atrodė įsikūnijusios į vaizduojamus personažus.

Anselmas nekantriai laukė vakaro, kad galėtų išeiti iš namų, susitikti su geruoju bičiuliu Lotariju ir drauge pasidžiaugti neįkainojamuoju perlu, kurį surado išbandydamas savo žmonos dorybingumą.

Kamila ir Leonela pasistengė duoti jam dingstį ir progą išeiti iš namų, ir, ja pasinaudojęs, jis išėjo ir nuskubėjo pas Lotariją, o kai susitiko, sunku apsakyti, kaip jį glėbesčiavo, džiūgavo ir liaupsino Kamilą.

Lotarijas klausėsi be jokio smagumo, nes vaizduotė jam piešė, kaip didžiai apgautas ir kaip nepelnytai nuskaustas jo bičiulis.

Matydamas Lotariją nesmagiai nusiteikusį, Anselmas pagalvojo, kad šis jaučiasi kaltas, jog paliko Kamilą sužeistą ir užtraukė tą nelaimę, todėl, be kita ko, pasakė, kad nesikrimstų dėl Kamilos: žaizda tikriausiai esanti nepavojinga, jeigu jiedvi sutarusios ją nuslėpti nuo jo, Anselmo,— žodžiu, nesą ko baimintis, priešingai, jis turįs džiaugtis ir linksmintis drauge su bičiuliu, nes jo buklumas ir pagalba padėję Anselmui atsidurti palaimos viršūnėj, ir dabar jis nieko kita nepageidaująs, kaip tik rašyti eiles Kamilos garbei, idant jos atminimas gyvuotų per amžių amžius.

Lotarijas pagyrė jo labą mintį ir pasisiūlė pridėti savo triūso prie to iškilnaus paminklo.

Taigi Anselmas buvo taip gražiai apgautas kaip niekas kitas pasaulyje.

Jis pats įsivedė į namus savo garbės pražūtį, manydamas įsivedąs savo šlovės ramstį. Kamila pasitiko jį atšiauriu veidu, bet džiugia širdimi.

Toji apgavystė truko kelis mėnesius, kol galop pasisuko Fortūnos ratas ir išėjo aikštėn ligi tol šitaip išmaningai dangstoma niekšybė, ir Anselmas gyvybe susimokėjo už savo neapdairų smalsumą.

XXXV PERSKYRIMAS

KURIAME PASAKOJAMA APIE NUOŽMIAS IR NEREGĖTAS DON KICHOTO KIRSTYNES SU ODMAIŠIAIS RAUDONOJO VYNO, TAIPGI BAIGIAMA NEAPDAIRAUS SMALSUOLIO NOVELĖ

Jau nebedaug buvo likę skaitymo iki novelės pabaigos, bet iš palėpės, kame ilsėjosi Don Kichotas, išpuolė persigandęs Sančas Pansa, plyšodamas nesavu balsu:

— Bėkit, ponai, greičiau, gelbėkit mano poną,— jisai įsivėlė į karščiausias ir kovingiausias kirstynes, kokias kada nors savo akimis

esu matęs. Kad šveis milžinui, ponios princesės Mikomikonos priešui, tam ir nusirito galva it ropė, kaip Dievą myliu!

— Ką čia šneki, brolau? — pakeldamas akis nuo paskutinių novelės puslapių, tarė klebonas.— Ar iš proto išsikraustei, Sančai? Negali būti, po šimts velnių, juk milžinas nuo čia — už dviejų tūkstančių mylių!

Tuo metu palėpėje pasigirdo baisus triukšmas ir Don Kichoto riksmai:

— Laikykis, niekše, galvažudy, pagyrūne! Pakliuvai man į rankas, ir dabar tau nepadės nė tavasis jataganas!

Taip sakydamas, jis tarytum kapojo kardu sieną, ir Sančas sušuko:

— Ko stovit ir klausot,— verčiau eikit tenai ir išskirkit juodu arba pagelbėkit mano ponui, nors gal ir nebereikia, nes milžinas tikriausiai jau nebegyvas ir atsiskaito prieš Dievą už savo nedorai nugyventą gyvenimą. Juk aš mačiau, kaip šliaukia kraujas ant grindų ir kaip lekia šalin nurėžta galva, didumo sulig geru vynmaišiu.

— Nudėkit mane,— suriko užeigos šeimininkas,— jeigu tas Don Kichotas, ar Don Kipšotas, nebus suraižęs vieno iš odmaišių su raudonuoju vynu, kurie kabo jo galvūgaly, o tam mulkiui, ko gero, pasirodė, jog tenai kraujas liejasi, bet ne vynas!

Taip taręs, jis puolė į palėpę, o visi kiti — iš paskos, ir prieš juos išdygo Don Kichotas pačiu keisčiausiu apdaru.

Buvo jis vienais marškiniais, tokiais striukais, kad iš priekio jie vos siekė šlaunis, o iš užpakalio atrodė per sprindį trumpesni; kojos buvo ilgos, liesos, labai apžėlusios ir ne per švariausios; ant galvos kūpsojo raudona įjuodusi naktinė kepuraitė, pasiskolinta iš šeimininko; kairę ranką buvo apsivyniojęs apklotu, visai pagrįstai Sančo nemėgstamu, o dešinėje laikė nuogą kardą, kuriuo švaistėsi į visas puses, ir šūkavo tokius žodžius, lyg iš tiesų būtų grūmęsis su milžinu.

Gražiausia, kad stovėjo jis užsimerkęs, nes dar miegojo ir sapnavo, jog kaunasi su milžinu: jis taip ryškiai vaizdavosi būsimąjį nuotykį, kad susapnavo atvykęs į Mikomikonijos karalystę ir jau stojęs mūšin su savo priešu; ir, tardamasis, jog kerta smūgius milžinui, taip sukapojo odmaišius, kad visoj palėpėj tvanksojo vynas...

Tai išvydęs, šeimininkas kone pasiuto iš pykčio, šoko ant Don Kichoto su kumščiais ir įniko taip jį kulti, kad jeigu Kardenijas ir klebonas nebūtų jo atplėšę, karas su milžinu Don Kichotui būtų amžinai pasibaigęs.

Vargšas riteris vis tiek nepabudo; galop barzdaskutys atvilko iš

šulinio didelį puodą šalto vandens ir perliejo jį nuo galvos iki kojų, ir tik tada Don Kichotas kniostelėjo iš miegų, bet apsnūdęs nesusivokė, kaip atrodo.

Vos užmačiusi, koks striukas ir kuklus jo drabužis, Dorotėja nepanoro stebėti savojo gynėjo ir nedraugo kirstynių.

Tuo tarpu Sančas šliaužiojo grindimis, ieškodamas milžino galvos, o neradęs tarė:

— Kas jau kas, o aš žinau, kad šiuose namuose — perdėm kerai. Anąsyk štai čia, kur dabar stoviu, dievaižin kas man snukį sutalžė ir kailį išvanojo — ligi šiol nežinau kas,— o šit prapuolė galva, nors pats savo akimis mačiau, kaip nusirito ir kraujas mušė lyg iš versmės.

— Ką čia paistai apie kraują ir versmes, Viešpaties ir visų šventųjų prieše? — suriko šeimininkas.— Argi tu nematai, galvažudy, jog tos kraujo versmės pliaupia iš subadytų odmaišių ir tiek vyno pritvino, jog prigerti galima... Tegu pragaro liepsnose prigeria to vėlė, kas sugalvojo juos subadyti!

— Nieko aš čia neišmanau,— atsakė Sančas,— tik žinau, kad verksiu kruvinomis ašaromis, tos galvos neradęs, nes manoji grafystė tuomet tirpte ištirps kaip druska vandeny.

Su išsiblaiviusiu Sanču buvo sunkiau susišnekėti nei su įmigusiu Don Kichotu — taip jam įkrito galvon pono pažadai.

Šeimininkas nesitvėrė pykčiu matydamas, koks abejingas ginklanešys ir kiek eibių pridarė jo ponas, ir priesaikavo, jog šįsyk jie taip pigiai neišsipirks kaip aną dieną, kai išjojo neužsimokėję,— dabar nepadėsiančios jokios išimtinės riterių teisės, atsiskaitysią ir už viena, ir už kita, be kita ko, pridėsią pinigų ir supjaustytiems odmaišiams sulopyti.

Klebonas laikė Don Kichotą už rankų, ir šis, manydamas, kad jo nuotykis pasibaigė ir kad jisai stovi prieš princesę Mikomikoną, suklupo prie klebono kojų ir tarė:

— Nuo šiolei, jūsų didenybe, prakilnioji ir žavingoji valdove, galite būti rami: tasai išgama niekados nebedarys jums nieko bloga. Nuo šiolei ir aš laikau ištesėtu jums duotą žodį, nes su Aukščiausiojo padėjimu ir globojamas tosios, dėl kurios gyvenu ir alsuoju, kuo puikiausiai įvykdžiau savo pažadą.

— O ką aš sakiau? — tai girdėdamas, sušuko Sančas.— Juk ne girtas buvau, dievaž! Matot, tą milžiną mano ponas patiesė šaltą ant lentos. Dabar ir „op!“ galima pasakyti, mano grafystė jau ant nosies.

Kas būtų nesijuokęs iš abiejų — pono ir tarno — paistalų?

Visi ir praplyšo juoktis, tik, aišku, ne šeimininkas, kuris svaidėsi kipšais. Pagaliau barzdaskučiui, Kardenijui ir klebonui šiaip ne taip pavyko Don Kichotą paguldyti į lovą, ir jis, vos gyvas iš nuovargio, bemat užmigo.

Palikę riterį miegoti, jie išėjo priebutin guosti Sančo Pansos, taip ir nesuradusio milžino galvos. Bet kur kas sunkiau buvo maldyti šeimininką, kuris rovėsi plaukus iš nevilties, apverkdamas netikėtą savo vynmaišių žūtį. O šeimininkė tuo tarpu rypavo ir stūgavo:

— Prakeikta toji akimirka ir nelaba valanda, kada į mano namus atsibastė šis klajojantis riteris! Kad mano akys nebūtų jo mačiusios — taip brangiai jis man atsiėjo!

Anąsyk išjojo neatsiskaitęs nei už naktigultą, nei už vakarienę, nei už šiaudus, nei už avižas, o juk ir sau ėmė, ir ginklanešiui, ir arkliui, ir asilui: girdi, esąs riteris, nuotykių ieškotojas (kad jis galą susirastų nuotykių beieškodamas, o drauge su juo — ir visi kiti nuotykių ieškotojai, kiek tik jų esama pasaulyje), ir todėl jam nepriklauso mokėti, taip esą parašyta klajojančių riterių apyskaitose...

O paskui ant karštų pėdų atsibeldė va šitas ponas ir nusinešė mano uodegą, ir grąžino man ją nei šiokią, nei tokią, visą nusišėrusią, nebetinkamą vyrui, o anksčiau taip jam praversdavo!

Ir tai dar ne viskas: subadė mano odmaišius ir vyną išleido,— kad jam taip kraują kas nuleistų!

Ir tegu nemano, kad taip lengvai išsisuks: prisiekiu amžinatilsį tėvo ir motinos atminimu, užsimokės man iki paskutinio skatiko, kitaip aš būsiu ne aš ir ne tikroji savo tėvų duktė!

Taip ir dar kitaip šūkavo įtūžusi užeigos šeimininkė, o jai antrino geroji jos merga Maritornė.

Duktė tylėjo, tik retkarčiais nusišiepdama.

Klebonas viską sutvarkė pažadėjęs kuo dosniausiai atlyginti nuostolius, sumokėti ir už odmaišius, ir už vyną, o svarbiausia — už sugadintą uodegą, šeimininkų taip branginamą.

Dorotėja paguodė Sančą Pansą, sakydama, jog kai tik paaiškėsią, kad jo ponas tikrai nukirtęs galvą milžinui, ji galėsianti ramiai sugrįžti savo karalystėn ir tada padovanosianti jam gražiausią krašto grafystę.

Sančas paguostas ėmė tvirtinti princesei, jog iš tiesų matęs milžino galvą ir netgi įsiminęs, kad barzda siekusi juosmenį, o dingusi ji todėl, jog šie namai esą užkerėti — tuo jisai jau anksčiau įsitikinęs, kai pirmąsyk čia nakvojęs.

Dorotėja pasakė, kad ir ji taip mananti ir kad jis nesikrimstų: viskas būsią į gera ir išsipildysią visų norai.

Kai pagaliau stojo ramybė, klebonas pasiūlė baigti skaityti novelę, nes iki galo nedaug belikę.

Kardenijas, Dorotėja ir visi kiti paprašė jį baigti skaityti. Kadangi visiems buvo malonu klausyti, o jam — skaityti, klebonas kibo į novelę, ir šit kas ten buvo rašoma:

Taigi, įsitikinęs Kamilos dorybingumu, Anselmas gyveno laimingas ir be jokių rūpesčių, o Kamila, idant vyras neįtartų ją puoselėjant švelnių jausmų Lotarijui, tyčiomis nutaisydavo svečiui atšiaurų veidą...

Lotarijas dėl viso pikto paprašė draugą leisti jam nebesilankyti jo namuose, nes iš visa ko esą aišku, jog Kamilai nemalonu jį matyti, tačiau apgautasis Anselmas ryžtingai pasipriešino. Šitokiu ir tūkstančiais kitokių būdų taisydamas sau nešlovę, Anselmas tikėjo laimę taisąsis.

Leonela, laiminga, jog pro pirštus žiūrima į josios meilės žygius, ir tikra, jog ponia ne tik jos neišduosianti, bet prireikus netgi pamokysianti, kaip saugiau tenkinti savo geismus, galop visai vadžias paleido ir stačia galva pasinėrė į nuodėmės akivarą.

Ir štai vieną naktį Anselmas nugirdo žingsnius Leonelos kambary, bet, panūdęs žvilgtelėti, kas ten vaikščioja, pajuto, jog durys laikomos iš vidaus, ir todėl dar labiau panoro jas atidaryti; stipriau užgulęs, atidarė ir įėjo vidun kaip tik tuo metu, kai pro langą gatvėn iššoko kažin koks vyriškis; Anselmas puolė įkandin, pasiryžęs jį nutverti ar bent jau atpažinti, bet jam nepavyko padaryti nei viena, nei kita, nes Leonela apglėbė jį ir sulaikė.

— Nusiraminkit, pone,— tarė ji,— nesijaudinkit ir nesivykit to, kuris iš čia iššoko: jums nėra ko kištis, tai, žodžiu sakant, mano vyras.

Anselmas nepatikėjo, negana to — pykčio apakintas, išsitraukė durklą ir užsimojo liepdamas Leonelai pasakyti visą teisybę, kitaip ją nudėsiąs.

Iš baimės nebežinodama, ką sakyti, kambarinė tarė:

— Nežudykit manęs, pone, aš jums tokių svarbių dalykų pasakysiu, kokių jums į galvą negalėtų ateiti.

— Sakyk,— paliepė Anselmas,— kitaip mirsi vietoje.

— Dabar negaliu,— atsakė Leonela,— per daug esu susijaudinusi. Palaukit ligi ryto ir tuomet sužinosit tokį dalyką, jog apstulbsit. Būkit

ramus: pro langą iššoko vienas mūsų miesto jaunikaitis, davęs žodį mane vesti.

Tatai išgirdęs, Anselmas nusiramino ir nusprendė palūkėti ligi prašomo laiko, nes jisai nė nemanė, kad kambarinė galėtų ką nors papasakoti apie Kamilą — taip tvirtai ir užtikrintai tikėjo žmonos dorybingumu; ir todėl išėjo iš kambario ir, užrakinęs duris, pareiškė, jog Leonela neišeisianti tolei, kol nepasakysianti to, ką turinti pasakyti. Paskum jis užsuko pas Kamilą papasakoti, kas jam nutikę su kambarine ir kad ji davusi žodį pranešti kažin kokią itin svarbią ir reikšmingą naujieną.

Nėra ko nė kalbėti, ar sutriko Kamila, ar ne,— vos pagalvojus (o tam ji turėjo pagrindą), jog Leonela ketina Anselmui išpasakoti viską, ką žino apie josios neištikimybę, ją perėmė toks siaubas, kad, pristigusi drąsos laukti, ar pasitvirtins jos įtarimas, ar ne, tą pačią naktį, kai tik įsitikino, kad Anselmas jau miega, pasiėmė vertingiausias brangenybes ir truputį pinigų, išsmuko iš namų ir nuskubėjo pas Lotariją, papasakojo jam, kas atsitiko, ir paprašė arba ją paslėpti, arba bėgti drauge į tokią vietą, kur Anselmas nesugebėtų jųdviejų surasti.

Kamilos pasakojimas taip pribloškė Lotariją, kad jis nebežinojo nei ką atsakyti, nei kam ryžtis.

Galop jis pasiūlė nugabenti Kamilą vienuolynan, kurio vyresnioji bųvo jo sesuo.

Kamila sutiko, ir su tuo skubotumu, kokio reikalavo susidėjusios aplinkybės, Lotarijas nugabeno ją vienuolynan, o paskui ir pats, nieko neperspėjęs, dingo iš miesto.

Rytą, net nepastebėjęs, jog šalia nebėra Kamilos, Anselmas atsikėlė ir, trokšdamas kuo greičiau sužinoti, ką nori pranešti jam Leonela, nuėjo ten, kur laikė ją užrakinęs.

Jis atidarė duris ir įėjo į kambarį, bet Leonelos nerado, rado tik prie lango pririštas paklodes — aiškų ženklą ir įrodymą, kad ji nusileido jomis ir pabėgo.

Didžiai susikrimtęs, tuoj grįžo papasakoti apie tai Kamilai ir, neradęs jos nei lovoje, nei visuose namuose, persigando.

Puolė klausinėti tarnų, bet niekas nieko nežinojo.

Beieškodamas Kamilos, netyčia pastebėjo, kad jos skrynios atvožtos ir kad trūksta didumos brangenybių, ir tuomet galutinai suvokė, kokia neganda jį ištiko, ir suprato, kad jos kaltininkė — anaiptol ne Leonela; ir kaip stovėjo pusiau apsirengęs, taip nuėjo, liūdnas ir susimąstęs, išlieti sielvarto savo bičiuliui Lotarijui.

Tačiau ir Lotarijo nebuvo namie, o tarnai pasakė, kad jis išvyko nakčia, pasiėmęs visus pinigus, kiek tik turėjo, ir Anselmui pasirodė, jog protas jam maišosi. Negana to, grįžęs namo, jis nerado nei vieno tarno, nei tarnaitės: namai buvo tušti ir apleisti.

Jis nebežinojo nei ką galvoti, nei ką daryti, nei ką kalbėti,— jautė, jog pamažu kraustosi iš proto. Jis pamatė ir suprato, kad vienu akimoju neteko žmonos, bičiulio, tarnų, pasijuto praradęs dangaus malonę, o svarbiausia — šlovę, nes Kamilos dingimas jam reiškė pražūtį.

Po ilgų svarstymų galop jis ryžosi vykti pas draugą į kaimą, kur viešėjo anksčiau, duodamas progą ruošti sau visą tą negandą.

Jis užrakino namus, šoko ant arklio ir, nevilties prislėgtas, leidosi kelionėn; tačiau, nenujojęs nė pusės kelio, be atlydos minčių graužiamas, gavo lipti iš balno ir pririšti arklį prie medžio, paskui, graudžiai ir gailiai dūsaudamas, susmuko jo paunksnėje ir taip kniūbsojo ligi vėlaus vakaro, o sutemus pastebėjo nuo miesto pusės atjojant raitelį ir, pasisveikinęs su juo, paklausė, kas naujo girdėti Florencijoje.

Miestelėnas atsakė:

— Tokių keistybių jau seniai nebuvo girdėta. Žmonės atvirai šneka, jog Lotarijas, artimiausias turtuolio Anselmo bičiulis, gyvenantis šalia šv. Jono bažnyčios, šiąnakt pagrobęs jojo žmoną Kamilą, o patsai Anselmas irgi dingęs. Visa tai papasakojo Kamilos kambarinė, kurią miesto galva šiąnakt užklupo paklode leidžiantis pro Anselmo namų langą. Tiesą pasakius, aš nežinau, kaip ten buvo, tik žinau, jog tasai įvykis sukrėtė visą miestą, nes niekas to nesitikėjo iš didžios ir ištikimos draugystės — juk, sakoma, juodu buvo tokie neperskiriami, jog visi juos vadino stačiai *dviem draugais.*

— Ar kartais nežinote,— paklausė Anselmas,— kuriuo keliu nujojo Lotarijas ir Kamila?

— Net nenumanau,— atsakė miestelėnas,— miesto galva labai uoliai jų ieško.

— Keliaukite su Dievu,— tarė Anselmas.

— Sudiev,— atsakė miestelėnas ir nujojo toliau.

Liūdnos naujienos įstūmė Anselmą į tokią neviltį, jog dabar jis buvo ne tik per plauką nuo išprotėjimo, bet ir savižudybės.

Sukaupęs paskutines jėgas, jis pasikėlė ir nujojo pas savo bičiulį, kuris dar nieko nežinojo apie jo nelaimę, bet, išvydęs, koks jisai pergeltęs, išvargęs ir sunykęs, suprato, kad jam bus nutikusi kokia didelė bėda.

Anselmas pasisakė norįs iškart eiti gulti ir paprašė rašymo reikmenų.

Jo prašymas buvo patenkintas: šeimininkai paguldė svečią, paliko jį vieną ir netgi jo pageidavimu užrakino duris.

Kai tik jis pasiliko vienas, taip įniko jį graužti mintys apie ištikusią nelaimę, jog dabar, jausdamas dvelkiant mirties šaltį, galutinai suprato, kad ateina paskutinioji, ir todėl nusprendė raštu išdėstyti savo neįprastos mirties priežastį...

Ir jisai sėdo rašyti, bet, nespėjęs išsakyti viso to, ką geidė išsakyti, užkando žadą, ir atėmė gyvastį sielvartas, kuriam dingstį davė jo paties neapdairus smalsumas.

Matydamas, jog jau vėlus metas, o Anselmas nieko nešaukia, namų šeimininkas ryžosi nueiti pasižiūrėti, gal svečias dar blogiau pasijutęs, ir pamatė, jog jisai sėdi lovoj užsikniaubęs ant rašomojo stalo prie pat atskleisto laiško, o rankoje tebelaiko plunksną.

Šeimininkas priėjo, iš pradžių pašaukė jį, bet, nesulaukęs atsako, paėmė jam už rankos, o pajutęs, jog ji atšalusi, suprato, kad svečias nebegyvas.

Sukrėstas ir skausmo perimtas šeimininkas sušaukė šeimynykščius, idant jie būtų Anselmą ištikusios negandos liudytojai, o paskui perskaitė laišką, kurį iškart pripažino velionio ranka surašytą, ir buvo ten šitaip sakoma:

„Paikas ir neapdairus noras atėmė man gyvastį. Jeigu žinia apie mano mirtį pasieks Kamilą, tegul ji žino, kad aš jai atleidžiu, nes ji neprivalėjo daryti stebuklų, o man nederėjo jų iš žmonos reikalauti, o kadangi aš pats sau rengiau nešlovę, nevalia..."

Tiek teparašė Anselmas, ir iš to buvo aišku, jog tą pačią akimirką, nebaigęs minties, baigė jis žemės vargus.

Rytojaus dieną namų šeimininkas pranešė apie Anselmo mirtį jo giminėms — tie jau žinojo, kokia neganda jį ištiko ir kokiame vienuolyne slapstosi Kamila, kuri vos neiškeliavo sykiu su vyru paskutinėn kelionėn, ir ne todėl, jog būtų gavusi žinią apie jo mirtį, bet todėl, jog nebegavo žinių iš mylimojo.

Anot kalbų, netgi našlė tapusi, ji nepanoro nei palikti vienuolyno, nei duoti vienuolės apžadų, bet neilgai trukus ją pasiekė žinia apie Lotarijo žūtį kautynėse, įvykusiose Neapolio karalystėje tarp de Lotreko ir didžiojo karvedžio Gonsalo Fernandeso Kordobiečio[221],— ten

ir kritęs šis pernelyg vėlai atgailą pajutęs draugas... Tai patyrusi, Kamila davė vienuolės apžadus ir veikiai, sielvarto ir liūdesio pagraužta, baigė žemės vargus.

Šitaip visus pražudė beprotiškas vieno žmogaus sumanymas.

— Novelė man patinka,— tarė klebonas,— bet aš negaliu patikėti, jog šitaip iš tikrųjų būtų nutikę, o jeigu tai prasimanymas — vadinasi, autoriaus prasimanyta nevykusiai, nes sunku įsivaizduoti, jog pasaulyje būta tokio paiko vyro, kuris įsigeistų daryti šitokį pragaištingą išbandymą kaip Anselmas. Kavalieriui su dama tai dar leistina, bet vyrui su žmona — ne, to protas neneša. Na o patsai pasakojimas man atrodo visai pakenčiamas.

XXXVI PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA APIE KITUS NUOSTABIUS DALYKUS, UŽEIGOJE NUTIKUSIUS

Tuo metu šeimininkas, stovintis užeigos pavartėje, sušuko:

— Antai atjoja gražus pulkelis svečių! Jeigu tik jie šičia apsistos, bus puota kaip reikiant.

— Kas ten tokie? — paklausė Kardenijas.

— Keturi raiteliai trumpomis balnakilpėmis, su ietimis ir apskritais skydais, visi juodomis kaukėmis[222],— atsakė šeimininkas,— drauge joja baltai apsidariusi moteriškė, sėdinti balnakrėsly, taipgi kaukėta, o įkandin seka du tarnai.

— Ar jau arti? — paklausė klebonas.

— Visai arti,— atsakė šeimininkas,— tuoj bus čia.

Tatai išgirdusi, Dorotėja prisidengė veidą, o Kardenijas nuėjo į Don Kichoto palėpę, ir vos tik jie spėjo tai padaryti, šeimininko minėti keliauninkai beregint įjojo į kiemą: keturi stotingi ir dailiai sudėti raiteliai nušoko nuo arklių, padėjo nulipti moteriškei, o vienas jų paėmė ją ant rankų ir pasodino į krėslą, stovintį palei duris, už kurių pasislėpė Kardenijas.

Visą tą laiką nei moteris, nei vyrai nenusimovė kaukių ir nepratarė

nė žodžio, tik moteris, sėsdamasi krėslan, giliai atsiduso ir it ligonė bejėgiškai nuleido rankas. Tarnai nuvedė arklius arklidėn.

Tuo tarpu klebonas, nesitverdamas noru sužinoti, kas jie per žmonės, kodėl šitaip apsidarę ir tokie nešnekūs, nuėjo įkandin tarnų ir paklausė vieną rūpimo dalyko, ir šis jam atsakė:

— Dievaž, pone, nežinau, kas tai per žmonės; tiek galiu pasakyt, jog tai, regis, dideli ponai, ypačiai tas, kuris paėmė ant rankų aną ponią, kaip jūs pats matėt. Bent jau taip man atrodo, nes visi kiti jį labai gerbia ir klusniai daro, ką tik jis paliepia ir parikiuoja.

— O kas tokia toji ponia? — paklausė klebonas.

— Irgi negalėčiau pasakyt,— atsiliepė tarnas,— visą kelią nė veido jos nemačiau. Dūsauti, kas be ko, ji dažnai dūsavo ir taip dejavo, kad, rodės, tuoj ims ir paskutinį kvapą iškvėps. Ir ko čia stebėtis, jog nieko daugiau nežinom,— juk mudu su draugeliu lydim juos tik antrą dieną: susitikom kelyje, ir jie įprašė mus ir įkalbino nulydėti lig Andalūzijos, pažadėję dosniai atsilyginti.

— Gal nugirdote vadinant kurį vardu? — paklausė klebonas.

— Kur nugirsi,— atsakė tarnas,— visą kelią tyli, stačiai negali žmogus atsistebėti, va tik vargšė ponia taip dūsauja ir kūkčioja, net per širdį eina begirdint. Ir esam tikri, kad jie tą moterį jėga kažin kur vežasi, o sprendžiant iš drabužio, ji arba vienuolė, arba greičiausiai tik žada duoti apžadus, ir, ko gero, ne savo valia, užtat ir atrodo tokia liūdna.

— Visaip gali būti,— tarė klebonas.

Ir, palikęs tarnus, grįžo pas Dorotėją, kuri, girdėdama kaukėtąją damą dūsaujant, įgimtos užuojautos vedama, žengė prie jos ir paklausė:

— Ko grūdojate, mieloji ponia? Pagalvokite, gal tai toji grūžtis, kurią moka ir išgali gydyti moterys, pačios nemaža sielvarto patyrusios, o aš, savo ruožtu, esu pasirengusi nuoširdžiai jums patarnauti.

Nė žodžiu neatsiliepė į tai sopulingoji dama; ir nors Dorotėja ėmė dar labiau prisispyrusi siūlyti savo paslaugas, ji vis tylėjo, kol pagaliau prisiartino kaukėtasis ponas (kurio, pasak tarno, visi klausė) ir tarė Dorotėjai:

— Prašom nesivarginti, ponia, ir nieko nesiūlyti tai moteriai, nes ji laiko savo priederme nedėkoti už jokias paslaugas, jos labui daromas, ir nelaukite jos atsako, jei nenorite iš josios lūpų išgirsti kokios melagystės.

— Aš niekados nemeluoju,— netikėtai prabilo ligi tol tylėjusioji moteris,— priešingai, kaip tik todėl, jog visada buvau tokia nuoširdi

ir anaiptol ne veidmainė, man teko šioji nedalia, ir aš noriu, kad jūs pats tuo įsitikintute, nes per begalinį mano nuoširdumą tapote melagiu ir veidmainiu.

Tuos žodžius aiškiai ir ryškiai girdėjo Kardenijas, nes buvo čia pat, Don Kichoto pakraigėje,— tik durys skyrė jį nuo kalbančios ponios,— ir, vos juos išgirdęs, garsiai sušuko:

— Dieve brangus! Ką aš girdžiu? Kieno balsas pasiekė mano klausą?

Dama krūptelėjusi pasigręžė, bet, nematydama, kas ten šaukia, atsistojo ir buvo beeinanti į vidų, tačiau raitelis tai pastebėjo ir ją sulaikė neleisdamas žengti toliau nė žingsnio.

Susijaudinus ir sunerimus jai nuo veido nejučia nusmuko šilkinis raištis, ir visų žvilgsniams atsivėrė neregėtas grožis — nuostabus veidas, nors perblyškęs ir pilnas išgąsčio, nes akys lakstyte lakstė aplinkui, kiek įmanydamos aprėpti, tad atrodė ji lyg išprotėjusi, ir tas nesuprantamas elgesys sukėlė visiems, į ją žiūrintiems, begalinę užuojautą.

Raitelis stipriai laikė ją už pečių ir buvo taip susirūpinęs, kad ji neištrūktų, jog nesugebėjo pasitaisyti smunkančios kaukės, kuri galop visai nusmuko...

Ir tuomet Dorotėja kilstelėjo akis ir pamatė, jog drauge su ja glėby laiko damą ne kas kitas, kaip josios vyras donas Fernandas, ir vos tik jį pažino, iš pat krūtinės gilumos gailiai ir pratisai suvaitojusi, be nuovokos griuvo aukštielninka; ir jeigu šalia stovintis barzdaskutys nebūtų jos pagavęs, Dorotėja būtų virtusi žemėn.

Tuoj pribėgo klebonas, nutraukė jai kaukę ir apšlakstė veidą vandeniu; ir kai tik atidengė jai veidą, donas Fernandas — mat jis ir laikė už pečių kitą mergelę — pažino Dorotėją ir nustėro, ją išvydęs, bet nepaleido Lusindos, nes ištrūkti iš jo glėbio stengėsi Lusinda: iš atodūsių ji pažino Kardeniją, o Kardenijas pažino ją.

Kardenijas išgirdo, kaip suvaitojo alpdama Dorotėja, ir, pamanęs, jog vaitoja Lusinda, siaubo perimtas, išbėgo iš kambario ir pirmiausia pamatė doną Fernandą, glėbyje laikantį Lusindą.

Donas Fernandas irgi tuoj pažino Kardeniją, ir visi trys, Lusinda, Kardenijas ir Dorotėja, neteko žado ir nustėro, lyg nesuvokdami, kas iš tikrųjų nutiko.

Visi tylėjo ir žiūrėjo vienas į kitą: Dorotėja į doną Fernandą, donas Fernandas į Kardeniją, Kardenijas į Lusindą, Lusinda į Kardeniją.

Galop Lusinda pirmoji nutraukė tylą, kreipdamasi į doną Fernandą šiais žodžiais:

— Paleiskite mane, pone done Fernandai, atsižvelkite bent į savąjį bajoro vardą, jei nieko daugiau jums nėra šventa, leiskite man vėlei priglusti prie sienos, kuriai esu gebenė, prie tosios atramos, nuo kurios nesugebėjote manęs atplėšti nei savo meilinimusi, nei grasinimais, nei pažadais, nei dovanomis.

Žiūrėkite, kokiais nepaprastais ir mums nežinomais keliais Apvaizda parvedė mane pas tikrąjį vyrą, o jūs puikiai žinote iš patirties, taip brangiai jums kainavusios, jog tiktai mirtis galėtų išdildyti jį man iš atminties.

Tad teatsiveria pagaliau jums akys ir tegu jūsų meilė virsta pykčiu (jei kitokie jausmai svetimi jūsų prigimčiai), simpatija — pagieža, tegu ji pakursto jus atimti man gyvastį,— jos netekdama gerojo savo vyro akivaizdoje, bent jau būsiu tikra, jog ne veltui gyvenau pasaulyje. Gal manoji mirtis įtikins jį, jog buvau ištikima jam ligi paskutinio atodūsio.

Tuo tarpu Dorotėja atgavo nuovoką ir iš Lusindos žodžių suprato, kas toji dama esanti, o matydama, jog donas Fernandas nepaleidžia josios iš glėbio nei atsako į jos žodžius, sukaupė visas jėgas, pasikėlė, suklupo prie jo kojų ir, liedama upelius žavių ir gailių ašarų, prabilo į jį šitaip:

— Valdove mano, jeigu skaisčioji saulė, kurią laikai savo glėbyje, nežilpintų ir netemdytų tau akių, jau seniai būtumei pastebėjęs prie savo kojų klūpančią nedalingąją Dorotėją, kurios negandai nesibaigs ligi tol, kolei pats to nepanorėsi.

Aš esu toji kukli sodietė, kurią, savo gerumo ar įgeidžio vedamas, teikeisi pakylėti į tokią aukštybę, idant galėčiau vadintis tavąja. Aš esu toji, kuri, neperžengdama padorumo ribų, mėgavosi gyvenimu, kol, atsiliepdama į tavo netylantį meilės šauksmą ir tarytumei tikrus ir nuoširdžius jausmus, atkėlė savo vienatvės vartus ir įdavė tau savosios laisvės raktus, o tu atsilyginai už šią dovaną didžiu nedėkingumu, nes dabar patsai aiškiai matai, kokiomis aplinkybėmis tau buvo lemta su manimi susitikti ir kaip man atsitiko tave paregėti.

Šiaip ar taip, aš nenorėčiau, kad manytumei, jog atėjau čionai nešlovės keliu — ne, mane atvedė sielvarto ir širdgėlos kelias, kurin stojau pasijutusi tavo pamiršta.

Tu norėjai, kad aš būčiau tava, ir taip karštai to norėjai, jog dabar norom nenorom privalai man priklausyti.

Pagalvoki, valdove mano, ar beribė mano meilė negali atstoti to grožio ir aukštos kilmės, dėl kurių mane pametei. Tu negali priklausyti

žaviajai Lusindai, nes priklausai man, o ji negali priklausyti tau, nes priklauso Kardenijui. Gerai pagalvoki, ar nebus lengviau prisiversti pamilti tą, kuri tave dievina, nei įkvėpti meilę tai, kuri tavimi dygisi.

Tu piktnaudžiavai mano neapdairumu, tu gundei mano skaistybę, tau nebuvo paslaptis manoji kilmė, tu puikiai žinai, kaip aš atsidaviau tavo valiai,— žodžiu, tu neturi pagrindo ir dingsties skųstis, jog buvai apgautas. Ir jeigu visa tai tiesa, o tai tiesa, ir jeigu esi toks pat tikras krikščionis, koks esi bajoras, kodėl išsisukinėji, dabar šykštėdamas man tos laimės, kurios anaiptol nešykštėjai pradžioje?

Ir jeigu nenori manęs tokios, kokia esu, o esu teisėta ir tikroji tavo žmona, leiski man bent jau būti tavo verge, nes, tau vienam priklausydama, jausiuos laiminga ir likimo neapeita.

Neatstumki ir nepameski manęs, idant nebūtų ir nesklistų kalbų apie mano nešlovę. Apsergėki mano tėvus nuo negarbingos senatvės, nes jie, būdami dori vasalai, visados ištikimai tarnavo ir tau, ir taviesiems ir nusipelnė geresnės dalios.

Jeigu tu manai, jog nebe toks taurus bus tavasis kraujas, susimaišęs su manuoju, turėki galvoje, kad visos ar beveik visos prakilnios giminės pasaulyje yra patyrusios tokį pat likimą ir kad ne motinos kraujas nulemia kilmę... Be kita ko, tikrasis kilnumas neatsiejamas nuo dorybės, ir jeigu esi toks nedoras, jog neduodi to, kas teisėtai man priklauso,— vadinasi, kilnumu aš tave pranokstu.

Taigi, pone, baigdama tau pasakysiu, kad nori to ar nenori, o aš esu tavo žmona: tatai paliudys tavo žodžiai, kurie negali ir neturi būti apgaulūs, jeigu iš tikrųjų vertini tai, dėl ko nevertini manęs. Tatai paliudys tavo parašas, tatai paliudys dangus, kurio šaukeisi savo pažadų liudytoju.

Ir jeigu netgi to nepakaks, neabejoki, bežadis tavo sąžinės balsas prabils pakankamai garsiai, idant linksmame šurmulyje primintų tau mano išsakytą teisybę ir apkartintų saldžiausias pramogas ir malonumus.

Dar ilgai kalbėjo sopulingoji Dorotėja pro ašaras ir su tokia širdgėla, jog apsiašarojo netgi dono Fernando palydovai ir visi kiti susirinkusieji.

Donas Fernandas klausėsi, nė žodžiu neatsiliepdamas, o ji, galop žodžių pristigusi, pratrūko taip dūsauti ir raudoti, jog nebent akmeninės širdies nebūtų sugraudinusi savo neapsakomu sielvartu.

Lusinda žiūrėjo į Dorotėją, tiek užjausdama josios sielvartą, tiek žavėdamasi jos protu ir grožiu; ji mielai būtų priėjusi ir pasakiusi

vieną kitą paguodos žodį, bet donas Fernandas vis dar tvirtai laikė ją savo glėbyje. Ilgai ir įdėmiai žvelgė jis į Dorotėją, paskui, sutrikęs ir apstulbęs, atgniaužė rankas ir, paleidęs Lusindą, tarė:

— Tu nugalėjai, žavioji Dorotėja, nugalėjai, nes niekas neturėtų tiek drąsos neigti, jog kiekvienas tavo žodis — gryna teisybė.

Dono Fernando paleista, Lusinda nualpo ir jau būtų susmukusi vietoje, bet Kardenijas, kuris stovėjo čia pat už dono Fernando nugaros, kad šis jo nepažintų, beregint pamiršo baimę ir, nieko nepaisydamas, prišokęs nutvėrė ją į glėbį.

— Jei gailestingasai dangus panūdo ir malonėjo duoti tau valandėlę atilsio, ištikimoji, pastovioji ir žavioji valdove mano, regis, niekur kitur jis nebus toksai saldus kaip šiame glėbyje, kurin dabar tave imu ir imdavau anuomet, kai likimo buvo skirta vadinti tave savąja.

Sulig tais žodžiais Lusinda pažvelgė į Kardeniją, kurį jau anksčiau buvo pažinusi iš balso, ir vos tik savo akimis pamatė, jog tai iš tikro jis, lyg apdujusi pamiršo bet kokią gėdą, rankomis apsivijo jam kaklą ir, skruostu glausdamasi prie jo skruosto, tarė:

— Tu, tiktai tu, viešpatie mano, esi tikrasis mano valdovas, o aš — tavoji vergė, nors ir kažin kaip priešintųsi nepalankus likimas, nors ir kažin kas grėstų mano gyvasčiai, kuriai vien tavoji gyvastis išblėsti neleidžia.

Donui Fernandui ir visiems kitiems tatai buvo nepaprastas reginys, ir niekas negalėjo atsistebėti nematytu nutikimu.

Dorotėjai pasirodė, jog donui Fernandui persimainė veidas ir jog jisai siektelėjo kardo su tokia išraiška, lyg ketindamas keršyti Kardenijui; ir vos taip pamaniusi, ji neįtikėtinai greitai apkabino jam kelius ir, bučiuodama kojas, taip tvirtai jas suspaudė, kad jis negalėjo pajudėti iš vietos, ir, nenustodama lieti ašarų, prabilo:

— O vienatine mano užuovėja, ką tu užsimojai daryti šią lemtingą valandą? Prie tavo kojų — tavoji žmona, o toji, kurios geidi per žmoną,— jau savojo vyro glėby.

Pagalvoki, ar dera, taipgi ar tavo valios darbas griauti tai, kas dangaus valia sutverta, ar nebūtų geriau, jei išaukštintumei ir sulygintumei su savimi tą, kuri, įveikusi visas kliūtis ir įrodžiusi savo teisybę ir atsidavimą, žvelgia tau tiesiai į akis ir meilės ašaromis šlaksto veidą ir krūtinę savo tikrajam vyrui?

Vardan Dievo prašau ir vardan tavo garbės maldauju: tegu šie akivaizdžios tiesos žodžiai nesukursto tavo rūstybės, bet, priešingai, tegu ją numaldo, idant romiai ir taikiai sutiktumei, kad šiuodu įsimy-

lėjėliai, nebijodami tavojo keršto, mėgautųsi taika ir ramybe ligi paskutinės dienos, kiek dangaus bus skirta, ir tuo įrodysi savo kilnios ir garbingos širdies taurumą, ir žmonės pamatys, jog protas turi tau didesnę galią nekaip goslumas.

Tuo tarpu Kardenijas, glėbyje tebelaikydamas Lusindą, nenuleido akių nuo dono Fernando, pasiryžęs sulig menkiausiu įtartinu judesiu atremti jo puolimą, o prireikus be atodairos pulti visus, kas tik bandys į jį kėsintis, nors ir gyvybę tektų paaukoti...

Bet tuo metu doną Fernandą apspito jo draugai, pribėgo ir klebonas su barzdaskučiu, kurie viską matė ir girdėjo, ir visi, taipgi gerasis Sančas Pansa. ėmė jį maldauti užjausti Dorotėjos ašaras ir, jeigu ji sakiusi tiesą, o tuo jie neabejoją, padaryti taip, kad teisėti josios lūkesčiai nebūtų apvilti...

Tegu jisai turįs galvoje, jog ne atsitiktinai, kaip galėtų pasirodyti, bet ypatinga Apvaizdos valia susirinkę jie tokioje vietoje, kur nieku gyvu nesitikėję susitikti...

Ir tegu jisai įsidėmįs, pridūrė klebonas, jog tiktai viena mirtis galinti išskirti Lusindą ir Kardeniją, ir jeigu net perskirsią juos kardo ašmenys, tokią mirtį juodu laikysią didžiausia palaima; ir jog ypač sunkiomis aplinkybėmis esą protingiausia, perveikus ir nugalėjus save patį, parodyti taurią širdį ir gera valia palinkėti kitiems dviem žmonėms džiaugtis dangaus dovanota laime...

Tegu jisai nukreipiąs žvilgsnį į Dorotėjos grožį, ir tada pamatysiąs, jog vargu ar kuri moteris galėtų jai prilygti, o juo labiau — ją pranokti, ir tegu prie josios žavesio dar pridedąs kuklumą ir beribę meilę donui Fernandui...

O svarbiausia, tegu jisai nepamirštąs, kad jeigu laikąs save bajoru ir doru krikščioniu, negalįs atsižadėti duotojo žodžio, nes, jo atsižadėdamas, drauge atsižadėsiąs Dievo ir papiktinsiąs protingus žmones, o protingi žmonės išmaną ir supranta, kad grožis turįs tą privalumą, jog, netgi būdamas įgimtas žemesnio luomo moteriai, be kita ko, garsėjančiai dora, galįs iškilti ir susilyginti su bet kokia didybe, nė kiek nepažemindamas to, kuris tą moterį iškelia ir su savimi sulygina; ir nevalia esą smerkti žmogaus, klausančio nepermaldaujamų meilės įstatymų, jeigu tik toji meilė nesanti nuodėminga.

Prie šių žodžių visi pridėjo dar tiek ir tiek kitų, jog pagaliau taurioji dono Fernando širdis (ne veltui jo gyslomis tekėjo kilnus kraujas) suminkštėjo ir priėmė tiesą, kurios jis, ir kažin kaip norėdamas, nebūtų sugebėjęs nuneigti. Ir, rodydamas, kad nebesipriešina ir pasiduoda

protingiems patarimams, kurių nemaža prisiklausė, jis pasilenkė prie Dorotėjos ir, apkabinęs ją, tarė:

— Kelkis, valdove mana, nepritinka prie mano kojų klūpoti tai, kurią širdyje nešiojuos. Ir jeigu ligi šiol niekuo neįrodžiau savo žodžių, galbūt šitokia buvo dangaus valia: aš turėjau įsitikinti tavo meile ir ištikimybe, idant galėčiau deramai tave įvertinti.

Tik prašau nebarti manęs už nederamą ir be galo žeminantį elgesį su tavimi, nes ta pati priežastis ir ta pati jėga, kuri mane pastūmėjo tavęs siekti, paskatino mane dėti pastangas tavęs atsižadėti.

O kad aš sakau tiesą, tu gali tuo įsitikinti, jei atsigręši ir pažvelgsi į akis jau laimingai Lusindai, pamatysi jose visų mano nusižengimų pateisinimą. Ir jeigu pagaliau ji surado ir pasiekė tai, ko troško, o aš tavyje suradau savo troškimų tikslą, tad tegu ilgus ir laimingus metus rami ir patenkinta ji gyvena su savuoju Kardeniju, o aš atsiklaupęs to paties melsiu dangų sau ir savajai Dorotėjai.

Taip tardamas, donas Fernandas vėl apkabino Dorotėją ir su tokiu jausmingu švelnumu priglaudė veidą prie jos skruosto, jog tik vargais negalais susitvardė, kad neištrykštų ašaros, neginčijamos jo meilės ir atgailos liudytojos.

Nesusilaikė nepravirkę Lusinda ir Kardenijas, kaip ir visi, ten buvusieji: vieni plūdo ašaromis džiaugdamiesi savo laime, kiti — svetima, tad, iš šalies žiūrint, atrodė, jog visus juos būtų ištikusi skaudi ir nepataisoma nelaimė...

Sančas Pansa, ir tas verkė, nors vėliau sakė verkęs tik todėl, jog Dorotėja pasirodė esanti anaiptol ne karalienė Mikomikona, iš kurios jis tikėjosi šitiekos malonių.

Dar kurį laiką visi tik verkė ir stebėjosi, o paskui Kardenijas ir Lusinda suklaupė prieš doną Fernandą ir tokiais pagarbiais žodžiais ėmė dėkoti už suteiktą malonę, jog šis nebežinojo nei ką atsakyti, tad paprašė juos atsistoti ir be galo mandagiai ir meiliai juodu apkabino.

Paskui jis paklausė Dorotėją, kaip ji atsidūrusi šioje vietoje, taip toli nuo gimtinės.

Glaustais ir vaizdingais žodžiais ji papasakojo visa tai, ką jau anksčiau buvo pasakojusi Kardenijui, ir josios pasakojimas taip patiko donui Fernandui ir jo palydovams, kad jie norėjo klausytis be galo be krašto — taip dailiai pasakojo Dorotėja savo negandus...

Ir vos tik ji baigė, donas Fernandas apsakė, kas jam nutiko mieste, Lusindos užanty suradus laišką, kuriame buvę jos parašyta, kad ji esanti Kardenijo žmona ir negalinti priklausyti jam.

Jis norėjęs ją nužudyti ir tikriausiai būtų nužudęs, jeigu nebūtų sutrukdę josios tėvai; ir tuomet, netverdamas apmaudu ir pykčiu, išbėgęs iš josios namų, pasiryžęs, progai pasitaikius, atkeršyti, o rytojaus dieną išgirdęs, jog Lusinda dingusi iš tėvų namų ir jog niekas nežinąs, kur ji būtų galėjusi dėtis; galop po kelių mėnesių jisai sužinojęs, kad ji esanti vienuolyne ir ketinanti tenai nugyventi savo amžių, jeigu jai nelemta gyventi su Kardeniju...

Ir vos tik tatai susižinojęs, pasiėmęs draugėn štai šiuos tris bajorus ir išvykęs vienuolynan, tačiau nenorėjęs rodytis jai akyse, būgštaudamas, jog vienuolyne būsianti sustiprinta sargyba, jeigu kas nors patirsiąs jį ten esant...

Ir štai, sulaukęs tos dienos, kada vartai buvę palikti atviri, jis palikęs du draugus saugoti įėjimo ir, trečiojo lydimas, įsėlinęs vienuolynan ieškoti Lusindos; o ji tuo metu kieme kalbėjusi su vienuole; neleidę jai nė atsipeikėti, pagrobę ją ir nugabenę tokion vieton, kur buvę patogu pasirengti tolesnei kelionei. Viskas jiems pasisekę kuo puikiausiai, nes vienuolynas buvęs vidury laukų, tolokai nuo artimiausio sodžiaus.

Vos tik pasijutusi dono Fernando rankose, Lusinda beregint nualpusi, o paskum, nuovoką atgavusi, visą laiką verkusi ir dūsavusi, nė žodžio netardama; ir šitaip, jai tylint ir ašarojant, jie pateko į šią užeigą, arba, kaip dabar jam atrodą, į dausas, kur pasibaigia ir išdyla iš atminties visi šios žemės vargai ir negandai.

XXXVII PERSKYRIMAS

KUR TOLIAU KALBAMA APIE GARSINGOSIOS PRINCESĖS MIKOMIKONOS ISTORIJĄ IR KITUS SMAGIUS NUTIKIMUS

Anaiptol ne be širdgėlos Sančas klausėsi visų tų kalbų, nes viltys gauti kokį titulą išsisklaidė ir nuėjo vėjais: dailioji princesė Mikomikona virto Dorotėja, milžinas — donu Fernandu, o ponas, nieko nenumanydamas, saldžiai miegojo.

Dorotėja vis dar negalėjo patikėti, kad josios laimė — ne sapnas; panašios mintys sukosi ir Kardenijo galvoje, o ir Lusindai ne kitaip atrodė.

Donas Fernandas dėkojo dangui už tai, kad nepašykštėjo jam malonės ir pagaliau išvedė iš to painaus labirinto, kur jisai vos nepražudė ir sielos, ir gero vardo; žodžiu, visi užeigos svečiai buvo laimingi ir nuoširdžiai džiaugėsi, kad galop taip sėkmingai pasibaigė tokia pažiūrėti beviltiškai supainiota byla.

Klebonas labai protingai aiškino visus įvykius ir, būdamas geru vėju linkęs, kiekvienam linkėjo laimės ir linksmybės; tačiau visų labiausiai džiūgavo ir krykštavo užeigos šeimininkė, nes Kardenijas ir klebonas pažadėjo dosniai atlyginti visus nuostolius ir skriaudas, kurių pridarė jai Don Kichotas.

Vienas tik Sančas, kaip jau sakėme, slankiojo nusiminęs, nelaimingas ir liūdnas; tad ištįsusiu veidu įėjo jis pas savo poną, kuris jau budo iš miego, ir tarė:

— Dabar jūsų malonybė, pone Liūdnasis Vaizde, galit sau miegot į sveikatą ir niekuo nebesirūpinti: nebereiks nei milžino nudėti, nei princesei karalystės grąžinti,— viskas jau padaryta ir sutvarkyta.

— Savaime suprantama,— atsakė Don Kichotas,— juk stojau su milžinu į tokį nuožmų ir neregėtą mūšį, kokio manding kol gyvas niekados neturėsiu. Aš jam tik šmaukšt! — ir nusirito galva nuo pečių; o kiek kraujo pliūptelėjo, stačiai upeliais šniokštė asla it vanduo.

— Geriau jūsų malonybė sakytumėt: it raudonasis vynas,— tarė Sančas.— Jūsų malonybei derėtų žinoti, jeigu to nežinot, jog nukautasai milžinas — tai suraižytas odmaišis, kraujas — tai šimtas kvortų raudonojo vyno, supilto jam pilvan, o nukirsta galva — tai... velniava, kad viskas kiaurai prasmegtų!

— Ką čia paistai, beproti? — sušuko Don Kichotas.— Ar tau galvoj negerai?

— Kelkit, jūsų malonybe,— tarė Sančas,— pamatysit, kokį grobį laimėjot ir kiek už tai gausim sumokėt, sykiu pamatysit ir karalienę, virtusią paprasčiausia dama, vardu Dorotėja, ir dar čia daug visko įvyko, kad pažiūrėsit — savo akimis nepatikėsit.

— Manęs niekuo nenustebinsi,— atsakė Don Kichotas.— Jei pameni, dar anąsyk, kai šičia buvome apsistoję, aš tau sakiau, jog visa, kas šiuose namuose darosi,— tikrų tikriausi kerai, ir nėra ko imti į galvą, jeigu ir dabar kas nors panašaus vyksta.

— Mielai tuo patikėčiau,— tarė Sančas,— jeigu ir pasisūpavimą apklote galėčiau priskirt prie tokių pat dalykų, bet, deja, sūpavausi tikrai ir neabejotinai. Ir savo akimis mačiau, kaip užeigos šeimininkas, kuris ir šiandien šičia sukinėjasi, laikė apklotą už vieno krašto ir

smagiai ir šauniai svaidė mane kone į padanges, ir kvatojo jis lygiai taip smarkiai, kaip mane sūpavo... Ir nors esu paprastas ir nuodėmingas žmogelis, bet, man regis, jeigu tie žmonės tau atrodo pažįstami, tai jau nebe apie kerus reikia šnekėt, o apie didelę pylą ir dar didesnę bėdą.

— Tiek to, Dievas neapleis, kiaulės nesuės,— tarė Don Kichotas.— Paduok man drabužius, eisiu pažiūrėti, kokie ten darosi dalykai ir persimainymai, apie kuriuos tu šneki.

Sančas padavė drabužius, o tuo metu, kai Don Kichotas rengėsi, klebonas papasakojo donui Fernandui ir visiems kitiems, kokias beprotystes išdarinėja Don Kichotas ir kokios gudrybės jie ėmėsi, kad išviliotų jį iš Plikosios Uolos, kur jis tarėsi nusišalinęs, lyg savosios damos paniekintas.

Papasakojo taipgi beveik visus jo nuotykius, kuriuos iš Sančo buvo girdėjęs, ir visi labai stebėjosi ir juokėsi, ir pagaliau priėjo išvadą, kurią prieidavo kiekvienas, kas tik su Don Kichotu susidurdavo, jog tai pats keisčiausias pamišimas, koks kada nors buvo ištikęs žmogų, protui sutrikus.

Be to, klebonas pasakė, kad jeigu po laimingos atomazgos ponia Dorotėja nebegalinti toliau vaidinti prisiimto vaidmens, reikėsią sugalvoti ir prasimanyti kokį kitą būdą pargabenti Don Kichotą gimtinėn.

Kardenijas pasiūlė baigti pradėtąjį darbą, nes Lusinda galinti puikiausiai pavaduoti Dorotėją ir atlikti josios vaidmenį.

— Ne, taip bus negerai,— tarė donas Fernandas,— tegu verčiau Dorotėja ir toliau dedasi princese, ir jeigu to šauniojo riterio gimtinė netoli nuo čia, aš mielai prisidėsiu prie jo išgydymo.

— Bus daugmaž dvi dienos kelio.

— O kad ir toliau būtų, noromis tenai nukeliaučiau dėl tokio labo darbo.

Tuo metu vidun įžengė Don Kichotas, šarvuotas visais šarvais, su aplamdytu Mambrino šalmu ant galvos ir skydu rankoje, ramsčiuodamasis savąja kartimi, arba smeigena.

Donas Fernandas ir visi kiti neteko žado, apstulbinti keistos jo išvaizdos: per pusmylį ištįsusio veido, sukritusio ir pergeltusio, margos ginkluotės ir orios laikysenos,— ir nutilo laukdami, ką jis pasakys, o jisai, akis įrėmęs į žaviąją Dorotėją, ramiai ir iškilmingai prabilo:

— Žavioji ponia, ką tik gavau žinią iš savojo ginklanešio, jog

jūsų didybė žuvo ir jog tokios, kokia buvote, jūsų nebeliko, nes buvusioji karalienė ir kilminga dama patapo paprasta mergele.

Jeigu taip atsitiko panorus jūsų tėvui, karaliui Raganiui, pabūgusiam, kad aš nesuteiksiu jums deramos ir reikiamos pagalbos, tad žinokite, jog jisai nė penkių neišmano ir menkai ką nutuokia apie riterių istorijas: mat, jeigu būtų jas skaitęs ir nagrinėjęs taip atidžiai ir ilgai, kaip aš jas nagrinėjau ir skaičiau, būtų radęs devynias galybes pavyzdžių, rodančių, jog kiti riteriai, mažiau garsingi už mane, yra atlikę ir sunkesnių žygių, o nukauti kokį milžinpalaikį, nors ir dievaižin kaip pasipūtusį,— juokų darbas, nes prieš kelias valandas susidūriau su juo, ir štai jau...

Bet verčiau patylėsiu, o dar kas nors pasakys, kad meluoju; tačiau laikas, visų paslapčių atskleidėjas, vieną gražią dieną iškels aikštėn ir mano paslaptį.

— Jūs susidūrėte su dviem odmaišiais, o ne su milžinu,— įsiterpė užeigos šeimininkas.

Donas Fernandas paliepė jam nutilti ir nieku gyvu nesikišti į Don Kichoto kalbą, o Don Kichotas posmavo toliau:

— Pagaliau aš pasakysiu jums, prakilnioji ir nuvainikuotoji dama, kad jeigu dėl minėtos priežasties jūsų tėvas panūdo permainyti jūsų asmenybę, neteikite tam jokios reikšmės, nes nėra pasaulyje tokio pavojaus, per kurį neprasiskintų kelio manasis kalavijas. ir su tuo pačiu kalaviju ilgai netrukus, nudėjęs jūsų priešą ir nubloškęs žemėn jo galvą, jums ant galvos uždėsiu jūsų žemių vainiką.

Don Kichotas nutilo ir ėmė laukti princesės atsako, o toji, žinodama, jog donas Fernandas ketina nenutraukti vaidinimo, kol Don Kichotas atsidurs savo gimtinėje, labai oriai ir sąmojingai atsakė:

— Nesvarbu, kas jums sakė, narsingasai Liūdnojo Vaizdo riteri, jog aš persimainiau ir tapau kitokia, bet sakė jis netiesą, nes kokia buvau vakar, tokia esu ir šiandien.

Teisybė, laimingai susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, aš truputį pasikeičiau, ir laimė tapo man palankesnė, nei galėjau to tikėtis, bet dėl to aš nepasidariau kitokia ir neatsisakiau tolydžio puoselėjamos minties pasinaudoti galingosios ir nenugalimos jūsų rankos galia, nes esu tikra, jog mudviejų sutartis dar galioja.

Todėl, valdove mano, teikitės grąžinti garbę mano tėvui ir pripažinkite, kad jis buvo išmintingas ir įžvalgaus proto žmogus, nes, remdamasis savo mokslais, surado tokį lengvą ir teisingą būdą išvaduoti mane iš bėdos: esu įsitikinusi, jog be jūsų, pone, niekados nebū-

čiau sulaukusi tokios laimės, kokios dabar sulaukiau. Ir aš sakau gryną teisybę, o mano žodžius gali patvirtinti diduma čia esančių ponų, mano laimės liudytojų.

Išvykti mums derėtų rytoj — šiandien vis tiek netoli benukeliausime, o dėl mūsų užsimoto žygio sėkmės aš nėmaž neabejoju, nes dedu viltis į Dievą ir į jūsų širdies narsybę.

Šitaip kalbėjo išmaningoji Dorotėja, ir Don Kichotas, ją išklausęs, atsigręžė į Sančą ir rūsčiai tarė:

— Štai ką tau pasakysiu, niekšeli Sančai: didesnio šunkaros už tave nerasi visoje Ispanijoje. Sakyk, ilgapiršti paplavūne, ar ne tu ką tiktai man pranešei, jog šioji princesė pavirto mergele, vardu Dorotėja, ir jog nukirstoji milžino galva — velniava, ir tais savo paistalais taip sumaišei man protą, kaip niekam kitam ligi šiolei dar nebuvo pavykę? Prisiekiu... — jis pakėlė akis į dangų ir sukando dantis.— Aš pasiryžęs į miltus tave sumalti, kad turėtų gerą pamoką visi melagiai ginklanešiai, kurie kada nors pristos prie klajojančių riterių.

— Nusiraminkit, viešpatie mano,— atsiliepė Sančas,— dėl panelės princesės Mikomikonos gal ir tikrai apsirikau, bet jau dėl milžino galvos ar, tiesą pasakius, dėl subadytų odmaišių ir raudonojo vyno, jūsų vadinamo krauju,— čia tai, dievaž, neapsirinku, nes antai jie, sukiurinti odmaišiai, jūsų malonybės lovos galvūgaly, o raudonojo vyno asloje — ištisas ežeras... Palaukit, pakratysit kišenę — tuomet patikėsit, atseit patikėsit, kai jo malonybė ponas užeigos šeimininkas pareikalaus atlyginti nuostolius.

Na, o kad ponia karalienė kokia buvo, tokia ir liko,— aš tuo džiaugiuos iš visos širdies, vadinas, ir man šis tas klius.

— Štai ką aš tau pasakysiu, Sančai,— tarė Don Kichotas,— atleisk man, bet tu mulkis, ir gana.

— Gana,— įsiterpė donas Fernandas,— ir daugiau apie tai nebekalbėkime. Ir jeigu ponia princesė pageidauja iškeliauti rytoj, nes šiandien jau per vėlu, tegu taip ir būna, ir šią naktį praleisime maloniai šnekučiuodami, o dienai išaušus, kilsime kelionėn lydėti pono Don Kichoto, nes visi mes trokštame savo akimis pamatyti tuos drąsingus ir negirdėtus žygdarbius, kuriuos jam pridera atlikti vykdant duotą didįjį įžadą.

— Priešingai, mano priedermė jus lydėti ir jums tarnauti,— atsiliepė Don Kichotas.— Didžiai jums dėkoju už suteiktąją malonę ir gerą nuomonę apie mane, kurią žūt būt stengsiuosi pateisinti,

nors tai kainuotų man gyvybę ar dar brangiau, jei tik gali kas nors brangiau kainuoti.

Dar daug mandagių žodžių prikalbėjo Don Kichotas ir donas Fernandas, vienas kitam siūlydami savo paslaugas, bet visi veikiai nutilo, pasirodžius keliauninkui, kuris tuo metu įėjo užeigon ir, iš apdaro sprendžiant, buvo krikščionis, ne per seniausiai parvykęs iš maurų žemės: mat vilkėjo striuku mėlynos gelumbės durtiniu pusilgėmis rankovėmis ir be apykaklės, mėlynos drobės kelnėmis ir mūvėjo tos pačios spalvos šlikę, avėjo geltonomis kurpėmis ir turėjo kreivą kardą, prisegtą prie perpetinio diržo, einančio skersai krūtinės.

Iš paskos asilu jojo moteriškė maurės apdaru, aklinai užsidengusi veidą šydu, su brokatiniu kyku ant galvos ir ligi pat kulnų įsisupusi į prašmatnų arabišką apsiaustą.

Vyriškis buvo dailaus stoto, augalotas, peržengęs ketvirtą dešimtį, tamsoko gymio, ilgais ūsais ir dailia barzda; žodžiu, iš pažiūros buvo matyti, jog, deramai apsirengęs, neabejotinai galėtų būti aukšto luomo ir kilmingas žmogus.

Įėjęs jis paprašė kambario, o išgirdęs, jog laisvų nėra, atrodo, labai nusiminė; paskui žengė prie moteriškės, iš apdaro panašios į maurę, paėmė ją į glėbį ir nukėlė žemėn.

Priviliotos keisto ir niekad neregėto apdaro, Lusinda, Dorotėja, užeigos šeimininkė, jos duktė ir Maritornė apspito maurę, ir Dorotėja, pastebėjusi, kad ir maurė, ir jos bendrakeleivis susikrimto negavę kur apsistoti, su įgimtu jai lipšnumu, mandagumu ir išmanymu tarė:

— Nesigraužkite, mieloji ponia, jog čia trūksta patogumų — nė vienoje užeigoje jų nerasite; bet jeigu malonėsite įsikurti pas mus,— pridūrė ji, rodydama į Lusindą,— vargu ar būsite per visą kelionę radusi nuoširdesnę viešnagę.

Moteris su šydu nieko į tai neatsakė, tik pasikėlė iš savo vietos ir, kryžium susidėjusi rankas ant krūtinės, žemai nusilenkė, tarytum savaip dėkodama už pasiūlymą.

Kadangi ji neištarė nė žodžio, visi nusprendė, kad ji tikriausiai maurė ir nemoka kalbėti krikščioniškai.

Tuo metu priėjo belaisvis, ligi tol užsiėmęs kitais reikalais, ir, matydamas, jog moterys apspito jo bendrakeleivę, o toji tylėjimu atsako į visus jų žodžius, tarė:

— Gerbiamosios damos, šioji mergelė mūsiškai menkai tesupranta ir moka tik savo krašto kalbą,— todėl ji, matyt, neatsakinėjo ir neatsako į jūsų klausimus.

— Mes nieko jos neklausinėjome,— atsiliepė Lusinda,— tik pasiūlėme šią naktį praleisti kartu su mumis ten, kur mes įsikursime ir kur ji turės visus patogumus, kokius tik įmanoma rasti užeigoje, nes mūsų priedermė — svetingai priimti visus prieglobsčio reikalingus svetimšalius, o ypačiai moteris.

— Josios ir savo vardu bučiuoju jums rankas, ponia,— tarė belaisvis,— ir didžiai dėkoju už neįkainojamą paslaugą, nes, turint galvoje, kokiomis aplinkybėmis ir kokių, sprendžiant iš jūsų išvaizdos, kilmingų žmonių ji siūloma, nevalia jos nevadinti be galo didele.

— Sakykite, pone, ar ši dama krikščionė, ar maurė? — paklausė Dorotėja.— Jos apdaras ir nekalbumas perša mums ne tą mintį, kokią norėtume apie ją susidaryti.

— Kūnu ir apdaru ji maurė, bet širdimi — karšta krikščionė, nes dega noru išpažinti mūsų tikėjimą.

— Vadinasi, ji dar nekrikštyta? — paklausė Lusinda.

— Tam nebuvo laiko ir progos,— atsakė belaisvis.— Išvykusi iš Alžyro, savosios žemės ir gimtinės, ligi šios dienos ji nė sykio nebuvo atsidūrusi mirties pavojuje, kad turėtų paskubomis priimti krikštą, nesusipažinusi su visomis apeigomis, kurių laikytis įsako šventoji mūsų motina Bažnyčia. Bet su Dievo padėjimu ji netrukus apsikrikštys, kaip pridera josios luomo žmogui, nes ji kur kas aukštesnio luomo, nei būtų galima spręsti iš mudviejų apsitaisymo.

Tie žodžiai sukėlė klausytojams norą sužinoti, kas tokie esą belaisvis ir maurė, bet niekas nedrįso tuo tarpu kamantinėti,— visiems buvo aišku, jog iš pradžių reikia leisti jiems pailsėti, o paskui jau galima ir paprašyti, kad papasakotų savo gyvenimą.

Dorotėja paėmė maurei už rankos, pasisodino ją šalimais ir pasiūlė nusidengti šydą.

Maurė žvilgtelėjo į belaisvį, lyg atsiklausdama, kas jai sakoma ir ką jai dera daryti.

Jis paaiškino arabiškai, kad ji prašoma nusidengti šydą ir kad taip ir padarytų; ir maurė nusiėmė šydą, ir visi pamatė tokį žavų veidą, jog Dorotėjai ji pasirodė gražesnė už Lusindą, Lusindai — gražesnė už Dorotėją, o kiti susirinkusieji pripažino, kad grožiu joms abiem niekas negalėtų prilygti, kaip tik viena maurė, nors kai kas netgi buvo tos nuomonės, jog kai kuo ji abidvi pranokstanti.

Ir kadangi grožis turi išimtinę teisę ir stebuklingą galią teikti dvasiai paguodą ir savęsp lenkti širdis, todėl visi beregint panūdo įtikti ir pasilabinti žaviajai maurei.

Donas Fernandas paklausė belaisvį, kuo vardu maurė, ir šis atsakė, jog vadinasi ji Lela Zoraida.

Tai išgirdusi, maurė suprato, ko belaisvis klausiamas krikščionių kalba, ir tuojau, labai sunerimusi, guviai, bet oriai tarė:

— Ne, ne Zoraida,— Marija, Marija...

Taip ji norėjo paaiškinti, kad josios vardas ne Zoraida, bet Marija.

Tie žodžiai, taipgi susijaudinimas, su kuriuo juos ištarė maurė, išspaudė ne vieną ašarą didumai susirinkusiųjų, o ypačiai moterims, kurios iš prigimties esti jautrios ir gailestingos širdies.

Lusinda be galo meiliai ją apkabino ir tarė:

— Taip, taip, Marija, Marija.

O maurė pritarė:

— Taip, taip, Marija; Zoraida — *makanš* (atseit — ne).

Tuo tarpu sutemo, ir dono Fernando bendrakeleivių paliepimu šeimininkas pasistengė ir pasirūpino, kad būtų paruošta kaip galima geresnė vakarienė.

Atėjus laikui, visi susėdo prie ilgo stalo, panašaus į tuos, prie kurių paprastai valgo tarnai, nes užeigoje nebuvo nei apskrito, nei ketvirtainio stalo, ir pačiame gale, garbingiausion vieton, nors ir kaip jis bandė atsikalbinėti, buvo pasodintas Don Kichotas, kuris, laikydamas save princesės asmens sargybiniu, panoro, kad šalia atsisėstų dama Mikomikona.

Toliau susėdo Lusinda ir Zoraida, priešais jas — donas Fernandas ir Kardenijas, paskui belaisvis ir kiti bajorai, o greta damų — klebonas ir barzdaskutys, ir visi ėmė su malonumu vakarieniauti...

Tačiau dar didesnį malonumą suteikė jiems Don Kichotas,— vėl pagautas įkvėpimo kaip anąsyk per vakarienę su ožkaganiais, kada išdrožė ilgų ilgiausią kalbą, jis nustojo valgyti ir prabilo šiais žodžiais:

— Iš tiesų, gerbiamieji ponai, gerai pasvarstęs, nejučia prieini išvadą, jog tiems, kas priklauso klajojančių riterių ordinui, nutinka didžių ir negirdėtų dalykų. Bene kuris mirtingasis, dabar įjojęs pro šios pilies vartus ir išvydęs mus šitaip sėdinčius, pamanytų ir patikėtų, jog mes tikrai esame tie, kas esame? Kas galėtų pasakyti, jog dama, sėdinti šalia manęs,— visiems mums pažįstama didi karalienė, o aš — tas pats Liūdnojo Vaizdo riteris, kurio vardą pati Šlovė lūpose nešioja?

Dabar jau nebėra abejonių, kad riterio menas ir amatas pranoksta visus menus ir amatus, žmonių sugalvotus, ir juo labiau jis vertas pagarbos, juo jisai pavojingesnis.

Ir tegu niekas nebando man kalbėti, jog mokslai pranašesni už

karo meną,— nors ir kažin kas būtų tie žmonės, aš pasakysiu, kad jie neišmano, ką šneka. Paprastai jie remiasi vienu, jų nuomone, svariausiu argumentu: girdi, proto pastangoms neprilygstančios kūno pastangos, o karo veiksmams esąs reikalingas tiktai kūnas, tarytum karys būtų paprasčiausias juodnugaris, kuriam praverčia vien stiprūs raumenys, tarytum tasai menas, mūsų, karių, vadinamas karo menu, nebūtų garsus žygdarbiais, kuriems atlikti reikia didelio proto, tarytum karvedys, kuriam patikėta vadovauti kariaunai arba ginti apgultą miestą, kliaujas labiau raumenimis negu galva.

Iš tiesų pagalvokite, ar įmanoma vien kūno įstangomis perprasti ir įminti priešo ketinimus, siekius, karines gudrybes, atskleisti pinkles, išvengti gresiančių pavojų? Ne, visa tai proto darbas, o kūnas čia niekuo dėtas.

Taigi karo menas reikalingas proto ne ką mažiau negu mokslai. O dabar pažiūrėkime, katro protas daugiau dirba: mokslo žmogaus ar kario, o tai bus aišku iš to, kokius uždavinius ir kokius tikslus kiekvienas užsibrėžia, nes labiau vertintinas tasai siekis, kuris turi tauresnį tikslą.

Mokslų tikslas ir uždavinys (turiu omenyje ne dieviškuosius mokslus, kurių paskirtis — kreipti ir kelti mūsų sielas dangopi, nes tokiam begaliniam galutiniam tikslui joks kitas prilygti negali; turiu omenyje pasaulietinius mokslus), taigi jų tikslas — teisingai skirstyti gėrybes ir kiekvienam duoti tai, kas priklauso, sekti ir stebėti, kad būtų laikomasi gerųjų įstatymų,— tikslas, be abejo, taurus, didis ir pagirtinas, bet vis dėlto labiau vertas pagyrimo tikslas, siekiamas karo meno, kurio uždavinys ir galutinis tikslas — taika ir ramybė, didžiausias gėris, kokio žmonės gali trokšti šioje žemėje.

Ir todėl pirmoji gera žinia, pasiekusi pasaulį ir žmones, buvo naujiena, tą naktį, kuri mums tapo diena, atnešta angelų, giedojusių padangėse: „Šlovė Viešpačiui aukštybėse, o žemėje ramybė geros valios žmonėms!“

Ir didžiausias dangaus ir žemės mokytojas savo ištikimus ir mylimus sekėjus mokė įeinant į namus sveikintis šiais žodžiais: „Ramybė šiems namams“. Ir daugelsyk jiems kalbėjo: „Aš palieku jums ramybę, duodu jums savo ramybę; ramybė jums“, ir tai pati tikriausia brangenybė ir gėrybė, padovanota ir palikta tosios rankos, brangenybė, be kurios nei žemėje, nei danguje nieko gero būti negali.

Taigi taika ir ramybė — tiesioginis karo tikslas, o karas ir karo menas neatskiriami vienas nuo kito.

Pripažinę šią tiesą, jog karo tikslas yra taika ir ramybė ir jog dėl to jis pranašesnis už mokslų tikslą, dabar pažvelkime, kas alina kūną mokslo vyrui ir kariui, ir katras daugiau kenčia...

Taip nuosekliai ir iškalbingai dėstė mintis Don Kichotas, jog tuo metu nė vienas klausytojas nebūtų jo palaikęs išprotėjusiu, netgi priešingai — diduma jų buvo bajorai, puikiai išmanantys karo meną, todėl su atidžia klausėsi mūsų riterio, o jis kalbėjo toliau:

— Taigi šit kas alina mokslams atsidėjusio vyro kūną: pirmiausia, skurdas, ir ne todėl, kad visi jie skurdžiai,— stačiai aš tyčiomis imu kraštutinį atvejį, o sakydamas, jog mokslus einantieji skursta, regis, pasakiau viską apie jų nelemtą dalią, nes skurdžius nieko gera gyvenime nemato...

Skurdas alina juos iš visų pusių: tai jie alksta, tai šąla, tai neturi apdaro, o kartais ir viską drauge kenčia, bet, šiaip ar taip, gauna užvalgyti, nors ir vėliau nei įprasta, nors ir trupinių nuo turčių stalo... O kai apninka didžiausias vargas, tenka, jų žodžiais tariant, eiti *sriubauti*, tai yra kartu su elgetomis stovėti eilėse prie vienuolynų, belaukiant dubenėlio nemokamos sriubos. Be to, esti žmonių, kurie duoda jiems vietelę prie gorės ar židinio, kur jie nors ir nesušyla, tačiau ir nešąla; ir pagaliau miega jie taipgi pastogėje.

Aš neketinu čia kalbėti apie tokias smulkmenas, kaip antai: jie stokoja marškinių, neturi per daug apavo, viršutinius drabužius, kad ir perdėm išdilusius, laiko prabanga, be saiko apsiryja, kai palankus likimas retkarčiais nuveda juos į kokias vaišes.

Tokiu tat mano nusakytu keliu, vargingu ir duobėtu, tolydžio klupdami ir griūdami, pakildami ir griūdami iš naujo, eina jie, kol galop pasiekia geidžiamą mokslo laipsnį. Ir štai jau, išvengę povandeninių uolų, prasmukę pro visas Sciles ir Charibdes, tarytum palankaus likimo sparnais pernešti, daugelis jų, sėdėdami savo kėdėse ir sostuose, tvarko ir valdo pasaulį, ir, pelnytai atlyginti už savo doringumą, vaikščioja nebe peralkę, o persisotinę, nebe pusnuogiai, o išsipustę, nebe sužvarbę, o apšilę, ir nebe ant demblių miega, o ilsis ant olandiškų drobelių ir damastų.

Tačiau jų vargai, palyginus ir sugretinus juos su tuo, ką turi ištverti karys, kautynių laukuose matęs ir šilta, ir šalta, yra menkas niekas, kaip aš jums tuojau įrodysiu.

XXXVIII PERSKYRIMAS

KUR PATEIKIAMA SAVITA DON KICHOTO PRAKALBA APIE MOKSLUS IR KARO MENĄ

Toliau dėstydamas savo mintis, Don Kichotas pasakė:

— Iš pradžių peržvelgę mokslus einančiųjų skurdo atmainas, pažiūrėkime, ar karys už juos lobingesnis. Ir šit, pasirodo, skurdžių pasaulyje nėra didesnio skurdžiaus už karį, nes gyvalioja jis arba iš savo varganos algos, kuri išmokama pavėluotai, o kartais ir suvis neišmokama, arba iš to, ką pats sugeba pasigrobti žaisdamas gyvybe ir sąžine...

Ir neretai jam būna taip striuka su apdaru, jog ir paradine apranga, ir marškiniais eina viena vienintelė odinė striukė skeltomis rankovėmis, ir žiemovidžiu, vidury plyno lauko, nuo dangaus nemalonių paprastai jis ginasi vien savo alsavimu, o aš esu patyręs, jog kvapas, sklindantis iš tuščio skrandžio, visados esti šaltas, nors tai ir prieštarauja visiems gamtos dėsniams.

Tačiau netikėkite, kad po visų vargų jis tikisi nakčia pailsėti ir atgauti jėgas, nes jo laukia guolis, kurio nereiklus žmogus niekados nepavadins ankštu,— plikoje žemėje jis gali ištiesti kojas kiek tinkamas ir vartytis nuo vieno šono ant kito, nebijodamas suglamžyti paklodžių.

Ir štai ateina diena ir valanda gauti aukštesnį laipsnį už savo tarnybą; ateina kautynių diena, ir jam užmaunama daktaro kepuraitė, pasiūta iš pašenų, jeigu kulka kliudė jam galvą ir nepervėrė smilkinio ar nesužalojo rankos arba kojos...

Ir jeigu to neatsitinka, jei gailestingasai dangus jį globoja ir išsaugo gyvą ir sveiką, vargu ar kada nors jam pasiseka išbristi iš skurdo: dar turi įvykti ne vienas mūšis ir ne vienerios kautynės, dar turi jis laimingai sulaukti jų pabaigos, kad pakiltų tarnyboje, bet tokie stebuklai retai pasitaiko.

Sakykite, ponai, ar esate kada nors pagalvoję, jog karuos žmonių žūva daugiau, nei būna apdovanota? Aišku, jūs pasakysite, kad žuvusiųjų nepalyginamai daugiau, stačiai be skaičiaus, o kiek apdovanota gyvųjų, galima nesunkiai apskaičiuoti ir užrašyti triženkliu skaitmeniu.

O štai teisės mokslų žinovai, priešingai, neblogai manosi, nes gauna

ne tik į rankas, bet ir saujon. Taigi karys patiria daugiau vargo, o atlyginamas kur kas prasčiau.

Beje, galima atkirsti, jog dviem tūkstančiams teisininkų atsilyginti lengviau nei trisdešimčiai tūkstančių karių, nes vieniems atsilyginama tarnybomis, kurios prireikus duodamos šio amato žmonėms, o kitiems turi atsilyginti patsai didikas, kuriam jie tarnauja, betgi šioji aplinkybė tik patvirtina mano mintį.

Tačiau palikime tai ramybėje, nes iš tokio painaus labirinto nelengva išeiti, ir grįžkime prie klausimo, ar karo menas pranašesnis už mokslus,— klausimo, ligi šiolei dar neišspręsto, nes kiekviena šalis pateikia savo naudai vis naujų argumentų... Ir, be kita ko, mokslo žmonės tvirtina, jog be jų negalėtų gyvuoti karo menas, nes karas taipgi vykstąs pagal tam tikrus įstatymus, nuo kurių jam nevalia nukrypti, o įstatymų leidimas — mokslų ir mokslo žmonių sritis...

Į tai karo meno žinovai atsako, kad be jų negalėtų gyvuoti įstatymai, nes kariuomenė ginanti valstybes, sauganti karalystes, sergstinti miestus, užtikrinanti kelių saugumą, valanti jūras nuo korsarų,— žodžiu, jeigu jos nebūtų, valstybėse, karalystėse, monarchijose, miestuose, jūrų ir sausumos keliuose viešpatautų smurtas ir neramumai, kurie neišvengiamai kyla karo metu, kai jam duota neribota valia ir galia; o juk visiems žinoma, jog tai, kas brangiai atsieina, ne tik turi būti, bet ir esti labiau vertinama.

Mokslai brangiai atsieina tam, kas nori iškilti: nevalia paisyti laiko, miego, alkio, apdaro, galvos svaigulių, skrandžio sutrikimų ir kitokių panašių dalykų, iš dalies jau anksčiau mano minėtų. Tačiau karo menas atsieina taip pat brangiai kaip ir mokslai, tik vargų sumą dera pakelti tokiu laipsniu, kad apie kokį nors palyginimą ir kalbos negali būti, nes karys, savo ruožtu siekdamas aukštybių, kas žingsnis rizikuoja gyvybe.

Ką reiškia skurdo ir nepriteklių baimė, perimanti ir slegianti mokslus einantįjį, palyginus su baime, perimančia karį, kuris apgultoje tvirtovėje eina sargybą saugodamas bastioną arba raveliną ir, jausdamas, jog priešas vis arčiau kasasi po žeme, nieku gyvu negali pasišalinti iš posto nei išvengti tolydžio gresiančio pavojaus?

Jis gali padaryti tik viena: duoti žinią vadui, kad šis įsakytų imtis priešpriešinių priemonių ir padėti kontraminą, o paskui ramiai stovėti ir baimingai laukti, kada netikėtai be sparnų išlėks į padanges arba anaiptol ne savo noru nugarmės prarajon.

O jeigu ir šis pavojus jums atrodo menkas, esama tokių pat ir dar

didesnių, kai vidury bekraštės jūros pirmagaliais susiduria dvi galeros, paskui susigretina ir susikabina, o kariui nieko kita nebelieka, kaip tik žengti abordažine sija vos dviejų pėdų platumo...

Be to, per ieties atstumą jis mato tiek pat mirties parankinių, kiek pabūklų grėsmingai žvelgia jam tiesiai į akis, ir suvokia, jog vienas neatsargus žingsnis — ir jis keliaus žvalgyti Neptūno povandeninių valdų, ir vis dėlto, garbės skatinamas, drąsiai atstato krūtinę arkebuzų ugniai ir siauru liepteliu veržiasi į priešo laivą.

Ir nuostabiausia, jog, vienam vos įvirtus ten, iš kur jis nebeišsigaus iki pasaulio pabaigos, jo vieton stoja kitas, o jeigu ir tas krinta į jūrą, tykojančią jo nelyginant priešo, jo pavaduoti puola vis nauji kariai, ir net nespėsi pastebėti, kaip jie taip pat nepastebimai žūva vienas po kito,— didesnės drąsos ir narsybės nepamatysite jokiame kitame mūšyje.

Palaiminti tie laikai, kada nekėlė siaubo šėtoniški šaudomieji pabūklai, kurių išradėjas, esu tikras, pragare atsiima atlygį už savo velnišką išradimą, nes dabar baili niekšinga ranka gali nebaudžiama atimti gyvastį narsingam riteriui,— jo krūtinėje liepsnoja ryžtas ir įniršis, įkvepiantis ir uždegantis drąsias širdis, ir staiga nežinia kaip ir iš kur atklysta kulka (paleista žmogaus, kuris galbūt pats išsigando šūvio žybsnio ir pabėgo metęs šalin tą prakeiktą padargą), akimoju perkerta ir nutraukia minčių ir gyvybės giją tokiam vyrui, kuris buvo nusipelnęs džiaugtis gyvenimu ilgus metus.

Ir štai dabar, visa tai apsvarstęs, turiu prisipažinti, jog širdies gilumoje gailiuosi mūsų nelemtais laikais davęs klajojančio riterio įžadą: nors man nebaisūs jokie pavojai, vis dėlto neramu daros pagalvojus, kad parakas ir švinas gali atimti man progą rankos tvirtybe ir kalavijo ašmenimis pelnytis garsą ir šlovę visuose mums žinomuose pasaulio kraštuose.

Bet jeigu tokia bus dangaus valia ir jeigu man pasiseks įvykdyti visus savo užmojus, dar garsiau skambės mano vardas, nes būsiu susidūręs su didesniais pavojais, nei buvo susidūrę praeities amžių klajojantys riteriai.

Visą tą ilgą prakalbą Don Kichotas sakė tuo metu, kai kiti vakarieniavo,— jis pats nė kąsnelio neįsidėjo į burną, nors Sančas Pansa ne kartą priminė, jog dabar reikią valgyti, o vėliau turėsiąs gražaus laiko kalbėti ką tinkamas.

Klausytojams vėl pašoko užuojauta tam žmogui, kuris pažiūrėti

taip puikiai viską išmano ir taip blaiviai dėsto savo mintis, tačiau, vos užkliudęs savo nelabąją riterystę, suvis netenka proto.

Klebonas pareiškė Don Kichotui, kad jo samprotavimai apie karo meno pranašumą esą neabejotinai teisingi ir kad jis, klebonas, būdamas mokslo žmogus, be kita ko, diplomuotas, vis dėlto esąs tos pačios nuomonės.

Vakarienei pasibaigus ir nukrauscius stalą, užeigos šeimininkė, jos duktė ir Maritornė ėmėsi tvarkyti Don Kichoto užkaborį, kur tą naktį buvo nuspręsta suguldyti damas, o tuo tarpu donas Fernandas paprašė belaisvį papasakoti savo gyvenimo istoriją, nes, sprendžiant vien jau iš to, kad jis atvykęs čionai drauge su Zoraida, ji turinti būti labai savita ir įdomi.

Į tai belaisvis atsakė, jog su mielu noru patenkinsiąs šį pageidavimą, tik būgštaująs, kad pasakojimas galįs pasirodyti ne toks įdomus, kaip jis pats to geistų, bet, šiaip ar taip, papasakosiąs, idant jie įsitikintų jo gera valia.

Klebonas ir visi kiti padėkojo belaisviui ir pakartojo savo prašymą, ir jis, matydamas tiek žmonių jį prašant, pasakė, jog prašymai nereikalingi, kai pakanka vien įsakymo...

— Taigi atidžiai klausykitės, jūsų malonybės, ir išgirsite tikrą istoriją, kuriai, ko gero, neprilygs jokia pramanyta istorija, nors ir kaip įmantriai ir išmaningai ji būtų sudėta.

Sulig šiais žodžiais visi susėdo, ir užeigoje stojo didi tyla, o jis, matydamas, jog jie nuščiuvo ir pasirengė klausyti, romiu ir maloniu balsu prabilo:

XXXIX PERSKYRIMAS

KURIAME BELAISVIS PASAKOJA SAVO GYVENIMĄ IR NEGANDUS

— Esu kilęs iš vieno Leono kalnų sodžiaus, ir prigimtis buvo man daug palankesnė ir dosnesnė negu likimas,— tiesa, tame krašte viešpatavo toks skurdas, jog mano tėvas ten buvo laikomas pasiturinčiu žmogum, beje, toks jisai ir būtų buvęs, jeigu būtų linkęs krauti turtus, o ne eikvoti.

Dosnų ir išlaidų būdą jis išsiugdė dar jaunomis dienomis, kareiviu būdamas, nes kareivystė — tai mokykla, kuri taupų išmoko būti duosliu, duoslų — švaistūnu, o jeigu tarp kareivių pasitaiko šykštuolis, į jį žiūrima kaip į kokį išsigimėlį, nes tokių esti reta.

Mano tėvo dosnumas daugiau panėšėjo į išlaidumą, o vedusiam žmogui, kurio priedermė — perduoti vaikams savo vardą ir labą, toksai bruožas nieko gera nežada.

Tėvas turėjo tris vaikus, visus sūnus, ir visi trys buvo tokio amžiaus, kada pridera galvoti apie tolesnį gyvenimą.

Matydamas, kad jam bus nelengva, jo paties žodžiais tariant, būdą permainyti, tėvas panoro nusikratyti savo išlaidumo ir besaikio dosnumo paskata ir šaltiniu, tai yra nusikratyti turtu, o be turto ir patsai Aleksandras Makedonietis atrodytų šykštuolis; tad vieną gražią dieną pasišaukė jis mus visus tris į savo kambarį ir prabilo štai tokiais žodžiais:

— Vaikai, idant žinotute, kad jus labai myliu, gana bus pasakyti, jog esate mano vaikai, o idant žinotute, kad myliu jus nepakankamai, gana bus pasakyti, jog aš nesugebu savęs permainyti ir tausoti jūsų turto. Ir idant suprastute, kad aš myliu jus kaip tėvas ir nenoriu jūsų pražudyti, kaip to norėtų patėvis, ketinu pasiūlyti jums vieną dalyką, kurį jau senokai esu apgalvojęs ir brandžiai apsvarstęs.

Jūs esate tokio amžiaus, kada pridera galvoti apie tolesnį gyvenimą ar bent jau pasirinkti tokį amatą, kuris vėliau darytų jums garbę ir duotų naudos, ir štai aš sumaniau padalyti savo turtą į keturias dalis: tris skirsiu jums, kiekvienam po tiek, kiek priklauso, nė vieno nenuskriausdamas, o ketvirtąją pasiliksiu sau, idant turėčiau iš ko gyventi ir laikytis visas tas dienas, kurias dangus malonės man suteikti.

Bet aš pageidaučiau, idant kiekvienas, gavęs priklausomą turto dalį, pasirinktų vieną iš mano nurodytų kelių.

Mes, ispanai, turime tokią patarlę, kuri, mano supratimu, labai teisinga, beje, kaip apskritai visos kitos patarlės, nes kiekviena jų — tai glausta ir išmintinga ilgamečio patyrimo išvada, o toji, kurią aš turiu omenyje, skelbia: „Bažnyčia arba jūra, arba karaliaus rūmai“,— kitaip sakant: kas pageidauja iškilti į žmones ir praturtėti, tam pridera arba eiti į dvasininkus, arba imtis prekybos ir leistis į jūras, arba stoti tarnybon prie karaliaus,— juk ne veltui sakoma: „Geriau trupiniai nuo karaliaus stalo negu pono malonė“.

Ir šit kodėl sakau jums visa tai: aš norėčiau — ir tokia mano valia,— kad vienas jūsų atsidėtų mokslams, kitas — prekybai, o trečias

ginklu tarnautų karaliui, nes patekti į rūmus nelengva, o karo tarnyboje nors didelių turtų ir nesusikrausi, bet užtat pelnysi didžią šlovę ir pagarbą.

Po savaitės kiekvienas jūsų gaus savąją dalį pinigais, skatikas į skatiką, kaip patys galėsite tuo įsitikinti.

O dabar sakykite, ar pritariate mano nuomonei ir ar norite sekti mano patarimu?..

Ir kreipėsi į mane, kaip vyriausiąjį, o aš ėmiau prašyti tėvą nedalyti turto ir toliau kleisti jį kiek širdis geidžia, nes mes esame dar jauni ir sugebėsime patys užsidirbti, ir baigdamas pareiškiau, jog sutinku vykdyti jo valią ir jog pageidauju eiti kariuomenėn ginklu tarnauti Dievui ir karaliui.

Vidurinysis brolis iš pradžių kreipėsi į tėvą tuo pačiu prašymu, o paskui pareiškė norą vykti į Ameriką ir savąją dalį įdėti į kokį verslą.

Jauniausiasis ir, man regis, protingiausias pareiškė norįs eiti į dvasininkus arba užbaigti pradėtus mokslus Salamankoje.

Visiems mums laisva valia pasirinkus gyvenimo kelią, tėvas mus apkabino ir gana greitai, kaip ir buvo pažadėjęs, įvykdė savo sumanymą...

Ir, gavę kiekvienas savąją dalį, kiek pamenu, po tris tūkstančius dukatų (mat visą dvarą nusipirko mūsų dėdė, kad jis neatitektų svetimiems, ir sumokėjo grynaisiais), tą pačią dieną visi trys atsisveikinome su savo geruoju tėvu, ir tą pačią dieną, taręs sau, jog nedora būtų senatvėje palikti tėvą beveik be išteklių, įkalbinau jį iš manųjų trijų tūkstančių pasiimti du sau, nes likusiųjų pinigų man visiškai pakaksią kariškai aprangai įsigyti.

Sekdami mano pavyzdžiu, abudu broliai taipgi davė po tūkstantį dukatų, tad tėvas dabar turėjo keturis tūkstančius grynaisiais ir, be to, dar trijų tūkstančių vertės nuosavybę, kurios jis nepardavė norėdamas gyventi savo ūkyje.

Taigi, kaip sakiau, mes atsisveikinome su tėvu ir minėtu dėde; ir visi mes taip susijaudinome, jog nė vienas negalėjo susivaldyti neverkęs, o tėvas su dėde prašė mus, progai pasitaikius, būtinai duoti jiems žinią apie mūsų sėkmes ir nesėkmes.

Mes pažadėjome, jis apkabino mus ir palaimino, o paskui vienas brolis pasuko keliu į Salamanką, kitas — į Seviliją, o aš — Alikantėn, ir ten susižinojau, jog vienas genujiečių laivas su vilnų kroviniu netrukus išplaukia į Genują.

Štai jau dvidešimt dveji metai prabėgo nuo tos dienos, kai palikau

gimtuosius namus, ir per visą tą laiką, nors ir siunčiau ne vieną laišką, negavau žinių nei apie tėvą, nei apie brolius, o tai, kas per tuos metus nutiko man, tuojau glaustai jums papasakosiu.

Alikantėje aš įlipau į laivą, laimingai atplaukiau į Genują, iš ten nuvykau į Milaną, kur nusipirkau ginkluotę ir aprangą ir nusprendžiau stoti Pjemonto armijon, bet pakeliui į Aleksandriją dela Palą nugirdau, jog didysis kunigaikštis Alba žygiuojąs į Flandriją[223].

Aš persigalvojau, pritapau prie jo, dalyvavau visuose jo žygiuose, mačiau, kaip buvo nubausti mirtimi grafai Egmontas ir Hornas[224], garsingojo karo vado Djego de Urbinos[225], kilusio iš Gvadalacharos, buvau pakeltas į vėliavininkus...

Kuriam laikui praslinkus po mano atvykimo Flandrijon, pasklido gandas, jog Šventasis Tėvas, palaimingo atminimo popiežius Pijus V sudaręs sąjungą su Venecija ir Ispanija prieš bendrą priešą[226] — prieš turkus, kurių laivynas tuo metu užgrobęs garsingąją Kipro salą, ligi tol buvusią Venecijos valdžioje: koks skaudus ir apverktinas nuostolis!

Tapo žinoma, kad vyriausiasis jungtinių pajėgų vadas būsiąs jo šviesybė donas Chuanas Austras, mūsų gerojo karaliaus dono Pilypo suvestinis brolis. Paplito kalbos apie nepaprastai didelius karinius pasiruošimus,— visa tai uždegė man širdį, sukurstė ir įkvėpė norą dalyvauti būsimajame žygyje.

Ir nors man jau buvo teikiama vilčių ir netgi tiesiai žadama, jog pirma pasitaikiusia proga būsiu pakeltas į kapitonus, bet vis dėlto pasiryžau viską mesti ir vykti Italijon,— taip ir padariau,— ir nuvykau kaip tik tada, kai laimingo atsitiktinumo dėka jo šviesybė donas Chuanas Austras ketino iš Genujos išplaukti Neapolin, o ten prisijungti prie Venecijos laivyno, kaip vėliau ir prisijungė Mesinoje.

Žodžiu, aš dalyvavau tame sėkmingajame žygyje, jau turėdamas garbingą pėstijos kapitono laipsnį, kurį gavau ne tiek už savo nuopelnus, kiek palankaus likimo dėka...

Ir tą tokią džiugią krikščionims dieną, kada pagaliau išsisklaidė klaidingas visų pasaulio tautų įsitikinimas, jog jūrose turkai esą nenugalimi, taigi, sakau, tą dieną, kada buvo palaužta Otomanų puikybė ir didybė, tarp tiekos laimingųjų (nes krikščionys, žuvę tame mūšyje, laimingesni už tuos, kurie laimėjo pergalę ir liko gyvi) aš vienas pasijutau likimo apeitas: užuot gavęs jūrų pergalės vainiką, kokio būčiau galėjęs tikėtis senovės Romos laikais, tą pačią naktį,

atėjusią po šlovingos dienos, pamačiau grandines ant rankų ir pančius ant kojų.

Šit kaip viskas atsitiko. Alžyro karalius Učalis, narsus ir dalingas korsaras, puolė ir užgrobė Maltos ordino flagmaną, kuriame liko gyvi tik trys kariai, o ir tie sunkiai sužeisti, bet jiems pagalbon atskubėjo Džovanio Andrejos[227] flagmanas, kuriame buvau ir aš su savo kuopa; ir, kaip tokiais atvejais privalu, šokau į priešo galerą, bet ji tuo tarpu atplaukė nuo mūsiškės, tad kareiviai negalėjo pasekti mano pavyzdžiu, ir taip aš atsidūriau vienas tarp priešų, o jų buvo tokia galybė, jog atremti jų neįstengiau.

Žodžiu, visas vienų žaizdų, pakliuvau nelaisvėn, o kadangi, kaip jūs, ponai, tikriausiai žinote, Učalis paspruko su visa eskadra, aš tapau jo belaisvis — vienas vienintelis liūdintysis iš daugybės džiūgaujančiųjų, vienas vienintelis belaisvis iš daugybės išvaduotųjų, nes tą dieną penkiolika tūkstančių krikščionių, turkų armados irklininkų, pagaliau gavo išsvajotąją laisvę.

Mane nuvežė Konstantinopolin, ir ten sultonas Selimas paskyrė mano šeimininką generolu admirolu, atsidėkodamas už tai, kad jis mūšyje atliko savo priedermę ir savo narsybei įrodyti atsigabeno Maltos ordino vėliavą.

Po metų, tai yra septyniasdešimt antraisiais, irkluodamas admirolo galeroje, buvau Navarino mūšio liudytojas.

Savo akimis mačiau, kaip buvo praleista proga užgrobti uoste turkų laivyną, nes visi levantiečiai ir janičarai, turkų jūros ir sausumos pėstininkai, buvo įsitikinę, jog bus puolami pačiame uoste, ir laikė šalia pasidėję savo apdarą ir apavą, idant spėtų pasprukti sauskeliais, nelaukdami sutriuškinimo: tokią baimę kėlė jiems mūsų laivynas...

Tačiau dangus lėmė kitaip, ir nusvėrė ne mūsų admirolo kaltė ar neapdairumas, bet krikščionių nuodėmės ir tai, jog Dievo valia ir sutikimu visados esti budelių, mus baudžiančių.

Ir tikrai: Učalis pasitraukė prie Modono — yra tokia sala netoli Navarino,— ir, išlaipinęs kariuomenę, įtvirtino uosto vartus ir ėmė ramiai laukti, kada jo šviesybė donas Chuanas nuplauks šalin.

Tame žygyje mūsų pajėgos užgrobė galerą „Grobis", kuriai vadovavo pagarsėjusio korsaro Raudonbarzdžio[228] sūnus. Užgrobė ją Neapolio flagmanas „Vilkė", kuriam komandavo karo dievas ir tikrasis kareivių tėvas, dalingasis ir nenugalimasis karvedys donas

Alvaras de Basanas, markizas de Santa Krusas. Negaliu nepapasakoti, kaip buvo paimtas „Grobis“.

Raudonbarzdžio sūnus buvo žiaurus ir blogai elgėsi su belaisviais, ir štai, vos išvydę galerą „Vilkę“ artėjant ir jau prisivejant juos, irklininkai visi drauge paleido irklus ir nutvėrė kapitoną, kuris, stovėdamas ant virdies, plyšojo, kad jie smarkiau irkluotų, paskui, mėtydami iš rankų į rankas per visą galerą nuo paskuigalio iki pirmagalio, šitaip jį sukandžiojo, jog, tik stiebą pasiekęs, jis atidavė sielą šėtonui: taip žiauriai, kaip sakiau, su jais jisai elgėsi ir tokią neapykantą jiems buvo sukėlęs.

Mes parplaukėme Konstantinopolin, ir kitais metais, tai yra septyniasdešimt trečiaisiais, atėjo žinia, jog jo šviesybė donas Chuanas užėmė Tunisą ir, paveržęs tą karalystę iš turkų, atidavė ją valdyti mulėjui[229] Ahmetui, ir taip sužlugdė viltis vėl įsiviešpatauti Tunise mulėjui Hamidui, pačiam žiauriausiam ir narsiausiam maurui, kokį kada nors buvo regėjęs pasaulis.

Sultonas didžiai sielvartavo dėl tokio nuostolio ir su įgimtu jo giminei klastingumu sudarė taiką su venecijiečiais, kurie jos dar labiau troško, o kitais, septyniasdešimt ketvirtais, metais apgulė Goletą[230] ir jo šviesybės dono Chuano nebaigtą statyti fortą netoli Tuniso.

Per visus tuos karo žygius aš sėdėjau prie irklų, neturėdamas nė menkiausios vilties atgauti laisvę,— bent jau nesitikėjau išpirkimo, nes buvau tvirtai apsisprendęs nerašyti tėvui apie savo nelaimę.

Galop žlugo Goleta, žlugo fortas: jų apguloje dalyvavo septyniasdešimt penki tūkstančiai turkų samdinių ir daugiau kaip keturi šimtai tūkstančių maurų ir arabų iš visos Afrikos, be to, tą nesuskaitomą kariauną lydėjo šitiek gurguolių su atsargomis ir karine padaryne, taipgi galybė žemkasių pakasams rausti, jog kiekvienam kareiviui būtų pakakę mesti saują žemių, kad ir Goleta, ir fortas būtų užpilti.

Pirmoji žlugo Goleta, ligi tolei laikoma neįveikiama,— ir dėl jos žlugimo kalti ne gynėjai, kurie padarė viską, ką galėjo ir privalėjo padaryti,— žlugo ji todėl, jog, kaip parodė patirtis, dykumos smėlyje labai lengva rausti apkasus: paprastai vanduo telkšo per dvi pėdas nuo žemės paviršiaus, o čia turkai kasė apkasus dviejų uolekčių gilumo, ir vanduo nesirodė. Tad, sukrovę daugybę maišų smėlio, jie pastatė tokį aukštą pylimą, jog jis iškilo aukščiau tvirtovės sienų, ir apšaudomi apgultieji negalėjo nei gintis, nei atsitverti nuo puolančiųjų ugnies.

Tuo metu sklido tokios kalbos, jog mūsiškiai turėję atviroje vie-

toje laukti išsilaipinant priešo, užuot tūnoję už Goletos sienų, bet šitaip samprotauti galima tik iš šalies žiūrint ir menkai teišmanant tokius dalykus: mat Goletoje ir forte buvo daugių daugiausia septyni tūkstančiai kareivių,— tad ar galėjo tokia neskaitlinga kariauna, tegul ir drąsiausia pasaulyje, atvirame lauke atremti daugelkart pranašesnes priešo pajėgas? Ir kuri tvirtovė atsilaikytų negaudama jokios pagalbos, kai ją supa galybė nuožmių priešų, be kita ko, kovojančių gimtojoje žemėje?

Tačiau man, kaip ir daugeliui kitų, atrodė, jog dangus teikia Ispanijai ypatingą malonę ir palaimą, leisdamas sunaikinti tą visų blogybių šaltinį ir židinį, tą besotę hidrą, tą kempinę, tą lizdą kandžių, suėdančių begales pinigų, kurie čia kišami be jokios naudos, kad tik būtų išsaugotas tvirtovės užkariautojo, nenugalimojo Karolio V šviesus atminimas, lyg šie akmenys galėtų įamžinti jo atminimą, kuris ir šiaip jau gyvuoja ir gyvuos amžių amžius.

Žlugo ir tvirtovė, tačiau turkai turėjo kovoti dėl kiekvienos pėdos, nes gynėjai grūmėsi taip narsiai ir įnirtingai, nes, dvidešimt du kartus kildamas į šturmą, priešas neteko daugiau kaip dvidešimt penkių tūkstančių vyrų.

Iš trijų šimtų gynėjų, gyvų likusių tvirtovėje, nė vienas nepakliuvo nelaisvėn nesužeistas — tai aiškiai ir nepaneigiamai įrodo, kaip nuožmiai ir narsingai jie kovojo, kaip atkakliai gynėsi ir laikėsi nė žingsnio nesitraukdami iš savo vietos.

Pasidavė ir mažoji tvirtovė, arba vidury įlankos kyšantis bokštas, kurio gynybai vadovavo donas Chuanas Sanogera, Valensijos bajoras ir šaunus karys.

Pakliuvo nelaisvėn donas Pedras Portokareras, Goletos komendantas,— jis padarė viską, kad tik apgintų tvirtovę, ir taip krimtosi, jai kritus, jog mirė iš sielvarto pakeliui į Konstantinopolį, kur buvo vežamas nelaisvėn.

Pakliuvo nelaisvėn ir tvirtovės komendantas Gabrielė Červelonė[231], Milano bajoras, didis statybų meistras ir nepranokstamo narsumo karys.

Tose dviejose tvirtovėse žuvo daugybė žymių žmonių, tarp kitų ir Paganas Dorija[232], šventojo Jono Krikštytojo ordino kavalierius, taurios širdies vyras, parodęs begalinį dosnumą savo broliui garsingajam Džovaniui Andrejai Dorijai...

Ir skaudžiausia, jog nužudė jį arabai, kuriais jis pasikliovė, kai tik pamatė, kad tvirtovės vis tiek nepavyks išsaugoti: jie pasisiūlė

nuvesti jį, persirengusį maurų apdaru, į Tabarką[233], nedidelį uostą, arba veikiau kaimelį, įkurtą genujiečių, kurie plaukioja tose pakrantėse žvejodami koralus, o paskui nukirto jam galvą ir nunešė ją turkų laivyno vadui, bet šis pasielgė su jais pagal mūsų kastilų patarlę: „Išdavikas pravartus, bet netinka į draugus",— kaip sakoma, admirolas įsakė tuos, kurie atnešė jam dovaną, pakarti už tai, kad šie neįdavę Dorijos gyvo.

Tarp krikščionių, tvirtovėje pakliuvusių nelaisvėn, buvo toksai donas Pedras de Agilaras, kilęs iš Andalūzijos, tik nežinau, iš kokios vietos,— tvirtovėje jis ėjo vėliavininko pareigas, ir visi jį laikė puikiu kariu ir didelio proto vyru; be kita ko, jis turėjo nepaprastų gabumų eiliavimui.

Užsiminiau apie jį todėl, jog likimo valia jis atiteko mano šeimininkui, ir mudu atsidūrėme vienoje galeroje ir ant to paties suolo. Ir, prieš mums išplaukiant iš ano uosto, tasai bajoras sudėjo du epitafinio pobūdžio sonetus: vieną, skirtą Goletai, kitą — tvirtovei. Ir, dievaži, man norisi juos padeklamuoti, nes moku juos atmintinai, ir, man regis, jie jums nenusibos, netgi priešingai — patiks.

Tuo metu, kai belaisvis paminėjo dono Pedro de Agilaro vardą, donas Fernandas pažvelgė į savo bendrakeleivius, ir visi trys nusišypsojo vienas kitam, o kai belaisvis jau buvo bedeklamuojąs sonetus, vienas dono Fernando bendrakeleivis tarė:

— Palaukite, jūsų malonybe, ir iš pradžių pasakykite, kas gi nutiko tam donui Pedrui de Agilarui, kurį ką tik paminėjote?

— Šit ką žinau apie jį,— atsakė belaisvis,— dvejus metus jis išbuvo Konstantinopolyje, o paskui, persirengęs arnautu[234], pabėgo drauge su vienu graikų šnipu, bet nežinau, ar pavyko jam ištrūkti į laisvę, nors, man regis, pavyko, nes po metų aš susitikau tą graiką Konstantinopolyje, tik nesugebėjau paklausti, kaip jiedviem pasisekė.

— Jis laisvas,— tarė bajoras.— Mat tasai donas Pedras — mano brolis, ir dabar, sveikas ir visko pertekęs, gyvena tėviškėje su žmona ir trimis vaikais.

— Ačiū Dievui už didžią malonę! — sušuko belaisvis.— Mano įsitikinimu, nėra pasaulyje didesnės laimės už laimę atgauti prarastąją laisvę.

— Ir be to,— pridūrė bajoras,— aš moku atmintinai savo brolio sudėtus sonetus.

— Tad pats ir padeklamuokite juos, jūsų malonybe,— tarė belaisvis.— Jums tikriausiai išeis geriau negu man.

— Su mielu noru,— atsakė bajoras.— Šit sonetas, paskirtas Goletai:

XL PERSKYRIMAS

KUR TOLIAU PASAKOJAMA BELAISVIO ISTORIJA

SONETAS

Mirtingą kūną dėlei žygio lemto
Palikę, o palaimintosios vėlės,
Ir į dausų aukštybes nusikėlę
Iš žemės šios, kur neilgai gyventa,

Jūs, degę įtūžiu dėl tikslo švento,
Aitron grumtynių puolėt it pašėlę,
Savu ir svetimu krauju ir mėlį
Nudažėt jūros, ir smėlėtą krantą.

Pritrūko vyrams ne narsos — gyvybės,
Net pralaimėdami jie laurus skynė
Ir nuožmiai pergalės vardan kovojo.

Baisinga karžygių žūties didybė
Šlove apvainikavo jus tėvynėj
Ir pelnė amžiną palaimą rojuj.

— Taip, čia tas pats sonetas,— pritarė belaisvis.

— O šit, jei atmintis nemeluoja, tvirtovei skirtas sonetas,— tarė bajoras.

SONETAS

Iš krašto šio, nepaklusnaus vergijai,
Iš kuorų, skendinčių ugny ir dūmuos,
Trys tūkstančiai karių, palikę kūnus,
Vėlėm pakilo Dievo karalijon.

Bet iš pradžių, spėkų naujų įgiję,
Beprasmiškai ir įnirtingai grūmės,
Kol paskutinis didvyris kariūnas
Atidavė gyvybę kalavijui.

Lig šių laikų nuo amžių amžinųjų
Prisiminimų velka sunkią naštą
Ši žemė, daugį negandų patyrus;

Bet niekados dangun iš šito krašto
Dar nepakilo sielų tiek šventųjų,
Ir neregėta tiek narsingų vyrų.

Sonetai patiko klausytojams, ir belaisvis, pasidžiaugęs geromis žiniomis apie buvusį nelaimės draugą, toliau pasakojo savo istoriją:

— Taigi, žlugus Goletai ir tvirtovei, turkai įsakė sulyginti Goletą su žeme (tvirtovė buvo tokia, kad ir griauti nebebuvo ko), o kad būtų mažiau darbo ir vargo, iš trijų pusių pasikasta po pamatais ir užminuota. Tačiau oran neišlėkė kaip tik tai, kas ligi tol atrodė mažiausiai patikima, o būtent — senosios sienos, tuo tarpu visa kita, kas dar buvo likę nuo Fratino[235] statydintųjų įtvirtinimų, beregint subyrėjo.

Galop, švęsdamas pergalę, laivynas parplaukė Konstantinopolin, o po kelių mėnesių mirė mano šeimininkas Učalis, vadinamas Učaliu Fartašu (turkiškai tai reiškia *nususėlis atskalūnas*, o toks jis ir buvo iš tikrųjų): mat turkai papratę duoti žmonėms pravardes pagal jų trūkumus ir dorybes...

Taip jau daroma todėl, jog Turkijoje yra paplitusios tik keturios pavardės, ir visos jos kilusios iš Otomanų giminės, o šiaip, kaip minėjau, įprasta duoti vardą ir pravardę pagal kūno trūkumus arba dvasines savybes...

Žodžiu, tasai Nususėlis, būdamas paties sultono vergas, keturiolika metų irklavo galerose, o kai ėjo trisdešimt penktuosius amžiaus metus, įtūžo ant vieno turko, kirtusio jam per veidą, ir išsižadėjo savojo tikėjimo, kad turėtų galimybę atkeršyti skriaudikui. Ir buvo jis tokio sumanumo, jog, išvengęs visų tų negarbingų kelių ir priemonių, kurių paprastai nevengia sultono patikėtiniai, kopdami hierarchijos laiptais, tapo Alžyro karalium, o vėliau — admirolu, tai yra užėmė pagal svarbą trečiąją vietą imperijoje.

Kilęs jis buvo iš Kalabrijos, iš prigimties turėjo gerą širdį ir labai žmoniškai elgėsi su belaisviais, kurių buvo prisigrobęs tris tūkstančius, bet, jam mirus, pagal paliktąjį testamentą dalis jų atiteko sultonui (kuris laikomas teisėtu savo valdinių turto paveldėtoju ir gauna lygią dalį kartu su velionio sūnumis), o kita — atskalūnams, kurie tarnauja sultonui.

Aš kliuvau vienam atskalūnui, kilusiam iš Venecijos: jis buvo junga laive, kai pateko Učaliui nelaisvėn, ir taip jam įtiko, jog pasidarė didžiausiu savo šeimininko numylėtiniu, o vėliau tapo toks žiaurus atskalūnas, kokio pasaulis dar nebuvo regėjęs.

Jis pasivadino Hasanu Aga[236], veikiai pralobo ir tapo Alžyro karalium. Su juo ir išplaukiau iš Konstantinopolio, džiaugdamasis, jog atsidursiu taip arti Ispanijos,— žinoma, aš neketinau kam nors rašyti apie savo negandą, stačiai tikėjausi, jog Alžyre likimas man bus palankesnis negu Konstantinopolyje, iš kur tūkstančius kartų mėginau pabėgti — ir vis neturėjau nei laimės, nei sėkmės...

Taigi Alžyre ketinau imtis kitokių priemonių geidžiamam tikslui pasiekti, nes niekada nebuvau praradęs vilties atgauti laisvę, ir jeigu visi mano ketinimai, sumanymai ir žygiai nueidavo perniek, aš nepuldavau į neviltį, bet priešingai — tuojau pat ieškodavau ir griebdavausi kokios nors kitos vilties, tegul silpnos ir menkutės, užtat teikiančios jėgų.

Taip aš stūmiau dienas kalėjime, turkų vadinamame *banju*, kur laikomi uždaryti krikščionys belaisviai — tiek karaliaus ir atskirų asmenų vergai, tiek *almahzano*, tai yra miesto savivaldybės vergai, paprastai siunčiami į viešuosius ir kitokius darbus: tiems ypač sunku atgauti laisvę, nes priklauso bendruomenei, o ne kokiam vienam šeimininkui, tad jei netgi atsirastų kas juos išperka, jie neturėtų su kuo pradėti derybų.

Tuose kalėjimuose, kaip minėjau, laikomi ir kai kurių miestelėnų vergai, daugiausia tokie, už kuriuos tikimasi gauti išpirką, nes čia

niekas neverčia jų dirbti — jie tik saugomi, kad nepabėgtų, kol ateis išpirka.

Taigi ir išpirktini karaliaus vergai varomi į darbus tik tuomet, kai vėluojama su išpirka: tokiu atveju, idant atkakliau reikalautų išpirkos, jie siunčiami dirbti ir kartu su kitais kirsti miško, o tai darbas ne iš lengvųjų.

Aš irgi atsidūriau tarp išperkamųjų, nes, paaiškėjus, kad esu kapitonas, nors ir kažin kaip tvirtinau, jog mano ištekliai menki ir jog tėvynėje neturiu jokio turto, niekas negelbėjo, ir aš likau priskirtas prie bajorų ir išperkamųjų belaisvių.

Mane prikaustė prie grandinės — ne todėl, kad būtų lengviau saugoti, o stačiai kad būtų matyti, jog esu iš išperkamųjų,— ir šitaip stūmiau dienas tame kalėjime sykiu su daugybe kitų bajorų ir kilmingų žmonių, išpirktinų ir tam tyčia laikomų. Ir nors kartais ar, tiesą pasakius, beveik be perstojo kentėme badą ir žvarbą, bet didžiausia kančia buvo matyti ir girdėti, kaip mūsų šeimininkas kas žingsnis griebiasi prieš krikščionis nematytų ir negirdėtų žiaurybių.

Kas dieną, būdavo, vieną pakaria, kitą pasmeigia ant mieto, trečiam nupjauna ausis, ir daro jis visa tai dėl menkiausio nieko arba šiaip sau be jokios dingsties, tad turkams, ir tiems būdavo aišku, jog jis galvažudžiu apsigimęs ir, žvėris būdamas, žvėriškai nesielgti negali.

Tik su vienu žmogumi elgėsi jis žmoniškai — su tokiu ispanu kareiviu, vardu Saavedra[237], pridariusiu tokių dalykų, kokių turkai ilgus metus nepamirš,— taip veržėsi jis į laisvę, bet šeimininkas nė karto jo nemušė nei liepė primušti ir nepasakė jam nė vieno blogo žodžio, nors visi mes baisiausiai bijojome, kad pasmeigs jį ant mieto už menkiausią prasižengimą, o ir jis pats ne sykį to bijojo...

Ir jeigu turėčiau laiko, papasakočiau apie kai kuriuos šio kareivio žygius, ir jie pasirodytų jums daug įdomesni ir nuostabesni už mano gyvenimo istoriją.

Tai va, mūsų kalėjimo kieman žvelgė vieno turtingo ir prakilnaus mauro namų langai, kaip maurų krašte įprasta, labiau panašūs į siauras angas nei į langus, be kita ko, dar užtraukti be galo tankiomis ir sandariomis žaliuzėmis.

Taip jau atsitiko, jog kartą, kai aš ir dar trys likimo draugai, likę vieni (nes visi kiti krikščionys buvo išėję į darbą), savo kalėjimo terasoje bandėme iš dyko buvimo šokinėti sukaustytomis kojomis, aš netyčia kilstelėjau akis ir pastebėjau viename tų sandarių langučių

kyšojant nendrinę lazdelę su parišta nosinaite ir jog toji lazdelė juda ir siūbuoja, lyg duodama ženklą prieiti artyn ir ją paimti.

Mes sužiurome, ir pagaliau vienas mūsiškių nuėjo pasižiūrėti, ar numes ją ir kas toliau bus; bet vos tik jis prisiartino, lazdelė pakilo ir pradėjo linguoti į šalis, lyg kas būtų purtęs galvą.

Krikščionis grįžo atgal, ir lazdelė iš naujo nulinko ir vėl ėmė siūbuoti kaip anksčiau.

Nuėjo antras mano draugas, ir jam nutiko tas pats kaip pirmajam.

Pagąliau nuėjo trečias, ir jam pasisekė ne ką geriau negu aniems dviem.

Tai matydamas, ir aš sumaniau išbandyti laimę, ir vos tik atsidūriau po langu, kažkas paleido lazdelę, ir ji nukrito kalėjimo kieman prie pat mano kojų.

Paskubomis atmezgiau nosinaitę ir pamačiau, kad jon įrišta dešimt sianių, maurų krašte vartojamų žemos prabos aukso monetų, kurių kiekviena verta dešimties mūsiškių realų.

Nėra ko nė sakyti, kaip nusidžiaugiau tuo radiniu, koks jaučiausi laimingas ir kaip stebėjausi svarstydamas, kas būtų galėjęs linkėti mums gera, tai yra man, nes lazdelė nukrito tik man priėjus, o tai buvo aiškus ženklas, jog dovana skiriama man.

Pasiėmiau monetas, sulaužiau lazdelę, vėl užlipau ant terasos, žvilgtelėjau į langą ir pamačiau išlendant baltutėlę ranką, kuri keliskart greitai susigniaužė ir iš naujo atsigniaužė[238].

Iš to pagaliau supratome ar nuspėjome, jog mus bus apdovanojusi šiame name gyvenanti moteris, ir, reikšdami jai dėkingumą, kaip maurų įprasta, padarėme salemą: žemai nusilenkėme nuleidę galvas ir susidėję rankas ant krūtinės.

Netrukus lange pasirodė nendrinis kryželis ir tuojau pat dingo viduje.

Šiuo ženklu lyg buvo mums nurodoma, jog tenai gyvenanti kokia belaisvė krikščionė ir jog jinai mus apdovanojusi, tačiau, pastebėję, kokia balta toji ranka ir kokiomis puošniomis apyrankėmis ji apmaustyta, tos minties atsisakėme ir tarėme sau, kad tikriausiai tai būsianti kokia krikščionė atskalūnė, nes maurai dažnai veda tokias moteris ir dar tuo didžiuojasi, nes vertina jas labiau už savo tautietes.

Visi tie mūsų samprotavimai turėjo maža ką bendra su tikrove, tačiau nuo tos dienos mes tarytum jūrininkai, akimis įsispyrę į šiaurę, nieko kita nedarėme, kaip tik stebėjome ir sekėme langą, kuriame it keliarodę žvaigždę matėme pasirodant lazdelę, bet prabėgo dvi

savaitės, o nei lazdelės, nei rankos, nei jokio kito ženklo nebuvo regėti. Ir nors per visą tą laiką visokeriopai stengėmės išsniukštinėti, kas gyvena tuose namuose, ir klausinėjome, ar nėra juose krikščionės atskalūnės, tiek tesužinojome, jog tenai gyvena turtingas ir prakilnus mauras, vardu Hadžis Muradas[239], buvusis Ab Batos tvirtovės komendantas, o toji vieta maurų laikoma viena garbingiausių...

Ir štai, kada mes visų mažiausiai tikėjomės sulaukti sianių lietaus, lange ūmai pasirodė lazdelė ir nosinaitė su dar didesniu mazgu, ir atsitiko tai kaip ir aną sykį, kada visame *banjyje*, be mūsų, nieko daugiau nebuvo.

Vėl padarėme tą patį bandymą: iš pradžių priėjo trys mano draugai, bet lazdelė nė vienam nesidavė į rankas ir nukrito tik tada, kai prisiartinau aš.

Atrišau mazgą ir radau keturiasdešimt ispaniškų aukso eskudų ir arabiškai rašytą laišką su dideliu kryžium lakšto apačioje.

Aš pabučiavau kryžių, įsikišau eskudus, grįžau terason, mes visi padarėme salemą, vėl subolavo ranka, aš parodžiau ženklu, jog perskaitysiu laišką, ir langas užsivėrė...

Šis nutikimas visus mus pribloškė ir drauge nudžiugino, bet arabiškai nė vienas mūsų nemokėjo, ir, nors ir kaip karštai troškome sužinoti, kas ten rašoma, ne taip jau paprasta buvo rasti žmogų, kuris jį mums perskaitytų.

Galop aš ryžausi patikėti paslaptį vienam atskalūnui, kilusiam iš Mursijos: jis dėjosi dideliu mano draugu, o aš žinojau tokius jo reikalus, jog, mano manymu, jis nebūtų drįsęs manęs išduoti. Mat kai kurie atskalūnai, puoselėjantys norą sugrįžti krikščionių žemėn, paprastai iš anksto pasirūpina iš kilmingų belaisvių gauti raštų, kuriuose vienaip ar kitaip patvirtinama, jog atskalūnas buvęs doras žmogus, visados gražiai elgęsis su krikščionimis ir troškęs pabėgti pirma pasitaikiusia proga.

Vieni pasirūpina tokius liudijimus, gerų ketinimų vedami, kiti — dėl viso pikto ir netgi tam tyčia: mat, nukilę plėšti krikščionių žemių, kartais jie pasiklysta arba pakliūva nelaisvėn, ir štai tada jie pateikia savo liudijimus ir tvirtina, jog iš tų popierių matyti, kokiu tikslu jie čionai atvyko,— jų tikslas esąs pasilikti krikščionių žemėje, ir kaip tik dėl to jie čionai atplaukę su turkais korsarų laivu.

Šitaip jie išsigelbsti nuo susidorojimo vietoje ir, nė kiek nenukentėję, susitaiko su Bažnyčia, o progai pasitaikius, grįžta atgal į Berberiją ir toliau varo savo darbą.

Esama, aišku, ir tokių, kurie apsirūpina ir naudojasi tais popieriais, gerų ketinimų vedami, ir pasilieka krikščionių žemėje.

Taigi vienas tokių atskalūnų buvo manasis draugas: jis turėjo susirinkęs visų mūsų raštus su pačiais geriausiais atsiliepimais, ir jeigu maurai būtų aptikę tuos popierius, gyvą jį būtų sudeginę.

Aš žinojau, kad jis puikiai moka arabiškai — ne tik kalbėti, bet ir rašyti, tačiau, prieš atskleisdamas paslaptį, paprašiau jį perskaityti popierių, kurį aš atsitiktinai suradęs savo barake, įkištą į plyšį.

Jis išpleikė lakštą, o paskui ilgokai žiūrinėjo jį ir tyrė, kažką niurnėdamas panosėje.

Aš paklausiau, ar jis ką nors supranta. Jis atsakė, jog puikiausiai viską supranta, ir jeigu aš pageidaująs, kad jis išverstų žodis žodin, tegul aš atnešąs plunksną ir rašalo: girdi, taip jam būsią patogiau versti.

Mes atnešėme jam ir viena, ir kita, jis įgulė į vertimą ir baigęs tarė:

— Štai čia raidė raidėn ispaniškai išdėstyta visa tai, kas surašyta laiške maurų kalba,— tik turėkite galvoje, jog Lela Mariama visur reiškia panelė skaisčiausioji Marija, mūsų užtarytoja.

Mes perskaitėme laišką, o jame buvo sakoma šit kas:

„Kai buvau maža, tėvo vergė mūsų gimtąja kalba išmokė mane krikščionių *salaat* ir daug pasakojo apie Lelą Mariamą. Toji krikščionė pasimirė, ir aš žinau, kad nuėjo jinai ne į amžinąją ugnį, o pas Alachą, nes vėliau dusyk man apsireiškė ir įsakė keliauti krikščionių žemėn pamatyti Lelos Mariamos, kuri mane labai mylinti. Aš nenumanau, kaip galėčiau ten atsikliūti. Pro langą esu mačiusi daug krikščionių, bet tiktai tu vienas pasirodei man tikras bajoras ir riteris.

Aš jauna ir graži, galiu pasiimti kelionėn daug pinigų. Pagalvoki, ar sugebėtumei mane išsivežti, ir tenai, jei norėtumei, būtumei mano vyras, o jei nenorėtumei, nieko bloga man nenutiks: Lela Mariama parinks man jaunikį.

Aš tau parašiau, o tu pagalvoki, kam galėtumei duoti perskaityti mano laišką; nesikliauki nė vienu mauru, nes visi jie klastūnai. Man labai neramu, ir norėčiau, kad niekam neatskleistumei mudviejų paslapties, nes jeigu tėvas tatai sužinotų, įmestų mane į gilų šulinį ir užverstų akmenimis.

Aš pririšiu prie lazdelės siūlą, ir tu prikabinki savo atsakymą, o jeigu nėra kas parašo arabiškai, ženklais man parodyki — Lela Mariama padarys taip, kad aš tave suprasčiau.

Tesaugo tave ji ir Alachas, taipgi šis kryžius, kurį dažnai bučiuoju, kaip vergė man buvo liepusi".

Spręskite patys, ponai, ar protinga buvo džiaugtis ir stebėtis samprotavimais, tame laiške išdėstytais. Ir toks didis buvo mūsų džiaugsmas ir nustebimas, jog atskalūnas suprato, kad anaiptol ne atsitiktinai buvo rastas tasai laiškas ir kad iš tikrųjų jis tam tyčia parašytas vienam mūsų, ir ėmė mus maldauti — jei, girdi, jis teisingai spėjąs,— juo pasikliauti ir viską pasakyti, o jisai gyvastį paaukosiąs, kad tiktai mus išvaduotų.

Ir sulig tais žodžiais jis nusikabino nuo kaklo metalinį kryželį ir, laistydamas jį ašaromis, prisiekė ten atvaizduotuoju Dievu, kurį jis, nusidėjėlis ir nedorėlis, vis dėlto nuoširdžiai ir karštai tikįs, jog mūsų neišduosiąs ir išsaugosiąs paslaptyje visa, ką mes malonėsime jam atskleisti, nes manąs ir esąs beveik tikras, kad, padedant tai, kuri surašiusi tą laišką, mes visi atgausią laisvę ir pagaliau išsipildysianti jo puoselėjama svajonė sugrįžti prieglobstin šventosios motinos Bažnyčios, nuo kurios it supuvęs sąnarys buvęs atkirstas ir pašalintas per savo neišmanymą ir nuodėmes.

Atskalūnas taip graudžiai verkė ir pažiūrėti taip nuoširdžiai atgailavo, jog mes visi vieningai priėjome nuomonę ir nutarėme atskleisti jam teisybę, taip ir padarėme: papasakojome viską, nieko nenuslėpdami.

Parodėme jam langiuką, pro kurį kaišiojama lazdelė, ir jis gerai įsidėmėjo tuos namus ir pažadėjo dėti visas pastangas ir sužinoti, kas tenai gyvena.

Taipgi nusprendėme, jog būtų ne pro šalį atsakyti į maurės laišką, o kadangi dabar buvo kas rašo, tuojau pat padiktavau atskalūnui laišką, kurį prisimenu žodis žodin, nes nė viena esmingesnė šio nutikimo aplinkybė neišdilo man iš atminties ir, dievaž, neišdils, kolei būsiu gyvas.

Šit kokį atsakymą surašėme maurei:

„Tesaugo tave, maloningoji ponia, teisingasai Alachas, o drauge ir palaimintoji Mariama, tikroji Dievo Motina, iš didžios meilės tau širdin įkvėpusi mintį keliauti krikščionių žemėn. Melski ją, idant teiktųsi nurodyti, kaip galėtumei įvykdyti josios paliepimą, nes ji didžiai maloninga ir išklausys tavo maldą.

Savo, taipgi visų kitų, su manimi esančių krikščionių vardu pasižadu padaryti viską tavo labui, o prireikus — ir numirti.

Būtinai man atrašyki ir duoki žinią, kokių žygių ketini imtis, o aš tau beregint atsakysiu, nes didis Alachas mums atsiuntė belaisvį krikščionį, kuris moka puikiai kalbėti ir rašyti tavąja kalba, kaip pati tuo galėsi įsitikinti iš šio laiško. Taigi, nieko nebijodama, gali duoti man bet kokią žinią.

Tu rašai, jog, nukilusi krikščionių žemėn, norėtumei būti mano žmona, ir aš tai pažadu kaip doras krikščionis, ir žinoki, kad krikščionys laikosi duotojo žodžio tvirčiau negu maurai.

Tesaugo tave Alachas ir Mariama, jojo Motina, maloningoji ponia".

Parašius ir užantspaudavus laišką, palaukiau dvi dienas, kol *banjas* vėl ištuštės, ir tuomet nuėjau įpraston vieton į terasą pažiūrėti, ar pasirodys lazdelė, ir ilgai netrukus ji išlindo.

Vos tik ją pastebėjau, tuoj pat — nors ir nemačiau, kas ją laiko,— parodžiau laišką, lyg prašydamas nuleisti siūlą; tačiau siūlas jau buvo pririštas prie lazdelės, ir aš prikabinau laišką, o netrukus vėl pasirodė mūsų žvaigždė — balta taikos vėliava nosinaitės pavidalu.

Nosinaitė nukrito žemėn, aš ją pakėliau ir radau mazgelyje daugiau kaip penkiasdešimt eskudų sidabrinėmis ir auksinėmis monetomis, kurios penkiasdešimtsyk padidino mūsų džiaugsmą ir sutvirtino viltį atgauti laisvę.

Tą pačią naktį atėjo mūsų atskalūnas ir pasakė sužinojęs, jog tuose namuose gyvenąs be galo lobingas mauras, jau seniai mums pažįstamas Hadžis Muradas, o turįs jisai vienturtę dukterį, vienintelę viso jo labo paveldėtoją, ir visas miestas vienu balsu tvirtinąs, jog tai gražiausia Berberijos moteris, ir daug kalifų buvę atvykę prašyti josios rankos, bet ji nieku būdu nesutinkanti tekėti; ir dar jisai sužinojęs, kad ji turėjusi belaisvę krikščionę, kuri jau senokai pasimirusi. Visa tai atitiko laiško žodžius.

Tuojau pat ėmėme tartis su atskalūnu, kaip mums derėtų pagrobti maurę ir visiems nusigauti į krikščionių žemę, ir galiausiai nusprendėme tuo tarpu palūkėti dar vienos žinutės iš Zoraidos (tuo vardu buvo toji, kuri dabar nori būti vardu Marija), nes buvo aišku, jog tiktai ji gali mums padėti įveikti visas kliūtis.

Kai priėjome šią išvadą, atskalūnas pasakė, kad mes nesirūpintume: jis pasiryžęs mus išvaduoti, nors ir gyvybę jam teksią paaukoti.

Keturias dienas kalėjimas buvo pilnas žmonių, todėl visas tas keturias dienas lazdelė nesirodė, bet užtat penktąją, kai tik *banjyje* vėl

stojo įprasta tyla, pasirodė iš naujo, ir dar su tokiu storutėliu mazgu, jog galėjai tikėtis gražaus vaisiaus.

Man priėjus, lazdelė su nosinaite nusileido, ir mazge suradau laišką ir šimtą eskudų, visus aukso monetomis.

Čia pat buvo ir atskalūnas, tad nusivedėme jį savo barakan ir davėme perskaityti laišką, kurį jisai išvertė mums šitaip:

„Aš nežinau, mano viešpatie, kaip mums derėtų nukakti Ispanijon, ir Lela Mariama nieko man nepatarė, nors aš ją ir klausinėjau. Šit ką būtų galima padaryti: pro šitą langą nuleisiu tau kuo daugiau pinigų, tu išsipirksi pats ir išpirksi savo draugus, o paskui vienas jūsų nukeliaus krikščionių žemėn, įsigys laivą ir atplauks pasiimti visų kitų...

Mane surasi tėvo vasarnamyje, kuris prie Bab Azuno vartų, jūros pakrantėje,— tenai aš vasarosiu su tėvu ir tarnais. Nakčia galėsi drąsiai mane pagrobti ir nugabenti į laivą.

Tik žiūrėki, veski mane, nes kitaip aš paprašysiu Mariamą, kad tave nubaustų.

Jeigu neturi patikimo žmogaus, kuris galėtų vykti nupirkti laivo, išsipirki pats ir keliauki,— esu tikra, jog savo žodžio laikysies tvirčiau negu kas kitas ir sugrįši, nes esi bajoras ir krikščionis.

Pasistenki surasti mūsų vasarnamį, o kai aš pamatysiu tave vaikščiojant po mūsų sodą, suprasiu, kad *banjyje* nieko nebėra, ir duosiu tau daug pinigų.

Tesaugo tave Alachas, mano viešpatie“.

Taip buvo rašoma ir sakoma antrajame laiške, ir, jį perskaičius, visi kaip vienas, taipgi ir aš, panoro būti išpirkti, pasisiūlė vykti laivo ir pažadėjo laiku sugrįžti.

Atskalūnas tam pasipriešino sakydamas, jog nieku būdu nesutiksiąs, kad vienas kuris išeitų laisvėn anksčiau už kitus, nes iš patyrimo žinąs, kaip prastai išpirktieji laikosi nelaisvėje duoto žodžio,— mat kai kurie kilmingi belaisviai ne kartą esą taip darę: išperką vieną kurį draugą, duodą jam pinigų, kad vyktų Valensijon ar Maljorkon įsigyti laivo ir sugrįžtų pasiimti tų, kurie jį išpirko, bet ligi šiolei dar niekas negrįžęs,— atgauta laisvė ir baimė jos netekti išdildanti jiems iš atminties visas priedermes pasauly.

Ir kaip pavyzdį glaustai papasakojo mums vieną nutikimą, ne per seniausiai įvykusį keliems kilmingiems krikščionims, dar negirdėtą

tame krašte, kur tolydžio dedasi tokie šiurpūs dalykai, jog stebiesi jais ir negali atsistebėti.

Žodžiu, jis pareiškė, jog pinigus, gautus kuriam nors krikščioniui išpirkti, reikią ir priderą atiduoti jam, idant jisai čia pat, Alžyre, įsigytų laivą, tarytum užsimojęs verstis ir manytis prekyba su Tetuanu ir visu pajūrio kraštu, o būdamas laivo savininkas, beregint sugalvosiąs, kaip išvaduoti mus iš kalėjimo ir sulaipinti į laivą... Juo labiau kad ir maurė, josios žodžiais tariant, duosianti pinigų visiems išpirkti, o laisviems bepigu sulipti laivan nors ir vidury dienos...

Visa bėda, pridūrė jis, jog maurai draudžią atskalūnams pirkti ir turėti bet kokius laivus, išskyrus didelius, kuriais paprastai plaukiama plėšikauti, nes būgštaują, kad laivo pirkėjas, juo labiau jeigu tai ispanas, tik todėl norįs jį įsigyti, kad galėtų pabėgti krikščionių žemėn. Bet jis nesunkiai išsisuksiąs iš keblios padėties: pirksiąs laivą pusiau su mauru tagarinu[240], kuriam pasiūlysiąs pelną dalytis po lygiai, ir, tuo prisidengęs, tapsiąs laivo savininku, o visa kita sutvarkyti jam būsią nesunku.

Ir nors man ir mano draugams atrodė protingiau pasekti maurės patarimu ir nusiųsti Maljorkon vieną iš mūsų pirkti laivo, nedrįsome jam prieštarauti nuogąstaudami, kad jeigu jo neklausysime, jis gali mus išduoti, o jeigu atsiskleis mūsų sandėris su Zoraida, už kurią buvome pasiryžę gyvybę paaukoti, vargu ar išsaugosime savo gyvybes. Tad nusprendėme pasikliauti Dievo ir atskalūno malone.

Tuojau pat surašėme atsakymą Zoraidai, jog nenukrypdami vykdysime visus josios patarimus, nes ji taip išmintingai viską sugalvojusi, lyg būtų pačios Lelos Mariamos įkvėpta, ir jog dabar tik nuo josios vienos pareiną, ar atidėti mūsų žygį kuriam laikui, ar nedelsiant jo imtis.

Aš dar sykį daviau žodį ją vesti, o kitą dieną, kai nutiko taip, jog *banjas* ištuštėjo, Zoraida per kelis kartus lazdele nuleido man nosinaitėn įrištus du tūkstančius aukso eskudų ir laišką, kuriame buvo sakoma, kad artimiausią *džumą*, atseit penktadienį, persikelianti į tėvo vasarnamį ir, prieš išvažiuodama, duosianti mums daugiau pinigų, o jeigu tų neganėsią, mes turėsią jai pranešti, ir ji duosianti kiek reikėsią: josios tėvas susikrovęs tokius turtus, jog nepastebėsiąs, jeigu jų truputį apmažėsią, o be to, visi raktai esą josios rankose.

Mes tuoj įteikėme atskalūnui penkis šimtus eskudų laivui įsigyti. Aštuonis šimtus eskudų sau išpirkti daviau pirkliui iš Valensijos, kaip tik tuo metu buvusiam Alžyre, ir jis išprašė mane iš karaliaus, davęs

žodį užmokėti išpirką, kai atplauksiąs pirmas laivas iš Valensijos: mat, jeigu būtų iškart išdėjęs pinigus, karaliui būtų kilęs įtarimas, kad išperkamieji jau seniai buvę Alžyre, o pirklys leidęs juos apyvarton pelno sumetimais ir nieko jam nesakęs.

Žodžiu, mano šeimininkas buvo toks nepatiklus, jog aš nieku būdu nenorėjau, kad jam būtų sumokėta iš karto.

Penktadienį gražioji Zoraida turėjo išvykti į vasarnamį, o ketvirtadienį davė mums dar tūkstantį eskudų, perspėjo, kad išvažiuojanti, ir paprašė tuo atveju, jeigu būsiu išpirktas, tuoj susižinoti, kur esąs josios tėvo vasarnamis, kokia nors dingstimi įsismelkti į sodą ir su ja pasimatyti.

Keliais žodžiais atsakiau jai, jog taip ir padarysiu, tik prašau ją melstis už mus Lelai Mariamai ir kalbėti visus tuos poterius, kurių ją išmokiusi belaisvė.

Paskum aš parikiavau išpirkti kitus tris savo draugus, kad būtų lengviau išeiti iš *banjo* ir kad jie neimtų piktintis matydami, jog aš išpirktas, o jie — dar ne, nors pinigų tam ir esama, ir, velnio sugundyti, ko nors nepridarytų užsimanę pakenkti Zoraidai...

Tiesa, aš gerai juos pažinojau ir galėjau to nesibaiminti, bet vis dėlto nenorėjau statyti pavojun mūsų sumanymo, todėl parikiavau išpirkti juos taip pat kaip ir save, tai yra daviau pinigus pirkliui, kad jis galėtų ramiai, nieko nesibaimindamas už visus laiduoti, tačiau savo sandėrio ir paslapties jam neatskleidėme, idant nebūtų jokios grėsmės.

XLI PERSKYRIMAS

KUR BELAISVIS TOLIAU PASAKOJA SAVO NUTIKIMUS

— Nė dviem savaitėms nepraėjus, mūsų atskalūnas jau turėjo nupirkęs puikų laivą, kuriame galėjo laisvai tilpti daugiau kaip trisdešimt žmonių, o kad nekiltų kokių nors įtarimų ir abejonių jojo verslu, nusprendė plaukti ir nuplaukė į Sardželį, esantį per trisdešimt lygų nuo Alžyro, Orano pusėn, kur gyvai prekiaujama džiovintomis figomis.

Du ar tris kartus plaukė jis ton šalin drauge su minėtuoju tagarinu. Berberijoje tagarinais vadinami Aragono maurai, o Granados maurai — mudecharais, tačiau Feso karalystėje mudecharai vadinami elčais, ir Feso karaliaus kariauną sudaro beveik vieni elčai.

Tai va, plaukdamas pro šalį, atskalūnas kiekvienąsyk nuleisdavo inkarą nedideliame užtakyje, per du arbaleto šūvius nuo to namo, kur mūsų laukė Zoraida, ir, aišku, apsistodavo ten tam tyčia ir melsdavosi kartu su irklininkais maurais arba lyg juokais darydavo tai, ką vėliau ketino padaryti iš tikrųjų, tai yra užeidavo į Zoraidos namus ir prašydavo vaisių, o Zoraidos tėvas, nors ir nepažinodamas jo, mielai jų duodavo...

Vėliau atskalūnas man sakė ne kartą norėjęs pasikalbėti su Zoraida ir jai pranešti, jog aš pavedęs jam nugabenti ją krikščionių žemėn, jog ji galinti būti rami ir nesijaudinti, tačiau tatai jam nepavykę, nes pasirodyti maurui ar turkui maurės drįstančios tik tėvui ar vyrui įsakius. Su belaisviais krikščionimis, priešingai, jos bendraujančios ir šnekučiuojančios daugiau nei pridera. Beje, ir man būtų buvę nemalonu, jeigu jis būtų ją užkalbinęs: ko gero, ji būtų sunerimusi iš atskalūno lūpų girdėdama apie savo reikalus.

Šiaip ar taip, Dievas lėmė kitaip ir nepanoro, kad įsikūnytų geri atskalūno ketinimai, ir atskalūnas, įsitikinęs, jog laisvai gali plaukioti į Sardželį, nuleisti inkarą kada ir kur tinkamas, jog tagarinas, jojo dalininkas, neprieštaraudamas jo klauso, jog aš jau išpirktas ir jog reikia tik pasirinkti keletą krikščionių irklininkų, pasiūlė man pagalvoti, ką dar norėčiau pasiimti be išpirktųjų trijų draugų, ir susitarti su jais, kad būtų pasirengę kelionėn artimiausią penktadienį, nes išplaukti buvo nuspręsta tą dieną.

Tuomet aš prikalbinau dvylika ispanų — iš tų, kurie galėjo nevaržomi išeiti iš miesto ir, be kita ko, buvo puikūs irklininkai.

Surinkti šitiek žmonių buvo ne taip jau lengva, nes dvidešimt korsarų laivų kaip tik buvo išplaukę plėšikauti, pasiėmę visus irklininkus, tad ir tų pačių nebūčiau suradęs, jeigu jų šeimininkas tą vasarą nebūtų likęs krante baigti galioto, statomo doke. Ir visiems tiems dvylikai irklininkų pasakiau, kad artimiausią penktadienį, pavakariais, slapčia pavieniui išsmuktų iš miesto, susirinktų prie Hadžio Murado sodo ir tenai manęs lauktų.

Tai paliepiau kiekvienam jų skyrium prigrasindamas nieko nesakyti kitiems krikščionims, jeigu susidursią su jais toje vietoje,— galį nebent pasakyti, kad jiems parikiuota manęs ten laukti.

Sutvarkęs šį reikalą, ėmiausi rūpintis kitu, daug svarbesniu: man priderėjo pranešti Zoraidai, kaip vykdomas mūsų sumanymas, idant, gavusi žinią, būtų pasirengusi ir nepersigąstų, jei netikėtai mėgintume ją pagrobti anksčiau, negu, jos apskaičiavimu, turėtų grįžti laivas iš krikščionių žemės...

Tad aš ryžausi įsismelkti į sodą ir pabandyti su ja pasišnekėti; ir šit, vienai dienai likus iki išvykimo, nuėjau ten lyg žolelių pasiskinti, ir pirmas žmogus, su kuriuo susidūriau, buvo josios tėvas: jis prabilo į mane tąja kalba, kuria visoje Berberijoje ir net Konstantinopolyje susišneka maurai su belaisviais,— nei maurų, nei kastilų, nei kokios kitos tautos kalba, o stačiai visų kalbų jukiniu, savotiška šnekta, visiems mums puikiai suprantama... Taigi ta šnekta jis ir paklausė mane, ko aš ieškąs jo sode ir kas toks esąs.

Atsakiau, jog esu arnauto Mamio[241] vergas (mat gerai žinojau, kad arnautas Mamis — jo artimiausias draugas), o ieškau tam tikrų žolelių padažui sutaisyti.

Toliau jis paklausė, ar esu išpirktinis ir kiek prašąs už mane šeimininkas.

Šitaip mudviem šnekantis, iš vasarnamio išėjo gražioji Zoraida, jau senokai mane pastebėjusi, o kadangi maurės, kaip minėjau, nė kiek nesivaržo rodytis krikščionims ir jų nevengia, lyg niekur nieko pasuko mūsų pusėn; negana to, tėvas, pamatęs dukterį iš lėto žingsniuojant artyn, pašaukė ją ir liepė prieiti.

Ilgai turėčiau pasakoti norėdamas nupiešti savo mielosios Zoraidos grožį ir grakštumą, taipgi prašmatnų ir prabangų josios apdarą, kokiu ji pasirodė man akyse. Pasakysiu tik tiek, jog daugiau buvo perlų ant josios žavingojo kaklo, plaukuose ir ausyse nekaip plaukų ant galvos.

Ant kulkšnelių, nuogų pagal to krašto paprotį, ji mūvėjo du gryniausio aukso *karkadžus* (taip maurai vadina žiedus, maunamus ant kojų), nusagstytus tokia galybe deimantų, kad Zoraidos tėvui, kaip vėliau iš jos sužinojau, jie kainavę dešimt tūkstančių dublonų, o ant riešų ji turėjo tokios pat vertės apyrankes.

Buvo ji pasidabinusi daugybe perlų, be kita ko, didžiai puikių, nes, maurių nuomone, nepaprastai prašmatnu ir dailu puoštis stambiais ir smulkiais perlais, todėl jokia kita tauta pasauly neturi šitiek perlų kaip maurai, o Zoraidos tėvas, pasak žmonių, turėjęs jų be skaičiaus, ir pačių gražiausių Alžyre, taipgi daugiau nei du šimtus tūkstančių ispaniškųjų eskudų, ir visi šitie turtai priklausė tai, kuriai dabar priklauso manoji širdis.

Ar tuomet, tais pašvitais pasidabinusi, pasirodė ji man žavinga, ar ne? Iš štai šitų nuodėvų, kurios atliko jai po tiekos vargų ir negandų, jūs galite spręsti, kokia buvo ji visame žydėjime. Kaip žinoma, kai kurių moterų grožis turi savo amžių ir laiką ir, nelygu aplinkybės, didėja arba mažėja, tad, savaime suprantama, dvasiniai sukrėtimai taip jį veikia, jog jisai sušvinta arba išblėsta, o dažniausiai ir suvis nuvysta.

Žodžiu, tuomet ji atėjo be galo prašmatni ir neregėto grožio,— bent jau man pasirodė, jog tokios grožybės kaip gyvas nesu matęs; ir tą akimirką, prisiminęs, kokį dėkingumą turiu jai jausti, nejučia pagalvojau, jog tai deivė, nužengusi nuo dangaus žemėn suteikti man laimės ir laisvės.

Jai prisiartinus, tėvas paaiškino savąja kalba, jog aš esąs jo draugo arnauto Mamio vergas ir atėjęs čionai pasiskinti žolelių padažui.

Ji tuoj įsiterpė į pokalbį ir tąja maišyta šnekta, kurią jau minėjau, paklausė, ar esu bajoras ir kodėl ligi šiolei dar neišsipirkau.

Atsakiau jai, kad jau esu išpirktas ir kad iš kainos esą galima spręsti, kaip brangino mane šeimininkas, nes turėjau užsimokėti pusantro tūkstančio sultonų[242].

Į tai ji man tarė:

— Jeigu tu būtumei mano tėvo belaisvis, tikrai pasistengčiau, kad neatiduotų tavęs ir už dukart didesnę sumą: jūs, krikščionys, amžinai meluojate, dedatės skurdžiais ir apgaudinėjate maurus.

— Galimas daiktas, ponia,— atsakiau,— tačiau aš sąžiningai elgiausi su savo šeimininku, ir taip aš elgiuosi ir elgsiuosi visados ir su visais žmonėmis.

— O kada tu išvyksti? — paklausė Zoraida.

— Ko gero, rytoj,— atsakiau.— Rytoj kelia bures prancūzų laivas, ir aš ketinu juo plaukti.

— Ar nebūtų geriau palūkėti kokio ispanų laivo ir juo išplaukti? — tarė Zoraida.— Juk prancūzai jums menki draugai?

— Ne,— atsakiau,— jeigu pasitvirtintų kalbos, jog iš Ispanijos atplaukiąs laivas, gal ir palaukčiau, bet tikriausiai išvyksiu rytoj, nes šitaip trokštu atsidurti tėvynėje ir vėl pamatyti širdžiai mielus žmones, kad nebenoriu laukti kitos progos, nors vėliau gal ir geresnė pasitaikytų.

— Turbūt tėvynėj tavęs ilgis žmona,— tarė Zoraida,— todėl ir nekantrauji kuo greičiau su ja pasimatyti?

— Ne, aš nevedęs,— atsakiau,— bet esu davęs žodį vesti, kai tik parvyksiu tėvynėn.

— O ar graži toji dama, kuriai esi davęs žodį? — paklausė Zoraida.

— Tiesą pasakius,— tariau,— didžiausia liaupsė josios grožiui būtų palyginti ją su tavimi.

Tai išgirdęs, Zoraidos tėvas nuoširdžiai susijuokė ir tarė:

— Prisiekiu Alachu, krikščioni, turbūt ji tikra gražuolė, jei lygini ją su mano dukra, gražiausia šios karalystės mergele. Jei netiki, gerai įsižiūrėki ir pamatysi, jog sakau teisybę.

Mums šnekantis, Zoraidos tėvas, išmanantis daugiau kalbų, vertė: mat, nors jinai ir kalbėjo ta darkyta šnekta, kuri, kaip minėjau, ten vartojama, vis dėlto savo mintis reiškė daugiau ženklais negu žodžiais.

Taip mums šnekantis ir postringaujant, staiga atbėgo mauras ir sušuko, jog sodan per tvorą ar sieną sulindę keturi turkai ir įnikę skinti dar nenunokusius vaisius.

Senis krūptelėjo, Zoraida taipgi, ir tai buvo įprastas ir savaime suprantamas jausmas, nes maurai labai bijo savo pavergėjų turkų, o ypačiai kareivių, kurie laikosi taip įžūliai ir nėmaž nesiskaito su maurais, jog elgiasi su jais blogiau nei su vergais.

Šit ką pasakė Zoraidos tėvas dukrai:

— Dukrele, bėki į namus ir užsirakinki duris, o aš eisiu pasikalbėti su tais šunimis; tu, krikščioni, prisiskinki žolelių ir keliauki sveikas,— tepadeda tau Alachas laimingai grįžti tėvynėn.

Aš nusilenkiau, ir jis nuskubėjo turkų pusėn, palikęs mane vieną su Zoraida, o Zoraida apsimetė einanti ten, kur tėvo liepta, bet vos tik jis dingo tarp sodo medžių, ji atsigręžė į mane ir ašarų sklidinomis akimis tarė:

— *Tamši*, krikščioni, *tamši*? (Tai reiškia: „Tu išvyksti, krikščioni, tu išvyksti?“)

Aš jai atsakiau:

— Išvykstu, ponia, tačiau be tavęs — nieku gyvu. Lauki manęs pirmąją *džumą*, ir nepersigąski, kai mus pamatysi. Mes būtinai keliausime krikščionių žemėn.

Aš pasistengiau taip viską jai paaiškinti, kad ji puikiausiai suprato, ką norėjau pasakyti, ir, apkabinusi man kaklą, netvirtais žingsniais pasuko namų link...

Ir taip likimas lėmė, kad viskas būtų mums pasibaigę bloguoju, jei nebūtų įsiterpęs dangus: kai mudu ėjome, kaip minėjau, apsikabinę,

jos tėvas, turkus išvijęs, grįžo atgal ir pastebėjo mus šitaip vaikščiojant, o mes irgi pamatėme, kad jisai žiūri į mus, bet buklioji ir sumanioji Zoraida neatitraukė rankos — priešingai, dar labiau prisiglaudė, nuleido galvą man ant krūtinės ir truputį sulenkė kelius, idant iš šalies atrodytų ir būtų aišku, kad jai bloga, o aš, savo ruožtu, apsimečiau, jog laikau ją glėbyje anaiptol ne savo noru.

Zoraidos tėvas pribėgo prie mudviejų ir, matydamas dukterį šitaip stovint, paklausė ją, kas atsitiko, o nesulaukęs atsako, tarė:

— Be abejo, ji bus persigandusi tų šunų, įsibrovusių sodan, todėl ir nualpo.

Ir, perėmęs ją savo glėbin, priglaudė prie krūtinės, o ji giliai atsiduso ir, pramerkusi dar drėgnas nuo ašarų akis, tarė:

— *Amši*, krikščioni, *amši*! („Eiki, krikščioni, eiki!“)

Į tai tėvas atsiliepė:

— Nėra ko vyti šalin krikščionio, dukrele, jis nieko bloga tau nepadarė, o turkai jau išsinešdino. Nebijoki, niekas tavęs nenuskriaus: juk aš tau sakiau, kad paprašiau turkus keliauti iš kur atėjus.

— Jie ir bus ją išgąsdinę, pone, kaip jūs sakėte,— tariau aš Zoraidos tėvui,— bet jeigu ji liepia man eiti, nenoriu daugiau jai įkyrėti. Ramybė jums, o prireikus, jeigu jūs neprieštarausite, aš ateisiu pasiskinti sodan žolelių padažui, nes, pasak mano šeimininko, gardesnių jokiame kitame sode nerasi.

— Ateiki, kada tik panorėsi,— atsakė Hadžis Muradas.— Mano duktė liepė tau eiti ne todėl, kad jai nemalonu matyti tave ar kurį kitą krikščionį,— stačiai ji turėjo turkus galvoje, o pasakė tau, be to, gal ji norėjo tau priminti, kad jau metas eiti skintis žolelių.

Sulig tais žodžiais atsisveikinau su jais abiem. Zoraida, matyt, skausmo draskoma širdimi nuėjo drauge su tėvu, o aš, lyg žoliaudamas, iš pagrindų, kiek tinkamas išnaršiau visą sodą, apžiūrėjau visas landas ir angas, patikrinau, ar sunku bus įsibrauti į namus ir kaip galėtume lengviau ir patogiau įgyvendinti savo sumanymą.

Paskum nuėjau pas atskalūną ir draugus, papasakojau, kas nutiko, ir nekantraudamas ėmiau laukti tos valandėlės, kada galėsiu be jokios baimės mėgautis laime, likimo man duota sykiu su gražiąja ir nuostabiąja Zoraida.

Žodžiu, prabėgo kuris laikas, ir pagaliau atėjo lauktoji diena ir valanda, ir, veikdami tam tikra tvarka ir pagal planą, priimtą po brandžių apmąstymų ir ilgų pakartotinių svarstymų, mes sėkmingai pasiekėme geidžiamą tikslą: kitą dieną po mudviejų pokalbio su Zo-

raida sode, tai yra penktadienį, temstant atskalūnas nuleido inkarą beveik prieš pat žaviosios Zoraidos namus.

Krikščionys, turėję sėsti prie irklų, iš anksto perspėti, jau tūnojo išsislapstę netoli sodo.

Nerimo ir susijaudinimo sklidinomis širdimis visi laukė manęs, pasinešę tuojau pulti panosėj sustojusį laivą: juk jie nieko nežinojo apie mūsų sandėrį su atskalūnu ir manė, jog turės savo rankomis išsikovoti laisvę ir išžudyti visus maurus laive.

Ir šit, vos tik pasirodžiau su draugais, visi išpuolė iš savo slėptuvių ir šoko bėgti mūsų pusėn. Tuo metu miesto vartai jau buvo uždaryti, ir pakrantėje nebuvo nė gyvos dvasios.

Susibūrę krūvon, ėmėme svarstyti, ką derėtų daryti pirmiausia: ar pagrobti Zoraidą, ar paimti nelaisvėn maurus tagarinus, sėdinčius laive prie irklų, ir šitaip mums besvarstant, priėjo atskalūnas ir paklausė, ko gi mes delsiame: girdi, metas imtis darbo, nes maurai nieko pikta neįtarią, o diduma jų jau miegą.

Mes pasidalijome su juo savo mintimis, ir jis patarė pradėti tuo, kas svarbiausia — iš pradžių užgrobti laivą, juo labiau kad užimti jį būsią labai lengva ir visai nepavojinga, o paskum jau eiti Zoraidos.

Visi mes sutikome su jo nuomone ir, ilgai negaišuodami, puolėme jam iš paskos į laivą,— jis pirmas užšoko ant denio ir, išsitraukęs kreivą kardą, mauriškai suriko:

— Nė iš vietos, kitaip visi galą gausit!

Tuo tarpu beveik visi krikščionys jau buvo laive.

Ne itin narsūs maurai persigando, išgirdę šitokį savo arajiso[243] įsakymą, ir, net nesigriebę ginklų, kurių beveik nė vienas neturėjo, be žodžių leidosi krikščionių supančiojami, ir krikščionys mikliai juos suraišiojo, prigrasinę visus juos išskersti, jeigu tik kuris išdrįsiąs bent cyptelėti.

Paskum pusė mūsiškių liko saugoti belaisvių, o visi kiti, paties atskalūno vadovaujami, nuskubėjome į Hadžio Murado sodą, ir taip mums lėmė laimė, jog vartų net laužti nereikėjo — patys savaime atsidarė, lyg nė rakinti nebūtų buvę, tad ramiai, be menkiausio triukšmo, niekieno nepastebėti, prisėlinome prie namų.

Žavioji Zoraida laukė mūsų prie lango ir, išgirdusi slenkant žmones, paklausė pusbalsiu, ar mes esą *nizaraniai*[244], kitaip sakant, krikščionys.

Atsakiau, jog taip, ir paprašiau lipti apačion.

Pažinusi mane, ji nedvejojo nė akimirkos,— nė žodžio netarusi,

beregint nulipo apačion, atidarė duris ir pasirodė prieš mus tokia graži ir taip prašmatniai apsirengusi, jog vargu ar galėčiau apsakyti.

Vos tik ją išvydęs, paėmiau jai už rankos ir įnikau bučiuoti, o mano pavyzdžiu pasekė atskalūnas ir abu mano draugai, taipgi visi kiti — tiesa, jie nežinojo mūsų paslapties, bet nesiliko nuo mūsų, manydami, jog reiškiame jai dėkingumą ir laikome ją savo išvaduotoja.

Atskalūnas mauriškai paklausė, ar josios tėvas namie.

Zoraida atsakė, jog namie ir jog šiuo metu miega.

— Vadinas, reikės jį prikelti ir vežtis drauge,— tarė atskalūnas,— taipgi išsigabenti visa, kas yra vertinga šiuose prabangiuose namuose.

— Ne,— pasipriešino ji,— tėvo nieku gyvu nevalia liesti, o visa, kas yra vertinga šiuose namuose, aš vežuosi su savimi, ir tų gėrybių tiek daug, jog visi jūs būsite turtingi ir patenkinti: luktelėkite ir pamatysite patys.

Sulig tais žodžiais ji pasuko atgal, pasakiusi, jog netrukus sugrįš, ir paliepusi ramiai stovėti ir netriukšmauti.

Paklausiau atskalūną, apie ką juodu šnekėjo, ir, išgirdęs jo atsaką, paliepiau jokiu būdu neprieštarauti Zoraidos valiai, ir kaip tik tuo metu pasirodė Zoraida, nešina auksinių eskudų pilnutėle skrynele, tokia sunkia, kad ji vos valiojo pavilkti.

Taip jau nulėmė piktas likimas, jog tuo metu pasibudo Zoraidos tėvas ir išgirdo sode šurmulį; ir, iškišęs galvą pro langą, tuoj suprato, kad įsibrovė krikščionys, ir nesavu balsu, visa gerkle pratrūko arabiškai plyšoti: „Krikščionys, krikščionys! Vagys, vagys!“ Tie riksmai sukėlė mums visiems baisiausią sąmyšį ir nerimą...

Tačiau atskalūnas, suvokęs, koks pavojus mums gresia ir kaip svarbu užbaigti visą reikalą, kol namuose neprasidėjo maišatis, galvotrūkčiais puolė prie Hadžio Murado, o jam iš paskos — keletas mūsų draugų, tik aš nesiryžau palikti Zoraidos, kuri lyg nualpusi suglebo mano glėbyje.

Žodžiu, tie, kurie puolė laiptais į viršų, taip mikliai apsisuko, jog akimoju atsivedė Hadžį Muradą surištomis rankomis ir skepetaite užkimšta burna, kad jis negalėtų ištarti nė žodžio, ir dar grasindami nudėti vietoje, jeigu mėginsiąs bent rikteléti.

Zoraida užsidengė rankomis veidą, kad nereikėtų žiūrėti į tėvą, o tėvas, nenumanydamas, jog ji laisva valia atsidavė mūsų malonei, pašiurpo iš siaubo. Dabar mes galėjome kliautis nebent savo kojomis, todėl skubomis tekini leidomės prie laivo, kur nekantraudami mūsų

laukė bendražygiai, nes jau buvo bepradedą nuogąstauti, ar tik mums nenutikę kas nors bloga.

Apie antrą valandą nakties visi jau buvome laive, atrišome rankas Zoraidos tėvui ir ištraukėme iš burnos skepetaitę, bet atskalūnas dar sykį jam pasakė, kad jeigu jisai bandys bent žodį ištarti, bus nudėtas vietoje.

Vos išvydęs tenai dukterį, senis sunkiai atsiduso, o dar sunkiau atsiduso pamatęs, jog aš glaudžiu ją prie krūtinės ir jog jinai visiškai rami — nei ginasi, nei skundžiasi, nei stengiasi išsivaduoti. Tačiau jis tylėjo bijodamas, kad iš tikrųjų neįvykdytume baisingų atskalūno grasinimų.

Tuo tarpu Zoraida, matydama, kad ji jau laive ir kad mes rengiamės išplaukti, drauge išsiveždami surištus josios tėvą ir kitus maurus, per atskalūną paprašė mane vienos malonės: paleisti maurus ir duoti laisvę tėvui, nes ji greičiau pulsianti jūron, nei sutiksianti žiūrėti, kaip dėl josios kaltės vežamas nelaisvėn tėvas, kuris taip karštai ją myli.

Atskalūnas man išvertė Zoraidos žodžius, ir aš sutikau, bet jis tarė, jog šitaip daryti nedera: jeigu dabar mes juos paleisią, jie tuojau pat imsią šauktis pagalbos ir sukelsią miestą ant kojų, ir tuomet mūsų vytis išplauksią keli greitieji korvetai, ir mums nebūsią ko tikėtis nei sausumoje, nei jūroje,— esą galima nebent duoti jiems laisvę, vos pasiekus krikščionių žemės krantą.

Tai nuomonei pritarė visi, ir Zoraida, kuriai buvo paaiškinta, kodėl mes negalime tuoj patenkinti josios prašymo, irgi su tuo sutiko, ir šit mūsų šaunieji irklininkai, tyliai džiūgaudami ir smagiai įtempdami raumenis, griebėsi irklų, ir mes, visa širdimi atsidėję Dievo valiai, pasukome tiesiai į Maljorkų salas — artimiausios krikščionių žemės linkui...

Tačiau padvelkė šiaurys, pasišiaušė bangos, ir plaukti tiesiai Maljorkon tapo nebeįmanoma — norom nenorom turėjome laikytis arčiau kranto ir keliauti Orano kryptimi, ir tai mus didžiai nuliūdino, nes reikėjo tolydžio saugotis, idant kas nors nepastebėtų mūsų iš Sardželo, uosto, esančio toje pat pakrantėje per šešiasdešimt mylių nuo Alžyro. Be to, bijojome tuose vandenyse susidurti su kokiu galiotu, vienu iš tų, kurie paprastai tuo keliu grįžta su prekėmis iš Tetuano, nors kiekvienas mūsų ir visi drauge buvome linkę manyti, jog, susidūrę su kokiu pirklių galiotu, aišku, jeigu tai būtų ne korsarų laivas,— ne tik nežūtume, bet ir galėtume dar saugiau užbaigti kelionę tėvynėn, persikraustę į užgrobtą laivą.

Mums plaukiant, Zoraida sėdėjo veidu įsikniaubusi man į delnus, idant nereikėtų žiūrėti į tėvą, ir aš girdėjau, kaip ji meldžia Lelą Mariamą mums pagalbos.

Nuplaukus kokia trisdešimt mylių, pradėjo aušti, ir per tris arkebuzos šūvius pastebėjome krantą, tuščią tuštutėlį, be gyvos dvasios, bet vis dėlto, nors ir niekas negalėjo mūsų užmatyti, užgulėme irklus ir pasukome į atvirą jūrą, jau truputį aprimusią, o nusiyrę dar porą mylių, pasiūlėme irklininkams mažumą pailsėti ir perkąsti, juo labiau kad maisto atsargų turėjome užtektinai; tačiau irklininkai pareiškė, jog dabar ne laikas ilsėtis — tegu verčiau tie, kurie neirkluoja, duodą jiems valgyti, nes jie nieku būdu nenorį paleisti irklų iš rankų.

Taip ir buvo padaryta, o tuo metu papūtė šoninis vėjas, ir mes buvome priversti iškelti burę ir, sudėję irklus, leistis Orano kryptimi, nes plaukti norimon šalin buvo nebeįmanoma.

Visa tai buvo atlikta nepaprastai mikliai, ir, vėjo nešami, skrodėme bangas daugiau nei aštuonių mylių per valandą greičiu, bijodami nebent susidurti su korsarų laivu.

Davėme valgyti maurams tagarinams, ir atskalūnas juos nuramino sakydamas, kad jie ne belaisviai ir kad, pirmai progai pasitaikius, būsią paleisti.

Tą patį jis pareiškė ir Zoraidos tėvui, o šis į tai atsakė:

— O krikščionys, ko nors kito gal ir galėčiau tikėtis ir viltis kliaudamasis jūsų taurumu ir gerais ketinimais, bet nemanykite, kad aš toks paikas ir imsiu džiaugtis jūsų žadama laisve,— juk ne dėl to, pavojų nepaisydami, man ją atėmėte, idant šitaip tauriai ją grąžintute, juoba jog žinote, kas aš esu ir kokią didelę išpirką galite už mane gauti, ir jeigu jūs malonėsite nurodyti sumą, aš tuojau pat duosiu jums tiek, kiek pareikalausite už mane ir už mano nelaimingąją dukrą, arba tiktai už ją vieną, nes tai didžioji ir geriausioji mano dvasios dalis.

Sulig tais žodžiais senis taip graudžiai pravirko, jog visiems mums gailestis sugniaužė širdį, o Zoraida nejučia kilstelėjo akis ir, išvydusi jį verkiant, didžiai susigraudino, pašoko ant kojų ir pribėgusi apkabino tėvą, ir tuomet, susiglaudę skruostais, juodu apsipylė tokiomis gailiomis ašaromis, jog daugelis mūsų neištvėrę apsiverkė.

Tačiau, išvydęs dukterį šventiškai išsipusčiusią ir pasidabinusią gausybe brangakmenių, tėvas tarė jai savo kalba:

— Kas atsitiko, dukrele? Juk vakar, prieš šią baisingą nelaimę, aš mačiau tave vilkint įprastu naminiu drabužiu, o štai dabar, nors ir neturėjai laiko persirengti ir negavai jokios linksmos žinios, kad pri-

tiktų pustytis ir gražintis, matau tave pačiu prašmatniausiu apdaru, kokį sugebėjau ir įstengiau tau padovanoti tuo metu, kada laimė dar buvo mums palankesnė? Atsakyki, nes tai mane stulbina ir baugina labiau nei užgriuvusi nelaimė.

Visa tai, ką mauras kalbėjo dukrai, mums išvertė atskalūnas, bet ji neatsakė jam nė žodžio.

Tačiau, išvydęs laivo krašte skrynelę, kurioje Zoraida paprastai laikydavo savo brangenybes,— o jis buvo įsitikinęs, jog duktė nesivežė jos į vasarnamį, bet paliko Alžyre,— Hadžis Muradas dar labiau nustebo ir paklausė, kaip toji skrynelė galėjusi pakliūti mums į rankas ir kas ten sudėta.

Nelaukdamas Zoraidos atsakymo, atskalūnas šitaip jam atsakė:

— Nekvaršinki galvos, pone, savo dukrai Zoraidai tokia gausybe klausimų,— aš atsakysiu tau keliais žodžiais, ir pasidarys viskas aišku. Taigi tau derėtų žinoti, jog tavoji dukra — krikščionė ir jog jinai sutraukė mūsų grandines ir atvėrė vartus į laisvę. Ji plaukia su mumis savo valia ir, man dingojasi, jaučiasi tokia laiminga, koks tik gali būti žmogus, iš tamsybių žengiantis į šviesą, iš mirties — į gyvenimą, iš kančių — į palaimą.

— Ar tiesą jisai sako, dukrele? — paklausė mauras.

— Taip,— atsiliepė Zoraida.

— Vadinasi, tu iš tikrųjų esi krikščionė,— toliau klausinėjo senis,— vadinasi, tu įdavei tėvą priešams į rankas?

Į tai Zoraida atsakė:

— Žinoma, aš esu krikščionė, bet neįdaviau tavęs priešams, nes niekados nepuoselėjau minties tave palikti ir nelinkėjau tau bloga, o tik geidžiau gėrio.

— Ir kas tai per gėris, dukrele?

— Paklauski to Lelą Mariamą,— atsakė Zoraida,— ji sugebės paaiškinti geriau už mane.

Vos išgirdęs šiuos žodžius, mauras neįtikėtinai vikriai stačia galva puolė į jūrą ir tikrai būtų prigėręs, jeigu nebūtų kurį laiką plūduriavęs, ilgų ir dukslių drabužių laikomas vandens paviršiuje.

Zoraida sušuko, kad gelbėtume josios tėvą, ir mes visi šokome jam pagalbon, akimoju ištraukėme, nutvėrę už apsiausto, pusiau gyvą ir be nuovokos, ir sielvarto perimta Zoraida pratrūko gailiai ir skausmingai rypuoti, lyg jis būtų jau miręs.

Mes apvertėme jį kniūpsčią, iš burnos pliūptelėjo vanduo, ir po dviejų valandų jis atsigaivelėjo, o tuo tarpu vėjas papūtė iš kitos pusės

ir nunešė mus kranto link, tad teko užgulti irklus, kad neatsidurtume ant seklumos.

Tačiau palankus likimas lėmė mums įplaukti į užtakį, saugomą nedidelio kyšulio, arba rago, maurų vadinamo *Kava Rumija*[245], mūsiškai tariant, *Palaidūne krikščione*, nes vienas maurų padavimas skelbia, jog tenai esanti palaidota *Kava*, pražudžiusi Ispaniją (mat *kava* jų kalba reiškia *palaidūnė*, o *rumija — krikščionė*), ir, kai, bėdos tekti, jie nuleidžia inkarą tame užtakyje, laiko tai negeru ženklu, todėl tik iš bėdos nuleidžia ten inkarą, o mums toji vieta buvo anaiptol ne palaidūnės lizdas, bet saugus ir išganingas prieglobstis, nes jūra vis dar audrojo.

Mes išstatėme pakrantėje sargybas, bet irklų vis tiek nepaleidome iš rankų. Paskum užvalgėme iš atskalūno atsargų ir ėmėme visa širdimi melsti Viešpatį ir Dievo Motiną pagalbos ir užtarimo, idant laimingai pasibaigtų šitaip sėkmingai pradėtasis mūsų žygis.

Zoraida vėl ėmė prašyti, kad išlaipintume krantan josios tėvą ir visus supančiotus maurus, nes ji nebeturinti jėgų regėti surištą tėvą ir belaisvius tėvynainius, į kuriuos bežiūrint jautri širdis jai plyštanti iš skausmo.

Mes pažadėjome paleisti juos prieš pat išplaukdami, nes išlaipinti juos toje negyvenamoje vietovėje mums atrodė nepavojinga.

Ne veltui mes taip karštai meldėmės, ir dangus mus išklausė: mūsų laimei, vėjas nuščiuvo, jūra nustojo audroti, lyg siūlydama mums drąsiai keliauti toliau.

Tai matydami, atrišome maurus ir didžiai nustebusius išleidome po vieną sausumon, bet vos tik priėjome išlaipinti Zoraidos tėvo, kuris buvo jau visai atgavęs nuovoką, jis tarė:

— Kaip jūs manote, krikščionys, kodėl toji lederga džiūgauja, jog duodate man laisvę? Manote, jai manęs gaila? Žinoma, ne,— stačiai, tėvui žiūrint, ji varžosi atpalaiduoti savo žemus geismus. Nemanykite, kad ji panūdo atsiversti į jūsų tikėjimą, perpratusi jo pranašumą,— stačiai ji sužinojo, kad jūsų krašte paleistuvystei platesni keliai negu pas mus.

Aš su dar vienu krikščioniu laikiau jį už rankų, kad nepadarytų kokios beprotystės, o jis, atsigręžęs į Zoraidą, pridūrė:

— O besarmate! O vėjavaike! Kur tu keliauji, aklai ir neprotingai atsidavusi tiems šunims, amžiniems mūsų priešams? Tebūnie prakeikta toji valanda, kada tu gimei, tebūnie prakeiktos visos pramogos ir dovanos, kurių nešykštėjau tave augindamas!

Matydamas, jog senis nė neketina nutilti, pasiskubinau išlaipinti jį krantan, bet ir ten jis nesiliovė aimanavęs ir mūsų keikęs, visu balsu melsdamas Mahometą, idant tasai melstų Alachą mus sunaikinti, sutriuškinti ir nušluoti nuo žemės.·

O kai, burę iškėlę ir nuo kranto nuplaukę, jau nebegirdėjome jo balso, vis dar matėme jį blaškantis: jis draskėsi barzdą, rovėsi plaukus nuo galvos ir raičiojosi žeme. O kartą jisai suriko tokiu balsu, jog aiškiai išgirdome jo žodžius:

— Sugrįžki, mylimoji dukrele, sugrįžki krantan, ir viską tau dovanosiu. Paliki tiems žmonėms pinigus,— vis tiek jie jau žuvę,— ir sugrįžki paguosti liūdinčio tėvo, kuris išleis paskutinį atodūsį šiuose negyvenamuose tyruose, jeigu tu jį pamesi.

Zoraida visà tai girdėjo, be galo sielvartavo ir raudojo, ir atsakė jam tik šiais žodžiais:

— Lela Mariama įkvėpė mane pereiti į krikščionių tikėjimą,— meldžiu Alachą, tėve, kad ji paguostų tavo sugrudusią širdį. Alachas puikiai žino, jog kitaip pasielgti aš negalėjau ir padariau tai laisva valia, krikščionys čia niekuo dėti: kad ir kaip norėčiau prisiversti likti namie ir su jais nekeliauti, niekaip negalėčiau savęs perveikti,— šitaip manoji širdis karštai geidžia to gėrio, kurį tu, mielasai tėve, laikai blogiu.

Taip kalbėjo Zoraida, bet tėvas jos nebegirdėjo, o ir mes jo nebematėme; tad, kai ėmiau ją guosti, visų mūsų mintys sukosi tik apie kelionę, kuri, palankiam vėjui pučiant, žadėjo būti sėkminga, ir mes jau buvome tikri, jog rytojaus dieną, auštant, pagaliau išvysime Ispanijos krantus.

Tačiau laimė retai aplanko mus giedra ir šypsanti, beveik visada iš paskos slenka nelaimės, kurios apniaukia ją ir nubaido, tad ir dabar taip lėmė likimas, o gal buvo kalti prakeiksmai, kuriais mauras apibėrė dukterį, nes prakeiksmų, nors ir iš kokio tėvo burnos išsprūdusių, visados dera bijoti,— jog apie trečią valandą nakties, kai, iškėlę burę ir sudėję irklus, nes, palankiam vėjui pučiant, irtis nebereikėjo, plaukėme atvira jūra, netikėtai skaisčioje mėnesienoje išvydome, kad skersai kelio, nosimi rėždamas bangas, skrieja laivas ketvirtainėmis burėmis[246], ir skriejo jis taip arti mūsų, jog, bijodami su juo susidurti, buvome priversti nuleisti burę, o ten vyrai, matyt, iš visų jėgų užgulė vairą, kad mes prašoktume pro pat pirmagalį.

Nuo ano laivo denio kažkas mums suriko ir paklausė, kas tokie

esame, kur ir iš kur plaukiame, bet kadangi klausinėta prancūziškai, atskalūnas tarė:

— Nė žodžio! Tai tikriausiai prancūzų korsarai, o jie plėšia visus, kas pakliūva.

Po tokio perspėjimo niekas nedrįso atsiliepti, bet, kai paplaukėme truputį toliau, lenkdami laivą prieš vėją, staiga dusyk driokstelėjo pabūklas: matyt, sviedinių būta dvigubų, grandine sukabintų, nes pirmasis perpus nurėžė mūsų stiebą, kuris drauge su bure virto jūron, o antrasis, paleistas iš kito pabūklo, pataikė į laivo vidurį, kiaurai pramušė šoną, bet jokių kitų nuostolių nepridarė. Matydami, jog mūsų laivas grimzta, pratrūkome rėkti visa gerkle prašydami pagalbos ir maldaudami paimti į savo laivą, nes jau skęstame.

Tuomet jie sutraukė bures ir nuleido jūron valtį, jon sulipo kokia dvylika ligi dantų ginkluotų prancūzų su arkebuzomis ir smilkstančiais dagčiais, priplaukė prie mūsų, o pamatę, kad mūsų nedaug ir kad laivas skęsta, sulaipino mus ir pareiškė, jog nieko bloga nebūtų nutikę, jei būtume buvę truputį mandagesni ir atsiliepę.

Atskalūnas nutvėrė Zoraidos brangenybių skrynelę ir nepastebimai įmetė ją jūron.

Žodžiu, visi mes sulipome į prancūzų laivą, ir tie, iškvotę visa, ką norėjo iš mūsų sužinoti, grynai apiplėšė mus it pikčiausi priešai, o Zoraidai netgi numaustė žiedus nuo kojų.

Bet aš ne tiek širdau dėl to, kad jie uždavė širdį Zoraidai, kiek galvojau su širdgėla, jog, atėmę vertingiausias ir rečiausias brangenybes, atimsią ir tą brangenybę, kurios neįmanoma įkainoti ir kurią ji pati labiausiai brangina. Tačiau tiems žmonėms tik pinigai terūpėjo, godumas jų buvo toks nepasotinamas, jog būtų iš mūsų pagrobę netgi belaisvių drapanas, jeigu jos būtų buvusios šio to vertos.

Jie jau buvo nusiteikę surišti visus mus burėn ir įmesti į jūrą, nes ketino prekiauti Ispanijos uostuose, dėdamiesi bretonais, o jeigu būtų palikę mus gyvus, tikrai nebūtų išvengę bausmės, atsiskleidus jų vagystėms.

Galop kapitonas, tas pats, kuris apiplėšė mano mylimąją Zoraidą, pareiškė, kad jam ganėsią ir turimo grobio ir kad jis neketinąs užsukti į jokį Ispanijos uostą, o mėginsiąs prasmukti pro Gibraltaro sąsiaurį arba nakčia, arba kaip jam išeisią, ir grįžti Larošelėn, iš kur išplaukęs...

Tad jie sutarė duoti mums savo laivo valtį ir atsargų, būtinų likusiai nebeilgai kelionei; taip jie ir padarė rytojaus dieną, kai pasirodė Ispanijos krantai, ir mums pasirodė, jog visi patirti vargai ir negandai išsi-

sklaidė it dūmas, lyg jų nė būti nebuvę,— toks didis džiaugsmas perima atgavus prarastąją laisvę.

Apie vidurdienį prancūzai mus sulaipino į valtį, davė dvi statinaites vandens ir truputį džiūvėsių, o atsisveikindamas su žaviąja Zoraida, kapitonas, nejučia užuojautos paskatintas, padovanojo jai keturiasdešimt aukso eskudų ir uždraudė jūreiviams nuplėšti tuos apdarus, kuriuos vilkint dabar ją matote.

Mes sulipome valtin ir, rodydami prancūzams, kad mes ne tik nesijaučiame nuskriausti, bet, priešingai, džiaugiamės jų taurumu, nuoširdžiai padėkojome už teikiamą malonę. Korsarai nuplaukė tolyn Gibraltaro sąsiaurio link, o mes, laikydamiesi vienintelės kelrodės žvaigždės — priešaky dūluojančios žemės, su tokiu įkarščiu užgulėme irklus, jog saulėlydžiu jau buvome visai arti kranto ir, mūsų apskaičiavimu, temstant tikrai galėjome atsidurti sausumoje.

Tačiau tą naktį mėnulis nesirodė, dangus buvo apsiniaukęs, vietovė nepažįstama, ir mums pasirodė nesaugu keltis į krantą, nors kai kas laikėsi priešingos nuomonės ir siūlė išlipti, tegul ten vienos uolos ir žmonių nė dvasios: girdi, nebūsią savaime suprantamos baimės pakliūti grėsmingiems Tetuano korsarams, kurie paprastai nakčia išplaukią iš Berberijos, o paryčiais siaučią prie Ispanijos krantų, prisiplėšią grobio ir nakvoti grįžtą namo.

Galop viršų paėmė tie, kurie siūlė atsargiai priplaukti prie kranto ir, jeigu jūra būsianti rami, išsilaipinti kur papuola.

Taip ir padarėme ir apie vidurnaktį priplaukėme prie aukšto gremėzdiško kalno, dunksančio gana atstu nuo vandens, tad buvo pakankamai vietos patogiai išsilaipinti.

Valtis įsirėžė į smėlį, mes išlipome ir puolėme bučiuoti žemę ir, verkdami iš džiaugsmo ir laimės, dėkoti Viešpačiui už neapsakomą malonę.

Ištraukėme valtį į krantą, pasiėmėme visas atsargas ir pradėjome ropštis į kalną, bet ir užkopę į didelį aukštį, vis dar negalėjome nuslopinti jaudulio nei pagaliau įtikėti, jog po mūsų kojomis krikščionių žemė.

Rytas aušo, regis, daug lėčiau, nei mūsų norėta. Mes užlipome ant kalno ir ėmėme žvalgytis, ar nepastebėsime kokio sodžiaus arba bent jau piemenų lūšnelių, bet nors ir kaip žiūrėjome, nepastebėjome nei sodžiaus, nei žmogaus, nei kelio, nei takelio.

Šiaip ar taip, ryžomės traukti tolyn, nes negalėjome patikėti, jog netrukus nesutiksime žmogaus, kuris pasakytų, koks čia kraštas. Bet

skaudžiausia man buvo matyti Zoraidą pėsčiomis einant per tą akmenynę,— tiesa, kartą užsisodinau ją ant pečių, tačiau jai buvo sunkiau stebėti, kaip sunku man ją nešti, negu lengva širdimi džiaugtis lengva kelione ant mano sprando, todėl ji nieku gyvu nesutiko daugiau manęs varginti...

Nė kiek nesiskųsdama ir pažiūrėti linksma ėjo ji, įsikibusi man į ranką. Ir šit, kai nužygiavome gal ketvirtį mylios, staiga išgirdome žvangant skambalėlį — aiškų ženklą, jog netoliese ganosi kaimenė. Ir atidžiai žvalgydamiesi aplink, bene ką pastebėsime, ąžuolo paunksnėje užmatėme piemenuką, ramiai ir nerūpestingai peiliuku pjaustantį lazdą.

Mes šūktelėjome, jis pakėlė galvą, ūmai pašoko ant kojų ir pirmiausia (kaip vėliau sužinojome) išvydo atskalūną ir Zoraidą, o kai tik pamatė juodu maurų apdaru, pagalvojo, kad jį užgriūva visi Berberijos maurai, ir neregėtu greičiu nukūrė giraitėn, rėkdamas kiek gerklė neša:

— Maurai, maurai mūsų žemėj! Maurai, maurai! Prie ginklų, prie ginklų!

Mes apdujome išgirdę tuos riksmus ir nebežinojome, ką daryti; tačiau, pagalvoję, jog tie riksmai, ko gero, sukels ant kojų visus pakrantės žmones ir jog raitoji pajūrio sargyba[247] tuoj atšuoliuos pažiūrėti, kas atsitiko, mes patarėme atskalūnui nusimesti turkų drapanas ir apsivilkti belaisvio *jeleką*, arba striukę pusilgėmis rankovėmis, kurią vienas mūsiškių beregint jam davė, pats likdamas vienmarškinis. Ir taip, pasikliaudami Dievo malone, nuėjome ton pusėn, kur nubėgo piemenukas, o širdyje tolydžio dingsėjo mintis, jog netrukus mus užgrius raitoji pajūrio sargyba.

Ir nuojauta mūsų neapvylė: kai daugmaž po dviejų valandų išsigavome iš brūzgynų į lygumą, netikėtai išvydome gal pusšimtį raitelių, šuoliais lekiančių mūsų būrelio linkui.

Ir vos tik juos pamatėme, sustojome kaip įbesti ir ėmėme laukti, o jie, prijoję artyn ir vietoj ieškomų maurų išvydę vargšus krikščionis, labai sumišo, ir vienas raitelis paklausė, ar tik ne mes būsime davę dingstį piemeniui šaukti visus prie ginklo.

— Taip,— atsakiau aš.

Ir jau buvau bepasakojąs, kas man nutiko, iš kur mes atvykstame ir kas tokie esame, bet staiga vienas krikščionis, kartu su mumis atkeliavęs, pažino mus klausinėjantį raitelį ir, pertraukęs mane, sušuko:

— Garbė Dievui, ponai, malonėjusiam atvesti mus į šį kraštą! Jei

neklystu, mes einame Veles Malagos žeme, ir jeigu nelaisvės metai nesusilpnino mano atminties, jūs, pone, klausinėjantis mus, kas tokie esame,— Pedras de Bustamantė, mano dėdė.

Kai tik belaisvis krikščionis ištarė šiuos žodžius, raitelis nušoko nuo arklio ir, apkabinęs jaunikaitį, sušuko:

— Sūnėne, mano širdies ir gyvenimo džiaugsme, aš tave atpažįstu! O juk aš tave apraudojau drauge su seserim, tavo motina, ir visais taviškiais, kurie tebėra gyvi,— matyt, Dievas teikėsi prailginti jų dienas, idant jie galėtų pasidžiaugti, tave išvydę. Mes žinojome, kad esi Alžyre, ir iš tavo paties ir tavo bendrakeleivių apdaro ir išvaizdos sprendžiu, jog per stebuklą ištrūkote laisvėn.

— Jūsų teisybė,— atsiliepė jaunikaitis,— mes dar turėsime laiko viską jums papasakoti.

Išgirdę, jog esame belaisviai krikščionys, raiteliai tuoj nušoko žemėn ir pasiūlė sėsti ant savo arklių ir raitiems joti į Veles Malagos miestą, esantį už pusantros mylios.

Kai kurie jų, paklausę, kur mes palikome valtį, panoro nugabenti ją į miestą; kiti užsisodino mus užpakaly savęs ant arklių, o Zoraidą apsiėmė vežti krikščionio dėdė.

Vienas raitelis tyčia nujojo pirmas paskelbti mus grįžus iš nelaisvės, ir visas miestas išėjo mūsų pasitikti.

Nei išsivadavę belaisviai, nei nelaisvėn paimti maurai nebestebino žmonių, nes šiame pajūrio krašte buvo įprasta matyti ir vienus, ir kitus, bet užtat nustebino visus Zoraidos grožis, o tuo metu ir tą akimirką ji atrodė itin kerinti: mat kelionės nuovargis ir podraug džiugi mintis, jog pagaliau ji krikščionių žemėje, apsaugota nuo grasių pavojų, nutvieskė josios veidą tokiu skaistumu, kad jei tąsyk nebūčiau buvęs meilės apakintas, būčiau drąsiai galėjęs tvirtinti, jog žavingesnės būtybės nėra visame pasaulyje, ar bent jau aš niekada nebuvau tokios matęs.

Mes nuėjome tiesiai bažnyčion padėkoti Dievui už suteiktą malonę, ir Zoraida, vos atsidūrusi viduje, pareiškė, jog čia esama veidų, primenančių Lelą Mariamą.

Pasakėme jai, jog tai Lelos Mariamos paveikslai, o atskalūnas kaip įmanydamas paaiškino, kokia jų prasmė ir kodėl ji turinti juos garbinti, lyg kiekvienas atvaizdas būtų pati tikroji Lela Mariama, su ja kalbėjusi.

Būdama skvarbaus proto ir guvios ir sveikos nuovokos, Zoraida beregint suprato, kas jai buvo sakoma apie tuos atvaizdus.

Paskui, šeimininkų kviečiami, išsiskirstėme ir išsivaikščiojome po įvairius namus, o atskalūną, Zoraidą ir mane krikščionis, mūsų nelai-

mės draugas, nusivedė pas savo tėvus, ganėtinai pasiturinčius žmones, ir tie priėmė mus lygiai taip meilingai kaip savo sūnų.

Savaitę praleidome Velese, o paskum atskalūnas susižinojo, kas buvo reikalinga, ir iškeliavo Granados miestan, idant tenai, šventajai inkvizicijai tarpininkaujant, galėtų sugrįžti švenčiausiosios Bažnyčios prieglobstin[248]. Visi kiti išsivadavusieji krikščionys išvyko kas sau.

Likome tik mudu su Zoraida, ir už dalį pinigų, prancūzo iš mandagumo padovanotų Zoraidai, nupirkau štai šitą asilą, kuriuo ji čionai atjojo; ir ligi šiolei aš buvau jai tėvas ir tarnas, bet ne vyras, o keliaujame mes susižinoti, ar tebėra gyvas mano tėvas ir katras brolių turėjo didesnę laimę už mane, nors dangus, lėmęs man būti Zoraidos palydovu, regis, skyrė tokią dalią, kad geresnės niekados sau nelinkėčiau. Zoraidos ištvermė ir ryžtas kantriai kęsti nepriteklius, kurių nestinga skurde, taipgi karštas noras tapti krikščione, žavi mane ir skatina tarnauti jai ligi paskutinio atodūsio, ir vis dėlto, nors man smagu jai priklausyti ir ją turėti, džiaugsmą drumsčia ir krikdo abejonės, nes aš nenumanau, ar surasiu gimtinėje kampelį, kur galėčiau drauge su ja galvą priglausti,— galbūt laikas ir mirtis bus pridarę tokių permainų tėvo ir brolių reikaluose ir gyvenime, jog vargu ar bebus kas mane pažįsta, jeigu jų neberasiu.

Šit, ponai, ir visa mano istorija, o kokia ji įdomi ir nuostabi — tegu sprendžia jūsų šviesūs protai, nes aš, savo ruožtu, tik tiek galiu pasakyti, jog mielai būčiau norėjęs dar glausčiau ją išdėstyti, nors, beje, nenorėdamas jums nusibosti, ir šiaip jau praleidau ne vieną smulkmeną.

XLII PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA APIE TAI, KAS DAR NUTIKO UŽEIGOJE, IR APIE DAUGELĮ KITŲ DĖMESIO VERTŲ DALYKŲ

Sulig tais žodžiais belaisvis nutilo, ir tuomet donas Fernandas jam tarė:

— Iš tiesų, pone kapitone, jūs sugebėjote taip savitai išdėstyti savo negandų istoriją, jog pasakojimas daro tokį pat savitą ir nepaprastą

įspūdį kaip ir jūsų patirtieji nuotykiai. Viskas čia įdomu, nuostabu, įvykių griūtis stulbina ir pagauna klausytoją. Ir tokį malonumą suteikė mums jūsų pasakojimas, kad jeigu net būtų jis užsitęsęs ligi pat ryto, mielai išklausytume jį dar kartą nuo pat pradžios.

Sulig tais žodžiais Kardenijas ir visi kiti ėmė taip nuoširdžiai ir lipšniai siūlyti savo paslaugas, jog savo gerais norais didžiai sujaudino kapitoną.

Donas Fernandas netgi pareiškė, kad jeigu belaisvis pageidausiąs vykti drauge su juo, priprašysiąs brolį markizą būti Zoraidos krikštatėviu, o jis pats, savo ruožtu, pasistengsiąs aprūpinti kapitoną tuo, kas reikalinga, idant šis galėtų grįžti gimtinėn su ištaiga ir orumu, pideramu jo luomo žmogui.

Belaisvis kuo mandagiausiai padėkojo, bet atsisakė visų tų taurių pasiūlymų.

Tuo tarpu nusileido naktis, ir, jau visiškai sutemus, prie užeigos privažiavo karieta, lydima kelių raitelių. Atvykėliai paprašė nakvynės, bet šeimininkė pareiškė, jog visoje užeigoje nesą nė sprindžio laisvos vietos.

— Kam jau kam, o ponui auditoriui[249] turi atsirasti vietos,— tarė vienas raitelis, įžengęs į vidų.

Šeimininkė sumišo, išgirdusi šį titulą, ir tarė:

— Pone, visa bėda, kad aš neturiu patalynės. Jeigu ponas auditorius vežasi savo patalynę, o jis tikriausiai vežasi, tai maloniai prašom: mudu su vyru mielai užleisime jam savo miegamąjį.

— Labai malonu,— atsiliepė tarnas.

Tuo metu iš karietos išlipo žmogus, vilkintis tokiu apdaru, kad iškart pasidarė aišku, kokia jo tarnyba ir kokios pareigos, nes ilga mantija skeltomis rankovėmis sakyte sakė, jog tarnas nemelavo ir jog tai tikrai auditorius.

Jis vedėsi už parankės kokių šešiolikos metų mergelę kelionės drabužiu, tokią skaisčią, dailią ir grakščią, jog visi pakerėti negalėjo akių nuo jos atitraukti, tad jeigu užeigoje nebūtų buvę Dorotėjos, Lusindos ir Zoraidos, kiekvienas būtų pamanęs, kad kitos tokios gražuolės nerastum visame pasaulyje.

Ten pat buvo ir Don Kichotas, kuris, vos išvydęs įeinant auditorių ir mergelę, prabilo šiais žodžiais:

— Jūsų malonybė galite drąsiai įžengti į šią pilį ir jaustis kaip namie. Tiesa, čia ankšta ir nepatogu, bet nėra pasaulyje tokios ankštybės ir tokių nepatogumų, kurių paisytų karo menas ir mokslai...

Ir juo menkiau jų paiso, kada karo meno ir mokslų priešaky vadovu ir vadu eina grožis, kaip eina jis jūsų malonybės atstovaujamų mokslų priešaky, įsikūnijęs į šią žaviąją mergelę, kuriai pasirodžius turi ne tik pilių vartai atsiverti ir atsilapoti, idant ji rastų sau prieglobstį, bet ir uolos eižėti, ir kalnai skeldėti ir griūti po josios kojomis. Tad įženkite, jūsų malonybe, į šias dausas ir surasite šičia ir žvaigždžių, ir saulių, pritinkančių tam dangui, kurį teikėtės su savimi pasiimti. Surasite šičia ir karo meno šviesulį, ir grožio viršūnę.

Tokių kalbų nustebintas, auditorius įdėmiai sužiuro į Don Kichotą, ir jo išvaizda auditorių nustebino ne ką mažiau negu žodžiai. Ir, nebeišmanydamas, ką į juos atsakyti, jis vėlei nustebo išvydęs priešais Lusindą, Dorotėją ir Zoraidą, kurios, išgirdusios naujieną, jog atvykę nauji svečiai, ir iš šeimininkės sužinojusios, jog mergelė — reto grožio, atėjo pasižiūrėti jos ir pasisveikinti.

Tuo metu donas Fernandas, Kardenijas ir klebonas kuo nuoširdžiausiai ir kuo mandagiausiai jau siūlė savo paslaugas auditoriui.

Godingasis auditorius suglumo nesuvokdamas, ką reiškia visa tai, ką jis mato ir girdi, bet galop įėjo į vidų, ir čia žaviosios užeigos viešnios svetingai pasitiko žaviąją mergelę.

Šiaip ar taip, auditoriui iš pirmo žvilgsnio tapo aišku, jog visi užeigos svečiai — kilmingi žmonės, tačiau Don Kichoto stotas, išvaizda ir laikysena jam buvo tikras galvosūkis.

Mandagiai pasiūlę vieni kitiems savo paslaugas ir apžiūrėję ne per ištaigiausią užeigą, visi priėjo tą pačią išvadą, kurią buvo jau anksčiau priėję, o būtent: damos nakvosiančios minėtame užkaboryje, o vyrai įsitaisysią už durų, lyg jas saugodami.

Auditorius sutiko, kad jo duktė (mat mergelė buvo jo duktė) nakvotų kartu su kitomis damomis, ir ji mielai prie jų pritapo, ir, sudėjusios daiktan menką šeimininkės patalynę ir pusę auditoriaus vežamos, moterys pasirengė nakvoti kur kas patogiau, negu to tikėjosi.

Vos tik išvydus auditorių, belaisviui tankiai suplakė širdis ir nuojauta pakuždėjo, kad tai jo tikras brolis, ir jis paklausė vieną atvykėlio tarną, kuo jo ponas vardu ir iš kokio krašto kilęs.

Tarnas atsakė, jog tai esąs licenciatas Chuanas Peresas de Vjedma, o kilęs jis, kaip tekę girdėti, iš vieno Leono kalnų miestelio.

Ši žinia, taipgi atvykėlio išvaizda, galutinai įtikino belaisvį, kad tai jo brolis, tas pats, kuris, tėvo patarimu, pasirinko mokslo kelią; susijaudinęs ir nudžiugęs, jis pasivadino į šalį doną Fernandą, Kardeniją

ir kleboną, pranešė jiems, kas atsitiko, ir pareiškė, jog auditorius tikrai esąs jo brolis.

Tarnas taipgi jam pasakė, kad jo ponas siunčiamas Amerikon ir turįs paskyrimą į Meksikos teisingumo rūmus. Be to, belaisvis sužinojo, kad toji mergelė esanti auditoriaus duktė, o žmona mirusi begimdydama ir kartu su dukterimi palikusi jam didelį kraitį, tad dabar jis esąs be galo turtingas.

Belaisvis paklausė jų patarimo, ką jam derėtų daryti: iškart prisipažinti, o gal verčiau pirmiausia išsiaiškinti, ar brolis, matydamas jį tokį vargšą, nusisuks su panieka, ar, priešingai, nuoširdžiai priglaus prie krūtinės.

— Leiskite man išmėginti jo širdį,— tarė klebonas,— juo labiau, pone kapitone, jog mano protas neneša, kad brolis galėtų neprielankiai jus pasitikti: visa jo tauri išvaizda byloja apie tokią dorą ir išmintį, jog netgi mintis nekyla įtarti jį esant pasipūtėlį ar kietaširdį arba neišmanant, koksai permainingas esti likimas.

— Šiaip ar taip,— tarė kapitonas,— norėčiau ne tiesmukai, bet užuolankomis duoti jam žinią, kad esu jo brolis.

— Kartoju,— pareiškė klebonas,— aš taip viską sutvarkysiu, kad visi būsime patenkinti.

Tuo metu šeimininkai patiekė vakarienę, ir visi susėdo prie stalo[256], išskyrus belaisvį ir damas, vakarieniaujančias skyrium savo kambaryje.

Vakarienei įpusėjus, klebonas tarė:

— Konstantinopolyje, kur kelerius metus praleidau nelaisvėje, aš turėjau nelaimės draugą tokia pačia pavarde kaip ir jūsų malonybė, pone auditoriau, ir buvo tai vienas narsiausių karių ir vadų visoje ispanų pėstijoje, tik drąsa ir šaunumas, deja, prilygo jo nedaliai.

— O kuo vardu buvo tasai karys, garbusis pone? — paklausė auditorius.

— Vardu jis buvo Ruisas Peresas de Vjedma, kilęs iš vieno Leono kalnų miestelio,— atsakė klebonas.— Jis pripasakojo man tokių dalykų apie savo tėvą ir brolius, kad jeigu tai būtų pasakojęs koks kitas žmogus, ne toks teisingas kaip jis, būčiau pamanęs, jog tai viena tų pasakų, kurias žiemos vakarais prie židinio seka senės,— mat jis pasakojo, kad jo tėvas padalijęs turtą trims sūnums ir davęs patarimų, kur kas protingesnių nei Katonas[257].

Tai va, trumpai tariant, sūnus, panūdęs eiti į karą, taip sėkmingai tarnavo Dievui ir karaliui, jog po kelerių metų narsa ir šaunumu nusi-

pelnė pėstijos kapitono laipsnio, be kita ko, pelnė jį savo jėgomis, niekieno neremiamas, ir tiesiu keliu sparčiai kopė į pulkininkus.

Tačiau laimė nusigręžė nuo jo kaip tik tuo metu, kai jis galėjo ir turėjo tikėtis jos palankumo,— drauge su laime jis neteko laisvės tą džiugią dieną, kada šitiek vyrų ją atgavo, tai yra Lepanto mūšio dieną. Aš netekau laisvės Goletoje, o vėliau, po įvairiausių nutikimų, mudu susitikome Konstantinopolyje ir susidraugavome.

Iš ten jis pakliuvo į Alžyrą, o Alžyre, kaip girdėjau, jam nutiko vienas keisčiausių dalykų, kokie tik nutinka pasaulyje...

Toliau klebonas trumpai ir glaustai išdėstė, kas nutiko Zoraidai ir auditoriaus broliui, o auditorius klausėsi jo bylos su tokia atidžia, su kokia nebuvo klausęsis nė vienos bylos per teismo posėdžius.

Priėjęs tą vietą, kada prancūzai apiplėšė laivu plaukiančius krikščionis, klebonas apsakė, kokie vargai ir nepritekliai prislėgė jo draugą ir žaviąją maurę, o kas jiems nutikę vėliau — ar jie pasiekę Ispaniją, ar prancūzai nusivežę juos Prancūzijon,— jis, girdi, nežinąs.

Tuo tarpu kapitonas stovėjo nuošaly, klausydamasis klebono pasakojimo, ir įdėmiai stebėjo menkiausią brolio judesį, o šis, supratęs, jog klebonas nieko daugiau nebepridurs, gailiai atsiduso ir padrėkusiomis akimis sušuko:

— Ak pone, kad jūs žinotute, kokią naujieną man pranešėte! Ji taip sujaudino mane, jog, nežiūrint nei blaivaus proto, nei savitvardos, ašaros vis dėlto išdavė mano jaudulį ir užtvindė man akis. Tasai jūsų minėtas narsingasis kapitonas — tai mano vyresnysis brolis: būdamas tvirtesnės valios ir tauresnių polėkių negu aš ir jaunėlis brolis, jis pasirinko garbingą ir kilnų kario amatą, tai yra vieną trijų kelių, kuriuos nurodė mums tėvas, kaip tat žinote iš draugo pasakojimo, jūsų manymu, labiau panašaus į pasaką.

Aš pasidaviau į mokslus ir su Dievo padėjimu, taipgi stropumo dėka įsigijau tą laipsnį, kurį, kaip matote, dabar turiu.

Jaunėlis brolis gyvena Peru, o ten jis šitaip pralobo, jog ne tik su kaupu grąžino kadaise gautąją palikimo dalį, bet ir šiaip jau siuntė mums pinigų, idant tėvas galėtų nevaržomai rodyti savo įgimtą dosnumą, o aš — padoriai ir sėkmingai baigti mokslus ir užimti vietą, kurią dabar užimu.

Tėvas jau viena koja grabe, laukia nesulaukia žinelės iš vyriausiojo sūnaus ir be atlydos meldžia Dievą, idant mirtis nesumerktų jam akių ir leistų, dar gyvam esant, pažvelgti į akis savo sūnui...

Labiausiai mane stebina, kodėl jis, iš prigimties toks supratingas,

neduoda apie save žinios ir nepraneša tėvui nei apie savo vargus ir negandus, nei apie savo sėkmes: juk jeigu tėvas ar mūsų kuris būtume ką nors žinoję, jam nebūtų reikėję rūpintis išpirkimu iš nelaisvės ir laukti stebuklo su lazdele. O dabar baimės gniaužiama širdimi aš svarstau, ar paleido jį prancūzai, ar nužudė, kad nuslėptų savo plėšikišką antpuolį.

Šit kodėl aš leisiuos toliau kelionėn nebe su tuo džiugesiu, su kuriuo ją pradėjau, bet kupinas liūdesio ir grūžties.

Ak gerasis mano broli! Jeigu kas nors dabar man praneštų, kur tu esi, aš susiieškočiau tave ir išvaduočiau iš kančių, nors ir man pačiam tektų kentėti! Ak, jeigu kas nors duotų žinią mūsų senajam tėvui, jog tu dar gyvas, bet kamuojies tamsiausioje Berberijos belangėje,— tau grąžintų laisvę mūsų turtai, tėvo, brolio ir mano turtai!

Ak žavioji ir taurioji Zoraida, jeigu kas nors galėtų atlyginti tau už tą gerą, kurį esi padariusi mano broliui! Koks džiaugsmas būtų mums visiems dalyvauti tavo sielos atgimimo šventėje ir tavo jungtuvėse!

Šitaip ir dar kitaip kalbėjo auditorius, ligi širdies gelmių sujaudintas žinių apie brolį, ir visi klausėsi užjausdami jo sielvartą.

Įsitikinęs, jog jo tikslas pasiektas ir kapitono noras patenkintas, klebonas tarė sau, kad metas išsklaidyti įsitvyrojusį liūdesį, tad pasikėlė nuo stalo ir, nuėjęs ten, kur buvo Zoraida, paėmė ją už rankos, o jai įdurmu nusekė Lusinda, Dorotėja ir auditoriaus duktė.

Kapitonas laukė, ką toliau darys klebonas, o šis ir jį paėmė už rankos ir nusivedė juodu abu prie auditoriaus ir kitų bajorų.

— Nusišluostykite ašaras, pone auditoriau,— tarė jis,— ir teapvainikuoja jūsų troškimą didžiausia laimė, kokios tik jūs galėtute trokšti, nes priešais matote savo gerąjį brolį ir savo gerąją brolienę. Štai čia kapitonas Vjedma, o čia žavioji maurė, šitiek gero jam padariusi. Mano minėti prancūzai įstūmė juodu į skurdą, idant jūs galėtute parodyti jiems savo gerąją širdį.

Kapitonas puolė apkabinti brolio, o šis uždėjo jam rankas ant pečių ir atšlijo, kad galėtų geriau į jį įsižiūrėti. Tačiau, galutinai įsitikinęs, jog priešais mato tikrą brolį, stipriai suspaudė jį savo glėbyje ir apsipylė tokiomis tyromis džiaugsmo ašaromis, kad diduma susirinkusiųjų nesusitvardė nepravirkę.

Man regis, sunku įsivaizduoti, o juo labiau persakyti, kokius žodžius kalbėjo abu broliai ir kokie jausmai kunkuliavo jų širdyse.

Paskum juodu glaustai pasipasakojo vienas kitam savo gyvenimą;

paskum abudu broliai įsitikino savo giminystės jausmų patvarumu; paskum auditorius apkabino Zoraidą; paskum jai pasiūlė savo nuožiūra rikiuoti jo turtą; paskum liepė dukrai apkabinti Zoraidą; paskum visi iš naujo apsiašarojo žiūrėdami į žaviąją krikščionę ir žavių žaviausiąją maurę.

Paskum Don Kichotas, be žodžių stebėjęs ir svarstęs visus tuos nepaprastus įvykius, ėmė juos aiškinti klajojančios riterijos chimerų dvasia.

Paskum buvo sutarta, jog kapitonas su Zoraida ir broliu vyksiąs Sevilijon ir duosiąs žinią tėvui apie savo pabėgimą iš nelaisvės ir parsiradimą, idant šis pasistengtų atvykti į Zoraidos krikštą ir jungtuves, nes auditorius negalėsiąs atidėti kelionės — mat jam pranešta, kad po mėnesio Naujojon Ispanijon[252] iš Sevilijos išplaukiąs laivynas, o praleisti tokią progą jam esą labai neparanku.

Žodžiu, visi buvo laimingi ir patenkinti, kad belaisviui šitaip pasisekė, o kadangi naktis jau senokai buvo įpusėjusi, nuspręsta tuojau pat eiti gulti ir miegoti.

Don Kichotas pasisiūlė stoti sargybon, idant klastingai neužpultų koks milžinas ar šiaip koks nedoras klajūnas, gviešdamasis pilyje saugomų neregėto grožio lobių.

Don Kichoto pažįstamieji jam padėkojo, o auditoriui papasakojo apie tariamo riterio keistybes ir nėmaž nesugadino jam nuotaikos, netgi priešingai.

Vienas tik Sančas Pansa nesulaukė, kol įsismaginę naktininkai eis gulti, tik jis vienas įsitaisė patogiausiai išsitiesdamas ant savo asilo pakinktų, tačiau, kaip vėliau matysime, tai jam brangiai kainavo.

Taigi damos sugulė savo kambarėlyje, vyrai, kad ir nenorėdami kažin kokių ištaigų, pasistengė įsitaisyti kaip galima patogiau, o Don Kichotas išjojo už vartų ir, kaip buvo žadėjęs, stojo pilies sargybon.

Taip jau atsitiko, jog prieš pat auštant damų klausą pasiekė toks skambus ir melodingas balsas, kad visos nejučia sukluso, o ypačiai Dorotėja, kuri, nesumerkdama akių, gulėjo greta donjos Klaros de Vjedmos, nes tuo vardu buvo auditoriaus duktė.

Niekam neatėjo į galvą, kas galėtų šitaip gražiai dainuoti, juo labiau nepritariant jokiam muzikos instrumentui.

Kartais atrodė, jog dainuojama kieme, kartais — arklidėje, ir, kai jos šitaip įdėmiai klausėsi nenumanydamos, kas galėtų būti tasai dainininkas, prie durų priėjo Kardenijas ir tarė:

— Jei dar nemiegate, pasiklausykite: tai dainuoja mulų varovas, o jo balsas toks žavus, jog kiekvieną gali apžavėti.

— Mes klausomės, pone,— atsiliepė Dorotėja.

Kardenijas tuoj pasišalino, o Dorotėja, sukaupusi visą dėmesį, išgirdo štai šitą dainą:

XLIII PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA ĮDOMI MULŲ VAROVO ISTORIJA IR TAI, KOKIE KEISTI DALYKAI DĖJOSI UŽEIGOJE

Aš — jūreivis meilės jūroj,
Vandenais plačiais, audrotais
Klaidžioju praradęs viltį
Pagaliau priplaukti uostą.

Aš seku danguj žvaigždelę,
Regimą visiems, kas žiūri,
Daug gražesnę ir šviesesnę
Už regėtas Palinuro[253].

Nežinau, kurlink ji veda,
Ir plaukiu, plaukiu be tikslo,
Širdimi į ją veržiuosi
Ir ramus, ir sunerimęs.

Blogo tono gėdingumas,
Tariamai tikra dorybė
Tarsi debesys ją dangsto
Nuo akių manų tolydžio.

O skaisčiausioji žvaigždele,
Sielai teikianti skaistybę,
Valandą, kai tu užgesi,
Man, deja, bus paskutinė.

Tuo metu, kai dainininkas priėjo šią vietą, Dorotėjai pasirodė, jog Klarai būtų ne pro šalį pasiklausyti tokio gražaus balso, o todėl papurtė ją ir pažadinusi tarė:

— Dovânok, vaikeli, jog tave žadinu, bet man norėtųsi, kad pasigėrėtumei balsu, kokio tikriausiai kaip gyva nebūsi girdėjusi.

Klara pabudo ir apsnūdusi iš pradžių nesuprato, ko iš jos norima, todėl perklausė Dorotėją ir tik tada, kai ši pakartojo savo žodžius, ėmė atidžiai klausytis; tačiau, vos išgirdus du kitus posmus, ją pagavo krėsti toks keistas šiurpas, lyg būtų prasidėjęs eilinis drugio priepuolis, ir Klara, visu kūnu prisiglaudusi prie Dorotėjos, tarė:

— Ak brangioji, mieloji mano ponia, kam jūs mane prižadinote? Dabar didžiausia laimė man būtų užspausti sau akis ir ausis, kad tik negirdėčiau ir nematyčiau to nelemto dainininko.

— Ką tu šneki, vaikeli? Juk sako, jog tai dainuoja mulų varovas.

— Ne,— atsakė Klara,— tai kelių dvarų savininkas, o be to, jis taip įaugo man į širdį, kad jeigu pats nenorės jos apleisti, ji amžinai jam priklausys.

Dorotėja didžiai nusistebėjo Klaros iškalba, jos manymu, pernelyg protinga tokio amžiaus mergelei, ir tarė:

— Jūs teikiatės kalbėti mįslėmis, ponia Klara, ir mano protas nesuima jūsų žosmės. Aiškiau išreikškite savo mintį ir tiesiai pasakykite, kaip turėčiau suprasti jūsų žodžius apie dvarus, širdį ir tą dainininką, kurio balsas jus šitaip jaudina. Beje, dabar nieko man nepasakokite, nes turėsiu jus guosti, o klausytis dainininko taip saldu, jog aš nenorėčiau atsisakyti to malonumo, juo labiau kad ir daina, ir melodija, regis, jau kita.

— Dieve padėk! — tarė Klara.

Ir užsiėmė rankomis ausis, kad negirdėtų; Dorotėja dar labiau nustebo, bet tuoj pat įtempė klausą ir išgirdo štai šią dainą:

Viltie mana saldžioji,
Kuri, įveikdama kliūtis ir paines,
Eini keliu savuoju,
Užsibrėžtu, viliojančiu į laimę.
Šalin gink skaudžią mintį,
Jog kas akimirką žengi į mirtį.

Vangiems neskirta džiaugtis
Nei pergalėm, nei iškilmėm garbingom,

Ir laimės neragaus tie,
Kurie pabūgsta smūgių nedalingų
Ir, vos patyrę lūžį,
Nugrimzta į apatiją sugniužę.

Neduoda niekad gausiai
Amūras malonumų. Kas čia keista?
Juk turtas tas brangiausias,
Kuriuo ne kiekvienam didžiuotis leista.
Ir tai visi supranta:
Kuo pelnoma pigiau, tuo prekė krenta.

Stiprybė meilės valios
Nei varžtų, nei ribų nepripažįsta,
Tegu tad mano galios
Su meilės spėkomis grumtynėms ryžtas,
Ir aš neabejoju,
Jog žengsiu iš pakalnės šios į rojų.

Čia daina nutrūko, o Klara vėl pratrūko raudoti. Visa tai didžiai sudomino Dorotėją, ir jai pasidarė įdomu, ką bendra toji saldi daina turi su šia gailia rauda, ir ji vėl paklausė, ką norėjusi papasakoti Klara.

Tuomet Klara prisiglaudė prie Dorotėjos, nuogąstaudama, kad jos nenugirstų Lusinda, ir, prisikišusi prie pat ausies, idant jos žodžiai tikrai liktų paslaptyje, prabilo:

— Tasai, kuris ką tiktai dainavo, atsieina sūnus vienam Aragono karalystės bajorui, dviejų dvarų savininkui, gyvenančiam sostinėje priešais mano tėvo namus. Ir nors mano tėvo namų langai žiemą užtraukti drobe[254], o vasarą — grotinėmis langinėmis, tasai bajoraitis, tuo metu ėjęs mokslus, nežinia kaip mane pastebėjo — gal bažnyčioje, gal kur kitur.

Žodžiu, jis mane įsimylėjo ir prisipažino mylįs, pro savo namų langus rodydamas įvairiausius ženklus ir šitaip plūsdamas ašaromis, jog aš galiausiai juo patikėjau ir taipgi jį pamilau, nors pati nežinau kodėl.

Dažnai jisai sunerdavo rankas, šitaip duodamas ženklą, jog mane vesiąs. Aš mielai būčiau sutikusi tekėti, betgi gyvenau vienui viena, be motinos, neturėjau su kuo pasitarti ir todėl galėdavau suteikti

jam tik vieną malonę — naudodamasi proga, kada mūsų tėvų nebūdavo namie, atitraukti drobę arba langinę ir pasirodyti jam visa, ir jis taip džiaugdavosi, stačiai iš proto kraustydavosi.

Tuo tarpu atėjo laikas tėvui išvykti, ir jis tatai sužinojo, tik ne iš manęs, nes aš nieku būdu negalėjau jam pranešti.

Jis susirgo, man regis, iš sielvarto, ir išvykimo dieną netgi žvilgsniu negalėjau su juo atsisveikinti, bet praslinko dvi dienos, ir šit, jodama per vieną sodžių (nuo čia ligi ten — ne daugiau kaip diena kelio), prie užeigos vartų išvydau jį, taip išmaningai persirengusį mulų varovu, kad jeigu širdy nebūčiau nešiojusi jo paveikslo, jokiu būdu nebūčiau pažinusi.

Aš jį pažinau, nusistebėjau ir nudžiugau.

Jis nužvelgė mane vogčiomis, kad nepastebėtų tėvas,— dabar jis visada slepiasi, kai susitinkame kelyje arba apsistojame užeigose. O kadangi man žinoma, kas jis toks, ir aišku, jog, meilės vedamas, jisai seka mano pėdomis ir kenčia didžius vargus, stačiai mirštu iš sielvarto ir nenuleidžiu nuo jo akių, nors ir kur jis būtų.

Aš nežinau jo ketinimų nei kaip jam pasisekė paspruktі nuo tėvo, kuris myli jį be galo be krašto, nes tai jo vienturtis sūnus ir tikrai vertas tokios meilės, kaip jūs pati tuo įsitikinsite.

Ir dar noriu jums pasakyti, kad visas tas dainas jisai ima iš galvos,— mat esu girdėjusi, jog turi didelių gabumų mokslams ir eilėms. Ir dar: kiekvienąsyk, kai jį matau ar girdžiu dainuojant, drebu visa ir krūpčioju iš baimės, kad tik tėvas jo nepažintų ir neįspėtų mudviejų ketinimų.

Ligi šiol nė žodžiu nesu su juo persitarusi, bet vis dėlto šitaip jį myliu, kad gyventi be jo negaliu.

Tai va, godingoji ponia, tiek turiu jums pasakyti apie tą dainininką, kurio balsas jus taip pakerėjo, kad jau vien iš to galite spręsti, jog tai anaiptol ne mulų varovas, kaip jūs sakote, bet širdžių ir dvarų valdovas, kaip aš jums sakiau.

— Daugiau nė žodžio, ponia donja Klara,— tarė Dorotėja, apiberdama ją tūkstančiu bučinių,— kartoju, daugiau nė žodžio: palaukite iki ryto, ir, tikiuosi, viskas bus gerai,— Dievas duos, kad laimingai pasibaigtų tai, kas šitaip dorai prasidėjo.

— Ak ponia! — sušuko donja Klara.— Kaip gali viskas gerai pasibaigti, jeigu jo tėvas toks prakilnus ir turtingas, kad jo sūnui aš tikčiau veikiau į kambarines nekaip į žmonas? O ištekėti už jo slapčia nuo savo tėvo aš nieku gyvu nesutiksiu.

Aš norėčiau tik viena: kad jaunikaitis paliktų mane ir grįžtų namo,— galbūt laikas ir tolis, kurie mudu skirs po šios neartimos kelionės, užgydys žaizdą, atsivėrusią mano širdyje, nors, deja, šis vaistas, į kurį dedu visas viltis, ne kažin kiek man bepadės.

Nesuprantu, ar šėtonas mane apsėdo, kad širdin dievaižin kaip įsismelkė meilė,— juk ir aš tokia jauna, ir jisai dar toks jaunas; išties, man regis, mudu vienmečiai, o man nė šešiolikos nėra: tėvas sako, tik per šventą Mykolą sueis.

Dorotėja nesusitvardžiusi nusijuokė iš vaikiškų donjos Klaros samprotavimų ir tarė:

— Pamiegokime, ponia, regis, netrukus ims aušti, o rytoj su Dievo padėjimu viskas išeis į gera, patikėkite mano žodžiu.

Jiedvi sumigo, ir visoje užeigoje įsivyravo kapų tyla. Nemiegojo tik šeimininkės duktė ir Maritornė, virtuvės merga: žinodamos Don Kichoto silpnybę ir tai, jog dabar, apsišarvavęs ir raitas, jis budi sargyboje prie užeigos vartų, jiedvi susimanė iškrėsti jam kokį pokštą ar bent jau smagiai praleisti laiką ir pasiklausyti jo paikysčių.

Reikia pasakyti, jog visoje užeigoje nebuvo nė vieno lango į laukus, tiktai kluono čiukuras šiaudams sumesti į vidų.

Prie to čiukuro ir nuėjo merga su pusiau mergele ir pamatė, jog Don Kichotas sėdi žirge ir, parimęs ant savo smeigenos, tolydžio taip sopulingai ir sunkiai dūsauja, kad, rodos, sulig kiekvienu atodūsiu amžinai skiriasi su šiuo pasauliu.

Taipgi išgirdo jos švelnų, įteiklų ir meilingą jo balsą:

— Ak manoji valdove Dulsinėja Tobosiete, grožio vainike, išminties viršūne ir saike, sąmojingumo verdene, doringumo inde ir galiausiai — šios žemės gėrio, tyrumo ir saldybės įsikūnijime! Ką gi dabar būsi beveikianti, tavo malonybe? Gal kartais godoji apie savo ištikimąjį riterį, vien tavo labui panūdusį laisva valia tiekai pavojų žvelgti į akis?

Bent jau tu, o triasmeni šviesuly[255], apie jąją duoki man žinią! Galbūt pavydžia akimi žvelgi jai į veidą šiuo metu, kada ji teikiasi vaikščioti savo ištaigiųjų rūmų galerija, arba, kokiame balkone parimusi ant baliustrados, mintija, kaip, savo dorą ir orumą išsaugant, numaldyti kančią, dėl josios gildančią mano nukamuotą širdį, kokia palaima atpelnyti mano kęsmus, kokia nuorama — mano rūpesčius ir galiausiai kokia gyvastimi — mano mirtį ir kokiu atlygiu — mano tarnystę.

Ir tu, Auksaplauki[256], skubomis jau kinkantis savo žirgus, idant

paryčiais galėtumei lėkti pasitikti manosios valdovės,— meldžiu tave: kai tik ją išvysi, pasveikinki mano vardu, bet, regėdamas ir sveikindamas, saugokis lūpomis prisiliesti josios skruosto, nes užsidegsiu pavyduliu labiau, negu tu kad degei, viename prakaite vaikydamasis greitakoję išdidėlę[257] lyg Tesalijos lygumomis, lyg Penėjo pakrantėmis — gerai jau nebepamenu, kur tu ją vaikeisi, kupinas pavydulio ir meilės.

Don Kichotui priėjus tą graudulingos savo žosmės vietą, šeimininkės duktė netikėtai pašaukė jį pakuždomis ir tarė:

— O mano viešpatie! Teikitės prijoti čionai, jūsų malonybe.

Don Kichotas atsigręžė į jos balsą ir ženklą ir mėnesienoje, itin skaisčioje tuo metu, išvydo kažin ką vadinant jį iš angos, ir jam pasidingojo, kad tai langas, be kita ko, aukso pinučiais trauktas, koks ir turi būti tokioje ištaigioje pilyje, kokia vaizdavosi jis užeigą... Ir pakrikusiai jo vaizduotei pasivaideno, jog dabar, kaip ir aną sykį, žavioji mergelė, pilies valdovo dukra, meilės pergalėta, vėlei geidžia jo palankumo; ir, šios minties vedamas, idant nepasirodytų nemandagus ir nedėkingas išpuikėlis, pasuko Rosinantą ir prijojo prie čiukuro, o išvydęs abi merginas, tarė:

— Didžiai apgailestauju, žavingoji ponia, jog savo meilės polėkius teikėtės nukreipti į tą, kuris nestengia jums atsakyti taip, kaip to reikalauja jūsų lipšnumas ir begalinės dorybės, ir dėl to jums nedera kaltinti šio menko klajojančio riterio, nes Amūras jam draudžia prisiekti ištikimybę bet kuriai kitai damai, išskyrus tą, kuri tapo vienvaldė jo širdies valdovė tą pačią akimirką, kai jo žvilgsnį pakerėjo josios grožis.

Dovanokite man, geroji ponia, teikitės grįžti į savo menę ir negeidaukite reikšti man savo jausmų, idant aš nepasirodyčiau jums dar nedėkingesnis.

Ir jeigu, meilės skatinama, pageidausite iš manęs kokios paslaugos, nieko bendra su meile neturinčios, prašykite,— ir prisiekiu savo tolimos saldžiausiosios priešės vardu, jog akimoju parūpinsiu jums prašomą dalyką, nors tai būtų sruoga Medūzos plaukų — o tai ne plaukai, bet gyvatės,— arba net saulės spinduliai, į stiklinį indą sugauti.

— Mano poniai to anaiptol nereikia, pone riteri,— į tai atsakė Maritornė.

— O ko gi reikia jūsų poniai, išmintingoji duenja? — paklausė Don Kichotas.

— Ji tik geidžia palytėti jūsų žaviąją ranką,— atsakė Maritornė,— idant nuslopintute didžią aistrą, kuri atvedė ją prie šio lango ir gali pražudyti josios gerą vardą: mat, jeigu tėvas šičia ją pastebėtų, kailį nudirtų, kaip kažin ką.

— Tegul tik pabando! — sušuko Don Kichotas.— Verčiau tegul pasisaugo, jei nenori, kad jį ištiktų toks liūdnas galas, koks dar neištiko nė vieno tėvo, išdrįsusio pakelti ranką prieš gležnąją dukrą, liepsnojančią meile.

Įsitikinusi, jog Don Kichotas tikrai neatsisakys atkišti rankos, ir mintyse sumetusi, ką dera daryti, Maritornė akimoju nukūrė arklidėn, pasičiupo Sančo Pansos asilo pavadį ir galvotrūkčiais parbėgo atgal prie čiukuro kaip tik tuo metu, kai Don Kichotas pasistojo ant balno, idant pasiektų grotuotą langą, prie kurio, jo galva, sėdėjo meilės sužeista mergelė, ir, duodamas jai ranką, tarė:

— Štai jums, ponia, mana ranka, arba, geriau pasakius, šios žemės piktadarių baudėja. Taigi kartoju, štai mana ranka, kurios nė pirštu nėra palietusi nė viena moteris, netgi toji, kuri viena turi valią visai mano esybei.

Ir ne bučiuoti ją duodu jums, bet pasižiūrėti, kaip susipynusios sausgyslės ir susimazgę raumenys, kokios plačios ir išsišakojusios venos, idant vien iš riešo galėtute spręsti, kiek galios turi toji ranka.

— Tuoj pažiūrėsim,— tarė Maritornė.

Ir, sumezgusi kilpą, užnėrė ją Don Kichotui ant riešo, paskui nulipo žemėn ir kitą pavadžio galą tvirtai pririšo prie kluono vartų užsklandos.

Pajutęs šikšną įsirėžiant į riešą, Don Kichotas tarė:

— Man toks įspūdis, kad jūsų malonybė ne glostote man ranką, o lyg trintuve trinate. Nebūkite jai tokia žiauri, nes ji niekuo dėta, kad mano širdis buvo jums žiauri: nedora giežti viso apmaudo ant tokio menko kūno sąnario. Nepamirškite, jog tasai, kuris myli visa širdimi, taip žiauriai nekeršija.

Tačiau niekas jau nebesiklausė Don Kichoto žodžių, nes kai tik Maritornė jį pririšo, abi mergos paspruko leipdamos juokais, ir Don Kichotas liko taip prisietas, jog patsai atsirišti jokiu būdu negalėjo.

Kaip jau sakėme, jisai stovėjo ant Rosinanto, čiukuran įkišęs ranką, kuri buvo už riešo pririšta prie vartų užsklandos, ir baisaus nerimo ir nuogąsčio gniaužiama širdimi galvojo, kad jeigu tik Rosinantas paėjės į vieną ar kitą pusę, jisai liks pakibęs ant rankos; ir todėl nedrįso nė krustelėti, nors apskritai buvo visiškai įmanu tikėtis,

jog toksai kantrus ir romus arklys kaip Rosinantas gali nekrustelėdamas išstovėti ištisą šimtmetį.

Trumpai tariant, matydamas, kad jis prisietas ir kad damos dingo, Don Kichotas paleido vaizduotę ir tarė sau, jog visa kuo kalti burtai — juk ir anąsyk toje pat pilyje jį apkūlė mauras, burtų galia paverstas mulų varovu.

Ir jis mintyse jau ėmė keikti savo neapdairumą ir nenuovoką: nevalia buvo vėlei užsukti į šią pilį, kartą vos gyvam iš čia ištrūkus, nes iš patirties žinoma, kad jeigu klajojančiam riteriui liūdnai baigiasi koks nuotykis — vadinasi, patirti jį buvę lemta kam kitam, tik jokiu būdu ne jam, o todėl neverta iš naujo į jį veltis.

Šitaip samprotaudamas, jis timpčiojo ranką — bandė, ar įmanu ją ištraukti, tačiau ji buvo prisieta šitaip tvirtai, jog visos pastangos ėjo perniek. Tiesa, timpčiojo atsargiai, idant nesujudėtų Rosinantas: kad ir kažin kaip norėjo jis sėsti į balną, vis dėlto buvo priverstas arba stovėti stačias, arba nusitraukti ranką.

Ir ėmė jis gailestauti, kad neturi Amadžio kalavijo, kurio neveikė jokie kerai; ir ėmė keikti likimą; ir ėmė svarstyti, kokią didžią skriaudą patirs pasaulis per tą laiką, kol jisai stovės šičia užkerėtas, o tuo, jog tikrai užkerėtas, nė trupučio neabejojo; ir ėmė jis vėlei minėti savo mylimiausiąją Dulsinėją Tobosietę; ir ėmė šauktis savo gerojo ginklanešio Sančo Pansos, kuris tuo metu tysojo ant asilo pabalnės taip kietai įmigęs, jog nė motais jam buvo netgi tikroji motina, o juo labiau — jo ponas; ir ėmė jis šauktis pagalbon burtininkus Lirgandėją ir Alkifą; ir ėmė jis melsti gerąją savo bičiulę Urgandą, idant teiktųsi jam padėti...

Ir pagaliau, rytui auštant, jį pagavo tokia baimė ir neviltis, jog jisai prabliuvo it bulius, nes jau išblėso viltis, kad su saule pasibaigs jo kančios — mat, tardamasis esąs užkerėtas, tarėsi turėsiąs amžinai jas kęsti. Ir tuo jis galutinai įsitikėjo matydamas, jog Rosinantas nė nekrusteli iš vietos; ir jau tikėjo, kad šitaip — nei valgęs, nei gėręs, nei miegojęs — drauge su arkliu turėsiąs stovėti ligi to laiko, kada išnyksianti piktoji žvaigždžių galia arba atkerėsiąs kuris kitas išmintingesnis kerėtojas.

Tačiau jis labai klydo taip manydamas, nes, vos prašvitus, prie užeigos prijojo keturi raiteliai, puikiai apsitaisę ir apsirūpinę, su muškietomis skersai balnų.

Užeigos vartai dar buvo uždaryti, ir raiteliai ėmė stipriai belstis.

Tai matydamas, Don Kichotas, kuris ir tokia poza laikė savo pareiga eiti sargybą, sušuko įtaigiu ir griausmingu balsu:

— Riteriai ar ginklanešiai, ar kas tokie būtute, nustokite belsti į šios pilies vartus, nesgi aišku kaip dieną, jog tokiu ankstyvu metu pilėnai dar miega, o ir tvirtovių vartai paprastai atsidaro ne anksčiau, nei saulės spinduliai nutvieskia visą žemę. Tad sukite atgal ir laukite, kolei išauš rytas, o tuomet žiūrėsime, ar dera atkelti jums vartus, ar ne.

— Kokia čia tvirtovė ar pilis ir kurių velnių laikytis nei šiokių, nei tokių ceremonijų? — atšovė vienas raitelis.— Jeigu jūs užeigos šeimininkas, paliepkite atkelti vartus, o mes labai skubame — tik pašersime arklius ir josime toliau.

— Nejaugi jums, riteriai, atrodo, kad aš panašus į užeigos šeimininką? — paklausė Don Kichotas.

— Aš nežinau, į ką jūs panašus,— atsiliepė kitas raitelis,— tik žinau, kad pliauškiate niekus, šią užeigą vadindamas pilimi.

— Čia pilis,— atkirto Don Kichotas,— ir netgi viena geriausių visame krašte, o viduje esama žmonių, kitados turėjusių skeptrą rankoje ir karūną ant galvos.

— Geriau būtų buvę priešingai,— tarė keliauninkas,— skeptras ant galvos, o karūna rankoj[258]. Ir jeigu neklystu, ten, ko gero, bus apsistojusi aktorių trupė, o tiems klajokliams niekada netrūksta jūsų minimų skeptrų ir karūnų, nes tokioje menkutėje užeigoje, kur, be kita ko, tylu it kape, vargu ar galėtų nakvoti žmonės, verti karūnos ir skeptro.

— Menkai išmanote pasaulį,— atkirto Don Kichotas,— jeigu nežinote, kokių nuotykių patiria klajojantys riteriai.

Keliauninkams nusibodo jų bendro derybos su Don Kichotu, ir jie įniko taip įnirtingai belstis į vartus, jog prikėlė visus užeigos svečius, o šeimininkas pasibudęs išėjo paklausti, kas beldžiasi.

Taip jau atsitiko, jog tuo metu vienas arklių, kuriais atjojo ketvertas triukšmadarių, panoro apuostyti Rosinantą, kuris, liūdnai ir sielvartingai nukabinęs ausis, nė nekrustelėdamas laikė padžiautą šeimininką, o kadangi, šiaip ar taip, buvo tai gyvas arklys, nors ir atrodė medinis, jis negalėjo likti skolingas ir savo ruožtu ėmė uostyti priėjusį pasiglaustyti draugą...

Ir štai, vos tik jis krustelėjo iš vietos, Don Kichoto kojos prasižergė ir nuslydo nuo balno, tad jeigu jis nebūtų buvęs prisietas už rankos, tikrai būtų nudribęs žemėn... Jį nusmelkė toks nepakenčiamas

skausmas, lyg kas būtų riešą jam pjovęs ar mėginęs išsukti ranką,— mat jis nukaro taip žemai, jog pirštų galais kone siekė žemę...

Tačiau tai buvo toli gražu ne į gera, nes, jausdamas, kad, truputį pasitempęs, visa pėda atsistos ant žemės, jis rėžėsi ir nėrėsi iš kailio stengdamasis bent kiek įsiremti žemėn lygiai kaip nusikaltėliai, kurie, budelio žemai pakabinti ant skrysčių, iš paskutiniųjų bando išsitiesti kiek ilgi ir, bergždžiai vildamiesi tįstelėję atsispirti, tik patys didina savo kančias.

XLIV PERSKYRIMAS

KUR TOLIAU PASAKOJAMA, KOKIE NEGIRDĖTI DALYKAI DĖJOSI UŽEIGOJE

Žodžiu, Don Kichotas šitaip plyšojo, kad šeimininkas persigandęs beregint atidarė vartus ir išbėgo pažiūrėti, kas ten klykia, o įkandin jo — ir visi kiti, kurie buvo kieme.

Riksmai prikėlė ir Maritornę, ir, sumetusi, kas ten galėjo nutikti, nudūmė kluonan ir vogčiomis atrišo pavadį, kuriuo prisietas kabaliavo Don Kichotas, ir šis tuoj plojosi žemėn, šeimininkui ir keliauninkams bežiūrint, o keliauninkai priėjo artyn ir paklausė, kas jam darosi ir ko jis šitaip rėkia.

Nė žodžio netardamas, Don Kichotas nusinėrė nuo riešo kilpą, atsistojo, užsėdo ant Rosinanto, užsidengė skydu, atkišo priekin savo smeigeną, gerokai pajojėjo atgal ir, pavaręs arklį smagia riščia, sušuko:

— Kiekvieną, kas išdrįs tvirtinti, jog pelnytai buvau apkerėtas, savo valdovės princesės Mikomikonos sutikimu aš skelbiu melagiu, traukiu atsakomybėn ir kviečiu dvikautėn!

Atvykėliai nusistebėjo Don Kichoto žodžiais, bet užeigos šeimininkas akimoju išsklaidė jų nuostabą, paaiškinęs, kas toksai esąs Don Kichotas, ir paprašęs nekreipti į jį dėmesio, nes jam pasekęs protas.

Tuomet jie paklausė šeimininką, ar kartais užeigoje neapsistojęs kokių penkiolikos metų jaunikaitis, persirengęs mulų varovu, tokios ir tokios išvaizdos, ir nusakė donjos Klaros dūsautojo žymes.

Šeimininkas atsakė, jog užeigoje žmonių devynios galybės ir jog jis neprisimena, ar pasitaikęs tarp jų tasai, kurio jie klausia.

Tačiau vienas atvykėlis pastebėjo auditoriaus karietą ir tarė:

— Be abejo, jis čia,— antai karieta, kurią, kaip girdėjau, jis sekioja. Tegu vienas mūsiškių stoja prie vartų, kiti tegul eina jo ieškoti, o būtų dar geriau, jeigu kuris vaikščiotų aplinkui užeigą, kad jis nepaspruktų per tvorą.

— Taip ir padarysime,— pritarė kitas.

Ir šit du įėjo užeigon, vienas liko prie vartų, o dar vienas ėmė vaikščioti patvoriu; šeimininkas žiūrėjo į juos ir niekaip negalėjo suprasti, kam reikia visų tų atsargumo priemonių, nors puikiausiai žinojo, kad atvykėliai ieško jaunikaičio, kurio žymes jam ką tiktai nusakė.

Tuo tarpu patekėjo saulė, ir skaisti šviesa, taipgi Don Kichoto sukeltas triukšmas pribudino visus, ir svečiai pakirdo, o visų anksčiausiai donja Klara ir Dorotėja: vienai nedavė ramybės mintis, jog netoliese klaidžioja mylimasis, kitai — noras kaip galima greičiau jį pamatyti,— todėl jiedvi abi ir naktį prastai miegojo.

Matydamas, jog nė vienas keturių keliauninkų nekreipia į jį jokio dėmesio ir nė neketina stoti dvikovon, Don Kichotas niršo ir tūžo iš pykčio ir apmaudo; ir jeigu riterių nuostatai būtų leidę klajojančiam riteriui teisėtai imtis ir griebtis naujų žygių, nepaisant duotojo žodžio ir priesaikos nepradėti jokio kito, iki bus įvykdytas ankstesnysis, tikrai būtų visus puolęs ir privertęs norom nenorom sukryžiuoti kalavijus, tačiau, prisimindamas, jog nevalia ir nepritinka imtis naujo žygio, kol princesei Mikomikonai nebus grąžinta josios karalystė, susitvardė ir apsisprendė kantriai laukti ir žiūrėti, kuo pasibaigs atvykėlių sujudimas... Pagaliau vienas keliauninkas aptiko jaunikaitį,— šis ramiai miegojo šalia tikro mulų varovo, nė nenumanydamas, jog kas nors jo ieško, o juo labiau kad gali aptikti.

Atvykėlis griebė jam už rankos ir tarė:

— Išties, pone done Luisai, jūsų apdaras labai pritinka jūsų luomo žmogui, o guolis, kame jus randu ilsint, gražiai derinasi su ta ištaiga, kurioje augino jus motina.

Jaunikaitis pasitrynė mieguistas akis, įdėmiai nužvelgė žmogų, nutvėrusį jam už rankos, ir, beregint pažinęs tėvo tarną, šitaip nustėro, jog neteko žado ir ilgokai nesugebėjo nė žodžio ištarti, o tarnas tuo metu kalbėjo toliau:

— Jums nieko kito nebelieka, pone done Luisai, kaip tik apsišar-

vuoti kantrybe ir keliauti namo, jeigu, aišku, jūsų malonybė nepageidaujate, kad jūsų tėvas ir mano ponas iškeliautų į kitą pasaulį, nes nieko kito nėra ko tikėtis — toks sielvartas jį perėmė, jums dingus.

— O kaipgi tėvas sužinojo, kad aš patraukiau šiuo keliu ir va šitaip persirengęs? — paklausė donas Luisas.

— Iš vieno studento,— atsakė tarnas,— to paties, kuriam jūs atskleidėte savo sumanymą: pamatęs, kaip kremtasi jūsų tėvas, susigraudino ir viską jam papasakojo, o šis išsiuntė keturis tarnus jūsų vytis, ir šit mes visi esame pasirengę jums tarnauti, ir mūsų džiaugsmui nėra ribų, nes mes sėkmingai atlikome savo uždavinį ir pristatysime jus karštai mylinčiam tėvui, kuris akis pražiūrėjo jūsų belaukdamas.

— Destis, ar aš to norėsiu ir kokia bus dangaus valia,— atsiliepė donas Luisas.

— O ko gi dar jūs galite norėti ir kokia kita gali būti dangaus valia? Jums pridera tik sutikti ir grįžti namo, nes kitaip ir būti negali.

Jųdviejų pokalbį girdėjo mulų varovas, gulėjęs šalia dono Luiso,— jis pašoko ant kojų ir nubėgo su žinia pas doną Fernandą, Kardeniją ir kitus, jau spėjusius apsirengti per tą laiką, ir papasakojo jiems, jog tasai žmogus jaunikaitį vadinęs *donu* ir apie, ką juodu šnekėję, ir kaip tasai žmogus raginęs jaunuolį grįžti namo pas tėvą, ir kad anas to nenorėjęs...

Varovo pasakojimas, taipgi gražus balsas, jaunikaičiui dangaus dovanotas, sukėlė visiems didelį norą nuodugniau susižinoti, kas toksai jis esąs, ir netgi padėti, jeigu prieš jį būtų imtasi smurto, ir todėl nuėjo ten, kur jaunikaitis vis dar šnekėjos ir derėjos su tėvo tarnu.

Tuo metu iš savo miegamojo išėjo Dorotėja, o įkandin jos — susijaudinusi donja Klara, ir Dorotėja, pasivadinusi nuošalėn Kardeniją, trumpai papasakojo dainininko ir donjos Klaros istoriją, o Kardenijas, savo ruožtu, pranešė, jog atvykę tarnai, jaunikaičio tėvo siųsti sūnaus vytis,— beje, kalbėjo jis anaiptol ne pakuždomis, tad donja Klara viską išgirdo ir šitaip įsijaudrino, kad būtų susmukusi vietoje, jeigu Dorotėja nebūtų spėjusi jos prilaikyti.

Kardenijas patarė Dorotėjai grįžti atgal į miegamąjį, o jisai tuo tarpu pasistengsiąs viską sutvarkyti, ir Dorotėja jo paklausė.

Tuo metu visi keturi tarnai, atjoję ieškoti dono Luiso, jau buvo suėję užeigon ir, apsupę jaunikaitį, įkalbinėjo jį tuojau pat, negaištant nė valandėlės, keliauti namo nuraminti tėvo.

Donas Luisas atsakė, kad jokiu būdu negalįs grįžti, iki neužbaig-

siąs vieno reikalo, nuo kurio pareinanti jo gyvybė, garbė ir dvasios ramybė.

Tarnai neatlyžo ir pareiškė, kad nieku gyvu vieni negrįšią ir kad parvešią jį namo geruoju arba bloguoju.

— Nieko jums neišeis,— atsakė donas Luisas,— nebent parvežtute mane mirusį. Vežkitės mane kaip norite, bet parvešite tiktai mano lavoną.

Tuo tarpu į ginčą subėgo diduma užeigos svečių, tarp jų Kardenijas, donas Fernandas, jo keliabendriai, auditorius, klebonas, barzdaskutys, taipgi Don Kichotas, sumetęs, jog saugoti pilies daugiau nebereikia.

Kardenijas, jau žinojęs jaunikaičio istoriją, paklausė tuos, kurie norėjo jį vežtis, kodėl jie nori prievarta išsivežti tą vaikiną.

— Todėl, kad norime grąžinti gyvastį jo tėvui, kuriam gresia pavojus josios netekti, jeigu štai šitas bajoras nebegrįš namo,— atsakė vienas keturių tarnų.

Į tai donas Luisas tarė:

— Šičia nėra ko svarstyti mano asmeninių reikalų; aš — laisvas žmogus: jei norėsiu — pargrįšiu, o jei nenorėsiu — nė vienas jūsų neprimes man savo valios.

— Savo valią jūsų malonybei primes blaivas protas,— atrėmė tarnas,— o jeigu jūsų malonybei jo pristigs, nepristigs jo mums, idant atliktume tai, ko čionai atvykome ir ką liepia mūsų priedermė.

— Būtų pravartu sužinoti viską iš esmės,— tuo metu įsiterpė auditorius.

Ir tada, pažinęs savo pono kaimyną, tarnas atsakė:

— Bene jūsų malonybė, pone auditoriau, nepažįstate šito bajoraičio? Juk tai jūsų kaimyno sūnus,— jis pabėgo iš tėvų namų tokiu jo luomo žmogui nederamu drabužiu, kaip jūsų malonybė galite savo akimis įsitikinti.

Tuomet auditorius įdėmiau įsižiūrėjo į jaunikaitį, pažino jį ir apkabinęs tarė:

— Kas gi tai, pone done Luisai: vaikiška paikystė ar kokios itin svarbios priežastys paskatino jus va šitaip keliauti šitokiu drabužiu, visiškai nepritinkamu jūsų luomo žmogui?

Jaunikaičio akys padrėko nuo ašarų, ir jis nesugebėjo nė žodžio tarti auditoriui, tuomet šis pasakė keturiems tarnams, kad jie nusiramintų ir kad viskas būsią gerai, o paskum paėmė donui Luisui už rankos, pasivedėjo į šalį ir paklausė, ko jis leidęsis kelionėn.

Auditoriui beklausinėjant jaunikaitį, prie užeigos vartų pasigirdo garsūs riksmai, ir šit kodėl: du pakeleiviai, nakvoję užeigoje, matydami, jog visi didžiai susidomėję keturių tarnų byla, mėgino pasprukti neapsimokėję.

Tačiau šeimininkas, kuriam labiau rūpėjo savi reikalai negu svetimi, nutvėrė juos prie vartų, pareikalavo atsilyginti už nakvynę ir ėmė vainoti jų piktą kėslą tokiais žodžiais, jog tie, užuot atsakę, paleido darban kumščius; ir šit jie įniko taip jį kulti, kad vargšas šeimininkas praplyšo rėkti ir šauktis pagalbos.

Šeimininkei ir josios dukrai Don Kichotas pasirodė mažiausiai užsiėmęs ir tinkamiausias pagalbai žmogus, tad šeimininko duktė jam tarė:

— Pone riteri, jeigu jau Dievo duota jūsų malonybei tokia galia, užsistokite už mano vargšą tėvą, o tie nedorėliai kulia jį nelyginant pėdą!

Į tai Don Kichotas be galo ramiai ir iš reto atsakė:

— Žavioji mergele, šiuo metu jūsų prašymas negali būti patenkintas, nes man nevalia imtis kokio naujo žygio, kol neatlikau to, kurį garbės žodžiu įsipareigojau įvykdyti. Beje, paklausykite, kokią paslaugą jums galiu padaryti: bėkite ir pasakykite savo tėvui, kad laikytųsi iš paskutiniųjų ir jokiu būdu nesiduotų įveikiamas tose grumtynėse, o aš tuo tarpu paprašysiu princesę Mikomikoną leidimo pagelbėti jam bėdoje, ir jeigu ji sutiks, būkite tikra, jog aš jį išvaduosiu.

— Tai aplaidžia! — sušuko čia pat stovinti Maritornė.— Kol jūsų malonybė išprašysite tą savo leidimą, mano ponas jau bus nukeliavęs į aną pasaulį.

— Teikitės, ponia, nesirūpinti,— atsakė Don Kichotas,— nesvarbu, ar bus jisai aname pasaulyje, ar ne, nes kai tik išprašysiu leidimą, ir iš ten jį išvaduosiu, nors visas pasaulis prieš mane stotų, o blogiausiu atveju šitaip atkeršysiu tiems, kurie bus tenai jį nusiuntę, jog būsite visiškai patenkinta duotuoju atpildu.

Ir, nė žodžio daugiau netardamas, Don Kichotas pasiklaupė keliuose prieš Dorotėją ir klajojančių riterių šneka ir papročiu išdėstė savo prašymą melsdamas jos didenybę teiktis suteikti leidimą atsidėti ir padėti šiosios pilies pilėnui, kuriam didi nešlovė gresianti.

Princesė mielu noru sutiko, ir Don Kichotas, prisidengęs skydu ir stvėręs už kalavijo koto, beregint puolė prie užeigos vartų, kame abu svečiai gana svetingai kumščiais vaišino šeimininką, tačiau at-

skubėjęs stabtelėjo ir sustojo it įbestas, nors Maritornė ir šeimininkė šaukė, kad jis negaišuotų ir gelbėtų jų poną ir vyrą.

— Aš neskubu,— atsiliepė Don Kichotas,— nes man užginta kelti kalaviją prieš ginklanešių rango žmones. Pašaukite čionai mano ginklanešį Sančą, nes šio pobūdžio gynyba ir kerštas — jo rūpestis ir priedermė.

Tai vyko prie užeigos vartų, ir ten pat pylėsi taiklūs niuksai ir riuksai, tolydžio kliūdami šeimininkui į pašones ir dantis ir kurstydami pyktį Maritornei, šeimininkei ir jos dukrai, kurias stačiai iš proto varė Don Kichoto bailumas ir neganda, ištikusi jų poną, vyrą ir tėvą.

Tačiau palikime šeimininką tarpuvartėje, nes vis viena rasis kas jį gina, o jeigu nesiras — tegul sau kenčia ir nesiskundžia, kad jau išdrįso imtis darbo ne pagal išgales, ir paėjėkime pusšimtį žingsnių atgal pasiklausyti, ką donas Luisas atsakė auditoriui, kurį palikome nuošaly bekamantinėjantį jaunikaitį, kodėl šis keliaująs pėsčias ir dar taip prastai apsitaisęs.

Ir jaunikaitis stipriai suspaudė auditoriui rankas, tarytum norėdamas parodyti, koks didis skausmas gniaužia jam širdį, ir, gausiai liedamas ašaras, prabilo šiais žodžiais:

— Godingasai pone, tik viena galiu jums pasakyti: tą valandėlę, kada dangaus valia ir mūsų kaimynystės dėka aš išvydau savąją valdovę donją Klarą, tą pačią akimirką jūsų dukra ir manoji valdovė amžinai pavergė mano širdį, ir jeigu tai jūsų širdžiai tinka, šiandien pat, valdove mano tikrasai ir tėve, jinai bus mano žmona.

Dėl josios palikau aš tėvų namus ir dėl josios persirengiau šiuo drabužiu, idant galėčiau sekti įkandin jos, kad ir kur ji keliautų, kaip iššauta strėlė lekia į taikinį, kaip jūreivis veržiasi ten, kur veda jį Šiaurės žvaigždė. Ji žino apie mano jausmus tik tiek, kiek galėjo suprasti tai iš ašarų, kurias iš tolo matė keliskart tvindant mano akis.

Jūs, pone, žinote, kokie turtingi ir prakilnūs mano tėvai, žinote, kad aš — jų vienintelis įpėdinis. Ir jeigu, jūsų manymu, to pakanka, idant ryžtumėtės padovanoti man visišką laimę, tuojau pat pavadinkite mane savo sūnumi, o jeigu mano tėvas, kitokių sumetimų skatinamas, negeidaus deramai įvertinti to lobio, kurį man pasisekė surasti, nevalia pamiršti, jog žmonių norai ne tokie stiprūs kaip laikas, kuris viską griauna ir savaip keičia pasaulį.

Tat pasakęs, įsimylėjęs jaunikaitis nutilo, o auditorius, sumišęs, nustebęs ir sutrikęs, nieko nesugebėjo jam atitarti nei pasiūlyti: toks netikėtas ir nelauktas pasirodė auditoriui piršimasis, taipgi apstulbino

jį tai, kaip iškalbingai ir išmaniai donas Luisas sugeba dėstyti savo mintis; todėl jis galėjo nebent patarti jaunuoliui nusiraminti ir užlaikyti tarnus iki rytojaus, idant būtų laiko apsvarstyti, kaip sutvarkyti šią bylą, kad visiems išeitų į gera.

Donas Luisas pripuolęs išbučiavo jam rankas ir aplaistė jas ašaromis, o tai būtų suminkštinę kietą it marmuras širdį, ne tokią jautrią kaip auditoriaus, kuris, būdamas protingas žmogus, suprato, kokią laimę jo dukrai žada ši santuoka, tik norėjo suvesdinti juos — jeigu tai įmanoma,— pritariant ir laiminant dono Luiso tėvui, ketinančiam, kiek jam buvo žinoma, išrūpinti sūnui titulą.

Tuo metu svečiai, kuriuos labiau paveikė ne tiek Don Kichoto grasinimai, kiek jo įtaigi byla ir protingi patarimai, susitaikė su šeimininku ir susimokėjo už nakvynę, o dono Luiso tarnai laukė, kol pasibaigs pokalbis su auditorium ir kol jų ponas tars savo žodį, bet staiga, amžinai budriam šėtonui įsigeidus, užeigon užsuko tasai pats barzdaskutys, iš kurio Don Kichotas atėmė Mambrino šalmą, o Sančas Pansa — pakinktus, sumainęs juos su savaisiais...

Vesdamasis savo asilą arklidėn, tasai barzdaskutys pastebėjo Sančą Pansą kuičiantis prie balno, o pastebėjęs iškart pažino savo labą, užsiėmė drąsos ir puolė Sančą šaukdamas:

— Aha, pone plėšike, dabar jau pakliuvot man į nagus! Atiduoki man dubenį, balną ir visus rykus bei dalykus, kuriuos iš manęs pavogei!

Šitaip netikėtai užpultas ir negražiai išvadintas, Sančas viena ranka čiupo balną, o kita smagiai kirto barzdaskučiui į dantis, jog šis apsipylė kraujais.

Tačiau barzdaskutys, tvirtai įsikibęs į balną, neatleido gniaužtų, o priešingai — taip pratrūko rėkti, jog visi užeigos svečiai ir šeimininkai subėgo į triukšmą ir pjautynes.

— Čionai, karaliaus ir teisingumo vardu! Aš noriu atsiimti savo labą, o šis galvažudys ir vieškelių plėšikas kėsinasi mane nudėti!

— Meluoji,— atrėmė Sančas,— aš tau ne vieškelių plėšikas, o šį grobį mano ponas Don Kichotas laimėjo garbingame mūšyje.

Don Kichotas jau stovėjo priešais ir didžiai patenkintas stebėjo, kaip ginasi ir puola jo ginklanešys; ir čia jis tarė sau, jog tai žodžio vertas vyras, ir tvirtai pasižadėjo širdies gilumoj pirma pasitaikiusia proga įšventinti jį į riterius, nes, jo galva, Sančas tikrai nepadarysiąs gėdos riterių ordinui.

Be kita ko, tąsydamasis su Sanču, barzdaskutys pareiškė:

— Ponai, tai mano balnas, ir tegu nutrenkia mane Dievas, jeigu

meluoju, o jį aš pažįstu taip, lyg pats būčiau pagimdęs. Beje, štai čia, garde, stovi mano asilas, kuris gali patvirtinti mano žodžius, ir jeigu netikit, uždėkit balną, ir jeigu negulės — būsiu paskutinis niekšas. Ir tai dar ne viskas: tą dieną, kai man pradingo balnas, pasigedau ir naujintelaičio varinio dubens, kurį buvau ką tik nusipirkęs ir sumokėjęs už jį lygiai vieną eskudą.

Čia Don Kichotas nebeištvėrė ir, žengęs tarp jųdviejų ir išstumdęs juos į šalis, padėjo balną ant žemės, kad visi jį matytų, iki išaiškės tiesa, ir tarė:

— Jūsų malonybės galite aiškiai ir akivaizdžiai įsitikinti, kaip klysta šis gerasis ginklanešys vadindamas dubeniu tai, kas buvo, yra ir visada bus Mambrino šalmas, kurį laimėjau iš jo garbingame mūšyje ir pasiėmiau teisėtai ir teisingai...

Balno bylos aš nesiimu spręsti, bet galiu tiek jums pasakyti: mano ginklanešys Sančas paprašė, kad leisčiau nutraukti pagražus nuo žirgo, kurį pametė šisai nugalėtasis bailys, ir padabinti jais savąjį; aš sutikau, ir jis nutraukė. O kaip pagražai virto balnu, paaiškinti labai paprasta: tai vienas tų atsimainymų, kurių kasdien pasitaiko riterių gyvenime.

O idant mano žodžiais niekas neabejotų, nubėki, Sančai, vaikeli, ir atneški čionai šalmą, kurį šis gerasis žmogus vadina dubeniu.

— Po šimts kalakutų, pone,— tarė Sančas,— jeigu neturit kitokių mūsų nekaltumo įrodymų, o tik tą, kurį jūsų malonybė minėjot, dievaž, dubuo — lygiai toks ano *Mandrilo* šalmas kaip žirgo pagražai — šio gerojo žmogaus balnas.

— Daryk, ką sakau,— paliepė Don Kichotas,— juk šioje pilyje ne viskas užkerėta.

Sančas nuėjo dubens, ir kai tik Don Kichotas jį pamatė, paėmė į rankas ir tarė:

— Žiūrėkite, jūsų malonybės, matyt, šuns akis turi šis ginklanešys, jei drįsta tvirtinti, jog tai dubuo, o ne mano minėtasis šalmas. Prisiekiu riterių ordinu, kuriam priklausau, jog tai tas pats šalmas, kurį iš jo atėmiau, ir jog jisai tebėra toks, koks buvo, nei taisytas, nei lopytas.

— Šventa teisybė,— pritarė Sančas,— kai mano ponas jį laimėjo mūšy, nuo tos dienos tik vieną vienintelį kartą stojo į grumtynes vaduodamas grandine sukaustytus bedalius, ir jeigu nebūtų turėjęs šio dubenšalmio, tuomet nebūtų jam išėję į sveikatą, nes tą pragaištingą valandą stačiai lijo akmenimis.

XLV PERSKYRIMAS

KUR GALUTINAI IŠNYKSTA ABEJONĖS DĖL MAMBRINO ŠALMO IR BALNO, TAIPGI LABAI TIKROVIŠKAI PASAKOJAMI KITI NUOTYKIAI

— Na, ką dabar pasakysite, jūsų malonybės? — tarė barzdaskutys.— Tie ponai užsispyrę tvirtina, jog čia ne dubuo, o šalmas.

— Ir kas pasakys kitaip,— įsiterpė Don Kichotas,— jeigu tai bus riteris, įrodysiu, kad jis meluoja, o jeigu tai bus ginklanešys — kad tūkstantįsyk meluoja.

Mūsų barzdaskutys, kuris visa tai matė ir puikiai žinojo Don Kichoto būdą, panoro dar labiau įkiršinti papaikėlį ir surengti spektaklį, kad visi turėtų gardaus juoko, ir, kreipdamasis į kitą barzdaskutį, tarė:

— Pone, jei neklystu, barzdaskuty, turėkite galvoje, kad esu taipgi jūsų amato žmogus, šit jau dvidešimt su viršum metų teisėtai verčiuosi šia garbinga praktika ir visus visutėlius skutimo įnagius pažįstu kaip penkis pirštus, o jaunystėje kurį laiką tarnavau kariuomenėje ir taipgi nusimanau apie šalmus, atvirus bei uždarus, apie antveidžius ir kitus karių rykus, žodžiu sakant, apie visas ginklų rūšis. Taigi, jei neapsirinku, o jei apsirinku — prašom pataisyti, nes aš visad gerbiu išmanesnius žmones, šis gerasis ponas laiko rankose anaiptol ne barzdaskučio dubenį, kuris taip skiriasi nuo tikrojo dubens kaip diena nuo nakties arba teisybė nuo melo. Taigi sakau, jog tai nors ir šalmas, bet nevisiškai.

— Aišku, kad ne,— atsiliepė Don Kichotas,— trūksta lygiai pusės, tai yra apiburnės.

— Tikrai,— įsiterpė ir klebonas, perpratęs savo bičiulio barzdaskučio mintį.

Jiems pritarė ir Kardenijas, ir donas Fernandas su savo keliabendriais; auditorius, ir tas būtų prisidėjęs prie spektaklio, jei nebūtų įsigalvojęs apie dono Luiso bylą, bet jis taip susikaupęs svarstė svarbius dalykus, jog beveik ar suvis nekreipė dėmesio į šias išdaigas.

— Dėl Dievo! — sušuko kvailinamas barzdaskutys.— Kur tai matyta, kad šitiek garbingų žmonių tvirtintų, jog tai ne dubuo, o šalmas? Manding, tokį dalyką išgirdęs, ir mokslingiausias universitetas

išsižiotų iš nustebimo. Gana jau, gana; jeigu šis dubuo — šalmas, vadinasi, ir asilo balnas — žirgo pagražas, kaip sako anas ponas.

— Man rodos, čia balnas,— atsiliepė Don Kichotas.— Beje, kaip jau sakiau, šios bylos aš nesiimu spręsti.

— Ar čia balnas, ar pagražas, tik ponas Don Kichotas gali nustatyti,— tarė klebonas,— nei šie ponai, nei aš nė iš tolo neprilygstame jam savo išmanymu apie riterių pabūklus.

— Dievaži, godingieji ponai,— prabilo Don Kichotas,— dusyk aš buvau apsistojęs nakvynės šioje pilyje, ir abu sykius man nutiko šitiek nuostabių dalykų, jog aš nesiryžtu tvirtai atsakyti nė į vieną klausimą, šios pilies reikalus liečiantį, nes man dingojasi, jog visa, kas čia darosi, pareina nuo kerų galybės.

Pirmąjį sykį mane kone nugalavo šičia įsikūręs užkerėtas mauras, o ir Sančui gerokai kliuvo nuo jo parankinių, ir šiąnakt bene dvi valandas iškabojau nutvertas už rankos, ir ligi šiolei negaliu suvokti, kaip mane ištiko toji neganda.

Taigi būtų labai neapdairu dabar pasisakyti savo nuomonę apie visą tą painiavą.

Tiems, kas tvirtino, jog tai dubuo, o ne šalmas, aš jau atsakiau; bet, spręsdamas klausimą, kas čia per daiktas — balnas ar pagražas, nesiryžtu tarti paskutinio žodžio ir palieku jį jūsų malonybių nuožiūrai.

Gal todėl, kad jūs nesate įšventinti į riterius kaip aš, čionykščiai kerai neturės jums galios, ir jūs, būdami laisvo proto, sugebėsite įminti, kas darosi šioje pilyje iš tikrųjų ir sulig teisybe, ko gero, priešingai, nei mano akims atrodo.

— Be abejo,— atsiliepė donas Fernandas,— ponas Don Kichotas labai išmintingai pataria: šį klausimą pridera spręsti mums, o idant sprendimas būtų rimtai pagrįstas, aš slapčia atsiklausiu nuomonės kiekvieną šių ponų ir duosiu išsamią ir aiškią ataskaitą.

Tie, kurie žinojo Don Kichoto keistybes, leipo juokais, o visi kiti, nieko nesuprasdami, žiūrėjo į tai kaip į negirdėtą kvailystę, ypačiai keturi dono Luiso tarnai ir patsai donas Luisas, taipgi trys pakeleiviai, ką tiktai užsukę į užeigą, iš pažiūros labai panašūs į gvardiečius, nes, beje, tai iš tiesų buvo gvardiečiai.

Tačiau labiausiai tūžo barzdaskutys, matydamas, kaip jo dubuo beregint pavirto Mambrino šalmu, o balnas ne juokais baudžiasi pavirsti prašmatniais žirgo aptaisais.

Tuo tarpu visi kvatojo stebėdami, kaip donas Fernandas klausia

kiekvieną nuomonės: prieina, pakužda į ausį, kad jam slapčia pasakytų, kas yra toji brangenybė, dėl kurios taip nuožmiai kovojama — asilo balnas ar žirgo aptaisai; paklausęs nuomonės visų, pažinojusių Don Kichotą, jis garsiai paskelbė:

— Tai va, gerasis žmogau, man nusibodo klausinėti nuomonių, nes ką tik paklausi, kiekvienas atsako, jog tai nesąmonė, tai anaiptol ne asilo balnas, o žirgo aptaisai, be kita ko, grynakraujo žirgo; taigi prašom nepykti,— nors ir kažin kaip būtų nemalonu ir jums, ir jūsų asilui, šičia žirgo aptaisai, o ne asilo balnas, ir jūsų tvirtinimai ir įrodymai neturi jokio pagrindo.

— Teaplenkia mane dangaus karalystė, jei klystu aš, o ne jūsų malonybės! — sušuko nelaimingas barzdaskutys.— Ir tegu mano siela nesirodo Viešpačiui į akis, jei man tik rodos, jog prieš akis — aptaisai, o ne balnas. Et, kieno galia, to ir va... Gerai jau, gerai, tyliu. Juk aš, dievaž, ne girtas: gal šiandie kuo ir nusidėjau, bet burnoj neturėjau nė aguonos grūdelio.

Barzdaskučio sapaliojimai prajuokino ne ką mažiau nei Don Kichoto kliedai, nes šis kaip tik tuo metu tarė:

— Dabar kiekvienam lieka nebent atsiimti tai, kas jam priklauso: ką duoda Dievas, ir šventasis Petras laimina.

Vienas keturių tarnų tarė:

— Jeigu tai ne pokštas, man galvoj netelpa, kaip tokie protingi žmonės, kokie atrodo iš pažiūros arba yra iš tikrųjų, turi drąsos sakyti ir tvirtinti, jog tatai ne dubuo ir ne balnas.

Bet kadangi jie šitai tvirtina ir sako, man kyla įtarimas, jog čia bus kokia mįslė, jeigu žmonės ginčija tai, ką sako teisybė ir patirtis; todėl nors jūs čia visi... — ir jis įterpė sodrų žodelį,— niekas pasaulyje manęs neįtikins, kad šičia ne barzdaskučio dubuo ir ne asilo balnas.

— Galbūt asilės,— tarė klebonas.

— Baisus daiktas,— atsiliepė tarnas,— svarbu ne tai, o visai kas kita: ar čia balnas, ar ne balnas, kaip jūsų malonybės tvirtinate.

Tatai girdėdamas, vienas ką tik atvykusių gvardiečių, supratęs, dėl ko nesutariama ir ginčijamasi, pykčio ir apmaudo pagautas, sušuko:

— Kad čia balnas, tai lygiai taip neabejotina, kaip mano tėvas yra mano tėvas, ir jei kas sakė arba sakys priešingai, tas, matyt, bus padauginęs išgerti.

— Jūs meluojate kaip paskutinis niektauza,— pareiškė Don Kichotas.

Ir, užsimojęs savo smeigena, kurios niekada nepaleisdavo iš rankų, jau baudėsi kirsti tokį smūgį, kad jeigu gvardietis nebūtų spėjęs laiku išsilenkti, būtų išsitiesęs kiek ilgas.

Atsitrenkusi į žemę, smeigena subyrėjo į šipulius, o kiti gvardiečiai, matydami, kaip negražiai elgiamasi su jų bendru, suskato garsiai šauktis Šventosios brolijos.

Užeigos šeimininkas, irgi Brolijos narys, beregint nubėgo savo lazdos ir kardo ir stojo šalia bendrų.

Dono Luiso tarnai apsupo savo poną, bijodami, kad jis nepaspruktų pasinaudojęs sąmyšiu.

Matydamas, jog užvirė tikra košė, barzdaskutys įsikibo į savo balną, o Sančas pasekė jo pavyzdžiu.

Don Kichotas griebėsi kardo ir puolė gvardiečius.

Donas Luisas šaukė tarnams, kad paliktų jį ramybėje ir šoktų padėti Don Kichotui, taipgi Kardenijui ir donui Fernandui, stojusiems Don Kichoto pusėn.

Klebonas klykavo, užeigos šeimininkė spiegė, jos dukra sielvartavo, Maritornė bliovė, Dorotėja nežinojo ką daryti, Lusinda stebėjosi, o donja Klara alpėjo.

Barzdaskutys karšė Sančą, Sančas kūlė barzdaskutį; donas Luisas, kuriam vienas tarnas išdrįso nutverti už rankos, kad nepabėgtų, kumščiu tvojo jam į dantis ir paleido kraują; auditorius šoko jo gelbėti; donas Fernandas, parbloškęs po kojomis vieną gvardietį, smagiai vaišino jį spyriais; užeigos šeimininkas visa gerkle šaukėsi Šventosios brolijos...

Žodžiu, visa užeiga kaukė, vaitojo, spygavo, blaškėsi, baisėjosi, krūpčiojo, šaukėsi pagalbos, kapojosi kardais, mušėsi kumščiais ir vėzdais, spardėsi ir liejo kraują.

Ir šit, kai ši painiava, netvarka ir maišalienė pasiekė viršūnę, Don Kichotui ūmai pasivaideno, kad jis nei šiam, nei tam bus įsivėlęs į tarpusavio kivirčus Agramanto stovykloje[259], ir todėl suriko tokiu griausmingu balsu, jog visiems užspengė ausis:

— Liaukitės! Kardus į makštis! Ramiai! Klausykite manęs, jeigu jums brangi gyvybė!

Riksmas visus sustabdė, ir Don Kichotas kalbėjo toliau:

— Argi jums, ponai, nesakiau, jog šioji pilis užkerėta ir jog čia, ko gero, laikosi ištisas legionas demonų?.. Ir šit jums įrodymas: jūsų

akyse tarpusavio kivirčai persimetė čionai iš Agramanto stovyklos ir įsiliepsnojo tarp mūsų.

Pasigrožėkite: vieni grumiasi dėl kalavijo, kiti — dėl žirgo, šitie — dėl sakalo, anie — dėl šalmo[260],— visi mes grumiamės ir vienas su kitu nesutariame.

Tad eikite čionai, jūsų malonybe pone auditoriau, ir jūs, jūsų malonybe kunige klebone, tarkitės, jog vienas jūsų — karalius Agramantas, o kitas — karalius Sobrinas, ir sutaikinkite mus, nes — prisiekiu visagaliu Viešpačiu — mums, tokiems kilmingiems bajorams, didžiausia gėda žudytis dėl menko nieko.

Nesupratę Don Kichoto postringavimų, bet užtat savo kailiu patyrę, ko verti Kardenijo, dono Fernando ir jo keliabendrių smūgiai, gvardiečiai nė neketino atlyžti; barzdaskutys, priešingai, beregint atlyžo, nes peštynėse gerokai nukentėjo jo barzda ir balnas.

Sančas, kaip ištikimas tarnas, nusiramino vos išgirdęs pono balsą.

Keturi dono Luiso tarnai irgi atlėgo sumetę, kad jiems nėra ko per daug ardytis.

Vienas tik šeimininkas užsispyręs reikalavo nubausti už įžūlumą tą beprotį, kuris, kur buvęs nebuvęs, aukštyn kojomis verčia jo užeigą.

Pagaliau triukšmas apstojo, tačiau Don Kichoto vaizduotėje ligi Paskutiniojo teismo dienos balnas liko žirgo aptaisais, dubuo — šalmu, o užeiga — pilimi.

Kai visi, paklausę auditoriaus ir klebono, nusiramino ir susitaikė, dono Luiso tarnai vėl ėmė reikalauti, kad jisai tuoj pat važiuotų su jais namo. Ir, kol donas Luisas derėjosi su tarnais, auditorius kreipėsi į doną Fernandą, Kardeniją ir kleboną prašydamas patarti, ką pritiktų daryti šiuo atveju, ir papasakojo jiems visa tai, ką donas Luisas jam buvo išdėstęs.

Galų gale buvo sutarta, jog donas Fernandas pasakysiąs tarnams, kas jis toks esąs ir kad jisai pageidaująs vežtis doną Luisą Andalūzijon, kur jo brolis markizas priimsiąs doną Luisą, kaip ir pridera priimti tokio rango svečią, juo labiau kad donas Luisas pareiškęs, jog verčiau leisis sukapojamas į gabalėlius, nei išdrįs šiuo metu rodytis tėvui į akis.

Sužinoję dono Fernando titulą ir dono Luiso nusistatymą, tarnai susitarė, jog trys pargrįš namo ir papasakos tėvui, kas nutiko, o ketvirtas liks patarnauti donui Luisui ir nesitrauks nuo jo nė per žingsnį, kol anie trys atvažiuos jo pasiimti arba kol tėvas duos kokį kitą nurodymą.

Taip Agramanto galia ir karaliaus Sobrino išmintis padarė galą didžiai sumaiščiai ir nesutarimams, tačiau sandoros priešas ir ramybės ardytojas, pasijutęs sugėdytas ir pajuoktas ir susivokęs, jog visos jo pastangos sukelti nesantaiką ir maišatį davė tiek mažai vaisių, ryžosi dar kartą bandyti laimę ir iš naujo sukurstyti kivirčus ir neramumus.

Taigi šit kas įvyko: kai tik gvardiečiai nugirdo, kokio rango žmonės su jais grūmėsi, iškart atlėgo ir pasitraukė iš mūšio lauko, nujausdami, jog visados liks kalti, nors ir kažin kaip pasibaigtų susirėmimas, tačiau vienas jų, tasai pats, kurį prikūlė ir apspardė donas Fernandas, staiga prisiminė, kad tarp įsakymų suimti tam tikrus nusikaltėlius yra įsakymas, tiesiogiai nurodantis Don Kichotą, Šventosios brolijos gaudomą už katorgininkų išvadavimą,— kaip tik to Sančas labai pagrįstai ir bijojo.

Taigi, dingtelėjus šiai minčiai į galvą, gvardietis nutarė pasitikslinti, ar Don Kichoto žymės atitinka įsakyme nurodytąsias, išsitraukė iš užančio raštą, atrado reikiamą vietą, o kadangi buvo ne iš mokyčiausių, ėmė skaityti skiemenimis, sulig kiekvienu žodžiu kilstelėdamas akis į Don Kichotą ir lygindamas įsakyme vardijamas žymes su jo išvaizda, ir pagaliau nustatė, jog tai, be jokios abejonės, tasai pats asmuo, kuris minimas įsakyme...

Kai tik tuo įsitikino, susuko raštą į ritinį ir perėmė jį kairėn rankon, o dešine nutvėrė Don Kichotą už pakarpos, jog tam net žadas užpuolė, ir suriko iš visos gerklės:

— Šventosios brolijos vardu jūs suimtas! O idant visiems būtų aišku, jog elgiuosi teisėtai, perskaitykite įsakymą, reikalaujantį sučiupti šį vieškelių plėšiką.

Klebonas paėmė įsakymą ir pamatė, kad gvardietis sako teisybę ir kad nurodytos žymės atitinka Don Kichoto išvaizdą...

Matydamas, jog tasai netašytas stuobrys taip šiurkščiai su juo elgiasi, Don Kichotas įtūžo ir iš paskutiniųjų įsikibo abiem rankomis gvardiečiui į gerklę, net jam pačiam kaulai subraškėjo, tad jeigu kiti gvardiečiai nebūtų šokę gelbėti bendro, tasai būtų atsisveikinęs su šiuo pasauliu daug anksčiau, nei Don Kichotas būtų atleidęs savo gniaužtus.

Brolijos nuostatų įpareigotas gelbėti savo bendrus, šeimininkas tuojau pat puolė jam į pagalbą.

Išvydusi, kad jos vyras iš naujo grumiasi, šeimininkė iš naujo paleido gerklę, o jai beregint pritarė dukra ir Maritornė, šaukdamosi pagalbon dangų ir visus susirinkusius.

Regėdamas, kas darosi aplink, Sančas tarė:

— Kaip Dievą myliu, mano ponas teisybę sako, jog šioji pilis užkerėta, nes šičia nė valandos negali ramiai pagyventi.

Donas Fernandas išskyrė gvardietį ir Don Kichotą, ir abu labai apsidžiaugė, kai jiems atgniaužė pirštus, vienam įsikirtusius į apykaklę, kitam — į kaklą...

Tačiau gvardiečiai neatlyždami spyrė išduoti piktadarį ir reikalavo, kad kiti padėtų jį surišti ir paliktų jų valiai, atlikdami savo priedermę karaliui ir Šventajai brolijai, kurios vardu jie tolydžio reikalavo paramos ir pagalbos, idant neišvengtų bausmės šis vagis ir vieškelių bei šunkelių plėšikas.

Girdėdamas tokias kalbas, Don Kichotas nusijuokė ir kuo ramiausiai tarė:

— Eikite čionai, suįžūlėję netašyti stuobriai! Jūs vadinate vieškelių plėšiku žmogų, kuris sutrauko grandines apkaltiesiems, išvaduoja belaisvius, padeda nelaimingiesiems, ištiesia ranką suklupusiems, gina nuskriaustuosius? Ak nevidonai, ne veltui dangus neleidžia jūsų menkam ir niekingam protui suvokti klajojančios riterijos didybės ir permanyti, kokie jūs nusidėjėliai ir tamsuoliai, jei nesuprantate arba nenorite suprasti, jog privalote puoselėti pagarbą netgi klajojančio riterio šešėliui, o ką jau kalbėti apie patį riterį!

Ne gvardiečiai jūs, o vieškelių plėšikų gvardija, plėšikaujanti su Šventosios brolijos palaiminimu, tad eikite čionai ir sakykite: kuris neišmanėlis pasirašė įsakymą suimti tokį riterį kaip aš? Kas jisai, neišmanantis, jog niekas neturi teisės primesti savo įstatymų klajojantiems riteriams, nes jų įstatymas — kalavijas, jų teisė — narsa, jų nuostatai — laisva valia?

Kas tasai pusprotis, klausiu jus, kuris nenutuokia, jog nė vienas bajorystės raštas nesuteikia tiek lengvatų ir privilegijų, kiek jų gauna klajojantis riteris tą dieną, kai duoda riterio įžadus ir atsideda nelengvam riterystės darbui?

Kuris klajojantis riteris moka pagalvę, tiltų, kelių, keltų ir rinkos rinkliavą, karalienės kurpaitės mokestį[261], duoklę senjorui? Kuris siuvėjas pateikia jam sąskaitą už pasiūtą drabužį? Kuris pilies šeimininkas prašo užmokesčio, paviešinęs jį savo pilyje? Kuris karalius nesodina jo prie savo stalo? Kuri mergelė lieka jam abejinga ir nuolankiai neatsiduoda jo valiai ir malonei?

Ir pagaliau, ar buvo, yra arba bus pasaulyje toks klajojantis riteris, kuriam pristigtų drąsos įkrėsti keturis šimtus lazdų keturiems šimtams gvardiečių, pastojusių jam kelią?

XLVI PERSKYRIMAS

APIE ĮSIMINTINĄ NUTIKIMĄ SU GVARDIEČIAIS IR DIDĮ MŪSŲ GEROJO RITERIO DON KICHOTO NUOŽMUMĄ

Don Kichotui sakant šią prakalbą, klebonas stengėsi įtikinti gvardiečius, jog Don Kichotui pasimaišęs protas, kaip tatai jie galį spręsti iš jo darbų ir žodžių, o todėl siūlė liautis atkaklavus, nes jeigu jį net suimsią ir išsigabensią, turėsią netrukus paleisti kaip nepakaltinamą. Į tai gvardietis, įsakymo laikytojas, atrėmė, kad ne jo priedermė spręsti, ar Don Kichotas nepakaltinamas,— jam priklausą vykdyti vyresnybės nurodymus ir šįkart suimti nusikaltėlį, o paskiau tegu paleidžią jį laisvėn nors ir tris šimtus kartų.

— Šiaip ar taip,— tarė klebonas,— šįkart jo nesuimsite, ir, man regis, jis pats nesiduos suimamas.

Trumpai drūtai, klebonas jiems tiek prišnekėjo, o Don Kichotas prikrėtė tiek beprotysčių, kad gvardiečiai būtų pasirodę didesni bepročiai negu jis, jeigu nebūtų susivokę, jog mūsų bajorui pasimaišęs protas; taigi jie sumetė būsiant naudinga atlyžti ir netgi sutaikinti barzdaskutį ir Sančą Pansą, kurie vis dar tūžmingai vaidijosi.

Pagaliau gvardiečiai, kaip teisingumo atstovai, išnagrinėjo tą bylą ir paskelbė sprendimą, kuris nors ir nevisiškai patenkino abi šalis, vis dėlto apramino, nes juodu susikeitė balnais, o paspręstes ir pavadžius kiekvienas pasiliko savo.

Mambrino šalmo bylą numarino klebonas: slapčiomis, kad nepastebėtų Don Kichotas, už dubenį davė barzdaskučiui aštuonis realus, ir šis pasirašė jam raštelį ir pasižadėjo nesiskųsti apgavyste nei dabar, nei kada nors, nei per amžius, amen.

Taigi dvi svarbiausios ir rimčiausios bylos buvo išspręstos, liko tik įkalbėti dono Luiso tarnus, kad trys grįžtų namo, o ketvirtasis lydėtų savo poną ten, kur donas Fernandas pageidautų jį vežtis.

Laimė ir palankus likimas, jau pradėję šalinti kliūtis ir šypsoti visiems įsimylėjėliams ir narsuoliams, susirinkusiems užeigoje, panūdo sėkmingai užbaigti bylą ir įstatyti juos į gerą kelią: tarnai sutiko patenkinti dono Luiso norą, ir donja Klara liko tokia patenkinta, jog kiekvienas, žvelgdamas į jos giedrą veidą, matė, kaip džiūgauja josios širdis.

Zoraida nelabai suprato, kas darosi aplink, bet ir ji čia liūdėjo, čia džiaugėsi drauge su visais, stebėdama ir sekdama, kaip mainosi naujųjų draugų veidai ir nuotaika, o svarbiausia — žiūrėdama į savąjį ispaną, į kurį tolydžio krypo akys ir linko širdis.

Nusergėjęs, kaip klebonas atsidėkoja ir atsilygina barzdaskučiui, užeigos šeimininkas prisiekė, jog neišleis iš kiemo nei Rosinanto, nei Sančo asilo, kol su juo nebus atsiskaityta iki paskutinio skatiko, ir pareikalavo, kad Don Kichotas užsimokėtų už nakvynę, taipgi už subadytus odmaišius ir ištekintą vyną.

Klebonas ir tą bylą užglostė: už viską užmokėjo donas Fernandas,— beje, ir auditorius, savo ruožtu, mielai sutiko atlyginti nuostolius; ir šitaip visi susitaikė ir nusiramino, tad užeiga panėšėjo jau nebe į nesutarimų draskomą Agramanto stovyklą, kaip sakė Don Kichotas,— dabar šičia viešpatavo Oktaviano laikų taika ir ramybė[262], ir visi vienu balsu pripažino, jog už tai turi būti dėkingi klebono geranoriškumui ir iškalbai, taipgi neprilygstamam dono Fernando taurumui ir dosnumui.

Pasijutęs laisvas ir nusikratęs visų bėdų, tiek savų, tiek ginklanešio pridarytų, Don Kichotas tarė, kad jau metas keliauti toliau ir pagaliau užbaigti tą didį žygį, kuriam jis esąs pašauktas ir išrinktas. Ir todėl ryžtingai atsiklaupė prieš Dorotėją, bet ji pareiškė, jog neleisianti ištarti nė žodžio, kol jis nepasikelsiąs; ir Don Kichotas nuolankiai atsistojo ir tarė:

— Žavingoji ponia, plačiai paplitusi patarlė skelbia, jogei guvumas — sėkmės tėvas, o ir patyrimas rodo, kad daugeliu rimtų atvejų nuo ieškovo uolumo pareina abejotinos bylos sprendimas, tačiau šioji tiesa niekur neiškyla taip aiškiai kaip kare, kur veržlumas ir staigumas suardo priešo planus ir padeda laimėti pergalę dar nespėjus priešininkui pasirengti gynybai.

Visa tai, prakilnioji ir šviesiausioji ponia, sakau dėl to, jogei viešnagė šioje pilyje, mano supratimu, nieko dora neduoda, o vieną gražią dieną ji gali mums pasirodyti ir labai pragaištinga, nes nėra žinios, ar jūsų priešas milžinas, iš savo slaptų ir landžių šnipų patyręs, kad

baudžiuos jį sutriuškinti, per tą laiką nebus spėjęs įsitvirtinti kokioje nors neįveikiamoje pilyje arba tvirtovėje, ir aš ne kažin ką sugebėsiu laimėti nei savo guvumu, nei nenuilstamosios rankos galybe.

Taigi, godingoji valdove, kaip sakiau, savo guvumu pranokime jo užmačias, nedelsiant keliaukime ieškoti laimės, ir išsvajotoji laimė nusišypsos jūsų didenybei, kai tik akis akin susitiksiu su jūsų priešu.

Don Kichotas nutilo, nepridūrė daugiau nė žodžio ir be galo ramiai ėmė laukti žavingosios princesės atsako, ir ji, mėgdžiodama Don Kichoto kalbėseną, šitaip jam atliepė valdovės tonu:

— Aš jums dėkinga, pone riteri, už pareikštą norą padėti man didžioje bėdoje, kaip pridera riteriui, kuriam priklauso ir privalu padėti našlaičiams ir skriaudžiamiesiems, ir tegu dangaus malone išsipildo mudviejų noras, idant įsitikintute, jogei šiame pasaulyje ir moterys moka atsidėkoti geradariams.

Keliauti aš pasirengusi nors ir tuojau pat, nes manoji valia paklusni jūsų valiai. Įsakinėkite, ir aš nuolankiai vykdysiu kiekvieną jūsų žodį ir pageidavimą, nes toji, kuri vienąsyk pasikliovė jūsų apgintimi ir pavedė jums sugrąžinti josios valdas, negali prieštarauti jūsų išminties balsui.

— Padėk, Dieve! — tarė Don Kichotas.— Kai matau kokią valdovę kenčiant pažeminimą, niekada nepraleidžiu progos grąžinti jai prideramą didybę ir pasodinti ją atgal į teisėtai paveldėtą sostą.

Taigi kelionėn, nes delsimas, kaip sakoma,— pragaištis, ir toji mintis man dar labiau kursto norą leistis į žygį.

O kadangi nei dangus yra sukūręs, nei pragaras regėjęs tokį žmogų, kuris įmanytų mane išgąsdinti arba įbaiminti, Sančai, balnoki Rosinantą, žaboki savo asilą ir karalienės eidininką; atsisveikinkime su pilėnu ir šiais ponais ir tuojau pat — į kelią!

Visa tai girdėdamas, Sančas palingavo galvą ir tarė:

— Ak pone, pone! Teatleidžia man gražuolėlės, bet šiame kaimely gėdos iki kelių, nors apie tai niekas nė šnipšt!

— Ar mano garbė turėtų dėl to nukentėti, stuobry netašytas, jei gėda ištiktų ne vien tik šį kaimelį, bet ir visus pasaulio miestus?

— Jeigu jau jūsų malonybė pykstat, aš tylėsiu,— atsiliepė Sančas,— ir nesakysiu to, ką privalėčiau pasakyti kaip atsidavęs ginklanešys ir ką atsidavęs tarnas laiko savo priederme pranešti ponui.

— Sakyki, ką tik nori,— tarė Don Kichotas,— savo žodžiais neįvarysi man baimės,— tu visad bijai, nes toks jau esi, o aš — niekados, nes toks jau esu.

— Dievulėli tu mano, atleisk man, nusidėjėliui! Juk ne tai turiu galvoje,— sušuko Sančas.— Stačiai tikrai žinau ir nėmaž neabejoju, jog ši ponia, kuri dedasi didžiosios Mikomikono karalystės karaliene, yra tokia pat karalienė kaip mano motulė, nes karalienė neimtų kiekvienoj pakampėj, kur buvus nebuvus, laižytis su vienu mūsiškiu.

Sulig tais žodžiais Dorotėja nukaito kaip žarija,— mat jos vyras donas Fernandas slapčiom nuo kitų akių tikrai nusirėškė ne vieną bučinį nuo josios lūpų, atsiimdamas dalelę atlygio už savo meilę, o Sančas tai pastebėjo ir tarė sau, jog toks nesivaržymas labiau pritinka laisvo elgesio moteriai negu didžios karalystės karalienei... Štai kodėl ji nežinojo, ką atsakyti Sančui, ir negalėjo jo nutraukti, o jis tuo tarpu kalbėjo toliau:

— Šit kodėl tatai jums sakau, pone: duosimės mylių mylias, neturėsim ramybės nei dieną, nei naktį, ir staiga pasirodys, jog mūsų žygių vaisių jau nusiskynė tasai, kuris smaginasi šioje užeigoje, tad man nėra ko skubintis balnoti Rosinanto, asilo ir eidininko, geriau dar atsipūskim: kaip žmonės sako, lai kekšės trinas, o mes vaišinamės.

O Dieve, kaip didžiai užsirūstino Don Kichotas, girdėdamas tokias ginklanešio blevyzgas!

Taip jis užsirūstino, jog sužaibavo akimis ir, springdamas ir užsikirsdamas iš susijaudinimo, tarė:

— O stuobry netašytas, stačioke, storžievi, neišmanėli, nepraustaburni, palaidliežuvi, akiplėša, dergėjau ir šmeižike! Kaip tu išdrįsai tarti tokius žodžius, girdint man ir šioms prakilnioms damoms, ir kaip tu drįsai įsikalti į savo paiką galvą tokias nešvankias ir įžūlias mintis?.. Nešdinkis iš mano akių, gamtos pasibaisėjime, melo aruode, prasimanymų skrynia, šlykštynių klėti, kiaulysčių darytojau, nesąmonių skleidėjau, nepaisąs padorumo, kurio privalu žiūrėti bendraujant su karalių giminės nariais! Nešdinkis, nesirodyk man į akis, o patirsi mano rūstybės grėsmę!

Tatai sakydamas, jis raukė antakius, pūtė žandus, vartė akis ir pagaliau stipriai trenkė dešine koja į žemę,— šitaip jis rodė, kokia baisi rūstybė verda jo krūtinėje...

Šie žodžiai ir pykčio ženklai įvarė Sančui tokią baimę ir pasiaubą, kad jis mielai būtų prasmegęs skradžiai žemės, jeigu tik ji būtų prasivėrusi po kojomis, ir, nebežinodamas ką daryti, jis jau buvo pasiryžęs atsukti nugarą ir dingti įtūžusiam ponui iš akių.

Tačiau išmintingoji Dorotėja, jau puikiai perpratusi Don Kichoto būdą, žinojo, kaip dera maldyti jo rūstybę, ir tarė:

— Prašom nesiširdyti, pone Liūdnojo Vaizdo riteri, ir nepykti ant savo gerojo ginklanešio už tai, kad jis pripaistė šitiek paikysčių: matyt, jis turėjo pagrindą šitaip kalbėti, nes sunku patikėti, jog toksai blaivaus proto ir krikščioniškos sąžinės žmogus galėtų tyčiomis ką apjuodinti; o todėl reikia atmesti bet kokias abejones, nes jeigu šioje pilyje, pasak jūsų, pone riteri, viską maino ir savaip pertvarko kerai, gal, sakau, ir Sančas buvo velnio apsėstas, kada, jo žodžiais tariant, matė tai, kas nedaro garbės mano doram vardui.

— Prisiekiu visagaliu Viešpačiu,— tarė Don Kichotas,— jūsų didenybė pataikėte kaip pirštu į akį. Aišku, tam nuodėmių maišui Sančui bus pasivaidenę: piktoji dvasia pakišo jam koją, ir jis pamatė tai, ką įmanu matyti nebent užkerėtam; juk aš žinau, kad tasai nelaimėlis sąžiningas ir geros širdies ir apjuodinti ko nors nieku gyvu negalėtų.

— Šventa teisybė,— įsiterpė donas Fernandas,— o todėl jūsų malonybė, pone Don Kichote, dovanokite jam ir susigrąžinkite jį savo maloningan prieglobstin *sicut erat in principio**, kol tie vaidalai dar neišvarė jo iš proto.

Don Kichotas pareiškė, jog dovanoja, ir klebonas nuėjo pašaukti Sančo, ir šis atslinko be galo nusižeminęs, atsiklaupė ir paprašė poną rankos, ir ponas atkišo ranką ir, kai ginklanešys ją pabučiavo, palaimino jį ir tarė:

— Dabar, Sančai, vaikeli, būsi galutinai įsitikinęs, jog teisybę tau sakiau tolydžio tvirtindamas, kad viskas šioje pilyje apkerėta.

— Ir aš taip manau,— atsiliepė Sančas,— tik sūpavo mane iš tikrųjų, man nesivaideno.

— Be reikalo taip manai,— paprieštaravo Don Kichotas,— jeigu šitaip būtų atsitikę, būčiau atkeršijęs už tave arba tuomet, arba dabar, bet aš nei tada galėjau, nei dabar negaliu surasti tavo skriaudėjų, kuriems derėtų atkeršyti.

Visi susidomėjo tuo sūpavimu, ir užeigos šeimininkas iš panagių išpasakojo, kaip skraidęs Sančas Pansa,— svečiai smagiai pasijuokė, o Sančas nelabai smagiai pasijuto ir jau būtų visai susigėdęs, jeigu jo ponas nebūtų dar sykį patikinęs, kad jis buvęs apkerėtas... Vis dėlto Sančas nebuvo toks paikas, kad palaikytų gryna ir neginčijama tiesa be kruopelės apgaulės, jog sūpavę jį ne gyvi žmonės, o prisisapnavusios arba pasivaidenusios šmėklos, kaip tikėjo ir tvirtino jo ponas.

Jau dvi dienas rinktinė draugija viešėjo užeigoje, ir kai tik pasirodė,

---

*Kaip buvo pradžioje (*lot.*).

jog metas išvykti, buvo sutarta nevarginti Dorotėjos ir dono Fernando kelione į Don Kichoto bažnytkaimį lyg karalienės Mikomikonos sosto vaduoti,— riterį pargabensią namo klebonas ir barzdaskutys ir ten pasirūpinsią jo gydymu nuo pamišimo.

Ir todėl jie sutarė su vienu žmogumi, kaip tyčia važiavusiu jaučiais pro šalį, kad pargabentų jį šit kaip: surentė savotišką narvą[263] iš kryžmai sukaltų karčių, pakankamai erdvų, kad jame patogiai jaustųsi Don Kichotas, paskum donas Fernandas su savo keliabendriais, dono Luiso tarnai ir gvardiečiai, taipgi užeigos šeimininkas klebono pasiūlymu ir įsakymu prisidengė veidus kaukėmis ir persirengė kas kaip išmanė, idant Don Kichotui pasirodytų, jog tai anaiptol ne pilyje matyti žmonės.

Šitaip apsitaisę, jie tylutėliai įslinko ten, kur jis miegojo ir ilsėjosi po kovų ir susirėmimų.

Kai jis ramiai miegojo nenujausdamas tokios likimo išdaigos, jie prisėlino ir sučiupę tvirtai surišo jam rankas ir kojas, tad, kniostelėjęs iš miegų, jis nesugebėjo nė pakrutėti ir, apstulbęs ir sutrikęs, įsistebeilijo į neregėtus pavidalus...

Ir tuoj nusigriebė minties, kurią pakišo nenuilstama ir pakrikusi vaizduotė, ir tarė sau, jog visos tos žmogystės — užkerėtosios pilies šmėklos ir jog jisai, be abejo, taipgi užkerėtas, todėl ir nesugeba nei judėti, nei gintis,— žodžiu, išėjo taip, kaip buvo numatęs klebonas, savo išmanymu surezgęs šias žabangas.

Iš visų, ten susirinkusių, tiktai Sančas išsaugojo savo protą ir apdarą ir, nors nedaug trūko, kad užsikrėstų pono liga, iškart pažino persirengėlius, bet bijojo prasižioti — laukė, kuo pasibaigs pono užpuolimas ir paėmimas nelaisvėn, o ponas irgi nesakė nė žodžio laukdamas savo negandos pabaigos... O pasibaigė ji šit kaip: šmėklos įvilko narvą, patupdė jį viduje ir taip tvirtai užkalė kartis, kad įsispyręs nebūtum jų atplėšęs.

Šmėklos užsikėlė narvą ant pečių ir jau buvo bežengią pro duris, bet tuo metu pasigirdo baisingas balsas, toks baisingas, kokiu galėjo rėkti nebent barzdaskutys — ne balno savininkas, o kitas.

— O Liūdnojo Vaizdo riteri! — suriko jis.— Nesielvartauk nelaisvėn patekęs, nes taip reikia, idant spėriau pasibaigtų tavo nuotykis, kurio imtis paskatino didi tavoji narsa, ir pasibaigs jisai, kai nuožmusis lamančiškis liūtas ir romioji tobosiškė balandėlė sujungs savo likimus, bet ne anksčiau, nei nuolankiai nulinks išdidžiosios jųdviejų galvos, nusvarintos švelnaus moterystės jungo, o toji negirdėta santuoka duos

pasauliui tuntą šaunių liūtukų, kurie paveldės narsingojo tėvo it skustuvai aštrutėlius nagus; ir tatai įvyks anksčiau, nei bėglės nimfos vijikas, skubėdamas savo įprastu keliu, dusyk aplankys spindžiuosius žvaigždynus[264].

O tu, tauriausiasai ir klusniausiasai visų ginklanešių, juosėjusių kalaviją prie šalies, želdinusių barzdą ant smakro ir turėjusių uoslę šnirpšlėse, nesikrimski ir nebėdoki regėdamas, kad prie tavo akių šitaip boginamas klajojančios riterijos žiedas,— jeigu tokia bus pasaulio Tvėrėjo valia, veikiai pasijusi taip išaukštintas ir pašlovintas, jogei pats savęs nebepažinsi, ir neliks netesėti tavo gerojo pono pažadai! Ir patikinu tave išmoningosios Melagėnijos vardu, kad bus išmokėta tau alga, kaip tatai laikas parodys, tad ženki pėdomis šio narsingojo užkerėto riterio, nes tavo priedermė sekti jį ligi tos vietos, kur jumdviem abiem skirta sustoti.

O kadangi man nedera nieko daugiau pridurti, keliaukite su Dievo padėjimu, o kur aš keliausiu — man vienam tebūnie žinoma.

Ir, baigdamas šią pranašystę, barzdaskutys iš pradžių staigiai pakėlė balsą, o paskui nuleido ligi tokio graudaus tono, jog netgi tie, kurie buvo su juo susimokę, vos nepatikėjo, kad jis sako gryną teisybę.

Don Kichotą paguodė išklausytoji pranašystė, nes jisai akimoju galas nuo galo permanė josios prasmę ir suprato, kad jam likta šventais ir teisėtais moterystės ryšiais susijungti su mylimąja Dulsinėja Tobosiete, o josios palaimintojo įsčiaus vaisiams, jo sūnums,— amžių amžiams išgarsinti Lamančą.

Ir įtikėjęs tuo tvirtai ir nepalenkiamai, Don Kichotas gailiai atsiduso ir, pakėlęs balsą, prabilo:

— Nors ir kažin kas būtumei tu, tokį didį gėrį man išpranašavęs, meldžiu tave, mano vardu paprašyki išmintingąjį burtininką, mano lemties žiūrintį, idant neleistų man pražūti kalėjime, kuriame esmi gabenamas, kolei išsipildys tavo sakytieji neprilygstamo džiaugsmo žodžiai, nes jeigu jie taps kūnu, nelaisvės kančios atrodys man dangaus palaima, pančiai, sąnarius veržiantys,— širdies paguoda, o grįstai, ant kurių tysau parmestas,— ne kietas kautynių laukas, bet minkštas patalas, saldus vedybinis guolis.

O dėlei tų žodžių, kuriais nuraminai mano ginklanešį Sančą Pansą, aš pasikliauju jo dorybe ir atsidavimu ir esmi tikras, jog jisai nepaliks manęs nei džiaugsmuose, nei bėdoje, ir jeigu laimė ir jam, ir man bus tokia nepalanki, kad neišgalėsiu padovanoti salos arba kokio lygiaverčio labo, kaip esmi žadėjęs, šiaip ar taip, bent jau alga tikrai nepra-

puls, nes, žiūrėdamas ne jo nenuilstamos ir geros tarnybos, bet savo išteklių, savo ranka surašytame testamente esmi nurodęs, kas jam priklauso.

Sančas Pansa nusilenkė jam su didžia pagarba ir pabučiavo į abi rankas — mat vienos katros pabučiuoti negalėjo, nes abi buvo daiktan surištos.

Paskum vaiduokliai užsikėlė narvą ant pečių ir nunešę pastatė į jaučių traukiamą vežimą.

XLVII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAIP NUOSTABIAI BUVO APKERĖTAS DON KICHOTAS LAMANČIETIS, TAIPGI APIE KITUS ĮSIMINTINUS NUTIKIMUS

Pasijutęs šitaip uždarytas narve ir įkeltas į vežimą, Don Kichotas tarė:

— Daugel didžiai rimtų istorijų esu skaitęs apie klajojančius riterius, bet kaip gyvas nesu nei skaitęs, nei matęs, nei girdėjęs, jog šitaip grobiami apkerėtieji riteriai,— paprastai jie neregėtu greičiu nešami oru, įsiausti į pilką arba juodą debesį, lakinami ugniniu vežimu, raiti ant hipogrifo arba kokio kito panašaus gyvūno.

O kad bogintų va šitaip jaučių traukiamu vežimu — kaip Dievą myliu, šitai netelpa mano galvoj. Nors galbūt riteriai ir kerai mūsų laikais eina anaiptol ne tuo keliu, kokiu eidavo senų senovėj.

Be kita ko, gali būti, kad jeigu aš — naujųjų laikų riteris, pirmasis pasaulyje prikėlęs iš užmiršties nuotykingųjų riterių meną,— vadinasi, išrasta naujų kerų ir kitoniškų būdų apkerėtiesiems grobti. Ką į tai pasakytum, Sančai, vaikeli?

— Nė pats nežinau, ką į tai sakyti,— atsiliepė Sančas,— juk aš menkiau už jūsų malonybę išmanau nuotykingąjį raštą. Šiaip ar taip, galėčiau pasakyti ranką prie širdies pridėjęs ir prisiekti, jog visi tie vaidalai, kurie šičia slankioja,— ne tokie jau labi padarai.

— Labi? Va, dailiausia! — sušuko Don Kichotas.— Kaipgi jie gali būti labi, jeigu visi jie — nelabieji, atsidanginę čionai pamėklių pavidalu, idant darytų tai, ką padarė, ir įstumtų mane šitokion padėtin? Ir jeigu nori tuo įsitikinti, palieski juos ir pačiupinėki, ir įsitikinsi, kad jų kūnai — iš oro ir kad jie regimi, bet neapčiuopiami.

— Dievaži, pone,— atrėmė Sančas,— aš visus juos apčiupinėjau; ir štai šis nelabasis, nestygstantis vietoje, gana apkūnus ir turi dar vieną savybę, labai skirtingą nuo tos, kuri, kaip girdėjau, priskiriama šėtonams: mat, pasak žmonių, visi jie dvokia siera ir kitokia smarve, o šis per pusmylį kvepia ambra.

Sančas turėjo galvoje doną Fernandą, kuris, būdamas turtingas didžiūnas, matyt, panašiai ir kvepėjo.

— Nesistebėki, mielasai bičiuli Sančai,— tarė Don Kichotas.— tau pravartu būtų žinoti, jog nelabieji — išmanūs padarai: jie skleidžia tvaiką, bet patys niekuo neatsiduoda, nes jie — dvasios, o jeigu ir atsiduoda, tas kvapas būna anaiptol ne geras, bet koktus ir tvaikus. Ir taip esti todėl, kad jie niekad negali ištrūkti iš pragaro, nors ir kažin kur būdami, ir palengvinti savo kančių, o kadangi geras kvapas teikia malonumą ir pasitenkinimą, jie ir negali gardžiai kvepėti. Ir jeigu tau atrodo, jog tasai šėtonas kvepia ambra,— vadinasi, arba tu pats apsigauni, arba jis geidžia tave apgauti, kad nelaikytum jo šėtonu.

Taip šnekėjosi šeimininkas ir tarnas; ir donas Fernandas su Kardeniju, nuogąstaudami, kad Sančas galutinai neperprastų jų sumanymo, nes tasai jau pradėjo šį tą nutuokti, nutarė pasiskubinti išvykti ir, pasivadinę į šalį šeimininką, liepė balnoti Rosinantą ir Sančo asilą; tatai šeimininkas labai mikliai ir padarė.

Tuo tarpu klebonas sulygo su gvardiečiais, jog šie parlydėsią Don Kichotą ir už tai kas dieną gausią tam tikrą atlyginimą.

Kardenijas pririšo prie Rosinanto balno gugos vienoj pusėj skydą, kitoj — dubenį ir ženklais įsakė Sančui sėsti ant asilo ir vestis už pavadžio Rosinantą, o dviem gvardiečiams su muškietomis — joti abipus vežimo.

Tačiau, vežimui dar nepajudėjus iš vietos, šeimininkė, jos dukra ir Maritornė išėjo atsisveikinti su Don Kichotu, dėdamosi graudžiomis ašaromis verkiančios dėl jo nelaimės, ir Don Kichotas joms tarė:

— Neverkite, mano gerosios ponios, tokios negandos ištinka kiekvieną, kas atsiduoda pašaukimui, kuriam aš atsidaviau, ir jeigu manęs nelydėtų bėdos, nelaikyčiau savęs garsinguoju klajojančiu riteriu,

nes menko vardo ir garso riteriams panašūs dalykai nenutinka, todėl niekas pasaulyje jų ir neprisimena, o narsingiems, priešingai, nutinka,— mat daugel valdovų ir daugel riterių pavydi jiems drąsos ir šaunumo ir klasta bei vyliais stengiasi juos pražudyti.

Tačiau, šiaip ar taip, šaunumas pats savaime turi tokią galią, jog, nepaisydamas visos juodosios magijos, kurią išmanė tiktai pirmasis jos išradėjas Zaratustra[265], šlovingai nugalės visas kliūtis ir suspindės žemėje kaip saulė padangėse.

Atleiskite man, žavingosios damos, jei netyčia jus kuo nors užgavau, nes tyčiomis ir sąmoningai nieko nesu užgavęs. Ir melskite Dievą, idant išvaduotų mane iš kalėjimo, kur mane uždarė kažin koks piktas burtininkas, ir jeigu aš nusikratysiu pančių, niekada iš atminties neišdils visos tos malonės, kurias šioje pilyje teikėtės man padaryti, ir atsidėkodamas jums atsilyginsiu ir atsiteisiu, kaip to esate nusipelniusios.

Don Kichotui postringaujant su pilėnėmis, klebonas ir barzdaskutys atsisveikino su donu Fernandu ir jo palydovais, su kapitonu ir jo broliu, taipgi su visomis likimu patenkintomis damomis, ypačiai su Dorotėja ir Lusinda.

Visi išsiglėbesčiavo ir susitarė palaikyti santykius vieni su kitais, o donas Fernandas nurodė klebonui, kokiu adresu šis turėsiąs rašyti, kas nutikę Don Kichotui, ir patikino, kad jam būsią labai įdomu tatai sužinoti, o jisai, donas Fernandas, savo ruožtu, aprašysiąs, kas klebonui gal būsią įdomu: savo jungtuves, Zoraidos krikštą, dono Luiso likimą ir Lusindos grįžimą namo.

Klebonas pažadėjo žodis žodin patenkinti dono Fernando prašymą.

Visi dar sykį apsikabino ir dar sykį pasiūlė vieni kitiems įvairiausių paslaugų.

Tuo metu šeimininkas priėjo prie klebono ir padavė jam pluoštą popierių sakydamas, jog radęs juos toje pačioje skrynelėje, kur buvusi ir „Neapdairaus smalsuolio novelė“, tik užkritusius už apmušalo, o kadangi skrynelės savininkas daugiau nebesirodąs, klebonas galįs juos pasiimti, juo labiau kad jis pats nekertąs rašto ir tie popieriai jam esą visiškai nereikalingi.

Klebonas padėkojo ir, tuojau pat atskleidęs rankraštį, pamatė antraštę: *Rinkonetė ir Kortadiljas*[266], o iš to suprato, jog tai būsianti taipgi novelė, ir, taręs sau, kad jeigu „Neapdairaus smalsuolio novelė“ buvusi nebloga, gal ir šioji būsianti ne prastesnė, nes abi, ko gero, priklausančios to paties autoriaus plunksnai, pasiėmė ją su savimi ketindamas perskaityti pirma pasitaikiusia proga.

Paskui su savo bičiuliu barzdaskučiu, abudu kaukėti, kad Don Kichotas jų nepažintų, sėdo raiti ir nujojo paskui vežimą.

Vilkstinė traukė tokia tvarka: priešaky važiavo vežimas, vadelėjamas paties šeimininko; iš šalių, kaip sakyta, žingsniavo du gvardiečiai su muškietomis ant pečių; tolėliau, už pavadžio vesdamasis Rosinantą, asilu risnojo Sančas Pansa, o pačiame gale, kaip jau sakyta, prisidengę veidus, orūs ir išdidūs jojo klebonas ir barzdaskutys, raiti ant savo stiprių mulų, kurie ėjo tokia pat vangia žingine kaip ir rambūs jaučiai. Ištiesęs kojas ir nugara atsirėmęs į kartis, narve sėdėjo Don Kichotas surištomis rankomis, toks tylus ir kantrus, lyg tai būtų buvęs ne gyvas žmogus, bet akmeninė statula.

Šitaip tylomis, iš lėto nukeliavo jie apie dvi mylias ir atkako į slėnį, kuris vežėjui pasirodė tinkamas pailsėti ir jaučiams pasiganyti, tačiau barzdaskutys pasiūlė klebonui pavažiuoti dar galiuką, nes kitapus ana tos kalvos, kaip jam žinoma, esąs kitas slėnis, prižėlęs daug sodresnės žolės negu šis, kur ketinąs apsistoti vežėjas.

Visi pritarė barzdaskučio minčiai, ir vilkstinė patraukė toliau.

Tuo tarpu klebonas atsigręžė ir pamatė įkandin jojant šešis ar septynis raitelius, puikiai apsitaisiusius ir visa kuo apsirūpinusius, ir tie žmonės veikiai juos prisivijo, nes keliavo ne tingiais ir nepaslankiais jaučiais, bet mulais, kokiais paprastai jodinėja kanauninkai, ir, ko gero, skubinosi papietauti užeigoje, dunksančioje per kokią mylią.

Prisiginę greituoliai mandagiai pasisveikino su nepaslinkšiais, ir vienas jų, kaip vėliau paaiškėjo, Toledo kanauninkas ir savo palydovų ponas, matydamas visą tą dailiai išsirikiavusią vilkstinę — vežimą, gvardiečius, Sančą, Rosinantą, kleboną ir barzdaskutį, taipgi suimtą ir narvan pasodintą Don Kichotą,— neištvėrė nepaklausęs, kodėl šis žmogus taip gabenamas, nors iš gvardiečių skiriamųjų ženklų jau suprato, jog tai, ko gero, būsiąs koks baisingas plėšikas arba šiaip piktadarys, Šventosios brolijos traukiamas atsakomybėn.

Kanauninko paklaustas, vienas gvardietis atsiliepė šiais žodžiais:

— Pone, tegul jo malonybė patsai atsako, kodėl jis šitaip gabenamas, o mes nieko nežinome.

Jų pokalbį išgirdęs, Don Kichotas tarė:

— Gal jūsų malonybė nutuokiate ir išmanote, kas tai yra klajojantys riteriai? Jeigu taip, apsakysiu jums savo negandas, o jeigu ne — man nėra ko bergždžiai stengtis ir dėstyti savo bėdas.

Pamatę, jog keliauninkai įsišnekėjo su Don Kichotu, klebonas ir

barzdaskutys prijojo artyn, ketindami prireikus įsiterpti, kad neiškiltų aikštėn jų gudrybė.

Į Don Kichoto klausimą kanauninkas atsakė šitaip:

— Po teisybei, mano sūnau, riterių romanus išmanau kur kas geriau negu Viljalpando „Pagrindus“[267]. Tad jeigu nėra daugiau jokių kliūčių, galite drąsiai pasakoti, ką tik pageidaujate.

— Garbė Dievui,— tarė Don Kichotas.— Jeigu tokia byla, žinokite, pone bajore, kad esu apkerėtas ir uždarytas į narvą dėlei piktųjų burtininkų klastos ir pavydo, nes dorybę uoliau persekioja nedorėliai, nekaip puoselėja dorybingieji.

Aš — klajojantis riteris, bet anaiptol ne iš tų, kurių vardų Šlovė nė karto neprisiminė ir neįamžino savo atmintyje, o iš tų, kuriems nei pavydas, nei visi Persijos magai, Indijos brahmanai ir Etiopijos gimnosofistai[268] nesutrukdys ir neužgins įrašyti savo vardo nemirtingumo šventovėje, idant jis būtų gairė ir pavyzdys per amžių amžius ir idant ateities klajojantys riteriai žinotų, kieno pėdomis privalu sekti žengiant į šlovingąsias karo meno aukštybes ir viršūnes.

— Ponas Don Kichotas Lamančietis sako teisybę,— įsiterpė klebonas.— Jis važiuoja užkerėtas šiuo vežimu, ir ne dėl to, kad būtų kuo nors nusižengęs ar nusidėjęs,— stačiai prieš jį susibaudė tie, kurie bodisi dorybės ir neapkenčia narsumo.

Pone, tai Liūdnojo Vaizdo riteris, kurio vardą tikriausiai jau esate girdėjęs ir kurio narsingi žygdarbiai ir didūs veikalai bus įrašyti nedylančioje bronzoje ir amžinajame marmure, nors ir kažin kaip stengtųsi pavydas juos užtemdyti, o klasta — nuslėpti.

Girdėdamas vienodai šnekant ir belaisvį, ir laisvą žmogų, kanauninkas kone persižegnojo apstulbęs — jo protas nenešė, kas čia bus nutikę; ir jo palydovai stebėjosi ne ką mažiau už savo poną.

Tuo tarpu Sančas Pansa, prijojęs pasiklausyti, apie ką ten kalbama, pasinešė gelbėti padėtį savo dvylekiu ir tarė:

— Tai va, ponai, kaip sau norit, smerkit mane ar girkit, o mano ponas Don Kichotas lygiai taip užkerėtas kaip mano geroji motulė. Jisai viso proto, ir valgo, ir geria, ir gamtinius reikalus atlieka ne blogiau už visus kitus, kaip atlikdavo ir vakar, prieš uždaromas į narvą.

O jeigu taip yra, kuo gi man įrodysit, jog jisai užkerėtas? Juk iš daugelio žmonių esu girdėjęs, kad užkerėtieji nei valgo, nei miega, nei kalba, o mano ponas, jeigu tik jam neužčiaupsi burnos, prikalbės daugiau nei trisdešimt teismininkų...

Ir, atsigręžęs į kleboną, kalbėjo toliau:

— Ak kunige klebone, kunige klebone! Bau jūsų malonybė manėt, kad jūsų nepažinsiu? Bau manėt, nesumesiu ir neįminsiu, kam prireikė dabartės tų naujų kerų? Tai va, įsidėkit į galvą, pažinau jus, nors ir kažin kaip dangstytutės veidą, ir, įsidėkit į galvą, permaniau jūsų klastas, nors ir kažin kaip mėtytute uodegą.

Žodžiu, kur viešpatauja pavydas, ten nėra vietos dorybei, o šykštumas amžindien nesugyvena su dosnumu.

Po šimts velnių! Jeigu jūs, dvasiškasis tėve, nebūtute įsikišęs, mano ponas šiuo metu jau būtų susivedęs su princese Mikomikona, o aš būčiau mažų mažiausiai buvęs grafas,— turėdamas galvoj savo pono Liūdnojo Vaizdo gerumą ir savo neprilygstamąsias paslaugas, tik tokio atpildo ir galėjau tikėtis.

Bet, kaip matau, teisybę žmonės sako: laimės ratas sukasi greičiau už malūno girnas, ir kas vakar buvo aukštai iškilęs, šiandie guli žemai puolęs.

Gaila man pačios ir vaikučių: juk jie galėjo ir privalėjo tikėtis, kad jų tėvas pargrįš namo salos valdovu arba kokios karalystės *vincėkaralium*, o šit dabartės pargrįš jisai arklininku.

Visa tai, kunige klebone, sakau jums tik todėl, kad jūs, dvasiškasis tėve, imtute atgailauti už negerą elgesį su mano ponu, nes kitame pasaulyje Dievulis ims ir paklaus jus, už ką įkalinot mano poną, ir pasmerks už tai, jog manasis ponas Don Kichotas, nelaisvėje būdamas, niekam nepadėjo ir nepadarė nė vieno gero darbo.

— Na ir nudardėjo su burokais į malūną! — atsiliepė į tai barzdaskutys.— Vadinasi, Sančai, judu su savo ponu — abu labu tokiu? Dievaži, man jau dingsi mintis, kad būtų pravartu ir tave sykiu patupdyti į narvą ir palaikyti tenai kaip užkerėtą, nes labai persiėmei jo svaičiojimais ir paistalais apie riterius. Nelabą valandą sugundė jis tave savo pažadais, ir nei šiam, nei tam įsikalei makaulėn tą salą, kurios šitaip trokšti.

— Aš jums ne merga, kad mane kas gundytų,— atrėmė Sančas,— ir manęs niekas nesugundytų, netgi patsai karalius, ir nors esu vargšas, bet užtat aš senas krikščionis ir niekam nesu skolingas, o jeigu trokštu salos, tai kiti trokšta dar blogesnių dalykų; juk kiekvienas — savo laimės kalvis, vadinas, jeigu aš žmogus, tai galiu būti popiežium, ne tik salos valdovu, o tų salų mano ponas gali tiek nukariauti, jog nebus kam dalyti.

Žiūrėkit, ką šnekat, jūsų malonybe pone barzdaskuty, čia jums

ne barzdą skusti, nes žmogus žmogui nelygu. Taip sakau todėl, jog visi čia vienas kitą pažįstame, ir nepūskit man miglos į akis, o ar mano ponas užkerėtas — vienas Dievas težino teisybę, tad geriau liaukimės ir nekibinkim tylinčios bėdos.

Barzdaskutys nedrįso prieštarauti Sančui, kad per savo paikumą šis neišpliurptų viso to, ką juodu su klebonu stengėsi taip kruopščiai nuslėpti, ir kaip tik dėl to klebonas pasiūlė kanauninkui pajojėti truputį į priekį — atskleisiąs narve uždarytojo paslaptį ir papasakosiąs kitokių smagių dalykų.

Kanauninkas sutiko ir, pajojėjęs į priekį drauge su savo palydovais ir klebonu, atidžiai išklausė visa tai, ką šis papasakojo apie Don Kichoto luomą, būdą, gyvenimą ir pamišimą, glaustai išdėstydamas, kada ir kodėl pakrikęs jam protas, taipgi visus nutikimus ligi pat įkalinimo narve ir sumanymą pargabenti jį gimtinėn ir ten pamėginti iš galvos ginti pamišimą.

Klausydamiesi negirdėtos Don Kichoto istorijos, kanauninkas ir jo palydovai vėl stebėjosi ja neatsistebėdami, o išklausęs ją, kanauninkas tarė:

— Iš tiesų, kunige klebone, mano supratimu, didžiai kenkia valstybei vadinamieji riterių romanai, ir nors, vedamas dyko ir paiko smalsumo, esu perskaitęs beveik visų išleistų romanų pradžią, bet niekados negalėjau prisiversti perskaityti bent vieną nuo pradžios iki galo, nes, man regis, visi jie daugmaž vienodi, ir vienas maža kuo skiriasi nuo kito, o kitas — nuo dar kito.

Ir, mano įsitikinimu, tokio turinio raštai ir kūriniai artimi vadinamosioms miletiečių pasakoms[269], kvailos išmonės, kuriomis siekiama smaginti žmogų, bet ne auklėti, o tuo tarpu apologai, priešingai, sykiu ir smagina, ir auklėja.

Jeigu pagrindinė šių romanų paskirtis — smaginti skaitytoją, vargu ar ji atliekama, nes romanuose knibždėte knibžda baisiausių nesąmonių: juk širdžiai smagu tik tada, kai, iškilus prieš akis arba vaizduotėje įvairiems dalykams, matome arba stebime grožį ir dermę, o visa tai, kas bjauru ir nedarnu, negali teikti mums jokio pasitenkinimo.

Tad koksai gi gali būti grožis ir darnus atskirų dalių santykis su visuma ir visumos su atskiromis dalimis tokiame romane arba apsakyme, kur šešiolikametis jaunikaitis smogia kalaviju bokšto didumo milžinui ir perskrodžia jį pusiau, lyg tai būtų meduolis?

Arba kada, piešdamas mums kautynes, autorius praneša, jog priešas bloškęs mūšin milijoninę kariauną? Bet kadangi prieš ją stoja

pagrindinis herojus, norom nenorom turime tikėti, kad tasai riteris laimėjo pergalę vien savo narsingosios rankos galia.

O ką jūs pasakysite apie tas karalienes ar princeses, imperatoriaus sosto įpėdines, kurios kaip niekur nieko puola į glėbį nepažįstamam klajojančiam riteriui?

Kokį grubų ir neišlavintą protą reikia turėti, kad gautumei malonumą skaitydamas, kaip riterių prikimštas milžiniškas bokštas nelyginant laivas, palankiam vėjui pučiant, plaukioja jūromis: vakare jis Lombardijoje, o rytą jau Indijos presbiterio Jono žemėse arba kituose kraštuose, kurių nei Ptolemėjas dar nėra atradęs, nei Markas Polas regėjęs[270]?

Ir jeigu kas nors man paprieštarautų ir pareikštų, jog riterių romanų kūrėjai rašą juos iš galvos, kitaip sakant, prasimaną galas nuo galo, todėl ir neturį paisyti nei tikslumo, nei tiesos,— aš atsikirsčiau, kad prasimanymai esti tuo geresni, kuo labiau jie atitinka tikrovę, ir tuo daugiau malonumo jie teikia, kuo mažiau kelia abejonių ir įtarimų. Prasimanymais pagrįstos istorijos turi būti suprantamos skaitytojams, jas privalu rašyti taip, kad, supaprastindamos negalimus dalykus, sušvelnindamos perdėjimus, atimdamos žadą, jos žavėtų, stebintų, jaudintų ir domintų tokiu būdu, kad lygia greta eitų nuostaba ir džiaugsmas. Bet visi tie dalykai neprieinami tam, kas vengia rašyti tikroviškai ir mėgdžioti gyvenimą, nors tai ir sudaro kūrinio tobulumą.

Dar nesu matęs tokio riterių romano, kur visi pasakojimo nariai sudarytų vientisą fabulą, idant vidurys atitiktų pradžią, o pabaiga — pradžią ir vidurį,— priešingai, romanai suręsti iš tiekos narių, jog, atrodo, autorius bus užsimojęs sukurti ne dailiai sudėtą figūrą, bet pabaisą arba išgamą.

Be kita ko, tų romanų stilius šiurkštus, žygdarbiai neįtikimi, meilė gašli, mandagumas storžieviškas, kautynių aprašymai ištęsti, samprotavimai paiki, kelionės nei šiokios, nei tokios,— žodžiu, su tikru menu jie neturi nieko bendra ir todėl turi būti genami iš krikščioniškos valstybės drauge su niekam tikusiais žmonėmis.

Klebonas išklausė visa tai be galo atidžiai ir tarė sau, jog kanauninkas — šviesaus proto žmogus ir sako teisybę, ir todėl pareiškė, kad ir jisai esąs tos pačios nuomonės ir, nepakęsdamas riterių romanų, sudeginęs visas Don Kichoto knygas, kurių buvę nemaža.

Ir jis papasakojo kanauninkui, kaip jas visas tikrinęs ir kokias pasmerkęs laužui, o kokioms suteikęs malonę...

Kanauninkas skaniai pasijuokė ir pareiškė, jog, nepaisant visų

minėtų trūkumų, riterių romanai turi vieną privalumą: jų siužetas leidžia brandžiam protui pasireikšti, nes duoda plačią ir palankią dirvą plunksnai, idant jai nebūtų jokių kliūčių aprašyti laivų dužimą, audras, susirėmimus, kautynes...

Galima nupiešti narsingą karvedį su visais jam privalomais bruožais: atsargų, kai reikia įminti priešo gudrybes, iškalbų, kai reikia įtikinti arba perkalbėti karius, išmintingą patarti, greitą apsispręsti, drąsų tiek gynyboje, tiek puolime...

Galima nupiešti čia liūdną tragišką įvykį, čia džiugią netikėtą staigmeną, čia žavingą damą, doringą, protingą ir kuklią, čia krikščionį riterį, narsų ir mandagų, čia suįžūlėjusį stačioką pagyrūną, čia galantišką valdovą, drąsingą ir dailių manierų...

Galima aprašyti vasalų atsidavimą ir dorybę, senjorų didybę ir dosnumą...

— Autoriui ne pro šalį parodyti, kad jis išmano astrologiją, kad jis ir puikus kosmografas, ir muzikas, ir valstybės reikalų žinovas, o prireikus gali surasti dingstį ir parodyti, jog neblogai nutuokia ir juodąją magiją.

Autoriui ne pro šalį pavaizduoti Odisėjo gudrybę, Enėjo dievobaimingumą, Achilo narsą, Hektoro negandas, Sinono išdavystę, Eurialo draugiškumą, Aleksandro Didžiojo taurumą, Cezario šaunumą, Trajano gailestingumą ir teisingumą, Zopyro ištikimybę[271], Katono išmintį,— žodžiu, visas tas dorybes, kurios įžymų vyrą daro tobulą, ir priskirti jas vienam herojui arba apdalyti jomis daugelį.

Ir jeigu tatai bus surašyta sklandžiu stiliumi ir išmaningai sugalvota, stengiantis laikytis kaip galima arčiau tikrovės, autorius, be abejo, turės drobę, iš gražiausių įvairiaspalvių gijų nuaustą, o užbaigta ji bus paženklinta tokiu tobulybės ir grožio antspaudu, jog pasieks mano minėtą aukščiausiąjį raštijos tikslą — smaginti ir podraug auklėti skaitytoją. Mat laisva šių romanų forma leidžia autoriui būti epiku, lyriku, tragiku, komiku ir naudotis visomis priemonėmis, kurias įduoda jam du saldžiausieji ir maloniausieji menai — poezija ir retorika, nes epinius kūrinius valia rašyti tiek proza, tiek eilėmis.

XLVIII PERSKYRIMAS

KUR KANAUNINKAS TOLIAU SAMPROTAUJA APIE RITERIŲ ROMANUS, TAIPGI APTARIA KITUS JO PROTUI PRITINKAMUS DALYKUS

— Jūsų malonybės tiesa, pone kanauninke,— pritarė klebonas,— ir todėl ypačiai nusipelno pasmerkimo tokių štai romanų autoriai, nes jie nepaiso nei blaivaus proto, nei meno dėsnių, nors, jais vadovaudamiesi, būtų galėję išgarsėti savo proza, kaip eilėmis išgarsėjo du didieji graikų ir lotynų poezijos šviesuliai[272].

— Bent jau aš buvau susigundęs parašyti riterių romaną, laikydamasis visų mano čia išdėstytųjų reikalavimų,— atsiliepė kanauninkas.— Ir, tiesą pasakius, prirašiau daugiau nei šimtą lakštų, o kad įsitikinčiau, ar teisingai vertinu savo veikalą, perskaičiau jį tokių rašinių mėgėjams, ir ne tik protingiems ir išprususiems žmonėms, bet ir neišmanėliams, kuriems pasiklausyti kokių pliauškalų — didžiausias malonumas, ir visi labai palankiai apie jį atsiliepė.

Bet vis dėlto daugiau neberašiau: šis darbas atrodė netinkamas mano luomo žmogui, o antra vertus, mačiau, jog kvailių pasaulyje daugiau negu protingų, ir nors saujelės išminčių pagyrimas vertesnis už gausybės mulkių pajuoką, aš nenoriu būti priklausomas nuo abejotinų sprendimų tų išaušėlių minios, kuri iš esmės ir skaito panašaus turinio knygas.

Tačiau galutinai mane atgrasė nuo romano ir netgi nuo minties jį rašyti tam tikri samprotavimai apie dabar statomas komedijas[273]. „Visos ar beveik visos šiuolaikinės komedijos, pagrįstos tiek išmone, tiek istoriniais įvykiais,— aiškių aiškiausi draikalai, kreivai šleivai suregzti,— kalbėjau sau vienas,— o minia mielai jas žiūri, giria, vadina geromis, nors jos toli gražu nevertos tokio vardo; ir autoriai, jas kuriantys, ir aktoriai, jas vaidinantys, tvirtina, jog tokios jos ir turinčios būti, nes tokios, kokios jos yra, patinka miniai, o tas, kurių mintis ir veiksmas vystosi pagal meno reikalavimus, pripažįsta tik vienas kitas žinovas, visiems kitiems jų meniškumas — ne po nosiai kvapas, ir jog jiems, autoriams ir aktoriams, pravarčiau pelnyti duonos kąsnį, kurį duoda minia, nei gerą kelių žmonių nuomonę... Vadinasi, toks pat likimas laukia ir mano knygos: ištisas naktis smilksiu prie rašomojo

stalo, ištikimai laikydamasis išdėstytų taisyklių, o galų gale pasirodys, jog esu lyg tas siuvėjas, kuris siuvo dovanai, dar savo siūlus pridėjęs.

O juk ne kartą bandžiau įtikinti aktorius, kad jie laikosi neteisingos nuomonės ir kad prisiviliotų daugiau žiūrovų ir didesnę šlovę pelnytų, jeigu vaidintų pagal visas meno taisykles parašytas komedijas, o ne visokiausią šlamštą, bet jie neatlyžta ir nėmaž nenusileidžia, tad jokie įrodymai ir netgi akivaizdi tiesa nepajėgs sugriauti jų nusistatymo".

Menu, kartą paklausiau vieną tų užsispyrėlių: „Sakykite, jūs prisimenate, jog prieš kelerius metus Ispanijoje buvo vaidinamos trys garsaus mūsų krašto poeto tragedijos, ir jos sužavėjo, pralinksmino ir sukrėtė visus žiūrovus — tiek neišprususius, tiek mokslingus, tiek prasčiokus, tiek išrinktuosius, ir jog tos trys tragedijos davė aktoriams daugiau pajamų nei trisdešimt geriausių komedijų, vėliau suvaidintų?" — „Be abejo,— atsakė paklaustas aktorius.— Jūsų malonybė, matyt, turite galvoje „Isabelę", „Filidę" ir „Alechandrą[274]?" — „Kaip tik jas,— patvirtinau aš.— Ir įsidėmėkite, jose kruopščiai laikomasi meno reikalavimų, tačiau, atitikdamos tuos reikalavimus, jos ne tik neatgrasė žiūrovų, o priešingai — visiems patiko.

Vadinasi, kalta ne minia, kuri tariamai reikalauja nesąmonių, o tie, kurie nieko kita nesugeba jai parodyti.

Juk anaiptol ne koks draikalas buvo „Nubaustas nedėkingumas" nei „Numansija", nei „Įsimylėjęs pirklys", nei juo labiau „Tauri varžovė"[275], nei kai kurios kitos komedijos, kurias parašė talentingi poetai, pelnydami sau vardą ir šlovę, o jų statytojams — geras pajamas..."

Dar ilgai su juo kalbėjau, ir, man regis, jisai truputį sutriko, bet nesutiko su manimi, nė iš tolo nenorėjo man pritarti ir atsižadėti savo klaidingos nuomonės.

— Jūsų malonybė, pone kanauninke, palietėte dalyką, pažadinusį įsisenėjusią pagiežą šiuolaikinėms komedijoms, ne ką mažesnę nei riterių romanams,— atsiliepė į tai klebonas,— mat, Tulijaus žodžiais tariant[276], komedija turinti būti žmonių gyvenimo veidrodis, papročių pavyzdys ir tiesos atvaizdas, o tuo tarpu šiuolaikinės komedijos — tai nesąmonių veidrodis, kvailysčių pavyzdžiai ir gašlumo atvaizdai... Argi šiuo atveju tai ne didžiausia nesąmonė, kai pirmojo veiksmo pirmojoje scenoje matome suvystytą kūdikį, o antrojoje — jau barzdotą vyrą? Argi ne didžiausia nesąmonė senį rodyti narsų, jaunikaitį — bailų, liokajų — oratorių, pažą — patarėją, karalių — prastadarbį, princesę — indų plovėją?

O ką pasakysite apie laiko ir veiksmo vienumą, vaizduojant įvykius, kurie gali arba galėjo nutikti? Esu matęs vieną komediją, kurios pirmasis veiksmas vyko Europoje, antrasis — Azijoje, trečiasis — Afrikoje, o jeigu būtų buvęs ketvirtasis, jis būtų nusikėlęs į Ameriką, ir taip nebūtų buvusi pamiršta nė viena iš visų keturių pasaulio dalių[277]? Ir jeigu tikrovės sekimas — komedijos pagrindas, kokį malonumą gali patirti netgi vidutinio proto žmogus matydamas, jog veiksmas vyksta karaliaus Pipino ir Karolio Didžiojo laikais, o pagrindinis veikėjas — imperatorius Iraklijus, kuris, panašiai kaip Gotfrydas Bujonietis, traukia kryžiaus žygin į Jeruzalę[278] Kristaus kapo vaduoti, nors tuodu asmenis vieną nuo kito skiria begalė metų?

Jeigu jau komedija grindžiama išmone, tai kuriems galams kaišioti į ją istorinius įvykius, be kita ko, nutikusius skirtingu metu ir skirtingiems žmonėms, ne tik iškraipant tikrovę, bet ir įveliant akivaizdžių ir nedovanotinų klaidų[279]?

Visa bėda, jog dar atsiranda nemokšų, tvirtinančių, kad tai tobulybės viršūnė ir kad pageidauti ko nors kito — vadinasi, geisti gegužės pieno.

Na, o imkime kad ir dieviškąsias komedijas[280]. Kiek ten prikergta negirdėtų stebuklų, kiek apokrifų ir kiek painiavos, kur vieno šventojo stebuklai priskiriami kitiems! Net ir pasaulietiškų komedijų autoriai išdrįsta daryti stebuklus vadovaudamiesi ir remdamiesi tuo, jog stebuklai ir vadinamasis scenovaizdis taip sukrečia neišmanėlius, kad jie urmu virsta į teatrą... Ir visa tai daro skriaudą tiesai, žalą istorijai ir gėdą ispanų talentams, nes svetimšaliai, kurie nuosekliai žiūri komedijos dėsnių, matydami mūsų nesąmones ir draikalus[281], laiko mus barbarais ir tamsuoliais.

Vargu ar galima teisintis tuo, jog, leisdamos viešus vaidinimus, gerai tvarkomos valstybės siekia pagrindinio tikslo — duoti visuomenei nekaltų pramogų ir sykiu atgrėsti nuo blogų polinkių, kylančių iš dyko buvimo, o jeigu šią paskirtį atlieka tiek prastos, tiek geros komedijos,— vadinasi, nėra ko rikiuoti nei varžyti autorių ir aktorių, idant laikytųsi nustatytų taisyklių, nes, kaip jau sakiau, bet kuri komedija atitinka savo paskirtį.

Į tai aš atsakyčiau, jog šį tikslą nepalyginamai greičiau pasiektų ne prastos, bet geros komedijos: pažiūrėjęs išmoningą ir darniai sukurtą komediją, žiūrovas išeitų iš teatro pralinksmintas pokštų, apšviestas pamokymų, sužavėtas nutikimų, pralavintas samprotavimų, persergėtas vylių, pamokytas pavyzdžių, papiktintas ydų ir pamilęs dory-

bę... Mat gera komedija turi pažadinti tuos jausmus žiūrovo širdyje, nors ir koks netašytas ir ribotas jis būtų.

Ir, savaime suprantama, komedija, tokių savybių turinti, negali nesmaginti ir nelinksminti, neteikti pasitenkinimo ir pasimėgavimo labiau negu komedija be šių savybių, o tokios yra beveik visos šiuolaikinės komedijos.

Ir poetai, jas rašantieji, čia niekuo dėti, nes kai kurie puikiai supranta savo trūkumus ir kuo geriausiai žino, kaip pridera rašyti,— visa bėda, jog komedija mūsų dienomis tapo preke, ir autoriai sako — ir sako tiesą,— kad kitokių komedijų iš jų nepirks nė vienas teatras, ir todėl poetas stengiasi prisiderinti prie tų reikalavimų, kuriuos jam kelia teatras, perkantis jo veikalus.

Tatai liudija devynios galybės komedijų, kurias prirašė vienas šviesiausių mūsų karalystės talentų[282],— tokių šmaikščių, tokių sąmojingų, sudėtų tokiomis grakščiomis eilėmis, kupinų tiekos išminties ir rimtų pamokymų, pagaliau šitaip žavinčių savo tauriu stilium ir elokvencija, kad garsas apie jas eina po visą pasaulį, ir gaila, jog anaiptol ne visas, o tik kurias ne kurias galima laikyti tobulumo viršūne, nes autorius pernelyg stengėsi įtikti aktorių skoniui.

Kiti kurpia komedijas taip negrabiai, jog po spektalio, bijodami grėsmės, gauna bėgti ir slapstytis, kaip tat atsitikdavo ne vieną kartą, kai spektaklyje būdavo pasakoma kas nors užgaulaus apie karalių arba paliečiama kokios garsios giminės šlovė.

O juk tų keblumų, taipgi daugelio kitų, apie kuriuos čia nekalbėsiu, galėtų ir nebūti, jeigu sostinėje koks nors protingas ir išprusęs žmogus peržiūrėtų visas komedijas prieš pirmąjį spektaklį, ir ne vien tas, kurios statomos sostinėje, bet ir visas, kokias tik ketinama rodyti Ispanijoje, ir be jo pritarimo, antspaudo ir parašo vietos valdžia neleistų vaidinti nė vienos komedijos.

Taigi komediantai būtų priversti iš pradžių siųsti komedijas į sostinę ir paskui galėtų kuo gražiausiai jas statyti, o autoriai, bijodami griežto arbitrų sprendimo, imtų stropiau ir atidžiau žiūrėti savo darbo.

Ir taip atsirastų gerų komedijų, visapusiškai atliepiančių savo paskirtį, tai yra jos linksmintų žmones, darytų garbę geriausiems Ispanijos protams, laiduotų aktoriams pajamas ir saugumą, o valdžią atpalaiduotų nuo grasos priemonių.

Ir jeigu tam pačiam arba kuriam kitam asmeniui būtų patikėta žiūrėti naujai leidžiamų riterių romanų, esu tikras, kai kurie jų būtų jūsų malonybės minėto tobulumo: jie praturtintų mūsų kalbą kerin-

čiais ir vertingais elokvencijos lobiais, savo žavesiu stumdami užmirštin senus romanus, ir taptų nekalta pramoga ne vien dykiems, bet ir labiausiai užsiėmusiems žmonėms, nes panašiai kaip lanko styga negali būti be paliovos įtempta[283], taip ir žmogaus prigimtis, silpna būdama, reikalauja bent menkutės leistinos atvangos...

Tuo metu kanauninko ir klebono pašnekesį nutraukė barzdaskutys, kuris, juos prisiginęs, tarė klebonui:

— Pone licenciate, štai toji vieta, kur mums, kaip sakiau, būtų gera prigulti pokaičio, o jaučiai sočiai prisišlemštų sodrios žolės.

— Ir man taip atrodo,— atsiliepė klebonas.

Ir pasisakė savo ketinimą kanauninkui, kuris, susižavėjęs prieš akis atsivėrusiu gražiu slėniu, irgi panoro ten apsistoti. Ir šit, geisdamas pasigrožėti tuo reginiu, taipgi pratęsti malonų pokalbį su klebonu, kuriam jautė vis didesnį palankumą, ir smulkiau sužinoti apie Don Kichoto žygdarbius, jis paliepė keliems savo tarnams nujoti į užeigą, matomą ne per toliausia, ir atgabenti visiems valgymų, nes ketinąs čia praleisti popietę.

Į tai tarnas jam atsakė, jog nešulinis mulas, ko gero, jau esąs užeigoje, o jisai apkrautas ganėtina maisto atsarga, todėl užeigoje reikėsią nusipirkti nebent avižų mulams.

— Jeigu taip,— tarė kanauninkas,— nuveskite tenai visus mūsų mulus, o čionai atveskite nešulinį.

Šitaip jiems šnekučiuojant, Sančas sumetė, kad galės pasikalbėti su savo ponu atstu nuo klebono ir barzdaskučio, kurie jam atrodė įtartini, priėjo prie narvo ir tarė įkalintajam Don Kichotui:

— Pone, norėčiau palengvint savo sąžinę ir pasikalbėt su jumis apie jūsų apkerėjimą. Pasirodo, anuodu žmonės su kaukėmis — mūsų bažnytkaimio klebonas ir barzdaskutys. Ir, man regis, grynai iš pavydo jie sugalvojo šitaip jus pargabenti namo, kad neprašoktumėt jų savo garsingais žygdarbiais.

Tai va, jei teisingai spėju,— vadinasi, jūs anaiptol ne apkerėtas, bet stačiai apmautas ir apmulkintas. O kad patikėtumėt manimi, noriu paklausti jus vieno dalyko, ir jeigu atsakysite man taip, kaip aš to laukiu, savo akimis pamatysit, jog tai apgaulė, ir suprasit, kad ne apkerėtas esat, o su protu susipešęs.

— Klauski, ko tik nori, Sančai, vaikeli,— atsiliepė Don Kichotas,— aš atsakysiu į visus tavo klausimus ir patenkinsiu tavo smalsumą. Ir jeigu tu sakai, jog anuodu, kurie su mumis keliauja,— klebonas ir barzdaskutys, mūsų tėviškėnai ir pažįstami, visai galimas daiktas, jog

tokie jie tau tik atrodo, bet tu nieku gyvu netikėki, kad šitaip yra tikrai ir iš tiesų.

Priešingai, privalai manyti ir žinoti, kad jeigu jie, tavo supratimu, panašūs į kleboną ir barzdaskutį,— vadinasi, tie, kurie mane apkerėjo, perėmė jų pavidalą ir panašumą, nes burtininkams nesunku pasiversti kuo tinkamiems, ir jie pasivertė mūsų bičiuliais, idant įteigtų tau mintį, kurią įsidėjai į galvą, ir paklaidintų vaidalų labirinte, kad nesugebėtum iš jo išsigauti, nors ir Tesėjo virvę[284] rankoje turėdamas...

Be to, jie šitaip pasielgė dar ir dėl to, kad man protas pasimaišytų ir aš nesugebėčiau suvokti, kaip mane ištiko šioji bėda: mat, jeigu tu man tvirtini, jog mane lydi mūsų bažnytkaimio klebonas ir barzdaskutys, antra vertus, matau, jog esu narve, ir puikiai suprantu, kad tiktai antgamtinėms jėgoms — jokiu būdu ne žmogiškosioms — įmanu mane įkalinti, tad argi aš galiu nesakyti arba nemanyti, jog esu apkerėtas kitoniškai, nei buvo apkerėti visi tie klajojantys riteriai, apie kuriuos esu skaitęs knygose?

Žodžiu, gali drąsiai mesti iš galvos visas tas mintis ir nusiraminti, nes jeigu jie — klebonas ir barzdaskutys, tai aš — tikrų tikriausias turkas.

Ir jeigu nori manęs kai ko paklausti — prašom, aš tau atsakysiu, nors ir klausinėtumei mane ligi pat ryto.

— O Mergele Švenčiausioji! — suriko Sančas nesavu balsu.— Nejaugi jūsų malonybė esate toks bukagalvis ir skystaprotis, jog nesuprantat, kad aš sakau grynų gryniausią tiesą ir kad jūsų nelaisvė ir bėda veikiau klastos nei burtų vaisius?

Tiek jau to, jeigu norit, aš kaipmat įrodysiu, kad jūs anaiptol ne užkerėtas. Taigi sakykit man, ir tegu Dievulis išgelbsti jus nuo šios aplaidžios, idant vieną gražią dieną netikėtai atsidurtumėt manosios valdovės Dulsinėjos glėby...

— Baiki tuos užkeikimus,— tarė Don Kichotas,— ir klauski, ko tik nori, juk sakiau, jog iš pagrindų atsakysiu į kiekvieną tavo klausimą.

— Kaip tik to man ir reikia,— tarė Sančas,— ir aš noriu, kad nuoširdžiai man pasakytumėt nieko nepridėdamas nei nuslėpdamas, kaip laiko savo priederme kalbėti ir kalba visi kaip jūsų malonybė karo menui pasiskyrę vyrai, vadinami klajojančiais riteriais...

— Sakau, kad nemeluosiu,— tarė Don Kichotas.— Klauski pagaliau, Sančai, dievaži, tu man nusibodai su savo įžangomis, maldavimais ir užuolankomis.

— Sakau, kad esu tikras savo pono gerumu ir nuoširdumu, ir todėl, jeigu išėjo tokia kalba, prašom neįsižeisti ir atsakyti: ar per tą laiką, kol sėdite narve, jūsų manymu, apkerėtas, jūsų malonybei nebuvo noro ir pageidavimo atlikti savo reikalą, kaip sakoma, didelį arba mažą?

— Nesuprantu, Sančai, kokį reikalą turi galvoje. Kalbėki aiškiau, jeigu nori, kad atsakyčiau teisingai.

— Nejaugi jūsų malonybei neaišku, ką reiškia didelis ir mažas reikalas? Juk netgi mokykloje vaikai prašosi išleidžiami savo reikalu. Žodžiu, noriu paklausti, ar nepanorot padaryti tai, ko nevalia atidėlioti?

— Šit kaip! Suprantu, Sančai. Ne kartą, va ir dabar noriu. Gelbėki iš bėdos, o bus man riesta!

XLIX PERSKYRIMAS

KUR PATEIKIAMAS DALYKIŠKAS SANČO PANSOS IR JO PONO DON KICHOTO POKALBIS

— Aha! — sušuko Sančas.— Šit aš jus ir pagavau: kaip Dievą myliu, tai ir norėjau žūtbūtinai sužinoti. Klausykit, pone, nejaugi jūs imsit ginčyti, jog, žmogui sunegalavus, apie jį paprastai sakoma: „Nežinia, kas jam daros, nei valgo, nei geria, nei miega, kalba nei į tvorą nei į mietą,— atrodo, lyg būtų apkerėtas“?

Vadinasi, apkerėti būna tie, kurie nei valgo, nei geria, nei miega, nei atlieka minėtus gamtinius poreikius, bet anaiptol ne tie, kurie nori to, ko nori jūsų malonybė, kurie geria, kai gauna gerti, ir valgo, kai turi ko valgyti, ir atsako į visus klausimus.

— Tavo teisybė, Sančai,— pritarė Don Kichotas,— betgi aš tau sakiau, jog esama įvairių apkerėjimo būdų, ir, galimas daiktas, ilgainiui kai kurie pasikeitė, ir dabar apkerėtiesiems įprasta daryti tai, ką darau aš ir ko nebuvo daroma anksčiau,— žodžiu, nevalia prieštarauti laiko dvasiai ir nėra ko daryti kokias nors išvadas.

Aš žinau ir tvirtai tikiu, jog esu apkerėtas, ir todėl mano sąžinė rami, o juk ji mane graužtų, jeigu manyčiau, kad aš neužkerėtas ir tik iš tingystės ir iš bailumo sėdžiu narve,— vadinasi, nesuteikiu apginties daugeliui nelaimėlių ir skriaudžiamųjų, kurie šiuo metu galbūt tikrai ir labai reikalingi mano pagalbos ir užtarimo.

— Šiaip ar taip,— atsiliepė Sančas,— jūsų malonybei būtų didžiai pravartu ir naudinga pabandyt išsivaduoti iš šio kalėjimo,— o aš laikau savo priederme visomis išgalėmis jums padėti ir netgi ištraukti jus iš narvo,— ir tada jau pabandyt sėsti ant savo gerojo Rosinanto, kuris irgi, regis, apkerėtas: toks jisai liūdnas ir nusiminęs... Paskui mudu dar sykį išbandysim laimę ir paieškosim nuotykių, ir jeigu mums nepasiseks, visada spėsime grįžti į narvą, ir aš duodu jums žodį, kaip pritinka geram ir ištikimam ginklanešiui, drauge su jūsų malonybe sėsti į narvą, jeigu jūsų malonybė būsite toks nedalingas, o aš — toks kvailas, kad mudviem nieko neišeis.

— Aš mielai paseksiu tavo patarimu, broleli Sančai,— atsiliepė Don Kichotas,— ir kai tik ištaikysi progą mane išlaisvinti, visa kuo ir visame kame tavęs klausysiu, bet tu, Sančai, įsitikinsi, kokia klaidinga tavoji nuomonė apie mano nelaimę.

Taip šnekučiavo klajojantis riteris ir jo nusiklajojęs ginklanešys, kol pagaliau privažiavo tą vietą, kur, jau nusėdę nuo mulų, jų laukė klebonas, kanauninkas ir barzdaskutys.

Vežėjas kaipmat išjungė jaučius ir paleido ganytis žalioje ir malonioje lankoje, viliojančioje pasimėgauti savo gaiva ne tokius apkerėtus žmones kaip Don Kichotas, o tokius protingus ir blaivius kaip jo ginklanešys, kuris paprašė kleboną leisti jo ponui truputį išeiti iš narvo: mat, jeigu jo neišleisią, kalėjime būsią anaiptol ne taip švaru, kaip pritinka kalinant tokį valyvą riterį, kokiu laikytinas jo ponas. Klebonas suprato, ką Sančas turi galvoje, ir pasakė, jog mielai patenkintų jo prašymą, jeigu nebijotų, kad jo ponas, pasijutęs laisvas, vėl pradėsiąs krėsti savo išdaigas ir ilgam dingsiąs iš akių.

— Aš laiduoju, kad jis nepabėgs,— tarė Sančas.

— Ir aš laiduosiu,— atsiliepė klebonas,— jeigu tik jisai duos riterio garbės žodį be mūsų žinios nenueiti nė per žingsnį.

— Duodu,— tarė Don Kichotas, girdėjęs visą tą pokalbį,— juo labiau kad apkerėtas kaip aš žmogus nebegali elgtis savo išmanymu,— tasai, kuris jį apkerėjo, ištisus tris šimtmečius neleis jam pajudėti iš vietos, o jeigu jis bandys bėgti, oru sugrąžins atgal. ...Žodžiu, jie galį drąsiai išleisti jį iš narvo — taip visiems būsią

geriau; o jei nesutinką jo išleisti, verčiau tegu pasitraukią į šalį, nes viešai pareiškiąs, jog norom nenorom turėsiąs užgauti jų uoslę.

Kanauninkas paėmė Don Kichotui už rankos, nors abi buvo surištos draugėn, ir, gavęs garbės žodį, išleido jį iš narvo, ir šis nepaprastai ir neapsakomai apsidžiaugė pasijutęs laisvas.

Pirmiausia jis pasirąžė, atsitiesė visu ūgiu, paskui priėjo prie Rosinanto, dusyk pliaukštelėjo delnu per sturplį ir tarė:

— Vis dar kliaujuos Viešpačiu ir Švenčiausiąja Dievo Motina, o visų žirgų žiede ir veidrodi, jog veikiai išsipildys mudviejų troškimai, ir tu vėlei vežiosi savąjį šeimininką, o aš, sėdęs raitas, vykdysiu savo priedermę, dėlei kurios Dievas atsiuntė mane į šį pasaulį.

Taip taręs, Don Kichotas nuėjo sykiu su Sanču į pašalį ir grįžo atgal lengviau jausdamasis ir degdamas noru įgyvendinti savo ginklanešio sumanymą.

Kanauninkas žiūrėjo į Don Kichotą ir stebėjosi jo didžio pamišimo keistumu, nes iš kalbų ir iš atsakymų šis atrodė kuo šviesiausio proto; tik įsišnekėjęs apie riteriją, kaip jau buvo sakyta, išeidavo iš krašto.

Ir štai, kada visi susėdo žalioje lankoje laukdami, kol tarnai atves kanauninko nešulinį mulą su maisto atsargomis, šis su užuojauta kreipėsi į Don Kichotą:

— Nejaugi, pone bajore, skaitydamas tuos kokčius ir tuščius riterių romanus, jūs taip sumaišėte sau galvą, jog įsivaizduojate esąs apkerėtas ir tikite kitais panašiais dalykais, kurie lygiai taip svetimi tikrovei, kaip melas svetimas tiesai?

Ir nejaugi žmogaus protas gali leisti, jog pasaulyje būta begalės visokiausių Amadžių, be skaičiaus garsingų riterių, Trapezundo imperatorių, Felismartų Hirkaniškių, eidininkų, klajojančių mergelių, slibinų, andriakų, milžinų, negirdėtų nuotykių, įvairiausių apkerėjimų, nuožmių susirėmimų, keisčiausių apdarų, įsimylėjusių princesių, ginklanešių grafų, žavių nykštukų, meilės laiškų, asistavimų, narsių moterų,— žodžiu, begalės nesąmonių, kurių knibždėte knibžda riterių romanai?

Apie save pasakysiu tik šitiek: kol skaitau negalvodamas, jog visa tai melas ir paistalai, dar gaunu šiokį tokį malonumą...

Tačiau kai susigriebiu, kas tai per skaitalas, geriausią romaną sviedžiu pakampėn, o jeigu tuo metu šalia degtų ugnis, visus juos supleškinčiau, ir jie iš tikrųjų verti tokios bausmės, nes aliai vienas pilni prasimanymų ir nebūtų dalykų, o jų herojų elgesys neturi nieko bendra su žmogaus prigimtimi; nes jie diegia naujas sektas

ir naują gyvenimo būdą[285]; nes jie skatina nemokšišką prastuomenę tikėti visomis tomis paikystėmis ir laikyti jas gryna tiesa...

Ir tų romanų autoriai turi tiek įžūlumo, jog suįžūlėję drįsta maišyti protą blaiviems ir kilmingiems bajorams, kaip tat rodo jūsų malonybės atvejis, nes įstūmė jus į tokį kraštutinumą, jog norom nenorom teko jus uždaryti į narvą ir gabenti jaučiais, kaip iš vienos vietos į kitą gabenami ir vežiojami tigrai arba liūtai ir rodomi už pinigus.

Taigi, pone Don Kichote, pasigailėkite savęs, atvirskite į protą ir mokomai naudokitės savo išmone, kurios nepašykštėjo jums dangus, ir nukreipkite savo šviesiausius sugebėjimus į kitokio turinio skaitymus, kurie praturtins dvasią ir pridės jums garbės.

Ir jeigu vis dėlto jūsų prigimtis links prie riterių romanų ir nuotykių aprašymų, verčiau atsiskleiskite Šventąjį Raštą ir pasiskaitykite „Teisėjų knygą": čia jūs rasite didžių ir tikrų įvykių ir darbų, stebinančių tiek didybe, tiek tikrumu.

Luzitanijoje buvo Viriatas, Romoje — Cezaris, Kartaginoje — Hanibalas, Graikijoje — Aleksandras, Kastilijoje — grafas Fernanas Gonsalesas, Valensijoje — Sidas, Andalūzijoje — Gonsalas Fernandesas, Estramadūroje — Djegas Garsija de Paredesas, Cherese — Garsija Peresas de Vargas, Tolede — Garsilasas, Sevilijoje — donas Manuelis de Leonas[286], ir pasakojimai apie jų narsingus žygdarbius, mano supratimu, turėtų smaginti, lavinti, žavėti ir stebinti tauriausius protus.

Šit kokia lektūra verta jūsų malonybės šviesaus proto, pone Don Kichote: šitaip apsiskaitęs, puikiai išmanysite istoriją, mėgsite dorybę, išmoksite gėrio, būsite gražesnių papročių, narsus, bet su atodaira, ryžtingas ir šaunus be lašo silpnybės. Ir visa tai pasitarnaus Dievo garbei, jūsų labui ir Lamančos šlovei, o iš ten, kaip esu girdėjęs, eina jūsų malonybės kilmė ir pradžia.

Su didžia atidžia klausėsi Don Kichotas kanauninko samprotavimų, o kai šis baigė, ilgokai į jį žiūrėjo ir pagaliau tarė:

— Man regis, pone bajore, jūsų malonybė kalbėjote norėdamas mane įtikinti, jog pasaulyje nėra buvę klajojančių riterių ir jog visi riterių romanai — grynas prasimanymas ir melas, o valstybei jie nereikalingi ir kenksmingi, ir jog aš blogai dariau, kad juos skaičiau, ir dar blogiau — kad jais tikėjau, ir blogiausia — kad juos mėgdžiojau pasirinkdamas sunkų klajojančio riterio kelią, kuriuo eiti tie romanai moko, nes, jūsų įsitikinimu, pasaulyje nėra buvę jokių Ama-

džių, nei Galijos, nei Graikijos, ir nė vieno tų riterių, kurių knibždėte knibžda minėti veikalai.

— Jūsų malonybė žodis žodin persakėte mano mintis,— į tai tarė kanauninkas.

O Don Kichotas kalbėjo toliau:

— Be to, jūsų malonybė dar pridūrėte, jog romanai man labai pakenkė, nes dėl jų man protas pasimaišė ir aš pakliuvau į narvą, ir jog man, jūsų supratimu, būtų pravartu pasitaisyti, pakeisti skaitymų temą ir kibti į kitas knygas, artimesnes tikrovei, labiau pamokančias ir teikiančias daugiau malonumo.

— Visiškai teisingai,— pritarė kanauninkas.

— O aš, savo ruožtu, manau,— atrėmė Don Kichotas,— jog jūsų malonybė esate pamišęs ir apkerėtas, nes išdrįsote šitaip burnoti tatai, ką pripažįsta ir laiko tiesa visas pasaulis, o tie, kurie tat ginčija, kaip ginčijate jūsų malonybė, nusipelno tokios pat bausmės, kokiai, pasak jūsų, pasmerkiate jūsų malonybė knygas, kurių skaitydamas imate bodėtis; mat tvirtinti visiems, kad Amadžio nėra buvę pasaulyje, kaip ir kitų nuotykingą gyvenimą pasirinkusių riterių, kurių pilna istorijų puslapiuose,— tai lyg įrodinėti, jog saulė nešviečia, ledas nešaldo, o žemė mūsų nenešioja.

Ar galėtų atsirasti pasaulyje toksai išminčius, kuris sugebėtų kam nors įrodyti, jog visa, kas nutiko princesei Floripei ir Gi Burgundiškiui, taipgi Fjerabrasui ant Mantiblio tilto[287], Karoliui Didžiajam valdant,— netiesa? O juk tai, dievaži, tokia pat tiesa, kaip dabar kad yra diena!

O jeigu tai melas,— vadinasi, nėra buvę nei Hektoro, nei Achilo, nei Trojos karo, nei Dvylikos Prancūzijos perų, nei Anglijos karaliaus Artūro, kuris ligi šiolei laksto paverstas varnu ir tebėra be paliovos laukiamas savo karalystėje.

Gal kas nors taipgi išdrįs tvirtinti, jog Gvarino Bedalio istorija ir Šventojo Gralio ieškojimas[288] — prasimanymas, jog išgalvota tiek Tristano ir Izoldos, tiek Lanseloto ir Gvineverės meilė, o juk tebėra gyvi žmonės, dar miglotai menantys rūmų damą Kintanjoną, garsiausią vyno pilstytoją Didžiojoje Britanijoje.

Visa tai grynų gryniausia teisybė, nes aš pats prisimenu, kaip mano senelė iš tėvo pusės, išvydusi kokią nors duenją ilgu našlės šydu, sakydavo: „Pažiūrėk, anūkėli, kokia ji panaši į rūmų damą Kintanjoną..." Iš to darau išvadą, jog senelė tikriausiai ją pažinojo ar bent jau matė jos portretą.

O kas drįs ginčyti tikrąją Pjero ir gražiosios Magalonos[289] istoriją, jei karaliaus arsenale ligi šiolei tebėra kaištis, kuriuo narsusis Pjeras valdė medinį arklį, nešiojusį jį oru, o juk tasai kaištis ne ką mažesnis už vežimo grąžulą? O šalia grąžulo guli padėtas Babjekos balnas, o Ronsevalyje tebėra Rolando ragas, didumo sulig gera sija...

Iš to išeina, kad buvo ir Dvylika perų, ir Pjeras, ir Sidas, ir kiti panašūs riteriai, kurie, kaip sakoma, nuotykių didžių ieškojo.

Gal taipgi man sakysite, jog nėra buvę nė klajojančio riterio narsingojo luzitano Žoano di Merlaus[290], kuris, nuvykęs Burgundijon, grūmėsi Arase su garsiuoju Šarni senjoru, vadinamu mosenu Pjeru, o vėliau Bazelyje kovėsi su mosenu Anri de Remestanu ir abiejose dvikautėse laimėjo pergalę ir pelnė nevystančią šlovę, ir jog ten pat, Burgundijoje, savo nuotykiais ir dvikautėmis neišgarsėjo narsieji ispanai Pedras Barba ir Gutjeras Kichada (iš kurio esu kilęs pagal tėvo liniją), kurie iškvietė į kovą grafo de Sen Polio[291] sūnus ir juos nugalėjo?

Nebandykite taipgi man ginčyti, jog donas Fernandas de Gevara[292] keliavo Vokietijon nuotykių ieškoti ir tenai nugrūmė meserą Georgą, Austrijos hercogo riterį.

Gal sakysite, jog visa tai pasakos: ir Suero de Kinjoneso grumtynės, aprašytos „Šlovės turnyre“, ir moseno Luji de Falso dvikautės su donu Gonsalu de Gusmanu[293], kastilų riteriu, taipgi kiti nesuskaitomi tiek mūsų, tiek svetimšalių krikščionių riterių žygdarbiai, tokie tikri ir neabejotini, jog aš dar sykį jums sakau: kas drįsta juos ginčyti, tasai neturi nei nuovokos, nei sveiko proto.

Kanauninkas nustebo girdėdamas, kaip Don Kichotas maišo tiesą su melu ir kaip gerai išmano visa tai, kas siejasi ir turi ką nors bendra su jo pamėgtosios klajojančios riterijos žygiais, ir šitaip jam atsakė:

— Negaliu ginčyti, pone Don Kichote, jog iš dalies jūsų malonybė sakote tiesą, ypač kalbėdamas apie ispanų klajojančius riterius, taipgi sutinku, kad tikrai buvo Dvylika Prancūzijos perų, bet negaliu patikėti, jog jie būtų padarę visa tai, ką jiems priskiria arkivyskupas Turpenas: kas be ko, iš tiesų tai buvo Prancūzijos karalių išrinktieji riteriai, vadinami perais*, nes visi jie prilygo vienas kitam ir drąsa, ir kilme, ir taurumu... Šiaip ar taip, tokie jie ir privalėjo būti, nes tai buvo kaip ir dabartiniai mūsų ordinai — šventojo Jokūbo arba Kalatravos[294], kurių nariai, kaip numatyta, esti arba turi būti narsūs, taurūs ir kilmingi...

---

*Peras — lygus, vienodas (*pranc.* pair).

Kaip dabar sakoma: *šventojo Jono ordino* arba *Alkantaros ordino*[295] *riteris*, taip anuo metu sakyta: *Dvylikos perų ordino riteris*, nes visi dvylika, išrinktų į šį karinį ordiną, visa kuo prilygdavo vienas kitam.

Aišku, dėl Sido aš neabejoju, nei juo labiau dėl Bernardo del Karpijo, bet pasakojimai apie jų žygdarbius man kelia labai dideles abejones.

Jei kalbėsime apie kaištį, kuris, pasak jūsų malonybės, priklausė grafui Pjerui ir šiuo metu drauge su Babjekos balnu laikomas karaliaus arsenale, išpažįstu savo nuodėmę: gal esu toks neišmanėlis arba trumparegis, jog balną pastebėjau, o kaiščio neįžiūrėjau, nors jisai, kaip jūsų malonybė sakote, toks didelis.

— Be abejo, jis ten,— pareiškė Don Kichotas.— O štai dar vienas požymis: kaip girdėjau, jis įdėtas į veršenos makštį, idant neapsitrauktų mūsais.

— Visai galimas daiktas,— atsakė kanauninkas,— bet, prisiekiu savo šventimais, neprisimenu, kad būčiau jį pastebėjęs. Tačiau jeigu netgi tarsime, jog jis tenai, juk aš neprivalau tikėti pasakomis apie įvairiausius Amadžius nei apie devynias galybes kitų riterių, apie kuriuos prirašyta tiek ir tiek romanų, o jūsų malonybei, tokiam garbingam didžių dorybių ir šviesaus proto žmogui, juo labiau nedera laikyti tiesa visų tų negirdėtų kvailysčių, kurių priregzta idiotiškuose riterių romanuose.

L PERSKYRIMAS

APIE SĄMOJINGĄ DON KICHOTO IR KANAUNINKO DISPUTĄ, TAIPGI APIE KITUS ĮVYKIUS

— Čia tai bent! — sušuko Don Kichotas.— Vadinasi, knygos, spausdinamos karalių leidimu ir atitinkamų pareigūnų pritarimu, vienodai mielai skaitomos senų ir jaunų, skurdžių ir turčių, išprususių ir nemokšų, prasčiokų ir bajorų, žodžiu, visokio rango ir luomo žmonių,— grynų gryniausias melas, nors viskas jose tikroviška, nors

mums pristatomi tokio ir tokio riterio tėvai ir giminės, nurodoma, kur jis gimė ir gyveno ir kokio amžiaus sulaukė, nuosekliai pasakojama, ką jis veikė diena į dieną, kur ir kokius žygdarbius įvykdė?

Liaukitės, jūsų malonybe, neburnokite ir patikėkite, jog patarimu, kurį jums daviau, dera pasekti kiekvienam protingam žmogui; iš tiesų pasiskaitykite tas knygas ir pamatysite, kokį malonumą teikia tokis skaitymas.

Iš tiesų sakykite man: argi ne smagu, kai tarytum savo akimis matome bekraštį kunkuliuojančios dervos ežerą, kuriame nardo ir knibžda devynios galybės slibinų, gyvačių, driežų ir aibė kitokių plėšrūnų ir pabaisų, o iš gelmių kyla gūdus ir sielvartingas balsas: „Nors ir kažin kas tu būtumei, riteri, žvelgiantis į šitą šiurpulingą ežerą, jei geidi išgauti lobį, po juodaisiais vandenais paslėptą, įrodyki, jog tavo tvirtoje krūtinėje plaka narsuolio širdis, ir pulki į šį juodą liepsnojantį skystimą, nes jei to nepadarysi, nebus tau skirta matyti neregėtų stebuklų, kuriuos savo septyniose pilyse laiko ir saugo šioj juodoj sietuvoj gyvenančios septynios nėrovės!" Tik išgirsta riteris šį šiurpulingą balsą ir, nežiūrėdamas savęs, nepaisydamas pavojaus ir netgi sunkiųjų šarvų nenusimaudamas, Viešpačiu Dievu ir savąja širdies dama pasikliaudamas, šoka į vidurį verdančio ežero ir staiga, nelauktai netikėtai atsiduria žydinčiose lankose, kurių nė iš tolo nepalyginsi su Eliziejaus laukais.

Ir dingojas jam, kad dangus ten vaiskesnis ir kad saulė nebūto skaistumo.

Priešais atsiveria romi giraitė, žali plačiašakiai jos medžiai savo žaluma glosto akį, o klausą džiugina saldžiomis ir neįmantriomis giesmėmis gausybė margų paukštelių, purpsinčių tankynėje.

Pamato jis upokšnį, kurio gaivūs vandenys it lydytas krištolas srovena per baltus akmenėlius smėlėtu dugnu, tarytum aukso smiltelėmis ir grynais perlais nuklotu.

Štai trykšta šaltinis, iš margo jaspio ir gludinto marmuro sudėtas; antai kitas, suremtas it grota, kur netvarkingai išrikiuotos geldutės ir įvijos geltonos ir baltos sraigių trobelės pramaišiui su žiburiuojančiais krištolo trupinėliais ir dirbtiniais smaragdais sudaro vaizdingą raštą — tokį, jog atrodo, kad, mėgdžiodamas gamtą, menas sykiu ją pranoksta.

Vienur netikėtai išdygsta tvirtovė arba prašmatni pilis lieto aukso mūrais, deimantiniais kuorais ir hiacintų vartais,— žodžiu, ji tokia žavi, jog savo išore daro nepalyginamai didesnį įspūdį nei visos tos

brangios medžiagos — deimantai, karbunkulai, rubinai, perlai, auksas ir smaragdai,— iš kurių ji pastatyta.

Į ką gi verta žiūrėti, visa tat pamačius? Gal į gausų būrį mergelių[296], išeinančių pro pilies vartus, taip ištaigiai ir prašmatniai apsirengusių, kad jei imčiau aprašinėti jų apdarus, sekdamas riterių romanų kūrėjais, niekados nebaigčiau... Paskui viena mergelė, matyt, kilmingiausioji, paduoda ranką narsingajam riteriui, įšokusiam į verdantį ežerą, ir, netardama nė žodžio, vedasi į prabangią pilį, arba tvirtovę, o ten liepia jam nuogai nusirengti, išmaudo šiltame vandenyje, ištrina visą kvapiais tepalais, apvelka įkvėpintais plonyčio audinio marškiniais, o tada kita mergelė apgaubia jam pečius apsiaustu, vertu mažų mažiausia vieno miesto, o gal ir brangesniu...

Ką gi dar pamatysime? Kaip — pasakojama mums — paskiau jos vedasi riterį kiton menėn, kur taip skoningai padengti stalai, kad jis tik stebisi žado netekęs? Kaip pila jam ant rankų vandenį, ambra ir kvapnių žiedų syvais atmieštą? Kaip sodina jį dramblio kaulo krėslan? Kaip patarnauja jam visos mergelės, nė vienu žodžiu nesudrumsdamos stebuklingos tylos? Kaip neša jam gausybę valgių, taip gardžiai pataisytų, jog galvoj netelpa, į kurį pirmiau tiesti ranką? Gal klausytis muzikos, kuri skamba bevalgant, tik nežinia, kas dainuoja ir iš kur ji sklinda? O po vaišių, kai stalai bus nukraustyti, gal dar pažiūrėti, kaip riteris išsipleikia krėsle ir, ko gero, senu papratimu ima krapštytis dantis, o tuo metu lyg tyčia pro duris įeina mergelė, nepalyginamai gražesnė už anksčiau matytas, atsisėda šalimais ir pradeda pasakoti, kokia tai pilis, kaip ji čia buvusi apkerėta, ir daugelį kitų dalykų, kurie stebina riterį, o šios istorijos skaitytojus žavi?

Nenoriu daugiau apie tai kalbėti, nes ir to pakanka išvadai padaryti, jog bet kurio riterių romano bet kuris skyrelis teikia malonumą ir pasimėgavimą bet kuriam skaitytojui.

Patikėkite manimi, jūsų malonybe, ir, kaip jau sakiau, pasiskaitykite šiuos romanus — jie išsklaidys jums liūdesį ir pataisys nuotaiką, jei būsite blogai nusiteikęs.

Galiu pasigirti, jog, tapęs klajojančiu riteriu, pasidariau narsus, mandagus, dosnus, gražių manierų, taurus, malonus, ryžtingas, romus, kantrus, nuolankiai kenčiu ir vargus, ir nelaisvę, ir kerus; ir nors ne per seniausiai buvau palaikytas pamišėliu ir pasodintas narvan, tikiuosi, jeigu tik dangus man bus palankus ir nenusigręš laimė, ilgai netrukus savo narsingosios rankos galia tapti kokios nors karalystės

karalium, ir tuomet visi įsitikins, kokia atjausli ir dosni širdis plaka mano krūtinėje...

Mat, pone, dievaži, vargšas niekam negali parodyti dosnumo, nors ši dorybė jam labiausiai įgimta, o atjauslumas, apsiribojantis vien gerais ketinimais, esti toks pat negyvas kaip ir tikėjimas be darbų. Todėl norėčiau, kad Laimė greičiau suteiktų man progą tapti imperatorium: tuomet parodyčiau širdį ir atsidėkočiau savo bičiuliams, ypačiai vargšeliui Sančui Pansai, savo ginklanešiui, puikiausiam žmogui, kokį aš pažįstu, ir norėčiau padovanoti jam senokai žadėtąją grafystę, bet būgštauju, kad jis neturi nuovokos, kaip reikia valdyti savo valstybę.

Sančas išgirdo paskutinius savo pono žodžius ir tarė jam:

— Jūsų malonybė, pone Don Kichote, tik pridėkite jėgų ir pasistenkit padovanoti man grafystę, taip tvirtai jūsų malonybės pažadėtą ir taip ilgai mano laukiamą, o aš duodu jums žodį, jog nepristigsiu nuovokos ir sugebėsiu ją valdyti.

Na, bet jeigu pristigsiu, tai, kaip girdėjau, yra pasaulyje tokių žmonių, kurie ima nuomon senjorų valdas, moka jiems tam tikrą metinį mokestį ir valdo jas savo nuožiūra, o senjoras sėdi sau rankas sunėręs, gyvena iš nuomos ir niekuo nesirūpina. Ir aš taip darysiu: veltui nekvaršinsiu sau galvos, nusikratysiu visais valdymo rūpesčiais ir gyvensiu iš nuomos kaip kunigaikštis, o jie tesižino.

— Tu, brolau Sančai, galvoji tik apie pajamas,— tarė kanauninkas,— tačiau senjorui privalu žiūrėti teisingumo savo valdose. Ir štai čia reikia turėti nuovoką ir blaivų protą, o svarbiausia — nuoširdų norą teisingai spręsti kiekvieną bylą: mat, jeigu jo nebus pradžioje, priėjus vidurį ir pabaigą, viskas pakryps kreiva vėže, nes Dievas paprastai remia naivuolių gerus norus ir griauna išminčių piktus kėslus.

— Visų tų filosofijų mano galva nesuima,— atsakė Sančas Pansa.— Man aišku viena: kad tik gaučiau tą grafystę, o jau valdyti ją mokėsiu, nes dvasia esu ne ką menkesnis už kitus, bet užtat kūnu — daug stambesnis, ir karaliaučiau savo žemėse kaip ir bet kuris kitas karalius, o tapęs karalium, daryčiau ką tinkamas, o darydamas ką tinkamas, gyvenčiau savo malonumui, o gyvendamas savo malonumui, būčiau patenkintas, o kai žmogus patenkintas, jam nebėra ko trokšti, o kai nebėra ko trokšti,— ir atliktas kriukis; teateinie manoji grafystė, o tada jau, kaip pasakė vienas neregys kitam, sudiev ir iki pasimatymo.

— Tavo filosofijos, kaip tu sakai, Sančai, ne tokios jau blogos, bet dėl tų grafysčių dar reikėtų pagalvoti.

Don Kichotas į tai atsakė:

— O ko gi čia galvoti? Aš tiktai seku gausybe įvairiausių pavyzdžių ir mielai galėčiau juos paminėti, jeigu jau išėjo kalba apie manojo ordino riterius, kurie, atsidėkodami savo ginklanešiams už ištikimą ir lemtą tarnybą, apipylė juos didžiausiomis malonėmis, neaprėžtai jų valdžiai atidavė ištisus miestus ir salas; o buvo ir tokių, kurie už savo didžius nuopelnus vertai gavo karaliaus vainiką.

Tačiau kuriems galams veltui gaištu laiką, jeigu peršasi toks puikus pavyzdys: argi didysis ir niekados deramai neįvertintas Galijos Amadis nepadarė savo ginklanešio Žemynos salos grafu? Vadinasi, ir aš, savo ruožtu, galiu ramia sąžine padaryti grafu Sančą Pansą, vieną geriausių ginklanešių, kokie kada nors tarnavo klajojantiems riteriams.

Kanauninką nustebino Don Kichoto nuosekliai dėstomos nesąmonės (jeigu nesąmonės apskritai turi ką nors bendra su nuoseklumu) ir tai, kaip jis nupiešė Ežero riterio nuotykį, ir įspūdis, kurį jam paliko knygose išskaityti nebūti dalykai, pramanyti riterių romanų kūrėjų, ir dar nustebino Sančo paikumas ir jo karštas noras gauti pono pažadėtąją grafystę.

Tuo tarpu sugrįžo kanauninko tarnai, kuriuos jis buvo nusiuntęs užeigon atvesti nešulinio mulo su maisto atsargomis; ir idant vežėjas, kaip jau buvo sakyta, šia dingstimi leistų pasiganyti jaučius vešlioje lankoje, jie susėdo medžių paunksnėje ir kibo į valgį, o stalą ir staltiesę jiems atstojo kilimas ir žalia žolė.

Ir šit, jiems bevalgant, šalimais netikėtai sutraškėjo brūzgynai, sutilindžiavo skambalėlis, ir tuoj pat iš tankmės išnėrė žavi baltutėlė ožkytė juodais ir rudais lopais, o iš paskos išbėgo piemuo šaukdamas taip, kaip paprastai šaukia piemenys, kai nori sulaikyti gyvulį ir sugrąžinti atgal į bandą.

Baikšti ir išgąsdinta ožka puolė prie žmonių, lyg ieškodama apginties, ir sustojo greta keliauninkų.

Piemuo ją prisivijo ir, sugriebęs už ragų, prašneko lyg su protinga ir išmania būtybe:

— Ak laukinuke, laukinuke, Margute, Margute, ko gi šiomis dienomis taip valiūkauji? Gal vilkai tave pabaidė, dukrele, ar ką? Sakyki man, gražuolėle, kas tau daros?

Et, kas gi tau gali darytis! Stačiai esi patelė ir nestygsti vietoje, velniai griebtų tavo prigimtį ir prigimtį visų tų, kuriomis tu seki! Grįžki, grįžki, brangute! Jei tau pabodo diendaržy, tai bent esi ten saugi tarp savo draugių. Juk tau pridera jas sergėti ir kelią joms rodyti, o jeigu jau pati blaškaisi ir kelio nežiūri, tai kurgi joms dėtis?

Labai patiko visiems piemens kalbos, o ypačiai kanauninkui, kuris kreipėsi į jį šiais žodžiais:

— Nusiraminki, brolau, dėl Dievo meilės, ir nesiskubinki ginti ožkos į diendaržį: jeigu ji, kaip sakai, patelė,— vadinasi, neuždrausi jai sekti įgimtu instinktu, nors ir kažin kaip stengtumeis jį pažaboti. Suvalgyki štai šį kąsnelį ir išgerki vyno, o per tą laiką ir pyktis tau nuslūgs, ir ožka pailsės.

Tai tardamas, peilio galu pasmeigė šaltą triušienos gabalą ir atkišo jį piemeniui.

Piemuo paėmė mėsą ir padėkojo kanauninkui, paskui išgėrė vyno, nusiramino ir tarė:

— Nenorėčiau, kad, girdėdami mane šitaip protingai šnekant su gyvuliu, jūsų malonybės palaikytute mane kvailiuku,— tiesą pasakius, mano žodžiai turi tam tikrą slaptą prasmę. Esu nors ir kaimo žmogus, bet ne iš tų, kurie nemoka elgtis su žmonėmis ir gyvuliais.

— Mielai tuo tikiu,— atsiliepė klebonas,— iš patyrimo žinau, kad giriose išauga šviesūs žmonės, o piemenų lūšnelėse laikosi mąstytojai.

— Šiaip ar taip, pone, jose randa prieglobstį visa ko matę žmonės,— tarė piemuo.— O kad pripažintute šią tiesą ir ja persiimtute,— aišku, jeigu jūs, ponai, nepasibodėsite ir malonėsite skirti man truputį dėmesio, nors gali pasirodyti, jog aš neprašytas peršuosi į jūsų būrį,— taigi teikitės manęs paklausyti, ir aš papasakosiu jums tikrą nutikimą, kuris patvirtins tiek šio pono,— ir jis parodė į kleboną,— tiek mano žodžius.

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Idant įsitikinčiau, jog šis atvejis turi šį tą bendra su riterių nuotykiais, mielai tavęs, brolau, paklausysiu, beje, kaip ir visi šitie ponai, nes jie — protingi žmonės ir labai mėgsta įdomias istorijas, nuostabias, smagias ir teikiančias malonumą, o toksai, be abejo, bus ir tamstos pasakojimas. Tad pradėki, bičiuli, mes visi klausome.

— Tik manęs prašom neskaičiuoti,— atsiliepė Sančas,— aš imu štai šį apkepą ir drožiu prie upokšnio, o ten prisišveisiu trims dienoms, nes, kaip girdėjau sakant savo poną Don Kichotą, kai tik pasitaiko

proga, klajojančio riterio ginklanešiui pridera prisikimšti ligi žiaunų, nes jiems dažnai atsitinka įmauroti į tokias neįžengiamas girias, jog nė per savaitę iš ten neišsigausi, tad jeigu žmogus sočiai neprisivalgo arba neturi kietai prigrūsto kelionmaišio, gali ten pasilikti, kaip dažniausiai ir būna, ir kaulus pakloti.

— Tavo tiesa, Sančai,— tarė Don Kichotas.— Eik kur nori ir valgyk kiek telpa, o aš jau sotus ir dabar noriu nebent pasotinti dvasią, tatai ir padarysiu klausydamasis šio gerojo žmogaus pasakojimo.

— Visi mes norime pasisotinti dvasią,— pritarė kanauninkas. Ir paprašė piemenį pradėti žadėtąjį pasakojimą.

Laikydamas ožką už ragų, piemuo paplekšnojo jai per nugarą ir tarė:

— Gulkis šalia, Margute, dar spėsime grįžti į diendaržį.

Ožka, rodos, suprato, nes, šeimininkui atsisėdus, kuo ramiausiai atsigulė greta ir sužiuro jam tiesiai į akis, lyg rodydama, jog dėmesingai klausosi, o piemuo pradėjo savo pasakojimą šitaip:

LI PERSKYRIMAS

KUR DĖSTOMA TAI, KĄ PIEMUO PAPASAKOJO DON KICHOTO LYDOVAMS

— Trys mylios nuo šio slėnio yra sodžius, nors ir nedidelis, bet užtat vienas turtingiausių visame krašte, o jame gyveno labai gerbiamas ūkininkas, ir nors turtuoliai apskritai gerbiami, jisai buvo pelnęs pagarbą veikiau dorybėmis nekaip didžiais turtais.

Tačiau, jo paties žodžiais tariant, didžiausiąja savo laime jis laikė dukrą, tokio neregėto grožio, tokio reto proto, tokią žavią ir doringą, jog kiekvienas, kas tik ją pažinojo ir matė, stebėjosi neregėtomis malonėmis, kuriomis dangus sykiu su gamta ją apdovanojo.

Dar maža ji kerėjo savo grožiu, o paskui tolydžio vis gražėjo, kol šešiolikos sulaukusi tapo tikra gražuolė.

Garsas apie josios grožį aplėkė aplinkinius sodžius,— ką aš sakau: aplinkinius! — aplėkė jis toliausius miestus, pasiekė net karaliaus rūmų menes ir įvairaus luomo žmonių klausą, ir iš visų pusių ėmė

jie plaukti, kad pasigrožėtų jąja it kokia retenybe ar stebuklingu paveikslu.

Sergėjo ją tėvas, o ir ji pati sergėjosi, nes nėra tokių spynų, sargų nei skląsčių, kurie apsergėtų mergelę geriau už josios kuklumą.

Tėvo turtai ir dukros grožis paskatino daugelį — ir to paties sodžiaus jaunuolių, ir atvykėlių — prašyti jos rankos, bet tėvas, vienintelis, turįs teisę spręsti tokios brangenybės likimą, svyravo ir vis negalėjo pasiryžti, kuriam iš begalės jaunikių ją atiduoti.

Vienas iš daugelio, puoselėjusių šią saldžią svajonę, buvau aš, ir aš turėjau rimtą ir tvirtą pagrindą tikėtis sėkmės, nes tėvas mane pažinojo: buvau iš to paties sodžiaus, gryno kraujo, žydinčio amžiaus, turtingų tėvų ir geros galvos.

Tačiau jai pasipiršo kitas mūsų sodžiaus jaunikaitis, prilygstantis man savo dorybėmis, ir tėvas suabejojo, jo ryžtas susvyravo, nes jam pasirodė, jog dukra gali būti laiminga ir su vienu, ir su kitu.

Ir šit, matydamas, kad neras kitos išeities iš keblios padėties, jis nusprendė pasakyti viską Leandrai (nes šiuo vardu yra toji turtuolė, nusmukdžiusi mane į skurdą) ir tarė sau, jog jeigu mudu abu lygūs, tegu jo mylimoji dukra pati sprendžia ir renkasi, kas jai labiau į širdį: tai sektinas pavyzdys tėvams, ruošiantiems vaikus jungtuvėms.

Aš nesiūlau leisti jiems rinktis ką nors iš netikusių ir blogų dalykų, priešingai — tegul jie gauna visa, kas geriausia, ir iš to renkasi tai, į ką linksta širdis.

Nežinau, ką nusprendė Leandra, tiktai tėvas, kalbėdamas su manimi ir mano varžovu, pasiteisino jaunu dukros amžiumi ir tarė keletą bendrų frazių, kuriomis nei suteikė, nei atėmė viltį.

Mano varžovas vardu Anselmas, o aš — Euchenijas; dabar jūs žinote, kokie asmenys dalyvauja toje tragedijoje, kurios atomazga dar neaiški, bet iš visa ko numanu, jog turi būti šiurpi.

Tuo metu mūsų sodžiun atvyko toksai Visentė de la Roka, vieno tenykščio neturtingo valstiečio sūnus,— grįžo jis iš žygio į Italiją ir kitus kraštus.

Išsivedė jį, dar dvylikos metų berniūkštį, vienas kapitonas, kuriam su savo pulku atsitiko žygiuoti per mūsų sodžių, o grįžo jis po dvylikos metų augusiu vaikinu marga kariška apranga, apsikarstęs stiklo karoliukais ir plonytėmis plieno grandinėlėmis.

Šiandie jis vienaip išsipustęs, rytoj kitaip, bet kiekvienąsyk jo pašvitai dailūs, spalvingi, lengvučiai ir menkos vertės.

Kaimo žmonės apskritai esti sukti, o iš dyko buvimo stačiai ap-

serga suktumu, tad jie pastebėjo ir suskaičiavo visus jo drabužius ir papuošalus, ir pasirodė, kad viso labo jis turi tris įvairių spalvų apdarus drauge su keliaraiščiais ir kojinėmis, bet šitaip išradingai ir gudriai juos pramaišiui nešioja, kad jeigu nebūtų jų suskaičiavę, būtumei galėjęs prisiekti, jog turi jis ne mažiau kaip dešimt apdarų ir mažų mažiausia dvidešimt sultonų, segamų prie skrybėlės... Tik nemanykite, jog be reikalo jus varginu ir taip ilgai šneku apie drabužiūs,— mano istorijoje jie atlieka labai svarbų vaidmenį.

Atsisėda, būdavo, sodžiaus aikštėje ant akmeninio suolo išlakios tuopos pavėsyje ir seka mums savo žygdarbius, o mes klausomės išsižioję.

Nesą visame pasaulyje tokio krašto, kurio jis nebūtų aplankęs, nei kautynių, kuriose nebūtų dalyvavęs. Maurų jis iškapojęs daugiau, nei gyvena jų Maroke ir Tunise, o dvikovų turėjęs, jo žodžiais tariant, daugiau negu Gantė, Luna, Djegas Garsija de Paredesas ir tūkstančiai kitų karžygių, kuriuos jis minėjo, ir grumtynėse visada laimėdavęs pergalę, o pats niekada nebuvęs sužeistas.

Beje, rodydavo jis ir randus, nors ir neįžiūrimus, ir tvirtindavo, jog tai pėdsakai tų arkebuzų kulkų, kurios kliudžiusios jį įvairiuose susirėmimuose ir mūšiuose.

Apskritai laikėsi jis su neregėtu įžūlumu, akiplėšiškai tujino visus sau lygius ir pažįstamus, gyrėsi, kad jo ranka — tai jo motina, jo žygiai — tai jo kilmės raštai ir kad jam ir pats karalius nė motais, kai jis vilkįs kario apranga.

Savimana jo buvo juo didesnė, kad jis šiek tiek muzikavo ir mokėjo taip brunzginti gitarą, jog ji, pasak kai kurių žmonių, stačiai giedote giedodavo jo rankose.

Negana to, jis dar turėjo poeto gabumų: iš kiekvieno nieko, nutikusio mūsų sodžiuje, sudėdavo pusantramylius kupletus.

Taigi tą kareivį, kurį čia nupiešiau, tą Visentę de la Roką, tą nutrūktgalvį, tą dabitą, tą muzikantą, tą poetą, ne sykį matė ir stebėjo Leandra pro savo namų langą, žvelgiantį į aikštę.

Pakerėjo ją ryškūs pašvitai, apžavėjo kupletai, kuriuos jis pats perrašinėjo ir platino į visas puses, pasiekė jos klausą garsas apie jo žygdarbius, apie kuriuos jis pats visiems trimitavo,— žodžiu, matyt, šėtonas taip parikiavo, kad mergelė įsimylėjo jį anksčiau, negu jam pačiam pašoko noras ją merginti.

O kadangi meilės reikalai greičiausiai eina prie atomazgos, kai

pati dama deda pastangas, Leandra ir Visentė labai lengvai rado bendrą kalbą.

Ir anksčiau, nei kuris iš gausybės gerbėjų suvokė josios sumanymą, Leandra spėjo jį įgyvendinti: paliko karštai mylimo ir godojamo tėvo namus — motina buvo mirusi,— ir pabėgo iš sodžiaus drauge su kareiviu, kuris šiuo žygiu laimėjo kur kas didesnę pergalę nei daugeliu kitų, jo paties sau prisiskiriamų.

Šis įvykis sukrėtė visą mūsų sodžių ir netgi visus tuos, kuriuos pasiekė šita žinia. Aš buvau suglumęs, Anselmas priblokštas, tėvas nusiminęs, giminės įsižeidę, teisingumo tarnai užversti reikalavimais, gvardiečiai pakelti ant kojų.

Išlakstėme visus kelius, išnaršėme miškus ir visa, kas įmanoma, ir po trijų dienų radome aikštingąją Leandrą oloje,— buvo ji vienmarškinė ir nebeturėjo nei didelės sumos pinigų, nei brangenybių, iš namų josios pasiimtų.

Parvedėme ją pas nelaimingąjį tėvą, išklausinėjome, kaip nutiko jai toji neganda, ir ji atvirai prisipažino, jog Visentė de la Roka ją apgavęs: davęs žodį vesti ir išviliojęs iš tėvo namų žadėdamas nusivežti į turtingiausią ir prašmatniausią miestą, koks tik esąs šiame pasaulyje,— į Neapolį, ir ji, būdama nepatyrusi ir naivi, pasidavusi apgaulei ir juo patikėjusi, apvogusi tėvą ir pabėgusi iš namų tą pačią naktį, kada jos pasigedę, o jis nusivedęs ją į nuošalų kalnų užkampį ir uždaręs oloje, kur ją vėliau suradę.

Taipgi ji papasakojo, kad kareivis nepasikėsinęs į josios garbę, tik apiplėšęs, pametęs toje oloje ir pasprukęs, ir tatai dar labiau visus nustebino.

Sunku buvo patikėti, pone, šio jaunuolio santūrumu, bet ji taip nuoširdžiai gynėsi, jog nepaguodžiamasis tėvas bent jau tuo pasiguodė ir, numojęs ranka į pavogtus turtus, apsidžiaugė, kad dukra išsaugojo tą brangenybę, kurią vienąsyk praradus nebėra jokios vilties vėl atgauti.

Nuo tos dienos, kai pamatėme atrastą Leandrą, daugiau jos nebematėme: tikėdamasis, jog laikas kada nors nuplaus nuo dukros gėdą, kurią ji pati užsitraukė, tėvas nusiuntė ją į gretimo miestelio vienuolyną.

Leandros jaunas amžius pateisino josios nepateisinamą nusižengimą — bent jau akyse tų, kuriems nerūpėjo, ar ji bloga, ar gera, tačiau tie, kurie žinojo jos nuovoką ir blaivų protą, tvirtino, kad nusidėjusi ji ne iš nepatyrimo, o veikiau paskatinę ją paslysti lengva-

būdiškumas ir moterims įgimti polinkiai — palaidumas ir nesivaldymas.

Kai Leandra atsidūrė vienuolyne, Anselmui užgeso akys — šiaip ar taip, niekas jų nebedžiugino, o mano akis apniaukė tamsa, kurioje nebebuvo nė menkiausio pragiedrulio.

Didėjo mudviejų liūdesys, seko kantrybė, prakeiksmu keikėme mudu kareivio pašvitus ir koneveikėme Leandros tėvo neapdairumą.

Galop mudu su Anselmu susitarėme palikti sodžių ir keliauti į šį slėnį: čia jis gano skaitlingą kaimenę savo avių, o aš — didelę bandą savo ožkų, ir gyvename mudu medžių ūksmėje, duodami valią jausmams: tai drauge giedame liaupses gražiajai Leandrai, tai smerkiame ją arba dūsaujame kiekvienas skyrium ir kiekvienas skyrium guodžiamės dangui.

Sekdami mudviejų pavyzdžiu, daugelis kitų Leandros gerbėjų atkeliavo į šiuos atšiaurius kalnus ir ėmėsi to paties amato kaip ir mudu; ir tiek jų čionai prisirinko, jog šis slėnis virto tikra piemenėlių Arkadija[297], nes čia pilna piemenų ir diendaržių ir nėra tokio kampelio, kur neskambėtų gražiosios Leandros vardas.

Šis ją burnoja ir vadina aikštinga, nepastovia ir nedora, anas prikiša jai lengvapėdiškumą ir nerimtumą, vienas ją teisina ir išriša, kitas ją kaltina ir smerkia, kas šlovina josios grožį, kas peikia jos prigimtį,— žodžiu, visi ją niekina ir visi dievina, ir tas visuotinis pamišimas toks užkrečiamas, jog netgi tie, kurie niekados nė žodžio nėra jai tarę, skundžiasi, kad jinai juos atstūmusi, o kiti gailiai aimanuoja ir kamuojasi, graužiami pašėlusio pavydo, nors sukelti jo ji nieku gyvu negalėjo, nes, kaip jau sakiau, jos nuodėmė paaiškėjo anksčiau negu aistra.

Nėra tokio uolos plyšio nei upokšnio kranto, nei medžio paunksnio, kur nesėdėtų piemuo ir didžiu balsu nepasakotų vėjui savo negandų.

Visur, kur tik eina aidas, be atlydos skamba Leandros vardas. *Leandra* — gaudžia kalnai, *Leandra* — čiurlena upokšniai, ir visi mes, Leandros užburti ir apkerėti, beviltiškai viliamės ir baiminamės patys nežinodami ko.

Iš visų tų papaikėlių neprotingiausias ir sykiu protingiausias atrodo Anselmas, mano varžovas, nes, turėdamas rimtą pagrindą skųstis, skundžiasi nebent, kad nemato Leandros, ir, pritardamas sau rabeliu, kuriuo nuostabiai skambina, lieja savo skundus dainomis, bylojančiomis apie jo šviesų protą.

Aš einu lengvesniu ir, man regis, teisingesniu keliu: tai yra pliekiu

moterų vėjavaikiškumą, nepastovumą, veidmainystę, žodžių tuštumą, klastingumą ir pagaliau jų menką nuovoką, nes jos neišmano, kurlink kreipti savo mintis ir godas...

Šit kodėl, ponai, čionai eidamas, taip graudenau ir žodžiavau savo ožką: ji patelė, ir aš laikau ją per nieką, nors ji ir geriausia visoje bandoje.

Šit kokią istoriją žadėjau jums papasakoti. Ir jeigu, sekdamas ją, netausojau žodžių, tai ir vaišių pateiksiu jums gausiai.

Netoliese yra mano diendaržis, o ten turiu šviežio pieno ir be galo gardaus sūrio, taipgi įvairiausių nunokusių vaisių, malonių ir pažiūrėti, ir paragauti.

LII PERSKYRIMAS

APIE DON KICHOTO SĄSPYRĮ SU PIEMENIU, TAIPGI APIE RETĄ ATGAILOTOJŲ NUOTYKĮ, KURĮ DON KICHOTAS PERGALINGAI UŽBAIGĖ PER KRUVINĄ PRAKAITĄ

Piemens pasakojimas visiems klausytojams didžiai patiko; ypačiai sudomino kanauninką, kurį nepaprastai nustebino pati pasakojimo maniera, būdinga veikiau išprususiam sostinės žmogui negu paprastam kaimo piemeniui, ir todėl jis pritarė klebonui, sakiusiam, jog giriose išauga šviesūs žmonės.

Visi ėmė siūlyti Euchenijui savo paslaugas, tačiau didžiausią širdies dosnumą parodė Don Kichotas, nes kreipėsi į jį šiais žodžiais:

— Dievaži, brolau ožkagany, jei turėčiau galimybę imtis kokio nuotykio, nedelsiant leisčiausi kelionėn, idant tamstai nieko bloga nenutiktų: aš išvaduočiau Leandrą iš vienuolyno (kur ji, be abejo, laikoma prievarta), nepaisydamas viršininkės ir visų tų, kurie bandytų man sutrukdyti, ir atiduočiau ją tamstai į rankas, idant pasielgtumei su ja savo nuožiūra ir išmanymu, žinoma, nenusižengdamas riterystės įstatymams, draudžiantiems ginkdie skriausti mergeles...

Beje, aš pasikliauju Viešpačiu Dievu ir tikiu, jogei piktasis burtininkas savo galybe nepranoksta gerų ketinimų vedamo burtininko,

ir prižadu ateityje globoti tamstą ir remti, kaip to reikalauja mano pašaukimas, įpareigojantis mane užtarti silpnuosius ir skriaudžiamuosius.

Piemuo pažvelgė į Don Kichotą ir, pasistebėjęs į jo menką apdarą ir prastą išvaizdą, nustebo ir paklausė šalimais sėdintį barzdaskutį:

— Pone, kas čia per žmogus, kuris taip keistai atrodo ir kalba?

— O kas gi kitas, jei ne garsingasai Don Kichotas Lamančietis,— atsakė barzdaskutys,— skriaudų gaišintojas, netiesos atitaisytojas, mergelių užtarytojas, milžinų baubas ir mūšių laimėtojas?

— Pasiklausęs jūsų malonybės, nejučia prisimeni knygas apie klajojančius riterius,— tarė piemuo.— Anie juk darydavo tą patį, kuo, pasak jūsų malonybės, verčiasi šis žmogus, bet, man regis, arba jūsų malonybė teikiatės juokauti, arba šis prakilnus ponas nepilnos galvos.

— Tamsta esi paskutinis niekšas,— atsakė į tai Don Kichotas,— tamsta pats esi tuščiagalvis ir besmegenis, o mano galva tokia pilna, kokia niekados nėra buvusi toji išjoda ir padraika, kuri tamstą pagimdė.

Sulig tais žodžiais jis griebė priešais gulintį duonos kepalą ir su tokiu įsiūčiu trenkė piemeniui į veidą, jog suknežino jam nosį...

Tačiau piemuo nemėgo tokių juokų ir, kai pamatė, jog Don Kichotas ne juokais jį muša, nekreipdamas dėmesio nei į kilimą, nei į valgius, nei į valgytojus, šoko ant Don Kichoto, abiem rankomis griebė už gerklės ir tikrai būtų pasmaugęs, jeigu tuo metu nebūtų atskubėjęs Sančas Pansa, kuris nutvėrė ožkaganį už pečių ir, traiškydamas dubenis, traiškydamas taures, ištėkšdamas ir išliedamas visa, kas ten buvo, drauge su juo aukštielninkas virto ant staltiesės.

Vos pasijutęs laisvas, Don Kichotas vėl užsėdo ant piemens, o šis kruvinu veidu, Sančo apspardytas, keturpėsčias ieškojo peilio geisdamas kruvino keršto, bet tam sutrukdė kanauninkas ir klebonas...

Bet barzdaskutys padarė taip, kad piemuo užgultų Don Kichotą, ir dabar ant vargšo riterio pasipylė tokia smūgių kruša, kad jo veidas apsipylė krauju ne ką mažiau negu piemens.

Kanauninkas ir klebonas leipo juokais, gvardiečiai strykčiojo iš džiaugsmo, ir vieni, ir kiti pjudė juos, kaip pjudomi susirieję šunys. Tik Sančas Pansa beviltiškai stengėsi ištrūkti iš rankų kanauninko tarnui, kuris neleido jam padėti savo ponui.

Žodžiu, visi džiūgavo ir smaginosi, o abu peštukai dyžė vienas

kitą, ir tuo metu pasigirdo trimito garsas, toks gūdus, jog visi nejučia pasigręžė į tą pusę.

Tačiau labiausiai susijaudino Don Kichotas, jį išgirdęs, ir nors gerokai apvelėtas gulėjo — deja, ne savo valia — po piemeniu, vis dėlto tarė šitaip:

— Brolau šėtone,— nes tu, aišku, šėtonas, jei mane pranoksti savąja galia ir narsybe,— meldžiu tave: sudarykime bent jau valandos paliaubas, nes sielvartingas trimito garsas, mūsų klausą pasiekęs, regis, šaukia mane į naują nuotykį.

Piemuo, kuriam nusibodo kulti kitus ir pačiam gauti kūlės, beregint paleido Don Kichotą, ir šis tuoj pašoko ant kojų, taipgi pasigręžė į garso pusę ir staiga pastebėjo nuo kalvos plūstant pulką žmonių baltais apdarais, panašių į atgailotojus.

Dalykas tas, jog tais metais debesys nenorėjo atiduoti žemei savo drėgmės, ir todėl visuose krašto sodžiuose buvo rengiamos procesijos, pamaldos ir rekolekcijos, idant Viešpats parodytų savo begalinį gailestingumą ir siųstų lietų; ir gretimo bažnytkaimio žmonės tam tyčia ėjo pasimelsti į šventą koplytėlę kalvos šlaite.

Vos pamatęs keistus atgailotojų apdarus, Don Kichotas pamiršo, jog ne kartą juos buvo matęs, ir įsivaizdavo, kad jo laukia naujas nuotykis ir kad jam, kaip klajojančiam riteriui, nieku gyvu nedera likti nuošaly, ir galutinai įsikalė šią mintį į galvą, gedulo šydu apgaubtą statulą, nešamą procesijos priešaky, palaikęs kilminga dama, kokių nedorėlių ir kraugeriškų piktadarių pagrobta...

Ir vos tik tai dingtelėjo galvon, Don Kichotas keliais šuoliais atsidūrė prie Rosinanto, netoliese rupšnojančio žolę, nuo balno gugos nuėmė kamanas ir skydą, vienu matu pažabojo arklį, paprašė Sančą kardo, įšoko į Rosinantą, pasimovė skydą ir, kreipdamasis į visus, skardžiai sušuko:

— Dabar, garsingoji draugija, paregėsite, kaip svarbu, kad pasaulyje būtų riterių, priklausančių klajojančios riterijos ordinui. Dabar, kartoju, paregėję laisvėje aną gerąją damą, nelaisvėn vedamą, suprasite, ar verti pagarbos klajojantys riteriai.

Sulig tais žodžiais spyrė Rosinantui kulnais į pašones (mat neturėjo pentinų) ir šuoliais (mat visoje šitoje tikroje ir nepramanytoje istorijoje niekur nesakoma, kad Rosinantas būtų bėgęs ristele) leidosi į atgailotojus, nepaisydamas nei klebono, nei kanauninko, nei barzdaskučio, kurie stengėsi jį sulaikyti, bet, aišku, veltui,— nesustabdė jo nė Sančas, garsiai šaukdamas:

— Kur jūs, pone Don Kichote? Kokie velniai jus apsėdo ir siundo prieš mūsų šventąjį katalikų tikėjimą? Susipraskite, trauk jus devynios, juk tai atgailotojų procesija, o toji dama, kurią jie nešasi ant pastovo,— tai Švenčiausioji nesuteptosios Mergelės Marijos statula. Pagalvokit, pone, ką darot, nes šįsyk tikrai galiu pasakyti, jog pats to nežinot.

Sančas veltui nėrėsi iš kailio,— jo ponas buvo taip tvirtai pasiryžęs kuo greičiau prijoti prie baltamarškių ir išvaduoti gedulo šydu apsigaubusią damą, jog negirdėjo nė žodžio, o jeigu ir būtų išgirdęs, vis viena nebūtų pasukęs atgal, nors patsai karalius būtų jį šaukęs. Pagaliau jis prijojo prie procesijos ir sustabdė Rosinantą, kuris jau vylėsi truputį atsipūsiąs, ir užkimusiu nuo susijaudinimo balsu tarė:

— Jūs, kurie dangstotės veidus, ko gero, tikėdamiesi paslėpti negryną sąžinę, palaukite ir su atidžia išklausykite tai, ką geidauju jums pasakyti.

Pirmieji sustojo statulos nešėjai, ir vienas iš keturių klierikų, giedančių litanijas, matydamas keistą Don Kichoto povyzą, Rosinanto liesumą ir kitus įžiūrėtus ir pastebėtus juokingus Don Kichoto bruožus, šitaip jam atsakė:

— Mielasis pone ir broli! Jei geidaujate ką nors pasakyti, sakykite greičiau, nes štai šitie broliai plakasi ligi kraujų, ir mums nevalia ir nėra ko stabčioti ir klausyti visokių kalbų, nebent jeigu sakytute labai glaustai, keliais žodžiais.

— Aš jums ir vienu žodžiu pasakysiu,— tarė Don Kichotas.— Tai va, tuojau pat paleiskite šią žaviąją damą, kurios ašaros ir liūdna išvaizda aiškiai rodo, kad gabenatės ją prievarta ir kad esate ją žiauriai nuskaudę, o aš, atėjęs į šį pasaulį tokių skriaudų gaišinti, neleisiu jums žengti toliau nė žingsnio, nes nusižengčiau savo priedermei nesugrąžindamas josios šviesybei geidžiamos ir pelnytos laisvės.

Išgirdę šitokią kalbą, visi priėjo išvadą, jog tai, matyt, koks pamišėlis, ir prapliupo gardžiai juoktis, o šis juokas buvo lyg alyva, kliustelėta į ugnį,— Don Kichotas užsiplieskė, išsitraukė kardą ir, netardamas nė žodžio, puolė prie altorėlio.

Vienas nešėjas, užleidęs savo vietą draugui, žengė pasitikti Don Kichoto lyg su šake, lyg su žalga, kuria paspiriami neštuvai, kai vienas kuris nešėjas nori pailsėti; ir per tą žalgą atsivėdėjęs smogė kardu Don Kichotas, perkirto ją pusiau, bet nešėjas taip smagiai šėrė strampu Don Kichotui per tą ranką, kuria jis laikė kardą ir kurios

negalėjo apginti skydu nuo prasčiokiško ginklo, jog vargšas Don Kichotas gana negražiai plojosi žemėn.

Sančas Pansa dusdamas vijosi savo poną ir, pamatęs jį pasliką, suriko jo kūlikui, kad daugiau šiukštu nebemuštų, nes tai esąs nelaimingas apkerėtas riteris, kaip gyvas niekam nepadaręs nieko bloga.

Tačiau sodietis atlyžo ne Sančo paklausęs, o pamatęs, jog Don Kichotas guli kaip maišas; ir todėl, taręs sau, kad šis nebegyvas, paskubomis pasikaišė savo trinyčius ir nuskleidė per laukus it danielius.

Tuo metu atskubėjo ir visi kiti Don Kichoto lydovai, o procesijos atgailotojai, matydami juos atbėgant, taipgi arbaletais ginkluotus gvardiečius, sumetė, kad gali būti riesta, susispietė aplink statulą, užsimaukšlino gobtuvus ir tvirčiau sugniaužė rykštes, o klierikai — žvakides, ir visi ėmė laukti priešo tvirtai pasiryžę gintis, o jeigu tik bus įmanoma, ir pulti.

Tačiau likimas parikiavo geriau, nei buvo tikėtasi, nes, manydamas, jog ponas nebegyvas, Sančas suklupo prie jo kūno ir pratrūko taip sielvartingai ir juokingai raudoti, kaip niekas pasaulyje dar nebuvo raudojęs.

Mūsų kleboną pažino kitas klebonas, ėjęs su procesija, ir ši aplinkybė grąžino ramybę abiem vienodai įbaugintoms kariaunoms.

Mūsų klebonas keliais žodžiais papasakojo kitam, kas toksai Don Kichotas, ir šis, viso tunto atgailotojų lydimas, nuėjo pažiūrėti, ar vargšas riteris tikrai nebegyvas, ir visi išgirdo, kaip Sančas rypauja ašarų sklidinomis akimis:

— O riterijos žiede, nuo vėzdo smūgio nuvytęs pačiame žydėjime!

O savosios giminės garbe ir pasididžiavime, šlovingais žygiais pagarsėjęs visoje Lamančoje ir net visame pasaulyje, kuris, tavęs netekęs, knibždėte knibždės piktadarių, nes nebus kas baudžia juos už piktus darbus!

O dosniausiasai už visus Aleksandrus, viso labo už aštuonis mėnesius tarnybos[298] padovanojęs man gražiausią iš salų, jūros supamų ir skalaujamų!

O tu, nuolankus prieš pasipūtėlius ir išdidus prieš nuolankiuosius, pavojų nepaisantis, užgaules pakenčiantis, nežinia ką mylintis, gerųjų pasekėjas, blogųjų rykšte, niekšų priešе,— žodžiu, klajojantis riteri, nes tuo viskas pasakyta!

Sančo rypavimai ir aimanos prikėlė Don Kichotą iš numirusių, ir pirmieji jo žodžiai buvo tokie:

— Tasai, kuris gyvena taip toli nuo jūsų, saldžiausioji Dulsinėja, ir didesnes kančias gali ištverti.

Padėki man, bičiuli Sančai, įsėsti į apkerėtąjį vežimą, o aš negebėsiu išsilaikyti balne ant Rosinanto, nes man sutrupintas petys.

— Mielai pagelbėsiu, viešpatie,— atsiliepė Sančas,— ir važiuokime atgal į savąjį bažnytkaimį sykiu su šiais ponais, kurie linki jums gera, o ten sugalvosime, kaip leistis į naują žygį, idant pelnytume daugiau naudos ir šlovės.

— Gerai sakai, Sančai,— pritarė Don Kichotas,— protingiausia bus palūkėti, kol kitaip išsidėstys žvaigždynai, nes nūnai jų išsidėstymas mums nepalankus.

Kanauninkas, klebonas ir barzdaskutys pritarė, kad nieko geresnio jis ir negalėjęs sugalvoti, ir, didžiai smagindamiesi Sančo paikumu, įkėlė Don Kichotą į vežimą, kuriuo jis ligi šiolei važiavo.

Procesija vėl išsirikiavo ir patraukė toliau; piemuo atsisveikino su visais; gvardiečiai atsisakė lydėti Don Kichotą, ir klebonas užmokėjo jiems, kiek buvo sulygta; kanauninkas paprašė kleboną duoti žinią apie Don Kichoto likimą: ar ateisiąs jis į protą, ar nesiliausiąs kvailiojęs,— ir atsisveikinęs nujojo toliau savo keliu.

Žodžiu, visi išsiskirstė ir išsivažinėjo kas sau, liko tik klebonas, barzdaskutys, Don Kichotas, Pansa ir gerasis Rosinantas, kaip ir šeimininkas kantriai kenčiąs viską, nors ir kas jam nutiktų.

Vežėjas pasijungė jaučius, užkėlė Don Kichotą ant gabanos šieno ir su įprastu vangumu nuvažiavo klebono nurodyta kryptimi, ir po savaitės jie pasiekė Don Kichoto bažnytkaimį ir įvažiavo į jį vidury dienos, o tai atsitiko sekmadienį, ir aikštė buvo pilna žmonių, kai per ją pradardėjo Don Kichoto vežimas.

Visi subėgo pažiūrėti, kas čia važiuoja, ir kai tik pažino saviškį, baisiai nustebo, o vienas berniūkštis nuskuodė pranešti šeimininkei ir dukterėčiai, kad jų ponas ir dėdė, sulysęs ir perblyškęs, pargrįžta jaučiais, paguldytas vežime ant vėslo šieno.

Graudu buvo žiūrėti į tas gerąsias moterėles, kurios klykė, mušėsi į krūtinę ir prakeiksmu keikė prakeiktuosius riterių romanus, ir visa tai pasikartojo, kai tarpdury pasirodė Don Kichotas.

Išgirdusi, kad grįžo Don Kichotas, atskubėjo Sančo Pansos žmona, jau senokai sužinojusi, jog vyras parsisamdęs jam ginklanešiu, ir, vos tik pamačiusi Sančą, pirmučiausia paklausė, ar sveikas asilas.

Sančas atsakė, jog asilas sveikesnis už šeimininką.

— Garbė Dievui, kad jis apipylė mane tokiomis malonėmis! — sušuko ji.— O dabar sakyki, širduk, ką gera pelnei iš tos savo ginklanešystės? Gal sijoną man parvežei? Gal bačiukus vaikučiams?

— Nei sijono, nei bačiukų neparvežiau, žmonel,— atsakė Sančas,— bet užtat parvežiau šį tą svarbesnio ir vertingesnio[299].

— Smagu girdėti,— tarė žmona.— Ką gi, rodyk, širduk, ką ten turi vertinga ir svarbaus, baisiai noriu pamatyti ir širdelę sau pradžiuginti, o juk taip išsiilgau ir prisikentėjau, kolei tu, rodės, amžių amžius klajojai toli nuo namų.

— Kai pareisim, tai ir parodysiu,— atsakė Pansa,— o dabar ir tuo džiaukis: jei Dievas duos dar sykį iškeliauti nuotykių ieškoti, pamatysi, kaipmat pasidarysiu grafas ar salos valdovas, ir ne šiaip kokios saliūkštės, kokių pilni patvoriai, o pačios geriausios pasaulyje.

— Dieve duok, vyreli, labai jau tat pravers mums ūkyje. Tik sakyki man, kas per daiktas toji sala, mano protas nesuima.

— Gardus medus, bet ne asilui dėtas,— atrėmė Sančas.— Ateis laikas, žmonel, ir pati pamatysi, net išsižiosi nustebusi, kai visi vasalai ims šaukti tave *jūsų šviesybe*.

— Ką čia paistai, Sančai? Kokios dar šviesybės, salos ir vasalos? — sušuko Chuana Pansa[300] (mat tokia buvo Sančo žmonos pavardė: nors jinai ir neatsiėjo jam giminė, bet Lamančoje žmonos paprastai prisiima vyro pavardę).

— Nespirgėk, Chuana, daug žinosi — greit pasensi, gana jau ir to, kad pasakiau tau tiesą, o tu kol kas prisikąsk liežuvį. Beje, galiu tau pasakyti, kad nėra nieko malonesnio kaip būti kokio klajojančio riterio, nuotykių ieškotojo, garbingu ginklanešiu.

Kas be ko, dažniausiai pasitaiko ne tokie nuotykiai, kokių žmogus norėtum: iš šimto atvejų devyniasdešimt devyni išlenda per pakaušį.

Aš tai patyriau savo kailiu, nesgi esu ir apklote sūpautas, ir kultas bei velėtas. Bet, šiaip ar taip, smagu, laimės beieškant, keliauti per kalnus, klajoti giriomis, karstytis uolomis, lankauti pilyse, nakvoti pirmoje pasitaikiusioje užeigoje ir svarbiausia — nė velnio nemokėti už nakvynę.

Šitaip kalbėjosi Sančas Pansa su žmona Chuana Pansa, o tuo tarpu šeimininkė ir dukterėčia pasitiko Don Kichotą, nurengė ir paguldė į jo protėvių lovą.

Don Kichotas žiūrėjo į jas padėrusiu žvilgsniu ir niekaip negalėjo susivokti, kur esąs.

Klebonas papasakojo dukterėčiai, kiek vargo jiems kainavo pristatyti jį namo, ir paliepė uoliai slaugyti dėdę ir žiūrėti su šeimininke, kad jis vėl neišspruktų.

Tuomet jiedvi iš naujo pratrūko baisingai klykti ir vėlei prakeiksmu keikti riterių romanus, melsdamos dangų, idant kiaurai žemes prasmegtų visų tų prasimanymų ir nesąmonių rašinėtojai.

Žodžiu, jos liko sumišusios ir įsibaiminusios, nes nuogąstavo, kad gali vėl prarasti savo šeimininką ir dėdę, kai tik jis atgausiąs sveikatą; ir kaip jos galvojo, taip ir atsitiko.

Tačiau šios istorijos autorius veltui dėjo pastangas ir su atidžia tyrinėjo, kokius gi žygdarbius bus atlikęs Don Kichotas trečiąsyk išjojęs į žygį,— šiuo klausimu jis nerado jokių žinių, bent jau rašytiniuose paminkluose.

Vien tik padavimai, einą Lamančoje iš lūpų į lūpas, skelbia, jog, trečiąsyk išjojęs žygin, Don Kichotas atsidūręs Saragosoje ir dalyvavęs garsiajame turnyre, kuris tame mieste buvęs surengtas, ir jam nutikę įvairūs dalykai, verti jo narsybės ir šviesaus proto.

Apie jo mirtį ir amžiną atilsį taipgi nieko nebuvo žinoma, ir autorius nieko nebūtų sužinojęs ir patyręs, jei laimė nebūtų jo suvedusi su vienu šimtamečiu gydytoju, sauganciu švininę skrynelę, kurią, jo žodžiais tariant, jis aptikęs atstatomos senovinės koplytėlės griuvėsiuose... Štai toje skrynelėje gulėjo pergamentai, gotiškomis raidėmis prirašyti ispaniškų eilių, kuriuose buvo žinių apie daugelį Don Kichoto žygdarbių, apie Dulsinėjos Tobosietės grožį, apie Rosinanto išvaizdą, apie Sančo Pansos ištikimybę, apie paties Don Kichoto kapą, taipgi kelios epitafijos ir liaupsės apie jo gyvenimą ir būdą...

...Ir tas, kurias pavyko įskaityti ir išsiaiškinti, štai čia prideda šios naujos ir niekad negirdėtos istorijos autorius, o jis tikrai vertas pasitikėjimo...

Beje, už kruviną prakaitą, kurį teko išlieti rausiantis ir naršant po Lamančos archyvus, idant išeitų viešumon ši istorija, autorius prašo skaitytojus anaiptol ne dėkingumo,— jis prašo tikėti ja lygiai taip, kaip blaivaus proto žmonės tiki riterių romanais, turinčiais tokį pasisekimą pasaulyje: tatai atlyginsią jį ir patenkinsią, ir paskatinsią ieškoti ir rasti kitų istorijų, tegul ir ne tokių tikrų ir nepramanytų, tai bent jau ne mažiau patrauklių ir įdomių.

Šit kokie pirmieji žodžiai buvo surašyti pergamente, rastame švininėje skrynelėje:

SKIEDALŪNIJOS, LAMANČOS BAŽNYTKAIMIO, AKADEMIKAI APIE NARSINGOJO DON KICHOTO LAMANČIEČIO GYVENIMĄ IR MIRTĮ
HOC SCRIPSERUNT*

VAMBRINIJAS, SKIEDALŪNIJOS AKADEMIKAS, DON KICHOTO ANTKAPIUI

EPITAFIJA

Nevisprotis, kuris daugiau laimėjo
Šlovės Lamančai nei Jasonas Kretai[301]*;*
Galva, kurioj tiek išminties sudėta,
Lyg vėtrungė, klusni kaprizams vėjo;

Ranka, kuri galybe pagarsėjo
Pasauly nuo Katajaus lig Gaetos[302]*;*
Švelnus ir taipgi brutalus poetas,
Kurio eilių mirtis nenugalėjo;

Tasai, kuris net Amadžius pranoko,
Per nieką patį Galaorą laikė,
Karštai mylėjo ir karštai kovojo;

Kuris Beljanį garsųjį prašoko,
Kalnais ir kloniais Rosinantą vaikė,—
Čia ilsisi po akmeniu šaltuoju.

*Tatai parašė (*lot.*).

TRANILIJAS, SKIEDALŪNIJOS AKADEMIKAS, IN LAUDEM DULCINEAE DEL TOBOSO*

SONETAS

Pažinsi, atidžiau į kresno stoto
Apveidžią standžiakrūtę pažiūrėjęs,
Toboso karalienę Dulsinėją,
Kurią mylėjo didis Don Kichotas.

Dėl jos išvaikščiojo šlaitus uolotus
Kalnų Juodųjų pėsčias, išbadėjęs,
Aranchueso žydinčias alėjas[303]*,*
Montjelio lygumos beribius plotus.

Žiaurus likime! Rosinantas kaltas.
Lamančos rožė, riteris klajūnas —
Abu nuvyto žydinčioj jaunystėj:

Prarijo grožį josios kapas šaltas,
O jį, nors marmure iškalto kūno,
Pražudė meilė, vyliai, išdavystės.

KAPRIZONAS, IŠMINTINGIAUSIAS SKIEDALŪNIJOS AKADEMIKAS, ROSINANTO, DON KICHOTO LAMANČIEČIO ŽIRGO, GARBEI

SONETAS

Tenai, kur sostas deimantais nusėtas
Raudonas nuo kraujuotų Marso kojų,
Padangėn kelia vėliavą herojus
Lamančos su jėga dar neregėta.

* Dulsinėjos Tobosietės garbei (*lot.*).

Kabina šarvus, kalaviją kietą,
Kuriuo kariavo, grūmėsi, kapojo.
Naujų bus žygių! Bus karta naujoji,
Kuriai pėdom jo sekt naujaip žadėta.

Jei Galija nūn Amadžiu didžiuojas,
O Graikija žygius sūnų jo mini —
Kalaviju jie pelnė vardą didį,—

Tai šiandien Don Kichotą vainikuoja
Belonė[304]*, ir Lamančai, jo tėvynei,*
Ir Galija, ir Graikija pavydi.

Šlovė nevysta jo, per amžius žydi,
Juolab kad Rosinantas žodžio vertas —
Nelenks jo Brijadoras nei Bajardas[305]*.*

ŠIPATA, SKIEDALŪNIJOS AKADEMIKAS, SANČUI PANSAI

SONETAS

Šit Sančas Pansa, vyras menko stoto,
Bet didžiadvasis. Kurgi tai matyta?
Ginklanešio nėra čia tokio kito
Ir nuoširdaus, ir doro, žodį duodu.

Grafu jis vos netapo. Pasirodo,
Juo taptų veikiai, jei nepamaišytų
Pasaulis pavydus, kuris surytų
Net asilą su kaulais ir su oda.

Ramus ginklanešys ramiai risnojo
Ant asilo (deja, sakau teisybę!),
O Rosinantas prieky dulkes kėlė...

Ak tuščios viltys! Amžinai meluojat:
Čia žadate mums atilsį, ramybę,
Čia kaip migla, kaip dūmai dingstat vėlei!

KIPŠANAGIS, SKIEDALŪNIJOS AKADEMIKAS, DON KICHOTO ANTKAPIUI

E P I T A F I J A

Ilsis čia Dieviepi vytis,
Šonais smūgių daug laimėjęs,
Rosinantu jodinėjęs,
Daugelkart iš kelio klydęs.

Sančas Pansa poną lydi
Ir keliuosna amžinybės,—
Pavyzdys ištikimybės,
Bet protu ne toks jau didis.

DINDONAS, SKIEDALŪNIJOS AKADEMIKAS, DULSINĖJOS TOBOSIETĖS ANTKAPIUI

E P I T A F I J A

Ilsis šičia Dulsinėja,
Augumo dailaus gražuolė;
Giltinės naguosna puolė —
Dulkėm virto, sudūlėjo.

Paderme gryna garsėjo
Ši dama didingo stoto,
Buvo meilė Don Kichoto
Ir bažnytkaimio garbė ji.

Štai šias eiles ir pavyko išskaityti; visos kitos, trandžių sukapotos, buvo įteiktos vienam akademikui, idant jis atkurtų analoginį tekstą. Kiek žinoma, jam tai kainavo nemaža nemigo naktų ir kruopštaus darbo, bet dabar, tikėdamasis sulaukti trečiojo Don Kichoto žygio, jis ketina pagarsinti jas pasauliui.

Forse altri canterà con miglior plettro.[306]

PIRMOS DALIES PABAIGA

PAAIŠKINIMAI

1 *Becharo kunigaikštis* — vienas turtingiausių to meto ispanų didikų, pasipūtęs, bukaprotis ir neišprusęs aristokratas; jis ilgai nesutiko, kad M. de Servantesas rašytų jam „Don Kichoto" paskyrimą.

2 Kai kurių M. de Servanteso gyvenimo ir kūrybos tyrinėtojų manymu, „kalėjimas" čia turi perkeltinę prasmę, tačiau, ispanų akademiko F. R. Marino nuomone, M. de Servantesas iš tikrųjų rašęs romaną Sevilijos kalėjime, kur buvęs kalinamas 1597 ir 1602 m.

3 Leisdamas „Don Kichoto" pirmą tomą, M. de Servantesas buvo penkiasdešimt septynerių metų ir nuo 1585 m., kai išėjo romanas „Galatėja", nebuvo išsispausdinęs didesnio kūrinio.

4 Daugelis to meto ispanų autorių, trokšdami pasigarsinti tariamu išprusimu, savo poezijos ir prozos knygose naudodavo klasikinių tekstų aiškinimo ir komentavimo metodą.

5 *Tomas Akvinietis* (Thomas Aquinus, 1225—1274) — italų teologas ir filosofas, Katalikų bažnyčios autoritetas.

6 *Dzoilas* (IV—III a. pr. m. e.) — graikų rašytojas, už kandžią kritiką vadinamas „iškalbos šunim". *Dzeuksidas* (V—IV a. pr. m. e.) — graikų dailininkas.

7 *...Indijos presbiterį Joną ar Trapezundo imperatorių...— Indijos presbiteris Jonas* — viduramžių padavimų personažas, viešpatavęs tariamoje Rytų krikščionybės karalystėje XII a. *Trapezundas* — miestas pietinėje Juodosios jūros pakrantėje. 1204 m., kryžiuočiams užgrobus Konstantinopolį, Aleksis Kominas ten įkūrė Trapezundo imperiją, gyvavusią iki 1461 m.

8 „Nė už visą pasaulio auksą nevalia parduoti laisvės" (lot.). Iš anoniminio pasakėčių rinkinio, klaidingai priskiriamo Ezopui.

9 „Blyški mirtis beldžias tiek į varguolių lūšnas, tiek į karalių rūmus" (lot.). Citata iš Horacijaus „Giesmių".

10 „O aš jums sakau: mylėkite savo priešus" (lot.). Citata iš Šventojo Rašto, Mato V, 44.

11 „Iš širdies išeina pikti sumanymai" (lot.). Citata iš Šventojo Rašto, Mato XV, 19.

12 „Kol būsi laimingas, daug turėsi draugų, o ateis liūdnos dienos — ir liksi vienišas" (lot.). Ne Katono, o Ovidijaus dvieilis iš elegijų knygos „Ilgesio giesmės".

13 *Gramatikas* — filologas, literatūros kritikas, paprastai lotyniškų ir graikiškų tekstų komentatorius.

14 *Karalių knyga* — Senojo Testamento dalis.

15 *Jūra-vandenynas* — anuo metu taip buvo vadinamas Atlanto vandenynas.

16 *Kakas* — mitologinis milžinas, iš Heraklio pavogęs karves ir už tai jo nukautas grumtynėse; apsukraus vagies sinonimas.

17 *Mondonjedo vyskupas* — Antonijas de Gevara (Antonio de Guevara, 1480—1545), ispanų moralistas, „Marko Aurelijaus" autorius, „Laiškuose bičiuliams" aprašęs minėtas senovės kurtizanes.

18 *Leonas Žydas* — Juda Abrabanelis (1460—1520), Ispanijos žydas, ištremtas iš tėvynės ir gyvenęs Venecijoje; jo traktatas „Pokalbiai apie meilę", parašytas italų kalba, buvo plačiai pagarsėjęs Europoje ir keliskart išverstas į ispanų kalbą (tad, norint jį perskaityti, vargu ar reikėjo mokėti „toskaniškai suregzti vieną kitą žodį").

19 *Kristobalis de Fonseka* (Cristobal de Fonseca, 1550—1621) — ispanų vienuolis, traktato „Apie Dievo meilę" autorius.

20 Išpuolis prieš M. de Servanteso amžininką dramaturgą Lopę de Vegą (Lope de Vega Carpio, 1562—1635), prie savo poemos „Isidoras" pridėjusį ten panaudotų 227 autorių sąrašą.

21 *Bazilijus Didysis* (329—379) — teologas, pamokslininkas, Cezarėjos miesto (Kapadokija) vyskupas, Rytų bažnyčios vienuolynų nuostatų autorius.

22 *Montjelio apygarda* — Lamančos sritis.

23 *Urganda Permainingoji* — burtininkė, Galijos Amadžio, to paties pavadinimo romano pagrindinio veikėjo, globėja, vadinama Permainingąja todėl, jog kiekvieną sykį rodydavosi nauju pavidalu. Šia forma rašytas eilėraštis sukurtas sekant M. de Servanteso amžininku, Sevilijos poetu Alonsu Alvaresu; verčiant jį į lietuvių kalbą, aiškumo dėlei skliaustuose nurodoma galūnė.

24 *Alvaras de Luna* (Alvaro de Luna, 1388—1453) — Kastilijos karaliaus Jono II ministras ir favoritas, rūmų poetas, paprastų žmonių nekenčiamas dėl nepakeliamų mokesčių, o didikų — dėl išpuikimo, vėliau pateko nemalonėn, buvo įkalintas ir nubaustas mirtimi.

25 *Pranciškus... skundžiasi Fortūna.* — Prancūzijos karalius Pranciškus I (1515—1547), pralaimėjęs Pavijos mūšį, buvo paimtas į nelaisvę ir nugabentas į Madridą.

26 *Chuanas, pravarde Lotynas* (Juan Latino, apie 1515—1573) — žymus XVI a. humanistas, negras, kilęs nuo Granados.

27 *...atstumtas ant Uolos Plikosios...* — Romane „Galijos Amadis" pasakojama, kaip Amadis, nukariavęs vieną salą ir grąžinęs ją tikrajai savininkei Briolanai, užsitraukė savo širdies damos Orianos rūstybę ir, puolęs į neviltį, ryžosi atsižadėti riterių nuotykių ir atgailoti ant Plikosios Uolos.

28 *Skries ketvirtam danguj...* — pasak graikų astronomo ir geografo Klaudijo Ptolemėjo (apie 90—168), Žemė esanti visatos centras, o aplink ją sukasi dangaus kūnai ir saulė; ketvirtas dangus — tai ugnies sfera.

29 *„Graikijos donas Beljanis"* — ispanų rašytojo Cheronimo Fernandeso (Jeronimo Fernandez, XVI a.) to paties pavadinimo riterių romanas (1547).

30 *Mirafloresas* — pilis netoli Londono, kur gyveno Galijos Amadžio širdies dama Oriana.

31 *...Ovidijus ispanų tau žandą kumščiu pagerbė...* — *Ovidijus ispanų* — taip šičia save vadina M. de Servantesas. *Žandą kumščiu pagerbė...* — to meto ispanų pokštas, kada ranką bučiuojančiam netikėtai smogiama atgalia ranka.

32 *Viljadjegas* — ispanų tautosakos personažas („Viljadjegas, padus pasipustantis").

33 *„Selestina"* — Fernandui de Rochasui (Fernando de Rojas, 1466—1541) priskiriama tragikomedija (1499), pasakojanti sąvadautojos Selestinos nuotykius.

[34] *Babjeka* — garsiausio ispanų Rekonkistos didvyrio Sido žirgas.

[35] *Lasariljas* — vieno žymiausių ispanų šelmių romano „Lasariljas Tormesietis" (1554, liet. k. 1983) pagrindinis veikėjas.

[36] *Andželika* — Ludoviko Ariosto (Ludovico Ariosto, 1474—1533) poemos „Pašėlęs Rolandas" herojė.

[37] *Febo riteris* — Pedro Ernandeso Viljaumbraleso (XVI a.), taip pat Djego Ortunjeso de Kalaoros romanų „Saulės riteris" pagrindinis veikėjas.

[38] *Klaridiana* — romano „Febo riteris" veikėja, Trapezundo imperatoriaus duktė ir amazonių karalienė.

[39] *Solisdanas* — Lasindo, „Galijos Amadžio" romano veikėjo de Bonamaro ginklanešio, anagrama.

[40] *Bažnytkaimy Lamančos...* — pirmieji romano žodžiai sudaro romanso (epinio pobūdžio ispanų liaudies dainos) septynių pėdų eilutę, tarytum komišką knygos „uždainį".

[41] *... lyg Kichada, lyg Kesada... bet mes turime... pagrindą tarti, kad jo pavardė... buvusi Kichana.— Kichada* — žandikaulis; *Kesada* — varškės pyragas; *Kichana* (arba Kechana) — aimana. Šias pavardes, kaip ir daugelį kitų, M. de Servantesas paėmė iš tikrovės, pvz., Alonsas Kichada buvo bajoras iš Eskivijo, kur gyveno M. de Servantesas, o Puerto de Santa Marijoje autorius buvo pažįstamas su Martynu Kichana.

[42] *Felisianas de Silva* (Feliciano de Silva, 1500—1551) — vienas garsiausių to meto riterių romanų autorius.

[43] Abi citatos paimtos iš F. de Silvos romano „Donas Rožė Nikėjietis".

[44] *... ir pats būti sužeistas...* — Pirmosiose dviejose minėto romano knygose donas Beljanis buvo sužeistas šimtas vieną kartą.

[45] *Siguensa* — Gvadalacharos provincijos miestelis, kuriame buvo menkai vertinamas universitetas; Ispanijoje tik du universitetai turėjo šlovę — Salamankos ir Alkalos.

[46] *Anglijos Palmerinas ar Galijos Amadis... — Anglijos Palmerinas* — įvairiems autoriams priskiriamo riterių romano „Galingasis riteris Anglijos Palmerinas" (1548) herojus. *Galijos Amadis* (tikriau, Velso Amadis) — nežinomo autoriaus romano „Šaunusis ir narsingasis riteris Amadis, Galijos Periono ir karalienės Elisenos sūnus" (1508) herojus.

[47] *Sidas Ruisas Dijasas... neprilygstąs Liepsningojo Kalavijo riteriui... — Sidas Ruisas Dijasas* — ispanų liaudies didvyris Rodrigas Dijasas de Vivaras (Rodrigo Diaz de Vivar, 1030—1099), kurio žygiai apdainuoti „Manojo Sido giesmėje" ir daugelyje romansų. *Liepsningojo Kalavijo riteris* — Graikijos Amadis, Amadžio ciklo to paties pavadinimo riterių romano personažas.

[48] *Bernardas del Karpijas... nužudė... Rolandą...— Bernardas del Karpijas* — legendinis ispanų didvyris, romansuose apdainuojamas kaip Rolando nugalėtojas. *Rolandas* — prancūzų epo „Rolando giesmė" herojus, L. Ariosto, M. Bojardo (Mateo Maria Boiardo, 1441—1494) ir daugelio viduramžių legendų personažas.

[49] *Morgantas* — italų poeto Luidžio Pulčio (Luigi Pulci, 1432—1484) komiškos poemos „Milžinas Morgantas", riterių romanų parodijos, pagrindinis veikėjas.

[50] *...žavėdavos Rinaldu Montalbaniečiu... skaitydamas, kaip šis... pagrobia Mahometo stabą... — Rinaldas Montalbanietis* — vienas iš dvylikos Prancūzijos perų, Torkvato Taso (Torquato Tasso, 1544—1595) poemos „Išvaduotoji Jeruzalė", M. Bojardo poemos „Įsimylėjęs Rolandas" ir L. Ariosto poemos „Pašėlęs Rolandas" personažas. *Mahometo stabas* — viduramžiais musulmonai per neišmanymą buvo

laikomi stabmeldžiais; iš tikrųjų musulmonų tikėjimas draudžia vaizduoti žmogaus veidą ar figūrą.

51 *Ganelonas* — „Rolando giesmės“ personažas, išdavikas, Rolando patėvis ir priešas.

52 *Gonelos arklys, kuris tantum pellis et ossa fuit...* — *Gonela* — Feraros kunigaikščio (XV a.) juokdarys, daugelio smagių pasakojimų veikėjas, turėjęs nepaprasto liesumo arklį. „Tantum pellis et ossa fuit“ — buvo vien oda ir kaulai (lot.). Citata iš Plauto komedijos „Puodas“, III veiksmas, VI scena.

53 *Bucefalas* — pasak padavimų, mėgstamiausias Aleksandro Makedoniečio žirgas.

54 *Rosinantas* — sudurtinis žodis: *rocin* — kuinas, *antes* — anksčiau, priešaky; tai yra — tas, kuris anksčiau buvo kuinas, arba — kuinas, lenkiąs visus kitus.

55 *Kichotas* — iš isp. *quijote* — antšlaunis, šarvų dalis.

56 *Dulsinėja* — iš isp. *dulce* — saldi, švelni. *Tobosas* — Lamančos miestelis į pietryčius nuo Toledo.

57 *Lapisės tarpeklis* — tarpeklis La Kalderinos kalnuose tarp Tacho ir Gvadianos upių, kuriuo eina Sevilijos—Madrido—Saragasos vieškelis, daugelio mūsų herojaus nuotykių vieta.

58 Čia Don Kichotas cituoja ispanų liaudies romansą, kurį toliau pratęsia užeigos šeimininkas.

59 *Pilas* — Sevilijos provincijos miestelis netoli Sanlukaro, jūrų uosto, garsėjusio vagių ir galvažudžių lindynėmis.

60 *Lanselotas* — vienas iš Apvaliojo Stalo riterių, įsimylėjęs Gvineverę, karaliaus Artūro žmoną, ir jos garbei įvykdęs daugybę žygdarbių. Don Kichotas deklamuoja senovinį romansą apie Lanselotą.

61 Užeigos šeimininkas vardija įvairių Ispanijos miestų blogos šlovės kvartalus ir lindynes.

62 *Donas, donja* — ispanų kilmės titulai, kuriuos gauti būdavo labai sudėtinga; patsai Don Kichotas, būdamas smulkus bajoras, neturėjo teisės prisidurti šio titulo prie savo vardo.

63 M. de Servanteso laikais paprasti valstiečiai dažnai vaikščiodavo apsiginklavę kardu arba ietimi.

64 Pagal to meto papročius buvo nepadoru viešai ką nors kaltinti meluojant.

65 *Alkarija, Estramadūra* — mažiausiai gyvenamos Ispanijos provincijos; bekraštėse jų lygumose ganosi nesuskaitomos avių bandos.

66 *Gvadarama* — kalnų grandinė, skirianti Naująją Kastiliją nuo Senosios; jos kaimai garsėjo Ispanijoje savo varpstėmis.

67 Ispaniškasis vieno iš Karolingų ciklo padavimų variantas: Karlotas, frankų karaliaus Karolio Didžiojo (800—814) sūnus, įviliojo Boldviną į pasalą geisdamas jį nužudyti ir vesti jo našlę. Sužeistąjį randa jo dėdė, Mantujos markizas, ir pareikalauja iš karaliaus teisingumo. Karolis įsako nubausti sūnų mirtimi.

68 *Abindaraesas* — kilmingas Granados Abensarachų giminės mauras, Chorchės de Montemajoro (Jorge de Montemayor, 1520—1561) pastoralinio romano „Įsimylėjusi Diana“ veikėjas: vykdamas susitikti su mylimąja Charifa, Kartamos pilies valdovo dukra, jis pakliūva į nelaisvę Rodrigui de Narvaesui, Antekeros valdovui, kuris, karštos įsimylėjėlių meilės sujaudintas, padeda jiems susituokti.

69 *Galiu būti... Dvylika Prancūzijos perų ir netgi visais Devyniais Šlovės karžygiais...* *Dvylika perų* — dvylika narsingiausių Karolio Didžiojo riterių, apdainuotų senuosiuose prancūzų epuose, ispanų poemose ir romanuose. *Devyni Šlovės karžygiai* — trys judėjai: Jozuė, Dovydas, Judas Makabiejus; trys pagonys: Hektoras, Aleksandras

Makedonietis, Gajus Julijus Cezaris; trys krikščionys: karalius Artūras, Karolis Didysis, Žemutinės Lotaringijos kunigaikštis Gotfrydas Bujonietis (Godefroi IV de Boulogne, dit Godefroi de Bouillon, 1061—1100), vadovavęs I kryžiaus žygiui (1096—1099).

70 *Peras Peresas* — tuo vardu buvo Eskivijo klebonas, to bažnytkaimio, iš kur buvo kilusi M. de Servanteso žmona.

71 *Barabas* — galvažudys, nuteistas nukryžiuoti kartu su Kristumi ir minios atleistas nuo mirties bausmės.

72 *...išminčius, vardu lyg Alkimas, lyg Alkis.*— Per savo neišprusimą dukterėčia sudarko legendinio „Graikijos Amadžio metraščio" autoriaus išminčiaus Alkifo pavardę. Alkifo žmona buvo burtininkė Urganda, daugelio riterių romanų veikėja.

73 *Esplandianas* — Garsijos Ordonjeso de Montalvo (Garcia Ordoñez de Montalvo, XV a.) romano „Esplandiano žygdarbiai" pagrindinis veikėjas.

74 *..sudeginti karalienę Pitikiniestrą, piemenėlį Darinelį...* — *Karalienė Pitikiniestra* — Galijos Periono žmona, „Galijos Amadžio" ir „Galijos Lisuarto" personažas. *Piemenėlis Darinelis* — „Galijos Amadžio" personažas; romano antroje dalyje gausu jo monologų ir pokalbių su piemenaite.

75 *„Donas Olivantas Lauriškis"* (1564) — riterių romanas; jo, kaip ir „Gėlyno", autorius — Antonijas de Torkvemada (Antonio de Torquemada, XVI a.).

76 *„Florismartas (arba Feliksmartas) Hirkaniškis"* (1556) — Melčioro Ortegos (Melchor Ortega, XVI a.) riterių romanas.

77 *„Riteris Platyras"* (1533) — nežinomo autoriaus riterių romanas.

78 *„Kryžiaus riteris"* — dviejų dalių riterių romanas (1521, 1563), priskiriamas Pedrui de Luchanui (Pedro de Lujan, XVI a.).

79 *„Riterystės veidrodis"* — turima galvoje italų poeto M. Bojardo nebaigta poema „Įsimylėjęs Rolandas", kurioje pasakojama Rolando ir Andželikos meilė. L. Ariostas „Pašėlusiame Rolande" pasakoja toliau tą istoriją nuo tos vietos, kur ji nutraukta M. Bojardo poemoje.

80 *Turpenas* — Reimso arkivyskupas (VIII a.), prancūzų liaudies epo herojus, drauge su Rolandu žuvęs Ronsevalyje; M. de Servantesas ironiškai vadina jį „teisinguoju metraštininku", nes jam priskiriamas lotyniškai parašytas „Arkivyskupo Turpeno metraštis" (apie XI a.) apie legendinius Karolio Didžiojo ir Rolando žygdarbius Ispanijoje, kurių diduma persikėlė į riterių romanus.

81 *...užsidėsiu sau ant galvos.*— Senovės rytiečių paprotys pagerbiant kokį raštą ar knygą.

82 *...būtume tatai atleidę ir godingajam karvedžiui...* — M. de Servantesas žavisi L. Ariostu, bet peikia visus jo vertimus, ypač prastą „godingojo karvedžio" vertimą, turėdamas galvoje vertėją karvedį Cheronimą de Urtėją (vertimas išleistas 1556 m. Lione).

83 *...išskyrus „Bernardą del Karpiją"... ir dar „Ronsevalį"...* — *„Bernardas del Karpijas"* — Agustino Alonso (Agustin Alonso, XVI a.) poema „Pasakojimas apie nenugalimojo riterio Bernardo del Karpijo žygius ir veikalus" (1585). *„Ronsevalis"* — prastomis eilėmis (oktavomis) parašyta Fransisko Garido de Viljenos (Francisco Garido de Villena, XVI a.) poema „Garsingųjų Ronsevalio kautynių, taipgi Dvylikos Prancūzijos perų žuvimo tikrasis aprašymas" (1555).

84 *...buvo tai „Palmerinas Alyvietis", o šalia... „Anglijos Palmerinas".*— *„Palmerinas Alyvietis"* — dviejų dalių riterių romanas (1526, 1563), priskiriamas Fransiskui Vaskesui (Francisco Vasquez, XVI a.). *„Anglijos Palmerinas"* — nežinomo portu-

galų rašytojo romanas, 1548 m. Luiso Urtado išverstas į ispanų kalbą.

85 *...padirbdinti jai skrynią...* — pasak Plutarcho pasakojimo, Aleksandras Makedonietis, sutriuškinęs Darijų, jo iždinėje radęs prabangią skrynią, kurioje liepęs saugoti Homero poemas.

86 *„Donas Beljanis"* — žr. 29 paaišk.

87 *„Garsingojo riterio Tiranto Baltojo istorija"* — katalonų rašytojo Chuano Martareljo romano „Galingasis ir nenugalimasis riteris Tirantas Baltasis" (1490) ispaniškasis vertimas (1511).

88 *Chorchės de Montemajoro „Diana"* (1558—1559) — romanas, turėjęs didelę įtaką ispanų pastoralinio romano vystymuisi. Žr. plačiau 68 paaišk.

89 *Toliau eina Salamankiečio „Diana" ... o štai dar viena knyga tuo pačiu pavadinimu, tik parašyta Chilio Polo.— Salamankiečio „Diana"* — Salamankos gydytojo Alonso Pereso (Alonso Perez, XVI a.) romanas (1564), parašytas sekant Ch. de Montemajoro „Diana". *Gasparo Chilio Polo* (Gaspar Gil Polo, 1530—1591) *„Diana"* (1564) — kitas Ch. de Montemajoro „Dianos" sekimas.

90 Antonijo de Lofraso romanas „Dešimties dalių Meilės palaima" išėjo 1573 m.

91 *O štai „Iberijos piemuo", „Enareso nimfos" ir „Vaistai nuo pavydo".— „Iberijos piemuo"* — Bernardo de la Vegos (Bernardo de la Vega, XVI a.) pastoralinis romanas (1594). *„Enareso nimfos"* — Bernardo Gonsaleso de Bobadiljos (Bernardo Gonsalez de Bobadilla, XVI a.) pastoralinis romanas (1587). *„Vaistai nuo pavydo"* — Bartolomės Lopeso de Ensiso (Bartolomé Lopez de Enciso, XVI a.) pastoralinis romanas (1586).

92 *„Filidos piemuo"* — Luiso Galveso de Montalvo (Luis Galvez de Montalvo, 1549—1591) pastoralinis romanas (1582).

93 *„Įvairių eilėraščių lobynas"* — Pedro de Padiljos (Pedro de Padilla, m. 1595) eilėraščių rinkinys (1580).

94 Lopeso Maldonado (Lopez Maldonado, XVI a.) „Dainynas" pasirodė 1586 m.; jame yra ir M. de Servanteso eilėraščių.

95 *Migelio de Servanteso „Galatėja"* —1586 m. išleistas romanas, antrašte „Šešių dalių Galatėja. Pirma dalis", tačiau išėjo tik ta viena dalis.

96 *O štai iškart trys knygos: dono Alonso de Ersiljos „Araukana", Chuano Rufo „Austriada" ir... Kristobalio Virueso „Monseratas".— Alonso de Ersiljos* (Alonso de Ercilla y Zuñiga, 1533—1594) *„Araukana"* — Čilės nukariavimo epas (Pirma dalis — 1569; visa —1589). *Chuano Rufo* (Juan Rufo Gutierrez, 1547—1620) *„Austriada"* — poema (1584), kurioje apdainuoti dono Chuano Austro žygiai ir pergalė prie Lepanto. *Kristobalio de Virueso* (Cristóbal de Virues, 1550—1609) *„Monseratas"* — poema, pasirodžiusi 1587 m.

97 *...parašyta ispaniškai herojinėmis eilėmis* — t. y. vienuolikos pėdų eilėmis, ispanų pasiskolintomis iš italų.

98 *„Andželikos ašaros"* — Luiso Baraonos de Soto poema (1586), parašyta sekant L. Ariosto „Pašėlusiu Rolandu".

99 *...pakliuvo į ugnį tokie veikalai, kaip „Karolėja", „Ispanijos Liūtas" sykiu su „Imperatoriaus žygdarbiais"...— „Karolėja"* — manoma, jog M. de Servantesas turi omeny vieną iš dviejų epų, apdainuojančių Karolio Didžiojo žygius, parašytą (1560) Cheronimo Semperės (Jeronimo Sempere, XVI a.). Yra dar vienas to paties pavadinimo epas (1585), kurio autorius — Očioa de Saldė (Ochoa de Salde, XVI a.). *„Ispanijos Liūtas"* —Pedro de la Vesiljos Kasteljanoso (Pedro de la Vesilla Castellanos, XVI a.) dvidešimt devynių giesmių poema „Ispanijos Liūto Pirma ir Antra

dalys" (1586), kurioje apdainuojamas Leono (isp. Liūto) miesto įkūrimas. *„Imperatoriaus žygdarbiai"* — Luiso Sapatos (Luis Zapata, XVI a.) poema „Garsingasis Karolis" (1566), M. de Servanteso klaidingai priskiriama Luisui de Avilai (Luis de Avila y Zuñiga, 1500—1564), kurio plunksnai priklauso poema „Vokietijos karas, arba Persikėlimas per Elvą imperatoriaus Karolio V laikais" (1552). Ironiškai aprašydamas knygų deginimo sceną (inkvizicijos metodas), M. de Servantesas pabrėžia, jog Don Kichoto šeimininkė sudegina net tas knygas, kuriose šlovinami Ispanijos karaliaus Karolio V žygiai ir šventųjų gyvenimai.

100 *Frestonas* — iš tikrųjų Fristonas, burtininkas, tariamas riterių romano „Graikijos Beljanis" autorius.

101 *Chuana Gutjeres, mano antroji pusė...*—M. de Servantesas painioja Sančo Pansos žmonos vardą, vienur ją vadindamas Chuana ir Marija, kitur — Teresa.

102 *Briarėjas* — graikų mitų šimtarankis milžinas.

103 *Djegas Peresas de Vargas* — Toledo riteris, tarnavęs Ferdinando III Šventojo kariuomenėje, pagarsėjo drąsa kautynėse su maurais prie Chereso.

104 *...žinia, ne cikorijų nuoviro...*— tais laikais buvo laikoma, jog cikorijų nuoviro atsigėręs žmogus ramiai ir saldžiai miega.

105 *...apie trečią valandą popiet...*— pagal to meto laiko skaičiavimą — apie devintą valandą vakaro.

106 *...kaip sakė Agrachas...*— vienas iš „Galijos Amadžio" personažų, Agrachas, taip sakydavo traukdamas kardą; dažnai kartojami riterių romanuose, ilgainiui tie žodžiai tapo priežodžiu.

107 *...bus aprašyta antroje dalyje.*— Pirmojo leidimo (1605) „Don Kichoto" knyga buvo suskirstyta į keturias dalis; antrą „Don Kichoto" knygą (1615) M. de Servantesas pavadino antra, o ne penkta dalimi, taip duodamas atkirtį Aveljanedai, netikrojo „Don Kichoto" autoriui.

108 *...nuotykių didžių ieškojo...* — eilutė iš Fr. Petrarkos „Triumfų", Alvaro Gomeso išverstų į ispanų kalbą.

109 *...skaisčios ir tyros kaip ir jų gimdytojos.*— Ironiška užuomina apie riterių romanų „nesuteptąsias" širdžių damas.

110 *Alkana* — prekybinė gatvelė Tolede (al kana — arab. prekyvietė).

111 *Moriskas* — Ispanijos mauras, paprastai krikštytas.

112 *...iš kitos kalbos, daug senesnės ir aukštesnio rango...*— turima galvoje žydų kalba, nes diduma krautuvių Alkanos gatvėje priklausė žydams.

113 *...istorija, surašyta Sido Hamado ben Inhalio...* — M. de Servantesas kartais užsimena, jog „Don Kichotas" ne jo kūrinys, o rastas rankraštis; iš tiesų Sidas Hamadas ben Inhalis — tai paties M. de Servanteso kriptonimas: *inhal* (būdvardis, padarytas iš daiktavardžio *eggel*), atitinkantis ispanų *cerventes*, arabiškai, kaip ir *ciervo* ispaniškai, reiškia „elnias".

114 *Pansa* — isp. pilvas; *sanka* (zanca) — ilga koja; pastaroji pravardė romane daugiau nebeminima.

115 *...arabai — nuožmiausi mūsų priešai...*— ispanų tauta septynis šimtmečius kovojo prieš arabus, VIII a. pradžioje užgrobusius didžiąją dalį Pirėnų pusiasalio.

116 *...tą šunį rudą.*— Šunimis apšaukdavo vieni kitus krikščionys, musulmonai ir žydai.

117 *...prisiglaust kurioje nors bažnyčioj...*— tais laikais bažnyčia turėjo ypatingą privilegiją: kiekvienas, gavęs jos prieglobstį, būdavo nepriklausomas nuo pasaulietinės valdžios.

118 *Šventoji brolija* — karinė miestų sąjunga, įsteigta XIII a. kovoti už savo teises; vėliau tuo vardu buvo vadinama ir inkvizicijos policija.

119 *...išvaduosiu iš chaldėjų rankų...* — aliuzija į Senąjį Testamentą: „Aš įduosiu tą miestą chaldėjų rankosna ir Babilono karaliui".

120 *Fjerabrasas* — Turpenui priskiriamos „Karolio Didžiojo istorijos" personažas, pagrobęs likučius kvepalų, kuriais buvęs balzamuotas Kristus; Fjerabrasą nugalėjo Rolando draugas Olivjė.

121 *...lyg jos čia tikrai gulėtų padėtos...*— tradicinė priesaikos formulė, vartojama tada, kai po ranka nebūdavo Biblijos.

122 *...Mambrino šalmui...— Mambrinas* — L. Ariosto poemos „Pašėlęs Rolandas" herojus: jam priklausė stebuklingas šalmas, saugantis nuo kirčių. Beje, čia Don Kichotas (arba M. de Servantesas) apsirinka: šalmas atiteko ne Sakripantui, o kitam veikėjui — Darineliui.

123 *Albraka* — M. Bojardo poemoje „Įsimylėjęs Rolandas" minima pilis, kurią apgulė dviejų milijonų kariauna, užimdama keturių kvadratinių mylių plotą; toje pilyje slėpėsi princesė Andželika.

124 *Sobradisa* — pasakų karalystė, minima „Galijos Amadyje".

125 *Rabelis* — tristygis muzikos instrumentas, panašus į smuiką.

126 *Karteziečių įžadas* — t.y. įžadas tylėti.

127 *Dzerbinas* — L. Ariosto poemos „Pašėlęs Rolandas" personažas, Škotijos karaliaus sūnus, Rolando išgelbėtas. Kartą, radęs Rolando šarvus, jis padarė čia pateikiamą užrašą (XXIV giesmė).

128 *Prasisiekėliai Laredičiai* — taip buvo vadinami žmonės, praturtėję Amerikoje (Laredas — nedidelis uostas Ispanijos šiaurėje).

129 *Mes nepritartume ir Cezariui Augustui, jeigu jis būtų leidęs įvykdyti dieviškojo mantujiečio paskutinę valią.— Cezaris Augustas* (Caius Julius Caesar Octavianus, 63 m. pr. m. e.—14) — Romos imperatorius, kuriam valdant kūrė žymiausi poetai (Ovidijus, Vergilijus). *Dieviškasis mantujietis* — žymus romėnų poetas Vergilijus (Publius Vergilius Maro, 70—19 m. pr. m. e.) buvo kilęs iš Mantujos; pasak padavimo, testamente liepęs sunaikinti savo poemos „Eneida" rankraštį.

130 *Betis* — Gvadalkiviro upė.

131 *Libija* — čia turima galvoje Afrika.

132 *Ateikit, Titijau, auka erelio,/Ant rato nukryžiuotas Iksione...— Titijas* — milžinas iš Eubėjaus salos, pasikėsinęs į Latonos garbę ir už tai nutrenktas į požemio karalystę, kur erelis jam lesė kepenis. *Iksionas* — Tesalijos karalius, norėjęs suartėti su Junone; Jupiteris pavertė ją debesimi, o Iksioną pasmerkė požemio karalystėje amžinai suktis ant ugnies rato.

133 *...triūsui pasmerktos beprasmiui sesės...*— t.y. penkiasdešimt Danajo dukterų, kurios ištekėjusios pirmąją naktį, išskyrus Hipermnestrą, nužudė savo vyrus ir už tai buvo pasmerktos amžinai pildyti vandeniu kiaurą ąsotį.

134 *Triveidis pragaro sargas* — t.y. cerberis.

135 *...atsivers žaizdos tam nelaimingajam, kuriam savo žiaurumu gyvastį atėmei?* — Pagal senovės prietarus, pasirodžius žudikui, atsiveriančios nužudytojo žaizdos.

136 *Gal ateini pasididžiuoti... kaip tas kietaširdis Neronas... ar kaip nedėkingoji Tarkvinijaus duktė...*— Romos imperatorius Neronas (Claudius Caesar Drusus Germanicus Nero, 37—68), pasak gandų, padegęs Romą, kuri degusi devynias dienas. *Tarkvinijaus duktė* — pasak padavimo, tėvo palaikus išniekinusi Servijaus Tulijaus duktė, Tarkvinijaus Išdidžiojo žmona (ne duktė!).

137 *Jangiečiai* — Jango miestelio (Senosios Kastilijos provincija) gyventojai, daugiausia manęsi mulų varovų amatu.
138 *...Kordobos ganyklų kumelės...*— Kordobos ganyklos garsėjo žirgais, auginamais karaliaus dvarui.
139 *Kautynių dievas* — turimas galvoje karo dievas Marsas.
140 *...įkrėtė... du šimtus kirčių...*— M. de Servanteso prasimanyta, jog Galijos Amadis buvęs pririštas prie stulpo ir nuplaktas; jam nutiko tai, kas priskiriama Saulės riteriui — jis pakliuvo į spąstus.
141 *...ko nenuvarę jo į kapus...*— tas nuotykis irgi M. de Servanteso pramanytas.
142 *...Silenas... įjojo į Šimtavartį miestą...*— M. de Servantesas klysta: Silenas, frigų dievas, Pano sūnus, buvo Bakcho, o ne linksmybių dievo Momo auklėtojas; Bakchas įjojo į Septynvarčius Tebus, kurie buvo Graikijoje,— Šimtavarčiai Tebai buvo Egipte.
143 *Žaizdos... daro veikiau garbę nekaip gėdą...*— M. de Servantesas turi galvoje žaizdas, kurias gavo Lepanto mūšyje; apie tai jis didžiuodamasis dar kalbės II dalyje.
144 *...lyg aštuonerius metus, lyg aštuonis mėnesius...*— „Galijos Amadžio“ romane nesakoma, kiek laiko Amadis praleido ant Plikosios uolos.
145 *...sulinko lyg turkiškas lankas...*— šaudant turkiški lankai būdavo įremiami į žemę.
146 *...vienas mėnuo praėjo...*— Sančas Pansa perdeda: praėjo tik trys dienos.
147 *...didžiavosi savo bajoriška kilme...*— Maritornė buvo kilusi iš Asturijos, Ispanijos provincijos, niekad maurų neužkariautos, todėl visi jos gyventojai gyrėsi kilę iš gotų, vadinasi, esą grynakraujai bajorai.
148 *Arevalas* — Kastilijos sodžius, kurio gyventojai daugiausia vertėsi mulų varovų amatu.
149 *...kaip nuosekliai jie ten viską aprąšo!* — Matyt, ironiška pastaba, nes abu riterių romanai (išleisti Sevilijoje 1459 ir 1498 m.) parašyti labai glaustu ir sausu stilium.
150 *Alifanfaronas... Trapobanos salos valdovas, o... jo priešas, garamantų karalius Pentapolinas Smauktarankovis...* — *Alifanfaronas* — M. de Servanteso pramanytas valdovas; *Trapobana* (teisingiau — Taprobana) — senovinis Ceilono salos pavadinimas. *Garamantai* — tautelė, gyvenusi į pietus nuo Numidijos; jų valdovo vardas Pentapolinas, matyt, paimtas iš Chuano de Menos (Juan de Mena, 1411—1456) romanso, kuriame minimas Pentapolinas Garamantas.
151 *Barzda prisisiekiu!* — Posakis, vartojamas musulmonų kraštuose, kur barzda laikoma žmogaus orumo simboliu.
152 *...Laurakurpijas, Sidabro Tilto valdovas.*— Visas Don Kichoto monologas parašytas poetine proza, parodijuojant Homero „Iliadą“ ir Vergilijaus „Eneidą“. Riterių vardai paties M. de Servanteso pramanyti: taip jis išjuokia savo amžininkus, sugalvodamas jiems pašiepiamus vardus ir titulus. „Sidabro Tilto valdovas“ paimtas iš Amadžio ciklo riterių romanų, vėliau prigijęs pajuokiamu priežodžiu: „Bėgančiam priešui — sidabro tiltas“ (t.y. bėgančiam priešui negaila net sidabro tiltui pastatyti).
153 *...visų trijų Arabijų...*— pagal to meto skirstymą, buvo trys Arabijos: Laimingoji (Arabia Felix), Smėlėtoji (arba Tyrų) ir Akmeningoji.
154 *Samsonas*, Biblijos personažas, pasiėmė ne šventovės, bet Gazos miesto vartus.
155 *Pjeras Papenas* — prancūzas, XVI a. pagarsėjęs Sevilijos lošimo lindynės savininkas.
156 *...iš tų, kurios... geria... Ksanto... vandenį... mynioja Masilijos pievas... gyvena... pakrantėse Termodonto... Paktolį stengiasi išsemti... iš partų, midų, kurie šauniausiai traukdamiesi kaunas...*— *Ksantas* — Skamandro upė Mažojoje Azijoje, apdainuota Homero ir Vergilijaus. *Masilija* — vietovė rytų Numidijoje. *Termodontas* —

upė Mažojoje Azijoje, kurios pakrantėse, pasak padavimų, gyvenusios amazonės. *Paktolis* — upė Mažojoje Azijoje, kurioje buvo gausu aukso smilčių. *Partai* — senovės tauta, gyvenusi Mažojoje Azijoje, *midai* — senovės tauta, gyvenusi dabartinio Azerbaidžano teritorijoje; pasak padavimų, traukdamiesi jie labai taikliai apšaudydavę priešus.

157 *...tie, kurie pražūtų be... Chenilio... vandenų... aplinkui Tartesidą, ir tie, kurie... gyvena Chereso Eliziejaus laukuose... ir gotų palikuonys... apsikaustę plienu, ir tie, kurie... Pisuergoj maudos, ir tie, kurie bandas gano užlajų platybėj... Gvadianos, garsėjančios slėpingąja vaga...*— *Chenilis* (arab. panašus į Nilą) — Granados upės arabiškas pavadinimas. *Tartesidas* — miestas Gvadalkiviro žiotyse. *Eliziejaus laukai* — Ispanijoje buvo plačiai paskl idęs padavimas, jog mitologiniai Eliziejaus laukai buvę netoli Chereso. *Gotų palikuonys* — turimi galvoje Biskajos krašto, turtingo geležies, gyventojai; aliuzija į jų kilmę laikoma netikra. *Pisuerga* — Ispanijos upė, Duero intakas. *Gvadiana* — Ispanijos upė, kurios vaga kelis kartus dingsta po žeme.

158 *...kurias aprašo Dioskoridas, tegul ir su paties daktaro Lagunos paaiškinimais...*— *Dioskoridas* — I a. graikų gydytojas, traktato „Apie gydymo meną" autorius. *Andresas Laguna* (Andres Laguna, 1499—1560) — Karolio V ir popiežiaus Julijaus III asmeninis gydytojas, Dioskorido traktato vertėjas ir komentatorius.

159 *...ietis niekados neatšipina plunksnos, o plunksna — ieties.*— Aliuzija į dvigubą M. de Servanteso pašaukimą; šis posakis dažnai pasitaiko Renesanso literatūroje.

160 *Bakalauras* — žemiausias universiteto mokslinis laipsnis, po kurio sekė licenciatas, magistras ir daktaras. Čia M. de Servantesas pašiepia to meto madą savintis aukštesnius laipsnius ir titulus.

161 „Juxta illud, si quis suadente diabolo" — be to, jeigu kas, velnio sugundytas (lot.). Žodžiai iš Tridento sinodo teksto, 45 sk.

162 *...Sidas Ruisas Dijasas kartą sulaužęs karaliaus pasiuntinio krėslą...*— Viename romanse pasakojama, kaip Sidas užėjęs į šv. Petro baziliką ir pastebėjęs, kad Ispanijos karaliaus krėslas stovįs žemiau Prancūzijos karaliaus krėslo; Sidas pastatęs Ispanijos karaliaus krėslą ten, kur stovėjęs Prancūzijos karaliaus krėslas, o tą nustūmęs; susirūstinęs popiežius atskyręs jį nuo Bažnyčios, ir Sidas jam taręs: „Atleisk man mano nuodėmę, o jeigu neatleisi, tau tai neišeis į sveikatą".

163 *Mėnulio kalnai* — remiantis graikų geografu ir astronomu Ptolomėjum, viduramžiais buvo manyta, jog Nilas ištekąs iš Mėnulio kalnų.

164 *...tas pavojuos ir žūva...*— Ekleziastas, III, 27.

165 *...Kartonas Cincirinas...*— Sančas kaip paprastai iškraipo vardus; *Katonas Cenzorinas* (Marcus Porcius Cato Censorius, 234—149 m. pr. m. e.) — romėnų politikas. Viduramžiais jam buvo priskiriamas sentencijų rinkinys.

166 *...grynakraujis krikščionis.*— Ispanijoje visas teises turėdavo tik tie žmonės, kurie pateikdavo liudijimą, kad jų giminėje nėra buvę nei žydų, nei maurų. Tuos liudijimus išduodavo inkvizicija.

167 *Sausumos sala* — „Galijos Amadyje" minima sala siejosi su žemynu; iš tikrųjų tai buvo pusiasalis.

168 „more turquesco" — turkų papročiu (lot.). Musulmonai nusiima galvos apdangalą ir pasvyra į priekį tik tada, kai atsiriboja nuo viso pasaulio, pvz., melsdamiesi Alachui. Be to, „Galijos Amadyje" nieko nesakoma apie Gandalino pagarbumą. Don Kichoto samprotavimai — irgi M. de Servanteso prasimanymas, nes riterių romanuose apie tai nekalbama.

169 *...kalvystės dievo nulietas ir nukaltas karo dievui...*— t.y. Vulkano nukaltas Marsui,

nors, pasak mitologijos, Vulkanas nukalė Marsui ne šalmą, bet plonytį geležinį tinklą.

170 ...*sugrįš jo pasiimti.*— Riterių romanuose nugalėtojai paprastai pasiima nugalėtųjų žirgus.

171 „mutatio caparum" — mantijų pakeitimas (lot.). Vatikano nustatytas ceremonialas, atliekamas per Velykas, kai kardinolai ir prelatai kailiu pamuštas mantijas pakeičia raudono šilko mantijomis.

172 ...*Didįjį Persijos Mameliuką...* — M. de Servanteso prasimanymas: mameliukai — Egipto sultono samdomieji kariai.

173 ...*teisę už orumo įžeidimą išsiteisti penkis šimtus sueldų.*— Viena bajorijos privilegijų buvo teisė už įžeidimą išreikalauti piniginę baudą iš žemesniojo luomo atstovo.

174 ...*labai aukštos kilmės žmogus...*— manoma, jog M. de Servantesas turi omeny doną Pedrą Toljesą Chironą, Osunos didįjį kunigaikštį.

175 ...*tas amatas... deramai tvarkomoje valstybėje stačiai būtinas...*— sąvadavimas atliko svarbų vaidmenį to meto ispanų visuomenėje, suspaustoje griežtų šeimyninio gyvenimo varžtų. Panašių minčių kaip M. de Servantesas yra išsakę ir kiti to meto rašytojai, kaip antai: Vera i Figeroa („Liaupsė sąvadavimui"), Lopė de Vega („Draugei iki grabo lentos").

176 ...*grįžti Egiptan prie pilnų puodų...*— pasak Biblijos, žydai, Mozės išvesti iš Egipto nelaisvės, dykumoje sumaištavo prisiminę mėsos pilnus puodus Egipte (Išėjimo knyga, XVI, 3).

177 ...*girdžiu strėles švilpiant pro ausis.*— Šventoji brolija piktadarius šaudydavo iš lankų.

178 ...*ar kam nors kalbėsi...*— tradicinė melo paneigimo formulė.

179 *laukti... dvylikos Izraelio kartų brolijų... brolių Makabiejų ir Kestoro su Poluksu...*— pasak Biblijos, Jokūbas, Izaoko sūnus ir Abraomo anūkas, turėjęs dvylika sūnų, iš kurių kilo dvylika žydų tautos genčių. *Broliai Makabiejai* — kankiniai, žuvę nuo chaldėjų rankos kovodami už žydų tautą ir tikėjimą. *Kastoras ir Poluksas* — graikų pusdieviai, Dzeuso ir mirtingos moters Ledos sūnūs, nepaprastai mylėję vienas kitą ir po mirties virtę žvaigždynu, žinomu Dvynių vardu.

180 ...*nuo asilo...*— M. de Servantesas pamiršta, jog asilą pavogė Chinesas, tą pačią klaidą kartoja XXV perskyrime, o antroje „Don Kichoto" dalyje ją paaiškina.

181 *Tisbė* — Ovidijaus „Metamorfozių" herojė.

182 ... *mėnulio spinduliams nedrėkinti žemės.*— Tais laikais buvo manoma, kad mėnulio spinduliai teikia žemei drėgmę.

183 *Susopas* — Sančas kaip paprastai darko vardus; čia turimas galvoje Ezopas, žinomas pasakėtininkas.

184 ...*Andželika Gražioji... nusidėjo su Medoru...*— L. Ariosto „Pašėlusio Rolando" epizodas (XXIII—XXIV giesmės).

185 ...*jau kelinta diena...* — nepraėjo dar nė dviejų dienų.

186 ...*Astolfo Hipogrifas... nei Frontinas... brangiai atsiėjęs Bradamantei.*— *Hipogrifas* — sparnuotas mitologinis žirgas, pusiau erelis, pusiau liūtas, kuriuo L. Ariosto „Pašėlusio Rolando" personažas Astolfas skriejo į Mėnulį. *Bradamantė* — L. Ariosto „Pašėlusio Rolando" veikėja, Rinaldo sesuo ir riterio Rudžero mylimoji.

187 „Nulla es retencio" — taisykl. „nulla est retentio" — niekaip neišsilaikysi (lot.). Šį posakį Sančas vartoja vietoj „in inferno nulla est redemptio" — pragare nėra išganymo.

188 ...*marginį... nė pats kipšas jo nekerta.*— M. de Servantesas turi galvoje to meto rašti-

ninkų manierą rašyti neatitraukiant plunksnos nuo popieriaus: taip rašant, nebelikdavo tarpų nei tarp žodžių, nei tarp sakinių.

189 *Amarilė, Filė, Silvija, Diana, Galatėja, Filidė* — populiarių to meto pastoralinių romanų veikėjos.

190 *Lukrecija* — kilminga romėnė, garsi savo doringumu: nusižudė Seksto Tarkvinijaus išprievartauta.

191 *...būsiu patenkinęs tavąjį žiaurumą ir savąją aistrą* — čia žodis žodin pateikiamas Orianos laiškas Galijos Amadžiui.

192 *Persėjas* — iš tikrųjų Tesėjas, laikydamasis Ariadnės gijos, išėjo iš labirinto, kuriame nukovė Minotaurą.

193 *...septyniais geležiniais puspadžiais pakaltus.*— Septyniomis geležinėmis plokštėmis dangstėsi pilvą Faragusas. Rolando batai geležiniais puspadžiais — M. de Servanteso prasimanymas.

194 *...pasmaugė jį Ronsevaly...*— istorikų tvirtinimu, tuo metu, kai Rolandas žuvo Ronsevalyje, Bernardo del Karpijo ten nebuvo.

195 *...Agramanto pažu...*— Medoras buvo ne Agramanto, bet Darinelio pažas.

196 *...eidamas į žygį...* — Čia parafrazuojamas vienas Ovidijaus „Metamorfozių“ (II, 328) hegzametras, kur minimas žuvęs Fajetonas: „Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis“.

197 *...„sveikamarijų“ sukalbėti.*— Leidžiant antrąjį, Kuestos, leidimą, šis epizodas pasirodė pernelyg eretiškas ir rožančius iš marškinių juostos buvo pakeistas gilių rožančium.

198 *...nuo karaliaus Vambos laikų...*— t.y. nuo neatmenamų laikų. *Vamba* — gotų karalius (672—680).

199 *...Marijau... Katilina... Sula... Veljidai... Julijonai!* — *Marijus* (Caius Marius, 156—86 m. pr. m. e.) — romėnų karvedys, liaudies partijos vadovas, pagrindinis Sulos priešininkas, septyniskart buvęs išrinktas konsulu. *Katilina* (Lucius Sergius Catilina, 108—62 m. pr. m. e.) — sąmokslo prieš senato oligarchiją rengėjas. Ciceronui atskleidus sąmokslą, pabėgo į provinciją ir sukėlė pilietinį karą. *Sula* (Lucius Cornelius Sulla Felix, 138—78 m. pr. m. e.) — Romos diktatorius, kovojęs prieš Marijaus vadovaujamą liaudies partiją. *Veljidas* — riteris, per Samoros apsiaustį klastingai nužudęs Kastilijos karalių doną Sančą II Galingąjį (1072). *Julijonas* — ispanų epe apdainuotas VIII a. didvyris; keršydamas gotų karaliui donui Rodrigui už dukters Floridos išniekinimą, atsivedė Ispanijos maurus.

200 *...pasigobės... paveržti iš manęs vienintelę avelę...*— aliuzija į pranašo Natano palyginimą, pasakytą karaliui Dovydui: turtuolis vaišėms papjauna vienintelę neturtėlio avį, kad padarytų gėdą karaliui už Urijo įžeidimą.

201 *...Lusinda — mano žmona, o aš — josios vyras...*— pagal viduramžių paprotį, santuoka įsigaliodavo be jokių formalumų, vien vyrui ir moteriai pripažinus vienas kitą sutuoktiniais; po tokios santuokos būdavo draudžiama tuoktis antrą kartą. Šis paprotys buvo uždraustas Tridento sinodo.

202 *...vienas kunigaikštis iš vadinamųjų Ispanijos grandų...*— manoma, jog Dorotėjos istorija turi istorinį pagrindą. Kardenijas — tai Kardenas Kordobietis, donas Fernandas — donas Pedras Chironas, Osunos kunigaikščio jaunesnysis sūnus, o Dorotėja — donja Marija de Tores, kurią donas Pedras suvedžiojo, bet nevedė ir išvyko į Neapolį, kur staigiai mirė 1583 m.

203 *...grynų gryniausio kraujo krikščionys...*— Žr. 166 paaišk.

204 *...Sulemo kalvoje netoli didžiojo Kompluto.*— Turima galvoje Saliamono kalva į

pietvakarius nuo Alkalos de Enareso, M. de Servanteso gimtojo miesto, senovėje vadinto Komplutu.

[205] *...ligi savosios karalystės...*— Siųsdamas princesę į Etiopiją, klebonas kažkodėl nukreipia ją į Vidurinę Aziją prie Azovo jūros, kuri senovėje buvo vadinama Meotido ežeru.

[206] *...aš tatai įrodysiu kardu, lyg turėčiau dabar jį prieš akis.*— Priesaikos formulė; juokingiausia, kad Don Kichotas nebeturi kardo.

[207] *...ūsus būčiau išsipešęs.*— Viduramžiais dvasininkai turėdavo želdintis ūsus ir smailią barzdelę.

[208] *...užsidėjo sau ant galvos.*— Žr. 81 paaišk.

[209] *...tu su ja matavaisi...*— Matuotis buvo įprasta klajojančių riterių pramoga.

[210] *Endriagas* — „Galijos Amadyje“ minima pabaisa, pusiau žmogus, pusiau žvėris, kurį milžinui Bandagindui pagimdė jo duktė.

[211] *...asilas, kuriam gyvsidabrio pripilta į ausis.*— Tuo metu buvo paplitusi nuomonė, jog čigonai parduodamiems arkliams į ausis pripila gyvsidabrio, kad tie būtų šankesni.

[212] *Basieji broliai* — pranciškonai.

[213] *Išminčius* — turimas galvoje Saliamonas.

[214] „usque ad aras“ — (draugai) iki altoriaus (lot.). Taip atsakė Periklis draugui, prašiusiam melagingai už jį prisiekti.

[215] *Luidžis Tansilas* (Luigi Tansilo, 1510—1568) — italų poetas, poemos „Šventojo Petro ašaros“ autorius; 1587 m. šią poemą į ispanų kalbą išvertė M. de Servanteso draugas Luisas Galvesas de Montalvas.

[216] *...pasak mūsų poeto, panūdęs pasinaudoti išmėginimu taure...*— Jeigu iš tos taurės geriančiojo žmona neištikima, vynas išsilieja jam ant krūtinės (L. Ariostas „Pašėlęs Rolandas“, XLI, XLIII giesmės).

[217] *Daug Danajų šiam pasauly, / Ne mažiau lietų auksinių...*— Pasak padavimo, Argo karalius Arkisijas įkalinęs dukterį Danają bokšte, kad neišsipildytų pranašystė, jog būsiąs nužudytas vieno iš savo anūkų; susižavėjęs jos grožiu, Jupiteris įsismelkė į bokštą, pasivertęs auksiniu lietumi.

[218] *...išėmė jam šonkaulį iš kairiojo šono...*— Šventajame Rašte nenurodoma, iš katro šono buvo išimtas šonkaulis.

[219] *Lukrecija* — žr. 190 paaišk.

[220] *Porcija* — Marko Bruto, Julijaus Cezario žudiko, žmona; nusižudė sužinojusi apie vyro mirtį.

[221] *...kautynėse... tarp de Lotreko ir didžiojo karvedžio Gonsalo Fernandeso Kordobiečio...*— Anachronizmas: *Prancūzijos maršalas de Lotrekas* (Odet de Foix Lautrec, 1485—1528) stojo prancūzų kariuomenės priešaky 1527 m., o *Gonsalas Fernandesas Kordobietis* (Gonzalo Fernandez de Cordoba, g. 1453) mirė 1515 m.

[222] *...raiteliai trumpomis balnakilpėmis... juodomis kaukėmis...*— Raiteliai jodavo parietę kojas, apsiginklavę ietimis ir nedideliais skydais, užsimovę juodas plono audinio kaukes saugodamiesi dulkių ir saulės.

[223] *...pakeliui į Aleksandriją dela Palą nugirdau, jog didysis kunigaikštis Alba žygiuojąs į Flandriją.*— *Aleksandrija dela Pala* — tvirtovė prie Tanaro upės Milano kunigaikštystėje. Nyderlandų išsivadavimo malšintojas *Fernandas Alvaresas Toledietis, arba didysis kunigaikštis Alba* (Fernando Alvarez de Toledo, duque de Alba, 1507—1582) 1567 m. rudenį išžygiavo iš Italijos ispanų kariuomenės priešaky.

[224] *Grafai Egmontas ir Hornas* — Nyderlandų nacionalinio išsivadavimo karo vadai, nubausti mirtimi 1568 m. birželio 5 d.

[225] *Djegas de Urbina* — karo vadas, kurio vadovaujamas M. de Servantesas dalyvavo Lepanto mūšyje.

[226] *Venecijos ir Ispanijos sąjunga* — lyga, sudaryta popiežiaus Pijaus V iniciatyva. 1571 m. turkams užgrobus Kiprą, kovai su jais Lyga subūrė jungtinį laivyną, kuriam vadovavo donas Chuanas Austras (1547—1578), nesantuokinis Karolio V sūnus.

[227] *Alžyro karalius Učalis... užgrobė Maltos ordino flagmaną... bet jiems pagalbon atskubėjo Džovanio Andrejos flagmanas...*— *Alžyro karalius Učalis* — turimas galvoje Uludžis Alis (1508—apie 1580), kilęs iš Kalabrijos, dalyvavęs Lepanto mūšyje ir vadovavęs turkų laivynui 1574 m. atkariaujant Tunisą. *Maltos ordinas* — joanitų, arba hospitaljerų, karinis ordinas, įsteigtas kryžiaus karų metu ir 1522 m. pavadintas Maltos ordinu. 1530 m. Ispanijos karalius Karolis V atidavė jam Maltos salą, kad gintų ją nuo turkų laivyno puolimų. *Džovanis Andreja* — Genujos karo vadas, Lepanto mūšyje vadovavęs dešiniajam jungtinio laivyno sparnui, sudarytam iš 1550 galerų; vienoje jų, „Markizėje“, buvo sužeistas kareivis M. de Servantesas.

[228] *Raudonbarzdis* — turkų korsaras, turkų laivyno admirolas; jo sūnus paša Hasanas valdė Alžyrą. Čia turimas galvoje ne Hasanas, o Raudonbarzdžio anūkas bėjus Mahometas, kuris ir buvo to laivo kapitonas.

[229] *Mulėjus* — arabų titulas, suteikiamas kalifams ir karališkos kilmės asmenims.

[230] *Goleta* — tvirtovė, gynusi Tuniso uostą, 1535 m. užgrobta ispanų. 1573 m., Venecijai sudarius taiką su Turkija, Pilypas II nusiuntė doną Chuaną Austrą vadovauti tvirtovės įtvirtinimo darbams, tačiau 1574 m. turkų laivyno puolimas suardė Pilypo II planus.

[231] *Gabrielė Červelonė* — Milano bajoras, Tuniso valdytojas, turkų paimtas nelaisvėn po Goletos ir Tuniso užgrobimo; išvaduotas iš nelaisvės, tarnavo ispanų kariuomenėje Nyderlanduose.

[232] *Paganas Dorija* — žymaus genujiečio admirolo, Andrejos Dorijos (Andrea Doria, 1468—1560) brolis, dalyvavęs Lepanto mūšyje ir žuvęs ginant Goletą. Jis parodė begalinį dosnumą broliui, pastarojo naudai atsisakydamas savo nesuskaitomų turtų.

[233] *Tabarka* — pajūrio kaimas Afrikos šiaurėje; turkų laivyno vado Uludžio Alio elgesys aiškintinas veikiau godšumu negu taurumu: žuvus Dorijai, jis negalėjo gauti didelės išpirkos už belaisvį.

[234] *...persirengęs arnautu...*— t.y. albanu.

[235] *Fratinas* — italų inžinierius Džakomas Paleacas, vadinamas Fratinu (it. broliuku, vienuoliu), valdant Karoliui V ir Pilypui II, vadovavęs įtvirtinimų statyboms abipus Gibraltaro.

[236] *Hasanas Aga* — manoma, jog čia M. de Servantesas turi galvoje pašą Hasaną (1545—1591), valdžiusį Alžyrą iki 1580 m., t.y. iki to laiko, kai M. de Servantesas buvo išvaduotas iš vergijos.

[237] *...vardu Saavedra...*— Turimas galvoje pats M. de Servantesas, kuris, būdamas maurų nelaisvėje, keturiskart vos ne vos išsigelbėjo nuo mirties.

[238] *...ranką, kuri... susigniaužė ir iš naujo atsigniaužė.*— Tokiu ženklu maurų įprasta rodyti užuojautą, norą pasikalbėti.

[239] *Hadžis Muradas* — istorinis asmuo: slavų kilmės atskalūnas, 1581 m. buvęs vienas turtingiausių ir įtakingiausių žmonių Alžyre.

[240] *Tagarinas* — mauras, po 1492 m. gyvenantis Ispanijoje.

241 *Arnautas Mamis* — korsarų vadas, užgrobęs galerą „Saulė“, kuria M. de Servantesas ir jo brolis Rodrigas 1575 m. plaukė Ispanijon.

242 *Sultonas* — turkų auksinė moneta, lygi 125 asperams (asperas — aštuntoji realo dalis).

243 *Arajisas* — viršininkas, vadas (arab.).

244 *Nizaraniai* — t.y. nazaretiečiai, arba nazarėjai (nuo Nazareto miesto, kur, pasak Evangelijos, gimė Jėzus Kristus).

245 *Kava Rumija* — iš tikrųjų *Kobor Rumija*, kitaip sakant, Romėnų kapai (dabar — Albatelio kyšulys). Tai neturi nieko bendra su ispanų padavimu, skelbiančiu, jog VIII a. grafas Chulianas, keršydamas karaliui Rodrigui už dukters Kavos išniekinimą, Ispanijon atvedęs maurus.

246 *...laivas ketvirtainėmis burėmis...*— Tuo metu buvo naudojamos arba trikampės, arba ketvirtainės burės, tvirtinamos prie skersinių sijų.

247 *Raitoji pajūrio sargyba* — lengvoji kavalerija, kurios pareiga buvo saugoti Ispanijos pajūrį nuo korsarų antpuolių.

248 *...šventajai inkvizicijai tarpininkaujant, galėtų sugrįžti švenčiausios Bažnyčios prieglobstin.*— Iš maurų nelaisvės grįžtantiems atskalūnams šventoji inkvizicija paprastai skirdavo nedidelę atgailą, tačiau žiauriai susidorodavo su eretikais, skleidžiančiais Vakarų Europoje plintančias idėjas.

249 *Auditorius* — aukštas teismo pareigūnas.

250 *...visi susėdo prie stalo...*— Vakarieniauti turėjo tik auditorius su dukra, nes visi kiti pavalgė Don Kichotui sakant prakalbą apie mokslus ir karo meną.

251 *Katonas* — žr. 165 paaišk.

252 *Naujoji Ispanija* — taip XVI a. buvo vadinama Meksika.

253 *Palinuras* — Enėjo, su savo būriu išplaukusio iš Trojos Italijon, vyriausiasis vairininkas.

254 *...namų langai žiemą užtraukti drobe...*— Tuo metu Madride langai dar nebuvo stiklinami.

255 *Triasmenis šviesulys* — t.y. mėnulis, pasirodantis trimis atmainomis. Horacijus ir Ovidijus vadino jį „triasmeniu dievu“: Mėnuliu danguje, Diana žemėje, Hekate pragare.

256 *Auksaplaukis* — turimas galvoje Febas (Saulė), kinkantis žirgus į vežimą, kuriuo per dieną apvažiuoja visą dangaus skliautą.

257 *Greitakojė išdidėlė* — nimfa Dafnė, upių dievo Penėjo duktė, kurią bergždžiai vaikėsi ją įsimylėjęs Apolonas (Febas), o Penėjas, dukters pagailęs, pavertė ją lauramedžiu. Penėjo upė teka Tesalijoje.

258 *...karūna rankoj.*— Turima galvoje auksinė moneta su karūnos atvaizdu. Be to, M. de Servanteso laikais karūnos ženklas būdavo išdeginamas nusikaltėliams ant rankos.

259 *...bus įsivėlęs į tarpusavio kivirčus Agramanto stovykloje...*— Maurų valdovui Agramantui apsiautus Paryžių, Karolis Didysis išmeldė arkangelą šv. Mykolą, kad šis sukeltų tarpusavio kivirčus priešo stovykloje; kivirčai pasibaigė, įsikišus Agramantui ir karaliui Sobrinui (L. Ariosto „Pašėlęs Rolandas“, XXVII giesmė).

260 *...grumiasi... dėl šalmo...* — Prigalvota M. de Servanteso, nes „Pašėlusiame Rolande“ to nėra.

261 Karalienės kurpaitės mokestis būdavo imamas karalienės sutuoktuvių proga ir naudojamas išimtinai jos poreikiams tenkinti.

262 *...viešpatavo Oktaviano laikų taika ir ramybė...*— Oktavianas Augustas triskart

uždarė Januso šventyklą, šitaip duodamas ženklą, jog imperijoje įsiviešpatavo taika ir ramybė.

263 ...*surentė savotišką narvą*...— Tais laikais tokiuose narvuose būdavo gabenami pamišėliai.

264 ...*vijikas... dusyk aplankys spindžiuosius žvaigždynus*...— t.y. Febas (Saulė), vydamasis nimfą Dafnę, dusyk apibėgs dangų.

265 *Zaratustra* (VII—VI a. pr. m. e.) — senovės iranėnų filosofas, reformavęs mazdaizmą — dualistinį senovės iranėnų tikėjimą, kuriame vienas aukščiausių dievų Ahūra Mazda, gėrio ir šviesos dievas, grumiasi su Arimanu, blogio ir tamsos dievu.

266 *„Rinkonetė ir Kortadiljas“* — M. de Servanteso novelė, įėjusi į rinkinį „Pamokomos novelės“ (1613; liet. k. rink. „Šelmių romanai ir apysakos“, 1983).

267 ..*išmanau kur kas geriau negu Viljalpando „Pagrindus“*.— *Gasparo Kardiljo de Viljalpando* (Gaspar Cardillo de Villalpando, 1527—1582), ispanų teologo ir oratoriaus, „Dialektikos pagrindai“ (Summa Summularum, 1557) tuo metu buvo labai paplitę Ispanijoje.

268 *Etiopijos gimnosofistai* — senovės indusų sekta, plačiai paplitusi Egipte ir Etiopijoje; gimnosofistai skelbė atsižadėjimą šios žemės gėrybių, kūno marinimąsi.

269 *Miletiečių pasakos* — meilės novelių rinkinys, sudarytas Aristido Miletiečio (apie 540—467 m. pr. m. e.). Šio mus nepasiekusio rinkinio pavadinimas vėliau tapo bendrinis.

270 ...*kurių nei Ptolemėjas... nėra atradęs, nei Markas Polas regėjęs*.— *Ptolemėjas* — žr. 28 paaišk. *Markas Polas* (Marco Polo, 1254—1323) — garsus Venecijos keliautojas, aplankęs Mongoliją ir Kiniją ir ten pragyvenęs dvidešimt šešerius metus.

271 ...*Sinono išdavystę, Eurialo draugiškumą... Zopyro ištikimybę*...— *Sinonas* — graikas, įtikinęs trojiečius įsinešti miestan medinį arklį, kuriame buvo pasislėpę graikų kariai. *Eurialas* su Nisu buvo ištikimiausi Enėjo draugai (Vergilijus, „Eneida“). *Zopyras* — persų karys, kuris, babiloniečiams sukilus prieš Persijos karalių Darijų, susižalojo ir, perbėgęs pas babiloniečius, įtikino juos, kad jį sužeidęs Darijus; šitaip pelnęs jų pasitikėjimą, jis įkalbino juos paklusti Darijui, tačiau šis atsisakė pasinaudoti pergale, laimėta šitokia kaina.

272 ...*du didieji graikų ir lotynų poezijos šviesuliai*... — Homeras ir Vergilijus.

273 ...*apie dabar statomas komedijas*.— XVII a. ispanų dramaturgija nebuvo skirstoma į žanrus: bet kuri trijų veiksmų pjesė buvo vadinama komedija.

274 *„Isabelė“, „Filidė“ ir „Alechandra“* — Lupersijo Leonardo de Archensolos (Lupercio Leonardo de Argensola, 1562—1613) tragedijos, neturinčios jokios meninės vertės.

275 ...*ne koks draikalas buvo „Nubaustas nedėkingumas“, nei „Numansija“, nei „Įsimylėjęs pirklys“, nei... „Tauri varžovė“*... — *„Nubaustas nedėkingumas“* — Lopės de Vegos komedija. *„Numansija“* — M. de Servanteso pjesė, išspausdinta tik 1784 m. *„Įsimylėjęs pirklys“* — Valensijos poeto ir dramaturgo Gasparo de Agilaro (Gaspar de Aguilar, 1561—1623) pjesė, gana silpna meniniu požiūriu. *„Tauri varžovė“* — Valensijos dramaturgo Fransisko de Taregos (Francisco de Tarega, 1554—1602) pjesė, taip pat gana silpna meniniu požiūriu.

276 ...*Tulijaus žodžiais tariant*... — Markas Tulijus Ciceronas yra rašęs, jog komedija turinti būti „gyvenimo sekimas“ (ne „veidrodis“), „papročių veidrodis“ ir „tiesos atvaizdas“.

277 ...*visų keturių pasaulio dalių*.— Tuo metu Australija kaip žemynas dar nebuvo žinoma. Čia M. de Servantesas daro užuominą apie Lopės de Vegos komediją

„Betliejaus kardinolas", kurios veiksmas vyksta septyniasdešimt devynerius metus Europoje, Azijoje ir Afrikoje.

278 *...Pipino... laikais... imperatorius Iraklijus... traukia... į Jeruzalę...* — *Pipinas* — frankų karalius Pipinas III Mažasis (751—768). *Imperatorius Iraklijus* — Bizantijos imperatorius (610—611).

279 *...akivaizdžių ir nedovanotinų klaidų.*— Lopės de Vegos komedijoje „Nesuteptas tyrumas" drauge su pranašais Jobu, Dovydu, Jeremiju dalyvauja šv. Jonas Krikštytojas ir minimas Salamankos universitetas.

280 *Dieviškosios komedijos* — pjesės, kurių pagrindu imami šventųjų gyvenimai.

281 *...svetimšaliai... matydami mūsų nesąmones ir draikalus...* — *Svetimšaliai* — iš garsiausių to meto užsienio dramaturgų paminėtinas nebent V. Šekspyras. *Mūsų nesąmones ir draikalus...* — Čia M. de Servantesas daro užuominą apie Lopę de Vegą.

282 *...vienas šviesiausių mūsų karalystės talentų...* — Turimas galvoje Lopė de Vega.

283 *...lanko styga negali būti be paliovos įtempta...* — Aliuzija į Fedro pasakėčią „Žaidžiantis Ezopas": vieno atėniečio pajuoktas, kad žaidžiąs su vaikais, Ezopas atsakęs: „Sulaužysi greit lanką, jei laikysi įtemptą; o jei atleisi kartais, jis ilgai tarnaus" (vertė L. Valkūnas).

284 *Tesėjo virvė* — turima galvoje Ariadnės siūlas, kurį ji įdavė Tesėjui, kad jis sugebėtų išeiti iš labirinto, nužudęs Minotaurą.

285 *...jie diegia naujas sektas ir naują gyvenimo būdą...* — Antroje XVII a. pusėje inkvizicija rado „eretiškų" pradų romane „Galijos Amadis".

286 *Luzitanijoje buvo Viriatas... Kastilijoje — grafas Fernanas Gonsalesas, Valensijoje — Sidas, Andalūzijoje — Gonsalas Fernandesas, Estramadūroje — Djegas Garsija de Paredesas, Cherese — Garsija Peresas de Vargas, Tolede — Garsilasas, Sevilijoje — donas Manuelis de Leonas...* — *Luzitanija* — senovinis Portugalijos pavadinimas. *Viriatas* — luzitanų piemuo, vadovavęs luzitanų sukilimui prieš romėnus (151—140 m. pr. m. e.). *Grafas Fernanas Gonsalesas* (Fernan Gonzalez, m. 970) — legendinis Rekonkistos didvyris, nuo maurų išvadavęs Kastiliją; jam skirta „Poema apie Fernaną Gonsalesą" (XIII a.) ir daugelis romanų. *Sidas* — žr. 47 paaišk. *Gonsalas Fernandesas* — didysis ispanų karvedys, kilęs iš Andalūzijos. *Djegas Garsija de Paredesas* — XVI a. ispanų didvyris. *Garsija Peresas de Vargas* vadovavo priešakiniam kariuomenės būriui, karaliui San Fernandui apgulus Seviliją. *Garsilasas de la Vega* (Garsilaso de la Vega, 1503—1536) — ispanų poetas, pagarsėjęs kovose su maurais. *Manuelis de Leonas* — riteris, iš liūto narvo išėmęs pirštinę, kurią buvo įmetusi mylimoji bandydama jo drąsą; grąžindamas pirštinę, jis skėlė jai antausį už tai, kad turėjo be reikalo rizikuoti gyvybe.

287 *...kas nutiko princesei Floripei ir Gi Burgundiškiui, taipgi Fjerabrasui ant Mantiblio tilto...* — Viename viduramžių ciklo apie Dvylika Prancūzijos perų padavime pasakojama, kaip maurų karaliaus Balano duktė Floripė priglaudė Dvylika perų ir pamilo Gi Burgundiškį. Tame pačiame cikle pasakojama, kaip milžinas Fjerabrasas užkariavo Mantiblio tiltą, kurį saugojo šimtas turkų, pavaldžių karaliui Balanui.

288 *...Gvarino Bedalio istorija ir Šventojo Gralio ieškojimas...* — *Gvarinas Bedalis* — XIII a. italų riterių romano herojus, Persepolio karaliaus žentas, susigiminiavęs su Karoliu Didžiuoju. *Šventasis Gralis* — gryno deimanto taurė, į kurią, pasak padavimo, Juozapas iš Arimatėjos surinkęs nukryžiuoto Jėzaus Kristaus kraują; šios taurės ieškodavo daugelio riterių romanų herojai.

289 *Pjeras ir gražioji Magalona* — XII a. prancūzų riterių romano „Gražiosios Magalonos, Neapolio karaliaus dukters, ir Pjero, Provanso grafo sūnaus, istorija" veikėjai.

290 *Žoanas di Merlus* — portugalų riteris, 1439 m. grūmęsis Araso ir Bazelio turnyruose.

291 *...Pedras Barba ir Gutjeras Kichada... iškvietė į kovą grafo de Sen Polio sūnus...* — *Pedras Barba ir Gutjeras Kichada* — XV a. ispanų riteriai, 1435 m. keliavę į kitas šalis grumtis turnyruose. *Grafas de Sen Polis* priklausė Burgundijos kunigaikščio Pilypo Gražiojo dvarui.

292 *Fernandas de Gevara* — ispanų riteris, 1436 m. Vienoje grūmęsis dvikovoje su austrų riteriu Georgu Vurapagu, stebint Austrijos hercogui Albertui.

293 *...Suero de Kinjoneso grumtynės, aprašytos „Šlovės turnyre", ir moseno Luji de Falso dvikautės su donu Gonsalu de Gusmanu...* — *„Šlovės turnyras"*, arba „Knyga apie Suero de Kinjoneso Šlovės turnyrą", parašyta turnyro liudininko Pero Rodrigeso de Lenos ir beveik po šimto metų apdorota ir išleista Chuano de Pinedos (1588). Turnyrą paskelbė bajoras *Sueras de Kinjonesas*, kuris, sužavėtas mylimosios grožio, davė įžadą nešioti ant kaklo geležinį žiedą. Norėdamas atsisakyti įžado, kartu su devyniais draugais pasisiūlė kautis prieš bet kurio krašto riterį netoli Leono miesto. Šiam turnyrui teisėjavo minėtas ispanų riteris Pedras Barba (žr. 291 paaišk.). *Moseno Luji de Falso dvikautės su donu Gonsalu de Gusmanu* įvyko 1428 m. Valjadolide, stebint karaliui Jonui II.

294 *...mūsų ordinai — šventojo Jokūbo arba Kalatravos...* — *Šventojo Jokūbo (Santjago) ordinas* — vienas keturių karinių ispanų ordinų, įsteigtas antroje XII a. pusėje ir 1175 m. popiežiaus Aleksandro III pašventintas. *Kalatravos ordinas* — religinis karinis ispanų ordinas, XII a. šv. Raimundo įsteigtas ginant Kalatravos miestą nuo maurų.

295 *...šventojo Jono ordino arba Alkantaros ordino riteris...* — *Šventojo Jono (arba joanitų) ordinas* — religinis pasaulietinis ordinas, įsteigtas Jeruzalėje; pavadinimas kilęs iš šv. Jono ligoninės, kur buvo pirmoji joanitų būstinė. *Alkantaros ordinas* — religinis karinis ispanų ordinas, įsteigtas 1156 m.

296 *Gal į gausų būrį mergelių...* — Visa ši scena tarytum paimta iš „Graikijos Amadžio".

297 *...piemenėlių Arkadija...* — užuomina apie italų poeto Jakopo Sanasaro (1458—1530) eiliuotą pastoralinį romaną „Arkadija".

298 *...už aštuonis mėnesius tarnybos...* — Iš tikrųjų Sančas Pansa tarnavo ginklanešiu tik septyniolika dienų.

299 *...parvežiau šį tą svarbesnio ir vertingesnio...* — Sančas turi galvoje šimtą eskudų iš Kardenijo lagaminėlio ir Don Kichoto raštą.

300 *...sušuko Chuana Pansa...* — žr. 101 paaišk.

301 *Jasonas*, argonautų vadas, buvo kilęs ne iš Kretos, bet iš Tesalijos.

302 *...nuo Katajaus lig Gaetos...* — *Katajus* — senovinis Kinijos pavadinimas. *Gaeta* — Italijos uostas Tirėnų jūros pakrantėje.

303 *...išvaikščiojo šlaitus... /Kalnų Juodųjų pėsčias, išbadėjęs,/ Aranchueso žydinčias alėjas...* — *Juodieji kalnai* — Sjera Morena, kalnagūbris, skiriantis Kastiliją nuo Andalūzijos. Don Kichotas niekada nebuvo Aranchuese ir niekada nėra vaikščiojęs pėsčias. Kai nebuvo Rosinanto, jojo ant Sančo Pansos asilo.

304 *Belonė* — romėnų karo deivė, Marso sesuo.

305 *...nelenks jo Brijadoras nei Bajardas.— Brijadoras* — Rolando žirgas. *Bajardas* — Rinaldo Montalbaniečio žirgas.

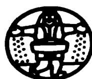
306 „Forse altri cantera con miglior plettro“ — kiti gal apdainuos tai skambiau (it.). Citata iš L. Ariosto „Pašėlusio Rolando“, XXX giesmė.

Parengė VALDAS PETRAUSKAS

TURINYS

PIRMA DALIS

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

24 KNYGA

MIGELIS DE SERVANTESAS SAAVEDRA

IŠMONINGASIS BAJORAS DON KICHOTAS LAMANČIETIS

I tomas

Tituliniame puslapyje:
El Greko (1540—1614)
„Nepažįstamojo portretas"
Parengė *Linas Spurga*
Redaktorė *B. Gedgaudaitė*. Meninis redaktorius *L. Spurga*
Techninė redaktorė *B. Šlivinskienė*. Korektorė *R. Prapiestienė*

SL 257. Tiražas 15 000 egz. Užsakymas 394.

Išleido UAB „Vaga", Gedimino pr. 50, 2600 Vilnius
Spausdino „Spindulio" spaustuvė, Gedimino 10, 3000 Kaunas
Kaina sutartinė 10

Servantesas Saavedra M. de.

Se-126 Išmoningasis bajoras Don Kichotas Lamančietis / Iš isp. k. vertė ir paaišk. parašė Valdas Petrauskas.— V.: Vaga, 1995.— (Pasaul. literatūros b-ka / Red. komis.: G. Baužytė-Čepinskienė ir kt.; Kn. 24. Literatūra iki XIX a.).

T. 1.— 478 p.— ISBN 5-415-00782-2

Šis ispanų rašytojo M. de Servanteso Saavedros (1547—1616) romanas, autoriaus sumanytas kaip parodija anuo laiku madingam riterių romanui, toli pranoksta parodijos ribas ir duoda platų vaizdingą Ispanijos gyvenimo dviejų amžių sandūroje paveikslą. Pirmoje dalyje pasakojama, kaip bajoras Alonsas Kichana, prisiskaitęs riterių romanų, nusprendžia pasidaryti klajojančiu riteriu, pasivadina Don Kichotu ir išjoja ieškoti nuotykių.

UDK 860-31